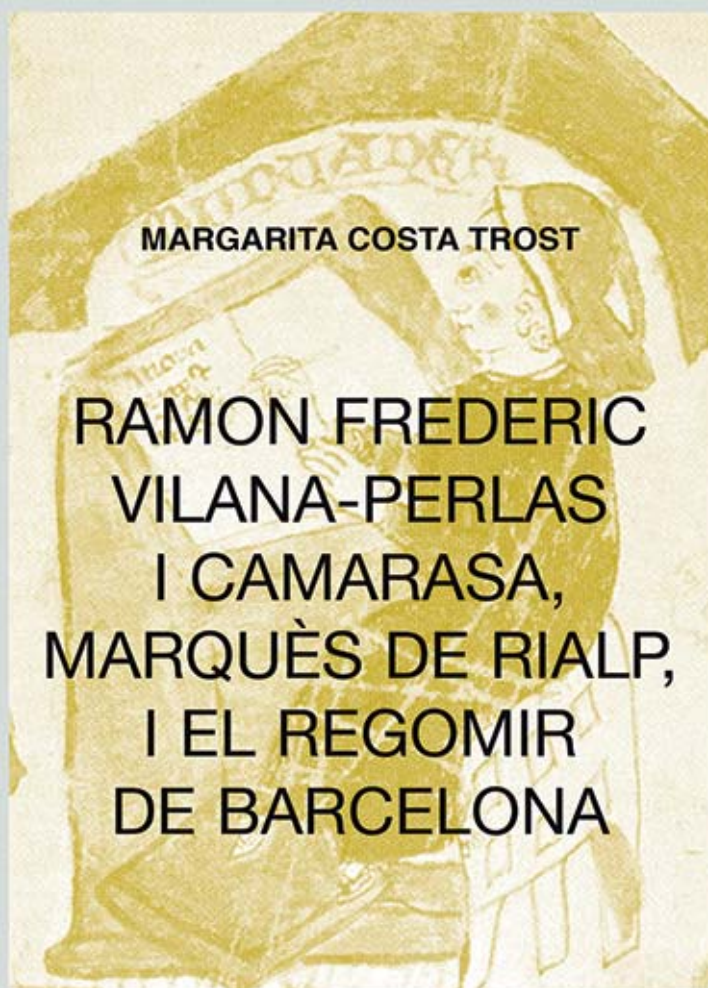

FUNDACIÓ NOGUERA

Estudis

BARCELONA, 2016

**RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA,
MARQUÈS DE RIALP,
I
EL REGOMIR DE BARCELONA**

FUNDACIÓ NOGUERA

www.fundacionoguera.com

Col·lecció ESTUDIS

Director tècnic: Josep Maria SANS I TRAVÉ

FUNDACIÓ NOGUERA

ESTUDIS, 74

RAMON FREDERIC
VILANA-PERLAS I CAMARASA,
MARQUÈS DE RIALP,
I EL REGOMIR DE BARCELONA

MARGARITA COSTA TROST

BARCELONA, 2016

© Margarita Costa Trost, 2016

Edita: Pagès Editors, SL

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

Primera edició: maig de 2016

ISBN: 978-84-9975-767-4

DL L 631-2016

Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL

A tu, Ramon Frederic.

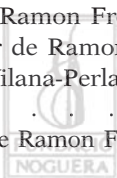

ÍNDEX

ACRÒNIMS	13
PRESENTACIÓ	15
AGRAÏMENTS.	19
MÈTODE I RECERCA.	23

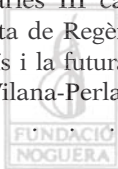
PART PRIMERA RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA

1. ANTECEDENTS DE RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA.	27
1.1. Antecedents familiars	27
1.1.1. Previ	27
1.1.2. La vila d'Oliana i la família Vilana-Perles	28
1.1.3. El castell, batlliu i poble de Perles i la família Vilana-Perles	35
1.1.4. El notari Ramon Vilana-Perlas i Ribes a Barcelona.	42
1.1.5. Casament i descendència de Ramon Vilana-Perlas i Ribes	45
1.1.6. Consolidació de l'estatus del pare a Barcelona.	49
1.1.7. Adquisició de la Torre Sabastida	54
1.1.8. Altres terres de la família a Sant Andreu de Palomar	59
1.1.9. La torre Vilana	59
1.1.10. La Casa Joan Vilana i la Casa Vilana-Perles a Oliana	61
1.1.11. Causa o concòrdia entre Ramon Vilana-Perlas i Marianna Sala i Gironella	65
1.1.12. Tomàs Vilana-Perlas i Ribes	67
1.1.13. Matrimoni de Maria Emmanuela Vilana-Perlas i Camarasa	68
1.1.14. Segones núpcies de Ramon Vilana-Perlas i Ribes.	68
1.2. Joventut de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa	69
1.2.1. Nomenaments de Ramon Frederic a la seva joventut	69
1.2.2. Formació superior de Ramon Frederic	69
1.2.3. Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, doctor «en quiscun dret»	72
1.2.4. Època estudiantil de Ramon Frederic: tomistes i suaristes.	73

1.2.5. Ramon Frederic Vilana-Perlas, «advocatus»	77
1.3. Esdeveniments familiars durant la Guerra dels Nou Anys (1688-1697)	79
1.3.1. La mort de Tomàs Vilana-Perlas i Ribes i el seu testament	79
1.3.2. Casament de Ramon Frederic i de la seva germana Hipòlita	80
1.3.3. Els fills i les filles de Ramon Frederic i Teresa	81
1.3.4. Nomenament de procuradors a la família	83
1.3.5. Adquisició del Mas Maymó	83
1.3.6. Guerra de la Lliga d'Augsburg contra França o Guerra dels Nou Anys	87
1.3.7. Plet del jove matrimoni contra Joan Domènec Fàbregues .	88
1.3.8. La mort de Magdalena Bofill, madrastra de Ramon Frederic, i el seu testament.	89
1.3.9. Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, notari	90
1.3.10. Setge de Barcelona de 1697 i final de la Guerra dels Nou Anys	92
1.3.11. Ramon Frederic Vilana-Perlas, capità de la Coronela de Barcelona	95
1.3.12. La mort de Ramon Vilana-Perlas i Ribes i el seu testament	97
1.4. Borbons i Àustries	98
1.4.1. Successió de Carles II	98
1.4.2. Testament de Carles II	99
1.4.3. Mort de Carles II.	100
1.4.4. L'Acadèmia dels Desconfiats	101
1.4.5. Situació de la política europea.	102
1.4.6. Proclamació del duc d'Anjou com a rei	103
1.4.7. Sentiment de les potències europees	104
1.4.8. Felip V a Barcelona	105
1.4.9. Les Corts de 1701-1702	106
1.4.10. Desafecció als Borbons	108
1.4.11. Ramon Frederic Vilana-Perlas i la conspiració austriacista.	109
1.5. Esclat de la Guerra de Successió espanyola	110
1.5.1. La declaració de la Guerra de Successió.	110
1.5.2. Organització de les forces austriacistes al Principat i vinguda de Carles III	112
1.5.3. Setge de 1704. Fracàs de la conspiració	116
1.5.4. Empresonament de Ramon Frederic Vilana-Perlas	117
1.5.5. La convicció de Jordi de Hessen-Darmstadt davant la causa austriacista.	119
1.5.6. Pacte de Gènova	121
1.5.7. La flota aliada rumb a Barcelona	122
1.5.8. Les tropes austriacistes al pla de Barcelona	124
1.5.9. Setge de 1705.	125

2.	RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS A LA CORT BARCELONINA DE CARLES III	129
2.1.	Inicis del regnat de Carles III a la Corona d'Aragó	129
2.1.1.	Primeres actuacions del rei des d'extramurs	129
2.1.2.	Antecedents i la formació del nou monarca	131
2.1.3.	Carles III a Barcelona	132
2.1.4.	Jurament de Carles III i breu discurs de Ramon Frederic Vilana-Perlas	133
2.1.5.	Les Corts de 1705-1706	134
2.1.6.	Setge de 1706. Vilana-Perlas i la defensa de Barcelona	136
2.1.7.	Ramon Frederic Vilana-Perlas, nomenat cavaller i secretari del Suprem d'Aragó	138
2.2.	Primera campanya de 1706	138
2.2.1.	Campanya de 1706	138
2.2.2.	Carles III a València. Ramon Frederic Vilana-Perlas, secretari del Despatx Universal per la part Nord	141
2.2.3.	Mentrestant a Barcelona	145
2.2.4.	La cort reial definitivament a Barcelona i l'investida borbònica	146
2.3.	Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel	148
2.3.1.	Vilana - Perlas organitza l'arribada d'Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel	148
2.3.2.	La nova cort barcelonina.	155
2.4.	Segona campanya de 1710	157
2.4.1.	Any 1709. Menorca com a dipòsit de guerra, contra la voluntat de Vilana-Perlas	157
2.4.2.	Campanya de 1710. Batalla de Balaguer, Almenar, Saragossa, Brihuega i Villaviciosa. Vilana-Perlas en desacord amb l'estratègia bèl·lica. Concessió a Vilana-Perlas de les terres que compondran el marquesat de Rialp	163
2.4.3.	Ramon Frederic Vilana-Perlas nomenat marquès de Rialp	176
2.4.4.	Esposori espiritual de les filles de Ramon Frederic a Santa Maria de Montsió	177
2.4.5.	Any 1710. «Reflexions» de Ramon Frederic Vilana-Perlas.	179
2.5.	Carles, monarca dels catalans i emperador del Sacre Imperi Romanogermànic	180
2.5.1.	Mort de l'emperador Josep I i el cas Grases.	180
2.5.2.	«Sobre los sucesos de Cataluña y estado de la monarquia, a principios del siglo XVIII». Crítica ferotge al «Secretario».	183
2.5.3.	Partida del rei Carles III cap a Viena. Vilana-Perlas secretari de la Junta de Regència i confident de la reina	186
2.5.4.	L'afebliment del país i la futura campanya de l'any 1712.	189
2.5.5.	Ramon Frederic Vilana-Perlas i el general Guido von Starhemberg	190

2.5.6.	Preliminars de pau a Europa. Inici de les conferències del Tractat d'Utrecht i firma del Tractat d'Evacuació de Catalunya	191
2.5.7.	Ramon Frederic Vilana-Perlas i el general Antoni de Villarroel	205
2.5.8.	Ramon Frederic Vilana-Perlas l'any 1713, poc abans de partir	208
2.5.9.	El matrimoni Vilana-Perlas assegura el benestar de les dues filles monges	209
2.6.	Ramon Frederic Vilana-Perlas fora de la capital	213
2.6.1.	Partida de l'emperadriu i la família Vilana-Perlas cap a Viena	213
2.6.2.	Firma del Tractat d'Utrech i Conveni de l'Hospitalet	218
2.6.3.	Evacuació de tropes aliades. Setge i resistència de la capital del Principat	221
2.6.4.	Capitulació de Barcelona. Memòries de Francesc Verneda Sauleda. El Pla Vilana-Perlas i la «Instrucció Imperial». Expropiació dels béns de la família Vilana-Perlas	224
3.	RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS A LA CORT VIENESA DE CARLES VI	233
3.1.	Primera etapa a la cort vienesa	233
3.1.1.	El Sacre Imperi Romanogermànic segons la Pau de Westfàlia	233
3.1.2.	Ramon Frederic i l'exili austriacista	235
3.1.3.	Ramon Frederic Vilana-Perlas i la ciutat de Milà. Patrici o gran del regne.	241
3.1.4.	Els càrrecs de Ramon Frederic Vilana-Perlas a Viena. Secretari d'Estat i de Despatx Universal, conseller de capa i espasa, cap del Partit Espanyol, conseller personal de l'emperador i conseller d'Estat	242
3.1.5.	El «Bolsillo Secreto».	249
3.1.6.	Joan Francesc Verneda i Sauleda, cunyat de Ramon Frederic.	253
3.2.	Ramon Frederic, home fort de la cort i negociador a la Pau de Viena.	254
3.2.1.	Acumulació de càrrecs, posicionament i reflexió de Vilana-Perlas.	254
3.2.2.	Títol de comte del Sacre Imperi Romanogermànic —SIR—	257
3.2.3.	Tractat de la Pau de Viena, 1725. Participació de Vilana-Perlas en la negociació	262
3.2.4.	Testament de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa	269
3.2.5.	<i>Via fora als adormits</i>	273
3.3.	Béns de l'Imperi vinculats a Ramon Frederic Vilana-Perlas.	275
3.3.1.	Baixa Àustria i Viena	275

3.3.2. Croàcia.	282
3.4. Etapa final de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa . . .	297
3.4.1. Conflictes bèl·lics durant els anys de regnat de Carles VI	297
3.4.2. Defunció de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa	299
3.4.3. Descendència de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa	301
3.4.4. El marquesat de Rialp	303
Imatges. Part primera. Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa . . .	307

PART SEGONA
EL REGOMIR DE BARCELONA

1. LA FINCA DEL CARRER DEL REGOMIR, NÚM. 11-19, DE BARCELONA	327
1.1. Consideracions prèvies	327
1.2. Antecedents de la finca	328
1.3. Les tres unitats que configuraran la gran residència del Set-cents	331
1.4. Emplaçament i lloc històric.	340
2. METODOLOGIA I INSTRUMENTS DE TREBALL	343
2.1. Metodologia d'estudi	343
2.2. Instruments de treball	344
2.3. Aixecament.	345
2.4. Estudi estratigràfic	347
3. LA CASA VILANA-PERLAS I L'URBANISME ALTMEDIEVAL	357
3.1. La Casa Vilana-Perlas i un antic vial anterior al segle XVII	357
3.2. Documentació arxivística altmedieval. La <i>via transcivitate</i>	358
3.3. Contingut dels documents i la seva interpretació sobre l'aixecament del sector.	360
4. RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA I EL REGOMIR DE BARCELONA	365
4.1. Arxiu Històric de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya.	365
4.2. Restitució arquitectònica en el segle XVII. Unitat 2	369
4.3. Restitució arquitectònica en el segle XVII. Unitat 3	373
4.4. Restitució arquitectònica l'any 1714	377
4.5. Transformació de la finca durant els segles XIX-XXI	385
4.6. Evolució arquitectònica de les façanes. Segles XVII-XXI	386
5. EL CONEIXEMENT I LA PRESERVACIÓ DE LES ARQUITECTURES HISTÒRIQUES.	389
BIBLIOGRAFIA	397
FONS CONSULTATS	411
Imatges. Part segona. El Regomir de Barcelona	423

ACRÒNIMS

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
UB	Universitat de Barcelona
CRAI	Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació
F. Bon.	Fulletts Bonsoms
ETSAB	Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona
SOD	Servei d'Obtenció de Documents
ICAB	Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona
ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
AHMB	Arxiu Històric Municipal de Barcelona
AHPSJP	Arxiu Històric de la Parròquia dels Sants Just i Pastor
AHPB	Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
ADB	Arxiu Diocesà de Barcelona
AMRI	Arxiu Municipal de Ripollet
OeStA	Österreichisches Staatsarchiv
HHStA	Haus-, Hof- und Staatsarchiv
DK	Diplomatische Korespondenz
AFA	Alte Feldakten
ISR	Italien Spanisches Rat
K	Kasse
RCS	Rapport du Comitté Secret
MCT	Margarita Costa Trost

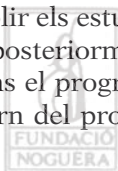

PRESENTACIÓ

L'objectiu d'aquesta publicació és apropar-nos al coneixement de dues realitats de naturalesa ben diferent, però alhora clarament relacionades. Dues realitats que evolucionaren conjuntament en un moment històric concret, envoltades d'una ciutat, una societat i uns esdeveniments històrics que les aniran transformant progressivament. Un home i un casal, un personatge i la seva residència familiar, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa i la Casa Vilana Perlas al Regomir de Barcelona.

Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa va ser un dels personatges amb més poder de decisió política a la Catalunya del segle XVIII. Secretari personal del rei Carles III, convertit posteriorment en emperador Carles VI del Sacre Imperi Romanogermànic, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa va intervenir d'una manera fefaent en la presa de les decisions més delicades i decisives dels esdeveniments històrics que varen modelar la Guerra de Successió espanyola, i posteriorment les seves conseqüències a l'exili. La casa o residència familiar del nostre personatge estava situada al bell mig de la ciutat de Barcelona, al barri del Regomir, i se'n conserva gran part del casal original. Ramon Frederic i la casa del Regomir es varen anar transformant, sense perdre mai el lligam que les unia, podent reconèixer en la història d'aquest complex conjunt edilici la pròpia evolució de la vida del nostre personatge.

Arquitecta de professió, l'interès envers la història, la investigació i la salvaguarda dels teixits històrics ha estat present des dels meus estudis universitaris. Vaig acomplir els estudis a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona i posteriorment vaig completar la formació amb els cursos de doctorat dins el programa «Projectes d'Arquitectura: Text i context cultural a l'entorn del projecte», dirigit pel catedràtic de

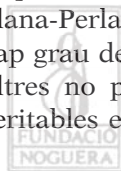
projectes doctor Josep Muntañola i Thornberg. La tria d'aquesta línia de doctorat va venir determinada per un interès professional que germinà en els últims cursos universitaris: l'interès vers la *història* i la *forma urbana*. Vaig finir els estudis de tercer cicle i finalment vaig presentar la tesi doctoral sota el títol *La rehabilitació com actitud projectual: el cas del Regomir*.

Durant el meu aprenentatge, se'm va transmetre una metodologia destinada a afrontar l'estudi i la comprensió d'indrets urbans fortament consolidats, per poder actuar amb coneixement de causa i claredat de criteri. Vaig aprendre la manera d'assolir el coneixement de les antigues traces urbanes per tal de poder produir projectes integrats en la seva història, el seu territori i el seu propi significat, i aconseguir, així, una arquitectura *dialògica* amb el seu context. Coneixement obtingut mitjançant la fusió entre la disciplina de l'arquitecte i el coneixement de la història. Em varen formar en un treball de recerca específic, estratègicament dirigit a conèixer el traçat, la geometria, la morfologia o, tal com resta definit per la meva directora de tesi, l'«art de la forma urbana».

Aquesta publicació presenta dues parts diferenciades. La part primera del llibre ens apropa a Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, compilant un treball que tindrà com a fil conductor la vida del nostre personatge, indissoluble dels grans esdeveniments històrics del moment. Aquest llibre ens aproparà a la seva vida més personal, a les seves accions més conegudes i també a tot el conjunt de crítiques rebudes al llarg de la història, no defugint de la seva existència, però intentant contextualitzar i analitzar el seu origen. La part segona de la publicació presenta la recerca realitzada sobre el conjunt edilici del Regomir a Barcelona, el qual va allotjar la residència de la família Vilana-Perlas fins a la seva partida cap a l'exili.

L'objectiu d'aquest treball és poder fer una lectura conjunta de les dues parts presentades, per assolir un coneixement que garanteixi salvaguardar la memòria històrica d'un personatge i permeti convertir l'arquitectura en una veritable eina de transmissió del nostre patrimoni i de la nostra història.

Tal com es podria desprendre de la pràctica de la meva professió, la finalitat d'aquest treball no preveu la presentació de cap proposta d'intervenció sobre la Casa Vilana-Perlas. Ara bé, el que aquest treball vol posar de manifest, sense cap grau de tolerància, és que el potencial creatiu de cadascun de nosaltres no podrà generar transformacions destinades a convertir-se en veritables eines de protecció i transmissió

del patrimoni arquitectònic, si no som capaços de descobrir i canalitzar l'especificitat cultural que amaguen.

Cada lloc disposa d'una modernitat específica que espera ser revelada, descoberta, construïda. Acomplir una modernitat específica no és altra cosa que saber articular la tecnologia i la societat, per aconseguir manifestar i defensar una intenció cultural concreta, una història.

Josep Muntañola i Thornberg
Topogenèse. Fondement d'une architecture vivante
Paris: Economica, 1996.

Aquesta actitud és la que ha determinat i segueix dirigint la meva professió com a arquitecta en el camp de la docència, la recerca i l'obra executada.

AGRAÏMENTS

Aquests agraïments representen un fidel itinerari per la redacció del treball presentat, ja que cadascuna de les persones implicades ha estat determinant en algun dels aspectes generadors d'aquesta publicació.

Primerament voldria agrair al doctor Josep Maria Sans i Travé, cap de publicacions de la Fundació Noguera, haver confiat en la meua persona la redacció d'aquesta publicació, mostrant no tan sols una confiança en la meua capacitat de recerca, sinó també en la superació de les possibles limitacions que la meua formació professional implicava.

Al senyor Thomas Just, director del Haus-, Hof- und Staatsarchiv, i al doctor Robert Rill, cap de la secció de cartografia i col·leccions de planimetria històrica del Kriegsarchiv, per haver facilitat i fet més operativa la meua estança a Viena en la recerca realitzada a l'Österreichisches Staatsarchiv, arxiu estatal austríac. A Maximilian Alexander Trofaier, arxiver de l'Schottenstifts, secció de manuscrits i incunables; al pare doctor Bernhard Mucha, rector de la parròquia de Biedermannsdorf, i al senyor Hannes Zellner, membre de l'Ajuntament de la mateixa comunitat, per haver-me orientat en els camps específics consultats.

A la senyora María de la Concepción Cuervo de Figuerola-Ferretti, tercera marquesa de Rialp, per la gentilesa d'haver-me rebut i de permetre'm consultar la documentació relacionada amb el marquesat de Rialp conservada en el seu arxiu particular, aportant un conjunt de dades valuosíssimes per a l'acompliment d'aquest treball.

A Enric Esteve i Fité, olianès, de Cal Giliserra, cronista i estudiós de la vila d'Oliana, per les dades que em va proporcionar, per la seva generositat, pel seu coneixement i per la immensa energia que em va transmetre, fins al punt de convertir-se en una de les millors eines per a accomplir finalment aquest treball. A mossèn Jaume Vila, rector de la

parròquia d'Oliana; a Pere Estany i Serra, Jordi Pasques i Canut i Joan Simon i Betriu, de l'Ajuntament d'Oliana, per la seva atenció, la seva cordialitat i les gestions que varen fer més operativa la meva recerca. Així com també el meu agraïment a Francesc Domingo i Josep Puit, veïns del poble de Perles, per haver-me atès durant la visita realitzada a Perles que em permeté ampliar la informació sobre aquest indret.

Al doctor Joan Martínez Porcell, rector de la basílica de la Mare de Déu de la Mercè i Sant Miquel Arcàngel, per haver-me atès, informat i orientat en la meva recerca. Als responsables i al personal laboral dels arxius i biblioteques consultats, per l'orientació i atenció que m'han dispensat, possibilitant així un millor acompliment de la meva recerca, i molt en especial a tot el personal de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. A Núria Varela i Mònica Bonich, del Servei d'Obtenció de Documents SOD de la Biblioteca de l'ETSAB, per la seva eficient gestió realitzada amb la Biblioteca Estatal de Berlín, que em permeté accedir a la reproducció dels originals de dues de les bibliografies més específiques utilitzades en aquest treball.

A Josep Maria Vilarrúbia i Estrany, amic i gran coneixedor de la història de Catalunya i la seva capital, havent rebut, des del primer moment, les seves singulars i efectives orientacions bibliogràfiques i documentals. A Alejandra García Álvarez, arquitecta tècnica, alumna meva en el Màster de Restauració de Monuments MRM i coautora del llibre *Les masies de Sant Andreu de Palomar*, per la seva amable i sempre disposada col·laboració, aportant aquesta publicació un conjunt de dades que em van permetre establir un correcte engranatge en la investigació de les propietats de la família Vilana-Perlas a Sant Andreu de Palomar. A Florentina Estany i Ribera, gran amiga i filla d'Oliana, per haver-me proporcionat dades essencials sobre el seu poble natal i per les gestions realitzades que facilitaren el meu treball en aquesta vila lleidatana.

A tots els veïns de la finca del carrer del Regomir núm. 9-11 de Barcelona, sense l'ajuda dels quals hauria estat gairebé impossible l'execució de la recerca presentada i, molt en especial, a Agustí Gorchs i Seijo, que amb la seva personalitat i professionalitat em va proporcionar ajuda en tot moment, fet que facilità el meu treball de camp.

A Maria Cristina Forns de Rivera, medievalista i paleògrafa, pel singular interès mostrat en la traducció i interpretació dels documents en llatí consultats. A Jorge Ferreiro Arman i a Lluís Ferrer Ayuso, per la seva competent col·laboració en el meu despatx, pel seu coneixement, la seva amistat i la seva innegable flexibilitat horària. A Sílvia Salazar Mera, per la seva professionalitat i dedicació envers

els meus pares, que m'han proporcionat la tranquil·litat necessària per a l'acompliment d'aquest treball, i a tots els de casa, que sempre han confiat en el meu esforç, la meva perseverança i la meva voluntat d'acomplir tota feina encomanada.

Finalment, vull manifestar el meu reconeixement a tots els erudits que m'han precedit en l'estudi i la publicació sobre el personatge de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, marquès de Rialp, i sobre l'immoble de la finca del Regomir núm. 9-11 de Barcelona. L'esforç de tots ells ha permès una possible nova aportació en els temes presentats, ja que la meva recerca ha tingut com a punt d'arrencada les descripcions, les informacions i els resultats dels seus treballs. La destresa intel·lectual i la capacitat de recerca de professionals com Ernest Lluch Martín, Albert Garcia Espuche, Virginia León Sanz o Joaquim Albareda Salvadó ha possibilitat la creació d'un banc bibliogràfic essencial per a qualsevol posterior aportació. Autors com Ferdinand Wolf, Heinrich Benedikt o Johann Jacob Schmausens varen ser pioners en descriure, opinar i qualificar les accions i les actituds del nostre personatge, i es convertiren també, sens dubte, en una important font d'informació.

A ells, el meu més gran reconeixement.

A tots, gràcies.

MÈTODE I RECERCA

Al final del llibre se citen la biografia i els fons consultats. Ara bé, en aquest apartat considero important descriure els documents principalment consultats i utilitzats a cada part de l'obra, ja que farà més entenedora la metodologia emprada en el seu procés d'elaboració.

A la part primera del llibre, la biografia del nostre personatge es presenta en tres apartats clarament diferenciats, els quals han estat bàsicament documentats per fons de diferent naturalesa i procedència. Primerament va ser necessari fer un buidatge bibliogràfic que permetés definir correctament el marc històric que va envoltar Ramon Frederic a Catalunya, des del seu naixement fins a la seva partida cap a Viena. Seguidament es va procedir a la recerca de documentació primària que permetés adquirir coneixement concret sobre la seva vida, per poder aportar contingut al principal fil conductor de la publicació.

Els anys d'infantesa i joventut de Ramon Frederic, abans d'accedir a cap càrrec polític, i els seus antecedents familiars han estat documentats bàsicament a través de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, l'Arxiu Històric de la Parròquia dels Sants Just i Pastor, el fons de Reserva de la Biblioteca de Catalunya i la publicació del manuscrit de Josep Riart i Prior d'Oliana. Posteriorment, per documentar l'ascens polític del nostre personatge i la seva estada a la cort barcelonina de Carles III, va ser fonamental la lectura de l'obra de Castellví, Voltes Bou o Carreras i Bulbena i la consulta de la Biblioteca Reserva de la UB, accedint als Fullets Bonsoms o a determinats manuscrits. Per assolir un correcte coneixement dels documents citats en anteriors publicacions i poder-lo ampliar amb d'altres, vaig considerar imprescindible visitar els arxius de Viena. Vaig visitar el Haus-Hof und Staatsarchiv, el Kriegsarchiv i la Biblioteca de l'Österreichische Staatsarchiv de Viena. Les actes de guerra dipositades al Kriegsarchiv o Arxiu de la Guerra d'Àustria

varen ser indispensables per a documentar els últims anys del marquès de Rialp a Barcelona, moment en què l'emperador ja havia deixat la capital i ell va haver de restar-hi fent costat a l'emperadriu Elisabet Cristina. Finalment, per documentar els anys del nostre personatge a la cort vienesa de Carles VI, des de la seva partida de Barcelona fins a la seva mort, vaig estimar imprescindible la consulta de la informació primària dipositada al Haus-, Hof- und Staatsarchiv de Viena i a la Biblioteca Österreichische Staatsarchiv, on vaig localitzar algunes de les publicacions que no aconseguia consultar des de Barcelona.

La visita a l'arxiu privat de la tercera i actual marquesa de Rialp ha estat una experiència molt enriquidora, no tan sols per haver-me conferit una seguretat i uns continguts tramesos al treball, sinó també per permetre'm conèixer de primera mà l'entusiasme i la gentilesa de la descendent directa de Ramon Frederic, que custodia i ostenta amb orgull, però al mateix temps amb esforç i senzillesa, el marquesat que va rebre el seu llunyà i ben recordat primer marquès de Rialp.

A la part segona del llibre, la metodologia que m'ha permès aproximar al coneixement de la Casa Vilana-Perlas al Regomir de Barcelona prové fonamentalment del creuament o la superposició de dues fonts primàries: la documentació custodiada a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona amb la informació procedent de la pròpia construcció, com és l'aixecament planimètric i l'estudi estratigràfic, fet que ha possibilitat una nova interpretació d'aquest casal.

A banda de les fonts documentals indicades, tal com s'ha exposat anteriorment, s'ha considerat imprescindible conèixer i analitzar el contingut dels treballs d'investigació realitzats per altres autors al llarg d'aquestes últimes dècades.

PART PRIMERA
RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA

1. ANTECEDENTS DE RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA

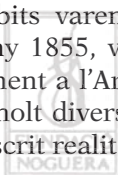
1.1. ANTECEDENTS FAMILIARS

1.1.1. *Previ*

Abans d'iniciar el redactat d'aquest treball, voldria fer una consideració que crec imprescindible per a entendre o justificar alguna de les decisions preses. Es tracta del cognom del nostre personatge. Alguns dels estudis i treballs que s'han publicat fins enguany sobre Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa han convingut a determinar que el seu cognom era *Perles* amb *e*, en contrapartida al que jo he establert com a *Perlas*, amb *a*.

Els lectors podran apreciar que en el següent apartat en què es presenten els antecedents familiars més antics del nostre personatge, la redacció es farà utilitzant el cognom escrit amb *e*, és a dir, *Perles*. En el moment en què el llibre avança i descriu els membres de la família que varen deixar Oliana i que seran els protagonistes del treball presentat, el cognom es presenta amb *a*, és a dir, *Perlas*. Tot i que la decisió presa és completament discutible, ho he decidit per diversos motius.

Per aproximar-me a conèixer els antecedents familiars de Ramon Frederic i poder comprovar, ampliar i contrastar moltes de les dades presentades en altres publicacions, vaig consultar l'obra de mossèn Riart, *Memòries de la vila d'Oliana*, document que conté dades de moltes de les famílies olianeses d'aquests últims segles. Per a mi, aquesta obra ha representat una aportació històrica de gran valor, ja que els llibres de baptismes, desposoris i òbits varen desaparèixer amb la Guerra Civil. Mossèn Josep Riart, l'any 1855, va transcriure molts dels documents existents en aquell moment a l'Arxiu Parroquial de Sant Andreu d'Oliana. Els documents són molt diversos i se'n poden extreure dades de distinta categoria. El manuscrit realitzat per mossèn Josep Riart està

dipositat a l'arxiu de la parròquia d'Oliana com a *Manuscrit número 12*, que va ser publicat l'any 2000.

A tots els documents on apareixen els membres de la família del nostre personatge formant part de les generacions anteriors, i també la del seu pare, apareix sempre el cognom amb *e*, *Perles*. Així doncs, podem afirmar que el cognom original de la família era *Perles*.

Ara bé, a partir del moment en què el pare del nostre personatge inicia l'exercici de la professió a Barcelona i determina la seva residència habitual a la capital, els protocols notariais, la majoria de les anotacions en els llibres de baptismes, desposoris, òbits i altres molts documents localitzats a Barcelona i posteriorment a Viena mostren el cognom de la família amb *a*, *Perlas*. On apareix el cognom escrit amb *e* és en la majoria de les anotacions inicials dels llibres parroquials.

Per això considero que, si bé l'origen del cognom és *Perles*, la branca familiar que es va establir a Barcelona va modificar el seu cognom i va aparèixer sempre més sota la consigna de *Perlas*. En els títols i continguts dels diferents apartats del treball, per no incórrer en confusió, he determinat tan sols escriure el cognom amb *e* quan faci referència al contingut dels documents localitzats i transcrits per mossèn Riart.

1.1.2. *La vila d'Oliana i la família Vilana-Perles*

El nostre personatge Ramon Frederic de Vilana-Perlas i Camarasa era català, fill de Ramon Vilana-Perlas i Ribes i d'Eulàlia Camarasa i Reverter. La seva família paterna és oriünda de la vila d'Oliana, situada a la banda de migjorn de la comarca de l'Alt Urgell. El pare, Ramon Vilana-Perlas i Ribes era fill d'Oliana, de Cal Tina, casa situada a l'antic carrer de la Font, la qual es correspon actualment amb el carrer Major número 31¹ (Figura 1a).

Un cop llegida l'obra de mossèn Riart vaig procedir a fer un esquema per intentar ordenar i vincular cadascun dels membres citats de la família Vilana-Perles a la generació corresponent i poder, així,

1. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana, del Bisbat de Urgell escrites en lo any 1855 per lo Rnt. D. Josep Riart, Penitencier*, manuscrit dipositat a l'arxiu parroquial de Sant Andreu Apòstol, d'Oliana, núm. 12; el manuscrit va ser transcrit i editat l'any 2000 pel rector d'aleshores, Rossend Roca, i el cronista i estudiós local Enric Esteve, Oliana, 2000, p. 30 i 149. Vegeu també Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704-1734)*, Lleida, Pagès editors, 2013, p. 33; l'autor identifica Cal Tina amb els números 29-31. Més endavant justificaré la meua decisió d'ometre el número 29.

entendre l'arbre familiar. No va ser una tasca immediata, ja que la majoria de les dades de cada personatge no eren de naixement o defunció, sinó del càrrec que ocupaven. Aquesta recerca ja ha estat feta per altres estudiosos, però per a mi resultava inevitable apropar-me al document i repetir aquest esforç per contrastar les dades existents o extreure'n possibles noves aportacions. Sóc conscient que aquest primer apartat ha d'estar sotmès a revisió i contrastar la informació obtinguda amb altres treballs realitzats, per poder matisar, ampliar o modificar les dades concloents presentades. Al llarg d'aquest apartat, per facilitar l'escrit i no incórrer en confusió, quan es tracti del nostre personatge Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, em referiré a ell com a Ramon Frederic.

La generació més antiga sobre la qual considero poder presentar dades concloents és la del rebesavi del nostre personatge. Es tracta del prevere Francesc Vilana Perles, que hauria estat germà del rebesavi de Ramon Frederic. Francesc Vilana Perles, prevere, va fer testament el 4 de novembre de l'any 1521 i residia en una casa al carrer de Santa Anna. Aquesta casa fou posteriorment de Joan Redon, després de Josep Bonet i a l'any 1855 —any en què mossèn Riart fa la transcripció dels documents—, de la família Serres, concretament de Miquel Serres.² Francesc Vilana Perles, prevere, va ser enterrat a l'església d'Oliana i en el seu testament va fer una deixa per a construir un retaule.³ Segons el document, el rebesavi de Ramon Frederic, germà de Francesc, podria ser que s'hagués casat amb una dona de cognom Pallàs, tal com veurem més endavant.

En la generació del besavi del nostre personatge també apareixen diferents membres del clero d'Oliana o de la comarca. El primer personatge que apareix i que pertany a aquesta generació és Pere Vilana Perles, rector d'Oliana l'any 1600 i l'any 1606, que hauria estat germà del besavi de Ramon Frederic.⁴ Pere Vilana Perles, l'any 1600 també era oficial eclesiàstic i comissari del Sant Ofici. Aquest personatge fou enterrat en el vas o sepultura dels capellans de l'església parroquial d'Oliana. Pere Vilana Perles hauria mort abans de 1631, ja que en el seu enterrament «se suscitaren alguns debats entre los consols y la Comunitat ab notable escandol del poble sobre dit vas o sepultura». Es va resoldre a favor de la Comunitat l'any 1631.⁵ En aquest document es confirma que Pere Vilana Perles era l'oncle «de lo notari

2. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 3.

3. Ídem, p. 4.

4. Ídem, p. 4 i 11.

5. Ídem, p. 11.

Joan Vilana». Es té constància d'un «Pere Perles (à) Vilana» [sic] que era rector d'Oliana el 19 de febrer de 1598.⁶ Segons Sebastià Sardiné, aquest personatge unes vegades fa servir el cognom de Vilana i altres vegades el de Perles. De totes maneres, aquest Pere Perles Vilana o Pere Vilana Perles formaria part d'aquesta generació del besavi del nostre personatge. L'any 1599 es va instituir i fundar la Santa Confraria del Santíssim Rosari en l'església de Sant Andreu d'Oliana, a l'altar de Nostra Senyora del Roser. La Comissió va elegir i nomenar «en y para Prior de dita Confraria a Mossèn Pere Vilana Pallas, rector d'Oliana».⁷ Si Pere Vilana Perles era rector l'any 1600, entenc que un any abans, l'any 1599, el rector Pere Vilana Pallàs devia ser la mateixa persona, a la qual es feia referència essent el segon cognom el de la mare, prescindint del Perles. Així doncs, ens podem aventurar a establir que la generació del besavi portava els cognoms de Vilana-Perles i Pallàs.

El besavi de Ramon Frederic hauria tingut dos germans eclesiàstics més, en Gabriel i en Francesc.

Gabriel Vilana Perles, prevere, era comunitari d'Oliana l'any 1556 i era de Cal Vilana, casa situada al carrer de Santa Anna;⁸ hauria viscut a la mateixa casa familiar que el seu oncle Francesc Vilana Perles, prevere, Francesc Vilana Perles era vicari d'Oliana l'any 1557 i l'any 1558, i posteriorment l'any 1623, el mateix personatge es troba documentat com a rector de Sant Serni de la Salsa. Francesc fa testament el 10 de setembre de l'any 1583.⁹ Fins aquí són documentats els tres tiets besavis eclesiàstics.

El besavi de Ramon Frederic es va casar amb una dona que portava el cognom Rius.¹⁰ Desconec el nom del besavi, però no m'estranyaria que s'hagués anomenat Joan, com veurem més endavant. D'aquest matrimoni nasqueren, documentats, quatre fills: Joan, Gabriel, Pere i una noia.

L'avi patern del nostre personatge era Joan Vilana-Perles i Rius, que va ser notari apostòlic reial d'Oliana i va viure i exercir de notari al seu poble natal des de l'any 1615.¹¹ L'any 1620 ja era notari públic

6. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 31; Fons Josep M. Betriu Puig. Doc. caixa, núm. 6.

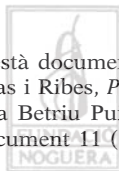
7. Ídem, p. 12.

8. Ídem, p. 4.

9. Ídem, p. 4 i 14.

10. L'avi de Ramon Frederic està documentat com Joan Vilana-Perlas i Rius.

11. AHPB. Ramon Vilana-Perlas i Ribes, *Primer manual*, 1656-1657, 5 de juny de 1657. Vegeu també Fons Josep Maria Betriu Puig. Documents carpeta verda, núm. 5; Documents caixa, núm. 9 i 11. El document 11 (1A) indica que va exercir des de 1615.

d'Oliana i de Barcelona.¹² L'any 1621 Joan Vilana va redactar minuciosament l'acta per a la construcció de la nova església parroquial de la vila d'Oliana, en la qual Anton Serra havia de ser «el mestre de cases y architector, natural d'Oliana però habitant del lloc de Monroig, Bisbat d'Urgell», el qual havia de lliurar l'obra acabada en un màxim de cinc anys.¹³ Encara trobem Joan Vilana exercint de notari l'any 1651¹⁴ i l'any 1657, quan és ordenat procurador pel seu fill Ramon;¹⁵ arribà als quaranta-dos anys de professió notarial exercida amb plenitud. Atesos els estudis i les pràctiques que havia de cursar per arribar a ser notari, Joan Vilana-Perles i Rius hauria nascut dins l'última dècada del segle XVI.

El 6 de febrer de 1650, Joan Vilana-Perles i Rius fa donació dels seus béns al «seu fill Ramon natural d'Oliana i després de Barcelona». Joan Vilana era amo de la Casa Vilana-Perles, la qual va passar al seu fill Ramon i posteriorment al seu nét Ramon Frederic. Aquesta casa estava situada al carrer de la Font. Finalment, Ramon Frederic la deixà en testament a la comunitat d'Oliana, amb certes obligacions.¹⁶

Joan es va casar amb Joana de Ribes l'any 1623, que era filla del també notari Joan de Ribes, donzell de Sant Joan de les Abadesses, i d'Anna Pallàs.¹⁷ Joan Vilana Perles i Joana Ribes varen tenir set fills: Serafina, Maciana, Tomàs, Magí, Maria, Dorotea i Ramon, pare del nostre personatge.

Joana, l'àvia paterna de Ramon Frederic, era una dona creient que tenia una fe immensa i justificada en el «Gloriós i Benaventurat Sant Tarsis Màrtir», les relíquies del qual varen ser dipositades en el seu altar de l'església parroquial d'Oliana. El reverend Bernabé Seradell, prevere i comunitari de la vila d'Oliana, va fer una relació de «las cosas, sucesos i miracles» d'aquest sant que va ser incorporada a la publicació de mossèn Riart.¹⁸ Dins d'aquesta relació de miracles,

12. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 14 i 27.

13. Ídem, p. 15.

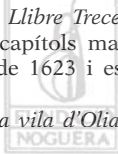
14. Ídem, p. 102.

15. AHPB. Ramon Vilana-Perlas i Ribes, *Primer manual*, 1656-1657, 5 de juny de 1657.

16. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30. Consta que les escriptures estan en poder de Jeroni Gómiz, de Barcelona.

17. AHPB. Pere Màrtir Ferrer. *Llibre Trecer i últim de transaccions i concòrdies*, 1669-1682, 4 de març de 1678. Els capítols matrimonials entre Joan Vilana Perlas i Joana de Ribes són del 8 de febrer de 1623 i estaven en poder de Pau Nequi, notari públic de la vila d'Organyà.

18. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 90.

hi trobem tres successos que fan referència a la família Vilana-Perles, més concretament a l'àvia Joana, l'any 1633, 1636 i l'any 1638.

L'any 1633, estant Joana prenyada i enllitada amb febre, va pregar a molts sants i, finalment, va ser fent pregària al benaventurat sant Tarsici màrtir i prometent-li pintar un taulonet en memòria de tan assenyalada mercè que Joana sanà.¹⁹ L'any 1636, Joana havia criat una gran quantitat de cucs de seda que, si bé nasqueren, eren tan dolents que no confiava poder-los aprofitar. Va acudir a la devoció del sant i prometé que, si podia aprofitar-los, donaria una lliura de cera per il·luminar el seu altar. I així va ser.²⁰ L'any 1638, el succés va ser més greu. Dorotea, de 7 anys d'edat, filla de Joana i de Joan Vilana Perles, va caure d'una paret de trenta-dos pams d'alçada. La seva mare, amb grans crits, cridà: «San Tàrrega Benaventurat ajudau a la meua filla». Joana va prometre «fer dir una missa en el seu altar y pintar un tauló en memòria de tan senyalada mercè». La nena sanà.²¹

De l'avi Joan, en són documentats dos germans eclesiàstics, en Gabriel i en Pere, i una germana.

Gabriel Vilana-Perles i Rius, prevere, va ser comunitari d'Oliana i féu testament el 9 de gener de 1637, el qual restà en poder del seu germà notari Joan Vilana-Perles i Rius. Gabriel, en el seu testament, va deixar 15 lliures per a la construcció d'un retaule al gloriós sant Ermengol, les quals varen ser pagades pel seu nebot i marmessor, Francesc Clariana, prevere, l'11 d'octubre de 1637 al escultors olianesos Joan Pros i Francesc Guàrdia. Gabriel va ser enterrat en el vas o sepultura de la comunitat. Gabriel Vilana-Perles i Rius vivia en una casa situada al carrer de Baix o de l'Església, que havia estat propietat d'Anton Serra, el mestre de cases que va construir la parroquial església d'Oliana l'any 1628. En morir Gabriel, la comunitat vengué aquesta casa al seu nebot, el reverend Francesc Clariana, prevere. L'any 1855, la casa era propietat de Joan Orrit i Canó.²² Les *Memòries de la vila d'Oliana* de mossèn Riart fan referència a l'any 1634 quan els francesos envaïren el Rosselló i declararen la guerra al rei d'Espanya Felip IV. L'ollianès Isidre Coll, amb una companyia de gent d'Oliana pagada per la mateixa vila, prengué les armes i partí «en defensa del Rey y Patria y ab tota valentia, los prengueren y s'apoderaren del fort Olop [sic] de Salses y sols morí en dita jornada Gabriel Vilana Perles».²³ Si Gabriel

19. Ídem, p. 92, 6a relació.

20. Ídem, p. 94, 11a relació.

21. Ídem, p. 99, 32a relació.

22. Ídem, p. 14.

23. Ídem, p. 25.

mori l'any 1637, segurament va ser durant la defensa i reconquesta d'Òpol, abans de caure en mans de l'exèrcit francès l'any 1639. Durant la Guerra dels Segadors, els olianesos contribuïren a les despeses de la vila i, sota el comandament del seu compatriota Isidre Coll, participaren novament el gener de 1640 en la recuperació dels castells d'Òpol i Salses, al Rosselló, que havien caigut en mans de les tropes franceses de Condé.

Pere Vilana-Perles i Rius, prevere, era comunitari d'Oliana l'any 1633. Era de Casa Joan Vilana, casa situada al carrer de Santa Anna. «[...] Després es digué casa Tersol, després de Joan Redon, després de Josep Bonet, després de Josep Porredon Sarres».²⁴ Aquesta casa seria la mateixa que habità el seu oncle Gabriel Vilana-Perles i Rius, prevere, i el seu oncle avi Francesc Vilana Perles, prevere.

L'avi Joan hauria tingut una germana casada amb un Clariana, ja que Francesc Clariana, prevere i comunitari d'Oliana, nascut el 16 de març de 1606, era nebot de Gabriel Vilana-Perles i Rius, prevere, germà de Joan.²⁵

Tornant a l'avi del nostre personatge, Joan Vilana-Perles i Rius, recordem que va tenir set fills: Serafina, Maciana, Tomàs, Magí, Maria, Dorotea i Ramon, pare del nostre personatge.

Serafina Vilana-Perles i Ribes es va casar amb un Capell, de Tiurana,²⁶ concretament amb Joan Capell.²⁷ Ramon Vilana va mantenir sempre ferma la seva relació amb la família dels Capell, allotjant a casa seva un cop instal·lat a Barcelona, la casa del Regomir, diferents membres de la família de la seva germana Serafina. Ens consta un Alfons Capell l'any 1694, un Ramon Capell des de l'any 1694 fins a l'any 1704 llevat els anys 1698 i 1702, un Josep Capell els anys 1699 i 1701 i un Domènec Capell l'any 1707.²⁸

24. Ídem, p. 25.

25. Ídem, p. 33.

26. AHPB. Lluís Fontana, Segon Llibre de testaments, 1685-1704, 16 d'abril 1695. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, vol. XXI, Barcelona, Col·legi de Notaris de Catalunya, 2003, p. 285. En aquest apartat és imprescindible fer referència a aquest estudi, ja que el considero important per poder ampliar la informació sobre la família Vilana Perlas i el seu context social en els primers anys a Barcelona. Moltes de les referències de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona han estat extretes d'aquest text.

27. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30.

28. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII. Anys indicats.

Maciana Vilana-Perles i Ribes es va casar amb Pau Castells, de Figuerola d'Orcau, també de terres lleidatanes.²⁹ Ramon Vilana també va acollir la família de Maciana a la casa del Regomir. Manuel Castells hi va residir els anys 1681 i 1692,³⁰ Joan Castells el 1680 i el 1681 i Alfons Castells l'any 1689.³¹

Tomàs Vilana-Perles i Ribes, prevere, era comunitari d'Oliana, vicari el 1657 i l'any 1688 apareix en el càrrec de confessor a l'església del Sant Crist de Balaguer.³² Va ser rector de Sant Serni o Sadurní de Nabiners l'any 1677 i beneficiat a l'església de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona.³³ Tomàs serà un home que sempre estarà vinculat a la família i que el veurem fent costat més d'una vegada en els esdeveniments i grans decisions familiars. Tomàs morí a Barcelona, a la casa de davant del fossar de l'església de Sant Miquel, propietat de Josep Llaurador i Satorra, notari i casat amb Maria Emmanuela, una neboda seva.³⁴ Tomàs hauria estat el fill primogènit.³⁵

Magí Vilana-Perles i Ribes va néixer el 10 de desembre de 1643 i es va graduar de doctor en lleis l'any 1665.³⁶ També va ser notari. A l'inici de l'exercici de Ramon Vilana-Perlas i Ribes com a notari, el seu germà Magí apareix com a escripturista seu i, pocs anys després, el 1660, figura com a professor en lleis, mentre que el 1678 consta ja com a doctor en drets. No sabem en quin moment es va traslladar a Madrid, però el 1673 Ramon actuà com a procurador del clergue Pedro Caldaller, que hi vivia, i sembla lògic pensar que Magí ja hi era. Sabem, en tot cas, que el 1685 residia a Madrid, perquè en aquest any hi consta actuant com a procurador del cavaller Lluís d'Areny i d'Armengol.³⁷ Magí es va convertir en el contacte de la família Vilana-Perlas a Madrid. Tal com veurem, Magí Vilana-Perlas torna de Madrid i s'instal·la a Barcelona, a casa del seu nebot Ramon Frederic, el nostre personatge. Magí Vilana-Perlas consta residint a la casa familiar del Regomir des

29. Testament de Tomàs Vilana-Perlas i Ribes. AHPB 3 bis. Lluís Fontana, *Primer llibre de testaments, 1670-1691*, 12 de desembre de 1688.

30. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, anys 1681 i 1692.

31. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 286.

32. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30.

33. AHPB 20.4. Carles Garau, *Tercer manual*, 1679, 8 de febrer de 1679.

34. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 33.

35. AHPB. Pere Màrtir Ferrer. *Llibre Tercer i últim de transaccions i concòrdies*, 1669-1682, 4 de març de 1678.

36. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30.

37. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 286.

de l'any 1711 fins a l'any 1714, quan varen haver de deixar l'immoble.³⁸ Magí, a causa de la seva avançada edat no va partir cap a Viena amb la resta de la família.³⁹

Maria Vilana-Perles i Ribes apareix casada amb Pau Sarradell i Dorotea Vilana-Perles i Ribes va restar donzella.⁴⁰

Ramon Vilana-Perles i Ribes va estudiar dret i va esdevenir notari públic i reial. Així doncs, podem veure com Ramon Frederic provenia de família de notaris; era fill, nét i besnét de notaris oriünds de terres catalanes. Va ser el pare del nostre personatge, Ramon Vilana-Perles i Ribes, qui definitivament s'instal·là a la Ciutat Comtal.

1.1.3. *El castell, batlliu i poble de Perles i la família Vilana-Perles*

Fins aquí ens hem apropat als antecedents familiars de la branca paterna de Ramon Frederic vinculats a la vila d'Oliana, on molts dels documents fan referència a la família Vilana-Perles, en primer cognom, ja des de la generació del rebesavi. En aquest apartat voldria apropar-me a l'origen del cognom Perles, el qual va restar vinculat al de Vilana en un moment generacional concret.

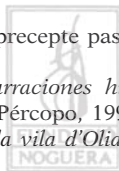
Si ho aconseguixo, però, no serà pas mèrit meu. Enric Esteve i Fité, en visitar el seu arxiu particular, em va proporcionar informació sobre un document concret que ens ha possibilitat apropar-nos als orígens d'aquest cognom. Ernest Lluch va compartir moltes hores amb Enric Esteve i Fité en el seu arxiu d'Oliana. En aquell moment, els dos estudiosos compartien un mateix objectiu, un mateix interès: conèixer el màxim possible sobre un dels personatges més significants de la política de Catalunya del Set-cents: Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa. En una de les seves visites a Oliana, Ernest Lluch, pocs mesos abans de morir, va lliurar a l'Enric Esteve la fotocòpia de part d'un document localitzat —segons indica un segell estampat a la fotocòpia— a la Biblioteca del CNT-AIT Sindicato de Industria Fabril y Textil, Vestir y Anexos de Badalona y su Radio.

El document porta per títol: «*La verdadera practica apostolica de el S. Tribunal de la Inquisicion contra la eretica pravedad que demuestra las falsas suposiciones del Libello Anonimo, intitulado: Le prove praticate nelli*

38. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, anys 1711 a 1714.

39. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*, vol. III, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pércopo, 1997-2002, p. 143.

40. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30.

tempi presenti dagl' Inquisitori di Fede sono manchevoli, [et] c». Escrita por el Doctor Don Miguel Mange [...] Dedicada all' Illustriss. Señor Don Ramon de Vilana Perlas, Marques de Rialp, Conde del S.R.I, Magnate de Ungría, y Señor de Ozail, Brod, y Castillo de Grobnich, del Consejo de S.M.C.C. Secretario de Estado, y del despacho, [et] c. Document imprès «en Palerm, en la Real Imprenta de Antonio Epiro. Impressor de el S. Officio, 1725».

L'obra es va imprimir a Palerm per la impossibilitat de publicar un document d'aquestes característiques a la Península. Ernest Lluch havia lliurat a Enric Esteve la fotocòpia de la pàgina del títol i de les pàgines 4 i 5 del document. Eren les pàgines que contenien la informació que ens hauria d'interessar.

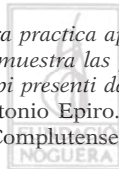
Vaig localitzar el document, que consta de 135 pàgines: es troba a la Universidad Complutense de Madrid i va ser digitalitzat l'any 2009, per la qual cosa actualment es pot consultar per Internet. A partir de l'anàlisi del document us proposo apropar-nos una mica més als orígens familiars de Ramon Frederic.

Miguel Mange era aragonès, catedràtic en Teologia i rector del Colegio Mayor de San Vicente a la Universitat d'Osca, entre altres càrrecs. Va ostentar el càrrec d'inquisidor apostòlic, segons sembla, i va morir electe abat de Sant Joan de la Penya, essent al mateix temps «Calificador del Consejo de la Suprema Inquisición de España». Miguel Mange va dedicar aquest escrit al marquès de Rialp perquè el fes arribar a mans de l'emperador Carles VI: «Epistola deprecatoria para que la obra passe à los pies de S.M.C.C. por la mano del Illustriss. Señor D. Ramon de Vilana Perlas, marques de Rialp [...]».⁴¹

Avancem en la lectura del document i trobem el paràgraf en què Mange justifica la decisió de dedicar el document al nostre personatge. Segons l'autor, eren dos els motius que varen fer que es decantés pel marquès de Rialp com a conducte per fer arribar l'obra a l'emperador:

El primero es: el saber yo, mas circunstancialmente que otro, la inesplicable veneracion de V. S. Illustriss. a la Yglesia, a su jurisdiccion, y a sus Ministros [...] El segundo es: El haver encontrado (a tiempo que por otros fines obedecia los Reales Ordenes) en las escabrosas orillas de el Segre una poblacion llamada Perlas,

41. Miguel MANGE, *La verdadera practica apostolica de el S. Tribunal de la Inquisicion contra la eretica pravedad que demuestra las falsa suposiciones del Libello Anonimo, intitulado: Le prove praticate nelli tempi presenti dagl'Inquisitori di Fede sono manchevoli, [et] c»*, Palerm, Real Imprenta de Antonio Epiro. Impressor de el S. Officio, 1725, f. 1. L'original es troba a la Universidad Complutense de Madrid.

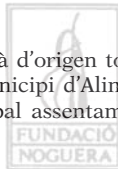
en la que tube que admirar un desaliñado, pero respetoso por lo antiguamente fuerte edificio, el que, segun la tradicion de aquellos Ancianos, sirvió, en los tiempos que la irritada saña de Caderes y Narros fatigaba a la, agora solo infeliz, cataluña, de seguro asilo a la faccion amiga de la casa de V. S. Illustriss. para burlar en las adversidades el orgullo de la opuesta: primera cuna de los Vilanas llamados de Perlas, los que, aunque trasladados à Oliana por las lisonjas de su deliciosa ribera, conservaron descuidadamente aquella antigua memoria, mas gloriosa, que los costosos Palacios, considerados maravillas.⁴²

Segons aquest document, les arrels del cognom Perles, associat al de Vilana, estarien situades al poble de Perles, a l'Alt Urgell.⁴³ Perles és un nucli de població del municipi de Fígols i Alinyà, de la comarca de l'Alt Urgell. El municipi tenia, l'any 2012, 278 habitants i comprèn, a més del poble de Fígols, que és el cap de municipi, els pobles de Canelles, Alinyà, que integra els llogarets de Llobera i les Sorts, l'Alzina d'Alinyà i Perles, on actualment hi són censats setze habitants. Hi ha també els veïnats de Caferna, la Vall Baixa, la Vall del Mig i Voloriu i les caseries i llogarets de Forn, l'Obac, Romanins i el despoblat de Voltrera. El poble de Perles està situat a peu de la carretera L-401, que uneix Fígols amb Sant Llorenç de Morunys, a la banda dreta del riu de Perles aigua avall, el qual és afluent del Segre. El riu Perles flueix des dels brancals de la serra de Port del Comte i baixa a desaiguar entre el pont de l'Espia o Espí i Coll de Nargó. Perles està compost per un nucli més compacte encapçalat per l'església romànica de Sant Romà, amb el seu fossar a tocar del temple, i un conjunt de cases més disperses.

El nucli del poble està situat a la banda de migjorn de l'actual carretera i s'estructura a partir de quatre vials que componen la part més compacta del conjunt. L'església de Sant Romà queda situada gairebé a tocar de la carretera, donant l'entrada al nucli. La majoria de les altres cases que pertanyen a Perles estan bastides a redós d'un camí que circula entre l'actual carretera L-401 i el riu Perles. El camí arrenca del nucli de Perles i circula cap a ponent fins a empalmar amb l'actual carretera. En aquest tram de camí hi trobem, en sentit

42. Ídem, p. 3 i 4.

43. Perles és un cognom català d'origen toponímic, originari del poble de Perles de Segre o Perles, que pertany al municipi d'Alinyà (actualment Fígols i Alinyà). És un cognom poc freqüent, amb el principal assentament a la província d'Alacant. Instituto de Historia y Heráldica Familiar.

est-oest, Cal Peremiquel, Cal Tomàs, Cal Befo, Cal Ciguela, Cal Pota, Joanetó, Cal Minguet, Ca l'Ofegat, Cal Curt, Cal Romà, Cal Soler i Cal Remellat.⁴⁴ Si s'analitza la planimetria històrica, es comprova com, abans de la construcció de la nova carretera,⁴⁵ l'antic camí que sortia de Perles i comunicava totes aquestes cases era l'antic «camí, de Fígols d'Organyà». Aquest camí, un cop arribava al nucli de Perles, seguia cap a llevant, enfilant-se pel barranc de la Solana fins a arribar al portell de la Solana, on existien diversos estables i pletes per al bestiar. Seguidament, el camí baixava cap a Alinyà, passant per l'ermita de Sant Ponç.⁴⁶ Aquest camí corresponia a un antic camí ramader. En construir la nova carretera a mitjan segle xx, els túnels varen possibilitar un traçat més directe entre Perles i Alinyà i els diferents caserius de Perles varen quedar desvinculats del nou vial.

El poble de Perles ja apareix citat a l'acta de consagració de la Seu d'Urgell l'any 839. En aquesta acta es descriuen les terres que formen el nucli de la reconquesta cap al nord-oest de Catalunya en les muntanyes que tenen com a centre el Vicus d'Urgell. L'acta descriu l'Urgell, la Cerdanya, el Berguedà, els Pallars i la Ribagorça, anomenant les parròquies i les esglésies amb els seus cementiris, vinyes i cases, descrivint comarca per comarca i vall per vall. En el redactat que fa referència a les parròquies d'Urgell, arriba un punt que es descriuen les terres del «Valle infernale», que estava situat entre les parròquies de Timoneda i Odèn, amb els llocs de: Timoneda, Terrassola, Canalda, Odèn, Alinyà, Cambrils, «seu Perlas» o Perles, Canelles, Montpolt, les Anoves, Salsa, Oliana, Altès i Madrona.⁴⁷ Així doncs, es constata com el poble i la parròquia de Perles ja eren documentats al segle ix i que el seu origen toponímic era Perlas.

Perles està situat en un terror veritablement escarpat, sense poder considerar exagerada la qualificació rebuda de «Valle infernale» o

44. ICC. Topogràfic. 2015. Alguns noms han estat rectificats seguint les indicacions d'Enric Esteve.

45. Aquesta carretera, coneguda també popularment com «la pista», va ser construïda vers el 1950 per la Comandància d'Obres de la IV Regió Militar i en la seva construcció treballaren presoners de la Guerra Civil Espanyola condemnats a treballs forçats.

46. ICC. Cartoteca. Minutens Municipals (1914-1936). Mapa planimètric d'Alinyà. Instituto Geográfico y Estadístico (Espanya). 1929. Escala 1:25.000. Còpia manuscrita d'una de les minutes de més de quatre-cents municipis de Catalunya a escala 1:25 000 corresponents a l'aixecament del Mapa de España 1: 50.000. Les còpies a mà les va encarregar entre 1914 i 1936 el Servei Geogràfic de la Mancomunitat de Catalunya per a utilitzar-les com a base del Mapa Geogràfic de Catalunya a 1:100 000.

47. Josep PUIG I CADAFALCH, *et al.*, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, vol. I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1983, p. 403 i 404.

vall infernal. Segons Pasqual Madoz, en informar sobre la localització d'Alinyà, descriu que està situat «entre una montaña que se eleva por la parte del O, llamada Serra-Seca, cuya escabrosidad sirvió de guarida á los partidarios de D. Carlos durante la última guerra civil».⁴⁸ Un territori que, per les seves característiques, va allotjar des dels temps més primitius construccions fortificades, castells o bastions destinats a atalaiar-lo i defensar-lo. Perles quedava situat entre el castell de Canelles, localitzat a la confluència dels riu de Canelles i el riu de Perles, i el castell de Sant Ponç, que va ser substituït per una petita ermita. Sant Ponç està situat vora la roca de Sant Ponç, a 1.178 metres sobre el nivell del mar, i Canelles vora la roca de Cruelles, a 883 metres sobre el nivell del mar. En el punt mitjà entre ambdues roques es troba la roca de Perles, a 1.060 metres sobre el nivell del mar, que senyoreja el poble de Perles, situat 250 metres més avall. La toponímia fa pensar que és terra de castells, terra de vetustes construccions que allotjaren i protegiren els nostres avantpassats.

Altres documents on s'hi fa referència se situen cronològicament a la segona meitat del segle XI. Un dels primers documents coneguts data del 1051, pel qual se sap que els esposos Iquelm i Ramon feren donació a Santa Maria de la Seu i la seva canònica, per remei de l'ànima de Geberga, difunta, d'una vinya al terme de «Sancto Romano in Perulas»,⁴⁹ dades que quatre anys més tard es repeteixen més extensives.⁵⁰ El patronatge del poble correspon a sant Romà. L'església de Sant Romà, situada al nucli del poble, és d'època romànica i conserva l'absis i un petit campanaret d'espadanya de dos ulls, del qual només en un hi ha campana.⁵¹

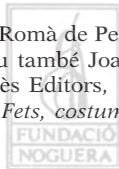
A migjorn del poble de Perles, a redós del bosc de Perles, hi ha la capella de Santa Pelaia de Perles, emplaçada sobre un alterós esperó de roca calcària anomenat roc de l'Ermita que s'aixeca a la part mitjana de la vall. Des d'aquesta situació encastellada es gaudeix d'una espectacular vista de la fondalada de la vall de Perles i Alinyà i de les muntanyes que l'envolten. De la capella romànica, tan sols hi ha notícia de la visita pastoral de 1758, on consta que era annexa a la parròquia

48. Pacual MADDOZ, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, vol. II, Madrid, Est. Literario-Tipografico de P. Madoz y L. Sagasti, 1845, p. 11.

49. Miquel PUJOL I MUR, «Sant Romà de Perles. Fígols i Alinyà. Alt Urgell». *Indrets d'escrit al Berguedà*, agost 2013. Vegeu també Joan BELLMUNT I FIGUERAS, *Fets, costums i legendes. L'Alt Urgell*, III, Lleida, Pagès Editors, 1997, p. 189.

50. Joan BELLMUNT I FIGUERAS, *Fets, costums...*, p. 189.

51. Ídem, p. 189.

de Sant Romà de Perles i que s'hi celebraven dues misses al cap de l'any.⁵² Santa Pelaia de Perles és una petita i simple construcció d'una sola nau sense campanar amb coberta a dues aigües, amb un absis que allotja la imatge venerada.⁵³ Aquesta construcció devia amortitzar segurament les restes d'una construcció anterior.⁵⁴

El poble de Perles també està associat a l'existència d'un castell, anomenat castell de Perles. En el fogatge de 1497 es documenta el lloc com a castell de Perles, on hi són apuntats «Mossèn Johan Boix rector sta en Organya, Salvador Biatriu e son gendre stan a comuna despessa e fan tots una bossa, Johan Vilana, Pere Johan Puiol Puig de Perles, Lluys Balç, Johan Soler i En Francí Coma».⁵⁵ El cognom de Vilana ja hi estava documentat a mitjan segle xv, però encara no apareixia vinculat al de Perles.

El fogatge de 1553 també fa referència al castell de Perles. El 24 d'agost de 1553, «Salvador Puig, consol del lloch de Castell de Perles denuncia los focs següents de dit lloch [...]». En aquest fogatge, hi són citats «Salvador Puig com a consol comparent, Jaume Vilana, Esteve Teixidor alias Beatriu i Pere Soler».⁵⁶

L'any 1521, la família de Ramon Frederic ja apareix documentada a Oliana amb el prevere Francesc Vilana Perles, que habitava a la casa del carrer de Santa Anna. Es comprova que al castell de Perles hi habitaven Vilanes, però no he localitzat el document que mostri en quin moment apareixen els dos cognoms units.

Ara bé, en el fogatjament general de Catalunya de l'any 1378, ni el castell de Perles ni Perles surten citats a cap *Collecta*. Probablement, aquest castell era una casa o edifici fortificat originari del segle xv. En aquest fogatjament, els pobles situats a les envistes de Perles hi són citats i pertanyien al bisbat d'Urgell, però a diferents vegueries. Alinyà i Cambrils, amb vint focs i Montpolt, amb quatre focs, pertanyien a la vegueria de Cervera i tenien el comte Hug I de Cardona com a senyor; Canalda, amb deu focs, pertanyia també a la vegueria de Cervera i tenia

52. Miquel PUJOL I MUR, «Santa Pelaia de Perles. Fígols i Alinyà. Alt Urgell». *Indrets d'escrit al Berguedà*, agost 2013.

53. Josep Maria GAVIN I BARCELÓ, *Inventari d'esglésies. Alt Urgell i Andorra*, vol. 18, Arxiu Gavin, 1985, p. 22.

54. Joan BELLMUNT I FIGUERAS, *Fets, costums...*, p. 189.

55. ACA. Real Patrimonio, Maestre Racional, Volúmenes, Serie General, 2969, f. CCCCLX. Publicat a Josep IGLÉSIES, *Els fogatges de 1497. Estudi i transcripció*, vol. II, Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991, p. 221.

56. ACA. Real Patrimonio. Maestre Racional, Volúmenes, Serie General, 2600, f. CCXXI. Publicat a Josep IGLÉSIES, *Els fogatges de 1553. Estudi i transcripció*, vol. II, Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1981, p. 454.

Priscadir de Solsona com a senyor; Odèn, amb tretze focs, pertanyia a la vegueria de Cervera i el senyorejava Ramon Solà de Solsona, i Oliana, amb trenta focs, pertanyia a la vegueria de Cerdanya, amb el comte d'Urgell Pere II com a senyor.⁵⁷ Era un territori ocupat, clarament assignat i ben senyorejat.

Fou en el segle xv quan el lloc de Perles aparegué citat i pertanyia a la jurisdicció senyorial dels ducs de Cardona, sota la qual consta que es mantenia encara al segle xvii, dins la batllia de Solsona. En el segle xvii, el ducat de Cardona estava compost de quatre batllies. La batllia de Solsona comprenia vint-i-tres batllius, entre els quals se cita el batlliu de Perles, amb nou veïns.⁵⁸ A principi del segle xviii, Perles encara resta sota la mateixa jurisdicció. L'any 1719, Perles pertanyia al corregiment de Cervera, ja que aquest corregiment comprenia la seva anterior vegueria, la d'Agramunt i la sotsvegueria dels Prats de Rei i les jurisdiccions eren del duc de Cardona. El poble tenia set cases aïllades i vint-i-cinc habitants i ja no se cita cap castell.⁵⁹

Més endavant, al segle xix, tindrà quinze veïns i setanta-cinc ànimes.⁶⁰ A principi del segle xx, Perles disposava de cinquanta-quatre edificis, entre habitatges i construccions annexes, i vuitanta-quatre habitants,⁶¹ vint-i-nou habitants l'any 1970⁶² i setze empadronats actualment.

El document de Miguel Mange de l'any 1725 descriu la casa pairal de «los Vilanas llamados Perlas» com un edifici fort i antic. Ernest Lluch i Enric Esteve varen visitar junts el poble de Perles i varen considerar que l'única construcció que s'ajustava a la descripció del document corresponia a una de les cases de més presència del poble, anomenada Can Betriu (figura 1b). Actualment, Can Betriu és la casa més gran del poble de Perles. La casa disposa d'unes espitlleres molt primitives, gairebé a nivell de terra, el que indica un possible origen medieval i defensiu de la construcció. Aquest immoble ha allotjat, al llarg dels anys, un hostel com a lloc de pas, un convent i una escola. El conjunt

57. Esther REDONDO GARCIA, *El Fogatjament General de Catalunya de 1378*, Barcelona, Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals, 2002, p. 439-444.

58. Pere CATALÀ I ROCA, *Castells catalans*, vol. vi, Barcelona, Rafael Dalmau, 1992, p. 102.

59. Josep IGLÉSIES, *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle xviii*, vol. ii, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1774, Cens 1719, p. 908.

60. Pacual MADOZ, *Diccionario...*, vol. xii, p. 815.

61. Ceferí ROCAFORT I SANSÓ, FRANCESC CARRERAS I CANDI, (dir.), *Geografia general de Catalunya*, vol. iv, Barcelona, Tipografia Atlas Geogràfic, 1916, p. 492.

62. Joan BELLMUNT I FIGUERAS, *Fets, costums...*, p. 189.

de Can Betriu podria correspondre, per la seva situació i característiques, a una de les construccions més preparades per defensar-se dins la petita pleta o plana d'aquesta vall infernal, a redós de l'antic camí pirinenc. La família Betriu s'emparentaria amb la família Vilana,⁶³ però seria la toponímia del «lloc de Perles» la que determinaria el cognom de Vilana associat al de Perles, Vilana-Perles o Vilana de Perles.

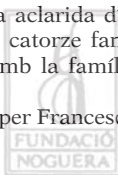
Ara bé, durant la redacció d'aquest treball vaig fer la visita amb Enric Esteve a Perles i vaig poder conversar amb diferents veïns del lloc. Actualment, el nucli de Perles es troba habitat per Cal Ponaso, Cal Betriu, Cal Fiter Vell, l'Era i el Cobert de Cal Fiter, Cal Revolt, Cal Gili, el Cobert de Cal Gili, Cal Casalet, Cal Puit i la Rectoria.⁶⁴ Segons Francesc Domingo i Josep Puit, veïns de Perles, al poble hi era bastida una casa identificada com Cal Vilana, que correspondria a unes ruïnes conservades darrere la rectoria. Les ruïnes ocupen un àmbit amb una superfície de planta no gaire gran, conservant-se una antiga obertura i una estructura de planta circular adossada al mur de tancament perimetral (figura 1c). Enfront d'aquesta ruïna existeix una altra resta de construcció de dimensions més grans, però que s'identifica com a Cal Tomasó. Cal Vilana podria correspondre a la casa dels avantpassats de Ramon Frederic i Cal Betriu podria haver allotjat també algun Vilana, un cop emparentada la família Vilana amb els Betriu.

1.1.4. *El notari Ramon Vilana-Perlas i Ribes a Barcelona*

El pare Ramon Vilana-Perlas va treballar d'escrivent a Barcelona, a la notaria de Francesc Reverter i Colell, important notari a la Ciutat Comtal. Ramon Vilana-Perlas treballa a Barcelona des d'almenys l'any 1655. En una acta del notari Francesc Reverter i Colell del 16 de setembre de 1655 consta com a testimoni l'escrivent Ramon Vilana-Perlas,

63. Segons la família Betriu, el castell de Perles estava associat a un antic castell templer. L'any 1319, en què es decreta la dissolució dels templers, aquests indrets restaren deshabitats al llarg d'uns cent anys i no va ser fins que es van començar a explotar els boscos que no es va repoblar la zona. La casa comtal de Cardona, propietària dels terrenys, no deixava edificar arran dels boscos; per aquest motiu i per l'existència d'aquesta vetusta construcció lligada a la família Betriu, la gent que va anar arribant es va establir a Perles. Al poble de Perles hi són documentats Betrius o Biatrius ja l'any 1497. És probable que els Biatriu hi arribessin en aquella època; el que es desconeix encara és d'on procedien. Una vegada aclarida d'arbres la vall d'Alinyà, la casa comtal va donar permís per bastir-hi cases a catorze famílies, entre les qui hi ha els Caubet i els Vilana que estaven emparentats amb la família Betriu, informació obtinguda de la web dels Betriu.

64. Informació proporcionada per Francesc Domingo i Josep Puit, veïns de Perles, i per Enric Esteve.

mentre que en una altra acta del 20 de setembre se'n informa que aquest era escrivà jurat actuant sota l'esmentat notari.⁶⁵

Francesc Reverter tenia la seva notaria a la plaça de Sant Jaume, on rebia com a clients personatges molt destacats. L'entorn més proper a Reverter estava format per un nucli de famílies de notaris, lligades entre elles i amb els Reverter com a eix central de connexió. Una de les germanes de Francesc Reverter, Teresa, s'havia casat l'any 1633 amb el notari reial Miquel Camarasa.⁶⁶

Els components del nucli essencial d'aquest grup reforçaven els lligams que els unien vivint els uns a prop dels altres, a tocar del centre polític i administratiu de Barcelona. En els anys 1655 i següents trobem, entre els clients de Francesc Reverter i entre els qui feien de testimonis a les seves actes, alguns homes que provenien de l'Urgell; fins i tot en consten dos de naturals d'Oliana: Gabriel Balasch, doctor en drets i natural d'Oliana, i Josep Balasch, prevere resident a Barcelona.⁶⁷ Aquest fet podria fer pensar que fóra aquesta la raó per la qual Ramon de Vilana-Perlas, el pare del nostre personatge, anés a parar a la notaria de Francesc Reverter. Concretament, la relació de la família Balasch amb la família Vilana-Perlas era bastant estreta i ja venia de les generacions anteriors, a Oliana. Gabriel Balasch, doctor en lleis i nebot de Gabriel Balasch, prevere, va néixer el 3 d'agost de 1632, essent el seu padrí el reverend Gabriel Vilana-Perlas, prevere, d'Oliana i oncle de Ramon Vilana-Perlas.⁶⁸

El 5 de setembre de 1656, Ramon Vilana ja era notari públic electe de la ciutat de Barcelona⁶⁹ i com a tal, substituïa alguna vegada Francesc Reverter, amb qui va continuar treballant.⁷⁰ La primera acta notarial aixecada pel notari Ramon Vilana-Perlas es va redactar una mica més tard de figurar com a notari, amb data del 7 de novembre de 1656.⁷¹

El 5 de juny de 1657, Ramon Vilana, notari públic de la ciutat de Barcelona, ordena procurador seu Joan Vilana-Perlas, el seu pare, també notari públic de la capital, donant-li poders generals per, en nom seu, poder demanar, exigir, tenir i rebre qualsevol quantitat monetària per causa de deutes, crèdits, préstecs, comandes, pensions, censals

65. AHPB. Francesc Reverter, Manual 1655, 16 i 20 de setembre de 1655.

66. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 269.

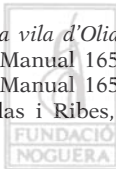
67. Ídem, p. 270.

68. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 29.

69. AHPB. Francesc Reverter, Manual 1656, 5 de setembre de 1656.

70. AHPB. Francesc Reverter, Manual 1659, 7 d'octubre de 1659.

71. AHPB. Ramon Vilana Perlas i Ribes, Primer manual, 1656-1657, 7 de novembre de 1656.

morts i violaris, i lloguers de cases i de terres, censos, fruits, rèdits i províncies i qualsevol altre emolument que li pugui correspondre. Al mateix temps, el pare podrà fer pagaments a universitats, comunitats, cossos, col·legis i persones particulars, fent les àpoques, les definicions corresponents i les cancel·lacions. I també podrà actuar en causes davant qualsevol oficial, jutges i justícies. Ramon Vilana-Perlas i Ribes promet no revocar el poder. Es tracta d'un expedient d'atorgació de poders que, tot i semblar molt complet, té un redactat que correspon a les clàusules habituals d'aquest tipus de document.⁷²

El pare Joan Vilana, avi del nostre personatge, tot i ser notari públic de Barcelona, centrà la seva activitat professional a la vila natal d'Oliana i mai no arribà a residir a casa del seu fill al Regomir.⁷³

Francesc Reverter i Vilana-Perlas compartien l'escrivania a la plaça de Sant Jaume. Un document del 2 de maig de 1658 i un altre del 14 de novembre del mateix any informen que l'escrivania de Vilana-Perlas estava situada a la plaça de Santiago de la present ciutat. Aquesta escrivania estava situada a l'antiga plaça de Sant Jaume de Barcelona.⁷⁴

Ramon Vilana-Perlas i Ribes va tenir fins i tot com a clients la mateixa família Reverter; per exemple, l'any 1666, Francesc Reverter i la seva tercera esposa, Maria Reverter i Borell.⁷⁵

Durant els primers anys de l'activitat professional de Ramon Vilana a Barcelona, va estar vinculat a la parròquia de Sant Miquel, formant part del seu Consell l'any 1657. El seu germà Tomàs va ser prevere i beneficiat de Sant Miquel, fet que podria fer pensar que, durant els primers anys de Ramon Vilana-Perlas a Barcelona, aquest probablement havia residit prop de la parròquia, situada a prop del seu lloc de treball.

Vilana-Perlas va mantenir sempre un fort lligam amb la seva comarca d'origen, l'Urgell, i amb la Cerdanya. Des dels primers anys d'exercici professional, resulta evident aquesta relació, que es produïa amb urgellencs instal·lats a Barcelona. El notari també mantenia un estret vincle amb la seva família a Oliana, amb el seu pare Joan o amb Gabriel Vilana Perlas.⁷⁶

72. AHPB. Ramon Vilana Perlas i Ribes, Primer manual, 1656-1657, 5 de juny de 1657.

73. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...* Al llarg de tot el document es fa referència a l'activitat del notari Joan Vilana Perlas a la vila d'Oliana.

74. AHPB 1. Ramon Vilana Perlas i Ribes, Segon manual, 1658, 2 de maig i 14 de novembre de 1658.

75. AHMB. Arxiu Notarial, XXI, 38, fragments d'esborrany, 31 de gener de 1666 – 22 de febrer de 1666, 9 de febrer de 1666.

76. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 274.

1.1.5. *Casament i descendència de Ramon Vilana-Perlas i Ribes*

Ramon Vilana-Perlas i Ribes es va casar amb Eulàlia Camarasa i Reverter. Ramon Vilana va establir un vincle directe amb la família Reverter, ja que es casà amb Eulàlia Camarasa. Eulàlia era filla del notari Miquel Camarasa, del qual sabem que l'any 1671 era escrivà de «Ració de la Reial Casa i Cort de Sa Majestat en lo present Principat» i de Teresa Reverter, germana de Francesc Reverter. Així doncs, Ramon Vilana-Perlas esdevingué nebot del seu mestre, Francesc Reverter. A l'escrivania del seu valedor, Ramon va treballar també al costat de Sebastià Camarasa, germà d'Eulàlia.⁷⁷ El vincle dels Vilana-Perlas i Sebastià, escrivent i estudiant de filosofia primer i clergue després, va ser molt intens, com es veurà més endavant. A l'escrivania de Reverter i en el cercle de relacions d'aquest notari, Ramon Vilana no va conèixer només notaris sinó també homes destacats del món dels negocis que després varen ser importants en la seva carrera i en la seva vida, entre els quals cal destacar Onofre Massanés.

Ramon Vilana-Perlas i Eulàlia Camarasa varen tenir set fills. Els quatre primers varen ser Maria Emmanuela, nascuda l'any 1661;⁷⁸ Ramon Frederic, nascut l'any 1663;⁷⁹ Hipòlita, nascuda l'any 1666⁸⁰ i Pau, batejat a Barcelona el 28 de gener de 1669.⁸¹

Un cop instal·lats al Regomir varen tenir Josep, batejat el 23 d'octubre de 1672 a la parròquia dels Sants Just i Pastor,⁸² que va morir jove, i Anaclet, batejat a la parròquia dels Sants Just i Pastor el 30

77. Ídem, p. 275.

78. AHSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, any 1674. Cal notar que Maria Emmanuela apareix inscrita a les Llibretes de Comunió, pel compliment del precepte pasqual per primera vegada l'any 1674, com a Maria Perles. Si constaven inscrits cap als 13 anys, hauria nascut l'any 1661. De la mateixa manera ho dedueix Albert GARCIA ESPUCHE, a «Els Vilana Perlas...», p. 281.

79. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe der Kaiserin Elisabeth, Gemahlinn K. Karl's VI, an den Staatssecretär Marques de Rialp», *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Phillosophisorisches Classe*, lligall 12, quadern I-V. K. K., Viena, Hof-und Staatsdruckerei, 1854, p. 113; AHSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, any 1677. Ramon Frederic consta a les Llibretes de Comunió per primera vegada l'any 1677. A Ramon Frederic l'haurien inscrit amb 14 anys.

80. AHSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, any 1679. El mateix raonament que per a Maria Emmanuela.

81. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana (1700-1714-1740). Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: Teoria i acció austriacistes*, Vic, Eumo i Universitat de Vic, 2000, p. 85. AHSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, any 1682. Pau consta a les Llibretes de Comunió per primera vegada l'any 1682. El mateix raonament que per a Maria Emmanuela.

82. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 9, 1671-1689, 23 d'octubre de 1672, f. 31.

de setembre de 1675.⁸³ Un mes i mig abans de néixer Anaclet, va ser enterrat albat un setè fill, a la parròquia dels Sants Just i Pastor el 18 d'agost de 1675, de nom Felip.⁸⁴

Però, quin dia va néixer i on va ser batejat el nostre personatge?

El tres últims fills del matrimoni és clar que varen néixer i varen ser batejats a Barcelona, concretament a l'església dels Sants Just i Pastor. A partir del naixement de Josep, l'any 1672, la família ja era instal·lada al Regomir. La parròquia que pertocava a aquella finca era la dels Sants Just i Pastor, per la qual cosa tots els esdeveniments ja els trobem registrats als llibres d'aquesta parròquia.

Ara bé, els quatre primers fills, entre els quals es troba Ramon Frederic, no consta que fossin batejats a la parròquia dels Sants Just i Pastor.

Ramon Vilana-Perlas i Ribes està instal·lat a Barcelona des de mitjan segle, per la qual cosa seria raonable pensar que tots els fills haguessin nascut a la capital. Sabem que Ramon Frederic va néixer a Barcelona, tal com afirma Castellví a les seves *Narraciones históricas*, el qual també indica la procedència familiar de la vila d'Oliana, «nacido en Barcelona, oriundo de Oliana».⁸⁵ Al llibre d'òbits on es va registrar la seva defunció se'ns diu que va morir el 5 de juny de 1741, als 78 anys d'edat.⁸⁶ Aquesta informació confirma que Ramon Frederic hauria d'haver nascut entre el 6 de juny de 1662 i el 4 de juny de 1663. Vaig consultar el llibre de baptismes dels anys 1662 i 1663 a la parròquia dels Sants Just i Pastor. L'any 1662 es varen batejar setanta infants, i l'any 1663, seixanta-tres, sense trobar cap coincidència amb el nostre personatge.⁸⁷ Era nascut a Barcelona, però no consta com a batejat a la parròquia dels Sants Just i Pastor.

Ernest Lluch afirma que el seu germà Pau va ser batejat a Barcelona el 28 de gener de 1669⁸⁸ i Sebastià Sardiné escriu que va ser batejat a Barcelona, a Sant Just i Pastor, el 20 de novembre de 1669.⁸⁹ Tot i

83. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 9, 1671-1689, 30 de setembre de 1675.

84. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. XIX, f. 38.

85. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 518.

86. Unsere Liebe Frau zu den Schotten. Pfarramtarchiv. Sterbebuch Zeitraum 1737-1744 —Llibre d'òbits, període 1737-1744—, f. 153, signatura 03-07. Els llibres de registre de la Schottenkirche estan penjats en un portal *on-line* anomenat *Matricula* dins ICARUS (International Centre for Archival Research): <<http://www.matricula.data.icar-us.eu/php/main.php>>.

87. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 8, 1655-1670.

88. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 85.

89. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 35.

que el dia i el mes és diferent, ambdós autors coincideixen a fixar la data del bateig a l'any 1669. Al llibre de baptismes corresponent a l'any 1669 de la parròquia dels Sants Just i Pastor tampoc no vaig trobar registrat el bateig de Pau. Tampoc no vaig saber trobar l'anotació dels baptismes d'Hipòlita i de Maria Emmanuela.

Els quatre primers germans haurien nascut a Barcelona, ciutat on el pare exercia la seva professió i on el matrimoni estava establert, però no haurien estat batejats a la parròquia dels Sants Just i Pastor. El matrimoni, abans d'instal·lar-se al Regomir, vivia en una altra casa de la ciutat. No sabem a quina casa residien, però no devia ser de la jurisdicció de la parròquia dels Sants Just i Pastor.

Està documentat que la família estava vinculada, com veurem, per diferents lligams, a la parròquia de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona.

L'oncle Tomas, prevere, va estar tota la seva vida vinculat a l'església de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona. Tomàs Vilana-Perlas i Ribes va ser prevere i beneficiat a l'església de Sant Miquel Arcàngel i va ser enterrat en el vas on s'acostumava a enterrar els beneficiats de dita església. Tal com hem vist a l'apartat anterior, el pare de Ramon Frederic, durant els primers anys de l'activitat professional, també va estar vinculat a la parròquia de Sant Miquel formant part del seu Consell l'any 1657.

No resultaria estrany que Ramon Vilana-Perlas i Ribes, acabat de casar, visqués a prop de Sant Miquel Arcàngel i que els seus primers quatre fills fossin batejats en aquesta església. L'església de Sant Miquel era una de les més antigues de la ciutat de Barcelona i estava situada a l'actual plaça de Sant Miquel, al darrere de la plaça de Sant Jaume.

El 25 de setembre de 1835 es va promulgar la nova creació de parròquies, entre les quals es declarava eregida la de la Mercè, anunciant que començaria a funcionar el 4 d'octubre de 1835. A la parròquia de la Mercè, tot i que topogràficament era de nova creació, es declarà en l'edicte que s'hi traslladava la de Sant Miquel Arcàngel.⁹⁰ L'església va ser tancada l'any 1835 i restà sense culte fins al seu enderrocament. L'església havia gaudit d'una especial protecció per part de l'Ajuntament, ja que va funcionar com a capella de la Corporació Municipal.⁹¹ L'Ajuntament, situat a redós de l'església de Sant Miquel Arcàngel, va decretar finalment el seu enderrocament per poder ampliar les seves dependències, fet que va tenir lloc l'any 1869.

90. ADB. Relació de Documentació de parròquies, Carpeta I, núm. 30, doc. 31.

91. ADB. Relació de Documentació de parròquies, Carpeta I, núm. 30, doc. 42.

Quan l'església va ser enderrocada tenia catorze altars, entre els quals cal destacar el dedicat a l'arcàngel sant Miquel, titular del temple; la Divina Pastora; l'Assumpció de Nostra Senyora, conegut com el del Perdó; sant Restitut, sant Francesc Xavier; sant Antoni; Nostra Senyora de Núria; santa Anna, Nostra Senyora del Rosari, i sant Josep Oriol. La campanya feta l'any 1868 a favor de l'església de Sant Miquel Arcàngel, tot i que no va tenir efecte i no va poder evitar el seu enderroc, va promoure un viu interès pels seus portals. Es va projectar obrir un nou portal d'accés a l'església de la Mercè que comunicqués directament amb el carrer Ample. Les pedres de la façana principal de Sant Miquel Arcàngel s'havien guardat i l'any 1871 es va decidir aprofitar-les per emmarcar el nou portal del temple mercedari. L'agost de l'any 1872 va quedar enllestida la nova façana.⁹²

En ser traslladada la parròquia de Sant Miquel Arcàngel a l'església de Nostra Senyora de la Mercè, des d'aquell moment la parròquia va tenir el doble títol de «parròquia de Sant Miquel Arcàngel i Nstra. Sra. de la Mercè» i l'església es va denominar «Basílica de la Mare de Déu de la Mercè i Sant Miquel Arcàngel». Segons em va informar el doctor Joan Martínez Porcell, rector actual de la basílica de la Mare de Déu de la Mercè i Sant Miquel Arcàngel, durant la Guerra Civil, concretament el juliol de 1936, es varen cremar tots els llibres sacramentals de la parròquia, no essent possible confirmar la hipòtesi plantejada.

D'altra banda, vaig visitar l'Arxiu Diocesà de Barcelona amb l'objectiu de consultar en el fons de «Documentació de parròquies» tota possible documentació relacionada amb l'antiga parròquia de Sant Miquel Arcàngel. En aquest fons vaig localitzar determinades dades incorporades en aquest treball, però cap que vinculés la família Vilana-Perlas a la jurisdicció d'aquesta parròquia.

L'altre fons consultat a l'Arxiu Diocesà de Barcelona va ser el d'«Expedients Matrimonials Simples». Un dels actes més antics i freqüents de la cúria ha estat la intervenció en el tràmit dels expedients matrimonials i la concessió de la corresponent llicència per part del bisbe o del seu delegat per a la celebració del matrimoni. La legislació que va donar lloc a aquesta sèrie varen ser els decrets del Concili tridentí, publicat a la diòcesi de Barcelona el 14 de juliol de 1565. En aquest fons tenia l'esperança de trobar l'expedient matrimonial del pare de Ramon Frederic i comprovar a quina parròquia es pretenia celebrar el matrimoni. La documentació matrimonial d'aquesta sèrie es presenta en doble forma, que correspon a les dues maneres de

92. *Ibidem.*

procedir. Des del principi de la implantació de la legislació tridentina, quan els futurs contraents residien a la parròquia en què varen ser batejats i no havien canviat de domicili, el rector de la parròquia es limitava a enviar a la cúria un testimoni molt senzill de les proclames publicades i del seu resultat favorable. D'aquests certificats, a pesar que se'n varen trobar alguns de dispersos, els primers en sèrie daten de 1814 i n'existeixen uns registres resum que principien l'any 1772. L'altra classe d'expedients eren aquells que no es limitaven a certificar la publicació de les amonestacions, sinó que anaven acompanyats d'un suplement de informació en què declaraven uns testimonis que certificaven la llibertat o estat de solteria del contraent. Aquestes informacions, ordinàriament, eren motivades pel fet que el contraent havia nascut o residit en terres llunyanes o per haver tingut una vida molt moguda, com eren els adscrits a l'exèrcit.⁹³ Vaig consultar els llibres corresponents als expedients matrimonials que abraçaven des de l'any 1656 a l'any 1662 i no vaig tenir cap èxit.

1.1.6. Consolidació de l'estatus del pare a Barcelona

El matrimoni Vilana-Perlas Camarasa es va traslladar al Regomir el maig de 1671, moment en què la seva activitat religiosa va quedar clarament vinculada a la parròquia dels Sants Just i Pastor. Abans, el matrimoni devia viure en un habitatge de lloguer, probablement no gaire lluny de la que seria la seva residència definitiva.

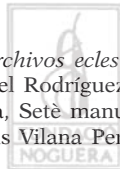
Abans d'habitar al Regomir, l'any 1664 Ramon Vilana paga unes obres de reparació en una casa de lloguer on vivia, propietat de Jerònima Dusai i d'Aragall. Les obres, que van costar 17 lliures i 14 sous, van consistir en una reparació de la teulada i la col·locació d'una pavimentació a l'habitatge, ja que es varen utilitzar cinquanta teules, vuit-centes rajoles, arena, cal i argila.⁹⁴

Els Dusai eren propietaris de tres habitatges a Barcelona: un de situat al carrer dels Gegants, l'altre a la plaça del Regomir i el tercer a la davallada dels Lleons. Segons Garcia Espuche, aquest habitatge corresponia probablement al carrer dels Gegants.⁹⁵ Cal considerar que, en aquella època, tant el carrer dels Gegants, la davallada dels Lleons o la plaça del Regomir pertanyien a la parròquia dels Sants Just i Pastor, per la qual cosa aquest fet podia fer pensar que els batejos

93. ADB. José SANABRE, *Los archivos eclesiásticos de la Diócesis de Barcelona, I, El Archivo Diocesano*, Barcelona, Fidel Rodríguez, 1947, p. 65.

94. AHPB 2. Bonaventura Vila, *Setè manual*, 1664, 3 d'agost de 1664.

95. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 273.

dels primers fills també es produïren a la mateixa església. Però no hi varen ser localitzats.

Durant els primers anys de matrimoni, amb els primers fills encara petits, Ramon Vilana-Perlas va ser nomenat prior del Col·legi de Notaris Públics de Barcelona. Els priors —que eren dos, renovats cada any—, eren els administradors del Col·legi i els qui examinaven els aspirants en el seu examen privat, junt amb cinc membres més de l'entitat. L'any 1665, Ramon Vilana-Perlas és prior del Col·legi de Notaris Públics de Barcelona juntament amb Jacint Borràs (2n lloc); els anys 1667 i 1668, juntament amb Josep Soldevila (2n lloc) —durant aquests anys, Ramon Vilana, Perlas també era conseller cinquè o quint—; l'any 1672, juntament amb Francesc Torres (1r lloc). Posteriorment, els seus dos gendres, marits de Maria Emmanuela i d'Hipòlita, també en foren priors: Josep Llaurador i Satorra els anys 1691 i 1693 i Joan Francesc Verneda l'any 1698.⁹⁶

Ramon Vilana-Perlas anava afermant progressivament la seva posició professional i social dins la Ciutat Comtal i també s'anava convertint en un punt fort per al suport de la seva família.

Un primer exemple n'és el germà d'Eulàlia, de nom Sebastià, nascut l'any 1638, el qual treballà també al costat del seu cunyat Ramon. En ser clergue l'any 1669, Sebastià va cedir tots els seus béns mobles i immobles a la seva germana Eulàlia. La seva mare Teresa, mancada de salut i postrada en un llit, ja estava instal·lada a casa del seu gendre Ramon i la seva esposa i filla Eulàlia, germana de Sebastià. Sebastià, aleshores també mancat de salut, s'instal·là a casa del seu cunyat Ramon amb la seva mare, Teresa. Ramon Vilana-Perlas va assumir les seves despeses de sosteniment i malaltia i el va acollir a casa seva, fins i tot, després de morta la seva dona.

Segons les anotacions realitzades a les llibretes de comunió de la parròquia dels Sants Just i Pastor per a la comprovació del compliment de precepte pasqual, Sebastià va restar a la casa del Regomir amb la família Vilana-Perlas fins a la seva mort, esdevinguda el 13 de març de 1703.⁹⁷

96. Raimundo NOGUERA GUZMÁN (dir.), i Josep Maria MADURELL I MARIMON (aïx.), *Fuentes y bibliografía. Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona. Sección Cuarta. Vol II Tomo I*. Barcelona, Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España, Centenario de la Ley del Notariado, 1965, p. 573 i 575.

97. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, any 1703. Cal notar que el de l'any 1672 és el primer llibre que inclou la família Vilana Perlas com a membres de la Comunitat.

L'any 1671, Eulàlia i el seu germà Sebastià decideixen cedir a Ramon Vilana els «drets d'ofici» del seu pare, el notari Miquel Camarasa. Miquel Camarasa era notari i tenia l'ofici de lloctinent escrivà de ració de la Casa i Corts de Sa Majestat al Principat de Catalunya. Miquel Camarasa, per facultat atorgada per Sa Majestat, podia disposar d'aquest ofici a favor dels seus fills o gendres. Aquest privilegi li fou ratificat el 13 d'abril de l'any 1638 per Felip IV, privilegi que ostentava com a legítim successor dels seus avantpassats. El 14 de febrer de l'any 1671, en document establert pel notari Bartomeu Roig, els germans Camarasa, Sebastià i Eulàlia, actuant com a legítims successors del seu pare, el seu avi, el seu besavi i el seu rebesavi, demanaren l'ofici per a Ramon Vilana-Perlas. L'any 1671, Sebastià, amb 33 anys gaudia de poca salut, igual que la seva mare Teresa, postrada al llit des de feia dos anys, residint els dos a casa de Ramon Vilana-Perlas, cunyat i gendre, respectivament. Ramon Vilana-Perlas es va fer càrrec del manteniment, dels metges i dels medicaments dels dos familiars. Si mare i fill no haguessin tingut el suport de Ramon, forçosament haurien anat a parar a un hospital, en no disposar d'efectiu per mantenir-se. Així rebia el càrrec de «lloctinent d'escrivà de Ració de la Real Casa i Cort de sa Majestat en els regnes de la Corona d'Aragó».⁹⁸

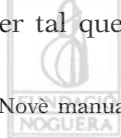
Segons afirma Garcia Espuche, a Ramon Vilana-Perlas li havia arribat, després d'un comportament caritatiu amb els Camarasa, l'hora de l'herència d'un càrrec, aprofitant la vella relació dels Camarasa amb el rei Felip IV.

Pocs mesos després establirà la seva residència al carrer del Correu Vell, origen o embrió del que esdevindrà el gran casal familiar al Regomir.

El setembre del mateix any, Ramon Vilana-Perlas, notari públic de Barcelona i membre del Col·legi de Notaris Públics de la ciutat, intervé en diverses situacions davant del Consell de Cent. La seva situació s'anava consolidant progressivament i el trasllat al Regomir, on estarà envoltat d'altres personalitats ciutadanes, reafirmarà aquesta realitat.

Un altre exemple n'és la relació amb el seu germà Tomàs, esdevingut religiós. El 6 de setembre de 1670, Tomàs Vilana-Perlas, prevere i rector de l'església de Sant Serni de Nabiners, a la diòcesi d'Urgell, en nom propi i com a obtentor del benefici sota invocació de Sant Joan i Santa Magdalena a l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona, va constituir i ordenar curador seu Ramon Vilana-Perlas, notari públic de Barcelona, per tal que en el seu nom rebés de mà i

98. AHPB 4. Bartomeu Roig, Novè manual, 1671, 14 de febrer de 1671.

posseïció del bisbe de Barcelona dit benefici i fes en el seu nom les promeses d'obediència, deguda reverència, i seguís totes les clàusules establertes en aquest acte (poder tenir drets, possessions, pertinences...).⁹⁹

Val a dir que els càrrecs i títols de la família anaven acompanyats d'una presència marcada dins el món de l'Església.

El mateix Tomàs, nou anys més tard, el febrer de 1679, es trasllada a la Ciutat Comtal, essent prevere a l'església de Sant Miquel Arcàngel a Barcelona, i obté benefici sota la invocació de sant Pere Apòstol a l'altar de la capella construïda al Palau Episcopal, benefici instituït i fundat pel reverend Ignasi Coromines.¹⁰⁰ Deu anys més endavant, l'any 1689, el seu fill Pau Vilana-Perlas i Camarasa, germà de Ramon Frederic, ja era doctor en filosofia i degà i canonge de la Seu d'Urgell i, més tard, abat de la col·legiata i església de Sant Vicenç de Cardona.¹⁰¹ Aquesta situació es completà, com veurem, amb la «colocació en matrimoni espiritual» de dues filles de Ramon Frederic.

Els Vilana-Perlas, segons Garcia Espuche, gaudien d'una bona situació a Barcelona i mantenien relació amb la terra d'origen. Però també tenien contactes a Madrid. El contacte de la família a Madrid era Magí Vilana-Perlas, l'altre germà de Ramon i oncle de Ramon Frederic. Aquest fet va afavorir la directa i fiable arribada d'informació dels esdeveniments de la capital castellana. Magí fou professor en lleis i doctor en drets i va residir a Madrid almenys des de 1685. Aquest personatge de la família esdevindrà el vincle més directe dels Vilana-Perlas amb la capital castellana, el qual es mantindrà fins ben entrada l'edat de Magí. Magí va actuar de procurador de diferents personalitats polítiques i militars, així com també del seu germà Ramon.

Un any més tard de cedir a Ramon Vilana els «drets d'ofici» del seu pare, el 30 de gener de 1672, Eulàlia i el seu germà Sebastià Camarasa nomenen Ramon Vilana Perlas procurador perquè, en nom d'ells, pugui cobrar a la Taula de Canvis o Dipòsits Comuns de Barcelona.¹⁰²

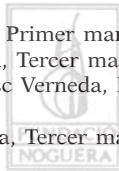
Serà a principi d'aquest any, el febrer de 1672, quan Ramon Vilana-Perlas i Ribes adquireixi a Estàsia Ros una casa amb façana al carrer del Regomir situada a la cantonada amb el carrer del Correu Vell, situació que permetria unir-la a la seva actual residència. D'aquesta manera, la família obté un casal amb façana a l'antiga i senyoriola

99. AHPB 19. Lluís Fontana, Primer manual, 1670, 6 de setembre de 1670.

100. AHPB 20.1. Carles Garau, Tercer manual, 1679, 8 de febrer de 1679.

101. AHPB 21.2. Joan Francesc Verneda, Primer manual, 1689, 20 de novembre de 1689.

102. AHPB 24.2. Lluís Fontana, Tercer manual, 1672, 30 de gener de 1672.

via pública, tenint com a veí Onofre Massanés, distingit personatge de la ciutat. Les dues unitats havien de ser comunicades i convertides o redistribuïdes per funcionar com un únic habitatge (figura 2).

El 16 d'abril del mateix any, Ramon Vilana ven al noble Lluís Bru una «Casa Gran» a Oliana situada al carrer de la Font, a la part de l'horta o vall. El preu de venda de la casa és de 1.400 lliures. Possiblement la venda es realitza per fer front a la despesa de la compra i les reformes de la casa del Regomir.¹⁰³

En unir la casa del Correu Vell amb la casa de la cantonada comprada a Estàsia Ros, la família obtenia una residència amb grandària suficient per a acollir tot el grup familiar, que l'any 1672 ja va fer el compliment del precepte pasqual a la parròquia dels Sants Just i Pastor. Segons la llibreta de comunió, a la casa hi habitaven els membres més directes de la família i altres persones que corresponien als escriptors i a alguna persona de servei. A la casa treballaven normalment tres escriptors allotjats a l'habitatge. Finalment, a la família i als escriptors se sumaven les persones de servei, que devien ser un total de quatre més.¹⁰⁴

Els Massanés, veïns ara ja dels Vilana-Perlas, es vincularen encara més als Reverter. Salvador Massanés de Ribera, fill d'Onofre i de la seva segona dona Isabel, es va casar amb Teresa Reverter l'any 1676, filla de Francesc Reverter. En la generació anterior a Ramon Frederic, existeix un vincle entre les famílies Reverter, Massanés, Vilana i Calvaria, entre d'altres, que tindran un paper destacat en el partit austriacista. De resultes del treball amb Francesc Reverter, Vilana-Perlas pare va relacionar-se amb el mercader Narcís Feliu, pare del famós homònim.¹⁰⁵

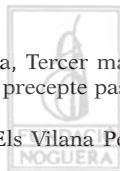
Josep, Felip i Anaclet, els tres germans més petits de Ramon Frederic, varen néixer ja al Regomir.

El 18 d'agost de 1675, Ramon i Eulàlia enterren un fill seu albat, de nom Felip. Un mes més tard, el 13 de setembre de 1675 Eulàlia Camarasa, estant malalta, redacta testament i quinze dies després dóna a llum un últim fill, Anaclet, batejat el 30 de setembre de 1675. En el testament d'Eulàlia, el seu germà Sebastià va ser un dels marmessors. Eulàlia disposa ésser enterrada a l'església parroquial dels Sants Just

103. AHPB 24.3. Lluís Fontana, Tercer manual, 1672, 16 d'abril de 1672.

104. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, any 1672.

105. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 279.

i Pastor de Barcelona i va deixar hereu universal el seu marit, Ramon Vilana-Perlas.¹⁰⁶

L'agost de l'any 1676, amb solsament 13 anys d'edat, Ramon Frederic va perdre la seva mare, Eulàlia Camarasa.

Eulàlia Camarasa va rebre l'absolta el dia 3 d'agost de 1675 al Regomir, amb presència del sotsvicari i d'onze capellans acompanyats d'un mestre organista i dos coristes. El dia 4 d'agost va rebre sepultura de beneficiat a la capella de Sant Pere i Sant Pau de la parròquia dels Sants Just i Pastor amb els mateixos presents, i el mateix dia es va fer un primer ofici i es varen oferir els laudes a la difunta. L'endemà es va fer un segon ofici amb les mateixos presents amb oferiment de laudes a la difunta, l'endemà passat es va celebrar el tercer ofici i el dia 7 d'agost es varen oferir les matines i les laudes de difunts a l'ànima d'Eulàlia.¹⁰⁷ Podem assegurar que la mare de Ramon Frederic va ser acomiadada i enterrada amb solemnitat, celebrant el seu òbit amb tots els honors i allargant els diferents actes i oficis gairebé una setmana. El dia 13 d'agost es va obrir el testament d'Eulàlia a la casa del Regomir.¹⁰⁸ El seu germà Sebastià Camarasa va viure al Regomir fins a la seva mort, el 13 de març de 1703.¹⁰⁹

L'any 1678, Ramon Vilana encara ocupa el càrrec de lloctinent d'escrivà de ració de la Reial Casa i Cort de Sa Majestat en els regnes de la Corona d'Aragó.¹¹⁰

L'any 1678, quan Ramon Frederic tenia 15 anys, el seu pare Ramon Vilana-Perlas adquireix el dret a lluir de l'anomenada casa o torre Sabastida al municipi de Sant Andreu de Palomar.

1.1.7. *Adquisició de la Torre Sabastida*

Ramon Vilana-Perlas era eminentment un home de negocis, un home que sabia moure's i la formació i agilitat del qual li varen possibilitar realitzar un conjunt de transaccions que augmentaren progres-

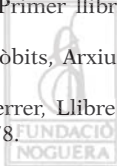
106. AHPB 3. Lluís Fontana, Primer llibre de testaments, 1670-1691, 13 de setembre de 1675.

107. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. xix, f. 64.

108. AHPB 3. Lluís Fontana, Primer llibre de testaments, 1670-1691, 13 de setembre de 1675.

109. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. xxv, f. 312.

110. AHPB 36. Pere Màrtir Ferrer, Llibre Tercer i últim de transaccions i condicions, 1669-1682, 4 de març de 1678.

sivament el seu poder econòmic i el relacionaren cada cop més amb les personalitats benestants de la ciutat.

El 6 de maig de 1678, el notari Bartomeu Roig, autoritzat pel notari Carles Garau, va fer una acta de reconeixement segons la qual Ramon Vilana-Perlas adquiria el dret de lluir, recuperar i reivindicar com a pròpia la casa o torre de Sabastida¹¹¹ (figura 3).

El mecanisme d'adquisició d'aquests drets fets per Ramon Vilana-Perlas mostra l'agilitat o capacitat de negocis del pare del nostre personatge.

Analitzant el contingut dels documents de l'AHPB i creuant-lo amb l'estudi realitzat sobre Can Sabastida en el llibre *Les masies de Sant Andreu de Palomar. Inventari de cases de pagès andreuencques*, es conclou que la casa que va adquirir la família Vilana-Perlas correspon amb la masia de Can Sabastida situada a l'antic municipi de Sant Andreu de Palomar.

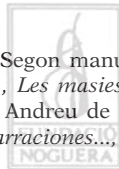
Can Sabastida estava situada dins l'antic municipi de Sant Andreu de Palomar, annexionat a Barcelona l'any 1897. Aquesta magnífica masia del segle XIV estava situada entre el passeig de Maragall i el carrer de Cartellà, concretament a l'illa formada pels actuals carrers de Sabastida, Santiago Rusiñol, Escultor Llimona i Pintor Mir. Els propietaris d'aquesta masia havien estat des de temps immemorial els Sabastida, que era una família aristocràtica, barons de l'Albi i de Falgons. A la mort de Carles de Montoliu i Duran, baró de l'Albi i marquès de Cartellà, els seus hereus varen vendre la finca per edificar-hi blocs de pisos. Can Sabastida va desaparèixer. Els Sabastida, molts dels quals van ser militars, es van distingir en la defensa dels drets dels catalans, com per exemple Francesc Sabastida i de Cartellà, que el 1655 era mestre de camp dels terços de Barcelona en la Guerra dels Segadors (1640-1659). Mort el pare, l'any 1668 la finca pertanyia al seu fill Josep Galceran de Cartellà i Sabastida, vint-i-cinquè baró de l'Albí, que va ser virrei de Mallorca i nomenat primer marquès de Cartellà de Sabastida per Carles III el 26 d'abril de 1707.¹¹²

L'any 1708 Josep Galceran de Cartellà òlim Sabastida era president de l'Estat de Noblesa i protector de l'Excel·lentíssim i Fidelíssim Braç Militar.¹¹³

111. AHPB 15. Carles Garau, Segon manual, 1677-1678, 5 de maig de 1678.

112. Alexandra CAPDEVILA et al., *Les masies de Sant Andreu de Palomar. Inventari de cases de pagès andreuencques*, Sant Andreu de Palomar, Llop Roig, 2014, p. 171.

113. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 506 i 509.

Un any abans, l'any 1667, apareixen com a propietaris de la finca Francesca Cartellà, vídua de Galceran de Cartellà, i el seu nét Josep Galceran de Cartellà i Sabastida, baró de l'Albí. El 24 de setembre de 1667 fan una permuta a carta de gràcia, és a dir, amb dret a redimir, amb Joan Baltasar March i Jalpí, habitant de Barcelona, i la seva esposa Francesca Tragó i Erill. Aquest document de permuta va ser autoritzat pel notari Ramon Vilana-Perlas. En virtut d'aquesta permuta, la finca la tenien a carta de gràcia els cònjuges March i Jalpí.¹¹⁴

Joan Baltasar i Jalpí va morir i atorgà testament a Castellbò l'1 de juliol de 1676, autoritzat pel notari Joan Valentí, i la seva herència es va adjudicar a la seva esposa Francesca. Per tant, la casa o torre va passar als hereus de Joan Baltasar (fills menors) representats pels seus tutors i curadors, i a la seva esposa.¹¹⁵ Aquests van acordar revendre la finca a Ramon Vilana-Perlas.

El 6 de maig de 1678 es fa l'acta de reconeixement i el 19 de desembre del mateix any, es fa un document, autoritzat pel notari Carles Garau, per tal que Ramon Vilana-Perlas rebí la corporal possessió de la casa o torre.¹¹⁶

El 5 de gener de 1679, els tutors i curadors dels hereus de Joan Baltasar March i Jalpí lliuren la corporal possessió de la torre a Ramon Vilana-Perlas, que la va prendre personant-se ell mateix davant els portals de dita casa o torre i, en presència del notari Carles Garau i dels testimonis, entrà a la casa i essent-hi dins, tancà i obrí les portes en senyal de veritable i real possessió, entenent que, a més de la casa, prenia possessió de les terres i possessions. I s'aixecà acta a la parròquia de Sant Andreu de Palomar el mateix dia.¹¹⁷

Recordem que, el 6 de maig de 1678, Ramon Vilana-Perlas adquiria el dret de lluir, recuperar i reivindicar com a pròpia la casa o torre de Sabastida. Ramon Vilana-Perlas havia de satisfer als hereus de Joan March i Jalpí i a la seva vídua una part del preu de venda de la casa que era de 3.115 lliures i 10 sous. En concret, havia de pagar 1.347 lliures i 10 sous en moneda de Barcelona.

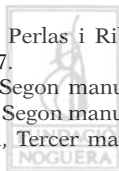
Un dia abans, el 5 de maig de 1678, per poder pagar les 1.347 lliures i 10 sous de la manera més ràpida i efectiva, com assenyala Ramon Vilana-Perlas al document, va vendre a carta de gràcia al seu

114. AHPB 28. Ramon Vilana Perlas i Ribes, Esberrany, 27 juny 1667 - 24 de setembre 1667, 24 de setembre de 1667.

115. AHPB 15. Carles Garau, Segon manual, 1677-1678, 5 de maig de 1678.

116. AHPB 27.1. Carles Garau, Segon manual, 1677-1678, 19 de desembre de 1678.

117. AHPB 20.3. Carles Garau, Tercer manual, 1679, 5 de gener de 1679.

germà Tomàs Vilana-Perlas un censal al mateix preu, amb una pensió anual de 67 lliures i 7 sous.¹¹⁸

Aquí s'ha d'entendre el censal —que no s'ha de confondre amb un cens— com a mecanisme de préstec de diners. Cal recordar que l'Església prohibia el préstec de diners amb interès. Per aquest motiu, quan una persona necessitava un préstec es creava un censal que tenia la forma jurídica de venda, de manera que, per seguir amb l'exemple de Ramon Vilana Perlas, aquest necessitava 1.347 lliures i 10 sous i el que feia era crear un censal pel mateix preu (és a dir, demanava un préstec per 1.347 lliures i 10 sous) i el venia a algú que pogués prestar-li aquesta quantitat; en aquest cas, el seu germà Tomàs, que seria el comprador del censal. Per tant, el venedor és qui demana un préstec i el comprador és qui li presta els diners. Com a tot préstec, hi ha uns interessos; com que no es podia fer préstec amb interès, els interessos tenien la forma jurídica de pensió del censal. En resum, Tomàs Vilana-Perlas prestà al seu germà aquesta quantitat amb un interès anual de 67 lliures i 7 sous.

Hi havia diferents tipus de censals, segons la durada del préstec. En el cas de Ramon i Tomàs, és un censal a carta de gràcia o dret a redimir. Segurament es va fer així perquè Ramon li devia tornar els diners bastant ràpidament. Hi ha censals per a dos vides, la del venedor i el seu fill, per exemple, o censals perpetus que són els censals morts.

En el document del 5 de gener del 1679 es fa una descripció de la casa. La masia o torre de Sabastida l'any 1679 presentava bastant mal estat de conservació.

La finca estava situada entre la riera d'Horta i el camí que menava a Barcelona, el traçat del qual segueix actualment, en aquest punt, el passeig de Maragall. Can Sabastida estava situada a llevant de l'antic camí. La casa era de planta baixa i planta primera i solament conservava habitable la part de l'entrada i dues habitacions a la planta superior. La resta de la casa estava en un estat molt dolent. El conjunt disposava d'una capella, que també requeria molta intervenció per poder ser utilitzada. Al costat de la capella s'hi trobava un estable cobert i tancat amb porta, i seguidament, un galliner. A la banda de ponent del galliner hi havia el corral. El conjunt estava tancat amb un barri de tàpia que presentava molt mal estat de conservació. L'hort també estava clos amb paret de tàpia i fonament que donava a la riera, i hi havia vint-i-cinc tarongers i una sínia amb els mecanismes malmesos.

118. AHPB 15. Carles Garau, Segon manual, 1677-1678, 5 de maig de 1678.

També hi havia un safareig de grans dimensions que s'havia d'arreglar per no perdre aigua. Davant el cos principal de la casa hi havia una pallissa amb parets de tàpia en molt mal estat, sense portes ni finestres i amb la teulada molt malmesa. Al costat de la pallissa hi havia uns trossos de paret sense cobrir i seguidament un forn per coure rajoles. Les terres de conreu de la propietat contenien vinya i oliveres i també roures, sis figueres i una noguera.¹¹⁹

Segons es desprèn del document, la finca necessitava una important inversió per fer-la habitable. Ben segur que la família Vilana-Perlas va haver de fer obres en el conjunt per poder-lo habitar i, més endavant, es devien fer obres de manteniment.

No es té constància de l'existència de cap estructura fortificada en aquesta casa. Segons Garcia Espuche, les segones residències properes a Barcelona s'anomenaven «la torre» i començaren a proliferar a la segona meitat del segle XIV després de les terribles pestes, seguint l'exemple de la nova residència reial a Bellesguard, però el nombre augmentà considerablement durant la primera edat moderna.¹²⁰

Entre 1690 i principi de l'any 1691, Ramon Vilana hi féu unes obres de millora.

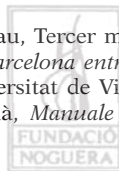
L'any 1691, la família Vilana-Perlas fa unes obres de manteniment a la Torre de Sabastida. Segons un document del 4 d'abril de 1691, el mestre d'obres i ciutadà de Barcelona Domènec Vallesca reconeix que Ramon Vilana-Perlas li ha pagat la suma de 20 lliures i 9 sous en concepte d'obres, mans i bestretes que s'han fet a la capella, a la pallissa, a la sínia i a l'estable de la torre i que estan separats de la casa principal. L'obra va durar tres dies i va consistir a adobar la teulada de l'estable, canviar la jàssera de la sínia i col·locar nou paviment, pagant un import de 20 lliures i 9 sous.¹²¹

És possible que la família Vilana-Perlas, en ple conflicte bèl·lic de la Guerra dels Nou Anys, considerés necessari consolidar determinades parts de l'edifici annexes per assegurar un bon funcionament del conjunt en cas de necessitat.

119. AHPB 15 bis. Carles Garau, Tercer manual, 1678-1679, 5 de gener de 1679.

120. Albert GARCIA ESPUCHE, *Barcelona entre dues guerres. Economia i vida quotidiana (1652-1714)*, Vic, Eumo i Universitat de Vic, 2005, p. 63.

121. AHPB 17. Ramon Godolà, *Manuale instrumentorum*, 1690-1691, 4 d'abril de 1691.

1.1.8. *Altres terres de la família a Sant Andreu de Palomar*

Ramon Vilana també posseeix una altra peça de terra en el municipi de Sant Andreu de Palomar.

El 6 d'agost de 1679, Ramon Vilana fa la «concessió ad partes» o pacte amb el pagès Francesc Sitges, habitant de la parròquia de Sant Andreu de Palomar, per explotar la peça de terra campa de set quarteres de superfície que la família té en aquest municipi. El pacte s'estenia a cinc anys, durant els quals el pagès Francesc Sitges havia de cedir o donar la quarta part de les collites a Ramon Vilana-Perlas, propietari de la terra. El pacte establí que el propietari no tindria l'obligació de pagar cap despesa relacionada amb les activitats del sembrar, llaurar, segar, batre o garbejar, les quals correspondrien a Francesc Sitges. Ramon Vilana prometé mantenir el pacte durant els cinc anys, al cap dels quals, però, la terra s'hauria de restituir al seu propietari. La propietat i Francesc Sitges acceptaren la concessió a parts amb els pactes i condicions establerts.¹²²

El pare de Ramon Frederic, home de negocis, va aprofitar diverses vegades la situació dels seus propis deutors, anul·lant el deute establert a canvi de poder optar a la bona compra d'algun dels seus béns, augmentant així el seu patrimoni.

Una altra propietat a les envistes de Barcelona i que s'ha vinculat a la família Vilana-Perlas és la torre Vilana de Sarrià.

1.1.9. *La torre Vilana*

A la família Vilana-Perlas també se l'ha relacionat amb un casal que va existir a Sarrià, conegut des del segle XVIII fins a principi del segle XX amb el nom de torre Vilana. La torre Vilana estava situada al capdamunt de l'actual carrer de Vilana, coincidint amb l'indret definit pels carrers de la Marquesa de Vilallonga, carrer de Planella, carrer d'Horaci i carrer de Munner. Part de l'antiga construcció va ser incorporada al nou edifici de la Clínica Teknon, que porta en funcionament des de l'any 1985.

La torre Vilana va ser construïda amortitzant l'estructura de l'antiga força o torre de Sarrià, la qual, a partir dels segles XVII i XVIII, passà a ésser propietat de la família Vilana.

L'antic terme municipal de Sarrià estava configurat pels nuclis de població de la sagrera de Sant Vicenç, la força o torre medieval de

122. AHPB 20.4. Carles Garau, Tercer manual, 1679, 6 d'agost de 1679.

Sarrià, Gironella, Pedralbes, Sant Pere Màrtir, Santa Creu d'Olorda i Vallvidrera. La torre de Sarrià era propietat de la canonja barcelonina i rebia el nom de força, nom que indica no portar annexa cap jurisdicció, ni tan sols el *jure castri*, adscrit als castells. La torre estava situada als repeus de la serra de Collserola, al límit amb l'antic terme de Sant Gervasi de Cassoles, al pla de Barcelona.¹²³

El contrafort als vessants del qual s'assentava l'edificació rep el nom de turó de Vilana.

D'aquesta antiga construcció, se'n tenen notícies ja en el segle x, quan havia estat de Teudisel i, amb la presa de Barcelona per Almansor (986), passà a la catedral de la ciutat. La canonja barcelonina enfeudà la torre en el segle XII. Els seus feudataris adoptaren el seu nom i es convertí en l'origen d'una família barcelonina d'importància històrica durant els segles XIII i XIV: els Sarrià. Es coneix que Pere Joan de Sarrià, el 1124, posseïa dita torre i el castell del Regomir a Barcelona. Segons Carreras Candi, a finals del segle XVII, la torre o força de Sarrià passaria al notari Ramon Vilana-Perlas. D'ell i de son successor, Felip Vilana i Millàs, la torre de Sarrià prendria el nom de torre Vilana.¹²⁴ En el segle XVIII, època en què imperava una gran ignorància feudal, es varen portar a col·lació els drets del senyor de la casa de Sarrià.¹²⁵

En aquesta causa hi estava implicat directament Felip de Vilana i Millàs.

L'any 1734, amb motiu de la possibilitat de proveir un benefici instituït a l'altar de Santa Maria de Sarrià, aquest va quedar vacant i no es va poder atorgar a un nou beneficiat fins a l'any 1746 en què Felip de Vilana, resident a Viena, va presentar com a candidat a beneficiat el clergue Damàs Viñes. Felip de Vilana i Millàs, com a successor del domini de la casa de Sarrià, va reclamar haver de participar en aquesta elecció, junt a l'abadessa de Pedralbes, que hi tenia certs interessos, i el vicari general de la diòcesi de Barcelona. Finalment, totes tres parts arribaren a un acord, segons consta en una concòrdia del 5 d'agost de 1746.¹²⁶

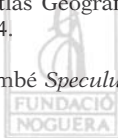
Aquest fet vincula clarament la família Vilana amb la possessió a Sarrià. Ara bé, Felip Vilana i Millàs, tot i essent de família noble,

123. FRANCESC CARRERAS I CANDI, *Geografia general de Catalunya*, vol. VI, *La ciutat de Barcelona*, Barcelona, Tipografia Atlas Geogràfic, 1916, p. 1053-1055.

124. Ídem, p. 1055 i nota 2774.

125. Ídem, nota 629.

126. Ídem, nota 629. Vegeu també *Speculum*, vol. 1, *Speculum Officialatus*, ADB, f. 134.

havent lluitat amb les forces austriacistes i havent residit a Viena, no pertanyia al nucli familiar dels Vilana-Perlas.

Felip Anton Vilana i Millàs era fill legítim i natural de Josep de Peguera i Vilana o Josep de Peguera, òlim Vilana, i de Maria Anna de Vilana i Millàs. De Felip Anton, se'n coneixen quatre germans: Josep, Joan Baptista, Antoni i Estàsia.¹²⁷

Josep de Vilana i Millàs va ser tinent coronel del batalló de la Santíssima Trinitat, combatent amb les forces austriacistes, i se li va concedir el títol de primer marquès de Vilana de mans de l'arxiduc Carles l'any 1708. Joan Baptista de Vilana Millàs era doctor en ambdós drets i fou membre de l'Acadèmia dels Desconfiats des de la seva fundació, admès el 10 de juny de 1700, essent el primer acadèmic que entrà per pròpia sol·licitud. A Joan Baptista li va ser concedit l'arxi-prestat de Sant Joan de les Abadesses, segons Bulbena, valent-se de la influència del seu parent Ramon Vilana-Perlas. Antoni va ser advocat i Estàsia es va casar amb el seu cosí Ermengol de Peguera i Riba.¹²⁸

Felip de Vilana i Millàs va ser cavaller no profès del sagrat i militar orde de Sant Joan de Jerusalem.¹²⁹ Va ser capità del regiment imperial de cavalleria Morrás, alçat l'any 1705. Es tractava d'una unitat de cuirassers, «cavalleria pesada», i al seu capdavant hi havia el general Pedro Morrás, navarrès, militar de carrera i marquès d'Onrubia.¹³⁰

Així doncs, la torre Vilana hauria format part del patrimoni de la família Vilana, però no de Vilana-Perlas, sinó del nucli familiar dels Vilana i Millàs.

1.1.10. *La Casa Joan Vilana i la Casa Vilana-Perles a Oliana*

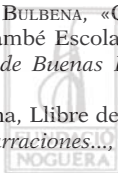
Tal com es comprova a l'apartat 1.1.2, on es presenten els antecedents familiars del nostre personatge, els diferents membres de la família Vilana-Perlas haurien estat propietaris o haurien residit, almenys, en tres cases diferents.

127. AHPB. J. Francesc Fontana, Llibre de Testaments 1749, 3 de febrer de 1749.

128. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, «Constitució y actes conservades de la Academia Desconfiada, anomenada també Escola y Academia dels Desconfiats. (Acabament)». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. 10, núm. 76, juliol-setembre de 1922, p. 179-194.

129. AHPB. J. Francesc Fontana, Llibre de Testaments 1749, 3 de febrer de 1749.

130. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. 1, p. 623.

Casa Joan Vilana

D'una banda, tenim la casa situada al carrer de Santa Anna d'Oliana, també conegut antigament i avui dia com a carrer de l'Hospital. Aquesta casa ja apareix com a residència familiar en la generació del rebesavi de Ramon Frederic. Posteriorment, la mateixa casa és anomenada Cal Vilana en època del besavi i, finalment, apareix com a Casa Joan Vilana en època de l'avi, residint-hi Pere Vilana Perles, prevere. Aquesta mateixa propietat al carrer de Santa Anna apareix en diferents documents com una casa que més tard va ser de Joan Redon, fuster que el 1733 la renuncià a la comunitat d'Oliana i aquesta la vengué a Josep Bonet i, posteriorment, fou de Porredon. La seva filla Ignàsia Porredon es va casar l'any 1815 amb Bonaventura Serra. L'any 1855, l'antiga residència familiar de Casa Joan Vilana és coneguda com a Can Serres i apareix molt deteriorada a causa de la guerra de 1835.¹³¹ En un cadastre d'Oliana posterior a 1815, la casa número 147 apareix sota el nom o sobrenom d'«Ignacio Serres» i el propietari és Miquel Serra Porredon.¹³²

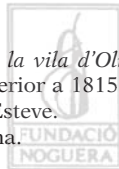
La casa era situada en un dels carrers més antics de la vila, el carrer de Santa Anna, documentat ja en el segle XIII. Aquest carrer, identificat actualment com el carrer de l'Hospital, queda situat a la banda nord de l'església de Sant Andreu, circulant en paral·lel al carrer de la Torre. El vial arrenca del carrer de la Torre a través d'un pas cobert conegut pels olianesos com el «foradot de mossèn Valent» i seguidament gira vers llevant configurant el tram més llarg del vial. A l'extrem d'aquest tram hi ha un solar enrrunat, que queda situat a més de deu metres per sobre el nivell del carrer de la Vall de Baix. En aquest carrer es trobava situat l'hospital de la vila d'Oliana, ja esmentat en el segle XV. L'antic hospital tenia una capella dedicada a santa Anna; d'aquí que el carrer portés antigament el nom de carrer de Santa Anna.

L'hospital estava bastit a la banda de migjorn del carrer; concretament ocupava la part de llevant de la finca identificada actualment amb el número 8 del vial. Posteriorment, aquest edifici va estar destinat a la docència, funcionant com a Col·legi de la Sagrada Família.¹³³ L'any 1859, la mare Anna Maria Janer, acceptant la proposta del bisbe d'aleshores Josep Caixal, va ser la fundadora de l'institut dedicat a l'ensenyament i als pobres i malalts anomenat l'«institut religiós de

131. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30 i 158.

132. Cadastre sense data. Posterior a 1815. Índice de los nombres por abecedario y apodos de sus casas, Arxiu Enric Esteve.

133. Enric Esteve i Fité, *Oliana*.

les Germanes de la Sagrada Família d'Urgell». L'any 1864, l'institut va fundar el Col·legi de la Sagrada família a Oliana.¹³⁴ El col·legi acollia nens i nenes fins als 6 anys i, a partir d'aquesta edat, era de nenes. Els solars de la banda de ponent de l'antic hospital estaven ocupats per dues cases en bastant mal estat de conservació, que varen ser adquirides per la comunitat del Col·legi de la Sagrada Família per poder ampliar el centre i construir un edifici nou. Aquestes cases es varen enderrocar i va ser bastit un nou immoble, que actualment s'identifica amb el núm. 8 del vial. Va ser a partir de l'any 1970, amb la reforma educativa, que aquestes religioses deixaren l'ensenyament primari, però es van quedar uns anys més per tenir cura del parvulari, al qual a poc a poc va anar absorbint l'escola pública.¹³⁵ Completant la galta de migjorn del carrer de l'Hospital, es troba Cal Migdiada, residència de Sebastià Sardiné i Torrentallé, olianès i autor d'una de les obres citades en aquest treball.

A la banda de tramuntana del vial es troba l'antiga casa rectoral d'Oliana i un conjunt de finques que sempre han estat corrals.¹³⁶

El carrer de Santa Anna o de l'Hospital, l'any 1855, tenia identificades quinze cases, entre les quals s'hi troba Cal Serres. Actualment, aquesta casa no està identificada. Cal Serres podria haver estat una de les finques situades al costat de l'antic hospital d'Oliana que varen ser enderrocades per ampliar la instal·lació del col·legi. Ara bé, a les memòries de mossèn Riart tan sols està documentada l'adquisició, per part de les monges, de l'immoble veí anomenat Casa Rovelló per possibilitar l'ampliació del nou convent. Si atenem a l'ordre estricte de la citació de les finques descrites en el document, la situació de Cal Serres podria correspondre a una casa bastida al final del carrer, a llevant de Cal Migdiada, ocupat actualment el solar per un conjunt de ruïnes. Cal recordar que Cal Serres va quedar molt malmesa l'any 1835, a causa de la Primera Guerra Carlina.¹³⁷

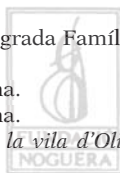
De totes maneres, podem assegurar que Cal Vilana o Casa Joan Vilana era bastida prop de l'hospital de la vila d'Oliana, en el bell mig del nucli emmurallat.

134. Jordi PASQUES I CANUT, «Sagrada Família d'Urgell», Publicat a *Diari d'Andorra*, 8 d'octubre de 2011.

135. Enric Esteve i Fité, Oliana.

136. Enric Esteve i Fité, Oliana.

137. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 159 i 160.

Casa Vilana Perles

D'altra banda, tenim la casa situada a ponent de l'antic carrer de la Font d'Oliana, actualment identificada com a carrer Major núm. 29-31. Aquesta casa apareix documentada per primera vegada com a propietat de l'avi de Ramon Frederic, Joan Vilana-Perles i Rius sota el nom Casa Vilana Perles. Originàriament, la casa era de Jaume Rocamador, que la va vendre a la família Vilana Perlas. Joan Vilana-Perles i Rius la va cedir al seu fill Ramon Vilana-Perlas i Ribes, el qual la deixà a Ramon Frederic i aquest la deixà en testament a la comunitat d'Oliana. Posteriorment fou d'Isidor Clusa, que per dot en donà la meitat a sa germana, casada l'any 1785 amb Joan Carreres, i després fou propietat de filla d'aquests, Maria Carreres, casada l'any 1823 amb Joan Roca. L'any 1855 era de la seva filla Maria Roca i Carreres. L'altra part de la casa la posseïa Rosa Clusa com a pubilla, casada amb Anton Niason, de Barcelona. L'any 1855, ambdues parts o cases són conegudes amb el nom Casa Tina Carreres o simplement com a Cal Tina.¹³⁸

Arribat aquest punt considero oportú fer una puntualització sobre la numeració del carrer. Actualment, la casa coneguda com a Cal Tina s'identifica amb el número 31 del vial. La casa veïna situada a la banda de migjorn correspon a Cal Mató, amb accés original des del número 25 del vial. Encaixada dins la finca de Cal Mató es troba una segona unitat habitacional, amb accés des del portal identificat amb el número 27, coneguda com Cal Flaret. Els propietaris de la finca número 31 varen vendre a la finca veïna de Cal Mató una part de la seva planta baixa. Aquest espai adquirit va proporcionar un nou accés a Cal Mató. Així doncs, veiem com el número 29 del carrer Major prové d'una segregació feta a la casa núm. 31 i no constarien com dues antigues unitats d'habitatge. Ara bé, segons em va indicar Enric Esteve, la casa situada a la banda de tramuntana de Cal Tina, identificada amb el número 33 del carrer Major, seria la construcció que, junt amb la número 31, constituïria el conjunt documentat com a Cal Tina Carreres. Es confirma que aquesta casa situada a tramuntana de Cal Tina era identificada l'any 1855 com a Cal Carreres i el propietari era Joan Roca.¹³⁹ El número 33 del carrer Major va passar a propietat del bisbat de la Seu d'Urgell, que posteriorment vengué gran part de l'immoble i conservà tan sols part de la planta baixa com a centre cultural.

El número 31, conegut com a Cal Tina, pertany des de fa cinc generacions a la família d'Enric Esteve i Fité.

138. Josep RIART, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30 i 149.

139. Ídem, p. 149.

Casa al carrer de Baix

Finalment, tenim la casa on va viure Gabriel Vilana Perles, prevere, germà de l'avi Joan, situada al carrer de Baix o de l'Església d'Oliana, actualment conegut com a carrer dels Cavallers. En morir Gabriel, aquesta casa passà a la comunitat d'Oliana, la qual vengué al seu nebot Francesc Clariana i Vilana-Perles, fill d'una seva germana. L'any 1855, la casa era propietat de Joan Orrit i Canó. Aquesta casa afrontava a llevant amb el carrer de Baix, a ponent amb la muralla i el camí de muralla, a tramuntana amb la casa de Caterina Clariana Barona i a migjorn amb les botigues de Serafina Moles, viuda.¹⁴⁰

Així doncs, veiem que, si bé la casa natal de Ramon Frederic era Cal Tina, existia una altra casa a Oliana que va funcionar com a casa pairal o residència familiar des de la generació del rebesavi del nostre personatge, identificada com a Cal Serres.

1.1.11. *Causa o concòrdia entre Ramon Vilana-Perlas i Marianna Sala i Gironella*

Ramon Vilana Perlas i Ribes havia quedat viudo d'Eulàlia Camarasa l'agost de l'any 1675. Tres anys més tard adquiria la torre Sabastida i altres drets a Sant Andreu de Palomar. Recordem que l'any 1672 també havia adquirit la casa d'Estàsia Ros per poder ampliar la seva residència i convertir-la en un casal amb façana al Regomir amb les consegüents obres de millora i unió. Tot i que el pare del nostre personatge tenia un càrrec important i estava ben situat, les despeses dels últims anys eren importants, fins al punt d'haver de vendre la casa gran d'Oliana. Ramon Vilana-Perles i Ribes no deixava a deure el que pagava, però estava disposat a lluitar pel que creia que li corresponia, a ell o a la seva família.

El 4 de març de 1678 s'estableix una causa per i entre Ramon Vilana-Perlas i Ribes i Marianna Sala i Gironella, esposa de Josep Sala, ciutadà honrat de Barcelona i cosina germana de Ramon.¹⁴¹ Abans d'iniciar la presentació de la causa o concòrdia considero necessari conèixer la branca familiar de Joana Ribes, mare de Ramon Vilana-Perlas i Ribes i àvia del nostre personatge.

Joana Ribes era filla de Joan de Ribes, donzell de Sant Joan de les Abadesses, i d'Anna Pallàs. Joana tenia dos germans: Ramon, que

140. Ídem, p. 14.

141. AHPB. Pere Màrtir Ferrer. Llibre tercer i últim de transaccions i concòrdies, 1669-1682, 4 de març de 1678.

va restar solter, i Marianna, casada amb Josep Gironella, burgès de la vila de Sant Joan de les Abadesses. Marianna i Josep varen tenir dos fills: en Miquel i la també anomenada Marianna. Marianna Gironella Ribes es va casar amb Josep Sala, ciutadà honrat de Barcelona. Així doncs, aquesta última, Marianna Sala Gironella va tenir la causa o concòrdia amb Ramon Vilana-Perles i Ribes, el seu cosí germà.

En aquesta causa, Ramon Vilana-Perlas i Ribes pretenia o reclamava uns diners i uns béns que afirmava que li corresponien per l'establiment dels capítols matrimonials de la seva mare Joana i d'altres testaments familiars.

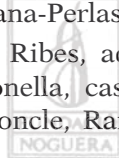
En els capítols matrimonials firmats entre Joana Vilana-Perlas i Joana de Ribes el 8 de febrer de 1623, Joan de Ribes i el seu fill Ramon prometeren donar a Joana, sa filla i germana, 600 lliures i vestits, robes, caixes i granadures. Pare i fill tan sols varen pagar a Joana la quantitat de 130 lliures, per la qual cosa la causa reclama les 470 restants, entre d'altres.

L'any 1678, Joan Vilana Perlas i Joana de Ribes ja eren morts. Ramon Vilana-Perlas i Ribes fou declarat hereu universal del seu pare i successor universal de la seva mare.

L'avi Joan de Ribes va redactar testament el 10 de desembre de 1641, el qual va restar en poder del notari Rafael Coll, de Sant Joan de les Abadesses. Joan de Ribes va deixar hereu universal el seu fill Ramon. Si Ramon moria sense fills, l'hereva universal seria la seva germana Marianna Ribes, casada amb Josep Gironella. A Joana li féu un legat de 100 lliures per una part i, per l'altra, de 200 lliures més en el cas que Marianna substituís Ramon, com així va ser. Mariana va premorir i va deixar hereus els seus fills Miquel Gironella i Marianna Gironella, casada amb Josep Sala. Aquests últims haurien de complir les últimes voluntats de l'avi. No ho varen fer.

D'altra banda, Ramon de Ribes havia redactat un últim testament l'any 1656, el qual restava en poder del reverend Felip Llebot, prevere i rector de la vila de Figuerola d'Orcau. En el testament institueix com a hereus universals els seus dos nebots de major edat per parts iguals: Miquel Gironella i Ramon Vilana-Perlas. Ambdós cosins acceptaren l'herència, però mentre Miquel Gironella visqué, tingué i posseí les universals heretats i béns que foren de Ramon de Ribes, sense poder-ne gaudir el seu cosí Ramon Vilana-Perlas.

Un cop morí Miquel de Ribes, aquests béns se'ls va quedar la seva germana Marianna Gironella, casada amb Josep Sala. De tota la massa hereditària del seu oncle, Ramon Vilana tan sols va gaudir

d'una pensió de censal que li prestaren els hereus d'Antic Duran en la vila de Sant Joan de les Abadesses.

Així doncs, Marianna Sala Gironella és posseïdora de tots els béns del pare, de l'oncle i del germà.

En aquesta causa, Ramon Vilana-Perlas i Ribes reclama el dot i el llegat de la seva mare i la part d'herència del seu oncle Ramon de Ribes. En el document o causa, Ramon Vilana-Perlas reclama les 470 lliures del dot, les 300 dels dos llegats i les caixes, baguls, robes i granadures promesos, tot amb els seus interessos corresponents. D'altra banda, Ramon Vilana-Perlas reclama la meitat de l'heretat que fou del seu oncle Ramon de Ribes. El document inclou un càlcul meticulós del cos de l'heretat de Ramon de Ribes per poder establir finalment l'import de la xifra que havia de reclamar i rebre el seu nebot. La xifra final és de 733 lliures, que s'haurien de sumar a la resta dels diners reclamats del dot i els llegats de la seva mare Joana.

Tal com es va defensar la causa, no es podia replicar i Ramon Vilana-Perlas i Ribes va aconseguir guanyar-la i va rebre de Marianna Sala Gironella tot allò establert.

1.1.12. *Tomàs Vilana-Perlas i Ribes*

Tomàs Vilana-Perlas, el germà religiós de Ramon i oncle de Ramon Frederic, sempre va fer costat a la família i els va ajudar fermament en els moments que ho varen necessitar. Ja ho hem vist en el «préstec» fet a Ramon per l'adquisició de la torre Sabastida.

Tomàs Vilana-Perlas, prevere i beneficiat a l'església de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona, el febrer de 1679 apareix beneficiat com a obtentor personal del benefici sota la invocació de Sant Pere Apòstol construït al palau episcopal d'Urgell. Aquest benefici el tenia per raó d'una permuta feta entre ell i Ignasi Corominas, doctor en dret i prevere de Barcelona. Ignasi Corominas, fundador d'aquest benefici, el tenia conjuntament amb l'església de «Sant Serní de Navidés» —Sant Serni de Nabiners—. En la permuta entre Tomàs i Corominas, es va fer amb el pacte que Tomàs reservava la dotació de causes pies per a «donzelles per maridar». En virtut d'això, va donar i transferir a la seva neboda Emmanuela Vilana-Perlas, donzella i filla de Ramon Vilana-Perlas, i en ocasió del matrimoni convingut amb Josep Llaurador aquell mateix mes, la quantitat de 170 lliures.¹⁴²

142. AHPB 20.4. Carles Garau, Tercer manual, 1679, 8 de febrer de 1679.

Aquest cas és un exemple de com les famílies tenien invertides rendes en beneficis eclesiàstics en forma de causes pies. Les causes pies per dotar noies per casar, anomenades «causes pies per donzelles per maridar», moltes vegades servien també per casar les noies de parents pobres de la família o òrfenes per garantir-los un dot i una col·locació honrada a la vida.

1.1.13. *Matrimoni de Maria Emmanuela Vilana-Perlas i Camarasa*

El 12 de febrer de 1679, Maria Emmanuela, amb 18 anys, la germana gran de Ramon Frederic, es casa amb el notari Josep Llaurador de Satorra, burgès de la vila de Vilafranca del Penedès i escrivent del sogre. Josep Llaurador era fill del magnífic Blas Llaurador i de Satorra, burgès de Vilafranca del Penedès i d'Eulària Mas. El casament es va celebrar a l'església dels Sants Just i Pastor, església parroquial de la família, i a Maria Emmanuela la va casar el seu oncle Tomàs. Els testimonis varen ser el cavaller Miquel Calbó i Pere Joan Alzina, prevere i vicari perpetu de la parròquia dels Sants Just i Pastor.¹⁴³ El matrimoni de Maria Emmanuela i Josep residí a la casa familiar del Regomir fins a l'any 1682.¹⁴⁴ Maria Emmanuela i Josep varen tenir un fill anomenat Ramon Llaurador Vilana-Perlas.

1.1.14. *Segones núpcies de Ramon Vilana-Perlas i Ribes*

Mig any després del casament de Maria Emmanuela i havent passat quatre anys escassos des de la mort de la seva primera esposa Eulàlia, Ramon Vilana es torna a casar.

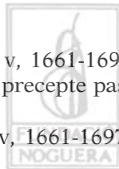
El 4 de juny de 1680, el pare es torna a casar a la parròquia dels Sants Just i Pastor de Barcelona amb Magdalena Bofill, viuda de l'adroguer Francesc Valls, del qual tenia un fill de nom també Francesc. Magdalena Bofill era filla del flaquer Bernat Bofill, ciutadà de Barcelona, i d'Anna Maria, els dos difunts. Els va casar Pere Joan Alzina, prevere i vicari perpetu de la parròquia i els testimonis varen ser Carles Gerau, notari públic de Barcelona, i Francesc Alias, candelero de cera de la ciutat.¹⁴⁵

Francesc, en contraure matrimoni la seva mare en segones núpcies, havia de ser un nen de poca edat, ja que no apareix a les llibretes

143. AHPSJP. Desposoris, vol. v, 1661-1697, f. 212.

144. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1681-1682.

145. AHPSJP. Desposoris, vol v, 1661-1697, f. 228.

de precepte pasqual fins vuit anys després, el 1688. Francesc Valls va viure al Regomir fins a l'any 1695, any en què morí la seva mare.¹⁴⁶

1.2. JOVENTUT DE RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA

1.2.1. *Nomenaments de Ramon Frederic a la seva joventut*

Beneficiat

Ramon Frederic, amb l'edat de 18 anys, va rebre un important suport econòmic que l'ajudaria a aconseguir els seus objectius acadèmics i personals. Ramon Frederic va professar com a clergue i va poder optar a un benefici eclesiàstic, gràcies a la col·laboració de la família del seu cunyat Josep.

El 23 de gener de 1681, Ramon Frederic ja és clergue de Barcelona i va obtenir un benefici sota la invocació de sant Miquel Arcàngel a l'església de Santa Maria de Vilafranca del Penedès. Les rendes del benefici li van suposar, doncs, un ajut econòmic en els anys d'estudi i fins al seu matrimoni.¹⁴⁷

El noi devia ser clergue minorista, és a dir, que hauria rebut algun dels ordes menors (ostiariat, acolitat, lectorat i exorcistat), sense haver estat ordenat *in sacris*, quan es reben un dels ordes majors. Els clergues d'ordes menors abandonaven l'estat clerical en contraure matrimoni. No sabem quin era l'orde menor amb el qual professava ni la funció que desenvolupava (porter, lector, acòlit o exorcista). Vuit anys més tard, Ramon Frederic, com veurem, demana un canvi de benefici.

Ciudadà honrat

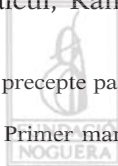
Segons Ernest Lluch, l'any 1681, el jove Ramon Frederic és nomenat ciudadà honrat de Barcelona. Ramon Frederic s'afegeix el «de» quan és nomenat ciudadà honrat de Barcelona. Posteriorment, va unir els dos cognoms del pare amb un guió, però sempre ha estat citat com si els hagués conservat separats. Uns mesos més tard, l'abril de 1682, el pare també era ciudadà honrat de Barcelona.

1.2.2. *Formació superior de Ramon Frederic*

Havent realitzat els estudis primaris, cursant lectura, escriptura i les regles fonamentals de càlcul, Ramon Frederic va cursar l'estudi

146. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1688-1695.

147. AHPB 13. Gaspar Sayós, Primer manual, 1680-1681, 23 de gener de 1681.

mitjà amb l'ensenyament de la gramàtica (l·latina) i de les arts liberals, i va obtenir el batxillerat en arts, títol que li possibilitava l'accés a una facultat universitària. Ramon Frederic es va decantar pel dret, cursant a finals del segle XVII els estudis a la Universitat de l'Estudi General de Barcelona, ciutat on residia.¹⁴⁸ L'any 1688, amb 25 anys, ja disposava del títol de doctor en drets.

Estudi General de Barcelona

Entre 1450 i 1558, el centre d'educació superior en actiu a la ciutat de Barcelona, era l'Estudi General de Barcelona (Studi General de Barcelona). N'és antecedent l'Estudi General de Medicina i Arts (1402-1450), creat l'any 1402 per Martí l'Humà, el qual, per reforçar l'Estudi General de Medicina o Facultat de Medicina, el dotà amb una facultat d'arts.

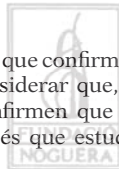
El rei Alfons el Magnànim, concedeix la possibilitat de crear l'Estudi General de Barcelona, quan el Consell ho cregués oportú, deixant total llibertat d'organització a la ciutat. Es dicta el privilegi d'Alfons el Magnànim el dia 30 de setembre de 1450 i el mes d'octubre obtenen la butlla de Nicolau V per la qual es crea a Barcelona un estudi general amb càtedres de: Teologia, Dret canònic i Dret civil, Filosofia moral i natural, les set Arts, Medicina i alguna altra ciència.

L'any 1508 es dicten les primeres ordenances municipals que hauran de regir l'Estudi General de Barcelona, creat l'any 1450. En un principi, les classes de l'Estudi General de Barcelona, s'impartien a diferents llocs: la catedral, el convent de Sant Francesc (franciscans) i el convent de Santa Caterina (dominics). No va ser, però, fins al 9 d'agost de 1536 que el Consell de Cent decidí i acceptà la construcció d'un edifici com a seu pròpia de l'Estudi General de Barcelona, edifici on estudià Ramon Frederic.

Edifici de la Rambla. Estudi General de totes les facultats

L'any 1536, l'emperador Carles I col·loca la primera pedra del nou edifici de la Universitat de l'Estudi General a la part alta de la Rambla adossat a la muralla, prop d'una de les torres de Canaletes i al costat on era situat el Col·legi dels Jesuïtes i el Reial i Il·lustre Col·legi de No-

148. Cal localitzar el document que confirmi de manera fefaent que Ramon Frederic estudiés a Barcelona. Ara bé, cal considerar que, si les llibretes de precepte pasqual de l'església dels Sants Just i Pastor confirmen que el noi va habitar sempre al carrer del Regomir de Barcelona, el més segur és que estudiés a la mateixa ciutat.

bles de Cordelles. La Rambla tenia com a fons aquest edifici de façana senzilla on destacava un escut de Carles I i una estàtua de sant Lluc.

L'Estudi General es regia per ordenances redactades i aprovades pels consellers. El novembre de 1539 es varen promulgar unes noves ordenances per a l'«Estudio general nuevamente edificado», aprovades pel Consell de Cent, reservant-se el dret de modificar-les.

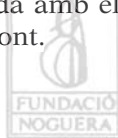
Universitat de l'Estudi General és la denominació del centre d'educació superior de Barcelona actiu entre 1558 i 1714. La Universitat de l'Estudi General de la ciutat de Barcelona es constitueix l'any 1558 amb la fusió o agregació de l'Estudi General de Barcelona amb l'Estudi de Medicina i Arts, esdevenint així l'Estudi General de totes les Facultats i transformant-se en universitat coneguda com a Universitat Literària o Universitat de l'Estudi General, establint-hi quatre facultats: Teologia, Arts i Filosofia, Medicina i Cànon i Lleis, aconseguint la plenitud en la seva activitat docent.

Hi havia un rector i un vicerector bianuals, els quals encapçalaven el Consell Ordinari compost per sis doctors i quatre estudiants, un de cada facultat. Existien sis càtedres de Teologia, sis d'ambdós Drets, sis de Medicina, una de Cirurgia, una de Matemàtiques, una de Llengües grega i hebrea, sis d'Arts i Filosofia, una de Retòrica i quatre de Gramàtica.

A partir d'aquell moment, els estudis generals passen per un període difícil i de decadència (censura de publicacions, prohibició de contactes amb l'estranger, recursos insuficients, etc.) en un escenari de conflictes i de violència estudiantil.

En aquest edifici es van cursar els estudis universitaris des del 1559 fins al 1717, quan a conseqüència del suport de Catalunya a la causa austriacista durant la Guerra de Successió, l'Estudi General va ser clausurat i traslladat a Cervera.

A la galeria del Paraninf de l'edifici de la Universitat de Barcelona es conserva l'escut de Carles I que estigué encastat sobre la porta principal de l'edifici dels Estudis Generals, i la font que destacava en el seu pati és la popular font de Canaletes, element conservat un cop enderrocat l'edifici. L'edifici es va enderrocar l'any 1843 per obrir a les muralles la porta d'Isabel II. Actualment, la via porta el nom de Rambla dels Estudis entre el carrer del Carme i el carrer del Bonsuccés, en commemoració a l'antiga institució. El tram de Rambla fins a la plaça de Catalunya és coneguda amb el nom de Rambla de Canaletes, on està situada la coneguda font.

1.2.3. Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, doctor «en quiscun dret»

Ramon Frederic Vilana-Perlas hauria estudiat en aquest edifici de l'Estudi General de totes les Facultats de Barcelona. L'any 1688, amb 25 anys, ja era doctor en dret civil i dret canònic.

Per arribar a disposar del títol de doctor en ambdós o *quiscun* drets, Ramon Frederic, un cop acabada la seva formació elemental i mitjana, s'hauria matriculat als estudis generals de Barcelona per cursar estudis superiors i obtenir el grau de batxiller en dret civil i canònic, tal com disposava l'ordenança de la facultat.

Des del segle XIII fins al segle XVIII, el títol de batxiller era el grau menor dels estudis universitaris, que facultava per exercir una professió sense necessitat d'arribar als graus més elevats de llicenciat i doctor. El grau de batxiller en dret civil eren cinc anys i el de batxiller en dret canònic eren quatre anys. Per treure's el grau de batxiller en lleis hauria assistit a classes durant cinc anys i per obtenir, a més, el batxiller en canons, hauria d'haver estudiat dos anys més de dret canònic. Com a mínim, Ramon Frederic estudià set anys per poder presentar-se als exàmens de grau i obtenir el títol de grau de batxiller en dret civil i canònic.

Un cop obtingut el batxiller en dret civil i canònic es podia optar al grau de llicenciatura i ser doctor en dret civil o canònic.

Primerament, l'aspirant a llicenciat havia de fer una primera prova, i els examinadors decidien si era apte per presentar-se a l'examen de llicenciatura. Si era apte, se li assignava un tema que havia de preparar per presentar l'endemà, tema relacionat amb els canons de les Decretals si s'examinava per doctor en dret canònic o amb Dret Civil del Còdex si s'examinava per doctor en dret civil. Ramon Frederic es va examinar dels dos punts i va obtenir el grau de llicenciatura per a doctor en ambdós drets.

El títol de doctor es podia tenir el mateix dia de l'examen si es feia sense solemnitat. En aquest cas, el conseller, un cop acabat l'examen, l'honorava amb les degudes i acostumades insígnies dels doctors, sense fer cap altre protocol ni celebració. Si no es volia fer doctor el mateix dia i ho volia fer amb solemnitat, ho faria en un acte posterior, amb el protocol, les cerimònies i els acompanyaments adequats a tal esdeveniment.

Per l'examen de grau de batxiller, Ramon Frederic hauria pagat l'equivalent a un mínim de 60 rals, i per l'examen de grau de llicenciat i doctor en ambdós drets, fet sense solemnitat, un mínim de 336 rals a cada facultat. Un import total que superava els 700 rals, xifra

gens menyspreable. Aquestes tarifes abonades en rals correspondrien a l'any 1629.

La vida acadèmica de Ramon Frederic requeria constància i una assistència presencial a classe. La facultat s'iniciava el 5 d'octubre i acabava el 24 de juny. El nombre d'hores lectives fins a Pasqua Granada era de vuit, repartides en quatre al matí (de 7 a 11) i quatre a la tarda (de 2 a 6). Els matins del dissabte es dedicaven a repàs i examen. Els diumenges es donava lliçó de 7 a 8 del matí. Al llarg del curs hi havia diverses festes lectives, repartides en els vint dies festius, algunes de generals i d'altres de la pròpia universitat. El dia de Sant Lluç, 18 d'octubre, se celebrava el patró de la Universitat. A més, Ramon Frederic disposava d'una setmana de vacances per Nadal i d'una per Setmana Santa.

L'assistència era obligatòria i l'absència continuada i injustificada representava la pèrdua del dret a examinar-se i a graduar-se. Els alumnes no disposaven de llibres propis; memoritzaven a través de les lectures de classe, de les quals podien prendre apunts. L'aprenentatge es basava en atenció, memòria, repetició, exercicis, preguntes i respostes. La llengua de l'ensenyament era el llatí, amb algunes classes o activitats en català.

Ramon Frederic hauria tingut de rectors, durant la seva època d'estudiant, Ramon Sans i Antoni de Saiol i de Quarteroni, rectors que es varen anar alternant entre l'any 1679 i l'any 1691.

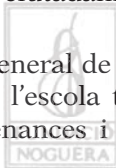
La Universitat va tenir una actitud clarament hostil a Felip V. Els fets de 1714 significaran el tancament gairebé total de la universitat barcelonina i de les altres cinc universitats: Tarragona, Girona, Lleida, Solsona i Vic. En virtut del Decret de Nova Planta, totes les universitats del país van desaparèixer per formar-ne una de nova amb seu a Cervera, com a recompensa del suport dels certerins cap a Felip d'Anjou en la Guerra de Successió.

Ramon Frederic Vilana-Perlas, des de Viena, treballarà perquè la Universitat torni a Barcelona, fet que ell, però, no va arribar a veure.

1.2.4. Època estudiantil de Ramon Frederic: tomistes i suaristes

L'alternativa de càtedres entre tomistes i suaristes a la Universitat de Barcelona posiciona la ciutadania catalana en la defensa de la causa austriacista.

La Universitat o Estudi General de totes les facultats de Barcelona era dominada pels dominics i l'escola tomista depenia del Consell de Cent, que n'aprojava les ordenances i nomenava el rector, responsa-

ble del seu compliment. Hi havia un canceller com a màxima autoritat, normalment el bisbe de Barcelona, i quatre consellers (un doctor per cada facultat) escollits pels vint-i-quatre membres del consell (sis per cada facultat). La provisió de càtedres, normalment cada tres anys, es feia per oposicions dels doctors, que des de 1559 havien de ser de la mateixa universitat per raons ideològiques i econòmiques (altres universitats eren més barates o hi era més fàcil aprovar).¹⁴⁹

Al mateix temps, a Barcelona, funcionava el denominat Col·legi de Cordelles. Era un col·legi d'ensenyament creat l'any 1593, sota la protecció reial, amb el nom de Reial Col·legi de Santa Maria i Sant Jaume, per Miquel de Cordelles complint l'encàrrec testamentari del seu oncle, el canonge Jaume de Cordelles, el qual el 1572 n'havia redactat els estatuts. Estava situat a la part alta de la Rambla, molt a prop de la Universitat i al costat del Col·legi de Betlem dels jesuïtes, dedicat a estudis primaris. El 1635, la família Cordelles traspasà la direcció del centre als jesuïtes, els quals l'any 1662 en prengueren possessió. Els professors i alumnes de Cordelles defensaven les posicions filosòfiques i teològiques properes al jesuïta granadí Francisco Suárez que, amb les seves teories, va desenvolupar un sistema filosòfic propi, desmarcant-se de la doctrina tomista. Hi havia uns disset professors, a més de seglars per a l'ensenyament de dansa, música i esgrima. Tingué càtedres de Gramàtica i de Retòrica, Filosofia escolasticosuarista, Filosofia moral, Història i geografia i Llengua francesa. Esdevingué el centre d'estudis de les classes privilegiades de Catalunya, per la qual cosa rebé el nom de Col·legi o Seminari de Nobles.¹⁵⁰

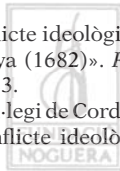
Els dominics eren a la Catalunya del Sis-cents l'orde de la Contrareforma, el centre d'ensenyament on s'havien aixoplugat els sectors intermedis emergents, els que s'estaven enlairant socialment i que acabarien conformant el gruix del bloc austriacista. En canvi, els jesuïtes apareixien vinculats a l'elit nobiliària i eren imposats des del Govern central de la monarquia. Per entrar al Col·legi de Cordelles, calia el títol nobiliari i així havia esdevingut un important vehicle de promoció social de l'oligarquia urbana.¹⁵¹ Tal com ho descriu Castellví:

De estos actos tuvo origen el descender en el concepto del Pueblo el crédito y veneración que tenían los Padres de la Compañía [de

149. Benet OLIVA I RICÓS, «Conflicte ideològic i control de la Universitat. La "Verdad Triunfante" de Narcís Feliu de la Peña (1682)». *Recerques: Història, Economia, Cultura*, núm. 44, 2002, p. 181-198, esp. p. 183.

150. Antoni BORRÀS I FELIU, «Col·legi de Cordelles», a *Enciclopèdia catalana* (en línia).

151. Benet OLIVA I RICÓS, «Conflicte ideològic...», p. 185.

Jesús], atribuyéndoles ser motores de las novedades que habían ocurrido [e iban contra las tradiciones y privilegios de la Ciudad]. [...] Radicábase la aversión al dominio [...]; y los disgustos aumentaban porque continuaban las innovaciones. Los Padres de la Compañía [de Jesús] en Cataluña desde luego fueron considerados por afectos a la dominación francesa.¹⁵²

El Col·legi de Cordelles, on els jesuïtes educaren pràcticament gairebé tota la noblesa de l'època, va servir per a la creació del futur nucli social partidari dels Borbons: els botiflers. Mentrestant l'Estudi General, afí als ensenyaments dels dominics, va esdevenir el focus barceloní en defensa dels Àustries: els vigatans.¹⁵³ Durant la segona meitat del segle XVII i principi del XVIII, la convocatòria de càtedres de Filosofia a la Universitat, coneguda com la qüestió de l'«alternativa de càtedres» enfrontà, segons afirma Alfredo Alonso Garcia, la ciutat amb la nova dinastia dels Borbons.¹⁵⁴

Cada any es convocaven dues càtedres de Filosofia als Estudis Generals, podent-s'hi presentar tothom —tomistes i no tomistes—. El reglament de l'Estudi General contemplava la norma, ja descrita a la pragmàtica d'Alfons V, que els membres del tribunal d'oposició a càtedres votessin lliurement tot i que l'opositor no compartís la seva escola filosòfica. Aquest sistema d'elecció assegurava l'hegemonia dels tomistes, ja que aquest escola filosòfica era la majoritària als estudis generals de Barcelona.¹⁵⁵ Essent la majoria de doctors examinadors seguidors de l'opinió tomista, difícilment l'opinió suarista obtenia professor, ja que els examinadors s'inclinaven cap a l'opinió que seguien.

Diversos decrets o ordres reials establerts durant la segona meitat del segle XVII, interpretaven la llibertat d'opinió a la universitat de manera diversa. Una reial ordre de Felip IV de l'any 1662 disposava, davant la negativa dels Estudis Generals de Barcelona a admetre els graduats del Col·legi de Cordelles dels jesuïtes com a graduats dels Estudis Generals, i posteriorment una ordre reial de l'any 1665, la separació de càtedres de Filosofia: tres de tomistes i tres de suaristes, al·legant possibilitar la llibertat d'opinió a les universitats, quan el que es provocava era la inevitable entrada de professors suaristes al centre. Després de reiterades

152. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 256-257.

153. Alfredo ALONSO GARCÍA, «Del tomismo al suarismo. La cuestión de "la alternativa de cátedras" del Estudio General de Barcelona durante el inicio del reinado de Felipe V», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 30, 2010, p. 267-282, p. 279.

154. Ídem, p. 271.

155. Ídem, p. 270.

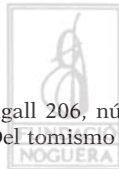
controvèrsies, el 3 de juliol de 1681 es reiterava aquesta ordre reial i el 27 i 28 d'octubre d'aquest any, quan es preveia l'oposició a càtedra del doctor suarista Francesc Juncadella, es va produir un avalot, una ruptura i un posicionament clar dels dos bàndols.¹⁵⁶

Reproduint els conflictes estudiantils esdevinguts durant la segona meitat del segle XVII en la qüestió de «l'alternativa de càtedres», a l'inici del seu regnat, Felip V es va proposar introduir el pensament de Francisco Suárez com a matèria d'estudi universitari en crear per decret diverses càtedres suaristes a l'Estudi General de Barcelona, on estava profundament arrelada la doctrina tomista. El 4 d'agost de 1701, la ciutat va rebre el reial decret on es reiterava la resolució a «l'alternativa de càtedres» i es deia que de les sis càtedres de Filosofia, tres serien votades per doctors tomistes i les altres tres per doctors suaristes. El decret suposava dividir las càtedres entre les dues opinions i introduir definitivament el pensament suarista als Estudis Generals.

Aquesta disposició règia va disgustar la comunitat universitària, disgust que transcendí a la societat catalana en forma d'una oposició a la dinastia dels Borbons i en defensa de la causa dinàstica dels Habsburg.

Aquesta rivalitat entre tomistes i suaristes es podria considerar una anècdota, però els testimoniatges de l'època ens diuen el contrari.

Considerant la universal simpatia de què gaudia la doctrina tomista entre la societat catalana, es pot establir que el conflicte de l'alternativa de càtedres es transformà en l'esdeveniment que els barcelonins abanderaren per manifestar-se en contra del nou domini suarista defensat pels Borbons, fet que va provocar una generalitzada actitud proaustriacista entre la població. La rivalitat existent i molts cops manifestada entre els estudiants de la Universitat o Estudi General i els del Col·legi de Cordelles es pot considerar com la primera insinuació de l'acalorament i l'exaltació que s'anava ordint. L'efecte d'escissió i enfrontament entre la ciutat de Barcelona i la nova dinastia regnant dels Borbons ja s'havia produït. Així, l'enfrontament entre el tomisme dominic universitari i el suarisme jesuític de Cordelles va ser inequívoc: la pugna entre Barcelona i la dinastia borbònica va tenir les seves arrels en l'ambient ciutadà que es respirava a la Ciutat Comtal amb motiu d'aquests esdeveniments, els quals varen influir decisivament en l'opinió antiborbònica dels ciutadans barcelonesos.¹⁵⁷

156. ACA. Consell d'Aragó, Lligall 206, núm. 1.

157. Alfredo ALONSO GARCÍA, «Del tomismo al suarismo...», p. 267-282, esp. p. 279.

Ramon Frederic, l'any 1681, amb 18 anys, va ser testimoni directe d'aquests esdeveniments, que varen anar conformant el seu singular i clar afecte a la casa d'Àustria.

Amb el que hem exposat, és fàcil deduir que aquest fou un dels conflictes generats a la segona meitat del Sis-cents que confluïren en la revolta antiborbònica, però, insistim, més pel que representen ambdós bàndols que pels continguts en si. La millor prova és el regalisme que s'endevina en els sectors més propers a la casa de l'arxiduc, que es reflecteix, entre d'altres, en el contingut de les *Reflexiones* de 1710 del llavors secretari reial, Ramon Frederic Vilana-Perlas, adreçades a l'arxiduc.¹⁵⁸

La segunda clase de defraudadores, son los eclesiásticos, y comunidades, este es un desorden, que el evitarlo será el mayor servicio de Dios que podrá hacer un Rey Católico, porque se excusarán innumerables juramentos falsos y otros delitos y ocultaciones, tan introducidas, y en costumbre que ya insensiblemente destruyen las conciencias de los mismos eclesiásticos, y de los seculares¹⁵⁹ (Reflexió Vuitena).

1.2.5. Ramon Frederic Vilana-Perlas, «advocatus»

Ramon Frederic treballa com a advocat des de l'any 1692 fins a l'any 1699.¹⁶⁰ Wolf afirma que el nostre personatge es va dedicar a l'advocacia sense gaire èxit.¹⁶¹ La localització, però, de dues de les seves causes publicades fa pensar que, pels clients i el contingut dels processos, no hauria estat tan insignificant en el camp de l'advocacia.

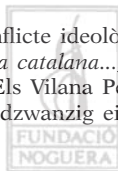
En el Centre Documental de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, ICAB, hi ha una col·lecció històrica corresponent al fons d'al·legacions jurídiques del segle XVII, *iuris allegatio*. Històricament, els advocats de la Corona d'Aragó, quan tenien plets importants, imprimien les demandes per tal de donar-les als jutges; això explicaria la gran quantitat de literatura jurídica emanada entre els segles XVI i XIX. Per tant, podem dir, sense cap mena de dubte, que les al·legacions jurídiques són una part essencial de la història del dret processal català.

158. Benet OLIVA I RÍCÓS, «Conflicte ideològic...», p. 181-198, esp. p. 193.

159. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 133-134.

160. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 295, nota 94.

161. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 111-141, esp. p. 113.

En el fons, s'hi troba un document datat el 16 de novembre de l'any 1696, establert entre Emmanuel d'Oms i de Santapau i de Lanuza, del Consell de Sa Majestat en el Suprem de Guerra i ambaixador a Portugal, i Antoni d'Oms i de Cabrera, home de la Cambra de Sa Majestat, actuant Vilana-Perlas d'advocat en l'establiment de l'al·legació. Ramon Frederic disposava d'una clientela amb un pes polític ben reconegut.

Por el excellentissimo Don Emanuel de Oms y de Santa Pau, olim de Sentmanat y de Lanuça, marques de Castel dos Rius ... con el Illustre y noble Don Antonio de Oms y de Cabrera ... / adicion ilustrada ... sobre la pretendida union de causas, la primera y antigua relacion ... Pedro de Amigant ..., la segunda y moderna relacion ... Ioseph Claver ... ; [De Cardona, Vilana Perlas].

Dues altres causes seves varen ser publicades i posteriorment recollides en els «Folletos Bonsoms».

La primera és posterior a l'any 1691, està firmada per Mas i Enveja VID i Vilana Perlas VID i feia d'actuari Forès i Cortell:

Pro Maria Capell et de Alinyar, contra Theresiam Grau et de Alinyar, ad relationem magnifici Iosephi Gelcen ... / actuar. Forès et Cortell ; [Mas et Enveja, Vilana Perlas].¹⁶²

La segona és una causa establerta per la Confraria de Mestres de Cases a Barcelona, l'any 1703 o possiblement posterior, i està firmada per Vilana-Perlas.

Excellentissim Senyor, a noticia dels proms y confreres de la Real Confraria dels Mestres de Casas y Molers de la present ciutat ha pervingut, que per lo sabi Consell de Cent, tingut y celebrat lo die 3 del corrent mes de Nohembre 1703 se hauria deliberat, que en consideracio de no trobarse en la present ciutat mestres de casas, que se empenyassen à continuar la obra de llustre del retaule de pedra, ques troba comensát per lo culto y veneracio, que solicita V. Exc. del cos de Sant Olaguer Bisbe... / [Vilana Perlas].¹⁶³

Tal com s'ha indicat, l'any 1688, Ramon Frederic ja era doctor en ambdós drets, preparat per a exercir en la seva professió i residia a la casa familiar del Regomir. Però aquell any va estar marcat per la pèrdua d'un dels membres familiars que havia estat sempre present en la vida de Ramon Frederic i dels seus germans: l'oncle Tomàs.

162. Biblioteca de Catalunya, Reserva. F. Bon. 6521.

163. Biblioteca de Catalunya, Reserva. F. Bon. 10322.

1.3. ESDEVENIMENTS FAMILIARS DURANT LA GUERRA DELS NOU ANYS (1688-1697)

1.3.1. *La mort de Tomàs Vilana-Perlas i Ribes i el seu testament*

El 17 de desembre de 1688 mor Tomàs Vilana-Perlas, prevere de l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel de la ciutat de Barcelona. Una setmana abans de morir, Tomàs redacta testament. La redacció d'aquest testament mostra clarament el vincle sentimental que la família mantenia amb el poble d'Oliana. En aquest testament es pot veure la preocupació de Tomàs per deixar col·locades les filles de la família: els homes estudiaven i les filles es col·locaven.

Tomàs estableix com a marmessors el seu germà Ramon Vilana, Perlas i Ribes, ciutadà honrat i notari públic de Barcelona; la seva cunyada Magdalena Bofill, i el seu nebot Josep Llaurador, burgès de Vilafranca del Penedès i també notari públic de Barcelona.

Manifesta la voluntat de ser enterrat a l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel, en el vas on s'acostumaven a enterrar els beneficiats de dita església. Els seus marmessors haurien de dissenyar la sepultura segons el seu criteri, però amb la conformitat dels altres beneficiats.

Tomàs deixa diners per celebrar misses a Sant Miquel. També deixa efectiu a l'hospital de la vila d'Oliana, per subvenció dels pobres d'aquest hospital, i a l'Hospital General de la Santa Creu de Barcelona. Deixa establert que sigui instituïda i fundada una missa cantada celebrada cada any en l'església de la vila d'Oliana, bisbat d'Urgell, a l'altar de Sant Ignasi i de Sant Francesc Xavier, celebrada el dia de Sant Francesc Xavier, per dotació de la qual determina que per son hereu sigui consignada la renda que l'hereu té en dita vila d'Oliana o una altra renda. Deixa a la seva germana Marciana Castells, viuda de Pau Castells, de la vila de Figuerola d'Orcau, els diners de 100 lliures per dotar la seva filla i neboda, que es col·locaran a l'arxiu de la comunitat de Sant Miquel fins que la neboda realitzi un matrimoni carnal o espiritual. Si morís abans d'estar col·locada, passaran els diners a la seva mare i, si ella premorís, a son hereu. També deixa i llega a les dues filles del seu germà Ramon. A la seva neboda Maria Emmanuela Llaurador Vilana-Perlas, per sa bona voluntat, li llega un censal de 320 lliures. A Hipòlita, els administradors li cediran una quantitat per la seva col·locació, tant en matrimoni carnal com espiritual. Estableix 110 lliures —tot o en part— a criteri dels administradors. Si el seu germà Ramon tingués altres filles legítimes ho hauria de repartir per sa col·locació, com estimés oportú. Tomàs estableix que, en cas que la seva neboda Hipòlita o altres possibles filles «no es col·loquessin», les 110 lliures es destinaran a estudiants.

Si no hi hagués fills per estudiar o donzelles per maridar, en tal cas, gaudirien d'aquesta causa pia els fills i descendents del seu germà Magí Vilana-Perlas, resident a Madrid, i els fills i descendents de la seva germana Marciana. I faltant els fills i descendents dels meus germans i germana, els fruits de dita causa pia seran emprats en la fundació de tants aniversaris com es puguin en les esglésies de Sant Miquel Arcàngel de Barcelona i de Sant Andreu a la vila d'Oliana.

Deixa administradors de dita causa pia son germà Ramon Vilana-Perlas i Ribes, i el seu nebot Josep Llaurador, notari públic de Barcelona. Declara hereu universal de tots els seus béns mobles i immobles haguts i per haver el seu germà Ramon Vilana-Perlas i Ribes, ciutadà honrat i notari públic de Barcelona.¹⁶⁴

1.3.2. Casament de Ramon Frederic i de la seva germana Hipòlita

El 13 de novembre de l'any 1689, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa es casa amb Teresa Fàbregues, filla de Joan Domènec Fàbregues, adroguer de Barcelona, i d'Eulàlia Morell, primera muller de Joan, ja difunta. Foren testimonis de la boda Jaume Potau, del Reial Consell de Catalunya, i Anton Potau, en presència del vicari general del bisbe.

Aquest enllaç es va definir com un matrimoni «de segrest», ja que la noia tenia 17 anys, sense tenir constituïda la majoria d'edat establerta en 25 anys, i el casament es va fer no tan sols sense el consentiment del pare, sinó amb dissentiment i repugnància per la seva part. Tal va ser la seva disconformitat que Joan, el pare de la núvia, no va ser present a la cerimònia.¹⁶⁵ Els adroguers estaven tots ben relacionats i posicionats, abastant des de Rafael Casanova fins a Vilana-Perlas,¹⁶⁶ i es relacionaren amb importants homes de negocis com Onofre Massanés.

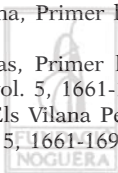
Dos mesos abans que Ramon Frederic, es casava la seva germana Hipòlita. L'11 de setembre de 1689 es casà amb 23 anys d'edat amb Joan Francesc Verneda, notari públic de Barcelona. Joan Francesc era fill del paraire vigatà Antic Verneda i de Laia Serarols. Varen ser testimonis el notari Lluís Fontana i l'escrivent Francesc Reverter.¹⁶⁷

164. AHPB 3 bis. Lluís Fontana, Primer llibre de testaments, 1670-1691, 12 de desembre de 1688.

165. AHPB 6. Domènec Rojas, Primer llibre de concòrdies, 1684-1699, 1 de març de 1694; AHPSJP. Desposoris, vol. 5, 1661-1697, f. 321.

166. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 279.

167. AHPSJP. Desposoris, vol. 5, 1661-1697, f. 318.

Francesc Verneda residia a la casa del Regomir des de l'any 1679 com a escrivent del seu sogre.¹⁶⁸ Deu anys més tard es casaria amb una de les seves filles. Francesc Verneda serà un dels personatges familiars clau en la vida política de Ramon Frederic, tant en la seva etapa a la cort de Barcelona com a la de Viena. Hipòlita i Francesc varen tenir nou fills: Hipòlita, Antoni, Bonaventura, Francesc, Josep, Carles, Ramon, Eulàlia i Serafina.¹⁶⁹

1.3.3. *Els fills i les filles de Ramon Frederic i Teresa*

Ramon Frederic i Teresa varen tenir deu fills, tots ells nascuts al Regomir i batejats a la parròquia dels Sants Just i Pastor de Barcelona.

El 18 de març de 1692 va ser batejada a la parròquia dels Sants Just i Pastor la primogènita del matrimoni, amb el nom de Gertrudis Teresa Francesca Benedeta. Els padrins foren el seu avi matern Joan Domènec Fàbregues i la seva àvia paterna, o segona esposa del seu avi, Magdalena Bofill.¹⁷⁰

El 7 de desembre de 1693 va ser batejada una filla amb el nom d'Eulàlia Maria Magdalena Francesca. Els padrins foren el seu avi patern Ramon Vilana-Perlas i Teodora Fàbregues, segona muller de l'avi matern Joan Domènec Fàbregues.¹⁷¹

El 25 de novembre de 1694 va ser batejada una filla amb el nom de Francesca Eulària Beneta. Els padrins foren Francisco Valls, fill de la segona esposa de l'avi patern i Eulària Llaurador Vilana Perlas, cosina de la recent nascuda.¹⁷²

El 13 de març de 1697 va ser batejada pel seu oncle Pau Vilana-Perlas, degà i canonge prelat de la santa església de la Seu d'Urgell amb llicència del vicari perpetu de Sant Just i Pastor, una altra filla del matrimoni, de nom Maria Teresa Hipòlita Maria Gràcia. Els padrins foren el seu oncle Josep Llaurador i la seva tieta Hipòlita, cunyat i germana, respectivament, del nostre personatge.¹⁷³

El 14 de setembre de 1699 va ser batejada la cinquena filla del matrimoni amb el nom d'Hipòlita Maria Antònia i Eulària. Els padrins

168. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1679. Francesc Verneda resideix a la casa del Regomir fins a l'any 1689, quan es casa amb Hipòlita.

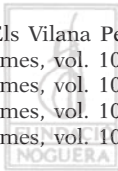
169. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 278 i 279.

170. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 66.

171. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 113.

172. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 137.

173. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 191.

foren el seu oncle Joan Francesc Verneda i la seva tieta Maria Emmanuela, també cunyat i germana, respectivament del nostre personatge.¹⁷⁴

El 27 de febrer de 1702 fou batejada una filla amb el nom de Maria Serafina Ignàsia. La padrina va ser la seva germana Gertrudis.¹⁷⁵

El 16 de novembre de 1704 va ser batejat el primer fill mascle i se li va posar de nom Ramon Pau Ignasi Francesc i Antoni. Foren padrins el pagès Jaume Torres i Anna Casas, viuda del veremador Gabriel Casas. Tal com veurem, en aquest moment, Ramon Frederic Vilana-Perlas està empronat per les seves tendències austriacistes.¹⁷⁶

El 8 de febrer de 1707 fou batejat el segon fill mascle amb el nom de Josep Antoni Ramon Carles Benet Faust i Ramado i foren padrins Josep de Figuerola i Argullol, marit de Gertrudis, i la seva germana, gran, Francesca de Vilana-Perlas. En aquest bateig, el pare, Ramon Frederic Vilana-Perlas, ja consta com del «Consell de Sa Majestat y son Secretari en lo despaig Universal».¹⁷⁷

El 22 de febrer de 1708 fou batejada una filla amb el nom de Paula. Fou padrí Tomàs Busquets Sastre.¹⁷⁸ Aquell 22 de febrer de 1708, a la parròquia dels Sants Just i Pastor, es va celebrar un doble esdeveniment que afectava la família Vilana-Perlas. Ramon Frederic i la seva esposa Teresa varen batejar aquell dia la seva filla Paula i van enterrar a la filla Maria, de 14 anys d'edat, morta albat, en presència del sotsvicari, catorze capellans, un escolà, un mestre organista i una corista.¹⁷⁹

El 25 de febrer de 1710 va ser batejada pel seu oncle Pau Vilana-Perlas, degà i canonge prelat de la santa església de la Seu d'Urgell i abat de Cardona, amb llicència del vicari perpetu de Sant Just i Pastor, Josepa Matilde Maria Teresa Paula Eulària Beneta. Els padrins foren Alexandre Palau i d'Aguilar i la seva germana Antònia de Vilana-Perlas, donzella.¹⁸⁰

Tots ells estan registrats com a fills legítims del matrimoni, però alguns no apareixeran documentats amb el primer nom de baptisme.

Ramon Frederic va veure morir Maria (1708), Maria Ignàsia (abans de 1733), Josepa Maria (abans de 1733) i Carles (abans de 1741).

174. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 254.

175. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 328.

176. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 51.

177. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 98.

178. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 119.

179. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. xxvi, f. 121.

180. AHPSJP. Llibre de Baptismes, vol. 10, 1690-1703, f. 166.

1.3.4. *Nomenament de procuradors a la família*

Un cop casats Maria Emmanuela, Hipòlita i Ramon Frederic, l'entramat familiar s'anava complicant i els béns i les transaccions econòmiques atribuïdes als membres familiars eren cada cop més importants.

Al cap d'una setmana d'haver-se casat Ramon Frederic, el 20 de novembre de 1689, Magdalena, amb el consentiment del seu marit, va nomenar i constituir procurador seu el seu fillastre Pau Vilana-Perlas, doctor en filosofia, per tal que pogués cobrar en nom seu a la Taula de Canvis de Barcelona totes les quantitats pecuniàries que li havien de pagar segons recte compte i que estaven inscrites i dipositades en aquella taula.¹⁸¹

Cinc mesos més tard, el 22 d'abril de 1690, Ramon Vilana-Perlas i Ribes nomena i constitueix apoderats el seu fill Ramon Frederic i l'esposa d'aquest, Teresa Fàbregues. En aquest document de constitució o procura, el pare els va donar una potestat específica i va establir la facultat de poder-los substituir.¹⁸²

El mes de juliol, en virtut d'aquesta reserva o facultat, el pare decideix substituir com a procuradors el fill i la nora i nomena procurador especial per a plets Francesc Vilà i Salvadó, ciutadà honrat de Barcelona.¹⁸³

Poc temps després, el 25 de novembre de 1690, Ramon Frederic i la seva esposa Teresa varen constituir i ordenar procurador seu Joan Baptista Sessé, notari públic de Tortosa, donant-li poders per pledejar.¹⁸⁴ En virtut d'aquest poder, Sessé podia intervenir en tot tipus de causes, fer apel·lacions, etc. Cal considerar que Joan Baptista Sessé no era un nouvingut a la família, ja que l'any 1679 residia al Regomir, actuant d'escrivent del seu pare Ramon Vilana, junt amb Francesc Minguella i Joan Francesc Verneda.¹⁸⁵

1.3.5. *Adquisició del Mas Maymó*

El mes d'abril de 1691, poc després d'haver fet obres de manteniment a la torre de Sabastida, la família compra un mas més allunyat

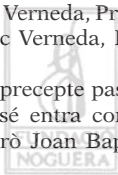
181. AHPB 21.0. Joan Francesc Verneda, Primer manual, 1689, 20 de novembre de 1689.

182. AHPB 21.5. Joan Francesc Verneda, Primer manual, 1689, 22 d'abril de 1690.

183. AHPB 21.8. Joan Francesc Verneda, Primer manual, 1689, 29 de juliol de 1690.

184. AHPB 21.9. Joan Francesc Verneda, Primer manual, 1689, 25 de novembre de 1690.

185. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1679. Joan Baptista Sessé entra com a escrivent a residir al Regomir el mateix any que Francesc Verneda, però Joan Baptista tan sols s'hi queda un any.

de la ciutat, en el terme municipal de Ripollet. El 17 d'abril de 1691, Ramon Vilana compra a Miquel Puig i Pradell, pagès i moliner de draps de la parròquia de Sant Esteve de Ripollet, comptant amb el consentiment de la seva esposa, Eulàlia Duran, i amb el consentiment del seu cosí Bernat Forés i Puig, el mas Maymó, situat a la parròquia de Ripollet, en el lloc denominat torrent de Salanova, compost per la casa i totes les seves terres.

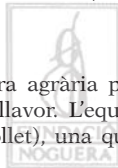
La peça de terra on estava construïda la casa afrontava per la banda nord amb terres de l'església de Sant Esteve de Ripollet, per la banda de migjorn amb el camí que anava de Montcada a Ripollet, per la banda de llevant amb els honors de la família Llobet i a ponent amb les honors de Marc Renom a través d'un camí i terra de la parròquia. El conjunt estava compost per un cos principal que contenia la casa i un conjunt d'annexos i configurava un únic cos construït tancat amb barri. Un portal obert a la tanca donava accés al pati interior del conjunt, on hi havia un pou central. La casa disposava d'un celler amb un gran cup construït amb fusta d'olivera d'una capacitat de quaranta a cinquanta càrregues de verema, una bóta gran de cadireta, dues bótes de mena de sis càrregues cadascuna i una premsa. També hi havia un corral cobert i altres dependències o annexos construïts dins el clos, que estaven en molt mal estat de conservació. El venedor Miquel Puig i Pradell sembla que estava invertint diners a fer obres tant al mas com als molins familiars, ja que, entre els deutes citats als precedents de la venda, s'assenyala un deute de 45 lliures en concepte de fusta, calç i rajoles per les obres a la casa i als molins.

La casa es va vendre amb la terra o gleva on era construïda, la qual mesurava aproximadament unes vint-i-vuit o vint-i-nou quarteres de forment de sembradura,¹⁸⁶ que equivaldria a gairebé vuit hectàrees de terreny, cinc quarteres de conreu i la resta de terra és en part erma i en part boscosa.

El venedors tenien el mas amb la seva terra sota domini i alou de la prepositura major del monestir de Sant Cugat del Vallès.

La totalitat de la terra que acompanyava la casa estava composta per divuit unitats o peces descrites en el document notarial de la venda. Aquestes peces de terra contenien, entre d'altres «lo camp de les oliveres», amb cinquanta soques d'oliveres; el lloc anomenat de Salanova, al costat del torrent del mateix nom, «Lo camp del pou», tres peces

186. La quartera era la mesura agrària per a les terres; era l'extensió de terra on es pot sembrar una quartera de llavor. L'equivalència variava segons els llocs; per exemple, a Granollers (proper a Ripollet), una quartera equivalia a 24,48 àrees.

de terra a la partida dita «Serra Rogera»; una peça de terra dita «lo clos» i també coneguda com «lo camp de la perera», una peça de terra amb aigua per regar dita «lo camp de les figueres» i antigament «lo camp verd», «lo prat d'en fuster» i una peça de terra dita «de la font de les foradades».¹⁸⁷ El Mas Maymó era un mas amb terres de cultiu, boscos, vinyes i recs, però amb una casa que segurament no era de les més significatives del terme.¹⁸⁸

El motiu de la venda era l'endeutament de la família del venedor. Els venedors estaven endeutats també amb el mateix comprador, Ramon Vilana-Perlas, que els havia fet un préstec de 44 lliures. Els venedors venen a Ramon Vilana-Perlas, pare de Ramon Frederic, el Mas Maymó a perpetuïtat i li prometen el lliurament de la corporal possessió. El preu de venda és de 2.800 lliures en moneda de Barcelona. D'aquest preu es varen retirar les quantitats necessàries per pagar els creditors de Puig i Pradell, rebent Vilana-Perlas les corresponents àpoques o rebuts. *L'actum est hoc* se signa a Sant Esteve de Ripollet el 17 d'abril de 1691, presents com a testimonis Pere Picanyol i Ullestrell i Esteve Renom, pagesos de Ripollet. El document també inclou les signatures dels senyors alodials pels quals tenen les propietats del Mas Maymó, per raó de domini.

Malgrat la venda del Mas Maymó, Miquel Puig i Pradell i la seva família necessitaven més diners per redimir uns censals. Per tant, Miquel, la seva esposa i el seu cosí Bernat venen a Ramon Vilana-Perlas, a carta de gràcia, un censal mort de pensió anual 52 lliures i 10 sous en moneda de Barcelona, pel preu de 1.050 lliures. Els venedors donen fermances obligant els casals de molins drapers i terres que tenen vora el riu Ripoll, al municipi de Ripollet.¹⁸⁹

187. AHPB 18. Ramon Godolà, *Manuale instrumentorum*, 1690-1691, 17 d'abril de 1691.

188. AMRI. Cadastre o recanació del terme de Ripollet. *Còpia del nou cadastre del lloc i terme de Ripollet format pels geòmetres Josep Romagosa i Olaguer Soriano* (any 1762-1764, 1 llibre, 134 pàgines). Del mas Maymó n'apareix la referència a *Relación de casas (...) 4. Casa propia de Juan Buixó, llamada Casa Maymó, de segunda calidad*.

189. AHPB 18. Ramon Godolà, *Manuale instrumentorum*, 1690-1691, 17 d'abril de 1691. El manual del notari Ramon Godolà (AHPB 857/12) resta acabat amb el document de venda del Mas Maymó, però no acaba la venda, ja que després de les descripcions de la propietat han de constar les clàusules de fermaça, lliurament de la corporal possessió i una part bàsica, el preu i l'àpoca. En realitat, aquest és un manual incomplet, ja que acaba al mes d'abril i falta la resta de l'any. Al final del document hi ha una nota indicant que continua a l'Esborrany. Per sort, aquest esborrany s'ha conservat i conté la descripció completa de la venda del Mas Maymó, amb la qual cosa s'ha documentat aquest apartat.

D'aquesta manera, quan Ramon Frederic tenia 28 anys i ja era un doctor en lleis, el seu pare adquireix el Mas Maymó i es converteix en propietari d'una gran extensió de terres de cultiu i vinya.

El cadastre de 1762-1764 de Sant Esteve de Ripollet aporta una informació que pot ajudar a identificar i situar l'antiga masoveria.

A la relació de cases emesa en el cadastre dels anys 1762-1764 apareix «la Casa propia de Juan Buixó, llamada Casa Maymó, de segunda calidad».¹⁹⁰ En la relació de terres (núm. 26 i 30) del cadastre, en diferents peces descrites, la «tierra propia de Juan Buixó» apareix «situada a la partida de Casa Maymó».¹⁹¹

26. Juan Buixó

Pieza de tierra propia de Juan Buixó situada a la partida de Casa Maymó, consiste en [...]. Confronta a Levante con Juan Llobet, a medio día con el torrente de Seranova, a Poniente con el Dueño y a tramontana con Mariag^a. Gel viuda.

30. Juan Buixó

Pieza de tierra propia de Juan Buixó situada a la partida de Casa Maymó, consiste en [...]. Confronta a Levante y tramontana con Jph Renom, a Mediodía con Eulalia Campderons Viuda y a Poniente con Juan Llobet.

Les afrontacions de la peça de terra on està construïda la casa del Mas Maymó descrites en el document de protocols es corresponen amb les afrontacions de Can Buxó, situada al carrer del Padró núm. 1 de Ripollet. Can Buxó també és conegut com a Can Gassó. Can Buxó correspon a una obra popular del segle XVI i era un dels casals més importants del terme. Al seu darrere hi va haver el molí homònim, del qual se n'ha conservat només la xemeneia. La família Buxó va adquirir la casa l'any 1712, un any abans que Ramon Frederic deixés la capital per viatjar cap a Viena (figura 4).

Tal vegada, la compra d'aquesta propietat allunyada de Barcelona, hauria estat motivada per l'estat de guerra que se succeïa a la capital, agreujat durant aquell any.

190. AMRI. Cadastre o recanació del terme de Ripollet, Anys 1762-1764, Relació de cases, núm. 4.

191. AMRI. Cadastre o recanació del terme de Ripollet, Anys 1762-1764, Relació de terres, núm. 26 i 30. En un cadastre anterior, *Estat de les peces de terre del terme de Sant Esteve de Ripollet segons el formulari* (1 llibre, 82 pàgines, no consta data, però s'atribueix a un període entre 1716 i 1736, segurament aquesta darrera data fruit de les reformes del cadastre de Sartiné), hi apareix una referència a les terres anomenades la plana de Maymó en relació amb Nadal Maymó i també apareix una altra referència a unes terres contigües al Mas Maymó en relació amb Buxó.

Un any després, el 19 d'abril de 1692, Ramon Vilana compra una altra peça de terra al lloc anomenat serra Rogera, al costat de les terres del Mas Maymó, propietat ja de la família. Era una peça de terra campa, en part plantada de vinya, de capacitat aproximada de quatre quarteres de sembradura. Aquesta compra la realitza perquè li deuen uns diners, en concepte dels salaris que Vilana havia de rebre com a notari per una feina realitzada a Francesc Sabater, doctor en drets, prevere i ecònom de l'església parroquial de Sant Esteve de Ripollet, actuant aquest com a marmessor de Ramon Sala, pagès de l'esmentada parròquia.

Ramon Vilana-Perlas era un home de negocis que era conscient del benefici que suposava ampliar el patrimoni familiar al comtat barceloní, la terra que el va acollir des de jove i on cada cop estava més assentat professionalment, ocupant una situació social més reconeguda.

1.3.6. *Guerra de la Lliga d'Augsburg contra França o Guerra dels Nou Anys*

L'any 1691, Barcelona va patir d'una manera directa les conseqüències d'un conflicte bèl·lic que s'esdevenia a Europa des de l'any 1688, la Guerra dels Nou Anys.

A Catalunya regnava Carles II, de la casa dels Habsburg. La Lliga d'Augsburg va ser la coalició política europea de caràcter defensiu antifrancès signada el 1686, motivada per la política d'annexions de Lluís XIV. La Lliga, integrada per l'emperador Leopold I, Espanya, Suècia, els prínceps alemanys i Holanda, tenia per objecte exigir el compliment dels tractats de Nimega (1678) i Ratisbona (1684) i de defensar la integritat dels territoris aliats.

La Guerra de la Lliga d'Augsburg, també coneguda com la Guerra dels Nou Anys, va ser una guerra lliurada a Europa i Amèrica del 1688 al 1697 entre el Regne de França i la Lliga d'Augsburg —que des del 1689, amb l'entrada del Regne d'Anglaterra, va ser coneguda com la Gran Aliança—. La guerra es produí com a resistència a l'expansionisme francès al llarg del Rin, així com, per part d'Anglaterra, per salvaguardar els resultats de la Revolució Gloriosa d'una possible restauració de Jaume II d'Anglaterra i VII d'Escòcia auspiciada pels francesos.

L'únic teatre d'operacions de la Guerra dels Nou Anys decisiu al continent europeu fou Catalunya. Les tropes espanyoles només podien oferir resistència i els aliats eren incapaços de prestar suport suficient. Els combats van estar dominats per la guerra amfíbia, amb el bombardeig naval de diverses ciutats costaneres de la Corona d'Aragó. Barcelona va patir aquest any un intens bombardeig.

El 7 de juliol de 1691, la flota enemiga comandada pel mariscal vicealmirall Jean, comte d'Estrées, i formada per quatre vaixells, cinc fragates, tres galiotes per bombardejar «galiotes à bombes» i vint-i-sis galeres, va fondejar davant Barcelona. El breu però intens episodi bèl·lic va començar l'11 de juliol, dia de Sant Cristòfol. El bombardeig durà des de primera hora del matí fins a les 7 de la tarda, amb un total de cinc-centes bombes llançades. L'endemà, el bombardeig continuà amb el llançament de tres-centes cinquanta bombes més contra la ciutat. Malgrat la brevetat i la concentració a l'espai dels efectes de l'atac, els habitants de Barcelona varen considerar que «l'armada marítima francesa [...] bombardejà cruel i inicament la ciutat». Després de 1691, els barcelonins havien interioritzat la por a les bombes. Malauradament, però, quan el 1697 els francesos varen tornar a atacar la ciutat van fer molt més que «venir a tirar bombes».¹⁹²

Ramon Frederic, ja casat amb Teresa, residia a la casa del Regomir junt amb el pare, la segona muller del pare i el seu fill Francesc, el seu germà Pau, el cunyat Sebastià, tres escriptors i dues persones destinades al servei. Teresa, durant el bombardeig, ja estava embarassada de la seva primera filla Gertrudis.¹⁹³

Garcia Espuche diu que la Casa del Regomir es va convertir en una mena de «Catalunya a Barcelona» amb relacions directes amb l'Urgell, la Cerdanya, el Gironès, el Penedès, Osona i l'àrea de Tortosa.¹⁹⁴

Barcelona es va anar recuperant de l'investida francesa, però la guerra encara continuava en el Principat. La casa del Regomir, situada prop la mar, ben segur que va patir les conseqüències del bombardeig executat des del port de la capital. Durant l'any 1692 es fan diverses reparacions a la residència familiar dels Vilana-Perlas, les quals podrien estar relacionades amb els efectes d'aquell atac.¹⁹⁵

1.3.7. *Plet del jove matrimoni contra Joan Domènec Fàbregues*

L'1 de març de 1694, Ramon Frederic i la seva esposa Teresa Fàbregues tenen un plet amb el pare de Teresa, Joan Domènec Fà-

192. Albert GARCIA ESPUCHE, *Barcelona entre dues...*, p. 149-152. Pel seguiment d'aquest setge, moltes de les dades han estat extretes de l'obra de Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña, y epítlogo breve de los progresos y famosos hechos de la nación catalana*, Barcelona, Imprenta Joseph Llopis, 1709.

193. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1691.

194. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 294.

195. AHPB 26.1. Joan Francesc Verneda, Tercer manual, 1692, 8 d'abril de 1692; AHPB 26.3. Joan Francesc Verneda, Tercer manual, 1692, 25 d'octubre de 1692; AHPB 26.4. Joan Francesc Verneda, Tercer manual, 1692, 23 de desembre de 1692.

bregues. Teresa Fàbregues reclama el dot que li correspon d'Eulàlia Morell, primera muller de Joan Domènec i mare de Teresa. Joan Domènec afirmava que el dot, estimat en 250 lliures, Teresa el perdé en celebrar un matrimoni sense el seu consentiment i no trobant-se en l'edat de 25 anys.¹⁹⁶

Teresa Fàbregues apareix com a hereva universal en el testament redactat el 12 d'octubre de 1678 per la seva àvia Eulàlia Poch, vídua de Morell. Aquesta causa hauria de resoldre la recuperació per part de Teresa de la llegítima de la seva mare i les heretats i béns de la seva àvia, com a legítima hereva universal instituïda en testament quan ella tan sols tenia 6 anys. El pare de Teresa accepta cedir el dot i els béns de l'àvia, però amb determinades condicions acceptades pel matrimoni.

L'any 1694, Ramon Frederic ja era ciutadà honrat de Barcelona i doctor en dret civil i canònic. A poc a poc, el pare i també Ramon Frederic aniran acumulant, tant per enriquiment professional com per relacions familiars, una considerable fortuna.

1.3.8. *La mort de Magdalena Bofill, madrastra de Ramon Frederic, i el seu testament*

El 4 d'agost de 1695 mor la segona esposa del pare, Magdalena Bofill. Magdalena va rebre l'absolta el dia 4 d'agost de 1695 al Regomir, amb presència del sotsvicari i catorze capellans acompanyats d'un escolà, un mestre organista i dos coristes. El dia següent, la difunta va ser tretada del Regomir i portada a enterrar amb processó a la parròquia dels Sants Just i Pastor, on va rebre sepultura eclesiàstica de beneficiat i seguidament es va fer un primer ofici amb laudes de difunts. L'ofertament dels matines i laudes de difunts es va fer durant tres dies més.¹⁹⁷

El 9 de novembre de l'any 1692, Magdalena va redactar el seu testament.¹⁹⁸ Considero important mencionar els testaments, ja que a través de les últimes voluntats es poden conèixer millor els vincles i la intensitat de relació entre familiars, preferències personals del difunts o, fins i tot, trets del seu caràcter.

En el seu testament, Magdalena disposa ésser enterrada a l'església dels Sants Just i Pastor, en el vas que té el seu marit a la capella

196. AHPB 6. Domènec Rojas. Primer llibre de concòrdies, 1684-1699, 1 de març de 1694.

197. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. xxiv, f. 59.

198. AHPB 7. Lluís Fontana, Segon llibre de testaments, 1679-1706, 9 de novembre de 1692.

dels Sants Pere i Pau de dita església. Així doncs, el sepulcre de la família Vilana-Perlas estava situat a la capella dels Sants Pere i Pau, que correspon a la cinquena capella del costat de l'epístola. Magdalena, dona religiosa, disposa celebrar 800 misses a raó de 5 sous de caritat cadascuna en vuit esglésies diferents de Barcelona i reserva 200 misses a celebrar on els seus marmessors ho considerin més oportú. Ramon Vilana, el seu marit, haurà de vetllar per la manutenció del seu fill Francesc fins que aquest sigui col·locat en matrimoni o compleixi 25 anys. Magdalena deixa al seu marit 500 lliures perquè mai pugui reclamar cap diner al seu fill a càrrec del seu manteniment.

Deixa hereu universal de tots els seus béns el seu fill Francesc Valls, però en el cas que aquest es fes religiós, el privaria de l'herència, instituint com a hereu universal el seu fillastre Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, ciutadà honrat de Barcelona i, si ell premorís, al seu hereu o successor universal Francesc Valls, «en ser religiós tan sols li deixa 10 lliures per una vegada».

A poc a poc, Ramon Frederic es va instituint com a home fort de la família, un fill primogènit format a la universitat, preparat i beneficiat amb el títol de ciutadà honrat ja des de ben jove.

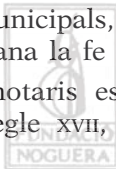
1.3.9. *Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, notari*

Ramon Frederic venia d'una família de notaris. El seu avi Joan Vilana-Perlas i Rius havia estat notari públic de Barcelona i el seu pare Ramon Vilana-Perlas i Ribes també ho era. Així doncs, un cop cursats els anys corresponents als estudis superiors de dret i haver tret el grau de doctor, Ramon Frederic va decidir accedir al grup professional dels seus avantpassats.

L'any 1694, Ramon Frederic no apareix encara com a notari públic, però l'any 1697 ja ho era, i va esdevenir capità de la Coronela en representació del gremi de notaris públics de Barcelona.

El notari està dotat d'una autoritat que li prové o emana del poder, eleva a públic el document, el converteix en vàlid i li confereix valor de prova amb la finalitat de garantir la seguretat jurídica en dret privat. El notari, com a professional del dret, construeix l'acte jurídic i, com a funcionari, el solemnitza i el dota d'autenticitat. Les fonts del dret que nodreixen el notariat són diverses; els privilegis reials, els privilegis senyorials o les ordenances municipals, institucions totes elles dotades d'una autoritat de la qual emana la fe pública.

Els diferents tipus de notaris es podien classificar segons la seva autoritat. Així, en el segle XVII, existien els notaris públics i

els notaris reials. Ramon Frederic Vilana-Perlas va obtenir els dos nomenaments.

Oposicions a notari públic

Durant el segle xvii, per ser notari o obtenir l'*auctoritas*, donat el caràcter oficial de la funció, els candidats havien de complir una sèrie de requisits personals i de capacitació que es varen anar perfilant amb el temps: home, home lliure, edat mínima de 24 anys complerts, aptitud física, cristià, de bons costums, veïnatge i secularitat. Havien de disposar d'aptitud gramatical i jurídica per a una correcta redacció del text i per a la precisa formulació de l'acte. Els notaris aprenien *morando in arte*, amb diversos anys de pràctica —vuit anys sencers en el segle xvii—, junt a un altre notari. Després, passaven l'examen davant les autoritats, prestaven jurament i obtenien el títol.

L'habilitació dels vuit anys de pràctica es feia amb tot rigor i comprovació pels priors del Col·legi i no es deixava a la sola certificació del mestre. Es realitzaven informes sobre la família, vida i costums del candidat. S'examinaven amb dos tipus d'exàmens: uns de secrets i altres de públics. En els primers tan sols assistien els dos priors i cinc membres del Col·legi i duraven unes quatre hores. Constaven d'un examen teòric sobre totes les parts formals i de contingut de la notaria, i d'un examen pràctic. Immediatament es votava la seva idoneïtat al càrrec i, si ho era, els priors ho comunicaven als consellers, els quals triaven dos dels aspirants i els apleçaven per l'examen públic que normalment es realitzava durant el mes de novembre. Recordem que el pare de Ramon Frederic va ser prior del Col·legi de Notaris Públics de Barcelona en els anys 1665, 1667, 1668 i 1672 i els seus dos cunyats també. A Catalunya es creaven els notaris amb un número regulat pels municipis.¹⁹⁹

El segon examen es feia públicament a la Casa de la Ciutat. Presidia el veguer, entre els consellers, i els examinaven dos lletrats i tres notaris a cadascun d'ells, els quals votaven secretament un cop acabat l'examen. Si es declaraven hàbils, el veguer els concedia l'autoritat reial, i els constituïa notaris públics de Barcelona.²⁰⁰

L'any 1697, Ramon Frederic ja era notari públic.

199. Raimundo NOGUERA GUZMÁN (dir.) i Josep Maria MADURELL I MARIMON (argx.), *Fuentes y bibliografía...*, p. 75.

200. Ídem, p. 76.

Oposicions a notari reial

El notari reial era nomenat pel canceller de la Reial Audiència. La diferència amb l'altre grup de fedataris era que el municipi no participava en el seu nomenament.

Ser natural de la Corona d'Aragó era condició imprescindible per ésser creat fedatari reial. Aquests notaris tenien la potestat d'exercir tant en el Principat com en els regnes de la Corona d'Aragó. A Barcelona, la Reial Audiència fou la principal institució en què els fedataris reials desenvoluparen la seva activitat. Per tant, si volien treballar com a fedataris independents, a la ciutat de Barcelona, només ho podien fer o a la seva pròpia casa o a l'escrivania de qualsevol notari públic, atès que tenien prohibit fer-ho en un obrador propi.

L'any 1698, Ramon Frederic esdevé notari reial.²⁰¹

1.3.10. Setge de Barcelona de 1697 i final de la Guerra dels Nou Anys

Durant aquests anys, des del bombardeig de 1691, la ciutat de Barcelona es preparava per a una guerra, que ja patia en el seu territori, però que intuïa que havia de tenir, a curt termini, conseqüències més grans i més greus.

El 29 de desembre de 1694, Juan Manuel Fernández Pacheco, marquès de Villena, jura els furs de Barcelona com a nou virrei, substituint Juan Carlos Pérez de Guzmán i Fernández de Córdoba, duc de Medina Sidonia. Durant l'any 1695, el marquès de Villena s'apressà a preparar la defensa de la capital i la seva primera exigència fou la de fer netejar els fossats. També s'acordà que era necessari alçar dues fortificacions, la mitja lluna o baluard de la porta de Tallers i el baluard de la porta de Jonqueres.²⁰²

A primers d'agost de l'any 1695 arriba a Barcelona l'armada de Nàpols i als seus navilis hi venia un príncep alemany de família distingida, Jordi de Hessen-Darmstadt. La valentia i voluntat del príncep en la defensa de les places del Principat superaven la suposada lleialtat que el nostre virrei havia de tenir vers elles.

A causa d'una malaventurada actuació del virrei en una de les campanyes contra els francesos en el Principat, el rei decideix la seva prompta substitució. El 18 de novembre de 1695 el rei nomena Francisco Antonio de Agurto, marquès de Gastañaga, nou virrei de Catalunya.²⁰³

201. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 58.

202. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*, vol. III, p. 414.

203. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica civil y eclesiastica de Catalunya*, vol. XXVIII, Barcelona, Biblioteca Clàssica Catalana, 1909, p. 122.

Atesa la mala salut del marquès de Gastañaga, el 16 de juny de 1696, el rei nomena Francisco de Velasco nou virrei de Catalunya. El canvi de virrei també portà el canvi de general de camp o mestre de camp general, entrant el comte de la Corzana i sortint el general Villadarias. El 17 de juliol de 1696, Francisco Fernández de Velasco y Tovar jura com a virrei a la catedral de Barcelona. El 16 de desembre d'aquest mateix any, el virrei Velasco començà a fortificar aquesta ciutat i aconseguí fer forta, útil i delectable aquesta plaça. També inicià la fortificació de Montjuïc, que no pogué acabar per culpa del setge de la ciutat. A principi de 1697 es continuava treballant en la fortalesa de Montjuïc.²⁰⁴

El 5 de juny de 1697, la tropa i l'armada francesa van arribar a Barcelona. Una setmana més tard, Narcís Feliu de la Penya proposa al govern municipal que manifesti al comte de la Corzana fer una *cortadura* a la part de la muralla de Sant Pere, per ser la part més dèbil de la muralla i la topografia més adient per als atacs o rasa de defensa (zona alliberada de defensa). Narcís Feliu assessorava el govern municipal sobre l'estratègia de defensa i condicionament de les muralles.²⁰⁵

Els tres comuns: el Consell, la Diputació i el Braç Militar ignoraven la veritable voluntat reial de deixar Barcelona en mans dels francesos. Carles II va atorgar al virrei Velasco la potestat de decidir a fi que la seva veu fos acatada com a llei única.²⁰⁶ El govern de Barcelona estava llavors per complet a càrrec del comte de la Corzana, al qual el va confiar el virrei, per haver marxat aquest cap a Martorell el dia 5 de juny, això és, el mateix dia que Vendôme, amb el seu exèrcit, es presentà vista de Barcelona.²⁰⁷ Els francesos engegaven l'1 de juliol cent vint bales per hora contra la muralla de Sant Pere i també contra les cases dins la ciutat. La constància dels enemics en l'engament de bateries donà resultat els primers dies de juliol amb un gran esvoranc d'entrada a la muralla.²⁰⁸

El príncep Darmstadt, personatge que compartirà les mateixes afeccions polítiques que Ramon Frederic, va estar en tot moment al capdavant de la defensa de la capital. Tal era l'honrada i entregada defensa de Darmstadt vers la ciutat i la confiança dels ciutadans vers ell que els Annals Consulars expliquen:

204. Ídem, p. 145-146.

205. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*, vol. III, p. 432.

206. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica...*, vol. XXVIII, p. 149.

207. Ídem, p. 150.

208. Ídem, p. 154.

Lo dia 8, desesperats los naturals de la ciutat anaren en gran nombre a oferir-se als Comuns y sobretot la Coronela y gran part de les tropes a fi de que, tant la Ciutat (los Concellers) com la Braç Militar exposessin al Príncep Darmsatd que si ell volia acapdillar los catalans y defensar la plaça se arriscarian ab gust y lluytarían al seu costat, fins a perdre la vida, ab tal de no capitular. Aquesta proposició la portà en nom de tots lo protector del Braç Militar; En Josep de Pinós al de Darmstadt instant-lo a fi de que la comunicués als generals, mes lo príncep ab les llàgrimes als ulls respongué que no podia faltar a l'obediencia a que'ls venia obligat y qu'estimava moltíssim la deferencia.²⁰⁹

El 10 d'agost es va concloure la redacció dels capítols de lliurament de Barcelona als francesos.

Si creiem Feliu, és evident que una part del Govern d'Espanya pensava que era millor perdre Barcelona, pactar amb el rei de França i acabar ràpidament la Guerra dels Nou Anys, amb la vista posada en un decantament ben proper cap a l'opció francesa a la Corona espanyola.

A Catalunya, l'exèrcit francès trobà poca resistència per part de l'exèrcit reial i s'apoderà de Palamós, Girona, Hostalric i Castellfollit de la Roca. Barcelona, que ja havia estat bombardejada per un estol francès (10-11 de juliol de 1691), fou presa pel duc de Vendôme el 9 d'agost de 1697, després de dos mesos de setge, per raó de la manca de resolució de les autoritats reials influïdes pel partit francès de la cort. Poc després fou alliberada la ciutat i tota la part del Principat ocupada, en virtut de la pau de Rijswijk (1697), que restablí l'equilibri a Europa i posà fi a la coalició.

El 20 de setembre i el 30 d'octubre de 1697 fou signat el Tractat de Rijswijk a la ciutat homònima d'Holanda, que posava fi a la guerra de la Lliga d'Augsburg entre els països que la formaven i Lluís XIV. Lluís XIV, per tal de mostrar-se generós envers Carles II de Castella i afavorir així la candidatura francesa als regnes hispànics quan aquest morís, li tornà totes les conquestes fetes a Flandes i al Principat, inclosa Barcelona. En signar els representants de Castella, l'emperador Leopold I hagué de signar també tot i que havia intentat impedir la pau per assegurar la successió de les corones hispàniques a la seva dinastia.

Durant aquesta guerra, Jordi de Hessen-Darmstadt fou ascendit a major general (1692). Arribà a Barcelona l'any 1695 amb tropes aliades del l'Imperi. Al setge de Barcelona per les tropes franceses del duc de Vendôme (1697), proposà, amb el suport dels estaments, els consellers

209. Ídem, p. 168.

i els diputats, de resistir, però el lloctinent comte de la Corzana rendí la ciutat (10 d'agost). Recuperada Barcelona per la Pau de Rijswijk, fou nomenat (1698) lloctinent de Catalunya davant la pressió popular i investit de la grandesa d'Espanya i del Toisó d'Or. Posteriorment veurem que fou destituït per Felip V el 1701 per desafecte als Borbó.

1.3.11. *Ramon Frederic Vilana-Perlas, capità de la Coronela de Barcelona*

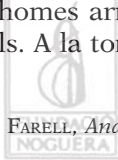
Ramon Frederic era un dels capitans de les companyies dels gremis que l'any 1697 componien la Coronela de Barcelona durant el setge del francès. El nostre personatge, com a notari públic, formava part de la primera companyia del segon batalló.²¹⁰ Segons Sebastià Sardiné, també ho hauria estat anteriorment l'any 1684, durant la Guerra de les Reunions.

La Coronela era la força armada del municipi de Barcelona, amb finalitats defensives. Estava formada per homes de totes les edats agrupats per les seves professions o gremis. Cada companyia constava d'individus d'un mateix gremi, i si els efectius resultaven escassos, s'agrupaven dos o tres gremis. El seu comandant era el conseller en cap de la ciutat, el qual estava assessorat per militars professionals

La Coronela era l'encarregada de la defensa de la ciutat amb el privilegi militar de custodiar els portals i les muralles fins al 1714, quan fou desarmada i abolida després del darrer setge de la Guerra de Successió espanyola, i a partir de llavors foren custodiats per l'exèrcit reial. Aquest agrupament s'identificava amb les milícies urbanes de les principals ciutats de Catalunya durant l'edat moderna: Coronela de Barcelona, Coronela de Lleida, Coronela de Tortosa, Coronela de Tarragona o Coronela de Manresa, ciutats que a l'empara de les Constitucions Catalanes gaudien d'autonomia per armar-se i defensar-se en cas d'agressió.

L'any 1684, durant la Guerra de les Reunions, el virrei Alexandre de Bournonville va haver d'abandonar Barcelona amb l'exèrcit per a la defensa de Girona, sol·licitant als consellers que s'armessin algunes companyies per defensar la ciutat en la seva absència. Llavors, aprofitant l'absència del virrei, el Consell de Cent i el Braç Militar de Catalunya es van extralimitar en les seves competències i van aixecar una milícia de quaranta-sis companyies sota el comandament de capitans seleccionats entre els membres del Braç Militar de Catalunya; el cos enquadrava un total de 4.500 homes armats, que van assumir *de facto* la custòdia de muralles i portals. A la tornada del virrei, estupefacte, va

210. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*, vol. III, p. 414 i 436.

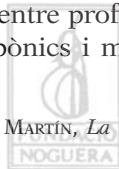
ordenar immediatament el desarmament de la milícia i el lliurament dels símbols de comandament.

Durant la Guerra dels Nou Anys, Barcelona va aconseguir autorització reial per aixecar novament la seva milícia. Davant l'imminent setge francès de la ciutat, el rei Carles II d'Espanya va sol·licitar per carta el 20 de maig de 1697 al virrei Francisco Antonio Fernández de Velasco que autoritzés la ciutat per alçar, armar i pagar la milícia barcelonina seguint les antigues formes tradicionals, i el 28 de maig de 1697 es va formar el Terç dels Gremis sota el comandament del conseller en cap Francesc Taverner i Montornès.

L'any 1705, amb la necessitat d'expulsar la casa de Borbó de la península Ibèrica, es va procedir a la lleva de l'Exèrcit Regular Austriacista, el Consell de Cent va llevar el Regiment de la Ciutat de Barcelona i la Generalitat el Regiment de la Generalitat de Catalunya, de cinc-cents homes cadascun, i el febrer de 1706 es va acabar la configuració definitiva de la Coronela. La Coronela de Barcelona tenia com a àmbit de combat la pròpia ciutat, no sent concebuda per sortir a camp obert. La seva comesa era custodiar tota la ciutat, controlant les entrades i les sortides pels portals i patrullant les muralles; amb aquesta comesa alliberava d'aquesta tasca l'Exèrcit Regular Austriacista, quedant tots els seus efectius operatius com a exèrcit de campanya per poder expulsar els invasors francesos i acabar amb l'exèrcit de Felip d'Anjou.

L'any 1714, la milícia gremial reuní més de la meitat dels efectius que defensaren la ciutat, agrupant-los en sis batallons i quaranta-vuit companyies, que es distribuïren al llarg del perímetre emmurallat. Estava formada per homes de totes les edats agrupats per les seves professions o gremis. Cada companyia constava d'individus d'un mateix gremi, i si els efectius resultaven escassos, s'agrupaven dos o tres gremis. El seu comandant era el conseller en cap de la ciutat i el darrer fou Rafael Casanova, el qual estava assessorat per militars professionals. El seu estendard era la bandera de Santa Eulàlia. A més, cada companyia tenia el seu pendó o bandera pròpia, amb colors, sants, dibuixos i animals. Les pagues de la tropa eren sufragades pels mateixos gremis, per alleugerir les autoritats de les despeses de la guerra. La Coronela disposava de sis hospitals de sang propis en diverses esglésies i convents dins les muralles de la ciutat. A banda, l'Hospital de la Santa Creu, que era considerat l'hospital dels estrangers. De l'agost del 1705 al setembre del 1714 van entrar més de 18.500 militars, entre professionals i voluntaris, presoners i desertors, austriacistes i borbònics i militars de terres estrangeres.²¹¹

211. Josep Antoni VILLAESCUSA MARTÍN, *La Coronela de Barcelona*, setembre, 2006 (en línia).

La Coronela va ser la primera institució dissolta pels borbònics en ocupar Barcelona amb un decret del 13 de setembre de 1714.

1.3.12. *La mort de Ramon Vilana-Perlas i Ribes i el seu testament*

El 6 de setembre de 1697 mor Ramon Vilana-Perlas, pare de Ramon Frederic, a conseqüència de lluitar en el setge dels francesos de 1697. Ramon Frederic esdevé el cap de la família.

El dia 6 de setembre li varen fer l'absolta general amb presència del sotsvicari, catorze capellans, un escolà, un mestre organista i un corista. L'endemà va ser portat amb processó a la parròquia dels Sants Just i Pastor, on va rebre sepultura de beneficiat amb tota solemnitat amb la celebració d'un primer ofici i laudes de difunts. El dia 9 de setembre es varen celebrar el segon i el tercer ofici amb laudes de difunts i es va fer un últim oferiment de matines i laudes de difunts. L'enterrament es va fer amb solemnitat, però les celebracions no es varen allargar, ja que varen durar escassament quatre dies, atès l'estat bèl·lic de la capital.²¹²

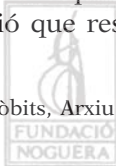
El pare de Ramon Frederic havia redactat testament el 16 d'abril de 1695.

En el testament, Ramon va disposar esser enterrat a l'església dels Sants Just i Pastor, en el vas que tenia a la capella dels Sants Pere i Pau de dita església i on estava enterrada la seva primera esposa, Eulàlia Camarasa, mare de Ramon Frederic. Ramon Vilana va indicar que la seva sepultura hauria de ser feta «sens pompa alguna, sinó ab tota moderació».

Va deixar establert que fossin celebrades cinc santes misses de caritat de cinc sous cadascuna a les esglésies que consideressin oportú els seus marmessors. Però va instituir i fundar quatre aniversaris cantats a l'església parroquial de Sant Andreu de la vila d'Oliana. Al seu fill Pau, eclesiàstic, li va deixar la llegítima maternal i paternal de 25 dobles d'or. Ramon Frederic va ser nomenat hereu universal i, a més, li va deixar i llegar totes les seves escriptures notariales, no sols les rebudes en son poder sinó també les heretades d'altres notaris que ell custodiava. En el seu moment, el seu fill hauria de traspassar totes les escriptures al notari que li semblés més oportú.

En el cas que Ramon Frederic premorís o no acceptés l'herència, s'establí un ordre de successió que respectava equànimement l'ordre

212. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. xxiv, f. 59.

familiar, tenint en compte els costums de l'època: el seu fill Ramon Frederic, el seu fill Pau, la seva filla Maria Emmanuela, la seva filla Hipòlita, el seu germà Magí, el seu nebot Josep Capell fill de la seva germana Serafina, i la seva germana Maciana viuda de Pau Castells. El seu germà Tomàs ja era mort i les altres germanes Maria i Dorotea no constaven en el testament.²¹³

Ramon Frederic, doctor en ambdós drets i notari, heretà les escriptures notariales del seu pare. Garcia Espuche considera que, malgrat que actuà alguna vegada com a notari, ell era doctor en ambdós drets i és en aquesta condició, imprescindible per obtenir certs càrrecs, en la qual tindria un futur sobresortint. Es té constància que Ramon Frederic treballà com a advocat des de l'any 1692 fins a l'any 1699. El títol de notari li obrirà portes per accedir a determinats càrrecs professionals molt concrets, però serà el dret el que li atorgui els coneixements i les habilitats per al desenvolupament de les futures feines polítiques.

Un any més tard, Ramon Frederic esdevé notari reial, disposa de despatx a la plaça de Sant Jaume, clientela selecta i una gran biblioteca, i resideix a la casa del Regomir junt a la seva esposa, els seus fills, el seu cunyat Sebastià, tres escriptors notariales i dues persones fixes de servei.²¹⁴ L'any 1698, Ramon Frederic ja hauria recuperat la seva casa pairal a Oliana.²¹⁵

1.4. BORBONS I ÀUSTRIES

1.4.1. Successió de Carles II

Carles II gaudia de mala salut i havia d'establir la seva successió.

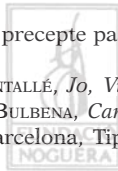
Com a successor de Carles II a la Corona d'Espanya, el més llegítim era el príncep Josep Ferran Leopold, nét de l'emperador Leopold I i la seva primera esposa Margarida, germana de Carles II. Aquest, fent nosa a la política del rei de França, morí, segons es creu, emmetzinat el dia 6 de febrer de 1699. Romangueren llavors, com a pretendents en primera línia, Lluís XIV de França i Leopold I d'Alemanya, els qual subrogaren llurs drets a Felip d'Anjou i a Carles, l'arxiduc d'Àustria, nét i fill correlatiu de cadascun dels dos monarques.²¹⁶

213. AHPB 8. Lluís Fontana, Segon llibre de testaments, 1679-1706, 16 d'abril de 1695.

214. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1698.

215. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 58.

216. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria y Elisabeth de Brunswick Wolfenbüttel a Barcelona y Girona*, Barcelona, Tip. «L'Avenç», 1902, p. 13.

Recordem quin era el dret hereditari a la branca dels Habsburg hispànics dels dos pretendents a la Corona d'Espanya.

Carles II era fill de Felip IV, nét de Felip III i besnét de Felip II, tots monarques d'Espanya, de la Casa Habsburg hispànica. Carles II tenia dues germanes: Maria Teresa casada, amb Lluís XIV, i Margarida casada amb l'emperador Leopold I en primeres núpcies.

El duc d'Anjou (Felip V) era fill del delfí de França i nét de Lluís XIV rei de França i de Maria Teresa. Maria Teresa era filla de Felip IV i germana de Carles II. L'arxiduc d'Àustria (Carles III) era fill de l'emperador del Sacre Imperi Romanogermànic Leopold I i la seva tercera esposa Elionor Magdalena, seguint la Casa dels Habsburg austríacs, i nét de l'emperador Ferran III i de Marianna d'Espanya. Marianna d'Espanya era filla de Felip III, rei d'Espanya de la Casa Habsburg hispànica i germana de Felip IV. El besavi del duc d'Anjou era germà de l'àvia de l'arxiduc d'Àustria. En morir Carles II sense descendència, el duc d'Anjou (Felip V) i l'arxiduc d'Àustria (Carles III), ambdós entroncats amb la dinastia dels Habsburg hispànics, quedaven com a pretendents al tron.²¹⁷

1.4.2. Testament de Carles II

El mes de setembre de 1700 va córrer per Madrid una suposada resolució en la qual el rei es mostrava decidit a no elegir successor. El rei tenia seriosos dubtes sobre la successió, tal com mostren diferents documents. Tal com indica Peña Izquierdo, segons Eduardo de Palacio, la consternació es va apoderar dels individus del Consell d'Estat, els quals s'apressaren a reunir-se per aprovar el testament definitiu. Carles II hauria de testar a favor de Felip d'Anjou, nét del rei de França Lluís XIV i segon fill del delfí. El dia 1 d'octubre, el cardenal Portocarrero presentà la redacció del testament al Consell d'Estat per la seva aprovació i seguidament es va elevar resolució al rei aquell mateix dia. A pesar de l'extrema gravetat de la salut de Carles II, aquest encara va tenir forces per resistir-se a firmar. L'endemà, Carles II accedí a firmar el testament que el cardenal Portocarrero li presentà el 2 d'octubre, després d'haver-lo confessat, havent estat assetjat per una comissió religiosa i estant al llindar de la mort. El *plàcet* reial va ser un mer tràmit.²¹⁸

217. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI als König von Spanien*, Verlag der J. G. Cotta'sche Buchhandlung, Stuttgart, 1889, p. 18.

218. Antonio Ramón PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria de la monarquía española. El cardenal Portocarrero y el primer gobierno de Felipe V (1698-1705)*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2005, vol. 2, p. 462.

Aquest testament no tenia força legal, ja que, a part que a Espanya no havia succeït mai que el rei disposés de la seva corona sense el consell de les Corts, Carles II havia rebut del seu pare Felip IV la corona d'Espanya amb la restricció que havia de romandre privada de la successió del ceptre espanyol, la casa de Borbó. Bulbena afirma que creu fermament que el cardenal Portocarrero treballà per obtenir el major bé per sa pàtria, secundat per la potentíssima corona de Lluís XIV. D'altra banda, Leopold I estava prou enfeinat en son propi país amb els turcs i, a més, es trobava sense cap mena de vaixells de guerra per a fer valdre els seus drets mitjançant la força de les armes.²¹⁹

1.4.3. *Mort de Carles II*

L'1 de novembre de 1700 mor el rei Carles II de la casa dels Habsburg als 39 anys d'edat.

Carles II no va arribar a venir mai a jurar els furs a Catalunya. La seva mort prematura ho va evitar definitivament. Tal com descriuen els Annals: «Carles II va ser servit, obeït, venerat i estimat a tota la Província que esperava poder mostrar el seu cordial afecte en aconseguir la seva desitjada presència».

Ramon Frederic Vilana-Perlas no dóna per bo el testament de Carles II i intervé en la seva impugnació (1701-1702). Ramon Frederic va manifestar el seu afecte a l'augustíssima casa d'Àustria, cooperant en tot el possible en l'admissió del rei en aquesta província.²²⁰

El 16 de novembre de 1700, Lluís XIV s'apressava a nomenar Felip V com a rei d'Espanya. Al cap d'una setmana se celebraren a la catedral de Barcelona els funerals per la mort de Carles II, oficiats pel papa. El 27 de novembre arriba a Barcelona una notícia del rei cristianíssim per la qual declarava que el seu nét acceptava la successió dels regnes de la monarquia d'Espanya.

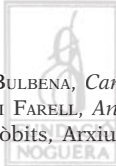
El 6 de desembre, a la casa de la Diputació de Catalunya, es va fer una absoluta general per l'ànima de Carles II d'Àustria.²²¹

El 4 de desembre, el successor havia sortit de París i va arribar a Vitòria el 15 de febrer. El 17 de febrer va arribar a la cort de Madrid. El 25 de febrer arriba a Barcelona la notícia de l'arribada del successor. La mort de Carles II fou rebuda amb consternació a Catalunya. La guerra quasi contínua que en el seu regnat la monarquia espanyola

219. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 15.

220. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*, vol. III, p. 422.

221. AHPSJP. Índex general d'òbits, Arxiu de la Comunitat, 1598-1900, vol. xxv.

havia mantingut amb França provocà la ruïna i la devastació en bona part del territori català. Malgrat les contínues desavinences entre les autoritats catalanes i els representants del poder reial, s'havia mantingut sempre el sistema polític pactista.

Acabà el trienni del virregnat del príncep Darmstadt. No havent jurat encara el successor de Carles II, un cop va arribar a Irún, destituí Jordi de Hessen-Darmstadt i nomenà el 4 de febrer de 1701 com a nou virrei Gaspar de Portocarrero, comte de Palma. Aquest nomenament no s'ajustava a la legalitat catalana, ja que Felip V no havia jurat les Constitucions del Principat. Els ambaixadors catalans que van portar les queixes del Principat davant la cort van ser desterrats i l'abril de 1701 ho fou Darmstadt. Aviat es convertí en un dels principals artífexs de la Gran Aliança de l'Haia i mantingué, com veurem, una intensa correspondència amb l'austriacisme català i valencià.²²²

1.4.4. *L'Acadèmia dels Desconfiats*

La vida acadèmica en aquesta època estava presidida per la famosa Acadèmia dels Desconfiats, fundada el 3 de juny de 1700. Posteriorment va derivar en l'Acadèmia de les Bones Lletres.²²³

A Barcelona va proliferar un conjunt de publicística sobre la mort de Carles II i la successió al tron que destacava que Carles II havia optat per la raó en comptes del sentiment. Mentre el cor li demanava la continuïtat de la casa d'Àustria, la raó li reclamava realisme i pragmatisme, tot envoltat entre elogis i exaltacions. L'Acadèmia va manifestar el seu sentiment en estridents versos per la mort de Carles II, com es pot veure al llibre de poemes que es va estampar amb la rúbrica *Nenias Reales*. Molts dels membres d'aquesta acadèmia formaven part del *lobby* barceloní i eren clarament austriacistes. La seu de l'Acadèmia dels Desconfiats estava situada a la casa familiar de Pau Ignasi Dalmases, al carrer de Montcada. L'atmosfera política al voltant de l'eix successori ajudà a unir més aquest grup, que es va convertir en un especial focus austriacista i va utilitzar l'Acadèmia com a centre cohesionador.²²⁴

222. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714. MUHBA Llibrets de Sala*, Barcelona, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2013, p. 136.

223. Pedro VOLTES BOU, *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria (1705-1714)*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Documentos y Estudios, Tom Primer, 1963, p. 96.

224. Antonio Ramón PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria...*, vol. 2, p. 490.

També hi havia l'Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquino. A l'Acadèmia dels Desconfiats no s'han trobat personalitats universitàries notables a excepció de Rius i Folguera. En canvi, l'Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquino estava composta per universitaris a més dels religiosos dominics vinculats a l'orde dels predicadors. La primera estava desvinculada de la Universitat; la segona representava un cercle tancat universitari.²²⁵

1.4.5. Situació de la política europea

La casa dels Habsburg

Arribats a aquest punt cal recordar quina era la situació a la seu de l'Imperi de la casa dels Habsburg. Carles III era el fill de Leopold I, emperador del Sacre Imperi Romanogermànic amb capital a Viena. El Sacre Imperi havia estat compost durant segles per l'acumulació de nombrosos principats o unitats polítiques que controlaven bona part de la banda de llevant d'Europa. La Pau de Westfàlia va suposar un punt d'inflexió. Considero important fer esment d'aquesta realitat, ja que modelarà la terra o el país, que es convertirà en el destí final de Ramon Frederic Vilana Perlas, lloc on residirà i actuarà políticament fins a la seva mort.

La Pau de Westfàlia, signada l'any 1648, va posar fi al model feudal en les relacions internacionals, que es basava en la idea d'un orbe cristià regit pel papa i l'emperador, per donar impuls a la formació dels estats moderns i al principi d'equilibri entre les potències. Es va reconèixer la independència d'Holanda i Suïssa i van consagrar-se França i Suècia com a potències emergents. El Sacre Imperi Romanogermànic va quedar debilitat en concedir molt poder a les unitats polítiques que l'integraven, que eren més de tres-centes cinquanta. El conflicte entre Espanya i França es va cloure oficialment amb el Tractat dels Pirineus (1659), pel qual se cedia a França els comtats catalans de Rosselló i Cerdanya, però la tensió va perdurar, com s'ha pogut comprovar en el capítol anterior.²²⁶

Potències europees

A finals del segle XVII, l'equilibri entre potències traçat per la Pau de Westfàlia s'esquerdava per diferents punts alhora. Al sud-est, els Habsburg pugnaven per eixamplar els seus dominis cap a Hongria,

225. Pedro VOLTES BOU, *Barcelona durante el gobierno...*, p. 96.

226. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 24.

aprofitant la debilitat de l'Imperi otomà, en lluita amb Rússia pel mar Negre. A l'Atlàntic, els holandesos es resistien a acceptar l'hegemonia creixent dels anglesos. I al continent, en general, les mirades estaven posades en França, la reforçada potència europea, i en els canvis geopolítics que podien produir-se quan Carles II morís sense fills i hagués de decidir la successió als territoris que posseïa la Corona espanyola. L'enfrontament de França amb Àustria, per la influència a Europa, i amb Anglaterra pel control dels territoris a Amèrica venia de lluny, havent esclatat feia poc, tal com hem vist, la Guerra dels Nou Anys (1688-1697). L'hostilitat va renéixer quan Lluís XIV va anunciar el 16 de novembre de 1700 que acceptava la Corona espanyola per al seu nét Felip V. L'emperador Leopold I ambicionava el tron espanyol per al seu fill Carles, però, per revertir la situació, li calien aliats.²²⁷

1.4.6. Proclamació del duc d'Anjou com a rei

El 18 de febrer de 1701, Felip va entrar a Madrid i va ser proclamat rei de Castella com a Felip V. El primer acte del nou monarca va ser nomenar el cardenal Portocarrero, el governador del Consell de Castella Manuel Arias i l'ambaixador francès comte de Harcourt perquè assistissin al despatx amb Sa Majestat, i donar ordre al senyor Antonio de Ubilla perquè continués exercint la Secretaria del Despatx Universal.²²⁸ No era possible, per gaire temps, la concòrdia i la bona harmonia entre dos personatges de tal caràcter i de tanta ambició com Portocarrero i Arias. I unida la inexperiència del monarca a l'abús dels ministres, es va anar formant en la cort mateixa d'Espanya un partit de descontents, que els sobirans i les potències enemigues de la nova dinastia començaven a explotar.²²⁹ El 10 de març de 1701, Felip V convocà els diputats de les ciutats i viles de vot a Corts, amb l'objectiu que li prestessin jurament de fidelitat i de jurar ell, al mateix temps, les lleis i els furs del regne.²³⁰

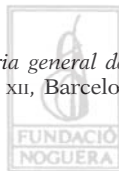
El 14 d'abril es fa l'entrada pública de Felip V i el seu trasllat del Buen Retiro a Palau; el 14 d'abril, Felip d'Anjou és proclamat rei com a Felip IV de Catalunya i V d'Espanya.

227. Ídem, p. 27 i 28.

228. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España. Desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII*, vol. XII, Barcelona, Montaner y Simón, 1889, p. 328.

229. Ídem, p. 333.

230. Ídem, p. 334.

El 29 d'abril, Felip V decreta l'expulsió a tots els seus regnes del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt. El 29 d'abril, el príncep Darmstadt embarcà i el dia 2 de juliol les tropes alemanyes deixaren la ciutat per terra.

Les Corts es varen ajuntar el 8 de maig a l'església de San Jerónimo, i el jurament mutu es va realitzar amb tota la cerimònia i amb totes les solemnitats de costum. Es va fer públic el compromís de Felip V amb la princesa Maria Lluïsa de Savoia, filla del duc de Savoia Víctor Amadeu, amb la qual s'havia concertat el matrimoni.²³¹ El marquès de Castel-Rodrigo va anar a Barcelona per ajustar i firmar les capitulacions. Atès que la reina havia de venir per Barcelona, el rei va decidir anar a esperar-la a aquella ciutat i celebrar al mateix temps les Corts dels catalans i, si podia, també d'aragonesos i valencians.²³²

Narcís Feliu de la Penya afirma en els Annals que, el Congrés General que el duc d'Anjou anomenava Corts no ho serien, ja que tan sols les podia proclamar el rei legítim.

Després de jurar a Madrid, Felip d'Anjou anà a Barcelona; era un gest que calia agrair i reconèixer, car l'«adorat» Carles no hi havia posat mai els peus.²³³

El 16 d'agost, Felip V sortí de Madrid cap a Catalunya. Per a molts, l'anada del rei a Catalunya s'interpretava, més que per anar a complaure els catalans, per anar a rebre la seva futura esposa, Maria Lluïsa Gabriela, filla del duc de Savoia. L'11 de setembre es casà per poders la futura esposa de Felip V amb l'apoderat del rei catòlic a Torí. Mentre la cort fou a Barcelona, els catalans manifestaren el descontentament, ja que l'elecció dels primers llocs i càrrecs va caure en persones franceses i en espanyols afrancesats. La cambra de la reina, Marie-Anne La Trémoille, vídua en segones núpcies del príncep dels Ursins, era francesa, i l'intendent general de les rendes, Joan Orri, era francès, vingut de França. Barcelona es preparà amb la mateixa esplendor que ho hauria fet per al príncep més benvolgut.²³⁴

1.4.7. *Sentiment de les potències europees*

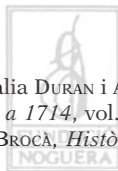
Mentrestant, a la resta d'Europa, la designació de Felip d'Anjou com a rei, tan ben acceptada pels castellans, no havia estat ben rebuda,

231. Ídem, p. 334.

232. Ídem, p. 335.

233. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS i GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans. Dels orígens a 1714*, vol. 2, Barcelona, EDHASA, 1982, p. 1132.

234. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXVIII, p. 243.

tanmateix, per les potències europees, que temien el bloc format així amb França i Lluís XIV.

Ni Anglaterra ni Holanda es varen declarar en un inici contra la Corona dels Borbons. Tan sols l'emperador Leopold I es va negar obertament a reconèixer el testament de Carles II, al·legant que no era possible que l'hagués fet lliurament, ni en cap cas tenia la facultat per dictar una disposició contrària als drets de la seva família i als compromisos solemnes dels tractats. Leopold I es va preparar per a la guerra, o per conquerir la successió d'Espanya, o almenys, per desmembrar-la.

Però tot va canviar quan, el setembre de 1701, França va enviar tropes a Flandes i va aconseguir l'admissió dels vaixells francesos als ports americans. Anglaterra i Holanda es varen unir per aliar-se amb l'Imperi. Entrarien a l'Aliança la casa d'Àustria, el rei Guillem d'Anglaterra (que tot seguit morí, però la seva hereva la reina Anna continuà amb el mateix compromís), la república d'Holanda i el duc de Hannover.

El 7 de setembre de 1701 es firmà el Tractat de l'Haia entre Anglaterra, Holanda, l'Imperi austríac i la majoria dels estats alemanys. A través de la signatura d'aquest tractat, quedà determinada la Gran Aliança de l'Haia que propugnava com a candidat l'arxiduc Carles, fill de l'emperador Leopold I, en lluita contra el Borbó, per oposar-se a Lluís XIV de França i a l'accés del seu nét Felip al tron dels regnes hispànics. Holanda i Anglaterra feien així costat a Àustria, que havia iniciat les hostilitats amb França, en defensa dels drets de l'arxiduc Carles a la corona. L'emperador Leopold tenia prou aliats per intentar el propòsit d'entronitzar el seu fill a Madrid. Lluís XIV tenia un exèrcit de terra poderós, però pocs aliats.²³⁵

1.4.8. *Felip V a Barcelona*

El 17 de setembre de 1701, Felip V jura, en el temple de Nostra Senyora del Pilar, respectar les lleis, furs i llibertats dels aragonesos. El rei rep la notícia que l'11 de setembre s'havien celebrat els seus esponsoris amb Maria Lluïsa i que el dia 12 sortia de Torí per embarcar-se cap a Espanya des de Niça el 27 de setembre. El 20 de setembre, Felip V parteix de Saragossa en direcció Barcelona, on va fer la seva entrada pública el 2 d'octubre amb tota solemnitat.

Felip entrà per la porta de Sant Antoni; es dirigí a la plaça de Sant Francesc, on efectuà en el soli o esplanada el jurament anomenat

235. Roger ALIER, *Haia, Gran Aliança de la Gran enciclopèdia catalana*, vol. 8, p. 352, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, SA 1975.

«per les illes»; posteriorment es dirigí a la seu, on jurà els privilegis de costum i altres de peculiars de Barcelona, i seguidament, pel carrer de Montcada, anà cap al seu hostatge. L'endemà, els comuns, la Universitat i els Còsols de Llotja li varen fer el besamans. El 4 d'octubre, Felip V anà a la Sala dels Borbolls (posterior església de Santa Clara) del Reial Palau, on aplegats els braços en forma de Corts i presents tots els consellers de la Ciutat, jurà en el seu tron els privilegis, usos, constitucions i altres lleis de Catalunya i els individus dels braços li feren el jurament de fidelitat un per un, reconeixent-lo com a sobirà i comte de Barcelona.²³⁶

Complertes aquestes formalitats per abdues parts ¿qui pot dubtar de qu'En Felip, adhuc suposant que'l seu dret fos discutible, quedava admés com verdader sobirà a Catalunya? [...] lo reconeixement de Catalunya serà ab lo temps una rahó que podrà desenculpar, en part, la malvolença d'En Felip contra'l Principat, encare que no'l desenculparien com Rey y com home los medis usats, després d'haver triomfat a la guerra, per fer sentir tot lo pes del seu odi.²³⁷

Es determinà que el rei anés a Corts.

1.4.9. *Les Corts de 1701-1702*

Felip V va presidir les Corts. El protonotari del rei va llegir la proposició o discurs del tron, escrit en català com era de llei. Felip d'Anjou jurà les constitucions de Catalunya i respectar els furs i usatges de la ciutat i el Principat. I fou proclamat rei de Catalunya com a Felip IV. Les Corts s'iniciaren el 12 d'octubre de 1701 en el convent de Sant Francesc i finalitzaren el 14 de gener de 1702. El rei donà per closes les Corts i jurà les Constitucions.

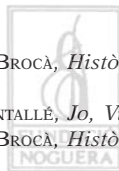
Felip V, en arribar a Madrid, va començar a menysprear allò signat i pactat a les Corts.²³⁸ Els individus de les Corts es dedicaren a donar forma a les noves lleis que s'haguessin d'instituir, redactant, després de tractades i discutides, les constitucions de Corts que, amb el plàcet regi, vindrien a compondre la legislació corresponent al nou regnat.²³⁹ Malgrat que un sector de les Corts era contrari al rei, sem-

236. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXVIII, p. 246 i 247.

237. Ídem, p. 247.

238. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 66.

239. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 7.

bla que tothom considerava que valia la pena concloure-les, «siquiera para pauta y modelo para quando llegase el que deseavan», és a dir, el representant de la casa d'Àustria, l'arxiduc Carles.²⁴⁰ La defensa de les constitucions catalanes enfront de la deriva autoritària de la monarquia, com a base de convivència futura i no com a mer manteniment de privilegis d'origen medieval, havia rebut una atenció important per part dels juristes del Sis-cents i tenia una àmplia acceptació política. Aquesta defensa apareixia, des de les darreres dècades del segle XVII, íntimament associada amb el pensament econòmic inspirat en el mercantilisme holandès, partidari d'impulsar el comerç i les arts productives.²⁴¹

Sebastià Sardiné afirma que Ramon Frederic, entre 1702 i 1704, es devia centrar a estudiar les noves Constitucions, inicialment favorables als interessos catalans, i a conspirar a favor de la causa austriacista.

Després de visitar Barcelona, el rei Felip V es dirigí a Figueres per anar-se a trobar amb la reina, la seva esposa, ja que s'hi havia de ratificar el matrimoni. Felip V es dirigí el 20 d'octubre cap a Girona a trobar-se amb la seva esposa, que havia arribat de Niça fins a les costes catalanes en les galeres que provenien de Nàpols capitanejades pel general comte de Lemos. Les Corts, sense la presència del rei, varen expirar, fent un parèntesi forçós. El dia 1 de novembre arribà a Girona i el dia 2 de desembre a Figueres, on a la tarda havia arribat la seva règia esposa amb la princesa dels Ursins. Es varen dirigir al palau on s'havia de fer l'esposori per rebre el besamans. Posteriorment, a l'església parroquial es varen ratificar els consentiments amb paraules dels presents i varen rebre la benedicció del Patriarca de les Índies. El dia 8 de desembre Ses Majestats entraren a Barcelona per la porta de Mar. Es varen declarar tres dies de festes amb focs artificials.²⁴²

El dia 9 es va realitzar el besamans i varen rebre obsequis dels comuns. Varen prosseguir quatre dies d'oficis solemnes amb les esglésies engalanades i se celebrà una missa de benedicció a Santa Maria del Mar, i el dia 11, la processó general, tot coincidint amb la celebració de Sant Oleguer. Les Corts varen anar prosseguint amb molts alts i baixos. Segons afirma el cronista, «en aquest procés de Corts es va fer palesa la antipatia amb la Nació Francesa i el seu Govern i el connatural amor als seus antics reis». El poble català no admetia la forma amb què es va introduir a Espanya la casa de França, sense

240. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS I GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1132.

241. Joan ROCA i ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 33.

242. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 6.

haver deixat que la província declarés la seva voluntat, cosa que no va poder fer per la seva desprevisió, proximitat de França i per les armes de Castella que els tenien dins, essent governats per la casa dels Borbons. Un conjunt de vint cavallers varen dissentir del procés establert a les Corts. Vint-i-vuit erudits i personatges catalans més varen protestar amb un document firmat i lliurat a l'escrivà Josep Sabater el dia 11 de desembre.

El 8 de gener de 1702, el duc de Medina Sidonia va dirigir-se a Sant Francesc amb l'aprovació de les Constitucions que havien fet les Corts, les quals eren les més favorables que havia aconseguit el Principat. El rei va donar per acabades les Corts el dia 14 de gener assistint al soli de Sant Francesc amb la seva esposa. Acabat el jurament i l'oferiment del donatiu de les Corts, li varen fer el besmans els comuns i l'acte va quedar clos.

1.4.10. *Desafecció als Borbons*

El final de la Guerra dels Segadors (1640-1652) no va resoldre la falta de sintonia entre la monarquia i Catalunya. També el sentit antifrancès era molt viu després de l'amputació del Rosselló i la Cerdanya (1659) i la Guerra dels Nou Anys, amb el setge i la captura de Barcelona el 1697. A les Corts, el rei Felip V havia jurat les constitucions catalanes i havia concedit el port franc i la llibertat de comerç amb Amèrica. L'any 1703, però, els incompliments reials i l'autoritarisme del virrei Velasco varen estendre la desafecció. Aquest clima va afavorir la formació d'un partit austriacista amb homes de negocis, nobles i propietaris rurals que varen veure en la implicació directa de Catalunya en el conflicte europeu una oportunitat per afermar el constitucionalisme.²⁴³

A l'armada o fora d'ella, es va suposar que el príncep Darmstadt, representació genuïna dels Àustries i, sens dubte, el principal o especial encarregat de moure les províncies en favor seu, es devia afanyar relacionant-se en secret amb tots els qui podien servir-lo en el seu objectiu. El príncep Darmstadt, general prou conegut a Catalunya, havent estat virrei de Catalunya durant el regnat austriacista, preparava les simpaties que algun dia li havien de servir a cap província d'Espanya tant com a la catalana, antifrancesa per tradició i per necessitat. Darmstadt mantingué relacions amb particulars, els qual prou es devien de guardar de descobrir-les.²⁴⁴

243. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 32.

244. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 21.

¿Qui dubtarà de que Barcelona fos un centre o focus d'austriacisme que deuria augmentar cada dia, segons fossin les notícies polítiques o de batalles, segons los agravis que's rebessin de les corts de Madrit o de Paris y segons les manyes dels propagadors en ponderar favorablement los primers y en inventar, tergiversar o interpretar les segones?²⁴⁵

Progressivament es fomentà l'esperit ocult de Barcelona en pro dels Àustries. Mentre s'enredava la ciutat de Barcelona amb l'afer de l'holandès Yager, el virrei comunicà que el rei retornaria a Barcelona el 20 de desembre. Felip V aprofità per posar comunicacions la Diputació i a la Ciutat, demanant respectivament que armessin terços per a la guerra que havia començat. Cap de les dues corporacions sol·licitades pogué complaure el rei. El Consell de Cent deliberà la negativa, fonamentant que no era costum armar terços per enviar-los a guerrear fora de Catalunya i que no tenia mitjans, i la Diputació al·legà que era contra capítols de Corts treure del Principat, com a soldats, els seus naturals.²⁴⁶

El rei retornà a Madrid.

L'abril de 1702 va jurar com a lloctinent el duc de Palma.

1.4.11. Ramon Frederic Vilana-Perlas i la conspiració austriacista

A pesar de l'ambient profelipista a Catalunya i a València, es va anar mantenint i consolidant un austriacisme emmascarat i, fins aleshores, dissimulat en declaracions d'acatament sota el mantell testamentari. Fins i tot ja existien grups que treballaven per a crear les condicions polítiques i de mentalitat social que possibilitessin forjar una sublevació austriacista.²⁴⁷

Un dels personatges que va actuar més fermament a favor del bàndol austriacista i que va participar feiaentment organitzant el desembarcament del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt va ser el doctor Antoni de Pons, rector de Vilabella, de l'arquebisbat de Tarragona. Antoni de Pons, convençut de la fraudulenta successió esdevinguda a la corona, intervingué en algunes conferències de les moltes que se succeïen a la ciutat de Barcelona, en les quals es posava en coneixement de la població el singular dret de la casa d'Àustria a la successió, contribuint en tot el possible a la seva defensa.

245. Ídem, p. 22.

246. Ídem, p. 22-24.

247. Antonio Ramón PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria...*, vol. 2, p. 264.

El 29 d'abril de 1701, quan Darmstadt fou desterrat pels ministres del duc d'Anjou, va decidir partir cap a Viena per tractar la situació amb l'arxiduc Carles. Encara a Catalunya, Antoni de Pons va anar a trobar Darmstadt a més d'exposar-li els seus serveis i la seva fortuna a la causa, i oferí la determinació de seguir el príncep cap a Viena per posar-se al servei de Sa Majestat. Darmstadt, coneixent prou bé la seva afecció a la causa, li respongué que millor servei faria restant al Principat, on hauria d'assegurar, en nom seu, als afectes austriacistes, que aviat procuraria per la llibertat d'Espanya enfront de l'esclavitud de França.

Antoni de Pons es va convertir en el contacte principal amb el príncep Darmstadt, acordant la manera en què s'havien d'enviar les cartes i els conductes que havien de seguir per arribar al seu destí. Amb aquest acord, el rector de Vilabella passà a difondre les intencions de la casa d'Àustria, no sols a Catalunya, sinó també al regne de València, a la capital del qual, els austriacistes es reunien a la residència del marquès de Casta. Antoni de Pons acordà amb el comte de Cardona organitzar una correspondència secreta per informar sobre les estratègies proposades pel príncep Darmstadt, correspondència que es va estendre des de principis d'abril de 1702 fins a últims de maig de 1704, la qual es va concebre amb noms falsos i els continguts essencials expressats en xifres.

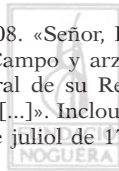
Dins aquest entramat d'informació, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa i Narcís Feliu de la Peña i Farell, des de la capital, eren homes clau, ben relacionats amb la societat catalana, que actuaven com a contacte entre Pons i la resta de «parcials» o personatges afectes a la conspiració.²⁴⁸

1.5. ESCLAT DE LA GUERRA DE SUCESSIÓ ESPANYOLA

1.5.1. *La declaració de la Guerra de Successió*

El 15 de maig de 1702, l'Aliança declara la guerra a les Dues Corones i es configuren els diferents fronts europeus actius durant tot el conflicte. A més, a Hongria, el 1703, s'inicià un conflicte d'independència del país contra el domini austríac que comptà amb el suport de

248. B.C. Reserva. F. Bon. 5008. «Señor, El doctor don Antonio de Pons, rector que fue de la villa de Vilabella del Campo y arzobispado de Tarragona y, oy, capellan de honor de V. Mag. y vicario general de su Real Exercito [...] dize: que ha resuelto reducir à este memorial sus servicios [...]». Inclou *Certificat* del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, emès a Gibraltar el 30 de juliol de 1705.

Lluís XIV i que obligà l'Imperi a diversificar els seus recursos bèl·lics; potències aliades declaren la guerra a Lluís XIV i Felip V.²⁴⁹

El juny de 1702 es fa pública la guerra contra l'emperador i els seus aliats.

El 29 de juliol es nomena governadora general la duquessa, la seva esposa, amb els presidents dels consells. Els ministres es varen venjar dels advocats o lletrats de Barcelona que varen instar contra les decisions borbòniques, entre els quals hi havia Josep Minguella, amic de la família Vilana-Perlas. Mentrestant es va publicar un manifest i una carta exhortatòria als espanyols del príncep Darmstadt en nom del senyor emperador Leopold I i del seu fill Carles III, legítim rei d'Espanya, manifestant als amics i afectes a l'augustíssima casa d'Àustria l'ineludible dret a la successió de la monarquia d'Espanya, perquè concorreguessin a la llibertat de la pàtria.

A l'estiu arribà la notícia que el príncep Darmstadt, amb l'armada anglesa i holandesa, arribava a Espanya. Mentrestant, els partidaris borbònics s'esforçaven perquè la ciutat admetés els governats electes. Amb la notícia que el príncep Darmstadt havia travessat l'estret de Gibraltar, el duc de Cardona va organitzar la defensa, sobretot secundat pels qui desitjaven mantenir la Corona.²⁵⁰

El 26 d'agost, l'armada aliada va desembarcar a les costes andaluses.

El 12 de setembre de 1702 fou proclamat l'arxiduc Carles d'Àustria per a rei d'Espanya amb el nom de Carles III.²⁵¹

Disgustos a disgustos, el arte de los ministros en ajar las leyes y Privilegios, temiendo que mudandose el Estado como se esperaba, no fuesen estas artes aprovadas por la Augustíssima Casa [...] confien en que els altres seran millors.²⁵²

El desembre de 1702, el virrei anuncia que haurà de treure les tropes del rei del Principat per poder anar a acomplir la guerra amb Portugal. La província quedà gairebé sense tropes del rei, les quals s'anaren aplegant cap a Extremadura. El 8 de gener de 1703, el comte de Palma jura per tercera vegada. A més de les potències ja citades

249. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra de Successió (1698-1706)», *Sant Andreu de Palomar. De Francesc de Tamarit al Decret de Nova Planta*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2014, p. 133.

250. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

251. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 17.

252. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

favorables a la causa austriacista, faltava l'agregació d'una que es considerava la més convenient per facilitar a l'arxiduc la presa de possessió del seu estat: Portugal. El 12 de setembre de 1703, l'Aliança va comptar amb l'adhesió de Portugal, que va accedir a reconèixer l'arxiduc com a successor a la Corona espanyola. A Catalunya continuava la ruptura de les seves lleis i privilegis per part del poder central, i prenia forma cada cop més el partit austriacista.

1.5.2. Organització de les forces austriacistes al Principat i vinguda de Carles III. El príncep Jordi de Hessen-Darmstadt i Ramon Frederic Vilana-Perlas

Davant la praxi política felipista no ha d'estranyar que l'any 1703 sigui l'any dels malcontents que, a ciutats com Barcelona i València, es reunien públicament en contra del Govern. L'any 1703, alguns austriacistes confabulats a València ja allistaven gent i nomenaven oficials per provocar una futura guerra civil.²⁵³ Aquí trobem Ramon Frederic Vilana-Perlas i Narcís Feliu al cap de la conspiració.

El 18 de juliol de 1703, Darmstadt confia a Antoni de Pons, rector de Vilabella, la missió d'allistar gent i nomenar oficials per estar preparats en el moment que arribés l'armada naval a les costes barcelonines, missió difícil i arriscada, ja que les notícies de la reorganització austriacista s'ensumaven entre els ministres de la Cort i Velasco mateix.²⁵⁴

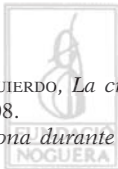
Durant el mes de juliol, la Universitat també s'implicà amb la causa austriacista i el doctor Josep Bonvehí va ser empresonat i posteriorment retingut a casa seva. Si Carles III ja havia estat proclamat rei d'Espanya per part dels austriacistes hispànics, a Viena s'havien d'establir determinats drets de successió a l'Imperi abans de la partida del nou rei cap a la Península.

L'emperador Leopold decideix efectuar la cessió a favor del seu fill dels possibles drets a la Corona espanyola. El 12 de setembre de 1703 es va realitzar l'acte solemne de la cessió dels drets en el palau de la favorita, on habitava la família reial. Per donar fe de la renúncia, Leopold i el seu fill Josep varen jurar davant el cardenal Kollonitsch. Es va procedir a la solemne proclamació a Viena de l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya, defensada pels aliats i tots els afectes a la casa d'Àustria. Prengué el nom de Carles III d'Espanya.²⁵⁵

253. Antonio Ramon PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria...*, vol. 2, p. 267.

254. B.C. Reserva. F. Bon. 5008.

255. Pedro VOLTES BOU, *Barcelona durante el gobierno...*, p. 7.

El 19 de setembre de 1703, l'arxiduc inicia el viatge cap a Espanya. La comitiva estava formada per 47 cotxes, 184 cavalls de tir i 26 de cadira conduïts per 163 homes, entre cotxers, servei i palafreners. Acompanyaren l'arxiduc en el viatge: el príncep Anton Florian de Liechtenstein, que era el seu tutor o preceptor; el mariscal tinent Ogilvy; el cap de la guàrdia Leo von Uhlefeld; el general Von Kratz i el general Ramos, ajudant espanyol de l'arxiduc; sis coronels; trenta caps i oficials més de diversos càrrecs dels quals Starhemberg va fer la selecció dels que havien de deixar el camp de batalla per acompanyar el rei; el seu secretari Heimich von Günter; el diplomàtic Wilhem Keller; els metges Pius Nikolaus Garelli i Adreas Fack i els seus confessors, els jesuïtes Veit Tönnemann i Anton Böhmer. L'arxiduc es dirigia cap a Holanda per prosseguir vers Espanya. El trajecte es va fer per terra i la primera etapa del viatge va ser Oberhallabrunn, on Carles va firmar els seus primers decrets com a rei d'Espanya i el 3 de novembre va arribar a l'Haia.²⁵⁶

En sortir l'arxiduc de la Cort del seu pare va deixar per ambaiador espanyol el napolità Césare d'Ávalos marquès del Vasto. Ara bé, l'autèntic representant de l'arxiduc a Viena va ser el seu fidelíssim comte Johann Wenzel Wratislaw. Considero que la correspondència entre el comte Wratislaw i l'arxiduc es convertirà en una de les fons documentals més interessants de l'època.

El rei Carles marxà cap a Holanda i arribà a l'Haia el dia 3 de novembre de 1703, al mateix temps que s'esdevenien les temences de guerra amb Portugal i l'acumulació de tropes borbòniques a Extremadura. A Portugal s'esperava l'arribada de Carles III i les costes eren guardades per les armades holandesa i anglesa, les quals s'havien de posar a les seves ordres.²⁵⁷

Aquests esdeveniments ajudaven, a les acaballes de l'any 1703, a augmentar les esperances dels respectius bàndols en què Barcelona es trobava dividida. Durant els últims mesos de l'any, es varen determinar procediments contra algunes persones de les assenyalades com a seguidores de l'arxiduc, senyal que les conspiracions i la propaganda afí anaven augmentant. Personatges com el doctor Casas de Tarragona fou exiliat; el mestre de camp Josep Roncal, enviat a un presidí a Àfrica; l'ajudant reial Pere Frate enviat a Orà, i Pere Espinosa a Ceuta; el sergent major Joan Borroni, a servir a l'armada, i el doctor Josep Bonvehí, reclòs a les presons públiques.²⁵⁸

256. Ídem, p. 9.

257. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 29.

258. Ídem, p. 30.

L'analista Feliu manifestava que «lo cas de la conspiració general, que fingien, solament consistia en l'amor i fidelitat que mantenía en lo seu cor la nació Catalana a l'Ausgustíssima Casa». Segons Bofarull, «no's pot admetre que, per secundar lo plan d'intel·ligència que pensava realitzar lo mes prompte possible lo Darmstadt, que no existís quan menys un centre d'activitat y preparació, que trencaria'l seu secret lo dia en que aquell príncep atiador donés la senyal convinguda».²⁵⁹

D'altra banda, el marquès de San Felipe, autor dels Comentarios sobre la guerra de Sucessión, diu que Barcelona romanía «traïdorament fidel», frase que, encara que intencionadament denigrativa per a Catalunya, descrivia clarament la situació política de Barcelona. Actitud merament expectant per part de la Generalitat, fins que la força de les circumstàncies la va fent més positiva i escalonadament més declarada i hostil principalment en ocórrer determinats esdeveniments que, segons Bofarull, «com la gota d'aygua fan vessar lo vas del Austriaquisme català».²⁶⁰

Durant els primers quatre mesos de 1704, comencen les sospites, les desconfiances i les persecucions que augmenten cada dia i que determinen l'establiment franc d'ambdós camps i la clara declaració de Catalunya a favor de l'arxiduc Carles. El 6 de gener de 1704, l'arxiduc Carles desembarca a Portugal. Amb el desembarcament a Lisboa de l'arxiduc, començava la guerra en territori hispànic.

El 27 de gener de 1704, Felip V nomena altre cop Francisco Fernández de Velasco y Tovar lloctinent de Catalunya. «Produjo la noticia sus efetos según sus afectos». El lloctinent, tan sols anunciar el seu mandat inicià unes actuacions i tingué unes actituds cíviques que no varen complaure en absolut la ciutat tot i que ho justificava dient que estava mal informat.²⁶¹ Sens dubte, els fets de 1697 i les seves seqüeles influïren en l'actitud dels catalans enfront de Felip V.²⁶² La seva actuació altament impolítica i recelosa dels catalans comportà reiterades violacions de les constitucions catalanes (desinsaculacions dels considerats desafectes, deportacions, empresonaments, exilis) i contribuí a decantar un bon sector del país cap al bàndol austriacista.²⁶³

Velasco ja era conegut a Barcelona pel seu primer virregnat (1696-1697). Home d'agradable exterior i res més. Bo per a temps de pau,

259. Ídem, p. 31.

260. Ídem, p. 32.

261. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*, vol. III, p. 516.

262. Albert GARCIA ESPUCHE, *Barcelona entre dues...*, p. 185.

263. Roger ALIER, *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1975.

ja que era amant de fer millors materials i d'embellir la ciutat; inútil però, en temps de calamitats i sobretot per deturar una capital que conspirava i que coneixia pregonament les bones i males qualitats del seu virrei. El mateix San Felipe culpa Velasco de descuidat o desprevingut, molt més blasmable perquè l'antic company d'armes del Darmstadt contra França sabia del que era capaç, si, com era públic, es dirigia amb l'armada dels aliats cap a Barcelona.²⁶⁴

Velasco inicià la repressió dels austriacistes i es va immiscir en els conflictes locals conferint-los carta de naturalesa política. L'ocasió va ser aprofitada pels agents de Darmstadt per immiscir-s'hi i oferir protecció als perseguits. Una situació similar es va viure a València amb el virrei marquès de Villagarcía. Tot plegat va afavorir la polarització de la societat catalana i valenciana en dos bàndols.²⁶⁵

El 13 de febrer es va calar foc a Can Josep Llopis, impressor de Barcelona, que imprimia les Constitucions. Tal com descriu el cronista, «fue cosa notable pegarle solo el fuego en las Constituciones».²⁶⁶

El 2 de febrer arriba la notícia que Carles III havia arribat a Lisboa.

Estant el rei ja instal·lat a Portugal, el 16 de març de 1704, Darmstadt envia una missiva a Pons on ja anunciava la imminent arribada de la flota i insistia en l'organització de la gent i l'allistament de cavalls. Pons va complir amb cura, aplicació i perill aquesta missió, costant-li, a més, despeses molt considerables, pagades amb diners del seu patrimoni personal. El 22 de maig de 1704, des de la badia d'Altea, el príncep Darmstadt va remetre a Pons dues missives que haurien de ser lliurades a les persones indicades per rebre una ràpida resposta. Pons va lliurar els dos documents a Ramon Frederic Vilana-Perlas, el qual va ser l'encarregat de fer la gestió final i retornar la resposta per escrit en què anaven les instruccions concretes que Darmstadt hauria de seguir per assegurar el triomf del desembarcament i de l'expedició, «y por no necesitar de expresar las personas de primera magnitud concurrieron à lo referido pueden calificarlo el dicho Don Raymundo de Vilana Perlas oy Secretario de V. Mag. Y Don Narcís Feliu, à quienes el Suplicante (Antoni de Pons) tenia comunicadas todas las cartas del Príncipe, y demàs agencias de su encargo».²⁶⁷

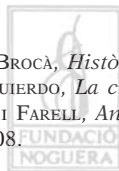
Un cop rebuda la carta, Darmstadt ordenà a la flota posar rumb cap a Barcelona.

264. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 33.

265. Antonio Ramón PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria...*, vol. 2, p. 281.

266. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*, vol. III, p. 516.

267. B.C. Reserva. F. Bon. 5008.

1.5.3. Setge de 1704. Fracàs de la conspiració

El 27 de maig de 1704, l'armada anglesa i holandesa comandada per l'almirall Rooch va arribar davant Montjuïc. Les autoritats barceloneses segurament en tingueren notícies avançades, ja que es conserven les comunicacions de les municipalitats de Sitges i Vilanova, de Tortosa i de Tarragona, donant avís d'haver passat per les seves respectives aigües la dita armada en direcció a Barcelona. El rei no arriba amb l'armada, són menys efectius que els esperaven, i cap poble vol alçar-se el primer per por de les represàlies. El Consell de Cent, vista l'estretor del tema, pren una determinació més favorable al virrei que a l'arxiduc.²⁶⁸

Els Annals Consulars descriuen:

Lo mateix dia 31, a la nit, fou bombardejada la ciutat durant tres hores, engegant-se unes cent bombes gayrebé de per riure essent l'objecte reembarcar-se mentrestant, y en efecte se retiraren a mar. Va córrer la veu d'haver obrat així per haver-se-li (al Darmstadt) frustat una inteligencia o acord que tenia dins la ciutat, y hauria conseguit lo seu fi si hagués vingut ab 10.000 homes puix era molt gran la falta de previsió qu'hi havia.²⁶⁹

El 28 de maig, la flota enemiga era davant Barcelona, i el 29, l'armada va desembarcar les tropes al riu Besòs: eren 2.600 soldats. L'ambient social barcelonès encara no estava madur per a la insurrecció. Veient el poc seguici reunit pels conspiradors, els comuns varen declarar al virrei fidelitat a Felip V. El 30 de maig Darmstadt envià un ultimàtum als comuns i al virrei, que varen refusar tal amenaça. Davant d'aquesta resposta per part de les institucions catalanes, Darmstadt va començar a bombardejar la ciutat, llançant unes cinquanta bombes, i cent cinquanta més durant aquella nit. Els austriacistes varen aprofitar el bombardeig per intentar fer-se amb les portes del portal de l'Àngel i de Sant Antoni. Les forces del virrei, dels comuns i la Coronela varen aconseguir frustrar l'intent. Davant d'aquest fracàs, l'1 de juny, la tropa enemiga va optar per retirar-se.²⁷⁰

El 30 de maig desembarca el príncep i les tropes aliades. El príncep envia una carta a Velasco per lliurar la plaça en vint-i-quatre hores, però les cartes no varen ser contestades. Reiterà Darmstadt les seves cartes a la nit, concedint tan sols quatre hores. Velasco va lliurar als comuns aquestes cartes, i aquests varen respondre «que siempre avian

268. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 36-42.

269. Ídem, p. 43.

270. Antonio Ramón PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria...*, vol. 2, p. 282.

sido leales y servidores a su Rey, y que proseguirian cumpliendo cos su obligacion, e innata fidelidad».

Aquesta resposta no va agradar als partidaris borbònics, ja que en cap cas apareixia el nom de Felip V. Darmstadt tampoc no va aprovar la resposta i en arribar el 31 de maig l'armada aliada, comandada pel príncep Hessen-Darmstadt, bombardejà Barcelona.²⁷¹

La conspiració fracassà en el propòsit de fer rendir Barcelona. L'1 de juny es va procedir a la retirada de l'esquadra aliada.

1.5.4. *Empresonament de Ramon Frederic Vilana-Perlas*

L'autoritat del virrei, des d'aquest esdeveniment, creixia en força o prestigi, i no cal dir que la seva veu enèrgica es devia alçar llavors contra tots els qui tinguessin quelcom de sospitosos. Un seguit de festes i de congratulacions al virrei anaren cobrint els dies posteriors fins al 13 de juny.²⁷² Bofarull ens manifesta: «Sens entrar nosaltres en la qüestió de si'l representant de qual-se-vol govern constituït té o no'l dret d'inquirir o d'esbrinar en contra dels qui conspiren per enderrocar-lo, no donarem noticia de les persecucions, sens resoldre un dubte important, ço es: si's conspirava o no a Barcelona». El mateix analista Feliu, en afirmar que la conspiració era fingida, facilita els detalls per poder provar que existia.²⁷³

Després de l'intent de la tropa aliada, Velasco, sense dilació, va iniciar la seva personal persecució vers els que es manifestaren o se sospitava eren afectes a la causa austriacista. Velasco endegà la persecució dels austriacistes. Els perseguits es podien dividir en tres colles: els qui ho foren endebades per haver desaparegut abans, presos que havien estat indiscrets i s'havien quedat a la ciutat, i víctimes de la malvolença d'algú que els féu passar per més sospitosos del que eren. El 31 de maig, Velasco començà a fer investigacions contra els de la primera classe, entre els quals hi havia els notables: el doctor Antoni de Pons; rector de Vilabella; Antoni de Peguera i Aymerich; el doctor Miquel Ruaix, el doctor Josep Duran; Pere Careny; Jaume Carreras; Rafel Anés; Jeroni Ribas i altres desapareguts; com també contra el capità Francesch Casamitjana i l'escrivà Gabriel Rosines, que marxaren amb l'armada d'aliats en companyia de Darmstadt, que després nomenà dit rector vicari general de l'exèrcit que havia de venir més tard amb l'arxiduc.

271. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 40-43.

272. Ídem, p. 43.

273. Ídem, p. 44 i 45.

Tal com descriu l'analista: «Varió el estado, y trocandose los favores en desconfianças: multiplicaron las rondas», i es va consolidar la sospita d'una gran conspiració.

Tal com es procedia, la investigació causà temor i la desaparició dels simpatitzants fou contínua i nombrosa. En fallar la persecució contra certs absents es va procedir contra presents dubtosos, els de la segona colla, acusant-los d'apassionats, com en efecte eren. Varen ser empresonats, el dia 20 de juny de 1704, el doctor Ramon Vilana-Perlas, Narcís Feliu de la Penya i el doctor Francesc Barata, rector de Premià, i el dia 25 de juny, el doctor Jacint Vilanova, rector de Vila-rodona, i una llarga llista de personatges de tots els estaments i categories.²⁷⁴

Quan varen empresonar el cronista Narcís Feliu de la Penya, s'emportaren els manuscrits dels *Annals de Catalunya* a les naus amb altres documents com el privilegi *Recognosverunt Proceres* i altres processos contra afectes a la casa d'Àustria i també tot l'Arxiu Reial. Finalment, tot va ser retornat. Velasco va prendre inventari de tots els béns de Ramon Frederic, així com també d'altres presos com el mateix Narcís Feliu de la Penya. Velasco empresonà i exilià gent de la tercera colla, molts dels quals retornaren a Barcelona l'exercici de llurs càrrecs. Aquesta situació es mantingué fins a finals d'any.²⁷⁵

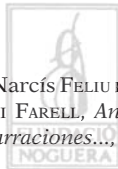
Ramon Vilana-Perlas va ser empresonat a la torre de Sant Joan. Havia estat acusat d'austriacista per ajudar a reunir-se Josep Duran, contacte a l'interior de la ciutat, amb el príncep Darmstadt en el desembarcament, deixant-li un cavall que sortí del Regomir. No es va poder demostrar, ja que es va objectar que era per al seu germà Pau, arxidiaca de la Seu d'Urgell. L'odi que Francisco de Velasco mostrava cap a Ramon Frederic venia, però, de l'any 1696, durant el primer virregnat de Velasco a Barcelona. Velasco protegia Josep Sitges en la construcció d'un balcon que anaven contra la normativa de la ciutat. Ramon Frederic, l'any 1696 obrer del magistat, defensava els drets i normatives de la ciutat i, en la resolució de la infracció, Velasco no va quedar gaire ben parat. Aquests fets, junt amb la clara sospita d'afecció austriacista que marcava al nostre personatge, Velasco no va dubtar a ultimar-ne l'empresonament.²⁷⁶

D'altra banda, Ramon Frederic de Vilana-Perlas, en les conferències fetes als comuns i dependències després de la mort de Carles II, va

274. Ídem, p. 46. Vegeu també Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

275. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

276. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. 1, p. 462.

manifestar el seu gran afecte a l'augustíssima casa d'Àustria, cooperant en tot allò va poder a disposar l'admissió del rei en aquesta província.

Segons la legislació del país, quan s'empresonaven individus que tenien privilegi militar, passats trenta dies s'havia de publicar enquesta. D'aquesta classe, el 20 de juny de 1704, eren Ramon Frederic Vilana-Perlas i Narcís Feliu. Per no haver-se complert aquest requisit i no haver-hi hagut instància de part, el Braç Militar, amb el seu protector Pere Torrelles, sortí en defensa dels dos cavallers empresonats, i féu representació al virrei, acompanyat dels consellers. Velasco no va atendre aquestes estimacions i va determinar perllongar-ne l'empresonament.²⁷⁷

Narcís Feliu de la Penya, company de presó de Ramon Frederic, demanà un confessor. Aquest va ser el pare Josep Parés, company de Josep de Sant Oleguer. Narcís Feliu va aprofitar la confessió per donar instruccions al frare sobre estratègies d'atac a la plaça. Fra Josep Parés, seguint instruccions de Narcís Feliu, havia d'anar a Vic i parlar amb Jaume Puig de Perafita i el seu fill Francesc Puig i Sorribes i dirigir-se al príncep Darmstadt per indicar que, en arribar a Barcelona, si volia atacar la ciutat, havia de començar per Montjuïc per estar imperfecta i amb poca guarnició, donant instruccions concretes del lloc i el temps de l'operació.²⁷⁸

Wolf també afirma que Ramon Frederic havia fet una bona relació amb el príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, al qual havia conegut durant el seu govern a Catalunya —època de virregnat—, per conspirar a favor del partit austríac vers la sobirania de Felip d'Anjou. La seva correspondència secreta va ser, però, espiada pel partit francès i va ser empresonat. Segons Wolf, Ramon Frederic segurament hauria pagat amb la vida la seva adhesió a la casa d'Àustria si Barcelona no hagués arribat a poder del rei Carles l'any 1705, abans de la conclusió dels processos d'alta traïció iniciats en contra seva. Carles el va posar immediatament en llibertat i, commogut pels patiments soferts per la seva causa, li va atorgar el seu favor, que conservà al llarg de tota la vida.²⁷⁹

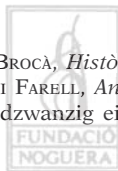
1.5.5. La convicció de Jordi de Hessen-Darmstadt davant la causa austríacista

A finals del 1704, els aliats es trobaven amb serioses dificultats per fer arribar Carles III fins a Madrid des de territori portuguès per

277. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 48.

278. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

279. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 111-141, esp. p. 113.

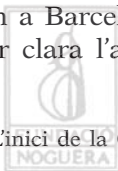
la resistència borbònica i per l'aversion que despertaven els veïns portuguesos i els aliats a Castella. El príncep Jordi de Hessen-Darmstadt continuà insistint davant de la cort anglesa, de la portuguesa i del sobirà austríac sobre la conveniència d'obrir el front a Catalunya. Anglaterra i Holanda es decidiren finalment a atacar Barcelona amb els efectius militars necessaris, primera condició per a tenir èxit. Abans, però, calia disposar d'un suport a la causa austriacista dins de Catalunya més sòlid i profund que al maig de 1704. Lluny de l'acció de control i repressió de les autoritats reials amb seu a Barcelona, a la plana de Vic, ja des de 1704, s'havia desfermat l'agitació antiborbònica. El grup conegut com a *vigatans* liderà el moviment i va mantenir contactes amb Darmstadt.²⁸⁰

El 17 de gener va arribar a Barcelona una fragata amb Sebastià Mulet, que havia assistit Darmstadt a Gibraltar amb la intenció de lliurar unes cartes a diferents personatges i especialment a Velasco. El 18 de gener, en sortir de l'església de Santa Caterina Màrtir i passar pel carrer de les Semoleres, Velasco va rebre un plec de documents d'un intrèpid emissari que seguidament desaparegué pels carrers barcelonins. Es tractava d'una comunicació directa per a Velasco del mateix Darmstadt, en la qual, amb la més gran seguretat i sense embuts, li feia saber que dintre de poc temps els aliats serien a Barcelona, i amb ells l'arxiduc Carles, amb caràcter de rei d'Espanya. Els austriacistes havien d'organitzar i establir algun centre per dirigir els treballs a realitzar, «quan en fos l'ocasió».

En aquest temps, els revoltats varen rebre diverses cartes de Darmstadt encoratjant els pobles a prendre les armes per ajudar i afavorir el primer desembarcament de Carles. Aquestes cartes, escampades per diferents punts del Principat, foren el botafoc general, i es pot dir que, des d'aquest moment, Catalunya quedava a favor de Carles d'Àustria i que, per consegüent, es declarava rebel a Felip V. Tan sols faltava que l'arxiduc arribés amb els aliats i prengués possessió de Barcelona. Fins en aquest moment, les municipalitats dels pobles havien estat indecises, esperant l'exemple de la capital. Velasco no podia desconèixer l'actitud que anava prenent el país. Les contínues comunicacions dels pobles i particulars varen convèncer Velasco de la realitat que s'anava forjant.

El mes d'abril, Velasco ordena a Jaume Puig Perafita, Francesc Puig i Sorribes, Antoni Cortada de Manlleu, Carles Regàs i Miquel Mas de Roda que es presentin a Barcelona. Aquests varen decidir no presentar-s'hi. Velasco va tenir clara l'afecció d'aquests cavallers a la

280. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra...», p. 142.

casa d'Àustria i d'altra banda, Carles III va tenir clar que li estaven obrint les portes de Catalunya i del domini d'Espanya. Els de Vic són processats. La gent de la contrada va cobrir el pas del Congost, tot i els intents de Velasco de pactar amb la gent d'Osona per evitar-ho. El 13 d'agost arriba una carta a Vic del príncep Darmstadt per a Francesc Puig Sorribes escrita per Carles III. El rei Carles III dóna llicència per poder apoderar-se de les pertinences dels partidaris del duc d'Anjou per poder formar tropes d'infanteria o cavalleria. Un exèrcit austriacista s'estava formant des de la plana per estar prest en el moment de l'entrada de Carles III a Barcelona.²⁸¹

1.5.6. *Pacte de Gènova*

Després del fracàs del primer intent aliat de desembarcar a Barcelona el maig del 1704, l'interès anglès per decantar la guerra contra el nét de Lluís XIV va portar la reina Anna a confiar a Mitford Crowe noves gestions per obrir el front a Catalunya, introduint-hi Carles d'Àustria. Com que no era possible una trobada a Barcelona, molt vigilada pel virrei borbònic, Crowe es va reunir amb el noble Antoni de Peguera i Aimeric i amb el doctor en ambdós drets Domènec Perera a Gènova.²⁸²

El 17 de maig de 1705, els vigatans, reunits a la capella de Sant Sebastià de la parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer de Vic, varen acordar atorgar ple poder als dos personatges per firmar el tracte amb Anglaterra en nom dels catalans. Llorenç Tomàs i Costa, rector de Santa Eulàlia de Riuprimer, és l'home a qui s'atribueix l'organització d'aquesta reunió, instigant la trobada de diverses personalitats de la petita noblesa vigatana.²⁸³

Dos mesos abans, el 7 de març de 1705, la reina Anna d'Anglaterra va escriure una carta a Mitford Crowe en què li recorda el motiu i l'objectiu del pacte que es vol establir amb els catalans i li dóna les instruccions a seguir durant la seva negociació.²⁸⁴ També s'inclou la carta de designació de la Comissió de Mitford Crowe per part de la reina i la seva carta d'acreditació davant dels catalans.²⁸⁵

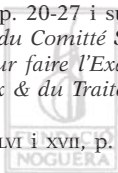
281. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

282. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 36.

283. Arnau CÒNSUL i Àngel CASALS (assess.), «Els papers perduts de Carles d'Àustria», *Sàpiens*, núm. 76, febrer 2009, p. 20-27 i suplement, p. 25.

284. Robert WALPOLE, *Rapport du Comitté Secret nommé par la Chambre Basse du parlement de La Grande Bretagne. Pour faire l'Examen des Livres & Papiers qui roulent sur les Negociations de la derniere Paix & du Traité de Commerce & c*, Amsterdam, 1715, suplement, núm. XLV, p. 417.

285. Ídem, suplement, núm. XLVI i XLVII, p. 420-422.

El 20 de juny de 1705, el pacte va ser firmat a Gènova per Peguera i Parera, en nom del Principat de Catalunya, i per Crowe com a comissionat de la reina d'Anglaterra. Aquesta aliança politicomilitar entre un grup d'austriacistes catalans (vigatans) en representació del Principat de Catalunya i Anglaterra va ser conegut com a Pacte de Gènova. A canvi de facilitar el desembarcament dels aliats a Barcelona, Anglaterra es comprometia a protegir les constitucions catalanes. Dos mesos després, el 23 d'agost del 1705, arribaven més de cent cinquanta vaixells comandats per l'anglès Peterborough.

Aquest pacte fou un pas important, ja que Catalunya negava obediència a un rei a qui ja havia prestat jurament, en proclamava un altre i negociava de tu a tu amb les potents nacions europees.²⁸⁶

Però si els catalans no s'haguessin avingut amb els anglesos a col·laborar en el Pacte de Gènova, el comte Peterborough havia rebut instruccions emeses l'1 de maig de 1705 en què rebia l'ordre que, si catalans i espanyols no estaven disposats a decantar-se pels interessos de la casa d'Àustria, ell hauria de prendre les mesures més convenients per atacar les ciutats i les costes d'Espanya i reduir-les per la força. Mentrestant, estaven pendants de Mitford Crowe, el qual avisaria de la disponibilitat del poble català.²⁸⁷

1.5.7. La flota aliada rumb a Barcelona

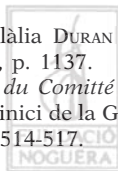
El 23 de juny de 1705 va tenir lloc a Lisboa la decisió definitiva aliada per iniciar la campanya militar a terres del Principat. Hessen-Darmstadt va convèncer Carles III, el monarca portuguès i el comandament aliat que ara havien canviat les condicions respecte a 1704. La política del virrei Velasco, la situació interna catalana, la debilitat de les defenses de Barcelona i la predisposició austriacista també a València i l'Aragó eren condicions favorables suficients. El 20 de juliol va arribar a Lisboa el capità Armenter, que informà de l'aixecament de la plana de Vic a favor de Carles III.²⁸⁸

Es va resoldre la sortida d'una gran expedició naval angloholandesa que els estats de les potències unides i la reina d'Anglaterra tenia preparada en aquelles aigües. L'empresa es dirigia principalment contra Barcelona i Catalunya. A Gibraltar va embarcar el príncep Jordi de

286. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLES I GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1137.

287. Robert WALPOLE, *Rapport du Comitté Secret...*, p. 423.

288. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra...», p. 143. Vegeu també Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 514-517.

Hessen-Darmstadt. Charles Mordaunt, tercer comte de Peterborough (1658-1735) dirigí l'exèrcit aliat que es traslladà de Lisboa (juliol) fins a Barcelona, on arribaren al mes d'agost.²⁸⁹ Lord Peterborough va ser nomenat cap de l'exèrcit aliat terrestre. Va dirigir les forces de terra que varen desembarcar a Barcelona l'agost de 1705 i que varen aconseguir ocupar la ciutat setmanes després.

Amb les dues condicions bàsiques complertes, uns recursos militars suficients i el suport de l'interior del país compromès, la flota aliada va sortir de Lisboa el 28 de juliol de 1705 rumb a Barcelona. El 3 d'agost, l'esquadra prengué direcció al Mediterrani des de Gibraltar amb seixanta naus de línia, 23.600 homes i 4.200 canons. El 10 d'agost, l'armada va fondejar a Altea, on es va trobar amb la fragata que transportava des d'Itàlia Antoni de Peguera i Domènec Perera.²⁹⁰ Un cop a Gibraltar, els aliats iniciaren pel País Valencià l'ocupació de la Corona catalano-aragonesa.

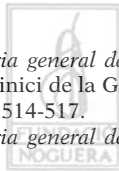
El 8 d'agost, les tropes aliades varen desembarcar a Dénia. Es proclama Carles III d'Àustria com a rei legítim d'Espanya. Aquesta va ser la primera ciutat de la Corona d'Aragó que va faltar a la fidelitat de Felip V i que proclamà l'arxiduc d'Àustria. Posteriorment es rendia València.²⁹¹

El 22 d'agost de 1705 arriba a Barcelona la flota aliada comandada per l'anglès Peterborough. L'esquadra fondejà a llevant de la capital del Principat, entre el Besòs i Montgat. Darmstadt avisà Sorribes que baixés amb la gent al pla de Barcelona. La gran armada anglo-holandesa anava fondejant, des de la línia de Montgat fins al moll, i era formada, segons Feliu, per tres-centes naus. L'esperit del país es va començar a mostrar, acudint des de la plana de Vic més de mil homes a la vora del mar a protegir el desembarcament de les tropes aliades. Francesc Puig i Sorribes, de Vic, per combinació feta amb el príncep Darmstadt, anava acostant-se amb totes les forces dels revoltats per protegir el desembarcament. De totes bandes es veien arribar al mateix temps nombroses colles que corresponien a comissions de pobles, municipalitats i cavallers. Les tropes desembarcaren els dies següents amb el comte de Peterborough, el príncep Dramstadt i altres caps de l'armada, i acamparen en línia recta des del moll fins a Sant Andreu de Palomar. Va créixer la desconfiança de Velasco i féu sortir de Barcelona

289. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 26.

290. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra...», p. 143. Vegeu també Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 514-517.

291. Modesto Lafuente, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 27.

un gran nombre de persones de diferents estaments i categories. El 24 d'agost, mil homes estaven disposats a la plana, prop el Besòs, i va iniciar-se el desembarcament de la tropa aliada, que durà quatre dies.²⁹²

1.5.8. *Les tropes austriacistes al pla de Barcelona. Carles III a la torre Sabastida, propietat de Ramon Frederic Vilana-Perlas*

El 26 i 27 d'agost continuà el desembarcament i tocaren terra vuit-cents cavalls i vuit mil homes: infanteria, generals i caporals. Acamparen des de la vora del mar a Sant Andreu de Palomar. Junt amb la tropa va desembarcar el generalíssim de Mar i Terra, l'Excel·lentíssim Carles de Peterborough, i el príncep Darmstadt, entre d'altres. Antoni de Peguera i Aimeric va ser nomenat governador de la gent del país. Posteriorment, el 15 de novembre va ser nomenat coronel del Regiment d'Infanteria de la Reial Guàrdia Catalana. El lloc ocupat per les tropes era l'anomenada torre del Fang.²⁹³

La torre del Fang encara es conserva actualment al barri de la Sagrera i està situada a l'encreuament del carrer del Clot amb el carrer d'Espronceda. En el segle XVIII era un lloc privilegiat, ja que la seva proximitat al rec Comtal afavoria les labors agrícoles i, a més, estava situada en una via principal, ja que el que avui dia és el carrer del Clot es correspon amb l'antic camí reial que partia del portal Nou de les muralles de Barcelona i arribava fins a Sant Andreu de Palomar i Sant Martí de Provençals.

Situada també a peu de l'antic camí reial, però més al nord, a l'encreuament amb la riera d'Horta, la masia de Can Borni va esdevenir quarter general de la plana major de l'arxiduc Carles d'Àustria.²⁹⁴ Cal Borni va existir fins a la primera meitat del segle XX. Era un edifici de grandària i presència important amb una torrassa de planta quadrada superior que el caracteritzava.²⁹⁵ Cal Borni era la primera casa que es trobava en entrar al nucli de Sant Andreu de Palomar venint de Barcelona.

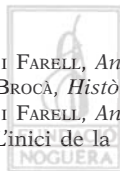
Després d'haver passat un any i mig a Portugal, al sisè dia, 28 d'agost, una salva de canonades de l'armada anuncià el desembarcament de l'arxiduc Carles d'Àustria, el qual es dirigí a la torre del Fang, on va començar a ser tractat com a rei. L'arxiduc i el comte de

292. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

293. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 70.

294. Narcís FELIU DE LA PENYA I FARELL, *Anales de Cataluña...*

295. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra...», p. 168.

Peterborough, en els manifestos que publicaven i repartien, prometien als catalans la conservació de la seva religió, dels seus privilegis, furs i llibertats, com si els anessin a alliberar (deien) del pes del monarca il·legítim que els tiranitzava.²⁹⁶ En aquest dia s'indicà a la nombrosa noblesa que havia anat a besar la mà de Carles que estigués preparada per a l'atac a la plaça.

Segons Castellví, el rei «pasó a alojar a la casa de campo del baron del Albi, don José Sabastida».²⁹⁷

A començament del segle XVIII, era propietat del noble austriacista Josep Galceran de Cartellà i de Sabastida. L'any 1691, la torre Sabastida era propietat de Ramon Vilana-Perlas, on hi fa obres de reforma. L'any 1705 seria del seu fill, Ramon Frederic, hereu universal dels seus béns. És probable que, tot i estant empresonat, gràcies als seus contactes a la ciutat, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, sent pública la seva afecció a la casa d'Àustria, facilités l'allotjament del monarca a la seva residència. Cal considerar que el seu company de presó Narcís Feliu va comunicar a través dels seu confessor l'estratègia d'assalt a la ciutat. No és d'estranyar que, en aquest context, Ramon Frederic oferís la seva casa a les envistes de la ciutat, situada estratègicament al pla, per organitzar l'allotjament reial.

Arribat el rei al seu allotjament, el grup de vigatans va jurar fidelitat al monarca en una cerimònia de besamans i aquest els encomanà que s'encarreguessin d'organitzar amb els homes la guàrdia de l'allotjament de Can Sabastida per salvaguardar la seva reial persona. El rei nomenà Antoni de Peguera general de les milícies.²⁹⁸

Aquest fou, a Sabastida, l'origen del regiment de la Reial Guàrdia Catalana.²⁹⁹

1.5.9. Setge de 1705

El 24 d'agost, els aliats es començaren a desplegar al voltant de la ciutat i a la serralada de Collserola per iniciar el cordó del setge i arribaren fins a Esplugues per la banda del Llobregat.³⁰⁰ Velasco preparà la defensa de les muralles i el 29 d'agost els aliats iniciaren els moviments de circumval·lació. L'1 de setembre, les forces irregulars de miquelets va procedir a l'ocupació de les Corts de Sarrià i l'Hospitalet

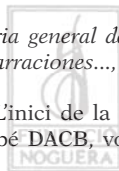
296. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 29.

297. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 524.

298. Ídem, p. 525.

299. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra...», p. 147.

300. Ídem, p. 146. Vegeu també DACB, vol. XXV (1705-1706), p. 37.

de Llobregat, amb la qual cosa s'aconseguí completar la circumval·lació de la plaça assetjada.³⁰¹ El 13 de setembre s'aixecà parcialment l'acantonament austriacista de Sant Andreu de Palomar i les tropes van passar a Sarrià. L'endemà s'inicià per sorpresa l'atac a Montjuïc.³⁰²

Vist el fallit primer intent d'apoderar-se de la plaça, una carta localitzada a l'Archivio di Stato de Nàpols confirma que el dia 13 de setembre Peterborough va resoldre atacar la plaça sense informar la Generalitat ni formar Consell en aquest respecte.³⁰³

Els aliats entraren al pla de Barcelona per Sant Andreu de Palomar, però l'assalt definitiu a la ciutat es va fer des de Montjuïc, seguint les indicacions i l'estratègia de Narcís Feliu de la Penya, donades des de la presó a través del seu confessor.

El 14 de setembre, dues columnes d'aliats, dirigides l'una pel príncep Darmstadt i la segona pel comte Peterborough, pujant per la muntanya de Montjuïc, es varen apoderar de les construccions exteriors i del fossat.³⁰⁴ En aquest atac a Montjuïc morí el príncep Hessen-Darmstadt. Darmstadt era l'autor d'aquella empresa i el més temible dels caps aliats, com a virrei que havia estat de Catalunya. La seva mort va ser mot sentida i plorada per tots els catalans partidaris de la casa d'Àustria.

El 16 de setembre s'inicià el bombardeig de Montjuïc pels qui ocupaven la muntanya, abrandant una bomba les municions del fort. Va volar el magatzem de la pólvora de Montjuïc, que contenia vora cent barrils. L'explosió va enderrocar la major part de la muralla de mar. Els aliats es varen apoderar del castell. El dia 17 es lliurà el fort de Montjuïc. Peterborough va intimar la capitulació amb Velasco per evitar els horrors de l'assalt. Finalment, Velasco anuncià a la Diputació i a la ciutat que estava disposat a capitular i, comunicada aquesta resolució al general aliat, es varen suspendre les hostilitats.

En aquesta data, 17 de setembre, Peterborough va manar aixecar el camp militar de Sant Andreu de Palomar i Carles III va passar a allotjar-se a la casa de camp de Llorenç Lledó, anomenada torre de Lledó.³⁰⁵

L'antiga torre de Lledó estava situada a llevant de l'Institut del Desert de Sarrià, on actualment es troba el col·legi Dolors Monserdà, a l'avinguda de Vallvidrera número 9. L'edifici actual, construït

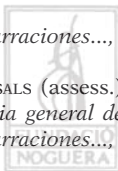
301. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 526.

302. Ídem, p. 529-530.

303. Arnau CÒNSUL i Àngel CASALS (assess.), «Els papers perduts...», p. 24.

304. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 30.

305. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 541.

l'any 1904, és obra de l'arquitecte Miquel Madorell i Rius i possiblement va amortitzar part de l'antiga construcció situada al mateix indret que era propietat de la família Borràs. Els Borràs eren propietaris de bona part de les terres d'aquest sector de Sarrià conegudes amb el nom de Lledó o torre Lledó. Torre Lledó estava situada en un lloc privilegiat dominant gairebé tot el pla de Barcelona. Els anteriors propietaris d'aquesta finca foren Salvio Rocafort, l'ardiaca Cors (1637), Llorenç de Lledó (1705) i Onofre Borràs, entre d'altres.

Si superposem un pànel de Barcelona situant la torre Sabastida i la torre Lledó, s'observa com ambdues cases queden situades molt a prop de la circumval·lació del setge de 1705, per la seva banda exterior.

El 8 d'octubre es publiquen les capitulacions acordades entre Peterborough i Francisco de Velasco, que veritablement no podien ser més honroses per als vençuts. El 9 d'octubre, el lloctinent general felipista Velasco, que dirigia la resistència, firmà la capitulació.³⁰⁶ El 12 d'octubre se signen les capitulacions de les guarnicions de Girona i l'endemà les de Tarragona.

Entre el poble, el desembarcament de Carles III a Barcelona va generar molts textos nous que es cantaven amb melodies conegudes. Les cerimònies, recepcions i celebracions reials generaven un repertori musical que permet resseguir les vicissituds de la guerra.³⁰⁷

306. Ídem, p. 547.

307. BC. Reserva, F. Bon. 900, 906 i 909.

2. RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS A LA CORT BARCELONINA DE CARLES III

2.1. INICIS DEL REGNAT DE CARLES III A LA CORONA D'ARAGÓ

2.1.1. *Primeres actuacions del rei des d'extramurs*

Alliberament de Ramon Frederic Vilana-Perlas i accés al primer càrrec polític

Des del 14 d'octubre, les forces angleses, holandeses i vigatanes varen anar entrant a la plaça i ocuparen les seves fortificacions. Ramon Frederic Vilana-Perlas i Narcís Feliu, entre d'altres, varen ser alliberats el mateix dia. Els presoners d'Estat varen ser citats a la reial residència de Sarrià, a torre Lledó, on el rei els desitjava veure. Narcís Feliu, en nom de tots, va fer una breu relació del succés i dels motius de l'empresonament de cadascun d'ells.¹

El rei va restar instal·lat a extramurs, a la torre de Lledó a Sarrià, fins al 5 de novembre. Fent administració i justícia, el 16 d'octubre, el rei va concedir la vara de veguer al conseller primer de Barcelona per exercir jurisdicció fins haver jurat ser rei. El 20 d'octubre, a la reial residència de Sarrià, es va fer el besamans general a Carles III. El rei va fer un discurs en què prometé no solament respectar els privilegis i les llibertats, sinó millorar-les —discurs transcrit al Dietari de la Diputació—. ² La rendició de Barcelona a Carles III comportà la de tot el Principat. Però l'homenatge era més teòric que real, perquè calgué que aquestes poblacions i comarques fossin guanyades per les armes.³

1. Francesc de Castellví, *Narraciones históricas*, vol. I, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pórcopo, 1997-2002, p. 557.

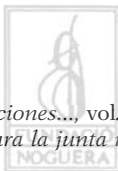
2. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica civil y eclesiastica de Catalunya*, vol. XXIX, Barcelona, Biblioteca Clàssica Catalana, 1909, p. 88 i 89.

3. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS I GONZÁLEZ (COORD.), *Història dels Països Catalans. Dels orígens a 1714*, vol. 2, Barcelona, EDHASA, p. 1138.

Fins a la celebració de les Corts el 28 d'octubre, el rei creà interinament a Barcelona una Junta d'Estat de Catalunya (Junta Real d'Estado de Cataluña). La junta estava configurada per personalitats provinents dels tres estaments amb l'objectiu d'aconsellar el rei, essent fidels a les lleis catalanes. La junta estava constituïda per Manuel Santjust i de Pagès, Bonaventura de Lanuza —comte de Centelles—, Josep Galceran de Pinós, Pere Torrellas i Sentmenat, Josep Terré i el doctor Joan Baptista Reverter. La Junta Real d'Estado va perdurar fins al 5 de desembre de 1705, moment en què s'iniciaren les Corts generals. El rei va lliurar a la junta diferents punts sobre els quals havia d'aconsellar-lo. Els principals punts es reduïren a dotze proposicions, entre les quals s'hi trobava l'administració de justícia, l'adjudicació de càrrecs o el proveïment de les tropes, entre d'altres.

La junta va proposar al rei que, abans d'executar cap acte de règim jurisdicció, primer havia de jurar lleis i privilegis i havia de nomenar un pronotari de la Corona d'Aragó o secretari del Consell d'Aragó per part de Catalunya. En no haver-hi ni l'un ni l'altre a Barcelona, ho havia d'exercir el secretari de província. Aquest càrrec era necessari, ja que havia de rebre els actes de la jura. La junta havia de nomenar un secretari de província.

La junta va proposar en un principi Narcís Feliu de la Penya, que es va resistir per no deixar de banda la redacció de l'obra dels Annals de Catalunya. Seguidament se li va proposar a Joan Bap­tista Reverter, ciutadà honrat, el qual s'excusà «por ser su genio muy retirado», i proposà Ramon Frederic Vilana-Perlas, ciutadà honrat, que disposava d'autoritat de notari reial, condició necessària per accedir al càrrec.⁴ La junta proposà al rei la Secretaria de Catalunya o secretari de la província en la persona de Ramon Frederic Vilana-Perlas, notari reial i ciutadà honrat de Barcelona, que inicià així el seu ascens polític. El 2 de novembre de 1705, el rei nomenà Ramon Frederic Vilana-Perlas secretari de Catalunya i els altres quatre oficials que van compondre la Secretaria de Catalunya o Secretaria de la Província foren Joan Francesc Verneda, Felip Gallart, Joan Rosiñol i Agustí Pedrosa. També es creà la Secretaria d'Estat i Guerra. El rei va destinar, per a la formació de la Secretaria d'Estat i Guerra, Heinrich von Günter, que tenia el segell reial; Franz Adolf von Zinzerling,

4. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. 1, p. 559 i 560. Vegeu també *Nombre de los sujetos que nombró el rey Carlos para la junta real de Estado en 28 de octubre*, p. 621.

que en tenia el despatx, i altres personatges que ocuparen els càrrecs d'oficials i porters.⁵

Amb aquests càrrecs i movent-se entre els governants d'alt grau, la seva agilitat i capacitat d'adaptació varen jugar al seu favor, i aconseguí créixer cada dia més.⁶ Amb Carles III, Barcelona tornava a tenir, temporalment, cort reial. Es va organitzar el govern provisional, amb un Consell d'Aragó que incloïa els afers italians, una Secretaria de Catalunya regida per Ramon Frederic Vilana-Perlas i una Secretaria d'Estat i Guerra.

El 5 de novembre de 1705 es verifica l'entrada solemne de l'arxiduc Carles a la ciutat. Quasi tot Catalunya obeïa ja Carles d'Àustria. Abans d'ésser ocupada la capital, la quasi totalitat de Catalunya ja havia reconegut l'arxiduc, tal com va afirmar el comte de Robres, «en menos tiempo del que sería menester para andar el Principado un hombre desembarazado y bien montado, le tuvo Carlos reducido a su obediencia».⁷

2.1.2. Antecedents i la formació del nou monarca

El primer d'octubre de 1685 va néixer, de Leopold I i de la seva tercera esposa Elionor Magdalena, el segon fill de l'emperador i li varen posar el nom de Carles. Carles tenia un germà més gran anomenat Josep, nascut l'any 1678.

Carles va ser assistit des dels 8 anys pel príncep Anton Florian de Liechtenstein, nascut l'any 1656. Carles era un jove prudent i, alhora, d'esperit madur, aplicat i enginyós en els estudis. Amb 18 anys tenia la seriositat d'un home de seixanta, encara que sempre es mostrava amable i suau amb la gent.⁸

El seu pare Leopold entenia que les potències europees no veurien amb bons ulls la unió en una mateixa persona de la monarquia espanyola amb la potència de l'Imperi germànic dels Habsburg. Ja que el seu fill gran, Josep, estava destinat a regentar els territoris germànics i hongaresos i de portar la Corona de l'Imperi, Leopold I va decidir cedir al seu fill petit els drets sobre la Corona i les possessions espanyoles. Quan encara no havia complert 4 anys, ja estava destinat a ser l'hereu

5. Ídem.

6. Oskar SCHMID, «Marques de Rialp und das spanische Staatsekretariat in Wien», *Historische Blätter*, Viena, Verlag des Herausgebers, 1927, p. 52-60, esp. p. 54.

7. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España. Desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII*, vol. XIII, Barcelona, Montaner y Simón, 1889, p. 34.

8. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI als König von Spanien*. Verlag der J. G. Cotta'sche Buchhandlung, Stuttgart, 1889, p. 7.

de Carles II, tal com s'indica al *Projectum foedis* en el qual «successionem Augustae Domui in Monarchiam Hispanicam competentem» era escrit: «ad quam designatur D. Archidux Carolus S^{ae} Caes^{ae} M^{ti} secundo genitus» com a successor.

L'any 1705, l'arxiduc tenia 20 anys. Carles era un home d'estatura gran, cabell fosc, ulls grossos, un aspecte suau i amable, de cara agradable, amb un comportament educat i tranquil, i mesurava sempre els seus gestos i les seves paraules. A banda del seu idioma matern, comprenia l'hongarès, el castellà, el català, l'italià, el francès i el llatí i es podia expressar en alguna d'aquestes llengües amb total fluïdesa.⁹

2.1.3. Carles III a Barcelona

El 7 de novembre, el rei Carles féu l'entrada triomfal a Barcelona per la porta de Sant Antoni. La comitiva es dirigí al pla de Sant Francesc, on va fer el jurament acostumat «per les illes». Des d'allà es dirigí a la catedral per fer un altre jurament i altres cerimònies i, finalment, anà a Palau.¹⁰

En arribar a la catedral el va rebre el bisbe de Solsona. Sobre la grada principal de l'església hi havia erigit un petit tron amb un missal obert i una veracreu al damunt. El bisbe va beneir el rei, el qual s'agenollà i va posar la mà dreta sobre el missal, alhora que el pronotari Ramon Frederic Vilana-Perlas procedia a llegir el jurament. El rei jurà i seguidament Ramon Frederic i el notari del capítol varen aixecar l'aute i es va cantar el tedèum. El rei Carles III jurà les Constitucions catalanes i convocà les Corts catalanes. L'endemà, processó general. El rei fou convidat a veure passar la processó des del palau de la Diputació. En veure-la passar, el rei baixà i acompanyà el Santíssim fins a la catedral, seguit de la seva cort i de la noblesa del país. Les festes duraren tres dies.¹¹

La ciutat de Barcelona, per rebre i allotjar Carles III, no va condicionar el Palau Major dels antics comtes reis, sinó que es va decantar pel palau situat davant la Llotja, anomenat Palau del Lloctinent. Aquest casal coresponeia a l'antiga casa anomenada «Hal·la dels Draps» (que en flamenc vol dir mercat), que fou construïda l'any 1444 a despeses de la ciutat per a la venda de draps o teles. En quedar en desús l'any 1517 fou sala d'armes. Felip IV, l'any 1652, el féu rehabilitar a manera

9. Ídem, p. 18.

10. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 93.

11. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 561 i 563.

de Palau Reial, per fer-hi allotjar els virreis o lloctinents de Catalunya, i passà a anomenar Palau del Lloctinent. D'aquí li ve a la plaça el nom de pla de Palau. L'any 1875, aquest palau va patir un incendi i va haver de ser enderrocat. La ciutat tingué cura del parament del palau amb l'objectiu que l'arxiduc hi fes estada, i deixés el poble de Sarrià, on es trobava.¹² Una galeria o corredor elevat situat a la banda posterior del palau, feta edificar pel príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, comunicava la residència reial amb una tribuna a l'interior de l'església de Santa Maria del Mar.¹³

L'Hal·la dels Draps donava façana a l'actual pla de Palau. Aquest pla era antigament la plaça principal de la Barcelona comercial, atès que era la porta d'accés a tot el que venia a través del mar, ja fossin mercaderies o persones. Aquesta plaça donava a l'únic accés que tenia la ciutat des del port, a través del portal de Mar (segle XVI). Durant l'època medieval es configurà com a centre d'intercanvis de primer ordre, i s'hi construïren diverses edificacions de caràcter eminentment comercial com: la Casa de la Llotja de Mar (1383), la Casa del General (segle XV), la Hal·la dels Draps (segle XIV), l'Armeria, la Duana (segle XV) i el Consulat de Mar (segle XV).

Passats els tres dies de celebracions, el 10 de novembre, el rei dirigí als tres comuns un decret. El decret anul·lava els privilegis, grans, alineacions i gràcies fetes a comuns i particulars en el temps de la dominació de Felip V. El 24 de novembre es va fer la publicació de jutges i ministres del Reial Consell o Audiència i amb això quedà constituït el que es necessitava per al despatx dels negocis públics. Era urgent la formació de tribunals.¹⁴

2.1.4. Jurament de Carles III i breu discurs de Ramon Frederic Vilana-Perlas

El 28 de novembre, a la Sala Gran del Palau Major o Sala del Borboll, Carles III jura, amb la lectura de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, les Constitucions de Catalunya i rep jurament de fidelitat dels tres estaments. Fou proclamat rei com a Carles III.¹⁵

12. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria y Elisabeth de Brunswich Wolfenbüttel a Barcelona y Girona*, Barcelona, Tip. «L'Avenç», 1902, p. 39.

13. Francesc BONASTRE, «L'òpera *Il piú del nome* d'Antonio Caldara i la recepció del darrer bartoc a Catalunya», *Revista de Recerca Musicològica*, núm. XIX, p. 77-102, p. 79.

14. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. I, p. 563.

15. Ídem, p. 564.

Era lògic que Ramon Frederic Vilana-Perlas, que havia tingut una actuació austríaca clara, sota els Borbons i contra els Borbons, fos qui el 28 de novembre de l'any 1705 intervingués en primer lloc per donar les gràcies a l'arxiduc per haver jurat els privilegis de Catalunya. El seu breu parlament va ser fet en nom del braç civil. Les Corts ja s'havien convocat per al 5 de desembre a la sala i capella de Sant Jordi de la Diputació.¹⁶

Passades les celebracions s'havia de regularitzar i ordenar l'Administració pública i preparar-se militarment per a la guerra que, necessàriament, havia de venir. En la qüestió militar, es formà el Regiment de la Reial Guàrdia Catalan, del qual fou nomenat coronel Antoni de Peguera i Aimeric. La Ciutat resolgué en Consell de Cent fer un regiment i en nomenà coronel Jaume Cordellas, i la Diputació en creà un altre, del qual fou coronel Miquel de Pinós. Quant, a la civil, com ja s'ha dit, el rei Carles havia constituït la Junta Real de Estado, que només s'havia de conservar fins que s'apleguessin les Corts.¹⁷

Per fer front a les despeses per fortificar i preparar la ciutat per a la guerra, la Junta Real de Estado va aconsellar al rei demanar a entitats eclesiàstiques i militars donatius per col·laborar en la despesa. Es va formar una junta particular, anomenada Junta de Medios, per rebre els diners que eclesiàstics, cavallers i altres particulars varen fer com a privades persones per subvenir les urgències públiques.¹⁸

2.1.5. *Les Corts de 1705-1706*

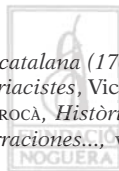
El 5 de desembre de 1705 s'iniciaren les Corts. Ramon Frederic Vilana-Perlas participarà d'una manera activa en aquestes Corts, tant en el contingut del redactat de les constitucions com en els actes del seu desenvolupament, sempre al costat del nou monarca. El rei fa l'obertura de les Corts amb una cèlebre proposició que va llegir personalment.

Ramon Frederic va llegir en català la proposició reial. Els capítols, actes i constitucions promulgats per les Corts de 1705-1706 foren realment favorables a les aspiracions dels catalans del Principat, però

16. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana (1700-1714-1740). Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: Teoria i acció austricistes*, Vic, Eumo i Universitat de Vic, 2000, p. 65.

17. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica civil...*, vol. XXIX, p. 94.

18. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 26.

degueren representar un mínim en comparació amb les esperances posades en el nou rei.¹⁹

Cal recordar que les lleis que s'estableixen a les Corts generals de Catalunya són de tres classes.²⁰

- a) Les constitucions. Són les lleis que proposa el rei a les Corts generals i aquestes les consenteixen i aproven.
- b) Els capítols de Cort. Són les lleis que proposen les Corts generals i el rei els dóna el seu consentiment.
- c) Actes de Cort. Són les lleis destinades a la recta administració i exacció dels decrets que pertanyen a la Diputació del Principat de Catalunya i el rei dóna el seu beneplàcit.

Ramon Frederic Vilana-Perlas participà en la posada al dia de les Constitucions de 1705-1706, fet pel qual ja s'estava preparant durant els anys del regnat felipista. A les Corts del 1705-1706, l'arxiduc va jurar les constitucions catalanes i, entre altres mesures, es van establir ordinations per al port franc. A les Corts assistiren els tres braços, presidits, respectivament, l'eclesiàstic per l'arquebisbe de Tarragona Josep Llinàs; el militar per Pere de Torrellas, protector, i el reial pel conseller segon Francesc Gallart. La proposició reial, llegida pel pronotari Vilana-Perlas fou llarga i detallada —proposició reproduïda pels analistes.

El poble, que anava coneixent tots els moviments de l'exèrcit borbònic, considerava que no era el moment de discussions ni cerimònies, sinó de pensar en la defensa. Preparant-se amb les armes i veient que encara no s'acabaven les Corts, el poble d'adreçà més o menys d'una manera esvalotada cap a la Diputació per exigir que acabessin d'una vegada «aquella gançonera tasca». Segons els Anals Consulars, l'avalot es produí el dia 31 de març. El rei haurà de preparar la ciutat per a la guerra.²¹

Ramon Frederic Vilana-Perlas va firmar totes les Constitucions com a secretari reial.

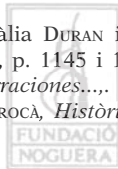
El 31 de març, el rei Carles efectuà un discurs final, pràctica no acostumada en les Corts anteriors, que pronuncià com a acomiadament i que consigna bonament que havia vist confirmats el valor i la lleialtat dels catalans.²² D'aquesta manera acabaren les Corts de Carles

19. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS I GONZÁLEZ, (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1145 i 1147.

20. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 36.

21. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica civil...*, vol. XXIX, p. 99.

22. Ídem, p. 100.

d'Àustria i cal remarcar que, en acomiadar-se, ja es veien a les envistes de Barcelona trenta-dues grans naus franceses, molts gànguils i barques.²³

A les Corts de 1705-1706, Ramon Frederic va ser elegit pronotari del Consell d'Aragó. Ser responsable del Dret del Segell, en ser secretari i al mateix temps protonotari del Consell d'Aragó, el va obligar a respondre i a decidir en qüestions monetàries i hisendístiques. Destaca una «Representació» de Vilana-Perlas al rei Carles III que es podia afegir a la curta llista de textos propis.²⁴

2.1.6. Setge de 1706. Vilana-Perlas i la defensa de Barcelona

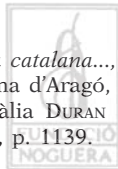
El pas de Barcelona i de tot el Principat a Carles III provocà també la reacció de Felip V. Al final de l'any 1705, el mariscal Tessé es dirigia al Principat. El 23 de febrer sortia de Madrid el mateix Felip V i el 14 de març es reunia amb Tessé a Casp, on es trobaven les tropes del cavaller d'Asfeld —Claude François Bidal d'Asfeld—. Era previst un atac per mar i alhora pel nord del Principat. Barcelona, on Carles III celebrava Corts, es preparà per resistir i formà la Coronela sota el comandament del conseller en cap Nicolau de Santjoan.²⁵

Es manà perfeccionar la fortificació de Barcelona i s'agregà un gran nombre de persones notables en caràcter de consultors i amb l'obligació de romandre sempre a Barcelona a les ordres dels tres principals encarregats del Despatx ordinari dels afers i primers auxilis, que eren el príncep Antoni de Liechtenstein, Fran Adolf von Zinzerling i Ramon Vilana-Perlas, un anglès, un alemany i un català, tenint l'obligació els agregats de vigilar-ho tot, tant la fortificació i defensa com la provisió en general. El 2 d'abril es veien a molt curta distància els exèrcits enemics, comandats l'un pel mariscal Tessé sota les ordres del rei Felip, i l'altre arribat de França sota el comandament del duc de Noailles. La Coronela ja guarnia tota la muralla i sortien a descoberta algunes forces sota el comandament del comte de Zinzendorf i d'Antoni Desvalls. Les Corts foren closes precipitadament i dos dies després, el 2 d'abril, l'exèrcit borbònic iniciava el setge. La ciutat pogué aturar el setge borbònic. Des de Lleida arribà la notícia que el príncep Enric

23. Ídem, p. 101.

24. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 66. Ernest Lluch indica que el document es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Mestre Racional, núm. 685.

25. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS i GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1139.

Darmstadt i des de València el comte Peterborough es dirigien a Barcelona per posar-se tots dos amb llurs tropes a la vista de la ciutat i socórrer-la quan fos oportú.

Començà de ferm el setge a Barcelona, que durà vint dies. Per repel·lir o retenir els assetjants, les forces de Barcelona es varen compartir d'una manera hàbil i operativa, en espera d'un més gran reforç que allunyés l'enemic dels punts que havien pres. Per mantenir els defensors de Barcelona, totes les autoritats, corporacions, parròquies i particulars contribuïren a la confecció d'una gran olla o ranxo, i a cada àpat es repartien 5.000 racions i es procurà disposar de bons brous i sanítos nodriment per als malats, anant la cuina a càrrec de les germanes de la Misericòrdia i la direcció de tot a càrrec d'una comissió de persones respectables civils i eclesiàstiques. Les fortificacions i l'artilleria es van preparar amb art i enginy. Amb aquests preparatius ja podien començar llurs atacs els assetjants. Dies després, les tropes borbòniques s'apoderaren del fort o castell de Monjuïc.²⁶ Carles d'Àustria no volgué sortir de la ciutat i el 17 d'abril s'adreçà, sota el fort de Sant Pere, a l'anomenada Casa del Fort, on tenia a la seva disposició les instal·lacions del monestir de Sant Pere, sota la cura també, ben segur, de l'abadessa Agnès d'Esquerrer.²⁷

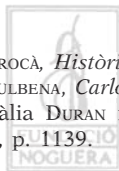
Les forces austriacistes disposaven d'un total de 4.000 soldats regulars i 7.000 voluntaris. La ciutat era abastada per fragates de Mataró, Sitges, Vilanova i Vinaròs que aconseguiren flanquejar la línia de vaixells francesos. L'arribada de la flota aliada —uns cinquanta vaixells— obligà la flota francesa a marxar i aviat l'exèrcit borbònic també es retirà. El perill havia estat vençut i Carles III es veuria amb prou forces per a intentar apoderar-se de Madrid, on entrà, en efecte, victoriosament el 2 de juliol i hi fou proclamat rei de Castella.²⁸

El 8 de maig es fa visible la flota aliada a l'altura del riu Llobregat, amb cinquanta-tres naus de guerra i moltes altres de transport. L'armada francesa es retira. El 10 de maig es dóna per acabat el setge de Barcelona pel duc d'Anjou.

26. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica civil...*, vol. XXIX, p. 109-112.

27. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 57.

28. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS i GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1139.

2.1.7. *Ramon Frederic Vilana-Perlas, nomenat cavaller i secretari del Suprem d'Aragó*

Tot esdeveniment era festejat i immortalitzat amb càntics o villanets que esdevingueren usuals en aquella època.²⁹

El rei fa aixecar una piràmide de fusta a la plaça Major de Barcelona en agraïment a la Verge. La piràmide estava erigida a la plaça del Born, enfront de la porta principal de Santa Maria del Mar, a poca distància del pas que unia el carrer de Montcada amb el carrer de la Vidrieria. Coronant la piràmide hi havia col·locada una imatge de la Puríssima Verge de la Concepció. El 20 de juny es fa la seva inauguració.³⁰

Les urgències sobrevingudes després de la conclusió de les Corts generals i el penós siti esdevingut no paraven; no s'havien encara publicat les diferents gràcies que el rei havia atorgat en el tancament de les Corts. Abans de la seva partida, el rei féu públiques les insaculacions que havien estat establertes. El rei va atorgar les gràcies i va nomenar Narcís Feliu de la Peña cavaller de l'hàbit de Santiago amb comandoria. En aquest acte, Salvador Massanès de Ribera, veí de Ramon Frederic, va ser nomenat cavaller i el seu amic Josep Minguella, ciutadà honrat. Ramon Frederic Vilana-Perlas va ser nomenat cavaller el 5 d'abril de 1706 i, posteriorment, seria nomenat noble.³¹

Entre els diferents càrrecs que va establir, Ramon Frederic Vilana-Perlas va ser nomenat secretari del Suprem d'Aragó³² el 24 de juliol de 1706.

Un cop superat el setge de 1706, Carles III es veia amb forces per iniciar la campanya cap a Castella per fer l'entrada a Madrid.

2.2. PRIMERA CAMPANYA DE 1706

2.2.1. *Campanya de 1706*

El 23 de juny de 1706, el rei Carles surt cap a Castella.

Tan sols el varen seguir a la campanya i varen passar a Castella els ajudants generals catalans i els cavallers que tenien expressa llicència del monarca. Eren els coronels Antoni i Manuel Desvall, Francesc de Berardo, Ignasi Bòria i Jacint Oliver. El varen seguir fra Francesc Dorda,

29. BC. Reserva, F. Bon. 12729, 5724 i 2982.

30. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 119.

31. Ídem, p. 125.

32. Ídem, p. 240.

tresorer general, i Domènec Aguirre, conseller del rei. A l'alta noblesa catalana, que molta hauria seguit el rei en aquesta campanya cap a Castella, el monarca li va demanar que restés a les seves ciutats per organitzar i executar la defensa. Seguint la mateixa reflexió va indicar que no el seguissin els nou regiments de catalans que s'havien format i els va destinar a les fronteres de França, València i Aragó, on estava establert el regiment de la Reial Guàrdia Catalana, per assegurar la defensa del Principat.³³

Partint de Barcelona, el rei Carles III arribà al santuari de Montserrat, on oferí la seva espasa a la Verge de Montserrat i la constituí Generala de l'exèrcit en la Guerra, custòdia dels regnes en la Pau i advocada davant Déu per ell, el major dels pecadors: «[...] quam eligo et contituo in bello ducem exercitus in pace custodem regnorum ac advocatam ad Deum pro me, maximo peccatorum...». El dia 27 de juny varen sortir cap a Esparreguera i Vilafranca del Penedès, per continuar cap a Tarragona, Valls i Poblet. El dia 8 de juliol es varen aturar a Lleida i el dia 10 varen sortir cap a Aragó.³⁴ A Saragossa, Carles III jurà a la catedral.³⁵ El rei havia nomenat el comte d'Uhlefeld virrei de Catalunya, el qual l'acompanyà fins a Saragossa. El 7 d'agost, el mariscal comte Uhlefeld juraria com a virrei a Barcelona.

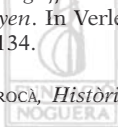
Paral·lelament a aquesta avançada del monarca cap a Madrid, el 25 de juny, l'exèrcit auxiliar portuguès entra a Madrid i una setmana més tard proclama l'arxiduc Carles rei de Castella. El rei Carles III va fer prendre Madrid pels portuguesos, sempre en antipatia amb la gent castellana. Això no va ser prudent, ja que va revifar antics odis. Carles i les seves corts no arribaven i els portuguesos es consumien esperant. La indecisió de la gent portuguesa a la cort, que durà durant vint-i-un dies, no es pogué perllongar més i el marquès de Las Minas va decidir fer avançar la gent per anar a la trobada de Carles i consolidar d'una vegada la situació que s'havia creat a les Corts. Felip va rebre el gran auxili de França i, en retornar a Madrid, va refer la seva situació, ja que posà en extrem perill la gent armada que va defensar i es va posar clarament a favor de Carles.³⁶

33. Ídem, p. 125.

34. Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats- und Helden Cabinet. Vorstellend I. Entwurff von einer Lebens-Beschreibung der jetzt-regierenden Käyserlichen und Catholischen Majestät Caroli VI., II. Einen kurzen Begriff des Lebens und der Thaten der Hochfürstl. Durchl. des Printzen Eugenii von Savoyen.* In Verlegung der Neuen Buchhandlung. Halle im Magdeburgischen, 1718, p. 131 i 134.

35. Ídem, p. 139.

36. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 160.

Carles III dominà curt temps Madrid, que seguia la causa del duc d'Anjou.

El 4 d'agost, el rei Felip entrà a Madrid i el poble va aclamar amb increïbles demostracions la seva arribada. La plebs va executar aquells qui va trobar amb cintes grogues, color que delatava el partit austriacista. Madrid era de nou ocupada per Felip V.³⁷

El 5 d'agost es culminen els pactes de rendició firmats per Antonio del Valle i Madrid capitula altre cop davant de les tropes borbòniques. Els aliats tan sols dominaven en els pobles que ocupaven militarment, ja que, tan aviat com les tropes se'n anaven, ja no es reconeixia l'autoritat de Carles III. Carles III es retirà de Madrid i entrà triomfalment el 15 de juliol a Saragossa. Tres dies més tard, Carles III jurà furs i privilegis del regne d'Aragó, essent el protonotari Ramon Frederic Vilana-Perlas, i el 8 d'agost es retirà cap a València.

El setembre de 1706 capitulen Mallorca, Menorca i Eivissa. Les tropes de Carles III, per manca de queviures i per no tenir acceptació a Madrid, es retiraren a Chinchón, on s'hostatjaren al convent de Santa Teresa. Diferents cavallers castellans i tropa s'uniren al rei camí de València, on va arribar el 30 de setembre de 1706. Ramon Frederic, en el seguici del rei, vivia i patia tots aquests moments històrics acompanyant el rei.³⁸

El 29 de setembre, el rei entra en terres valencianes i, dirigint-se al comte Michael von Althann li va dir: «Estamos en nuestra tierra».³⁹ L'1 d'octubre, Carles III entra a València, on romangué sis mesos, fins al 4 de març de 1707. El 10 d'octubre, el rei fa el jurament preceptiu de submissió i respecte als furs, drets i costums del regne de València. El protonotari Ramon Frederic Vilana-Perlas llegeix el text del jurament. Ramon Frederic, actuant com a protonotari, féu jurar a Carles III les constitucions i els furs dels tres regnes de Catalunya, Aragó i València.

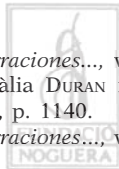
Felip V, que fins aleshores havia restat a la rereguarda, als afores de Madrid, el 4 d'octubre fa la seva entrada a la capital amb tota pompa.

Per documentar la campanya de 1706 considero d'un gran interès un conjunt de cartes escrites pel comandant comte Peterborough dirigides al general Stanhope. L'arc cronològic abastat per les cartes va des del 31 de març de 1705, abans d'iniciar l'empresa de la flota aliada cap a la Península, fins al 10 de març de 1707, document escrit

37. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 160.

38. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS i GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1140.

39. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 337.

des de València. L'última de les cartes inclosa en aquesta compilació, escrita per Peterborough el 18 de juliol de 1707, la redacta des de fora de la Península.⁴⁰

2.2.2. *Carles III a València. Ramon Frederic Vilana-Perlas, secretari del Despatx Universal per la part Nord*

Durant la seva estada a València, quan Zinzerling va partir, el rei Carles III va proposar dos canvis.

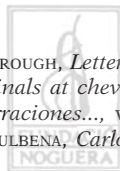
Primerament, desdoblar la Secretaria de Guerra en dos. Després de la partida de Zinzerling, el monarca va posar al seu lloc dos secretaris. Va nomenar dos secretaris del Despatx Universal amb dues secretaries diferents: una d'encarregada de les dependències del Nord amb Ramon Frederic Vilana Perlas com a secretari, i l'altra de les dependències d'Itàlia, amb Juan Antonio Romeo y Anderaz. La carrera de Ramon Frederic Vilana-Perlas es va encimbellar en ser nomenat a València, el 23 de febrer de 1707, secretari d'Estat per la part Nord i del Despatx Universal.

El Despatx Universal de les dependències del Nord estava compost pel secretari Ramon Frederic Vilana-Perlas (primer secretari *ad interim* de l'absència del secretari Zinzerling) i els oficials. Els oficials eren els mateixos que componien la Secretaria d'Estat i de Guerra creada l'any 1705, a més de Manuel de Ochoa. L'11 de setembre de 1711 entrà per oficial segon Juan Amor de Soria, que seria una persona important en la vida del nostre personatge.⁴¹ A càrrec de Ramon Frederic anaven totes les comunicacions dirigides a entitats del país i de l'estranger, excepte Alemanya, Flandes i Itàlia. Ramon Frederic redactava aquestes comunicacions en castellà o llatí.⁴² Quan va ocupar interinament la Secretaria del Despatx Universal, qüestions del nord, ocupant el càrrec definitivament, va haver de renunciar al protonotariat del Consell d'Aragó. En aquest càrrec va col·locar el seu cunyat i notari Verneda. Cal fer esment que Verneda no era tan sols «un cunyat», ja que amb anterioritat a la guerra i a la revolta de 1706 fou secretari del braç militar, cosa que, sembla ser, li permeté un joc clau i secret. Des de la presó és amb ell amb qui connecta Narcís Feliu de la Penya. Amb

40. Charles Mordaunt PETERBOROUGH, *Letters from the earl of Peterborough to general Stanhope, in Spain. From the originals at chevening*, Londres, William Clowes, 1834.

41. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 337.

42. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 189.

el triomf de la revolta i l'arribada de tropes alliberadores, Verneda fou el portaveu.⁴³

El Despatx Universal de les dependències d'Itàlia estava compost pel secretari Juan Antonio Romeo Anderaz, oficial que havia estat del Despatx Universal a Madrid i després secretari per a la negociació de Nàpols, i quatre oficials.

En el Consell d'Aragó hi va incloure els personatges més distingits al seu servei dels regnes d'Aragó, València i Catalunya. El secretari o protonotari Francesc Verneda va ser nomenat conseller pel Principat de Catalunya, des que el seu cunyat Ramon passà al Despatx Universal de les dependències del Nord.⁴⁴

Aquestes secretaries derivaren aviat, al compàs de les conquestes territorials austriacistes, en el Consell Suprem d'Aragó i en el Consell d'Itàlia, plenament establerts l'any 1707. La Secretaria d'Estat i de Guerra qüestions nord derivà en Consell Suprem d'Aragó i la Secretaria d'Estat i de Guerra qüestions d'Itàlia derivà en Consell d'Itàlia.⁴⁵

Tot i que va acumular molts càrrecs i feines durant aquesta temporada, mai no va desatendre les seves obligacions com a secretari del Consell d'Aragó per Catalunya. L'ambaixador imperial, el duc de Mòles, com abans el duc d'Oropesa, sempre va tenir una bona opinió de Vilana-Perlas. L'any 1708, a tall d'exemple, va assistir a totes les seves sessions. Amb la seva presència en el Consell d'Aragó va contribuir sempre a reforçar l'autoritat del rei Carles en els assumptes de govern referits al Principat i als altres territoris de la Corona d'Aragó, així com a consolidar el seu propi poder en el si de la Cort austriacista.⁴⁶

Vilana-Perlas i Romeo eren homes intel·ligents, d'una gran prudència i destresa de moviment. Homes honestos i alhora cobdiciosos, però també considerats entre els seus enemics com personatges que, per poder beneficiar-se, podien resultar poc escrupolosos a l'hora de triar els mitjans per a aconseguir els seus propòsits. Perlas era un home amb una gran capacitat de treball i coneixements per negociar. Romeo, però, era un home més indolent, gandul i no gaire professional en els negocis.⁴⁷ Segons els seus contemporanis, Romeo solia

43. Ernest LUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 67.

44. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 337.

45. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS i GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1151.

46. Virgínia LEÓN SANZ, «El Consejo de Aragón austriacista, 1707-1713», *Corts i Parlaments de la Corona d'Aragó: Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, València, Universitat de València, 2008, p. 239-263, esp. p. 260.

47. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI...*, p. 431 i 432.

aixecar-se cap al migdia i hi havia dies sencers que no apareixia per la Cancelleria.⁴⁸

Romeu era un navarrès que ja havia treballat per a Carles II en el ministeri de Madrid, va servir Felip V, i just l'any 1706 va anar a parar amb Carles III. Vilana-Perlas, amb els seus precedents, va fer desplaçar amb el temps Romeo. Els dos secretaris es varen apropar molt a Althan i Stella, els quals, amb Nonelles, varen aconseguir desplaçar el príncep de Liechtenstein del cercle de confiança més íntim del monarca, i així accedir a la direcció o gestió de totes les empreses. En aquest petit cercle es tractava i decidia tot allò que era important. Liechtenstein va arribar a culpar els secretaris d'interceptar el correu reial per poder fer desaparèixer la correspondència i ensenyar el rei a menysprear els drets institucionals catalans per poder convertir-se en amos absoluts de l'esdevenir del poble.⁴⁹ Cada cop més, la influència d'Althan i Stella anava en augment i el govern i la gestió restaven en mans de Perlas i Romeo, els quals ho decidien tot des dels seus gabinets, sense convocar reunió de ministres.⁵⁰

La concentració de poder en aquests dos personatges va ser manifestada obertament a les cartes que Francesc de Moles, ambaixador extraordinari a la Cort d'Espanya, enviava a Johann Wenzel Wratislaw, canceller de Bohèmia i un dels ministres més influents a Viena en aquella època.

Segons Moles, aquests dos secretaris componien íntegrament el ministeri i disposaven dels afers d'estat i de guerra sense donar part de cap assumpte. Moles havia fet suggeriments directes al rei manifestant la seva preocupació, sense cap èxit. El general Peterborough també havia expressat reiterades vegades el seu disgust envers el funcionament de la cort barcelonina.⁵¹

Moles mostrava la seva infelicitat manifestant que li feia horror veure deliberar, fins i tot fets «de la seva esfera» i coses de la major importància, sense convocar Consell ni Conferència, havent-ho manifestat

48. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel unter Kaiser Karl VI. Eine Darstellung auf Grund bisher unbekannter Dokumente aus den österreichischen Archiven*, Viena i Leipzig, Manz Verlag, 1927, p. 230.

49. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI...*, p. 431, 432 i 433. Vegeu també l'escrit que Jacob Falke fa sobre el príncep Florian de Liechtenstein a Espanya, documentat a través d'uns manuscrits del *Fürstlichen Archiv zu Butschowitz*: Jacob FALKE, «Fürst Anton Florian von Lichtenstein in Spanien», *Österreichische Revue*, 1865, Sechster Band (vol. vi)..., p. 1-80, esp. p. 52 i 53.

50. Ídem, p. 500.

51. HHStA/Espanien/ K. 67/DK 1704-1709/ mappe 858/ f. 218-221. Carta del 3 d'octubre de 1708.

oralment i per escrit, sense haver aconseguit cap resposta favorable per part del monarca. Segons l'ambaixador, «un capità i un notari governaven la monarquia, entenenent que el capità el Comte Stella i el Notari el Secretari d'Estat Perlas, el Català». El capità Starhemberg, que era home disciplinat, de bona conducta i totalment fidel a les decisions del monarca, també havia predicat, segons Moles, la mancança d'un necessari sistema econòmic, polític i militar.⁵²

Tot i això, Moles manifesta que Vilana-Perlas era un secretari fidel al rei, que es mantenia al seu costat, sense voler fer mai facció amb cap altre dirigent. Ben al contrari era Romeu, el qual sempre buscava complicitat amb Stella i l'agent del cardenal Grimani, ambaixador del Sacre Imperi Romanogermànic davant la Santa Seu entre els anys 1706 i 1708 i virrei de Nàpols en nom de l'emperador Carles VI des de 1708 fins a la seva mort.⁵³

Aquests homes, als quals gairebé tan sols coneixem a través de les descripcions del seus enemics i de les activitats que varen arribar a fer en terra estrangera, a Viena, no estaven mancats d'habilitats. Però si el fet d'ocupar el lloc dels ministres austríacs els podia venir una mica gran, el fet de ser uns grans coneixedors de la seva terra els convertia en uns personatges molt més adequats que els estrangers per regentar aquest govern. D'altra banda els del país no miraven amb bons ulls la interferència del Govern vienès en els seus afers i intentaven fer veure al monarca que ell es deixava governar per Àustria, de la mateixa manera que el duc d'Anjou per França.⁵⁴

Marcello Verga, professor a la Facultat de Ciències Polítiques de Florència i estudiós de la casa dels Àustries en el segle XVIII, afirma que Carles, quan va retornar a Viena, no es va emportar el seu servei i el dels estats italians de la monarquia espanyola a Moles, però sí Stella, Rofrano, l'arquebisbe de València i altres ministres catalans i napolitans: «Quegli "spagnoli" che tanta storiografia si ostina a dipingere con toni caricaturali, ma che al contrario rappresentano uno degli elementi che più valsero a segnare la nouva "dimensione" politica e territoriale e i nuovi equilibri della monarchia asburgica del primo Settecento».⁵⁵

52. HHStA/Spanien/K. 67/DK 1704-1709/ mappe 858/ f. 263r, 264r. Carta del 12 de desembre de 1708.

53. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ mappe d/ f. 219v.

54. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI...*, p. 500.

55. Marcello VERGA, «Il Bruderzwist, la Spagna, l'Italia. Dalle lettere del duca di Moles», *Revista Cheiron*, any XI, núm. 21, 1r, semestre 1994, p. 13-53, esp. p. 42.

Un nou pas cap a la divisió de funcions es va produir l'any 1707, en constituir la Secretaria de Flandes, confiada al baró von Keller. Però el pas decisiu vers una diversificació d'oficines es va produir l'any 1711. La major novetat va ser la creació de les secretaries del Regne de Nàpols i la del ducat de Milà, dins de la Secretaria d'Itàlia. La Secretaria d'Estat antigament anomenada «del Nord» va esdevenir del Despatx Universal, mentre que l'altra va ser coneguda a seques com a Secretaria d'Itàlia. A la Secretaria del Despatx Universal prestaven els seus serveis els mateixos oficials sota les ordres de Ramon Frederic Vilana-Perlas, a més de Joan Francesc Busquets, Sebastià Montañana i Ramon Llauradó de Vilana-Perlas, nebot del nostre personatge.⁵⁶

Mentrestant, l'exèrcit borbònic avança i per assalt de l'exèrcit de les Dues Corones, el 10 d'octubre de 1706, Oriola és la primera ciutat que rep les lleis de Castella, i Elx va patir el mateix infortuni. Elx es va rendir al duc de Berwick el 21 d'octubre, i el 18 de novembre Cartagena es rendí a les Dues Corones.⁵⁷

Què passà mentrestant a Catalunya des del 23 de juny fins a final d'any?

2.2.3. Mentrestant a Barcelona

Mentre els dos partits guerrejaven a l'interior de Castella, els catalans descansaven de les armes i es dedicaven a reparar els camins que havien desfet per dificultar les operacions a l'enemic en el moment del setge a Barcelona.

Es fan juntes per posar-se d'acord sobre la reparació de les bretxes de muralla i la ciutat s'ocupa de la seva reedificació. Es va iniciar la reparació del malmès Montjuïc i el 17 de novembre el comte de Uhlefeld, virrei de Catalunya, va posar la primera pedra de la nova fortificació. L'any 1706 va acabar amb la solemne funció de col·locar, el dia 29 de desembre, la primera pedra de la piràmide que s'havia de construir a la plaça del Born.

Un rei el teníem a Madrid i l'altre, a València.

56. Pedro VOLTES BOU, *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria (1705-1714)*, vol. I, Barcelona, CSIC, 1963, p. 156.

57. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 190-196.

2.2.4. *La cort reial definitivament a Barcelona i l'investida borbònica*

El 4 de març de 1707, Carles III es retirà de València per instal·lar la cort definitivament a Barcelona.

Durant l'octubre i el novembre de l'any acabat, el sud del País Valencià havia claudicat davant les tropes borbòniques (Oriola, Elx i Cartagena). Quan va arribar a terres catalanes, el rei es va dirigir als de la seva cort i digué: «Voy a salir de mi tierra, pero entro en mi casa, donde tengo puertas con que guardarme».⁵⁸ El 22 de març, el rei Carles III entra pel portal de l'Àngel de retorn a Barcelona.

Des del 1707, Nàpols i Sicília havien passat a l'obediència de Carles III. El somni de refer la Corona catalanoaragonesa semblava convertir-se en realitat, però les victòries mediterrànies tenien la seva contrarèplica en les grans derrotes austriacistes als regnes continentals.

Després de la conquesta de Nàpols per part de Carles III el 1707, varen freqüentar Barcelona músics italians i personatges il·lustres que buscaven el favor del monarca. Cal destacar-ne el jurista i viatger Giovanni Francesco Gemelli Careri, que va impressionar la cort amb la seva obra *Giro Intorno al Mondo*. En edicions posteriors, Gemelli va afegir a l'obra una magnífica descripció de la capital barcelonina i la cort en temps de l'arxiduc.⁵⁹

L'investida borbònica decisiva es va produir quan el rei Carles III ja havia retornat a Barcelona. El 7 d'abril, el duc de Berwick arribà a València, que es rendí el 8 de maig de 1707. El 24 d'abril es produeix la batalla d'Almansa, que posà fi al règim autònic valencià i aragones. Com a conseqüència d'aquesta victòria es varen ocupar nombroses places de l'antic regne valencià, la seva capital va capitular el 8 de maig del 1707 i així es va consolidar la situació de les tropes de Felip V en altres llocs i places del regne —Sagunt, Nules, Onda, Castelló de la Plana, Vila-real, Llúria i la resta del regne fins a Vinaròs— ocupant Saragossa i altres moltes places d'Aragó i posteriorment Lleida i el seu entorn a finals de l'any.

El rei Felip V encarregà al gran jurisconsult Melchor de Macanaz que analitzés, amb Francisco Ronquillo, governador del Consell de Castella, i l'embaixador de França Amelot la millor solució per al govern d'Aragó i València. Un cop analitzada la situació i escoltat el parer d'aquests personatges, sobretot Macaraz, que es va enviar amb

58. Ídem, p. 347.

59. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714. MUHBA Llibrets de Sala*, Barcelona, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2013, p. 37.

aquest objectiu, a examinar la legislació de València, es va acordar abolir els furs i els privilegis de València i Aragó, i que aquests dos regnes es regissin per les lleis de Castella.⁶⁰ El 29 de juny de 1707 es va publicar a Saragossa el decret d'abolició dels furs. El 29 de juny, el rei va derogar els furs d'Aragó, València i Catalunya. Es varen publicar en els dos regnes (Aragó i València) les pragmàtiques de Castella i que una única fos la llei a tota la monarquia.⁶¹ El 22 d'agost de 1707 es publicà un reial decret del duc d'Anjou provinent de Madrid en què es treien els privilegis de la Corona d'Aragó i València i se les unia amb Castella, i s'extingia el Suprem d'Aragó o Consell d'Aragó «por odio a Catalunya».

Poc després que Aragó i València veiessin abolits els seus furs, el rei Carles III, conscient de l'ambient bèl·lic gens favorable que els acompanyava, no va voler endarrerir més un dels esdeveniments personals més importants. El 18 d'agost, el rei féu públic el seu casament amb la sereníssima senyora princesa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel. D'altra banda, el 8 de setembre, la piràmide construïda al Born ja era acabada. En el bàndol oposat, el 25 d'agost, la reina Maria Lluïsa, esposa de Felip V, donà a llum un fill al qual posaren el nom de Lluís Ferran.

S'iniciava l'any 1708. La situació de Carles III, en general, era delicada. L'any 1708 tot escassejava a Catalunya. Mancaven tropes per assolir una precisa defensa, mitjans per a mantenir-les, queviures per a sustentar-les i fons econòmic per ser aplicats a la necessària reparació de les fortificacions. Amb Lleida i tot el pla d'Urgell dominat per l'exèrcit borbònic, el graner de Catalunya restava en mans enemigues. A tot això s'havia d'afegir l'encara existent discordança entre els generals aliats. Tot plegat contribuïa a empitjorar la condició i l'estat de les armes aliades.⁶²

A finals de 1707, es reclama des de Catalunya l'ajuda acordada al príncep Eugeni i al duc de Savoia per salvar la situació a la Península. Se sol·licita el transport d'una esquadra de fins a 8.000 o 9.000 homes —cavalleria i infanteria— i les corresponents provisions per a les tropes, segons el projecte establert, concertat entre l'emperador, el rei britànic i els dirigents dels Estats Generals. Ateses les circumstàncies bèl·liques de l'Imperi, el príncep i el duc deneguen el suport dels

60. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 71-75.

61. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 406.

62. Ídem, p. 478.

9.000 homes. S'acorda l'enviament immediat d'uns 4.000 homes abans de començar l'hivern, però sense enviar les provisions i sense poder transportar els cavalls.⁶³

Posteriorment, el 16 de febrer de 1708 va arribar de Germània un correu amb l'avís que l'emperador Josep I havia destinat un cos de les seves tropes a sou de les potències marítimes per passar a Catalunya i havia convingut fiar el comandament de les tropes a Catalunya al mariscal comte Guido Starhemberg. Starhemberg es nomenat general de les tropes austriacistes (1708-1713).⁶⁴

El 17 de març de 1708, les tropes aliades a Catalunya estaven configurades per les de l'emperador, les de Carles III, la Gran Bretanya, Portugal i les dels Estat Federats, amb un total de 7.472 efectius de cavalleria i 14.327 d'infanteria.⁶⁵

2.3. ELISABET CRISTINA DE BRUNSVIC-WOLFENBÜTTEL

2.3.1. *Vilana-Perlas organitza l'arribada d'Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel*

L'elecció d'una esposa per a l'arxiduc Carles feia anys que es venia estudiant i preparant a la cort de Viena. Després de la mort de l'emperador Leopold el mes de maig de 1705 i de la coronació del seu germà Josep I, l'elecció de la futura esposa de Carles va esdevenir un tema d'estat urgent a resoldre. L'elecció de l'esposa de l'arxiduc i pretendent de la casa dels Habsburg a la Corona espanyola era òbviament una elecció d'una gran importància i significat polític. Aquesta elecció havia de servir per enfortir el front dels aliats antifrancesos, donar un major relleu a la figura de Carles i assegurar una descendència de la casa d'Habsburg en el cas que l'emperador Josep no l'aconeguís.⁶⁶ No va ser fàcil trobar la dona adequada per acomplir tot un seguit de condicionants necessaris establerts per la cort vienesa. Finalment, es va optar per la princesa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel.

El setembre de 1705, el resident florentí a Viena Marco Martelli ja va poder comunicar a l'emperador i a l'arxiduc que la cort imperial semblava haver conclòs feliçment un tractat matrimonial entre Carles

63. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ mappe d/ f. 3 i f. 5.

64. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 481.

65. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ mappe d/ f. 11.

66. Marcello VERGA, «Il Bruderzwist...», p. 23. Per fer un seguiment de l'elecció de l'esposa de l'arxiduc Carles, Verga s'ha basat en la correspondència entre Moles i Wratislaw i entre Carles i Wratislaw, documents dipositats a l'arxiu del H-, H- und Staatsarchiv de Viena.

i la princesa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel. Ara bé, el gener de 1706, en una carta de Wratislaw a Carles, es comprova que l'elecció de la futura esposa encara era un tema obert.⁶⁷ Finalment, aquesta candidata va semblar la millor, ja que era alemanya i accedia a convertir-se al catolicisme, condició que Carles creia important per les condicions religioses d'Espanya. El 17 de juliol de 1707, Carles confirma a Wratislaw la plena disponibilitat a casar-se amb la princesa Elisabet Cristina.⁶⁸ Tal com hem exposat, un mes més tard Carles féu públic aquest compromís a Barcelona.

L'1 de maig de 1707, quan Elisabet Cristina tenia tan sols 16 anys, va abjurar de la seva religió luterana per convertir-se al catolicisme en presència de l'arquebisbe de Magúncia, a la ciutat de Bamberg, acceptant els quinze punts de la religió catòlica. La cerimònia era imprescindible per poder-la enviar a la cort de Viena en qualitat de promesa de l'arxiduc Carles, proclamat rei Carles III d'Espanya. El 18 d'agost de 1707 es fa públic el seu compromís. El 23 d'abril de 1708, Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel es casa a Viena amb l'emperador Josep I per atorgament de poders del seu germà Carles.⁶⁹ La cerimònia dels esposos va tenir lloc a l'església del Reial Monestir de Klosterneuburg —conegut com l'Escorial d'Àustria—. El tracte que va rebre Elisabet Cristina a partir d'aquell moment va ser el de reina d'Espanya.⁷⁰

El cronista Gemelli va fer una completa i acurada descripció de la princesa. Destacava com a virtuts la seva bellesa, el seu caràcter, el seu encant, la seva sempre oberta i amable actitud i la seva exquisida cultura. Ha estat considerada una de les reines més belles que ha existit mai, de la qual destacava la immensa cabellera rossa i la cara perfilada i de perfectes proporcions.⁷¹

A l'estiu de l'any 1707 ja es va iniciar des de Viena l'organització de la seva anada a Catalunya, conscients que la sobirana havia de creuar territori bèl·lic i que s'havia de garantir la seva seguretat. El príncep Eugeni manifesta a l'almirall anglès que el trasllat «se fasse avec toute sorte de security, soit par toute la Flotte, ou une Esquadre Superieure à cette que l'Enemy pourroit mettre en mer». Eugeni de

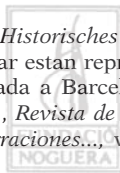
67. Ídem, p. 24.

68. Ídem, p. 27.

69. Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats...*, p. 165. Els quinze punts de la religió catòlica que Cristina va acceptar estan reproduïts a les pàgines 168-172 de l'obra.

70. Virgínia LEÓN SANZ, «Jornada a Barcelona de Isabel Cristina de Brunswick, esposa del Archiduque Carlos (1708)», *Revista de Historia Moderna*, núm. 33, p. 93-114.

71. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 490-491.

Savoia preveu que la futura reina partirà cap a Gènova, des d'on es preveu que embarcarà cap a Catalunya. L'almirall anglès Thonell no considera correcte salpar de Gènova, ja que no era un port recomanable per a una esquadra que fes aquell servei i manifestà que Porto Spettio o Liorna eren més adients.⁷² Finalment, Cristina va salpar de Gènova en direcció a Catalunya, on s'havia de trobar amb el seu espòs.

Ramon Frederic Vilana-Perlas, com a secretari, com a home de confiança i com a coneixedor dels costums i protocols catalans, era al costat del rei per organitzar la reial arribada. Diferents documents o cartes mostren com el secretari de l'arxiduc no tan sols actuava de redactor del document, sinó que intervenia fefaentment en aquest esdeveniment. Una carta de l'1 de juny, una del 7 de juny i una altra del 13 de juliol mostren aquesta participació.

L'1 de juny, Ramon Frederic redacta una carta dirigida a la ciutat de Mataró en què s'informa que el rei havia resolt que la reina Elisabet desembarqués en aquell port. S'havien de preveure les degudes disposicions per a la seva reial arribada. S'indica que des de Mataró s'havia d'enviar un síndic o jurat per accelerar les diligències.⁷³

El 7 de juny, Ramon Frederic redacta una segona carta dirigida a la ciutat de Mataró referent a l'elecció de l'allotjament per a la reina durant la seva estada en aquesta ciutat. El príncep Antoni de Liechtenstein i el jurat en cap varen triar la casa de Jaume Buxó per a l'allotjament reial i dues casetes adjuntes veïnes a la casa principal per poder condicionar degudament la residència. S'hauria de negociar amb els propietaris i, en cas de negar-s'hi, actuar i expropiar per poder enderrocar i construir la nova fàbrica que havia ideat el mateix jurat en cap.⁷⁴

Finalment, una setmana abans de l'arribada de la reina, el 13 de juliol, Ramon Frederic Vilana-Perlas envia una carta per ordre del rei Carles a la ciutat de Mataró en què s'indica com s'ha de complir la reina amb indicacions de protocol molt concretes. Faltava a la ciutat costum i regles per rebre una regina, ja que no hi havia constància d'aquest tipus de cerimònies a les memòries de la ciutat. La ciutat es va dirigir al príncep Antoni de Liechtenstein per tractar el tema. Aquest va informar el rei que, a la vegada, va avisar Ramon

72. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ mappe d/ f. 3 i f. 5.

73. Francesc de CASTELLÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 568.

74. Ídem, p. 568.

Frederic, el seu secretari, el qual va redactar una carta amb totes les indicacions de protocol.⁷⁵

Quant a la rendició de Tortosa, la ciutat firmà les capitulacions el 8 de juliol de 1708, passant la Catalunya Nova a mans borbòniques.

Dimecres 25 de juliol de 1708 arriba a Mataró l'esquadra de l'armada aliada angloholandesa comandada per l'almirall John Lake, que portava la futura reina. Quan l'armada marxà a Gènova a cercar la reina, no es podia imaginar preveure la coincidència que aquesta senyora arribés quan estava amenaçada de mort una de les més importants ciutats del Principat que havia servit fidel el rei austríac.⁷⁶

L'endemà, el 26 de juliol, els ambaixadors per part de la ciutat de Barcelona Cristòfol Lledó, Rafael Casanovas, Manuel de Ferrer i Francesc Basteró, consellers de la ciutat, anaren a fer el besamà a la futura reina. El rei, el seu espòs, la visità dues vegades, i molts altres il·lustres personatges. Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel va restar a Mataró fins al 31 de juliol. Durant la seva estada a Mataró es va allotjar a casa de Jaume Buxó, el qual va cedir la seva residència per ser utilitzada com a palau reial per a la reina. També es condicionen dues casetes contigües a la residència per engrandir-la, que estaven situades vora la riera.⁷⁷

El 17 de novembre de 1708, el rei Carles III confereix a Jaume Buxó el privilegi en què es determina que les cases que varen servir per hostatjar la futura reina a Mataró siguin considerades palau reial de la seva monarquia, durant el seu regnat i el dels seus successors. La residència gaudiria de tots els privilegis i prerrogatives dels palaus reials, havent de cuidar de la seva conservació i custòdia i constituint Jaume Buxó i els seus successors alcaldes perpetus de la propietat.⁷⁸

Els reis varen quedar molt satisfets de l'acolliment de la ciutat de Mataró i, en memòria d'aquest agraïment, el rei va concedir a la ciutat de Mataró i a tots els seus veïns naturals a tots els regnes de Castella: al magistrat, facultat de portar una rica medalla penjada del coll amb la reial efígie amb les armes de la ciutat; a la milícia urbana, oficials i soldats, les mateixes preeminències de què gaudien les coroneles de

75. Ídem, p. 569.

76. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 190.

77. AHMB. Pere VOLTES BOU (dir.), *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*, vol. XXVI, 26 de juliol de 1708.

78. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704-1734)*, Lleida, Pagès Editors, annex 14, doc. núm. 2, 8-27, p. 500.

les altres ciutats de Catalunya. I gràcies particulars: al doctor Josep Reniu, Salvador Palau i Arnau i Josep Cabanes el títol de cavallers. A Jaume Baró (Buxó), el privilegi de noble en cap del seu pare. A ell i als seus successors nomenats alcaldes perpetus de la seva pròpia casa, concedint-los les prerrogatives de reial palau, ja que va ser hostalatge de la reina. El 30 de juliol, Ramon Frederic Vilana-Perlas envià una notificació a la Diputació del General en què es comunicava l'arribada de la reina a Sant Andreu de Palomar per l'endemà i s'instava que es previngués al consistori dels actes acordats de besamans que s'haurien de produir a tal efecte.⁷⁹

Dimarts 31 de juliol, a les 5 del matí, la futura reina es dirigí cap a Barcelona, aturant-se a Sant Andreu de Palomar, on féu nit. Segons el *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*, es deia que la princesa s'havia allotjat en una casa propietat de T. Umbert. A la tarda, els tres comuns varen anar a fer el besamà a la princesa a la seva arribada a Sant Andreu. La comitiva estava formada pels consellers, els veguers, el conseller en cap Josep Brasó, l'escrivà i mestre de cerimònies de la casa. La comitiva va partir de la plaça de Sant Jaume i, enfilant el carrer de la Llibreteria i el carrer de la Bòria, sortí de la ciutat pel portal Nou cap a Sant Andreu de Palomar. La comitiva es va detenir al carrer Major i va seguir a peu fins a arribar a la casa on s'hostatjava la princesa, la qual quedava situada al final del carrer. Josep Güell, notari públic de Barcelona, a la carta en què notifica l'hora en què la reina rebrà els tres comuns, manifesta que la reina és una persona «molt bisarra i alegre».⁸⁰ La comitiva es complementava amb Josep Galceran de Cartellà, *olim* de Sabastida, president de l'Estat de la Noblesa, al qual acompanyaven tots els cavallers del país.⁸¹

Segons l'estudi documental realitzat per Manel Martín Pascual, es desprèn que el T. Umbert indicat en el *Dietari de l'Antich Consell Barceloní* era Jaume Umbert i, segon, que la casa on va fer estada Elisabet Cristina a Sant Andreu de Palomar era Cal Borni.⁸²

Recordem que Cal Borni ja havia funcionat durant el setge de 1705 com a quarter general de la plana major de l'arxiduc Carles d'Àustria.

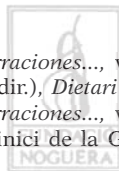
Aquell mateix dia, 31 de juliol, Ramon Frederic Vilana-Perlas, secretari del rei, anticipa a Sa Majestat la notícia de la victòria dels

79. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 505.

80. AHMB. Pere VOLTES BOU (dir.), *Dietari de l'Antich...*, vol. XXVI, apèndix XLIII.

81. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 506.

82. Manel MARTÍN PASCUAL, «L'inici de la Guerra...», p. 169.

aliats a Flandes, havent derrotat l'exèrcit de França governat pel duc de Vendôme. Un dia més tard, Ramon Frederic ho comunica als representants de la Diputació del General de Catalunya.⁸³

Aquesta, ben segur, va ser una bona notícia per al rei un dia abans d'empresendre els festejos de la celebració nupcial. Així comprovem com Ramon Frederic era home de confiança de Carles III, tant en els aspectes personals com polítics.

El primer d'agost, la reina parteix cap a Barcelona. Prop de les muralles de la ciutat, en arribar a la presència de la promesa el conseller en cap, Josep Brasó i Duran, li féu un breu i afable enraonament, felicitant-la, i tots els consellers estamparen sobre sa mà un bes de pau, sense davallar dels cavalls, se cobriren per ordre seva, i anant a son costat feren cap envers una ben aparellada tenda que s'havia aixecat per fer un recés, situada entre els convents de Jesús i dels caputxins fora la muralla, enmig del pla anomenat camp de Santa Anna. És en aquesta tenda on Carles III va rebre Elisabet. Un plànol aprovat pel Consistori mostra exactament la ubicació de la tenda en relació amb la muralla i el portal d'accés a la ciutat, tot indicant el recorregut de la comitiva i les seves diferents situacions protocolàries. Ramon Frederic formava part de la comitiva, ocupant el seu rigorós lloc al costat de Juan Antonio Romeo y Anderaz, també secretari d'Estat —secretari d'Estat i Guerra secció Itàlia—, desfilant la noblesa darrere d'ells junt amb els títols dels país i de la cort. Finalment, tancava la comitiva Carles d'Àustria, cavalcant en un formós cavall; seguïen el monarca els seus cambrers i la carrossa que transportava Elisabet.⁸⁴

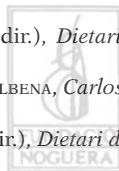
Sortint del pla de Santa Anna va realitzar l'entrada oficial o reial entrada a la ciutat. La comitiva va sortir del convent de Jesús i féu l'entrada pública a la ciutat pel portal de l'Àngel, on va ser rebuda seguint l'estricta protocol i cerimonial. La comitiva, amb Ramon Frederic com a secretari d'Estat, es va dirigir cap a Santa Maria del Mar, on es va celebrar la solemne cerimònia de revalidació de l'esposori.⁸⁵

La reina avançava amb carrossa tirada per vuit cavalls de color perla, estranys i formosos, i el rei, a cavall. La reina anava en companyia de la comtessa d'Otting, la seva cambrera major. La ciutat va lluir la seva Coronela, disposant les quaranta-quatre companyies dels

83. AHMB. Pere VOLTES BOU (dir.), *Dietari de l'Antich...*, vol. xxvi, carta número CLXXXVII.

84. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 83. Vegeu també l'apèndix 9.

85. AHMB. Pere VOLTES BOU (dir.), *Dietari de l'Antich...*, vol. xxvi, 1 d'agost de 1708.

vuit batallons, amb un total de 5.000 homes, al llarg del recorregut reial, flanquejant i protegint els monarques.⁸⁶

Feta aquesta entrada oficial començaren les celebracions, que duraren tres dies.

L'1 d'agost, es ratifica l'esposori de Ses Majestats a la capella de Nostra Senyora del Pilar de Santa Maria del Mar de Barcelona, seguint tot el protocol civil i religiós amb un extraordinari poder simbòlic i es comprova la transcendència política i social d'aquest ritu. L'arquebisbe de Tarragona, Josep Llinàs, celebrà la missa de benedicció i tot seguit s'entonà el tedèum, càntic propi de les matines i que esdevé el cant litúrgic d'acció de gràcies per antonomàsia. Seguidament, els reis es dirigiren al Palau Reial, es disparà tota l'artilleria de la plaça i de les embarcacions del port i tocaren les campanes de totes les esglésies. La ciutat, en el centre i en altres llocs diversos, estava dotada d'alimares, lluminàries nocturnes destinades a il·luminar la celebració. L'endemà, consellers, oficials i veguers varen anar a fer el besamà a Sa Majestat a Palau, i seguidament prosseguiren els focs artificials i altres demostracions.

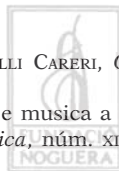
Ramon Frederic va organitzar aquesta arribada.

En ocasió de la ratificació de les noces entre Carles III i Elisabet Cristina, celebrades a Barcelona l'1 d'agost de 1708, la ciutat catalana, que acollí la cort dels Àustries, esdevingué el teatre d'esdeveniments festius certament memorables, que marcaren d'una manera indeleble la història musical de tot Espanya. L'organització dels espectacles fou realitzada a Milà, des d'on foren comissionats els millors compositors i llibretistes del teatre d'òpera, entre els quals cal destacar Antonio Caldara, Francesco Gasparini, Apostolo Zeno o Pietro Pariati.⁸⁷

El mateix dia, es representà a la Llotja per primera vegada una òpera a Barcelona com a obsequi de noces. L'obra es titula *Il più bel nome*. Va ser encomanada i composta pel compositor italià Antonio Caldara (Venècia 1670 - Viena 1736) per commemorar el casament de Carles III amb Elisabet Cristina. Antonio Caldara dirigí personalment l'estrena de la seva òpera *Il più bel nome*, amb títol original *Il più bel nome nel festeggiarsi il Nome Felicissimo di Sua Maestà Cattolica Elisabetta Cristina Regina de le Spagne*, amb text de Pietro Pariati.

86. Giovanni Francesco GEMELLI CARERI, *Giro del mondo*, Nàpols, Stamperia di Giuseppe Roselli, Edició de 1708.

87. Laura BERNARDINI, «Teatro e musica a Barcellona alla corte di Carlo III d'Asburgo», *Revista de Recerca Musicològica*, núm. XIX, p. 199-227.

La representació es va fer al Saló de Contractacions o sala gòtica de la Llotja de Mar de Barcelona. Era la primera òpera interpretada a Barcelona i la primera òpera italiana a fer-ho a Espanya.

Aquest treball musical fou posat en escena amb decoracions, fent d'escenari un empostissat que anava des del darrer arc fins a la paret del fons de la sala. La parella reial arribà a Llotja vers les 7 del vespre acompanyada dels ambaixadors de l'Imperi i de Portugal, la reial família i la noblesa catalana.⁸⁸

Segons Laura Bernardini, en el seu article «Teatro e musica a Barcellona alla corte di Carlo III d'Asburgo», aquesta composició era per festejar el dia de l'onomàstica de la reina, el 9 de novembre, representant-se una altra obra aquell dia. Posteriorment, Caldara hi estrenà diverses altres òperes, com *Zenobia in Palmira*, *Imeneo i Scipion nelle Spagne*. Caldara restà una temporada a Barcelona i després passà a Viena, on romangué a la cort de l'emperador Carles VI amb el càrrec de vicemestre de capella i compositor de cambra de l'emperador.

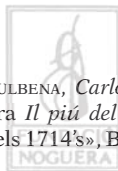
Carles III fundà la capella musical a Barcelona, dirigida pel mestre Giuseppe Porsile, la qual s'estengué, com a mínim, des de 1706 fins a 1711. Les fonts musicològiques internacionals donen fe de la intensa activitat musical —i, especialment, de l'operística— de la cort barcelonessa de l'arxiduc durant aquesta època. És evident que no podem parlar d'un impacte musical indiscriminat sobre el públic de Barcelona; en primer lloc, perquè aquest tipus d'activitats eren reservades a l'elit social i política de l'àmbit cortesà; altrament, perquè es tractava d'una novetat absoluta a la qual els barcelonins no estaven avesats.⁸⁹

Ramon Frederic Vilana-Perlas escoltà i portà la primera òpera a Barcelona.

Barcelona es va convertir, entre 1707 i 1713, després de dos segles sense presència de cort reial constant, en capital musical, mantenint el monarca una destacada Capella de Música al Palau Reial.⁹⁰

2.3.2. La nova cort barcelonina

El matrimoni s'instal·là al Palau Reial o del Lloctinent. Arribats a aquest punt considero oportú exposar breument la composició del

88. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 116 i 117.

89. Francesc BONASTRE, «L'òpera *Il piú del nome...*», p. 77-102, esp. p.101.

90. Exposició «Les músiques dels 1714's», Barcelona, Museu de la Música, Auditori.

servei o cort que envoltava el nostre jove monarca i la seva, encara més jove, esposa.⁹¹

En partir l'arxiduc de Viena en direcció a Barcelona, ho va fer amb un conjunt de gent de confiança que havia configurat, majoritàriament, la seva cort reial o cort barcelonina de Carles III.

Majordomia. Anton Florian, príncep de Liechtenstein, era el major-dom i primer escuder del rei, i gran d'Espanya de primera categoria.

Guàrdia Reial. Leo Uhlefeld, comte d'Uhlefeld, era el capità general de la Reial Guàrdia, des de la mort del noble Antoni de Peguera i Aimeric.

Cambreteria. Johann Michael von Althann, comte d'Althann, primer oficial de la Cambra. Era fill d'una germana del príncep de Lichtenstein.

Secretaries. Ramon Frederic Vilana-Perlas dirigia la del Despatx Universal secció Nord i Juan Antonio de Romeo y Anderaz, la secció d'Itàlia. Hi havia encara dues secretaries més: la que curava les relacions amb Alemanya i Flandes, dirigida pel baró Wilhelm von Kellers, i una altra anomenada de la Reial Cort dirigida per Heinrich von Günter.

Capella Reial. Johann Matthäus Butzi era el capellà major que tenia cura del govern espiritual de Carles III i d'Elisabet.

Metges. Andreas Vocht, metge major, acompanyava el rei a tots els viatges. El monarca disposava de tres metges de cambra, dos cirurgians i un apotecari. A més, hi havia un metge major per a Elisabet, un cirurgià i un apotecari i uns quans metges més per atendre tota la cort i, almenys, dos infermers.

Capella de Música. Cavaller director: Joan Antoni de Boixadors, comte de Savallà. Exercí aquell càrrec fins al 1712, quan se n'anà a Viena amb el monarca. Fou cavaller director de la Capella Reial fins al 1721.

Arquitecte reial. Ferdinando Galli Bibiena. L'any 1708 va ser cridat a Barcelona com a arquitecte reial de Carles d'Àustria.

Correu major. Francesc Amat, comte de Castellar.

També hi podem trobar molts altres càrrecs, com mestre de llençols, tapisser, cerer, carregador de fusell de Carles per anar a caçar, etc., tots estrangers. Tota aquesta gent configurava la cort de Carles III a Barcelona, un conjunt de professionals de confiança que l'ajudaven en l'organització i execució de la seva regència. Com es pot comprovar, la gairebé totalitat de la cort era formada per estrangers, homes

91. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 179.

i dones de confiança que varen venir des d'Àustria amb l'arxiduc per ajudar el jove monarca a afrontar la nova situació.

Comprovem que tan sols tres persones eren catalanes: Ramon Frederic Vilana-Perlas, Joan Antoni de Boixadors i Francesc Amat. Antonio de Romeo y Anderaz era navarrès.

Ramon Frederic Vilana-Perlas coneixia les lleis i privilegis de la Corona, la seva societat i la seva cultura, i estava dotat de la formació i els títols necessaris per actuar en política; Joan Antoni de Boixadors fou un dels més addictes partidaris de l'arxiduc d'Àustria, estant ficat dins la conjuració composta de nobles catalans a Barcelona, i Francesc Amat com a correu major coneixia el país, el territori i la gent que l'habitava. Antonio Romeo y Anderaz, destinat a regentar la secretaria d'Itàlia, ja havia servit sota el govern de Carles II, essent secretari per la negociació de Nàpols.

No és d'estranyar que Ramon Frederic, ocupant un dels llocs que, sota el meu entendre, indefectiblement havia d'estar ocupat per algú coneixedor de la terra i la seva situació, tingués influència sobre el monarca i anessin consolidant, cada cop més, la seva complicitat.

Tres catalans i un navarrès en una cort eminentment austrogermànica.

En arribar Elisabet, Josep Folc de Cardona, comte de Cardona, va ser el seu majordom major; la comtessa d'Uhlefeld la guarda major de dames i Van den Pwel el seu joier. I altres molts càrrecs varen envoltar la reina, tots ells ocupats per gent forana.⁹²

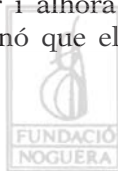
2.4. SEGONA CAMPANYA DE 1710

2.4.1. Any 1709. Menorca com a dipòsit de guerra, contra la voluntat de Vilana-Perlas

S'inicia l'any 1709.

Ramon Frederic Vilana-Perlas gestiona la guerra. No els afers bèl·lics, sinó el manteniment, la hisenda de l'estat de guerra. Sap prou bé el que Catalunya s'hi juga. Coneix les dificultats econòmiques. Es malfia dels recursos aliens. En procura de propis. Controla, gestiona, administra, i tot amb diplomàcia, amb mà esquerra. Té coneixements, dots de lideratge, és seductor i alhora resolutiu. La família, pel que es veu, no el distreu gaire, sinó que ell, prolífic en fills, procura ben

92. Ídem, p. 241.

casar les filles i ampliar la nissaga notarial, ennoblint la família, aliè al destí final que els esperava a tots.⁹³

L'emperador Josep estava entretingut a apaivagar les inquietuds d'Itàlia i d'Hongria, ocupant gran part de les seves tropes, i no li era possible auxiliar les forces aliades.⁹⁴

A la primavera de l'any 1709, a Catalunya escassejava el gra i la carn i això feia difícil la sortida en campanya. En aquests moments de desànim i dificultat, la tropa seguia unida i vivia en concòrdia gràcies, en part, al comportament i a l'actitud del Comte Guido von Starhemberg. En una carta escrita per Moles a l'emperador, l'ambaixador afirma que el general era un home que es feia estimar i que l'afecte de tots els generals aliats cap a Starhemberg donava estabilitat a la difícil situació que es vivia. No obstant aquesta mancança de gairebé tot, el poble vivia aferrat al rei Carles III, sense perdre l'esperança en els futurs projectes de la guerra. En aquests moments, Carles III i la seva esposa estaven instal·lats a la casa de campanya de la qual disposaven a Horta, on passaven moltes temporades.⁹⁵

Durant l'any 1709 considero important aturar-nos en un esdeveniment que va posar contra les cordes el rei i els catalans i que mostrava, cada cop més, el possible allunyament de les forces aliades a causa de l'immens cost en recursos humans i materials que aquella guerra representava.

El 18 de maig de 1709, James Stanhope, enviat plenipotenciari de la reina Anna d'Anglaterra, fa arribar a la cort barcelonina una missiva en què es reclama el deute econòmic establert en aquesta guerra. L'estabilitat de la pujada al tron de l'arxiduc s'estava endarrerint i aquella Guerra de Successió espanyola es considerava inacabable i massa llarga per a alguns dels aliats. En aquella missiva, la reina Anna manifestava que, per assegurar a ella i als seus successors, reis i reines de la Gran Bretanya, el retorn de les grans sumes de diners que havien estat deixades a Sa Majestat Carles III per aconseguir el tron d'Espanya, demanava que l'illa de Menorca es posés a les seves mans en dipòsit fins que es realitzés la liquidació i pagament del deute establert. La reina Anna hauria de poder gaudir amb sobirania de l'illa fins a haver satisfet tot el deute. Stanhope manifesta que, en comptes de reconèixer l'esforç fet per la reina, «on l'amussait seulement de

93. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 171.

94. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 587.

95. HHStA/Spanien/K. 67/DK 1704-1709/ mappe 60/ f. 90, carta del 30 d'abril de 1709.

paroles —la carta es refereix al comte Stella—, qui ne veulent rien dire, et qu'à present on en vient un refus». Stanhope acaba la carta dient que, essent el plenipotenciari de Sa Majestat la reina, es veu en l'obligació de suplicar humilment a Carles III que faci sobre aquesta demanda les reflexions que mereix la importància del cas i de poder prevenir, gràcies a la seva saviesa, les desafortunades conseqüències que en poden sorgir.⁹⁶

Vint dies després, el 7 de juny de 1709, Ramon Frederic Vilana-Perlas, escrivint en nom propi, fa arribar la resposta a la demanda a Stanhope.

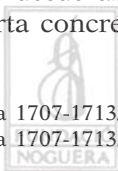
Vilana-Perlas comença el redactat reconeixent i agraint l'esforç fet per Anglaterra: «nunca se encontraran límites capaces de contener su justa gratitud». Ara bé, continua el redactat exposant que el rei Carles III no podrà mai entrar en tractat sobre l'illa de Menorca, ni cap altra del Mediterrani, que impliqui concessió de domini i sobirania. Vilana-Perlas segueix dient que la rectitud, l'equitat i la justícia de Sa Majestat britànica mai no permetrien que Carles III ni cap dels altres aliats alteressin allò disposat i acordat en el Tractat. Calia recordar a la reina Anna que el rei Carles III va jurar no desmembrar per cap motiu o pretext les Illes Balears de la Corona d'Aragó (jurament fet «per les illes»). Aquesta carta, exposava Vilana-Perlas, informava a la reina Anna de les raons ponderades per les quals no podien acceptar tal petició, però que «la injustificación de ellas y no la falta de voluntad en el Rey es la que precisa a diferir la resolución y no permite tenga el especialísimo consuelo de complacer y dexar cumplidamente servida a S.M.B. 7 junio 1709. Ramon Vilana Perlas».⁹⁷

Aquesta va ser la resposta clara i contundent de Ramon Frederic Vilana-Perlas a la petició de la monarquia britànica, dirigida a Stanhope.

Ara bé, el 13 de juny de 1709, Carles III escriu la resposta definitiva, en què s'accepta aquesta petició ajustant al màxim la concessió. Els plenipotenciaris de la gestió eren Johann Wenceslas, comte de Gallas, i John Hoffmann, resident a Londres. Carles III accedeix a la venda amb domini revocable de l'illa de Menorca i les seves dependències. S'haurien d'ajustar, capitular, establir, concloure i firmar els tractats o escriptures necessaris per a aquesta venda. Els dos plenipotenciaris ho tractarien i ho conclourien tot en nom del rei: «Lo tendré por firme y valido en todo tiempo y desde ahora por entonces lo ratifico y apruebo». I el rei acaba la carta concretant: «para firmeza de todo lo

96. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ f. 81, carta del 18 de maig de 1709.

97. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ f. 83, carta del 7 de juny de 1709.

sobredicho, mande despachar la presente firmada de mi mano, sellada con mi sello secreto, y refrendada del infraescrito Secretario del Estado. En Barcelona, 13 de junio 1709. Yo el Rey = Dn. Ramon de Vilana Perlas». ⁹⁸

La primera resposta no anava firmada pel rei, tan sols per Vilana-Perlas; en canvi, la segona carta manifestava la clara decisió del monarca de tirar endavant la gestió, i Vilana-Perlas apareixia com a secretari d'Estat, el qual, en aquest cas, tant si hi estava d'acord com si no, havia de referendar la decisió.

El tractat de la venda amb domini revocable de l'illa de Menorca constava de quinze articles en els quals es va intentar ser tot el rigorós i restrictiu possible per assegurar el retorn de l'illa a la monarquia espanyola. ⁹⁹

Carles III, però, no tan sols havia d'estar pendent i afrontar les demandes dels aliats per l'ajuda donada durant aquests anys, sinó que també estava pressionat des de Viena pel seu germà, l'emperador Josep, del qual depenia el suport de la tropa austriacista.

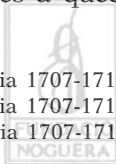
L'11 de juny de 1709 es convocà una conferència de ministres per informar del posicionament de l'emperador Josep I en aquelles alçades del conflicte bèl·lic. Els ministres presents a la conferència eren el duc de Moles, el príncep Antoni de Leichtenstein, el comte de la Corzana i el comte de Cardona. El mes de març de 1709, França havia enviat a Holanda el president Rouillé per fer als Estats Generals algunes proposicions de pau. L'emperador Josep I recomanà al seu germà Carles III que també hi enviés les persones adequades per poder intervenir i frenar la possible rendició d'Holanda. La indicació de Josep I era que no s'entrés en negociacions o preliminars amb la Corona francesa, sense haver abans restituit a Carles III tota la monarquia sense cap desmembrament. França hauria d'oferir a Carles III el continent d'Espanya amb les Índies, els Països Baixos, els Estats de Milà i les illes de Sardenya, Mallorca i Menorca amb els punts de la Toscana. Josep I manifestava que es reservaria per a ell el regne de les Dues Sicílies, sense les quals no hi hauria cap seguretat per defensar els estats hereditaris de l'Imperi ni per garantir la comunicació amb Espanya. ¹⁰⁰

Josep I prossegueix el redactat indicant al seu germà que, si Nàpols i Sicília no quedessin inclosos en el tractat, «les declarase que Su Majestad se resolviera antes a quedar Archiduque y a abandonar

98. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ f. 79, carta del 13 de juny de 1709.

99. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ f. 138.

100. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ f. 64.

la España por no verse expuesto a la sujecion a los Franceses y de sus afectos, antes que renunciar a los Estados de Italia que eran el antemural y Barrera de los Payses hereditarios y en la mayor parte conquistados por las Armas de su Augustísima Casa».¹⁰¹

Es comprova com l'interès de l'emperador Josep per mantenir el regne de les Dues Sicílies gairebé posa contra la paret el seu germà Carles. L'interès de l'Imperi romanogermànic sobre els territoris d'Itàlia, anteposats als mateixos interessos de la Corona espanyola dels Habsburg, ja venia de lluny. L'estudi fet per Marcello Verga intitulat *Il "Bruderzwist", la Spagna, l'Italia. Dalle lettere del duca di Moles* crec que demostra aquesta realitat. L'any 1703 es va fer un tractat secret entre l'emperador Leopold i els seus dos fills: Josep, designat hereu dels territoris dels Habsburg i rei dels romans, i l'arxiduc Carles, pretendent a la successió de la monarquia espanyola. El tractat establia que l'estat de Milà hauria de ser cedit, després de la conquesta, a la branca principal vienesa dels Habsburg. Però aquest tractat no hauria agradat gens als aliats en aquella fase inicial de la guerra. En el moment en què Carles ja era reconegut com a Carles III i funcionava com a monarca, aquest tractat es considerà un motiu de discòrdia o *Zwist* entre germans, realitat que Marcello Verga estudia i exposa com a *Bruderzwist* o discòrdia entre germans.¹⁰²

Posteriorment, després de la campanya de 1706, el suport d'aquest antic «tractat entre pare i fills» no entrava en consideració a la cort barcelonina de Carles III. Segons Verga, o es defensaven els interessos i les ambicions territorials i polítiques de la monarquia *guiseppina* o es defensaven les aspiracions de Carles per ser rei i no la «figura del Rei» per servir als interessos del seu germà l'emperador.

Veiem com Carles havia de lluitar no tan sols amb l'enemic, sinó també amb el seu germà.

Veritablement, des de Catalunya, s'havia de donar resposta a una guerra en què els interessos dels aliats que estaven units per una causa comuna en el seu origen, a mesura que passava el temps, s'anaven diversificant i s'allunyaven dels pactes i esforços inicials, configurant una situació difícil de resoldre i, sobretot, difícil de complaure a tot-hom, mentre no s'assolís definitivament la totalitat territorial de la monarquia hispànica.

101. HHStA/Spanien/K. 47/Varia 1707-1713/ f. 73.

102. Marcello VERGA, «Il Bruderzwist...», p. 14.

A finals d'aquest any 1709 considero important citar una correspondència entre el general Stanhope i el general Peterborough que fa referència a Ramon Frederic.

El 30 de novembre de 1709, el general Stanhope, des del port de Maó, redacta una carta dirigida a Arent Furly, secretari de Peterborough en la seva estada a Espanya durant la Guerra de Successió.

En aquesta carta, Stanhope reconeix el possible perill en que es troba Carles III en estar ell fora de Catalunya. Stanhope escriu que considera convenient manifestar obertament als catalans que, en el cas que l'emperador deixés la Península, Anglaterra restaria al seu costat i que no s'acordaria cap pau amb França o Castella fins que no es firmés un tractat que els assegurés les llibertats i privilegis sota un govern del seu grat, en el cas que el rei pregués la determinació d'abandonar-los. Stanhope manifesta la seva oberta voluntat d'escriure una circular a la ciutat, a la Diputació i al Braç Militar. Aquestes cartes haurien de ser lliurades al general Carpenter, però no hauran de ser enviades, ni tan sols anomenades, excepte si la Cort decideix embarcar.¹⁰³

Així doncs, el 4 de desembre, Stanhope fa arribar a Arent Furly el redactat de la circular amb tres papers en blanc firmats per ell que haurien de ser complementats amb les esmentades cartes. Un cop redactades, les cartes haurien de ser lliurades a John Mead, pagador de la reina d'Anglaterra a Espanya, amb ordre d'enviar-les tan sols si el rei proposava la seva partida. En aquest cas, manifesta Stanhope, és quan s'hauria de mostrar una còpia de les cartes al secretari Ramon Frederic Vilana-Perlas, sense que sortissin de les seves mans. En aquest moment, segons s'exposa a la carta, és quan Mead s'hauria d'assegurar que Perlas quedés sorprès pel contingut de la missiva, recomanant al secretari que acabés amb tots els seus gestos de desaprovació, firmant el tractat que se li havia facilitat o bé enviant a Anglaterra algú amb poders per arribar a acords i firmar el que la reina requerís.¹⁰⁴

Quin era aquest document o tractat que s'havia facilitat a Vilana durant l'any 1709 i que desaprovava de manera continuada?

Era l'any 1709 quan es varen tenir les primeres conferències per tractar de la pau de la Guerra de Successió. Les potències marítimes, principalment les que mantenien la continuïtat de la guerra, no deixaven de patir noves i excessives càrregues, tant econòmiques com humanes. Anglaterra veia ruïnosa la continuïtat de la guerra, França estava tocada

103. Lord MAHON, *History of the war of the Succession in Spain*, Londres, John Murray, 1832, apendix, p. 108.

104. Ídem, p. 109.

proposant pactes de cessió i veritablement no hi havia cap esperit clar d'allargar el conflicte bèl·lic entre els aliats. Aquest fet va determinar el consentiment del príncep Eugeni de Savoia, el duc de Marlborough i el pensionari Anthonie Heinsius —gran pensionari dels Estats Generals— que Pekkum [sic], ministre del duc de Holstein, mantingués clandestina correspondència amb el ministeri francès. Aquest va fer veure que disposava d'agradables proposicions als aliats per tractar la pau. Les proposicions de França eren les següents:

França s'avenia a oferir la divisió del continent d'Espanya en septentrional i meridional; la part situada sobre l'oceà amb les Índies, cedir-la al rei Carles; Catalunya i la resta situades sobre el Mediterrani, amb les conquestes dels aliats i illes, al rei Felip, reservant-se el rei Lluís la unió de Navarra i Guipúscoa a Espanya; el ducat de Lorena, canviant amb el del Milanesat a favor del duc, afegint a favor de França el ducat de Luxemburg. Els aliats no varen acceptar. Ells declaraven que la vara de la pau era sobre els Pirineus. Que la totalitat de la monarquia d'Espanya requeia en el rei Carles.¹⁰⁵

Però durants aquests anys, diferents varen ser les negociacions tractades entre els aliats i França i ben segur que Ramon Frederic n'estava informat i, tal vegada, instaven el secretari d'Estat a firmar un tractat previ.

2.4.2. *Campanya de 1710. Batalla de Balaguer, Almenar, Saragossa, Brihuega i Villaviciosa. Vilana-Perlas en desacord amb l'estratègia bèl·lica. Concessió a Vilana-Perlas de les terres que compondran el marquesat de Rialp*

Però la guerra continuava.

El 10 d'octubre de 1709 s'emet el reconeixement públic i oficial per part del papa Climent XI (Urbino 1649 - Roma 1721) de Carles III com a legítim rei de la monarquia hispànica.¹⁰⁶

Ja durant 1709 sorgien propostes i conferències de pau d'amagat —Amsterdam, l'Haia, Anglaterra—. La historiografia no té constància que Ramon Frederic Vilana-Perlas fos coneixedor de tot aquest joc diplomàtic a principis de 1710, amb Carles III encara aquí a punt de tenir algun èxit. De ben segur, però, que l'espionatge entre ambdós bàndols alguna sospita devia aportar i alguna especulació sobre l'esdevenir devien discutir el rei de les Espanyes i el nostre secretari. L'hivern de 1709-1710, que va donar males collites, i la guerra varen determinar

105. Francisc de CASTELVÍ, *Narraciones...*, vol. II, p. 590.

106. Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats...*, p. 193.

un escenari molt dur per a la població i la tropa. Els ànims de Carles III a la població en favor de la lluita i la indicció de moral religiosa en rebre el suport papal de Santa Croada a favor de Carles III feren que s'anés resistint. La presència de tres esquadres aliades rondant per la Mediterrània garantia el transport de queviures.¹⁰⁷

L'exèrcit borbònic, passat l'hivern del 1709-1710, es reviscolà.

La comandància de les forces austriacistes estava en mans del mariscal Guido Starhemberg. Jeràrquicament, per sota seu, destacava el comandant de les forces angleses, James Stanhope, i el marquès Pierre de Belcastel, que comandava les forces holandeses. Felip va donar el comandament de l'exèrcit a l'espanyol Francisco del Castillo, marquès de Villadarias, i a Antonio de Amezaga, el va nomenar comandant de la cavalleria. El marquès de Villadarias va dirigir l'exèrcit cap al front de Catalunya passant per Saragossa el dia 21 d'abril i arribant pocs dies després a Lleida. El 3 de maig de 1710, Felip V sortia de Madrid en direcció a Lleida.

D'altra banda, el 29 de maig de 1710, el general Stanhope arribà al camp de Balaguer.¹⁰⁸ El 5 de juny, Carles III emprengué la campanya des de la casa de camp on solia passar l'estiu, propietat d'Ignasi Fontaner, situada al municipi d'Horta.¹⁰⁹

S'inicià la segona gran campanya per conquerir Madrid.

Per documentar i comprovar dades de la campanya de 1710, ha estat de gran ajuda la lectura del Diari de Lenoir. Alexander Lenoir va actuar de secretari militar del general Stanhope durant aquesta campanya. Lenoir anotava els fets més particulars en un dietari que abasta des del 19 de maig de 1710 fins al 28 de setembre del mateix any. D'altra banda, la correspondència establerta entre el duc de Moles i la cort de l'emperador Josep I per informar de l'esdevenir de la guerra es converteix en una ingent cantera d'informació.¹¹⁰

En aquesta campanya, entre els homes que gaudien de càrrec preeminent que acompanyaven el rei, cal destacar Ramon Frederic Vilana-Perlas com a secretari d'Estat junt amb quatre oficials. S'enviaren emissaris per aixecar la moral del poble.¹¹¹

107. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 183.

108. Lord MAHON, *History of the war...*, p. 117.

109. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 281.

110. Aquesta correspondència es troba dipositada al Haus-, Hof- und Staatsarchiv de Viena, secció *Spanien. Diplomatiscche Korespondenz*.

111. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 137.

El 2 de juny de 1710, el rei Carles feia públic un decret anunciant la seva partida en campanya i exposant que durant la seva absència la reina quedava al capdavant de la cort i ciutat de Barcelona. Però aquest decret tenia una clara finalitat. El rei reconeixia que molts dels residents a la capital mostrarien la clara voluntat de seguir-lo en la campanya, tot i no estar allistats en l'exèrcit de forma regular. Carles III, preveient que Barcelona podia quedar poc protegida, ordenava, d'una manera contundent, que cap home que no disposés de destí assignat es mogués de la capital:

Ordeno, y mando, que ninguno de cualquier calidad, que sea de los que residen en mi Corte de Barcelona, se muevan de ella, para el Exercito, sin pleno consentimiento de la Reyna, ò Mio, por ser esta mi Voluntat, y, lo contrario de mi Real desagrado. Dado en Orta à dos de Junio de mil setecientos y diez años. Yo el Rey. Don Ramon de Vilana Perlas.¹¹²

El cercle més proper al rei era coneixedor del sentiment català; coneixia la voluntat i el sentiment de la gent que integrava l'alta noblesa i de la gent que configurava el poble més humil. El cercle més proper al rei coneixia molt bé la predisposició, l'energia i la valentia del poble de Barcelona.

L'endemà, Ramon Frederic Vilana-Perlas, en nom del rei, envia una nota escrita al duc de Moles, ambaixador de la Cort de Viena a Barcelona, on li comunica la partida del rei cap a la Campanya i li posa de manifest que la reina queda a la cort per assistir qualsevol necessitat que li pogués sorgir.¹¹³

Moles, des de Barcelona, informarà periòdicament l'emperador Josep I sobre l'estratègia dels generals, la composició de les tropes, la defensa del Pirineu, l'arribada de cavalleria des d'Itàlia o el pagament de la tropa palatina.¹¹⁴

Tot i que alguns comandants del bàndol borbònic defensaven l'ocupació de territoris com Igualada, Calaf o Cervera, Felip V, contra la voluntat de Villadarias, es va obstinar a creuar el Segre i conquerir la plaça forta de Balaguer.¹¹⁵ El 17 de maig, Felip V ja havia passat

112. HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 103, nota del 2 de juny de 1710.

113. HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 101, nota del 3 de juny de 1710.

114. HHSAA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 87-92, carta del 27 de maig de 1710. En aquesta secció resulta interessant la correspondència de Moles amb la cort vienesa, ja que la gran quantitat de dades que aporta ajuda a fer el seguiment de la campanya.

115. HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 87-92, carta del 27 de maig de 1710.

el Segre amb el seu exèrcit i havia acampat a Vilanova de la Barca, al nord de Lleida i a mig camí de Balaguer. Starhemberg preparava l'arribada de l'enemic a Balaguer.¹¹⁶

Starhemberg havia pres Balaguer el 26 d'agost de 1709 i havia acampat a la banda de ponent del pla d'Almatà de Balaguer.¹¹⁷ El pla d'Almatà està situat a la banda de ponent del riu Segre i correspon a una terrassa fluvial enlairada des d'on es pot controlar un vast territori del pla d'Urgell. Al pla d'Almatà es conserven les restes arqueològiques de la ciutat islàmica *Balagî*, totalment colgades per la terra i les restes de la seva antiga muralla. Actualment, sobre el pla d'Almatà es troben diferents edificis, entre els quals cal destacar el santuari del Sant Crist de Balaguer, bastit sobre la primitiva mesquita major de la ciutat, amb el seu antic convent de clarisses. A la banda sud del pla d'Almatà hi ha l'antic castell Formós i més al sud queda situada l'antiga ciutat de Balaguer.

Starhemberg va utilitzar el convent de les clarisses com a caserna reial i la ciutat de Balaguer com a caserna militar. A tot el perímetre del pla d'Almatà i de l'antiga ciutat, Starhemberg va manar fer construir un conjunt d'atrinxeraments que defensaven aquest assentament.¹¹⁸

La tropa borbònica estava composta per vint batallons i quaranta-nou esquadres que, segons els càlculs de Starhemberg, ascendien a 18.000 homes. L'exèrcit austriacista acampat a Agramunt es componia de vint-i-set batallons i quaranta-una esquadres, en espera dels reforços que havien d'arribar d'Itàlia, de quinze batallons i unes vuit esquadres.¹¹⁹

El 7 de juny, Carles III arribà al camp de Balaguer.¹²⁰ L'exèrcit aliat dirigit per Starhemberg havia baixat del pla d'Almatà i estava acampat i preparat des del 4 de juny a la plana d'Urgell, a llevant del Segre i a migjorn del riu Sió per esperar l'enemic. El 13 de juny, Felip V, amb el seu exèrcit, entrà en combat a Balaguer. La batalla durà des de les 7 del matí fins a les 2 de la tarda, en què es varen retirar.¹²¹ Les tropes borbòniques van trobar moltes dificultats i no van poder concloure el

116. HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 82, carta del 17 de maig de 1710.

117. Kriegsarchiv. ÖSTA, KA, KS, H III d 787.

118. Kriegsarchiv. ÖSTA, KA, KS, H III d 787.

119. HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 87-92, carta del 27 de maig de 1710.

Per aprofundir en el coneixement de la composició de les tropes, vegeu també els plànols: *Ordine de Battaglia dell'Exercito collegato in Catalogna formato in Agramont a di 20 di Maggio 1710. Maresciallo Conte Guido di Starrenberg* [sic], HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 94 davant i *Ordine de Battaglia dell'Exercito del Duca d'Anjou in Catalogna sino ai 15 di Giugno dell'Anno 1710*, HHStA/Spanien/K. 68/DK 1709-1730/ f. 94 darrere.

120. Lord MAHON, *History of the war...*, p. 117.

121. Kriegsarchiv. ÖSTA, KA, KS, H III d 787.

setge de Balaguer amb èxit. Amb motiu d'aquesta situació, el dia 18 es van retirar definitivament cap a la rodalia de Lleida.

El 25 de juny, a la ciutat de Balaguer, en ple conflicte bèl·lic, Carles III concedeix a Ramon Frederic Vilana-Perlas les terres que hauran de configurar el marquesat de Rialp. Li va concedir el castell, vila, i baronia o districte de Rialp i la vall d'Àssua. La donació va ser feta a perpetuïtat a ell i als seus i a aquells que ell volgués, per remunerar els serveis prestats a la causa austriacista.¹²² La vall d'Àssua és una vall de la comarca del Pallars Sobirà, al Pirineu català, en els termes municipals de Rialp i de Sort: «Baroniam castrum et villam de Rialp, valemque d'Assua, cum omnibus».

El 26 de juny, Felip V retirà les seves tropes cap a Lleida, necessitat i mancat de queviures. El 27 de juny, Carles III sortí de les trinxeres per anar a l'encontre dels seus enemics. Travessà el Segre per Balaguer i la Noguera per Alfarràs. Carles III va arribar fins a Almenar, on va iniciar batalla.

Batalla d'Almenar. Guanyen les tropes austriacistes. Almenar va servir per a tallar la projecció i els avenços de Feli V des d'Almansa. Tot i això, la guerra prosseguia. No tenint altre remei que seguir per l'Aragó, l'exèrcit de Felip V no pogué defugir una nova batalla el 20 d'agost a la rodalia de Saragossa, on fou vençut i destrossat. El rei va haver de fugir, per Àgreda, cap a Castella. A Barcelona es va rebre la nova de l'honrós triomf. La batalla de Saragossa es va produir sota el Monte Torrero, davant de la ciutat, batalla que també es coneix amb el nom de batalla del Monte Torrero.

Guanyen les tropes austriacistes i el dia 21 es canta el tedèum.¹²³

Felip V arriba a terres castellaness i instal·la la cort a Valladolid, tement per la cort i els seus partidaris. Starhemberg (Guido von Starhemberg) va manar als felipistes que no seguissin, donant-los un temps d'avantatge, fet que fou aprofitat per l'exèrcit en desbandada. Costa entendre aquesta actitud de Starhemberg, ja que era l'ocasió per acabar amb la guerra. El cansament i les baixes del seu exèrcit

122. ACA. Cancelleria Reial, Registre Monarques, «Intrusos», Reg. 197, f. 40v-49r. Traducció del llatí al català de Salvador Iranzo i Rosario Perea (1999). Reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 165. En el document següent, redactat també el 25 de juny a la ciutat de Balaguer, s'exposa que «Vuestra Magestat otorga donación perpetua a Don Raimundo de Vilana Perlas de la facultat de [reivindicar-lletra gairebé illegible] los censos, diezmos y demas emolumentos arriba expresados que por V.M. fueron vendidos a carta de gracia a Don Joseph de Subirà y Julià. Su Magestad me lo mando», reg. 197, f. 49v-54v.

123. Lord MAHON, *History of the war...*, p. 127.

podien ser l'excusa. La pau entre les Dues Corones i els aliats s'anava embastant. La mort del pare i posteriorment del germà de Carles III i els interessos de mercat i de poder d'Anglaterra i també d'Holanda provocarien ben aviat recels entre el general Starhemberg, imperial, i Stanhope, anglès, amb interessos nacionals i polítics contraposats.¹²⁴

El 31 d'agost de 1710 es convoca un consell de guerra per decidir la direcció de la campanya. Starhemberg opina que s'ha de tancar el camí de França, ocupant Navarra, prenent Pamplona i les altres places de Biscaia i per Àlava i la Rioja introduir-se a Castella fins a Salamanca, incorporant-se allí a les tropes de Portugal. Stanhope s'hi oposà. Havia rebut de la reina Anna l'ordre de portar Carles a Madrid. Ho fixava tot a aquesta ordre sense considerar l'estabilitat que la causa austríaca pogués tenir a Madrid, la ciutat de l'ós i l'arboç. Els cabdills espanyols s'inclinaren envers el general anglès. Es va portar a efecte la traça de Stanhope contra el vot del monarca, que hagué de respectar la majoria de vots del consell.¹²⁵

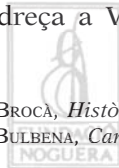
En aquest context és on Ramon Frederic, que es va posicionar amb Starhemberg, rebrà una de les crítiques més dures per part de Peterborough.

Aquesta crítica que va rebre el nostre personatge, emesa a l'època, està fidelment documentada i es troba anotada en el Diari de Lenoir, que va ser redactat durant la campanya de 1710, quan els aliats varen entrar per segona vegada a Madrid. Tal com s'ha comentat en un capítol anterior, Lenoir era el secretari del general Stanhope durant la campanya de 1710. Aquest diari forma part de l'apèndix de l'obra *The history of de war of the Succession in Spain* redactada per lord Mahon, nom amb què era conegut l'historiador i polític Philip Henry Stanhope, descendent del general James Stanhope. Aquest autor va escriure el llibre basant-se fonamentalment en un conjunt de documents i cartes del seu avantpassat, les quals adjunta com a apèndix al final de l'obra.

El 6 de setembre de 1710, un cop s'havia decidit seguir la proposta de Stanhope d'entrar a Madrid, la cort que assisteix la campanya, entre la qual es troba Ramon Frederic, no sembla estar gens convençuda d'aquesta decisió. Lenoir escriu que «Perlas would not have come so far as we already are. The Mareschal [comte de Peterborough] and him have renewed their quarrels». És en aquest context que el mariscal comte de Peterborough adreça a Vilana-Perlas la tremenda frase

124. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, p. 233.

125. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 297.

següent: «The King had four or five servants that merited hanging and that he ought to be one of the first of them».¹²⁶

S'ha de considerar que, si Vilana-Perlas no estava convençut, Starhemberg tampoc, ja que precisament aquesta decisió de Stanhope és un dels motius que va determinar les desavinences entre els dos generals que miraven pels interessos de Carles III.

S'acordà que les tropes de Starhemberg i Stanhope anessin a Madrid per impedir que en sortís Felip V. Carles III no desautoritza que es reprengui la conquesta de València. Stanhope va aconsellar que l'arxiduc passés amb tot l'exercit per Madrid per les grans i avantatjoses conseqüències que produiria l'ocupació de la capital. L'arxiduc va posar en marxa tot l'exèrcit cap a Madrid abans d'arrancar l'alba del 31 d'agost de 1710.

This morning, an hour before day, the army began to march, and ababout noon we arrived at the Plasencia [...] The enemy advanced within four hours of de camp we left, but, upon the approach of a detachment of horse which we sent that way, they retired in great precipitation.¹²⁷

Desavinences entre generals. La cort que acompanyava Carles III, amb Vilana-Perlas com a secretari, no es va mostrar convençuda de partir directament cap a Madrid.

El 21 de setembre de 1710, les tropes austriacistes entren a Madrid. La guerra no havia acabat i calia reestructurar l'exèrcit. Madrid no volia Carles III, era ben clar. «General Stanhope went from thence to the town house, but the inhabitants seemed very sorry to see us there, and not one showed any expression of joy».¹²⁸

Carles III i els seus entraren a Madrid. A Madrid, Carles no era tan estimat com Felip, a qui la ciutat ja coneixia. El rei Carles, per aconseguir l'afecte dels madrilenys, o potser per algun altre motiu, hi deturà les tropes del seu seguici més temps del convenient i donà temps perquè es refessin les restes escampades de l'exèrcit de Felip i que li arribessin reforços per sobreposar-se al seu contrari. Per segona vegada, Carles III entrà a Madrid i es trobà arreu voltat per enemics, més presoner que rei.

126. Lord MAHON, *History of the war...*, p. 128.

127. Ídem, p. 127.

128. Ídem, p. 129.

Des de Madrid i els seus veïnatges acudí la noblesa a fer el besamà a Carles III. A Madrid es va prendre nota rigorosa de tots els personatges que hi varen assitir, fent distinció dels seus càrrecs i orígens; classificats per classes i nacions, fent distinció dels que varen romandre a la capital castellana, els que seguiren el rei a Barcelona o els que el varen seguir tot travessant el mar fins a Viena. Entre aquests personatges cal destacar Magí Vilana-Perlas, oncle de Ramon Frederic, el qual, segons indica Castellví, no va seguir a Carles III ni al seu nebot a l'exili de 1713, sinó que va romandre a Barcelona atesa la seva avançada edat.¹²⁹

Magí Vilana-Perlas probablement ja hauria retornat a Barcelona amb el seu nebot, ja que a la pasqua de 1711 consta a les llibretes de comunió com a resident al Regomir de Barcelona, lloc on residí fins a la desfeta de 1714.¹³⁰ L'any 1714, la casa del Regomir passà a mans de José Patiño i l'oncle Magí no se sap on va anar a parar.

Les tropes felipistes es referen. Tan sols els mancava un home que les organitzés i les portés a la victòria. Aquest home havia d'ésser Lluís Josep de Borbó-Vendôme, duc de Vendôme. L'any 1710, el duc de Vendôme fou nomenat comandant en cap de l'exèrcit borbònic espanyol. El rei Lluís XIV havia enviat el duc de Noailles amb un exèrcit de tropes franceses cap a Catalunya entrant pel Rosselló. D'altra banda, el cristianíssim envià el duc de Vendôme, home d'una gran estratègia militar, a refer l'exèrcit espanyol. Entraven més tropes per Navarra i Baiona i es va reconstruir un nou exèrcit amb el que restava de la tropa. El duc de Vendôme va cercar la manera de derrotar els aliats. Començà per tancar relacions amb Portugal i després romangué a punt d'aprofitar l'ocasió de batre els dos grans generals per separat, Starhemberg i Stanhope. El 6 de setembre de 1710, Felip V convocà la grandesa d'Espanya i l'endemà ordenà passar família, consell i tribunals a Valladolid.

El rei Carles III prengué la decisió de tornar a Barcelona, donada la dificultat de sostenir-se en territori totalment hostil. Decideixen arregar-se cap a Aragó dividint-se en tres columnes o cossos: anglesos, austríacs i holandesos i portuguesos.

El rei tenia pressa per sortir de Castella i podia més l'ansia de fugir del perill de ser segrestat i arribar a Catalunya que tots els in-

129. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 147.

130. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Any 1711 a 1714.

convenients. Quan va arribar a Aragó va dir: «Ya estoy en mi reino».¹³¹ El 29 de novembre, Carles III entrà a Saragossa. El mateix dia que entrà a Saragossa, evacuà l'exèrcit aliat de Toledo. Carles III es quedà a Saragossa des del 29 de novembre fins al 3 de desembre.

Els anglesos, amb Stanhope al capdavant, de comú acord amb Starhemberg, decidiren prendre direcció a Brihuega, on arribaren el dia 6 de desembre amb set batallons d'infanteria i vuit esquadrons de cavalleria.

L'exèrcit felipista, amb nova moral i nou comandament, creixia en moral i nombre d'efectius. Felip V s'anava refent i s'anava reorganitzant. Els emissaris vigilaven tots els moviments dels aliats i se'n rebien notícies diàries i, fins i tot, Vendôme coneixia les discussions que mantenien els comandaments aliats.

El 3 de desembre de 1710, Felip V arribà a les portes de Madrid i, després de visitar el temple d'Atocha, es va dirigir a palau. Tres dies després, el 6 de desembre, Felip V i el duc de Vendôme varen sortir a l'encontre de l'exèrcit aliat. Vendôme exposà la conveniència d'atacar els aliats a Guadalajara, si aquests continuaven marxant amb dues columnes separades, com així succeïa. Felip V i Vendôme iniciaren la marxa.¹³²

L'exèrcit aliat seguia dividit: Stanhope amb set batallons i vuit esquadrons i Starhemberg amb vint-i-set batallons i vint-i-nou esquadrons.¹³³ Entre el posicionament de Starhemberg i de Stanhope hi havia el doble de la distància prevista, atesos el cansament i la falta d'aliments. Els set batallons de Stanhope són a Brihuega i Starhemberg a vuit hores de camí. Stanhope decideix no protegir el poble ni establir patrulles de vigilància en els turons que envoltaven Brihuega, ja que va pensar que els felipistes no creuarien el Tajo. El 7 de desembre, Felip V sap que el general anglès Stanhope passa la nit a Brihuega, vila de La Alcarria. Vendôme es posà al capdavant de la tropa i creuà el Tajo.¹³⁴

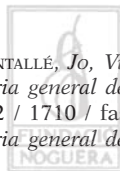
El matí del dia 7 de desembre, Stanhope pot veure les tropes borbòniques ocupant el pont sobre el riu Tajuña, proper a Brihuega. Stanhope, sorprès per l'aparició de l'exèrcit de Felip V, no té ni gairebé temps d'enviar el seu ajudant Crosby a demanar ajuda a Starhemberg, ni de fortificar el poble.

131. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*, p. 199.

132. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 114.

133. Kriegsarchiv. AFA/ K. 292 / 1710 / fasc. 12, núm. Ad. 5

134. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 114.

Vendôme aprofità l'excés d'orgull i de confiança i es posicionà per guanyar la batalla, i també la guerra. El dia 8, Vendôme aconseguí tancar totes les sortides de Brihuega a Stanhope i procurà detenir Starhemberg amb la cavalleria. El 9 de desembre es venç la batalla de Brihuega per part de les tropes felipistes. Capitulació de Stanhope. L'assalt a Brihuega va ser cru i sagnant i l'entrada a la població va costar grans lluites i un gran nombre de víctimes. Stanhope aquella nit afirmà reiterades vegades que serien les últimes tropes angleses que entrarien a Espanya.¹³⁵

Starhemberg, que havia rebut massa tard les notícies del perill en què es trobava el grup britànic, va retrocedir immediatament i va plantar cara a l'exèrcit francoespanyol en una sagnant batalla prop de Villaviciosa de Tajuña, coneguda com la batalla de Villaviciosa, el 10 de desembre. L'exèrcit aliat va mantenir el control del camp de batalla, però ambdós bàndols ho varen considerar una victòria. Tot i l'empat tècnic, la batalla va suposar un èxit per a Vendôme, ja que l'exèrcit de l'arxiduc, tot i que va prosseguir una retirada de forma ordenada, es va veure encara més debilitat i fustigat pels irregulars i la cavalleria francoespanyola.

Soldats i oficials varen ser fets presoners, com és el cas del tinent coronel comte d'Alcaudete. Els presoners primer van ser portats a Torija i el tracte per part de l'exèrcit borbònic, segons indica Alcaudete al general Starhemberg en una carta enviada el 13 de desembre, va ser correcte. Posteriorment varen ser conduïts a Marchamalo, on havien de rebre les disposicions sobre el seu destí.¹³⁶

Les hosts de Carles quedaren destrossades per complet, i només se salvaren 6.000 homes d'un exèrcit que poc abans era format per 30.000. El dia 15 de desembre, Starhemberg, amb 2.000 cavalls, amagant-se pels boscos, anà retirant-se prudentment cap a Aragó, i d'allà passà a Barcelona, amb els soldats que va poder, on arribà el 6 de gener. Barcelona era pràcticament l'únic enclavament espanyol a reconèixer l'autoritat de l'arxiduc Carles. El mateix 15 de desembre, Carles III entrà a Barcelona.

Saragossa començà a patir greus penúries per assegurar el correcte manteniment de les tropes que vetllaven el territori des de la capital aragonesa fins a Fraga. Starhemberg, en la seva retirada cap a Barcelona, determinà acampar a Saragossa amb tot el seu exèrcit. Els diputats aragonesos, en carta del 21 de desembre, mostraren al rei

135. Ídem, p. 114.

136. Kriegsarchiv. AFA/ K 292 /1710/ fasc. 12, núm. 14.

la seva disconformitat davant aquesta decisió, ja que si Starhemberg anava cap a Saragossa per tan sols acampar i descansar, a més de deixar Saragossa desprotegida enfront d'una nova embranzida borbònica, l'exèrcit aliat deixaria tota la tropa aragonesa sense l'aliment que havia estat emmagatzemat per passar l'hivern i això debilitaria molt la defensa del territori fronterer amb Catalunya. Si fos així, l'exèrcit no podria alimentar-se si no arribava gra de Catalunya.¹³⁷

Tres dies més tard, Ramon Frederic Vilana-Perlas, en nom del rei, els responia que Starhemberg no podia restar per a la defensa a Saragossa i ha de tornar a la capital i que confia en la fidelitat dels aragonesos, i que el rei faria el possible per seguir garantint la manutenció de les tropes.¹³⁸

El mateix dia 24 de desembre, Ramon Frederic escriu a Starhemberg per informar del parer dels diputats aragonesos i indica al general que l'actitud i moviments de l'exèrcit aliat en aquella ciutat han de garantir la tranquil·litat dels naturals. En aquest comunicat queda clar que la defensa tàctica de la Corona d'Aragó s'ha de dirigir cap a Girona, per evitar un possible i terrible atac borbònic per la banda nord de la capital catalana. Ramon Frederic Vilana-Perlas també informa Starhemberg sobre l'estat de l'ajuda sol·licitada als estats aliats. El comte Hamilton va partir cap a Viena; el marquès de Sans cap a l'Haia, i Francisco de los Ríos cap a Anglaterra. D'altra banda, Vilana-Perlas havia connectat amb l'almirall Sir John Norris, «habiendole despachado expreso pidiendole venga aqui y nos facilite pera el servicio publico el uso de la Plata y Oro que se encontró en las Presas que hizo Milord Forbis».¹³⁹

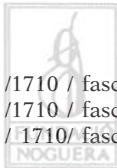
És evident que Vilana-Perlas veia imminent l'avanç de l'exèrcit borbònic i també tenia clara la feblesa en què es trobava tot el Principat, esgotant totes les possibilitats per recaptar socors i subsidis per al manteniment de la defensa. Però les tropes borbòniques ja estaven envalentides i avançaven cap al Principat.

El 27 de desembre de 1710 s'inicia el setge de les tropes borbòniques a Girona per part del duc de Noailles, que penetra des dels Pirineus. Starhemberg no va veure possible la reorganització del seu exèrcit per poder anar a l'auxili de Girona. Si les hosts aliades sortien a la recerca de les que avançaven des de l'Empordà, el duc de Vendôme o el mateix Felip V amb el seu exèrcit vencedor podien penetrar a Catalunya

137. Kriegsarchiv. AFA/ K 292 /1710 / fasc. 13, núm. 1b.

138. Kriegsarchiv. AFA/ K 292 /1710 / fasc. 13, núm. 1a.

139. Kriegsarchiv. AFA/ K 292 / 1710/ fasc. 13, núm. 3.

per la banda de ponent. El 25 de gener de 1711, Girona capitulà. Les capitulacions de Girona no es varen complir fins al dia 1 de febrer, dia que entrà el duc de Noailles, vencedor en aquella ciutat, on publicà un perdó que fou menyspreat per tots els catalans.¹⁴⁰

Després de la victòria de Villaviciosa, l'adquisició de Girona era un nou pas en la balança de la fortuna, més que per a Felip, per al protector de la seva causa, Lluís XIV, que des de llavors es va fer el sord a qualsevol proposició de pau i manà més decididament a les seves tropes que avancessin, així que els francesos aviat s'apoderaren de la plana de Vic i de la vall d'Aran.

El 4 de gener de 1711 arribà Felip V a Saragossa. Instaurà la festivitat dels Desagravios, funció que va manar celebrar cada any el diumenge immediat al dia de la Concepció de Maria Santíssima, en commemoració dels dos gloriosos triomfs que Déu va concedir a les armes catòliques els dies 9 i 10 de desembre en manifestació del dolor, sentiment i horror pels ultratges, les profanacions i els sacrilegis comesos pels enemics en els temples, les imatges i els vasos sagrats durant la seva passatgera i efímera dominació a Castella.¹⁴¹

La desventurada traça de Stanhope havia permès a Noailles abocar els soldats damunt Catalunya i Starhemberg es va veure obligat a deixar Felip V mestre de Castella per córrer a ajudar el seu rei i els valents catalans.

Carrera i Bulbena acaba el capítol de la campanya de 1710 amb una reflexió que considero interessant incloure en aquest redactat:

És innegable que la pensada de Starhemberg era de punta y pistó, com a filla de tan gran general, y que si se l'hagués cregut en Çaragossa lo triomf de Carlos hauria sigut tal volta efectiu. Ab tot no era encara aquesta la millor resolució que calia pendre després de les tunyines d'Almenara y de Monteterrero. Bo hauria estat que los capdills catalans, aragonesos y valencians aconsellat al Rey haguessen, dihentli: «Senyor, dexau que los castellans y andalousos se governin ab llur Felip V, no vos ficau en un pahís hon no vos volen; refermause com roure vell arrelant ab soca forta, en les terres de l'antich reyalme d'Aragó, que tan vos ay-men; fortificau a desdir fronteres y governau dè de Barcelona als súbdits d'aquesta gloriosa terra. Si algun jorn fets esdevenidors, may somniats, vos axequen a l'enlairat lloch d'Emperador d'Alemanya, essent lo vostre poder mal vist per nacions de mires

140. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, p. 236.

141. Modesto LAFUENTE, *Historia general de España...*, vol. XIII, p. 119.

egoïstes que a gratcient rumiaràn lo medi d'afeblirvos, aplacau llurs recels cedint la corona d'Aragó a un Príncep aymat de sos fills, qual són los Prínceps de les nobles cases de Liechtenstein o de Darmstadt»

Vosaltres, ¡oh nobles castellans que seguíu la causa de Carlos!, veniu a casa nostra y sereu rebuts com germans en lo caliu de nostra amor. Navarra y les terres Vasques no trigaran gayre temps a aplegarse ab nosaltres fugint de les tendències centralisadores de Madrit. Y tu, Castella, nostra germana en l'història, ab la qual ab bona germanor visquérem en temps dels romans y dels goths, ab qui una metexa aspiració nos unia al combatre a l'alarb pera reconquerir la terra Hispana y ab qui, finalment, nos unírem, en llaç d'amor, en temps dels Reys Cathòlics, Ferràn y Elisabeth, si vols venir, oberts tenim los braços; però ha d'esser ab un govern regional, no ab un govern centralisador a la francesa, com lo que tries. Volem viure ab tu com a germanes, respectantse l'una a l'altra sa personalitat política y administrativa, com dues bones germanes se respecten mutualment llur caràcter y llurs particulars nobles aficions.¹⁴²

A principi de 1711, el territori de Carles III quedaria reduït a la zona compresa entre Igualada, Tarragona i Barcelona, a més de les illes mediterrànies.

Es podia dir que Carles III anava esdevenint rei sense dominis i si els aliats o l'emperador no feien aviat un esforç, qui sap la fi tràgica que tindria la seva causa, i fins i tot potser la seva persona, ja que Starhemberg no veia manera possible de defensar-se de tants enemics i demanà llicència a l'emperador per retirar-se, al·legant que no veia manera de tenir exèrcit per contrarestar els francesos ni tampoc els espanyols que havien avançat fins passat Balaguer i Calaf. Ateses les guerres d'Hongria, l'emperador no podia destinar exèrcits a batallar a la Península. Els exèrcits d'Itàlia i altres punts tampoc no els podia minvar sense comprometre'ls. La situació després de les batalles de Brihuega i Villaviciosa va deixar tocades les tropes aliades.¹⁴³

142. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 305.

143. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 240.

2.4.3. Ramon Frederic Vilana-Perlas nomenat marquès de Rialp

Tal com s'ha indicat, el 16 d'agost de 1710, quatre dies abans de la batalla de Saragossa, Ramon Frederic és nomenat marquès de Rialp per Carles III d'Espanya a Bujaraloz.¹⁴⁴

A la seva introducció, Ferdinand Wolf afirma que Ramon Frederic Vilana-Perlas havia fet relació amb el príncep Jordi von Hessen-Darmstadt, al qual havia conegut durant el govern a Catalunya, per a conspirar en favor del partit austríac contra la sobirania de Felip d'Anjou. La seva correspondència secreta va ser, això no obstant, espiada pel partit francès i ell mateix va ser empresonat i potser hauria pagat amb la vida l'adhesió a la casa d'Àustria si Barcelona no hagués arribat al poder del rei Carles l'any 1705, abans de la conclusió dels processos d'alta traïció iniciats en contra seu.¹⁴⁵

El 16 d'agot de 1710 es firma a Bujaraloz la «Carta ejecutoria del Marquesado de Rialp», per la qual se li concedeix el marquesat de Rialp i apareix escrita pel lloctinent en l'ofici de protonotari i cunyat del neomarquès, Juan Francisco de Verneda. En el document, el rei deixa ben clar el motiu del nomenament: «[...] demostrando en todo tu valor, fidelidad, prudencia y sagacidad, sin ahorrar trabajos ni molestias para la defensa de este Principado».¹⁴⁶

Aquest títol se li concedeix després que el rei Carles III li hagués concedit les terres dos mesos abans. El document pel qual se li varen donar, atorgar, cedir, transferir i traspassar per sempre la baronia, el castell i la vila de Rialp i la vall d'Assua, amb tot, etc. —«Baroniam castrum et villam de Rialp, valemque d'Assua, cum omnibus»—, va ser emès el 25 de juny del mateix any.¹⁴⁷

Segons Montserrat Beltran, no ha quedat constància de com estava considerat entre el poble menut, tan sols n'ha quedat constància en la

144. ACA. Cancelleria Reial, Registre Monarques, «Intrusos», Reg. 197, f. 54v-59v. Traducció del llatí al castellà de Julio Casares i dipositat a l'arxiu de l'actual marquesa de Rialp. Reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 167.

145. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe der Kaiserin Elisabeth, Gemahlinn K. Karl's VI, an den Staatssecretär Marques de Rialp», a *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosphisorisches Classe*, lligall 12, quadern I-V. K.K. Viena, Hof-und Staatsdruckerei, 1854, p. 113.

146. ACA. Cancelleria Reial, Registre Monarques, «Intrusos», Reg. 197, f. 54v-59v. Traducció del llatí al castellà de Julio Casares i dipositat a l'arxiu de l'actual marquesa de Rialp. Reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 167.

147. ACA. Cancelleria Reial, Registre Monarques, «Intrusos», Reg. 197, f. 40v-49r. El document *Donació de la Vila de Rialp i Vall d'Assua amb totes les seves jurisdiccions i dependències (25-vi-1710)* va ser traduït del llatí al català per Salvador Iranzo i Rosario Perea (1999). Reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 165.

revolta protagonitzada pel poble de Rialp en ocasió de la concessió del marquesat de Rialp a Ramon de Vilana-Perlas. Els habitants de Rialp varen oposar-se violentament al nou senyor;¹⁴⁸ havien adquirit des de l'antiguitat el privilegi de restar directament vinculats a la Corona i s'oposaren al fet d'haver de restar sota domini privat. Tan sols l'hàbil mediació de la reina Elisabet va poder calmar els ànims de la població i aconseguí que el poble permetés la incorporació del nou amo, però amb el condicionant que el nou marquès havia de respectar i fer valdre els seus drets davant les Corts. Tot i això varen haver de ser enviats cinc-cents soldats per aconseguir mantenir la calma.¹⁴⁹

Un cop nomenat marquès de Rialp, la condició social del nostre personatge es va notar a tots els nivells. A la seva residència del Regomir es donà una transformació radical en el nombre d'habitants a la casa, de manera que s'hi troben instal·lats amb dret a comunió vint-i-vuit habitants el 1710, trenta-set el 1711 i trenta-dos el 1712 incloent cotxers, cambres, un mestre, un reverend i un esclau, enfront dels tretze de 1706, dels disset de 1707 o dels setze de 1708 i 1709.¹⁵⁰ Des d'aquell moment l'acompanyarà l'escut del marquès de Rialp (figura 5).

2.4.4. *Esposori espiritual de les filles de Ramon Frederic a Santa Maria de Montsió*

En plena campanya bèl·lica, el 26 de novembre de 1710, Francesca, de 16 anys d'edat, una de les filles de Ramon Frederic, professa com a monja en el convent de Santa Maria de Montsió de Barcelona. Per a la celebració de l'esposori espiritual de Francesca en el convent de Montsió, la Capella del Palau de la Comtessa o Capella de Nostra Senyora del Palau va interpretar uns villancets dirigits pel mestre i compositor Tomàs Milans i Godayol (Canet de Mar 1672-1742), un dels músics més destacats de la seva època. La celebració es va fer aquest dia de novembre, coincidint amb la celebració universal de l'esposori

148. Montserrat BELTRAN MORALES, «El desgovern durant el "regnat" de l'Arxiduc: Estudi d'un manuscrit anònim contemporani», *Actes del 1r Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, Civit, Universitat de Barcelona, 1984, vol. II, p. 215-223, esp. 218. Vegeu també Pedro VOLTES BOU, *L'Arxiduc d'Àustria: rei dels catalans*, Barcelona, Aedos, 1967, esp. p. 210.

149. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI...*, p. 615.

150. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de Comunió, Arxivador XLVIII, Anys 1706 a 1712.

de la Verge Maria amb sant Josep.¹⁵¹ Francesca va arribar a ser priora del monestir de Santa Maria de Montsió i es féu càrrec de tres priorats seguits, des de l'any 1740 fins al 1749.¹⁵²

Tres anys més tard, el març de 1713, pocs dies abans de la partida de Ramon Frederic cap a Viena, Teresa, una altra de les seves filles, professa també com a monja en el mateix monestir, essent priora Maria Teresa de Copons.¹⁵³

Es conserven documents sobre l'activitat de Francesca com a priora en el recull de pergamins que es varen salvar de la Guerra Civil. En els pergamins núm. 36, 37, 38 i 39, corresponents a les professions dels anys 1744, 1747 i 1748, Francesca apareix com a priora del monestir. Francesca va morir l'any 1754 i la seva germana Teresa havia mort bastant abans, ja que l'any 1739 ja no apareix com a religiosa de la comunitat.¹⁵⁴

Al segle xv, el convent de monges de Santa Maria de Montsió es traslladà a l'antic convent augustinia de Santa Eulàlia del Camp, dels anomenats frares del sac, situat prop de la plaça de Santa Anna, actual portal de l'Àngel. El convent existent adoptà el nom de Santa Maria de Montsió. El monestir va viure una època de prosperitat fins que l'any 1714 va ser bombardejat i les monges abandonaren la clausura. Les obres de restauració varen ser llargues i costoses. Entre el 1882 i el 1888, l'església i el claustre foren traslladats, pedra a pedra, a la Rambla de Catalunya. Durant la Guerra Civil, el monestir va ser assaltat i les imatges religioses, cremades. Posteriorment, esdevingué la caserna militar Pi i Margall. Un cop acabada la guerra, i davant la impossibilitat econòmica de restaurar el monestir, la comunitat decidí el 1947 tornar-se a traslladar. Compraren el mas Can Casanovas a Esplugues de Llobregat i traslladaren el claustre gòtic de nou, pedra a pedra, edificant una nova església, dedicada a l'Assumpció.¹⁵⁵

151. UB. Biblioteca de Lletres de la UB. CRAI Biblioteca de Reserva. Fons pergamins. Pergamí B-65-5-17-21. *Villancicos que se cantaron en el real convento de Montesion de Barcelona por la profesion de Doña Francisca de Vilana Perlas, a 26 de noviembre de 1710* [...], Barcelona, Rafael Figueró, 1710.

152. Antoni PAULÍ MELÉNDEZ, *El real monasterio de Nuestra Señora de Monte-Sión de Barcelona*, Barcelona, Bartrés, 1952, p. 135.

153. Arxiu del Monestir de Santa Maria de Montsió, «Pergaminos de Profesiones salvados de la revolución de 1936», pergamí núm. 25, *Professió de sor Teresa de Vilana Perlas i Fabregas*, 1713.

154. Ídem, pergamí núm. 36, 37, 38 i 39.

155. Antoni PLADEVALL, «Montsió», a *Gran enciclopèdia catalana* (en línia).

2.4.5. Any 1710. «Reflexions» de Ramon Frederic Vilana-Perlas

El 1710 es fan públics, o si més no estan datats aquell any, uns escrits titulats *Reflexiones anticipadas en Barcelona a Su Majestad CC para el buen gobierno de la España, año 1710*, atribuïts actualment a Ramon Frederic Vilana-Perlas. Aquestes reflexions apareixen catalogades a la Real Academia de la Historia sota l'autoria de Juan Amor de Soria, secretari de Ramon Frederic des de l'any 1706. Es tracta de vuit reflexions sobre l'organització general de la monarquia i que, si fossin de Juan de Amor de Soria, tindrien diferències amb la seva obra principal, *Enfermedad crónica y peligrosa de los Reynos de España y de Indias: sus causas naturales y sus remedios*, més coneguda com simplement *Enfermedad crónica*. Tot i l'autoria atribuïda a Amor de Soria, a Ernest Lluch li sembla fefaentment que l'autor és Ramon Vilana-Perlas (o si més no l'inspirador), encara que el seu secretari hagués fet el redactat o la transcripció. El text es presenta en tres parts i està compost per deu grans folis a doble cara que contenen escrites les vuit reflexions i tretze folis més que contenen dos escrits més.¹⁵⁶

Les vuit reflexions representen una vertadera anàlisi econòmica de l'estat de la monarquia, exposant amb coneixement i sense cap mena de recel les realitats de l'organització i distribució de la riquesa i els incompliments i falta de rigor del personal, que fan que els pressupostos no aconseguixin acomplir amb la finalitat exposada en el títol del document.

A les vuit reflexions, les segueix un text anomenat «Discurso sobre la necesidad que hay en estos reinos de la moneda Provincial, y importancia de su fábrica para el bien común de la Monarquía». El redactat reclama la utilització de la moneda provincial, essent «el alma de las repúblicas, y la sangre que las mantiene, y el móvil del comercio, y el trato y contrato universal de las gentes, y el humor radical de que se alimentan y sustentan las rentas», així com regular la fabricació de moneda pròpia, controlar l'entrada de moneda estrangera, evitar falsificacions, evitar l'evasió del capital del territori i formar a gent per poder assolir aquestes responsabilitats.

Finalment acompanya un document redactat per un «Leal vasallo (que por serlo ha padecido diez años los mas graves trabajos) que ofrece en este papel el medio de restaurar la Monarquía». Aquest document denuncia els defraudadors, exposa la gran multitud de gent i càrrecs, molts inútils que s'ocupen a les administracions, o la gent que viu amb

156. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 21-22.

l'esquena dreta, entre d'altres. Els defraudadors, els classifica en quatre classes. La gent comuna i oficials o els seus fills, que viuen defraudant els drets reials; els eclesiàstics i les comunitats, que negocien amb els seglars a través de juraments falsos i altres delictes i ocultacions; els gentilhomes de les ciutats, que defugen de l'exèrcit i, la quarta classe, els ministres i guardes de les rendes, des del principal fins al més baix, els quals afavoreixen i dissipen grans sumes de diners a favor del personal que els és de més conveniència.¹⁵⁷

La paternitat d'aquest manuscrit per part de Ramon Frederic Vilana-Perlas, a Ernest Lluch, li sembla indiscutible.

2.5. CARLES, MONARCA DELS CATALANS I EMPERADOR DEL SACRE IMPERI ROMANOGERMÀNIC

2.5.1. *Mort de l'emperador Josep I i el cas Grases*

El 17 d'abril de 1711 mor l'emperador Josep I d'Habsburg, de 32 anys d'edat i, sense deixar successió directa, la Corona imperial passa al seu germà Carles. L'arxiduc Carles entrava hereu de tots els estats hereditaris de l'Imperi. L'1 de maig arribava la notícia de la seva mort a Barcelona i des de Viena es reclamava la seva partida cap a l'Imperi. Els esforços de Carles III, en aquell moment, tan sols s'aplicaven en sol·licitar socors i assolir mitjans per a la causa.¹⁵⁸

En aquells moments difícils i delicats del rei i del Principat, es va publicar un llibret del qual considero oportú documentar l'origen i el contingut per la repercussió que va tenir el cas i per la implicació del nostre personatge en aquest afer.

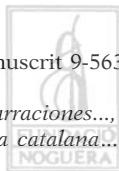
L'any 1711 esdevingué un episodi que marcarà ideològicament Vilana-Perlas i l'autriacisme hispànic: el punt d'equilibri entre el poder reial i les Corts catalanes. Una discussió que no solament es va mantenir viva en els últims anys de vigència de l'Espanya composta, sinó que a l'exili de Viena continuarà i creixerà fins a constituir-se en la principal querella austriacista.¹⁵⁹

El 24 d'abril de 1711 es va publicar un llibre amb la rúbrica *Epítome o compendi de les principals diferències entre les lleys generals de Catalunya, y los capitols de redres o ordinacions del general de aquella que al Molt Iltre. Senyor Dn. Ramon Vilana Perlas Marqués de Rialp, del*

157. RAH, D. 27. (VLS 2). Manuscrit 9-5637, núm. 15. Reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 121-137.

158. Francesc de CASTEL·LÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 233.

159. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 45-46.

*Consell de Sa Magestat, y son Secretari en lo Despaig Universal consagra lo Dn. Francisco Grases i Gralla Ciudadá honrat de Barcelona y oydor de la Real audiencia del present Pincipat de Catalunya.*¹⁶⁰ L'autor del llibre era el doctor Francesc Grases i Gralla, doctor de la Reial Acadèmia, i del mateix títol ja es despenia que estava dedicat a Ramon Frederic Vilana-Perlas, secretari d'Estat. Una dedicatòria que mostra el caràcter de liderat polític que ja se li reconeixia.

Segons Ernest Lluch, Grases, en aquest escrit, pretenia demostrar la superioritat que havien establert les Corts sobre la cort. Les Corts proclamaven les «leyes generales» i la cort les «leyes de administraci3n», per la qual cosa «en Catalunya ninguna lley general pot esser revocada, alterada ni suspena sino en Corts generals» (p. 37-39). El concepte central exposat en el document era que «no fase la lley lo Rey i la Cort, ni lo Rey ab la Cort, sino lo Rey en la Cort». Ernest Lluch indica que, segons els estudis d'Oriol Oleart, el manuscrit núm. 79 de la Biblioteca de Catalunya correspondria a l'original del document.

Segons Antoni Jordà Fernández, Grases formalment només es proposava aclarir uns conceptes entorn de la jerarquia normativa dels capítols de cort i els capítols del redreç o del General. Però el que cal valorar, a la fi, diu l'autor, és la lectura i interpretaci3 que els coetanis de Grases van fer del seu treball. Una lectura veritablement esbiaixada, que portà greus conseqüències al seu autor involucrat en una lluita política de personalisme prop del monarca, enmig d'un conflicte bèl·lic.¹⁶¹

Les Constitucions, els capítols de cort i els actes de cort, tradicionalment, han estat considerats els tipus de normes derivats de la col·laboraci3 entre la cort i el rei. Les esmentades categories han estat acceptades i divulgades d'una manera arbitrària per juristes i historiadors del dret, però, de fet, podem considerar que totes les manifestacions normatives derivades de la cort general són veritables *actes de cort*. Els actes de cort, pròpiament dits, abracen doncs, els capítols de cort del general, que eren impresos a part i que no eren inclosos a les compilacions. Les Constitucions i els capítols de cort, juntament amb els Usatges de Barcelona principalment, formaven el nucli essencial de les anomenats compilacions. Dins d'aquests actes de cort, com un cas especial de capítols de cort, hi trobem els capítols de redreç, que s'associen a aquelles disposicions que s'elaboraven per regular tot el que feia referència al funcionament de la Diputaci3 i als drets del

160. Biblioteca de Catalunya. Reserva, F. Bon. 3142.

161. Antoni JORDÀ FERNÁNDEZ, «L'estudi (pendent) de l'*Epítome* o *compendi* de Francesc Grases Gralla», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 23, 2003, p. 202-214.

General i permetien establir els mecanismes pels quals la Diputació acaptava els ingressos necessaris per finançar-se i per fornir el donatiu que la Cort general haurà acordat d'oferir al monarca.¹⁶²

A l'escrit s'al·legava «poder á solas el Rey hacer leyes en Cataluña». Sabut pels tres comuns: Ciutat, Diputació i Braç Militar, i veient que això anava contra les llibertats del Principat, per ser aquest junt amb el rei qui podia redactar lleis, s'aplegà la conferència dels tres comuns i es va manifestar a Sa Majestat que castigues no solsament l'autor, sinó també el doctor Minguella i fins i tot arribà a culpar pel contingut de dit llibre a tots els jutges de la Reial Audiència i el mateix marquès de Rialp.¹⁶³

L'aparició de l'*Epítome* va desencadenar grans reaccions en contra i el 8 de juliol varen ser cremats tots els llibres, si més no, la majoria, per ordre del Consell de Cent.¹⁶⁴ Grases s'havia dirigit al canceller de Catalunya Llorenç Tomàs i Costa per a obtenir la llicència d'impressió. Aquest el va remetre a Josep Minguella, jutge fiscal del mateix Senat, per procedir a la censura, el qual va donar la seva aprovació i es va procedir a la impressió.¹⁶⁵ El 29 de juny, el rei redacta una carta en què es revoca del càrrec de ministres el doctor Francesc Grases i Gralla i el seu valedor el doctor Josep Minguella. La carta ve firmada per «Yo el Rei. - Don Ramon de Vilana Perlas». Segons Bofarull, aquest document presenta un curiós contrast, ja que la persona que el firma com a secretari de Carles III és justament a qui estava dedicat el llibre.

Aquesta circumstància desconcerta encara més si pensem que Minguella i Grases es consideraven membres de l'equip del rei i de Vilana-Perlas i una prova d'això és que van intentar destinar els dos condemnats a càrrecs a Nàpols, per la qual cosa també va haver-hi protestes. Va ajudar a aquesta dura condemna una cosa que realment no s'expressava: la impopularitat de Vilana-Perlas entre certs cercles, vist com un càrrec inamovible i eficaç, però del qual es criticava la corrupció i que hagués desplaçat bastants vells dirigents. La duresa amb què va ser rebut l'*Epítome* no es justifica si no hi afegim la impopularitat de Vilana-Perlas a causa dels seus pretesos desitjos d'enriquiment, tot i

162. Oriol OLEART, «La creació del dret: els anomenats capítols del redreç del General de Catalunya», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 13 (1), 1993, p. 245-258, esp. p. 245-249.

163. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 24.

164. Pedro VOLTES BOU, *L'Arxiduc d'Àustria...*, p. 213.

165. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 237.

que la seva capacitat per estar en el poder era àmpliament reconeguda fins i tot pels crítics catalans.¹⁶⁶

Segons Ernest Lluch, l'odi que era capaç d'atraure Ramon de Vilana-Perlas no tenia límits. Segons l'autor, i jo hi estic totalment d'acord, el cas més radical es troba contingut en un manuscrit anònim que s'hauria escrit en una data que coincideix amb els afers del cas Grases.

2.5.2. «*Sobre los sucesos de Cataluña y estado de la monarquia, a principios del siglo XVIII*». *Crítica ferotge al «Secretario»*

Aquest manuscrit anònim es troba en el plec de Manuscrits o Miscel·lània Històrica 753 de la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona i li correspon el número 43, arxivat sota l'epígraf «*Sobre los sucesos de Cataluña y estado de la monarquia, a principios del siglo XVIII*».¹⁶⁷ El manuscrit va des del foli 170 fins al 202 del plec, és d'autor desconegut i no porta cap títol que l'encapçalí. El document es compon de dues parts ben diferenciades. Una primera part mostra el contingut del redactat ordenat en trenta-nou punts, escrit amb lletra més neta, sense gaires ratllades i tan sols amb anotacions molt concretes al marge dels folis. La segona part repeteix el redactat de la primera, a manera d'esborrany, essent el mateix text escrit d'una tirada sense numerar, amb moltes correccions, lletra més dolenta i il·legible, i amb moltes més anotacions al marge dels folis.

L'escrit fa una crítica punyent contra els membres que formaven part del govern de l'arxiduc, sobretot contra la figura del que l'autor anomena «el secretario», però també contra la majoria dels membres de la Reial Audiència. Montserrat Beltran Morales, a la seva comunicació «*El desgovern durant el "regnat" de l'Arxiduc: Estudi d'un manuscrit anònim contemporani*»¹⁶⁸ presenta i estudia amb deteniment el manuscrit, i conclou que hauria estat escrit entre el mes de gener i el 27 de setembre de 1711, en què Carles III va partir a Viena. Segons l'autora, el redactor del manuscrit hauria estat un eclesiàstic de classe mitjana i d'edat avançada. Montserrat Beltran escriu que el contingut i la forma d'aquest document ens permeten reflexionar, una vegada més, al voltant de la tesi que afirma que durant el període de Carles III ja

166. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 46-47.

167. UB. Biblioteca de Lletres de la UB. CRAI Biblioteca de Reserva, Fons manuscrits, Manuscrit 753, Miscel·lània Històrica, núm. 43, f. 170-202, «*Sobre los sucesos de Cataluña y estado de la monarquia, a principio del siglo XVIII*».

168. Montserrat BELTRAN MORALES, «*El desgovern durant el "regnat" de l'Arxiduc...*», p. 215-223.

es constaten tres dels fenòmens que la posterior política borbònica s'encarregaria d'institucionalitzar: l'absolutisme, la política regalista i la castellanització de la Península.

Al llarg de tot el document es fa referència al *secretario*, però en cap cas se l'anomena amb el nom de Vilana-Perlas. Ara bé, a la segona part, a l'esborrany, en el marge d'un dels apartats —corresponent al punt 33 de la primera part—, on critica el *secretario* de manera concloent, apareix anotat «lo Perlas».

L'autor justifica el seu anonimats manifestant que la crítica emesa no prové de la seva persona, sinó que prové de Sa Majestat Divina que parla a través de Santa Brígida: «Su Magestat Divina es Señora [la reina] quien os habla en persona de la gloriosa Santa Brígida».

L'escrit mostra una crítica contundent, extensa i focalitzada cap al secretari. Pel contingut dels apartats, actua com si fos, o creu ser, un home ben informat, donant detalls sobre els personatges que ostenten el poder al costat del rei, de les estratègies de guerra, dels procediments seguits per finançar l'exèrcit o dels esdeveniments bèl·lics. Fins i tot, es podria desprendre d'alguna part del redactat que és un home que ocupava un càrrec d'una certa categoria política i que va perdre aquest càrrec, segons ell, per fer públiques les seves opinions o creences. En el punt 31 manifesta que els ministres, que també n'hi ha de bons, callen per no perdre el lloc: «Tambien lo pagan algunos buenos, que por no hablar claro, y la verdad a su Rey callan por no perder el Puesto, posibilidad que hombre de bien no ha hecho, pues primero es Dios, Rey i Patria que son el Puesto y empleo». La possible relació directa amb Ramon Frederic Vilana-Perlas i la pèrdua del seu càrrec amb intervenció directa del secretari podria ser el motiu de la crítica tan desmesurada, i a cops repetitiva, cap a la seva persona.

Describeix el *secretario* com un home donat a l'engany, al robatori, a la traïció, la ingratitude i, fins i tot, infidel a la casa d'Àustria. Un home mancat d'ètica i escrúpols, mogut només per propòsits lucratiu i venedor de càrrecs a subjectes indignes, col·locant sempre que pot els seus parents. Insisteix en el seu temperament dèspota i totalitari. Segons Beltran, no nega tampoc la gran audàcia del secretari per mantenir oculta l'amistat i confiança del rei, havent aconseguit que el monarca el considerés l'home indispensable del seu govern.

L'autor el qualifica de «Bívora Cruel» (punt 26), de ser deixeble de Maquiavel (punt 10) o d'actuar com Neró, però d'una manera encara més recargolada i pitjor (punt 15). Demana per al secretari diversos càstigs, que es faci justícia i, fins i tot, demana la sentència de mort (punt 2), «quan mejor hubiera sido que semejante hombre no ubiese

nacido, no solo para Cataluña Aragon y Valencia, sino para toda España» (punt 11).

Cal considerar que en aquest conjunt de virulents crítiques pot haver-hi part de raó, poden haver-hi raonaments certs, però totes aquestes condemnes han de ser contrastades i matisades, ja que, tal com també observa Ernest Lluch,¹⁶⁹ la major part d'aspectes de la vida de Ramon Frederic, que dóna a conèixer el manuscrit, són falsos.

L'autor insisteix en l'origen baix i fins i tot pobre del nostre personatge, manifestant que el seu pare no era més que un simple escrivà.

Notorio es a todo el mundo que el secretario que tenemos fue levantado (por el primitivo gobierno) del polvo de la tierra [...] (punt 2).

[...] ahunque sea vil i baxo su nacimiento, pues todo el mundo sabe quien es su corredor de oreja [...] (punt 3).

[...] Encumbrando de repente a nuestro Seretario [...] sin acordarse que ayer era un pobrote, digo un letrado de medio nombre, hijo de un escribano que de uno y otro ya ay poca diferencia [...] (punt 12).

Escrivint sobre l'«hermano Abat», Pau Vilana-Perlas, en el punt 21 es diu:

Lo que es de admirar que estos sujetos en su Patria misma en donde son conocidos y sus Ascendientes siendo todos unos pobres, tengan tan poco zezo, que lo hizieren en distantes tierras, paciencia, y ahun seria mal visto, pero dentro de Barcelona donde se pesan los linages y descendencias, [...] es falta de entendimiento en semejantes sujetos, querer transfigurarse muy de repente.

La formació i posició de Ramon Frederic Vilana-Perlas s'havia anat modelant amb anys d'estudi, feina i afecte a la casa d'Àustria. Un home català, coneixedor de les lleis del país, de la política, dels costums, de la història, del territori, de les especificitats d'una terra i d'una gent, que un monarca vingut de terres llunyanes, de 20 anys escassos d'edat, havia d'assimilar i afrontar per governar i saber prendre les decisions apropiades. Vilana-Perlas és un dels pocs catalans que varen acompanyar Carles III des dels seus inicis al costat de la cort vinguda

169. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 70.

de Viena, no per ser un personatge que gaudís de seguici i reconeixements anteriors, sinó per ser un professional capacitat i convençut de la causa que defensava al costat del monarca. Aquesta realitat va determinar l'assignació d'un conjunt de càrrecs d'alta responsabilitat i poder que fomentaren, de ben segur, el desencadenament de crítiques i desacords en l'àmbit polític i popular.

Al final del manuscrit l'autor escriu que

Todo lo hasta aqui ponderado es solo un bosquejo de lo que ha echo el Secretario en el tiempo de su gobierno, y tambien sus camaradas imitando su ejemplo [...] Dios mio, que es esto? Tened misericordia de nos y si ayais vuestro diario castigo por tanto exceso, sea señor contra los malos, remitiendo los buenos para servicio de nuestro Rey y nuestra Gloria Vuestra. Amen (punt 39).

En aquest aspecte tan sols considero, amb la més gran prudència, que un autor que elabora un manuscrit de l'extensió, qualitat de redacció, riquesa de detalls i citacions i virulència en forma i contingut com mostra aquest redactat, no es guardaria el més important al pap. No crec que sigui un *bosquejo*, sinó un document amb l'objectiu de convertir-se en un manifest intencionat i numerat, dotat d'un gran nombre de citacions i referències religioses que pretenen convertir-lo en un veritable *manifest diví*.

2.5.3. Partida del rei Carles III cap a Viena. Vilana-Perlas secretari de la Junta de Regència i confident de la reina

L'Imperi requeria l'assistència del rei Carles, successor al tron del Sacre Imperi Romanogermànic. El dia 6 de setembre de 1711, el rei redacta una carta dirigida al poble català en què explica el motiu de la decisió de la seva partida i l'estimació i respecte que sempre ha tingut vers els catalans.¹⁷⁰ El rei va crear una junta de gabinet o de regència per assessorar la reina. La Junta estava formada per les persones de confiança del rei: el duc de Moles, el comte Guido von Starhemberg, Domènec Aguirre i Jose Gुरुpegui, que eren els dos consellers més antics dels diferents consells.¹⁷¹ La Junta havia d'estar assistida pel secretari d'Estat per la part del Nord i del Despatx Universal, Ramon Vilana-Perlas, que es convertí en secretari general d'aquesta Junta de

170. Carta reproduïda a Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats...*, p. 208-211 i a Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 337.

171. Ídem, p. 338.

Regència.¹⁷² En aquell moment, Verneda era secretari del Consell d'Aragó per a les negociacions de Catalunya.¹⁷³

El 18 de setembre de 1711, la reina és nomenada lloctinent i capitana general de Catalunya, els comtats de Rosselló i Cerdanya i governadora general de tots els regnes i dominis de la monarquia d'Espanya, amb la comissió assessora o Junta de Regència de govern per assessorar-la. Starhemberg en els temes bèl·lics i Vilana-Perlas en allò civil i la part de Despatx Universal eren els qui controlaven la Comissió i aconsellaven la reina en tot el que trobessin oportú. Romeu va partir cap a Viena amb l'emperador. En cas que la reina hagués de deixar Catalunya, Starhemberg seria nomenat lloctinent durant tres anys.¹⁷⁴

Ramon Frederic Vilana-Perlas és el secretari general i l'emperadriu Elisabet la màxima autoritat. El comte de Starhemberg era qui ostentava la direcció militar. Durant aquests anys, Ramon Frederic era un dels pocs que comunicava amb l'emperador i rodejava a l'emperadriu, demostrant-los una adhesió lleial i un gran interès per la casa d'Àustria.¹⁷⁵

Ramon Frederic Vilana-Perlas es va convertir en el confident de la reina. Segons Wolf, es va guanyar la confiança i els ascensos a través de la seva sincera lleialtat a l'emperador i a l'emperadriu i a la seva afecció a la casa d'Àustria, tot i que no deixava mai de banda el seu propi interès que, segons Wolf, no sempre l'aconseguia a través dels mitjans més honestos. L'autor el descriu «astut com un català, àvid d'or com un espanyol i entès i experimentat en les arts i les intrigues cortesanes del seu temps».¹⁷⁶

Foscarini, a «Storia Arcana», fa una descripció de Ramon Frederic o *Marchese Perlas*:

Concorrevano inoltre in questo soggetto qualità mirabili ad un tal fine: ambizione grandissima, abito invecchiato al travaglio e scaltrezza d'ingegno; onde uscendo leggermente in promesse, non gli mancavano partiti da sciorsene: facilità poi nel dissimulare, fermezza nei pericoli, e un certo modo vago di parole e di maniere, atto a disimpegnarlo dal definire i negozi che voleva tirare in lungo, e dal palesare ignoranza nelle cose che non sapeva; le quali non erano poche. [...]¹⁷⁷

172. Virgínia LEÓN SANZ, «El Consejo de Aragón...», p. 239-263, esp. p. 260.

173. Ídem, p. 242.

174. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI...*, p. 674.

175. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 41.

176. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 114.

177. Marco FOSCARINI, «Storia arcana», *Archivio Storico Italiano ossia Raccolta di opere e documenti. La Storia d'Italia*, vol. 5, Florència, Gio, Pietro Vieusseux, 1843, p. 57.

Traduït seria:

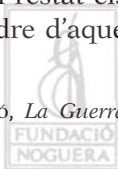
En aquest home confluïen qualitats meravelloses per guanyar-se els favors del rei, una gran ambició, un hàbit envejable al treball i àgil en destresa mental, la qual cosa feia que de les seves promeses, mai mancades de fons, se'n pogués desdir amb facilitat; li proporcionava més força en moments de perill i una presència agradable en discurs i maneres que li permetien ajudar a solucionar o tancar amb diplomàcia negocis quan els volia despatxar ben lluny, o permetien amagar el seu desconeixement en situacions de les quals no tenia ni idea, que no eren poques.

Ja sigui per gratitud, veient en Carles la sumptuositat dels funerals que a Barcelona se celebraren pel difunt emperador, ja sigui per sostenir els qui es poguessin mostrar descontents, la veritat és que des d'aquest moment el rei s'esforçà a declarar-se més que mai amic dels catalans i els donà la seguretat de no treure les forces que militaven al país i encoratjar-les per continuar la guerra, i, propera ja la seva partença, va prometre que deixaria la reina, la seva esposa, lloctinent seu, i així ho va complir. L'arxiduc Carles va abandonar Barcelona per ser coronat emperador d'Àustria en dirigir-se cap a Frankfurt, on estaven aplegats els electors i on s'havia de fer l'acte de presa de possessió dels estats hereditaris.

El 27 de setembre de 1711, Carles s'embarcà amb l'armada anglesa, comandada pel general Jennings, i desembarcà a les costes de Gènova el 12 d'octubre i, continuant el seu viatge cap a Alemanya, pel camí li varen comunicar que havia estat elegit emperador. El 22 de desembre, Carles és coronat emperador del Sacre Imperi Romanogermànic com a Carles VI amb el títol de «Carolus, Hispanorum, Hungarie et Bohemiae, Rex Archiduc Austriae, electus in Regem Romanorum coronatus». La celebració de la coronació es va fer a Frankfurt. A Barcelona es festejà amb les mateixes enhorabones i obsequis i, en tots dos llocs, es cantà el tedèum i es feren lluminàries públiques. En el títol establert, Albareda ens fa veure que Carles no renuncià al tron castellà, tal com ho mostra la llegenda de la medalla commemorativa.¹⁷⁸

A Barcelona no es va deixar de celebrar la pujada del seu monarca al Sacre Romà Imperi, amb besamans i comissions d'enhorabona a la reina, tedèum i lluminàries públiques. A la capital del Principat, amb la reina lloctinent, havien restat els ambaixadors de les potències amigues, com donant a entendre d'aquesta manera que la cort del rei

178. Joaquim ALBAREDA SALVADO, *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*, Barcelona, Crítica, 2010, p. 312.

d'Espanya, que Catalunya aclamava, no desapareixia i que l'antic ídol havia de tornar algun dia a donar una major vida als seus adoradors. El «gran sentiment a tot Catalunya» que ocasionà la partença del rei no sabem si era pel *bé* que s'havia perdut o pel *mal* que inevitablement havia de venir tard o d'hora.¹⁷⁹ La reina escriu al seu pare: «Mein Körper bleibt hier, meine Gedanken aber nicht» (El meu cos es queda aquí, però els meus pensaments no).

2.5.4. *L'afebliment del país i la futura campanya de l'any 1712*

L'any 1711 va estar marcat per la mort de l'emperador Josep I i per la recuperació dels naturals i de l'exèrcit de la recent acabada campanya de l'any 1710. El país s'havia de recompondre i, a més, encaixar el cop de la mort del germà del rei Carles que va determinar la partida del monarca cap a a l'Imperi.

Sis dies abans d'embarcar Carles III, el 21 de setembre de 1711, se li fa arribar des del municipi de Prats de Rei un informe o resum de la campanya acabada l'any 1711 i les mesures que s'haurien de prendre per acarar amb èxit una nova campanya l'any 1712. L'informe es presenta sota el nom de *Planta y Proyecto que se firmó y envió al Rey del estado de la Campaña de 1711 y lo que se habrá de practicar para la de 1712*.¹⁸⁰ Tot i que l'informe presenta la campanya de 1711 com un triomf des del bàndol austriacista, atès el bon resultat de la batalla de Saragossa i Almenara i l'entrada del monarca a Madrid, la veritat és que no es va poder aprofitar aquesta prèvia i el retorn cap a la capital del Principat va estar minada i determinada pel fracàs de Brihuega i per la retirada de Villaviciosa. L'informe és contundent i admet la total inferioritat de les tropes aliades enfront de l'exèrcit borbònic. Reconeix la debilitat dels naturals, la manca d'aliment i l'acordonament de les dues places que resten afectes a la casa d'Àustria, que són Barcelona i Tarragona. No es disposa d'aliment, però tampoc de terreny per cultivar, i un nou reforç de l'exèrcit enemic es preveu que entri des del Delfinat per l'Empordà durant el mes de novembre del 1711. La superioritat de l'enemic és evident.

L'informe determina que l'única manera de fer front a la debilitat de la causa i poder acarar una nova campanya l'any 1712 és la de completar els cossos de l'exèrcit i la de garantir els subsidis necessaris per al manteniment de les tropes. L'informe demana el reclutament de personal veterà i el correcte pagament dels seus sous, i manifesta el

179. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 246.

180. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712 / fasc. 13, núm 4.

disgust davant l'incompliment dels alemanys quant al seu reincident retard en l'arribada de les seves tropes.

L'informe expressa clarament la inseguretat en què es troba la reina en un país deixat en aquestes circumstàncies de feblesa i abandó.

[...] pues es cierto y evidente se dexa muy bien comprender el desengaño de que este Pais no es capaz ni permite la Guerra defensiva tan lentamente, ha ido y va consumiendo las fuerzas, los caudales, las tropas y el Pais, apurando la substancia, sufriendo y constancia de los naturales, produciendo en todos los demas animos de la España, las perniciosas consecuencias de entibiar los afectos, desmayar los animos y imaginarse inutil el empeño a vista del descaecimiento de las fuerzas, y lo poco que se atiende al aumento de ellas para el mas feliz adelantamiento de la causa comun y quitud tan suspirada.

Però mentre Catalunya reclamava el seu rei, actualment emperador de terres llunyanes, la recomposició de l'exèrcit aliat i l'aplicació ferma dels seus responsables, a Europa la situació es vivia ben diferent i els auguris eren uns altres. Abans d'iniciar l'exposició dels esdeveniments que varen marcar el destí del Principat en aquest període, considero oportú indicar la relació que el marquès de Rialp va mantenir amb una de les figures més destacades de l'exèrcit aliat: el general Guido von Starhemberg, sobretot durant aquesta última etapa de la guerra, sense el monarca al país.

2.5.5. *Ramon Frederic Vilana-Perlas i el general Guido von Starhemberg*

El 27 de setembre de 1711, Carles embarcà per iniciar el seu viatge cap a Viena, la capital del Sacre Imperi Romanogermànic. Ramon Frederic Vilana-Perlas quedava a Barcelona fent costat a la reina, convertit en el seu confident i en secretari de la Junta de Regència.

Ramon Frederic, coneixedor de la situació i de la gent del Principat, coneixedor de la seva terra, de les comunicacions, de la topografia i de la realitat política del país, es convertirà en una peça clau dins l'estratègia bèl·lica a seguir, en un moment en què la intendència de Catalunya era feble, els aliats decebuts i el poble català defallit. L'any 1712 estarà marcat per la desafecció dels aliats i la retirada de gran part de les seves tropes.

El marquès de Rialp mantindrà una constant correspondència directa amb el mariscal de camp Guido von Starhemberg. La correspon-

dència tractarà sobre l'estratègia bèl·lica, sobre el manteniment de les tropes, sobre la idoneïtat de la situació dels batallons o les esquadres en el territori, sobre les prioritats establertes en el camp de la batalla o sobre les decisions a prendre davant la retirada de les tropes aliades. El marquès de Rialp sempre iniciarà el seu discurs en nom de la reina, però el to i el contingut dels escrits denoten clarament l'autoria dels parers o decisions exposades. Val a dir que, entre el 25 de juny de 1712 i el 31 de desembre del mateix any, les cartes escrites del marquès de Rialp a Starhemberg sumen un total de setanta-cinc, que suposen una mitjana d'una carta cada dos o tres dies.¹⁸¹

La gran confiança que Ramon Frederic tenia en el savi comportament mostrat pel general Starhemberg es confirma en moltes d'aquestes cartes.

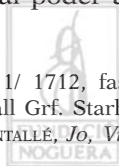
2.5.6. *Preliminars de pau a Europa. Inici de les conferències del Tractat d'Utrecht i firma del Tractat d'Evacuació de Catalunya*

El 27 de setembre de 1711, el nou emperador havia deixat Barcelona per fer-se càrrec de l'Imperi. Les potències aliades varien d'opinió, perquè era encara pitjor la formació d'un gran bloc imperial que el de les dues corones francesa i hispànica juntes. L'Imperi austríac, més Espanya, més els territoris americans, més Sardenya i Nàpols, resultava un monopoli inacceptable també per als aliats, sobretot per als *tories* que governaven Anglaterra.¹⁸²

La Gran Bretanya va iniciar el procés d'apropament amb França. El gran pacte d'aliança amb l'Imperi austríac es començava a esquerdar. La monarquia espanyola sota la influència directa de França i el seu monarca resultava menys poderosa o menys monopolitzadora que la monarquia hispànica dels Àustries unida a l'Imperi austríac. D'altra banda, el cost d'aquesta Guerra de Successió començava a ser massa alt en recursos econòmics i humans. A finals de 1711, la reina Anna de la Gran Bretanya va iniciar les negociacions amb França i Espanya per cessar el conflicte bèl·lic i poder pactar l'acceptació de la monarquia borbònica a la península Ibèrica. Paral·lelament, però, recordem que Anglaterra havia fet un pacte amb Catalunya, firmat l'any 1705 a Gènova, pel qual el Principat facilitava l'operatiu i col·laborava en la lluita per mantenir Carles III al poder a canvi que la reina d'Anglater-

181. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311/ 1712, fasc. x-xii. «Korrespondenz von Staatssekretärs Rialp mit dem Feldmarschall Grf. Starhemberg».

182. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles...*

ra, passés el que passés, en acordar qualsevol tractat de pau, ho faria sempre assegurant el sistema constitucional català. Recordem que era un pacte directe entre Anglaterra¹⁸³ i el Principat de Catalunya.

El 7 d'octubre de 1711 es varen firmar a Londres els preliminars per establir la pau entre les corts de França i Anglaterra. La reina Anna va triar la ciutat d'Utrecht per celebrar les conferències. El congrés es convocà per al 12 de gener de 1712 i les conferències es van obrir el 29 de gener. Es presentaren les proposicions i s'iniciaren els temps concertats per examinar-les i discutir-les per ambdues parts. Aquestes conferències donaren com a resultat la firma d'un conjunt de tractats multilaterals signats a la ciutat d'Utrecht entre la Corona de Castella, el Regne de França i els seus enemics bèl·lics que donà lloc al final de la Guerra de Successió espanyola. Aquests tractats seran coneguts com a Tractat d'Utrecht, també anomenat Pau d'Utrecht.

El balanç de la guerra, per a Europa i les seves colònies, es va traduir a Utrecht en unes negociacions que s'iniciaren, tal com s'ha indicat, a finals de 1711 i que aspiraven a retocar els equilibris de Westfàlia.¹⁸⁴ El 29 de gener de 1712 començaren a Utrecht les conferències de pau entre França i les potències marítimes de la Gran Bretanya i Holanda. Si els aliats s'anaven segregant, per més coratge que tingués l'emperador Carles VI per continuar la guerra, no tenia més remei que conformar-se. Aquesta conformitat ocasionaria sobre el primer país que va determinar que l'arxiduc d'Àustria es nomenés rei d'Espanya durant una temporada una irremissible desgràcia. En aquestes conferències, la Gran Bretanya pretenia assegurar-se el comerç amb Amèrica i algunes places al Mediterrani.

Un cop els anglesos van aconseguir el beneplàcit de Lluís XIV per quedar-se amb Gibraltar i Menorca i obtenir el permís per negociar amb Amèrica, van començar a replegar-se i a no entrar en combat.¹⁸⁵ El 25 de juny del 1712, França i la Gran Bretanya acordaven la suspensió de les hostilitats.

El 19 d'agost de 1712 es firmava a París el Tractat de Treva i Armistici entre Espanya, França i Anglaterra, pel qual es prohibia a Anglaterra transportar tropes a Catalunya i Portugal. El primer ministre anglès Bolingbroke, se'n torna a Anglaterra, no sense abans rebre de

183. El pacte de Gènova es va signar l'any 1705 amb Anglaterra. L'1 de maig de 1707, Anglaterra i Escòcia s'uneixen en un sol regne i Anna I d'Anglaterra passa a ser la reina Anna I de la Gran Bretanya.

184. Joan ROCA i ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 42.

185. Arnau CONSUL i Àngel CASALS (assess.), «Els papers perduts de Carles d'Àustria», *Revista Sàpiens*, núm. 76, febrer 2009, p. 20-27 i suplement, p. 26.

Lluís XIV un brillant estimat en 4.000 lliures esterlines, per agraïment a la predisposició de la firma. S'estableix l'acord de suspensió de les hostilitats i es procedeix a la suspensió d'armes durant quatre mesos per ambdues parts. Continuaven les conferències a Utrecht i, a l'última sessió que va celebrar el congrés de manera oficial, es va acordar l'evacuació de Catalunya.¹⁸⁶

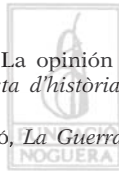
Eugeni de Savoia va comunicar aquesta desafecció britànica envers el conflicte a Vilana-Perlas, però sense dubtar que ni l'emperador Carles ni sa muller «tindrien el major compte de mantenir possiblement l'estat de guerra i tots els assumptes d'aquest país [referint-se al Principat de Catalunya]». És a dir, es mostraven segurs que Carles VI seguiria la guerra tot i les dificultats per les quals passaven.¹⁸⁷

El 21 d'agost de 1712, el marquès de Rialp, un cop assabentat de la decisió britànica, seguint el seu rigorós costum de comunicar-se amb Starhemberg, no dubta a escriure'l ràpidament exposant les seves pors i demanant consell al general. Vilana-Perlas creu convenient separar les tropes britàniques de la resta de l'exèrcit, i també intueix que els britànics, seguint l'exemple d'altres actuacions precedents, voldran apoderar-se de Tarragona, fet que s'haurà d'evitar: «Siempre que ingleses tengan esta orden sera preciso se separen del Exercito, y muy probable que a exemplo de lo practicado por el de Ormond en Gante y Bruges, se quieran apoderar de Tarragona, lo que sabrà la gran prudencia y conducta de V.E. evitar». Segons Vilana-Perlas, els anglesos llavors s'hauran de repartir pel país, fet que pot resultar perillós per als naturals. Aquest fet es pot agreujar i seria del tot desaconsellat si la mateixa tropa anglesa, coneixedora de la seva nova, no ho manifestés i seguís formant part de l'exèrcit. Vilana-Perlas considera que, arribat aquest punt, la nova situació de la tropa britànica i la seva necessària retirada és un tema difícil de gestionar. El marquès de Rialp mostra una total confiança en el general i assegura no donar cap ordre ni moure cap fitxa fins a no saber el seu parer.

No permitiendoles este abrigo, se deveran repartir en los lugares, si estos querran admitirlos y ellos se sabran contener? Es dificil decidirlo; si los mismos ingleses entrando en conocimiento de lo que se expone, y callan la orden, sera conveniente mantenerles en el Exercito? Es propio del gran conocimiento de V.E. pero no

186. Ricardo GARCÍA CÁRCCEL, «La opinión catalana sobre Francia en la primera mitad del siglo XVIII», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 18, 1998, p. 421-437, esp. p. 421.

187. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ, *La Guerra de Sucesión...*, p. 319.

para mi cortedad encontrar medio por donde se salven los inconvenientes, solo se me ofrezio el juntar el consejo de Estado, y proponer estas consideraciones para que teniendolas premeditadas se previniese lo que se juzgase mas conveniente; pero deseando asegurar el acierto, me ha parecido no hazer la menor novedad hasta tener el seguro dictamen de V.E. con el qual, y no en otra forma governare este y demas asuntos que piden tan asendrado consexo, entre tanto discurrirre con el Conde Estampa reservadamente esperando las ordenes de V.E. para dexarlas como pide mi obligacion gustosa y puntualmente obedecidas. [...] Barzellona y agosto a los 12 de 1712. [...] El Marques de Rialp.¹⁸⁸

El 28 d'agost, el primer ministre anglès Bolingbroke despatxava l'ambaixador Lexington cap a Madrid. Les instruccions de l'ambaixador anglès eren clares. La missiva de l'ambaixador reivindicava una amnistia general a tots els espanyols que haguessin estat afectes a la casa d'Àustria, «y de particular manera á los catalanes, lo mismo respecto á sus personas que á sus Estados, Dignidades i Privilegios» (*Estates and Dignities*).¹⁸⁹ El mes de setembre de 1712 arribà l'ordre de la reina Anna de retirar el seus súbdits, a conseqüència d'haver firmat una «pau particular ab lo Cristianissim y'l seu net». S'evacuaren els anglesos.¹⁹⁰ Els ministres austríacs confiaven que Anglaterra seria a Utrecht, fidel als compromisos establerts set anys enrere. I com que la continuació de la guerra depenia tan sols d'Anglaterra, en mostrar-se amb fermesa respecte a aquestes concessions es tenia per segur que tard o d'hora el bàndol borbònic hauria de fer-les.¹⁹¹

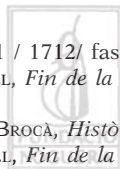
Lluís XIV, inicialment, havia recomanat al seu ambaixador a Madrid Bonnac que transmetés a Felip V que havia d'assegurar als catalans la seva clemència, la promesa d'un perdó general i la seguretat de conservar els seus privilegis. En una carta (26 de setembre de 1712) de Lluís XIV al seu ambaixador a Madrid, el marquès de Bonnac, li exposa clarament que, havent rebut una missiva de Felip V en què expressament el seu nét evita l'última part referent a «la seguridad de mantener sus Privilegios», el monarca reconeix que Felip no aprova aquesta condició, i seguidament exposa: «Las refelexiones que ma hace sobre este artículo son demasiado justas para no aprobarlas. Y á mi vez estoy persuadido de que la reina de Inglaterra, deseando sincerament

188. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712/ fasc. 13, núm. 52 i 53 (còpia).

189. Salvador SANPERE I MIQUEL, *Fin de la nación catalana*, Barcelona, Tipografia «L'Avenç», 1905, p. 3.

190. Antoni de BOFARULL I DE BROÇA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 253.

191. Salvador SANPERE I MIQUEL, *Fin de la nación...*, p. 2.

el reposo de Europa, no insistirà sobre una clàusula que conservaria el fuego de la rebelión en Espanya». El rei Lluís XIV, entrant ja en el recargolat de la proposició, insinua a Felip una solució políticament correcta i del tot abocada a una clara tendència a la traïció: «Bastaria a mi ver, con que no se hablase de la restitución de sus Privilegios, sin declarar formalmente que sea su intención abolirlos».

Tal com va considerar el marquès de Rialp en la carta enviada a Starhemberg durant el mes d'agost, l'evacuació de les tropes britàniques es va fer seguint les instruccions dels dos personatges, el general i el secretari, Starhemberg i el marquès de Rialp.¹⁹²

La primera reacció dels aliats va ser separar les tropes britàniques de les portugueses i holandeses; i la segona, expulsar-les immediatament de Tarragona, només tres dies després del comunicat d'armistici, el 13 de setembre, mentre soldats austríacs en prenien el relleu. «Si convé farem fora els anglesos a trets», consta en un document de Ramon Vilana-Perlas. Així doncs, la sortida dels anglesos va ser força complicada, no pas per logística, sinó per malfiança. Fins i tot, el mateix Vilana-Perlas adverteix en un document d'aquells dies de tensions que les tropes imperials tractin amb respecte tant els anglesos com els catalans, ja que, uns dies abans, un cap militar austríac havia tractat de *cabrones* els cònsols de Tarragona. Un cop fora de la ciutat, les autoritats catalanes varen oferir als anglesos la possibilitat d'embarcar, però no des del port de Barcelona. Els anglesos varen demanar de sortir per Barcelona, però Vilana-Perlas i Starhemberg s'hi varen negar en rodó: la ciutat no tenia prou guarnició per defensar-se i els anglesos ho sabien. Les negociacions es varen perllongar quinze dies. Finalment, les tropes procedents de Tarragona van partir per Salou, mentre la resta de les forces angleses repartides pel territori van acceptar marxar per la riba nord del Besòs, vigilades per una guarnició catalana des de Montgat, pel que pogué passar.¹⁹³

Gran va ser la sorpresa de l'emperador en veure, segons Carreras Bulbena, la traïdora conducta de la reina d'Anglaterra, i a partir d'aquell moment, el principal neguit de Carles VI fou resoldre la difícil situació en què restaria el poble català, no comptant ell amb cap recurs marítim i restant el mar Mediterrani en possessió de l'esquadra francesa, a la qual l'anglesa deixaria lliurement operar.¹⁹⁴ Des d'aquell moment, per falta d'una esquadra, quedava interrompuda tota possible comunicació entre els països de l'Imperi i Catalunya.

192. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712/ fasc. 13, núm. 52 i 53 (còpia).

193. Arnau CÒNSUL i Àngel CASALS (assess.), «Els papers perduts...», p. 26.

194. Joseph Rafel CARRERAS i BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 341.

Començaren llavors les negociacions entre l'emperador Carles VI i la Gran Bretanya sobre diferents matèries relacionades amb la pau i principalment sobre la «qüestió dels catalans».

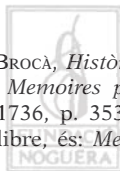
El novembre de 1712 es creà una nova junta —transitòria— formada pels representants de Carles. La formaven dos representants de Carles i representants dels comuns: un de la Ciutat, un de la Diputació i un del Braç Militar. L'analista consular descriu que aquesta junta «en res se posaren d'acord y après se formà altra junta». La Nova Junta prengué el nom i caràcter de Conferència i hi va ser exclòs el secretari Ramon Frederic Vilana-Perlas. La Junta estava formada per cercar solució a l'actuació de Catalunya, que és el que el rei demanà, davant la possible evacuació del Principat. Bofarull escriu: «És difícil endevinar la situació en què es trobaven els cridats a cercar remei als mals de la pàtria: per lo tant ens guardarem bé prou de culpar-los per lo poc que varen fer o per que no es decidiren a fer més».¹⁹⁵

Carles VI, a través del resident imperial a Londres Johann Philipp Hoffman, va fer arribar a la cort de la reina Anna un ultimàtum en què es llegeixen les paraules següents referents a Catalunya:

En primer lloc, que Catalunya sigui erigida en República lliure, sota la garantia i protecció de tots els Aliats i principalment de Vostra Majestat (la reina d'Anglaterra) [...] en la primera d'aquestes peticions l'honor i la consciència de la Sa Majestat Imperial es troben massa compromesos per poder permetre que el Principat, que tantes proves de constància i de fidelitat li ha donat, resti exposat a la venjança de l'Enemic; aquest brau poble, que sols ha agafat les armes baix la seguretat que rebé de Vostra Majestat (la reina d'Anglaterra) de que Ella no l'abandonaria mai; mereixent, per tant, de Vostra Majestat que dediqueu una especial cura en la seva conservació i Llibertat, la qual no es podrà aconseguir si resta sota el jou de la Casa de Borbó [...] És només sota aquesta condició, pel que respecte a Espanya [...], que S.M.I s'avindrà a la Pau, mantenint-se fermament decidida a no desistir, ni a baixar les armes, sinó a permetre que les coses arribin a la darrera extremidor, exposant-se a tots els fets que puguin esdevenir sota la providència de Déu (Londres 22 d'octubre o 2 novembre 1712. Signat Hoffman).¹⁹⁶

195. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 254.

196. Guillaume DE LAMBERTY, *Mémoires pour servir a l'histoire du XVIIIe siècle*, vol. VII, Amsterdam, Pierre Mortier, 1736, p. 353. El títol sencer d'aquest setè volum, que apareix a la primera plana del llibre, és: *Mémoires pour servir a l'histoire du XVIIIe*

En aquesta carta, Carles VI manifestava la voluntat de seguir donant suport amb les seves tropes al Principat i afirmava que no firmaria cap acord de pau si Anglaterra no assegurava la llibertat constitucional dels catalans, tal com es va pactar a Gènova, a manera de república lliure si així fos necessari, independitzada de la monarquia borbònica.

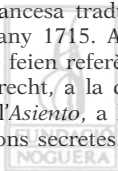
La resposta de Bolingbroke a Hoffmann no es féu esperar. Quant a la resposta d'erigir el Principat en una república, contesta:

Para no emplear otra expresión, no me parece muy práctica; no dejarían de ser sus consecuencias guerras perpetuas, y ese valiente pueblo, por el cual siente S.M.I. tanta bondad, sería su víctima, y su país el teatro de continuas guerras. La reina [Anna d'Anglaterra] cree que los catalanes encontrarían mejor su seguridad mediante una amnistia general con restitucion de bienes y honores ya prometidos.

D'altra banda, arribat aquest punt, considero necessari apropar-nos a les negociacions establertes entre la cort de la Gran Bretanya i la cort de Felip V a Madrid entre l'octubre de 1712 i el novembre de 1713, un cop arribat Lexington a Madrid. Per fer aquest seguiment m'atendré al contingut del *Rapport du Comitté Secret nommé par la Chambre Basse du parlement de La Grande Bretagne* elaborat per Robert Walpole, president del comitè.¹⁹⁷

Siècle, contenant les negociations, traitez, resolutions. Et autres documents authentiques, concernant Les Affaires d'Etat; Liez par une Narration Historique des principaux Evenemens dont tils ont été précédés ou suivis, & particulièrement de ce qui s'est passé à la Haye, qui a toujours été comme le centre de toutes ces Negociations. Considero important aquesta obra per la quantitat de documentació original transcrita que aporta. Crec que és una de les obres indispensables per fer un correcte seguiment de les negociacions presentades.

197. Després de la mort de la reina Anna, un cop els *tories* al poder, el parlament de la Gran Bretanya encarrega la redacció d'un informe al *Comitté Secret* presidit per Robert Warpole anomenat *Rapport du Comitté Secret nommé par la Chambre Basse du Parlement de La Grande Bretagne pour faire l'Examen des Livres & Papiers qui roulent sur les Negociations de la dernière Paix & du Traité de Commerce & c. Amsterdam, 1715. Fait le 9 de juin de 1715 par le Siuer Robert Walpole, président du Comitté. Avec tous les Memoires, Lettres Secretes & autres Papiers transigés entre les Ministres d'Anglaterre & ceux de France* (a partir d'ara identificat com a RCS). El document utilitzat en aquest treball correspon a l'exemplar en llengua francesa traduït de l'anglès i imprès a Amsterdam pels impressors Germans Wetstein l'any 1715. Aquest informe es va redactar un cop examinats els llibres i documents que feien referència principalment a les negociacions del Tractat de Pau i de Comerç d'Utrecht, a la demolició de Dunkerque, a la manera d'obtenir i de disposar el Tractat de l'*Asiento*, a les negociacions que fan referència al Cas dels Catalans i a altres transaccions secretes.

Lexington va ser enviat a la cort de Madrid per negociar la pau en nom de la reina Anna. Una de les peticions formals fetes per l'ambaixador a la cort, l'octubre de 1712, era la d'acordar una amnistia general, sense excepció, per a tots els espanyols que varen ser afectes a la casa d'Àustria, i particularment per als catalans, creient que això era tan necessari per als interessos de Sa Majestat catòlica com per al seu propi honor.¹⁹⁸

El 15 de desembre de 1712, el rei respon a Lexington que, tot i que la situació en què es troba Catalunya en aquell moment fa que pogués refutar la proposta d'acordar una amnistia amb els catalans, ell, per respecte a la reina d'Anglaterra, accepta acordar el perdó a tots els catalans, però sotmetent-los al seu domini i vassallatge per redimir el seu error.¹⁹⁹

El 14 de gener de 1713, el secretari d'Estat de Gran Bretanya Dartmouth, envia una carta al marquès de Monteleón, plenipotenciari de Felip V. Aquesta carta mostra el desconcert i la posició de la reina Anna per intentar salvar els privilegis dels catalans.

La reina Anna va entreveure en les cartes enviades pel duc de Shrewsbury que el rei catòlic, a l'amnistia acordada amb els catalans, no contemplava la conservació dels seus privilegis. Dartmouth exposa la gran sorpresa de la reina Anna al respecte. La reina Anna no va exigir la redacció d'un tractat especial en aquesta, pensant que l'amnistia general acordada ja contemplaria intrínsecament la conservació dels seus antics privilegis i que aquests es restablirien a tots els efectes tal com estaven determinats a la mort del rei d'Espanya Carles II. Dartmouth afegeix: «La Reine m'a ordonné de représenter cela à votre Excellence de la manière la plus forte, & comme une chose dans laquelle l'honneur de Sa Majesté est fort intéressé. Qu'Elle l'estime comme un Article déjà stipulé dans toutes formes, & dont elle se croit obligée en conscience de ne se point départir».²⁰⁰

Seguint amb les negociacions, es reuniren a Utrecht les nacions bel·ligerants per gestionar la firma de la pau general que havia de passar indefectiblement per negociar l'evacuació de les tropes aliades de Catalunya. A Utrecht coincidiren tots els interessats, representats pels seus plenipotenciaris, per discutir el redactat del tractat. Sinzendorf

198. RCS. Suplement, núm. LI, *Extrait des Demandes faites par Mylord Lexington, à la Cour de Madrid, de la part de la Reine de la Grande Bretagne*, octubre 1712, p. 427.

199. RCS. Suplement, núm. LIV, *Extrait de la Réponse du Roi d'Espagne au Mémoire de Mylord Lexington*, núm. 15, de desembre de 1712, p. 429.

200. RCS. Suplement, núm. LII, *Lettre de Mylord Dartmouth au Marquis de Monteleon*, 14 de gener de 1713, p. 427.

i el comte de la Corzana representaven Carles VI; el bisbe de Bristol i el comte de Strafford, la reina Anna, i el marquès de Peñafiel i el marquès de Monteleón, Felip V.

Joaquim Albareda i Salvadó, en el seu escrit «El “cas dels catalans”: del pacte de Gènova a l’“equilibri” europeu de 1713», afirma que, durant el pacte d’Utrecht, els esforços dels ambaixadors catalans per ser escoltats en les converses internacionals foren inútils. Tots ells van manifestar repetidament la seva impotència i l’amarga sensació d’abandonament, especialment per part dels anglesos. A aquests intents cal afegir-hi els promoguts pels comuns per tal d’adreçar cartes a l’emperador. El resultat d’aquestes instàncies davant l’emperador i l’emperadriu no sembla que fos de gaire profit. En tot cas, és cert que les cartes varen passar, segons l’autor, sempre pel filtre del secretari d’Estat, el controvertit marquès de Rialp, Ramon Vilana-Perlas —i en alguns casos, a més a més, del seu secretari i cunyat Francesc Verneda—, que l’ambaixador a Viena Berardo no tenia en gaire bona consideració.

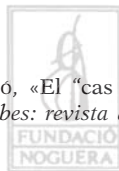
Aleshores, els representants de les institucions catalanes ja eren ben conscients del caràcter irreversible de la situació política, almenys pel que feia a la consolidació de la nova dinastia. En unes instruccions que els diputats varen trametre a Berardo, el 13 de gener de 1713, li insistien que en el cas que Catalunya patís l’infortuni de quedar sota domini borbònic, es reconeguessin en els tractats les seves constitucions i privilegis del temps de Carles II, així com les d’Aragó, València i Mallorca. Però, segons Albareda, Catalunya esdevenia una vegada més moneda de canvi en el tauler de les negociacions de les grans potències i, des de finals de 1712, les tropes aliades l’anaven abandonant.²⁰¹

El desembre de 1712 es retiraren de Catalunya les tropes portugueses.

Les dues nacions retirades (Anglaterra i Portugal) s’inclinaren a la política de França des que varen veure la corona imperial sobre la testa de l’antic arxiduc, ja que s’espantaren que una mateixa testa aplegués tantes i tan grans corones com les que hauria aplegat si haguessin continuat donant-li ajut a fi que fos rei d’Espanya.

Catalunya va veure abandonada la seva causa per part de dues potències, amenaçat el país per una nombrosa invasió de francesos. Comptant encara amb l’exèrcit alemany i holandès, el Principat estava ben capficat.

201. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ, «El “cas dels catalans” del pacte de Gènova a l’“equilibri europeu” de 1713», *Pedralbes: revista d’història moderna*, núm. 18 (2), 1998, p. 303-314, esp. p. 305.

Finalment, la reina d'Anglaterra accedí a admetre el redactat de l'articulat presentat del Tractat d'Evacuació de Catalunya, deixant el «cas dels catalans» per a la posterior propera negociació de la pau general.

L'article VIII del Tractat per a l'Evacuació de Catalunya del 14 de març de 1713 exposa que s'acorda una amnistia general tant per a seglars com per a eclesiàstics del Principat i de les illes de Mallorca i Eivissa, des del moment que s'inicia l'evacuació. Però l'article IX afegeix que la recuperació dels privilegis dels catalans i dels de la gent d'Eivissa i Mallorca queda aplaçada a la pau general, afegint que la reina d'Anglaterra intervindrà, quan arribi el moment, de la manera més eficaç i operativa perquè els habitants de Catalunya i les illes puguin gaudir dels seus privilegis.²⁰²

A Utrecht s'establí una ferma lluita entre el comte Sinzendorf i els representants de les altres potències. Sinzendorf, en nom de l'emperador, es va entossudir a no firmar la pau ni cap altre tractat si no es reconeixien els drets i privilegis de Catalunya. El bisbe de Bristol, principal plenipotenciari d'Anglaterra, no volgué escoltar la veu de l'emperador, ja que havia rebut instruccions molt clares de part de la reina Anna, a través del ministre Bolingbroke.

Segons Robert Walpole, les instruccions contingudes en el *Rapport du Comité Secret* exposaven:

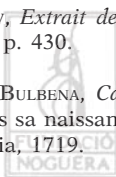
No és pas l'interès d'Anglaterra conservar la Llibertat dels Catalans. Que em sigui permès dir-vos que els Privilegis dels Catalans consisteixen en el poder de la bossa i l'espasa, i que els de Castella, que el rei d'Espanya (Felip V) el hi donarà a canvi, consisteixen en la llibertat de negociar i d'anar a les Índies Occidentals, i la de gaudir de càrrecs avantatjosos que el rei disposa a Amèrica; coses que mereixen més ser considerades, pels qui volen sotmetre a una legítima Autoritat.²⁰³

D'altra banda, el duc de Vendôme, instruït per la cort de França de tot el que s'havia de resoldre a Utrecht, va manejar la situació per aprofitar la bona disposició del ministre anglès i instar-lo a abandonar la qüestió de Catalunya.²⁰⁴

202. RCS. Suplement, núm. IV, *Extrait de la Convention faite pour l'Evacuation de la Catalogne*, 14 de març de 1713, p. 430.

203. RCS, p. 152.

204. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 349. Vegeu també «Histoire du cardinal Alberoni. Depuis sa naissance jusqu'au commencement de l'année 1719». Jean Rousset de Missy, La Haia, 1719.

Posant a la corda fluixa, cada cop de manera més evident, la defensa i la institució de les llibertats constitucionals catalanes, Anglaterra es mostrava adversa als pactes establerts entre Mitford Crowe i els catalans en el Tractat de Gènova l'any 1705.

L'emperador no secundava l'evacuació de les seves tropes i era partidari de mantenir-se a Catalunya amb les tropes que encara hi tenia, fins a aconseguir fer aliança amb alguna potència marítima. Així ho manifestà en una carta tramesa a la seva esposa, lloctinent de Catalunya, el 6 de desembre de 1712, que trameté als comuns el 9 de febrer de 1713. L'emperador va enviar a Utrecht Francesc Berardo, marquès de Montnegre, per poder incidir en l'ànim dels negociadors, Sinzendorf i el comte de la Corzana, i així intentar ajornar la firma del tractat de l'evacuació de tropes del Principat. Segons Carrera Bulbena, cal entendre que l'emperador va fer una relliscada en nomenar plenipotenciari seu a Utrecht, lloc on haiven de tractar-se qüestions de tant d'interès per a Catalunya, un noble castellà com el comte de la Corzana, que no podia donar a les coses de la terra catalana «la valor que tot cor catalanesch hauria capit».²⁰⁵

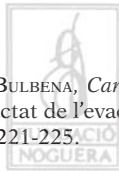
El 14 de març es firmà el Tractat d'Evacuació de Catalunya

El 14 de març de 1713, a esquenes dels catalans, fou signat a Utrecht, com a pas previ per a la signatura de la Pau d'Utrecht, el Tractat d'Evacuació de Catalunya de les tropes de l'emperador mentre que la qüestió de les constitucions catalanes romanía ajornada per a la pròxima pau.²⁰⁶

La notícia de la signatura del tractat va arribar a Barcelona el 2 d'abril de 1713 mitjançant la missiva enviada pel ministre Sinzendorf al mariscal Starhemberg, virrei de Catalunya. Aquest va quedar sorprès perquè a l'inici de l'any havia rebut plens poders per negociar l'evacuació personalment, amb el que la signatura del tractat d'evacuació sense consultar ni la seva opinió, ni el seu consentiment, el deixava sense cap marge d'actuació. Starhemberg tenia por de les conseqüències que per a l'ordre públic podia suposar la divulgació d'un tractat d'evacuació que no garantia en absolut el manteniment de les Constitucions de Catalunya, raó per la qual va procurar demorar la seva divulgació.

205. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 359-361.

206. Els catorze articles del tractat de l'evacuació estan reproduïts a Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats...*, p. 221-225.

Va ser quinze dies després quan, mitjançant una còpia enviada per l'ambaixador català a Viena, Francesc de Berardo, el tractat va ser conegut pels tres comuns de Catalunya. Malgrat això, a Àustria, es tenia el convenciment que amb molta probabilitat l'emperador Carles VI no ratificaria el tractat acordat pels seus plenipotenciaris, raó per la qual persistien dubtes sobre la seva validesa. I efectivament l'emperador es va negar a ratificar-lo, però finalment el seu Consell i el príncep Eugeni de Savoia el van convèncer amb l'argument que els 20.000 homes evacuats de Catalunya serien decisius per poder continuar la guerra contra França, donada la retirada dels anglesos; una vegada aconseguida la victòria contra França, es podria negociar una pau que garantís els privilegis de Catalunya, mentre que si es quedaven a Barcelona no serien de cap utilitat pràctica per a la finalitat que es perseguia.

Finalment, Carles VI, després de manifestar-li molts dels seus consultors ésser beneficiós als catalans, accedí a ratificar la firma del Tractat d'Evacuació de Catalunya, que contemplava l'evacuació de les tropes imperials de Catalunya i una desitjada amnistia per al poble català. El text és reproduït a Bulbena, p. 363, nota I, en llatí.

Carles, després d'haver ratificat el Tractat d'Evacuació, trameté a Starhemberg les ordres escaients a fi de que no deixés el Principat sense haver assegurat, amb els comissaris de l'enemic, el compliment de les clàusules establertes que asseguraven una amnistia amplíssima als catalans. Starhemberg no fou prou enèrgic en sostenir les negociacions diplomàtiques, que finiren en el Conveni de l'Hospitalet, sense obtenir dels comissaris de l'enemic el compliment establert en la firma del tractat precedent.²⁰⁷

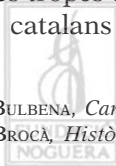
Posteriorment, l'11 d'abril de 1713 es procedí a la signatura del Tractat de la Pau d'Utrecht.

A conseqüència del Tractat d'Evacuació de Catalunya, Felip V va nomenar virrei de Catalunya Restaino Cantelmo-Stuart i Brancia, VIII duc de Popoli. L'afany dels catalans era que s'expressés en el conveni la condició que se'ls mantindrien els seus privilegis i les seves llibertats. Repetides vegades va intentar el general Starhemberg aconseguir aquesta condició dels representants francès i anglès. Aquests tan sols responien que no els corresponia altra cosa que fer complir l'article 1 del tractat, reservant-se les altres a la conclusió de la pau general.²⁰⁸

El rei convé que retirara les tropes de Catalunya, mes sense quedar pactat l'ús dels privilegis dels catalans i quedant per resoldre aquest

207. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 367.

208. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 264.

punt per a la pau general. S'acordà que les tropes alemanyes deixessin Catalunya i que l'emperadriu, que era a Barcelona, fos conduïda a Itàlia per l'armada anglesa. Cinc dies després de la firma del Tractat d'Evacuació de Catalunya, el 19 de març de 1713, l'emperadriu deixarà Barcelona i, tot i que Carles VI seguia sense reconèixer el rei Borbó, va avenir-se a la sortida de Catalunya de l'exèrcit imperial.

Ramon Frederic Vilana-Perlas, com a secretari d'Estat, partirà cap a Viena acompanyant l'emperadriu amb el seguici reial.

És en aquest context en què Bulbena emet una crítica de Ramon Frederic Vilana-Perlas, acusant-lo de no preocupar-se pels interessos de Catalunya i de no haver intentat ajudar a convèncer l'emperador per a la no-evacuació de Catalunya. Caldrà analitzar més detingudament aquesta crítica.

Carreras Bulbena, l'any 1902, a la seva obra *Carlos d'Àustria y Elisabeth de Brunswich Wolfenbüttel a Barcelona y Girona*, fa una descripció detractora del marquès de Rialp que es fonamenta, segons l'autor, en un estol de documents que eren en el seu poder —i que properament faria públics— i també consta, de manera indirecta, en el *Via fora els adormits* abans esmentat. Carrera Bulbena escriuria:

Ab tot açó ja havia arribat a Viena l'Emperadriu ab un lluhit seguiment del qual formaven part en Ramon de Vilana Perlas, Marquès de Rialp. Aquest home era un bon xich saberós, gens mancat d'adulació i de fort simpàtic tracte, tot lo qual feia tingué guanyada la voluntat de l'Emperador. Era gat vell en tota faysó de bretoleries de fina lley, havent-se ja distingit a Catalunya, anys enrera, en una mala treta, en sos temps punida, explotant lo bon cor de Carlos; però may ningú s'hauria cregut pogués arribar, sempre treballant per son profit personal, a no curar gota dels interessos de sa pàtria no coadjuvant, al front de l'esmentada nobliçalla, al consell que a l'Emperador donaven los bons patricis, ab son cap principal l'Arquebisbe de València, sobre la no evacuació.²⁰⁹

Tot i que s'haurà de saber a quin estol de documents es refereix per entendre correctament la crítica, cal situar històricament i cronològicament aquest redactat. Si es llegeix el text complet de l'obra, es comprova com Carreras Bulbena critica l'actitud del secretari afirmant que, estant ja a Viena, abans de la firma del Tractat d'Evacuació d'Utrecht,

209. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Carlos d'Àustria...*, p. 365.

Ramon Vilana-Perlas no va fer res per intentar convèncer l'emperador a favor de la no-evacuació del Principat. El 13 de març de 1713 es va firmar el Tractat d'Evacuació a Utrech i, d'acord amb allò establert en el tractat, posteriorment, el 22 de juny de 1713, es va firmar el Conveni de l'Hospitalet, que donava operativitat al tractat previ.

Sense entrar a analitzar la documentació citada per Carreras Bulbena, s'ha de matisar alguna dada en aquest respecte. L'emperadriu parteix de Barcelona el 19 de març de 1713 acompanyada de Ramon Frederic Vilana-Perlas i es dirigeixen cap a Milà, on arriben el 8 d'abril. El 4 de maig, l'emperadriu prossegueix el seu viatge cap a Viena, on arribarà el 10 de juliol. Ramon Frederic, junt amb altres membres de la cort, restà a Milà fins al mes de juliol, que fa ser reclamat a Viena. Ramon Frederic no va arribar a fer costat a l'emperador fins al mes de juliol, moment en què ja s'havia firmat el tractat d'evacuació i el conveni de l'Hospitalet. Durant el període que Ramon Frederic va restar a Milà, es conserven vint-i-quatre cartes escrites per l'emperadriu dirigides al secretari, en què es fa referència a l'esmentada evacuació (carta XXI).

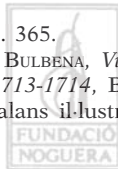
Quin seria l'estol de documents que justifiquen la descripció detractora que emet Carreras Bulbena sobre el marquès de Rialp? Carreras Bulbena anota a peu de pàgina que «aquests documents s'exposaran detalladament lo dia en que fem, si a Déu plau, lo promès llibre».²¹⁰

Considerant aquesta anotació, vaig decidir rastrejar les publicacions posteriors de Carreras Bulbena, entre les quals destaca l'obra publicada l'any 1912 intitulada *Antoni de Villarroel, Rafael de Casanova i Sebastià de Dalmau, heroics defensors de Barcelona en el setge de 1714*. Aquesta obra composta per les biografies de tres dels protagonistes de la resistència catalana dels anys 1713-1714: Antoni Villarroel, que dirigí la defensa militar de Barcelona; Rafael Casanova, darrer conseller en cap de la mateixa ciutat, i el coronel Sebastià de Dalmau, un dels dirigents més actius i personals de la resistència.

En aquesta obra, Carreras Bulbena exposa l'enemistat existent entre el marquès de Rialp i Antoni de Villarroel que es confirma en un conjunt de documents conservats a l'Arxiu de la Guerra de Viena.²¹¹ De l'anàlisi dels documents esmentats vaig poder establir algunes consideracions sobre la relació entre ambdós personatges que crec necessari

210. Ídem, nota 1 al peu de p. 365.

211. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Villarroel, Casanova, Dalmau. Defensors heroics de Barcelona en el setge de 1713-1714*, Barcelona, Barcelonesa d'edicions, Generalitat de Catalunya, col·lecció catalans il·lustres, núm. 11, 1995, reedició del llibre original, nota 26 al peu de la p. 31.

exposar atès el pes que va suposar la intervenció del general Antoni de Villarroel en l'imminent setge de Barcelona.

2.5.7. *Ramon Frederic Vilana-Perlas i el general Antoni de Villarroel*

Després de la batalla de Villaviciosa, Antoni de Villarroel fou fet presoner al castell d'Illueca, situat sobre Aranda, després d'una setmana d'obstinada resistència. A la primavera de 1711, Villarroel encara romania en poder de l'exèrcit de Felip V i no pogué recobrar la llibertat fins a la darrerria d'aquell mateix any, quan fou inclòs en un intercanvi de presoners.

Durant l'any 1712 suplicà diferents vegades al general Starhemberg i al secretari de Carles d'Àustria, el marquès de Rialp, Ramon Vilana-Perlas, que el reposessin en el servei actiu, adduint en les seves sol·licituds la seva lamentable situació i l'estat precari en què es trobaven ell i la seva família. «Sembla que Villarroel topà amb grans dificultats per obtenir el càrrec, promogudes per l'enemistat que li tenia, no sabem per quins motius, l'influent secretari Ramon de Vilana-Perles, marquès de Rialp».²¹²

Antoni de Villarroel, un cop retorna a Barcelona, a través d'una comunicació del marquès de Rialp, és acomiadat del servei a l'exèrcit i és retingut a la capital.

Antoni de Villarroel, un cop va retornar de la presó, va sol·licitar a través de moltes cartes la seva reincorporació a l'exèrcit regular, petició que va ser sempre denegada mitjançant la intervenció poc ortodoxa de Vilana-Perlas. Segons Villarroel, «su nombramiento al Comando del Cuerpo de Agregados y a la Inspeccion de la Infanteria fué [parado] y desvanecido por las trampas de Perlas». Villarroel, en una carta del 6 d'octubre de 1712, manifesta «hallarse sin patentes ningunas de todos sus empleos, sin asientos de ellos en veeduría ni proveeduría, sin paga ni sueldo, habiendo aun cesado el que daban a su mujer». Per poder menjar i mantenir la seva dilatada família, el general Villarroel, en una carta del 16 d'octubre de l'any 1712, suplica al general Starhemberg que torni a escriure a Perlas per sol·licitar que li faciliti el càrrec d'ajudant reial del virrei, que en breu s'havia d'atorgar a Mallorca, o algun càrrec en aquella secretaria. D'altra banda, si això no fos possible, Villarroel desitjava sortir de la capital, fos com fos, per servir sota les ordres de Starhemberg. Però les intervencions de Vilana-Perlas ho impedièn.²¹³

212. Ídem, p. 30.

213. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712, fasc. 12, núm. 26b.

El marquès de Rialp envia una carta a Villarroel el 6 de desembre de 1712 comunicant-li, un cop més i d'una manera molt diplomàtica, que quedava allunyat de l'exèrcit i que havia de restar a la Cort barcelonina, «en tiempo que las circunstancias pueden persuadir conveniente su asistencia en ella quedará V.S. asegurado de la Real gratitud por tan fiel representación, y en la precision de no hacer novedad; con este motivo vuelvo a ofrecer a V.S. mi voluntad para que la exercite en sus ordenes».²¹⁴ Queda clar: ha d'obeir les ordres rebudes i restar a Barcelona.

El secretari de Starhemberg, en una nota addicional, escriu: «como Perlas artificiosamente despide al General Dn. Antonio de Villarroel del servicio, y lo seqüestra en Barcelona».²¹⁵

A finals d'any, el 24 de desembre de 1712, Antoni de Villarroel decideix escriure una carta directament a Starhemberg. Villarroel, un cop rebut el comunicat de Perlas, es considera totalment retirat del servei per part del secretari, creient fefaentment que la reina no ha tingut res a veure amb aquesta decisió. Villarroel assegura a Starhemberg desconèixer el motiu pel qual Perlas manté aquesta actitud.

A quien aseguro, testigo de Dios y los vivientes, que no sé que haya ni remotamente dado causa para que se me trate en esta forma, sobre que se añade el tenerme mendigando el sustento cotidiano, y sin atreverme a manifestarlo, porque conozco que mi razon y mi ruego seran inutiles con este Sr. Secretario, y confesando a V. E. ingenuamente mi dolor solo esperaba el retorno de V. E. A esta corte para pedirle dictamen y licencia, a fin de solicitar la de pasar a servir en otro de los Ejercitos de S.M.C., y con la recomendación que V.E. quisiera darme, para conseguir la continuación de mis servicios, donde no se me aje la honra, ni se me permita perecer tan servilmente.²¹⁶

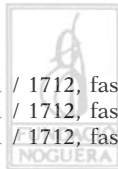
No serà fins que Starhemberg accedeix al càrrec de lloctinent que Villarroel serà incorporat al servei. Amb data 16 de març de 1713 fou nomenat inspector general de la Infanteria en un del primers actes del general Starhemberg com a virrei i lloctinent de Catalunya.

Fins enguany encara no s'ha localitzat el document que justifiqui la postura del marquès de Rialp envers el general Antoni de Villarroel.

214. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712, fasc. 12, núm. 26a.

215. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712, fasc. 12, núm. 26b.

216. Kriegsarchiv. AFA/ K. 311 / 1712, fasc. 12, núm. 26.

La crítica de Carreras Bulbena estaria, ben segur, fonamentada en aquest estol de documents conservats a l'Arxiu de la Guerra i que manifesten la mala relació entre el general i el secretari. Ara bé, de la mateixa manera que Villarroel ignorava, o deia ignorar, el motiu del mal tracte per part de Perlas, considero que s'ha d'encaixar la crítica de Carreras Bulbena amb la més gran prudència fins que no es trobi el motiu d'aquesta desafortunada relació.

Ara bé, cal analitzar la trajectòria militar del general Villarroel. Antoni de Villarroel i Peláez, quan va esclatar la Guerra de Successió, era un dels generals de l'exèrcit borbònic, però va caure en desgràcia quan l'any 1709 el fins aleshores responsable de les campanyes militars a València i Aragó, el duc d'Orleans, va perdre la confiança de Felip V i de la princesa dels Ursins.

L'any 1709 Villarroel va estar implicat en la conjura del duc d'Orleans contra Felip V que va acabar amb el desterrament del primer. Sense que la història hagi aclarit del tot si va ser forçat o voluntari, el tinent general Villarroel es va exiliar a Galícia, on va iniciar contactes per adherir-se a les forces aliades.

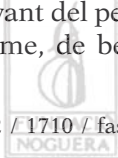
Tot i així, en un primer moment encara es va oferir per ajudar Felip V, que havia fugit de Madrid després de les batalles d'Almenar i de Saragossa que, l'estiu del 1710, van propiciar l'inici de la segona ocupació austriacista de la capital espanyola.

Inicialment, Felip V va acceptar l'oferiment, però poc després un cortesà borbònic va informar Villarroel que una influent noble francesa de la cort de Felip V conspirava en contra seu. Aquesta revelació va acabar de decidir el militar a posar-se al servei de les forces de Carles III, que el va nomenar tinent mariscal, l'equivalent al grau de tinent general borbònic a l'exèrcit austriacista.

A finals de l'any 1710 ja apareix sota les ordres del general Starhemberg. A la batalla de Villaviciosa, Villarroel ja va lluitar amb càrrec de tinent mariscal en el bàndol austriacista, però un altre cop va anar a parar al bàndol borbònic, però aquest cop com a presoner, fins que va ser retornat a la capital del Principat a finals de 1711. A principi del 1712 va iniciar les sol·licituds per a la seva reincorporació a l'exèrcit austriacista.²¹⁷

Considero que no calen documents per entendre la postura de Ramon Frederic Vilana-Perlas davant del personatge d'Antoni de Villarroel. Antoni de Villarroel va ser home, de ben segur, lleial als dos bàndols

217. Kriegsarchiv. AFA/ K. 292 / 1710 / fasc. 12, núm. Ad. 5.

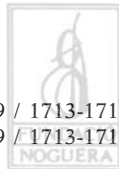
en què va servir. Queda ben demostrat en la seva decisiva intervenció en el setge de Barcelona de 1713-1714. Ara bé, jo considero que la seva trajectòria podria justificar la determinació que va prendre el marquès de Rialp de mantenir-lo allunyat de l'exèrcit regular en aquells moments tan crítics i complicats. Probablement, Vilana-Perlas, tal com exposava Villarroel, no tenia cap motiu concret per justificar la seva postura, però Antoni de Villarroel tampoc no disposava de cap argument de pes per garantir la seva fidelitat.

2.5.8. *Ramon Frederic Vilana-Perlas l'any 1713, poc abans de partir*

L'any 1713 havia d'ésser l'any decisiu. Catalunya, abandonada ja per les tropes angleses i portugueses, tan sols tenia el suport actiu dels cossos imperials i holandesos i dels constituïts pels naturals, dirigits sota el comandament del general Starhemberg. A més, el país estava greument amenaçat per una imminent invasió francesa.

La correspondència amb el general Starhemberg es va perllongar durant l'any 1713, fins i tot després de la partida de Ramon Frederic cap a Viena. Durant la primera quinzena del mes de gener de 1713, amb el país totalment abandonat per gran part de les tropes aliades, el marquès de Rialp va mantenir correspondència diària amb el general Guido von Starhemberg.²¹⁸

En la correspondència amb el general, Vilana-Perlas es manifesta amoïnada per poder resguardar la plaça de Tarragona i el seu castell, ja que, segons el marquès de Rialp, serà un dels primers objectius de l'enemic en les properes actuacions. El marquès manifesta a Starhemberg que vetllarà per enviar provisions tant a Tarragona com a Hostalric, però, d'altra banda, dóna les ordres pertinents per eliminar els possibles costos prescindibles. Vilana-Perlas escriu a Starhemberg que «aquí vivimos en la antigua confusion, y el mal tiempo ha hecho detener la Posta que partirá luego que se serene». Vilana-Perlas consulta i demana solució a Starhemberg en tot el que afecta a l'estratègia bèl·lica i en tot moment li expressa una confiança absoluta pel que fa a la gestió de la guerra, però no deixa en cap moment d'opinar, expressar els seus dubtes i donar les ordres oportunes en tot el que ell creu convenient, sempre anteposant i en acord a les possibles «ordenes del Amo y de sus Cesareos acuerdos».²¹⁹

218. Kriegsarchiv. AFA/ K. 329 / 1713-1714 / fasc. 13.

219. Kriegsarchiv. AFA/ K. 329 / 1713-1714 / fasc. 13, núm. 32.

2.5.9. *El matrimoni Vilana-Perlas assegura el benestar de les dues filles monges*

Cinc dies abans de marxar cap a Viena, Ramon Frederic Vilana-Perlas i la seva esposa Teresa estableixen un document per assegurar el futur econòmic de les seves filles monges, les quals restaran a la Ciutat Comtal professant com a monges al convent de Santa Maria de Montsió de Barcelona.

El 14 de març de 1713, en document autoritzat per Antoni Casany, notari públic de Barcelona, Ramon Frederic i la seva esposa es varen comprometre a satisfer a les seves filles Teresa i Francesca la suma de 60 lliures anuals durant tota la seva vida natural, i durant els dos anys posteriors a la seva mort. A més havien de pagar cada any a cadascuna 2 lliures, 8 sous i 6 diners per augment d'aliments. Per això hauran de deixar ordenades les seves rendes.²²⁰

En el cas de Francesca, foren els mateixos pares els que deixaren assignades i consignades les rendes.²²¹ Per a Teresa, les rendes les assignà el seu oncle Pau Vilana-Perlas, abat de Cardona.²²² Dos dies després, el 16 de març, es redacten els documents en què es detallen les rendes dels diferents censos i censals morts que possibilitaran el pagament anual a Teresa i Francesca. La descripció de l'origen de les rendes assignades ens dona una idea del patrimoni dels Vilana-Perlas a Barcelona.

Rendes assignades a sor Teresa Vilana Perlas

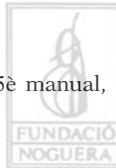
Pau Vilana-Perlas, abat de l'església de Sant Vicenç de Cardona, per facilitar al seu germà Ramon Frederic i a la seva esposa Teresa el pagament de les 60 lliures anuals a sor Teresa, monja ja professa del reial monestir i convent de Santa Maria de Montsió de Barcelona, detalla les rendes assignades. A Pau, les rendes li provenen de ser obtentor de beneficis instituïts i fundats a Santa Maria del Mar i a la capella del Palau Episcopal de Barcelona. Les rendes assignades a sor Teresa són les següents:

- 1) Cens de pensió anual 32 lliures i 10 sous que Pau Vilana-Perlas rep com a obtentor del benefici sota l'advocació de Santa Maria del Roser, instituït i fundat a la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona. Pau Vilana-Perlas rep el cens de Joan

220. AHPB. Ignasi Teixidor, 15è manual, 1713, 16 de març de 1713, f. 57.

221. Ídem, f. 59.

222. Ídem, f. 57.

Lacoma, prevere de Barcelona com a resident i habitant de les cases situades a Barcelona, al carrer de l'Argenteria.

- 2) Un cens de pensió anual 2 lliures i 10 sous que Pau Vilana-Perlas rep anualment com a obtentor del benefici sota l'advocació de Santa Maria del Roser, instituït i fundat a la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona. Pau Vilana-Perlas rep el cens de de Josep Nadal, sobre unes cases al carrer de l'Argenteria. Tots dos censos els cedeix a Teresa amb tots els drets (lluïme, domini, etcètera).
- 3) Un cens de preu o propietat 1.707 lliures, 10 sous, amb una pensió anual de 53 lliures, 16 sous i 6 diners que Pau Vilana-Perlas rep com a beneficiat del benefici de Sant Pau, fundat a la capella del Palau Episcopal de Barcelona, benefici fundat pels majorals i confreres de la Confraria de Velluters de Barcelona.
- 4) Un censal mort ja creat que Pau Vilana-Perlas rep anualment com a beneficiat del benefici de Sant Pau (vegeu l'anterior). Pel censal mort, Anna Pifarrer i Andreu, vídua de Francesc Piferrer, ciutadà honorat de Barcelona, i el seu fill Martí Piferrer, habitant a Blanes, presten a Pau Vilana-Perlas 1 lliura i 5 sous.
- 5) Un censal mort ja creat de preu o propietat 25 lliures de Barcelona i pensió anual d'1 lliura i 5 sous que cada 14 de setembre li presta Joan Aguts, pagès de la parròquia de Vilobí, diòcesi de Girona. Aquest censal, Pau Vilana-Perlas també el té com a beneficiat del benefici de Sant Pau (vegeu l'anterior).

De tots els censos i censals morts, Pau Vilana Perlas cedeix a la seva neboda Teresa tots els drets i podrà, per ell, consignar, demanar, exigir i rebre àpoques, firmar execucions i reclamar tot el que sigui convenient, i per a donar fermança, obliga tots els seus béns. Al final del mateix document s'indica que, amb data 29 de maig de 1713, Joan Llacuna, lloctinent i escrivà de ració de la Cúria Reial i de la Casa del Rei, com a procurador de Teresa Vilana Perlas —el qual va ser nomenat procurador el dia 28 de maig—, fa saber a tots els que presten els censos i censals que a partir d'aquest moment els prestaran a Teresa i que han quedat consignats per a ella.²²³

223. Ídem, f. 57.

Rendes assignades a sor Francesca Vilana-Perlas

A Ramon Frederic, les rendes li provenen dels censos establerts sobre unes cases del carrer dels Escudellers, unes al carrer de Simó Oller, unes altres al pla d'en Llull davant l'hortal dit de l'Alba i d'unes botigues situades en el carrer de la Bòria, al costat de la casa de Mestre Francesc Mora i Bosser. Les rendes assignades a sor Francesca són les següents:

- 1) Cens anual de pensió 36 lliures de Barcelona (es paga la meitat a l'abril i la meitat a l'octubre). Ho presta Josep Amat, gerrer de Barcelona, ja difunt, i ara la seva vídua Margareta sobre unes cases que tenen a la ciutat de Barcelona, al carrer dels Escudellers.
- 2) Un cens de pensió anual 20 lliures, prestat per Antoni Mora, escudeller i ciutadà de Barcelona, sobre unes cases amb dos portals que s'obren al carrer públic dit de Simó Oller, juntament amb la prorrata de dit cens.
- 3) Cens anual de pensió 8 lliures prestat per Joan Bastany, aromatari i ciutadà de Barcelona, sobre unes cases situades a Barcelona, al pla d'en Llull, davant l'hortal dit de l'Alba amb la prorrata del cens.
- 4) Un cens de pensió 8 lliures prestat per Anna Torras, vídua, per unes botigues situades a Barcelona en el carrer dit de la Bòria, al costat de la casa de Mestre Francesc Mora i Bosser. En aquestes cases habita a títol de llogater Josep Besora, que és qui presta el cens amb la prorrata.

El 28 d'abril, Ignasi Teixidor, burgès de Perpinyà i notari públic col·legiat a Barcelona, a instància de Francesca Vilana-Perlas notifica mitjançant una carta a tots els que presten censos que a partir d'aquest moment els prestaran a Francesca i que han quedat consignats per a ella.²²⁴

A través d'aquesta gestió, Ramon Frederic dona per assegurat el benestar de les dues filles monges que deixa a Barcelona, establint en el punt vuitè del seu testament que l'hereu universal hauria d'assistir a Maria Francesca de la mateixa manera que ell ho havia fet. L'oncle Pau diria el mateix en el seu testament. En morir Ramon Frederic, la seva filla Teresa ja era morta.

224. Ídem, f. 59.

Un cop fora els pares, el 6 d'abril de 1713, les filles de Ramon Frederic Teresa i Francesca, monges professes del reial monestir de Santa Maria de Montsió de Barcelona, actuant aquest cop totes dues juntes, cadascuna en nom propi i comptant per aquest acte amb la llicència i permís concedit per sor Maria Teresa de Copons, priora del monestir, nomenen procurador de les dues Joan Llacuna, lloctinent, protonotari i escrivà de ració del Principat de Catalunya. Joan Llacuna, en nom de totes dues germanes, podrà demanar, exigir, rebre i recuperar cadascuna de les quantitats pecuniàries, sumes i crèdits, dipòsits, comandes, cobrar pensions de censals morts, lloguers de cases, rendes i altres emoluments de béns i drets universals que els puguin deure tan persones individuals com corporacions o entitats, clàusules habituals en aquest tipus de procura. Joan Llacuna també podia firmar àpoques i se li concedia poder ampli per pledejar.²²⁵

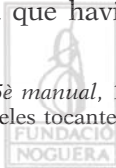
D'aquesta manera, Ramon Frederic s'assegurava que les seves filles quedaven secundades per una persona, de ben segur de la seva confiança, que gestionaria i actuaria en favor dels seus interessos. Joan Llacuna havia esta escrivent de Ramon Frederic i va residir al Regomir des de l'any 1695 fins a l'any 1711, disset anys instal·lat a la residència familiar dels Vilana-Perlas col·laborant i treballant com a notari.

Ramon Frederic, des de Viena, comprovaria els pagaments fets a la seva filla Francesca, religiosa de Montsió, a través de rebuts trimestrals, on es comprova com Josep i Joan Gispert actuen de pagadors. D'aquesta manera, Ramon Frederic s'assegura el compliment del pagament establert abans de la seva partida cap a Viena. Francesca confirmava haver rebut un total de 44 lliures en dos pagaments diferents de 33 i 11 lliures cadascun justificat en dos rebuts distints, «y per serho lo ver o firmo en Barcelona els 12 de Agost de 1724. Sor Francesca Vilana-Perlas. I afegeix [...] y los fas de voluntat de la meva tia Da. Maria Llaurador».²²⁶

Josep i Joan Gispert apareixen també com a pagadors a altres persones residents a Barcelona, com és el cas del pagament fet a Joan Baptista Reverter de 12 dobles pels mesos d'agost, setembre i octubre l'any 1724. Això mostra com Ramon Frederic, des de Viena, sempre va mantenir una continuada relació amb la seva filla Francesca i també amb altres homes de confiança que, de ben segur, vetllaven pels seus interessos conservats a Catalunya i, sobretot, per assegurar el benestar de la seva família més directa que havia restat al Principat.

225. AHPB. Ignasi Teixidor, *15è manual*, 1713, 6 d'abril de 1713.

226. HHSta/ ISR / K. 55. «Papeles tocantes al Exmo Marques de Rialp y no tocan estos a los del bolsillo».

2.6. RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS FORA DE LA CAPITAL

2.6.1. *Partida de l'emperadriu i la família Vilana-Perlas cap a Viena*

Els primers ministres varen tenir diferents juntes secretes per decidir la manera d'embarcar la reina. Els uns manifestaven que el millor era embarcar en secret, uns altres embarcar de nit i encara uns altres informar el poble i protegir-la amb la cavalleria. Abans de determinar el seu embarcament, la reina va voler que el seu secretari d'Estat, Ramon Frederic Vilana-Perlas, parlés amb els presidents dels tres comuns sobre la manera més oportuna d'embarcar.

El conseller primer de Barcelona, Manuel Flix, i el president de la noblesa, Josep de Pinós i de Rocabertí, varen anar a parlar amb Ramon Frederic sobre la injúria que es faria a la ciutat i a tot Catalunya si la reina embarcava clandestinament. Segons ells, havia d'embarcar a ple dia. El secretari, per ordre de la reina, va comunicar als presidents dels tres comuns la seva decisió.

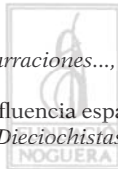
Va ser convingut entre Ramon Frederic Vilana-Perlas i els tres presidents que el més propi, el més honorífic a la nació i el més segur per a la pública quietud, era que l'emperadriu embarqués a ple dia. Els tres comuns assistirien a palau; tota la Coronela estaria en armes des del palau fins a l'embarcador i l'altra gent col·locada des de la porta de Sant Francesc fins a la porta de Mar sobre la muralla. Així va ser resolt i encarregat al sergent major de la Coronela. Abans d'embarcar, la reina va nomenar secretari Pedro Pascual Cano per assistir al mariscal Starhemberg com a virrei a Catalunya.²²⁷ El 21 de març, Starhemberg va jurar el càrrec com a virrei de Catalunya.²²⁸ Encara estant a Barcelona, la reina va ordenar que tots els papers procedents dels tribunals, es dirigessin a l'emperador a través del marquès de Rialp.²²⁹

El 19 de març, l'emperadriu embarcà amb la seva cambrera major i el seu majordom major, el comte de Cardona, en una xalupa que la traslladaria a la flota anglesa, governada per l'almirall Jennings. Un cop embarcada a la xalupa seguí una salva reial de tota l'armada anglesa, ciutat i fort de Montjuïc amb triplicada salva d'artilleria i alternativament el nombrós regiment de la Coronela sobre la muralla, correspongué amb tres descàrregues de fusellers. El secretari d'Estat Ramon Frederic Vilana-Perlas acompanyava l'emperadriu, que va de-

227. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 538 i 539.

228. Ídem, p. 543.

229. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española en el reformismo de la monarquía austriaca del setecientos», *Cuadernos Dieciochistas*, núm. 1, 2000, p. 107-132, esp. p. 119.

saparèixer de la ciutat per sempre més. Starhemberg fou el successor de la lloctinença de l'emperadriu.²³⁰

El llarg camí cap a Viena s'inicià. El 26 de març, la flota era a l'altura de Niça i dos dies després ancorada a San Pier d'Arena —Sant Pere de les Arenes—, port situat a la banda de ponent de Gènova, al mateix temps que des de Gènova sortien les galeres de la República per anar a complimentar-la.

El 5 d'abril va partir cap a Milà, passant per Ottaggio. El 10 d'abril arribà a Milà, on restà quatre setmanes. En aquesta ciutat va ser complimentada pels ambaixadors de Catalunya, tots els ministres i prínceps d'Itàlia. El 8 de maig va sortir de Milà prenent el camí del Tirol per Trento —passant per Cremona (carta 17), Alla di Roveredo (carta 18) i Innsbruck (carta 19)— fins arribar a Linz, on va reposar alguns dies i va ser rebuda pel kàiser. El 10 de juliol, l'emperadriu va arribar a Viena en companyia del seu espòs, l'emperador.²³¹

La reina va manar restar a Milà a tots els ministres que la seguien i també al seu secretari d'Estat, el marquès de Rialp, sense consentir que passessin a Germania. Va indicar que a Milà se'ls subministraria assistència fins que l'emperador no hagués disposat pensions i fons per viure.²³² Ramon Frederic es va quedar retingut a Milà, en part per un malestar persistent i en part per l'ordre rebuda d'haver de dirigir el transport de les tropes reials que encara restaven a Catalunya. Durant tot el trajecte, l'emperadriu va mantenir contacte amb Ramon Frederic a través d'un conjunt de missives o cartes, publicades posteriorment per Ferdinand Wolf.²³³

L'evacuació del Principat havia d'esser ràpida i operativa i, atesa la quantitat d'homes que s'havien d'evacuar, el trasllat de les tropes cap a

230. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. III, p. 542 i 543.

231. Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats...*, p. 226.

232. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...* vol. III, p. 542 i 543.

233. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 115. El text va ser publicat com a informe a les *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Classe*, en el volum 12, sota el títol de *Vierundzwanzig eigenhändige Briefe der Kaiserinn Elisabeth, Gemahlinn K. Karl's VI., an den Staatssecretär Marques de Rialp*. L'informe consta d'una introducció, en què es justifica la importància de les cartes i es documenta el personatge de Ramon Frederic Vilana-Perlas, marquès de Rialp. Posteriorment fa una breu descripció de la metodologia d'estudi i exposició de les cartes i finalment les transcriu, ordenades de l'I al XXIV. Per fer el seguiment del contingut de les cartes, considero indispensable consultar les notes a peu de pàgina que acompanyen la transcripció feta per Wolf, ja que documenten els personatges i els esdeveniments citats en la seva redacció. Les cartes són escrites des del període immediat a la sortida del 19 de març fins a la seva arribada a Viena el 10 de juliol. La carta XXIII és escrita el 16 de juliol des de Viena i la XXIV, el 30 d'agost des de Baden.

Itàlia no era de fàcil gestió. Jennings va assegurar a Starhemberg que cada embarcament podia portar d'una vegada tan sols 4.000 homes cap a Itàlia. Si es considerava que el total de la tropa que s'havia d'evacuar era de 24.000, l'evacuació no era fàcil, considerant el temps de què es disposava i la situació a Catalunya.²³⁴ L'emperadriu va embarcar amb Rialp, però en arribar a Gènova i després també a Milà es va haver de quedar per poder complir amb la missió assignada des del Govern. Vilana-Perlas hauria de supervisar o procurar per l'organització del trasllat de les tropes, un cop arribades a les costes italianes. Així es manifesta a la carta que Vilana escriu a Starhemberg des de Milà el 12 d'abril de 1713, del qual sembla que havia rebut el comandament, «para tenerme aqui ó en Genova, hasta dexar dispuestos los transportes y provisiones, para conducir estas tropas en Italia, lo que hubiera executado gustosissimo, si en ello supiera que le haria de servir y no desagradar V.E.».²³⁵

Les ordres de l'emperador dictades des de Viena arribaven a Milà a mans del secretari, el qual les derivava al, ja en aquell moment, virrei i lloctinent Guido von Starhemberg. Per organitzar l'evacuació de les tropes també es va assignar al general Zumjunguen [sic]. Aquesta nova situació va fer que Vilana-Perlas manifestés a Starhemberg la seva tal vegada innecessària dedicació a aquesta missió:

En lo demas que ocurra sobre la forma de la evacuacion, el transporte de gentes y providencias que aqui se han de establecer lo entendréa V.E. mas extensamente del Genl Zumjunguen que está nombrado a este fin, y teniendo yo igual destinacion, logro la fortuna de ser casi insubstancial mi aplicacion por la que con cumplido desempeño experimenta en este General.²³⁶

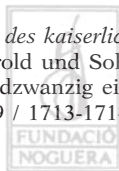
En una carta escrita el 15 d'abril des de Milà, dos dies abans que es comunicés oficialment la firma del Tractat d'Evacuació als tres comuns i a la població, Vilana-Perlas, per ordre de l'emperador, insta Starhemberg que «respecto de haberse remitido en Capitulo general del tratado de evacuacion el ajustamineto de algunos puntos a la conferencia de Generales, procure V.E. con el que fuere destinado por los enemigos esforzar la confirmacion de los fueros del Principado y la Amnistia de los Españoles que hoy se hallan en Barcelona, porque no les coja la discrecion baxo las violencias y tratamineto del enemigo sin este consuelo».²³⁷

234. Alfred ARNETH, *Das Leben des kaiserlichen Feldmarschalls Grafen Guido Starhemberg (1657-1737)*, Viena, Carl Gerold und Sohn, 1853, p. 748.

235. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 115.

236. Kriegsarchiv. AFA/ K. 329 / 1713-1714 / fasc. 13, núm. 36.

237. *Ibidem*.

Ara bé, les ordres de l'emperador a la mateixa carta del dia 15 d'abril eren que, si els enemics no s'avenien a millorar les condicions del país establertes en el Tractat d'Evacuació, ordenava al general que l'embarcament de les tropes seguís endavant, defensant l'argument abans exposat que justificava el trasllat de les tropes a l'Imperi per aconseguir des d'allà la victòria sobre França

pero si V.E. (entretanto que aquí [a Milà] se previenen las embarcaciones y se envian) reconociere infructuosa la instancia y sin esperanza de mejorar la condicion del Pais y de los que se hallan en Barcelona, no difiera V.E. el embarco de las tropas, porque en el termino imposible de atender la razon de los fieles Catalanes, será conveniente no atrasar el servicio de unas tropas que pueden darle en otros territorios segun las circunstancias y accidentes del tiempo.

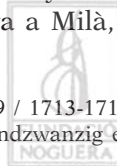
Ramon Frederic actuava com a intermediari entre l'emperador i Starhemberg en el que fa, sobretot, al finançament des de Viena, de l'evacuació. El marquès de Rialp restarà a Milà durant tot el procés de l'evacuació de les tropes fent el possible per garantir la seva correcta execució.²³⁸

En una carta escrita a Vilana-Perlas el 7 de juliol des de Linz (carta xxii), l'emperadriu li manifesta que, tal com Perlas havia intuït, veritablement el secretari Romeu, ja instal·lat a Viena, fa el possible per convèncer Stella per evitar la seva anada a Viena. L'emperadriu, però, escriu que l'emperador ja li havia assegurat la seva prompta partida des d'Itàlia cap a la capital de l'Imperi. A la mateixa carta, l'emperadriu avisa Perlas que ha d'estar previngut dels possibles falsos amics, entre els quals compta Garelli.²³⁹

Ramon Frederic va ser cridat a Viena el 20 de juliol de 1713, quan les autoritats imperials van ser conscients que Catalunya optava per la resistència. El seu coneixement de la realitat catalana el va fer indispensable a l'hora de reconstruir l'Administració hispànica a la cort imperial. Tot i les continuades gestions dels comuns i dels seus ambaixadors, el vincle més directe i més ben organitzat entre Viena i Barcelona durant el darrer any de la resistència l'establiren Ramon Frederic Vilana-Perlas i el seu cunyat Joan Francesc Verneda i Sauleda. Verneda, que també es trobava a Milà, el 22 d'agost de 1713 va rebre

238. Kriegsarchiv. AFA/ K. 329 / 1713-1714 / fasc. 13, núm. 43, 10 de maig.

239. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», carta xxii.

ordre de tornar a Barcelona amb una missió secreta. Segons Castellví, Verneda va enviar durant aquells mesos «frecuentes avisos en cifra a la corte de Viena por medio del marqués de Rialb».²⁴⁰

Ramon Frederic va viure amb angoixa l'última etapa a Milà, ja que temia veritablement que la seva estada hi fos indefinida. Un cop va rebre l'ordre des de Viena, el marquès de Rialp escriu a Starhemberg —el qual ja es trobava a Viena—: «Confieso a V.E. que he vivido con sumo cuidado hasta haber visto la carta con que se sirve favoreciendome de 19 del corriente pues la indiferencia se iba aumentando con la confusion».²⁴¹

Juan Amor de Soria també es trasllada a Viena amb el seguici de l'emperadriu, ja que forma part de la Casa Reial segons la tradició de la Corona d'Aragó. Els acompanyants de l'emperadriu que no formaven part de la Casa Reial se'ls va fer restar a Milà. Vilana-Perlas va haver de restar a Milà per necessitats de la guerra. Tant a Vilana-Perlas com al seu secretari Juan Amor de Soria, l'emperadriu, en una de les cartes, els manifesta que la seva anada a Viena està assegurada. Vilana-Perlas farà una labor més executiva que no pas doctrinal, mentre que Juan Amor destacarà més en la seva obra bibliogràfica que no pas en l'executiva.

Les cartes escrites per l'emperadriu a Vilana-Perlas durant el viatge a Viena es varen localitzar a l'arxiu del comte Johann Perlas, besnét de Ramon Frederic. La k.k. Hofbibliothek va adquirir una col·lecció composta per vint-i-set cartes manuscrites per l'emperadriu Elisabet Cristina i una de manuscrita per Marianna, la vídua de Carles II, totes elles escrites en llengua castellana i dirigides al marquès de Rialp. Les cartes varen ser escrites per l'emperadriu i dirigides al marquès de Rialp durant el trajecte cap a Viena. Poc temps després, Ferdinand Wolf va creure necessari publicar vint-i-quatre de les vint-i-set cartes manuscrites per l'emperadriu —amb omisió de tres unitats, segons ell, insignificants—, a l'Acadèmia de les Ciències de Viena.²⁴² Segons Wolf, aquestes cartes tenen un interès històric per si soles, no tan sols per la persona que les ha escrites, sinó també pel seu receptor, el qual va jugar un paper important a la cort de Carles VI i en la història d'aquella època.²⁴³

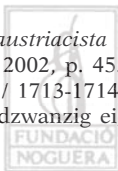
Les cartes varen ser transcrites per Wolf respectant la seva redacció original, mostrant totes les expressions, girs gramaticals i errades prò-

240. Agustí ALCOBERRO, *L'exili austriacista (1713-1747)*, Barcelona, Fundació Noguera, Textos i Documents, núm. 35, 2002, p. 45.

241. Kriegsarchiv. AFA/ K.329 / 1713-1714 / fasc. 13, núm. 51, 22 de juliol.

242. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 111.

243. Ídem, p. 113.

pies d'una persona de parla alemanya que fa l'esforç d'expressar-se en llengua castellana. Les primeres onze cartes no estaven datades i varen ser ordenades per l'autor de l'1 al 24 d'acord amb el seu contingut.²⁴⁴

Moltes de les cartes, sobretot al principi del trajecte, quan encara no havien arribat a Milà, són cronològicament molt seguides. Són escrits, cartes i algunes gairebé notes que es podrien assimilar a trucades telefòniques, en què l'emperadriu posa al corrent el secretari, home de confiança, dels esdeveniments quotidians del trajecte i es preocupa per la seva salut afectada per una indisposició, però sense descuidar en cadascuna de les cartes qualsevol comentari o informació sobre el conflicte bèl·lic que els ocupa i que ella pugui i cregui oportú atendre des de la llunyania on es troben.

Escrits directes i simples, però plens de complicitat. Una complicitat fonamentada en l'afecte, la confiança i la coneixença que Elisabet té del secretari des del moment en què la jove va arribar a les costes catalanes. Un afecte que, havent llegit i interpretat la redacció i el contingut de les cartes, considero que no té res a veure amb una possible relació sentimental que hagués sorgit entre ells, com alguns autors poden insinuar. L'emperadriu no s'està de demostrar l'agraïment i el deute que té amb el secretari i a cada carta se n'acomia amb estimació, gratitud i exagerat compliment, propi dels protocol·laris acomiadaments escrits en llengua alemanya, que, traduïts directament al castellà sense gaire destresa, poden semblar atresorar algun altre sentiment més recargolat.

2.6.2. *Firma del Tractat d'Utrecht i Conveni de l'Hospitalet*

Starhemberg —atemorit pel descontentament dels catalans— i les autoritats austriacistes de Barcelona ocultaren els acords d'evacuació del Principat establerts en el Tractat d'Evacuació de Catalunya, firmat el 14 de març. Un mes després de partir l'emperadriu i Vilana-Perlas cap a Viena, es va firmar l'11 d'abril de 1713 a Utrecht el Tractat de la Pau d'Utrecht, el qual exposarem al final de l'apartat.²⁴⁵

En una carta escrita per Vilana-Perlas a Starhemberg des de Milà el 10 de maig del 1713, el marquès de Rialp insta el general perquè defensés en un últim intent la causa dels catalans abans de la firma del document, que ha de garantir el marc operatiu en el qual es farà l'evacuació, «esperando yo que la justificada compasion de V.E. esforzará

244. Ídem, p. 119 i 120.

245. Roger ALIER i Jordi GALOFRÉ, *Utrecht, tractat d'*, vol. 15, p. 133, *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1975.

por esos Naturales y por tanto infeliz Español como necesariamente ha de quedar en este País, el consuelo proporcionado de forma que unos ni otros queden a la discreción de los enemigos como se viene a recelar del contexto del primer Tratado».²⁴⁶

El 15 de maig va retornar a Barcelona l'almirall Jennings amb l'armada que havia traslladat l'emperadriu de Gènova i que hauria d'embarcar les tropes aliades. El 22 de juny 1713 es firmà en secret, a l'Hospitalet de Llobregat, un acord —*Conveni de l'Hospitalet*— entre el comte Königsegg, representant del lloctinent Starhemberg, cap de les forces de l'arxiduc Carles III a Catalunya, i el marquès de Ceva Grimaldi, representant del duc de Popoli, cap de l'exèrcit de Felip V, durant la Guerra de Successió. El Conveni de l'Hospitalet establia, d'acord amb els termes del Tractat d'Utrecht, el qual havia quedat lligat l'11 d'abril, la manera i el temps de l'operatiu que havia de garantir l'evacuació de les tropes austriacistes del Principat, de Mallorca i Eivissa, i el lliurament de Barcelona o de Tarragona a les tropes de Felip V com a garantia. A més de constituir un abandonament dels catalans sense llur consentiment, representà per a les forces borbòniques la possessió de Tarragona, fet que comprometia greument les possibilitats de resistència dels catalans.²⁴⁷

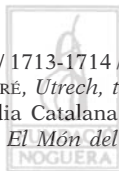
Els tractats de pau foren firmats l'11 d'abril de 1713 a la ciutat d'Utrecht, després de llargues conferències iniciades a Londres l'any 1711. El conjunt dels tractats afectà, d'una banda, França i Espanya, i de l'altra, els aliats antiborbònics: la Gran Bretanya, el Sacre Imperi Romanogermànic, Holanda, Prússia, Savoia i Portugal. Felip V fou reconegut rei d'Espanya i de les Índies, però perdé les possessions europees, que passaren sobretot a poder de l'Imperi austríac. La firma del Tractat condicionava la renúncia per part de Felip V al tron de França.

Les converses d'Utrecht varen donar lloc a tretze tractats signats entre el 30 de gener de 1713 i 6 de febrer de 1715, a més dels convenis signats al Tractat de Rastatt (6 de març de 1714) i Baden (7 de setembre de 1714), coneguts aquests dos últims com la «Rastattisch und Babischer Friede».

En els tractats de pau d'Utrecht, signats a partir de 1713, el repartiment territorial quedà de la manera següent:²⁴⁸

246. Kriegsarchiv. AFA/ K. 329 / 1713-1714 / fasc. 13, núm. 43, carta del 10 de maig.
247. Roger ALIER i Jordi GALOFRÉ, *Utrech, tractat d'*, vol. 15, p. 133, *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1975.

248. Joan ROCA i ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 42.

- Frederic Guillem I obtingué el reconeixement del seu títol de rei de Prússia i rebé l'alt Gelderland.
- Holanda es reforçà amb la línia de fortaleses al nord de Flandes rebent vuit places fortes a Bèlgica, en el camí seguit per les invasions franceses.
- Anglaterra va obtenir facilitats comercials a l'Amèrica hispànica (pel «navío de permiso», la Corona autoritzava el Regne Unit a enviar als ports americans un vaixell de 500 tones de càrrega l'any. Per l'«asiento de negros», se li concedia el dret d'enviar-hi esclaus), territoris a Amèrica del Nord i ports mediterranis estratègics (Gibraltar i Menorca).
- Els dominis hispànics a Europa es varen repartir entre Àustria (Flandes, Milà, Sardenya i Nàpols) (Tractat de Rastatt) i Savoia (Sicília).
- Àustria es quedà amb Flandes, Milà, Sardenya i Nàpols.
- Savoia rebé una part del Milanesat i l'illa de Sicília (que més tard canvià a Àustria per Sardenya en el Tractat de Londres de 1718).
- França perdia pes a Amèrica, però revalidava fronteres a Europa.
- Felip V renunciava per sempre a la Corona francesa i perdia els dominis al continent, però era reconegut com a rei espanyol i mantenia l'Imperi colonial.

Entre les qüestions sense resoldre, destacava el «Cas dels catalans». La possibilitat plantejada durant les negociacions que Catalunya fos un domini de l'emperador o una república sota protecció anglesa va topar amb la negativa rotunda de Felip V.²⁴⁹

El Tractat de Rastatt, firmat el 6 de març de 1714, lleugerament modificat pel Tractat de Baden, firmat el 7 de setembre de 1714, va suposar la fi de la Guerra de Successió espanyola entre el regne de França i l'Imperi austríac. El Tractat de Rastatt se sol incloure en el Tractat de la Pau d'Utrecht i és per això que se solen conèixer com els Tractats d'Utrech-Rastatt.

249. Ídem, p. 44.

2.6.3. *Evacuació de tropes aliades. Setge i resistència de la capital del Principat*

L'11 de juny de 1713, Starhemberg transmet als comuns una carta de l'emperador i rei Carles datada a Viena el 24 d'abril. Un paràgraf de la carta diu:

Si yo creyera que con el sacrificio de mis tropa pudiera aliviar vuestro desconsuelo, no tiene la menor duda que lo haria, *perderlas para perderos más*, no creo sea medio que aconseje vuestra prudencia [...] al mantenerme yo firme en continuar la guerra de España, produciria la total ruina de este país, que es el principal motivo que he tenido para el tratado armisticio. Espero que, consideradas estas razones, comprehendereis que vuestro bien mismo, o por mejor decir, *el menor mal vuestro*, me ha obligado a ello, pero yo jamás podré apartaros de mi memoria, y que qualquiera felicidad que yo pueda lograr, *sin el gusto de dominar en vasallos tan de mi cariño*, no me sera la satisfaccion ni consuelo *en perdida tan sumamente grande para mi*.²⁵⁰

La carta no indica explícitament l'evacuació, però la dóna a entendre quan descriu que ja no compta els catalans com a vassalls seus i que, com que ja no regnava al país i havia firmat l'armistici, no tenia cap dret a tenir-hi exèrcit propi.

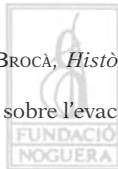
Carles hauria d'haver entès que l'armistici no era tal armistici, sinó el lliurament dels dominis als seus antics enemics i que havent de passar al poder de l'enemic els seus habitants, els catalans, hauria d'haver exigít a les juntes diplomàtiques que es conservessin les antigues institucions de l'emperador, ja que per trobar-se en lloc tan enlairat, molt hi degué contribuir l'aprenentatge de rei que féu entre els valents a qui llavors abandonava.²⁵¹

El 22 de juny de 1713 es firmà el Tractat de l'Hospitalet i els catalans, a pesar de veure's abandonats per tot el món, no es mostraren disposats a cedir. Starhemberg, preveient els greus o funestos resultats, també va decidir dimitir de capità general de Catalunya i marxar. A partir del 22 de juny, es va procedir a l'evacuació de les tropes aliades que quedaven al Principat. El 29 de juny, el comte Guido von Starhemberg deixa Barcelona i parteix cap a Viena.²⁵² A la flota en què partia el cap de les tropes Guido von Starhemberg, hi anaven els ambaixadors

250. Antoni de BOFARULL I DE BROCA, *Història crítica...*, vol. XXIX, p. 271.

251. Ídem, p. 273.

252. Per ampliar la informació sobre l'evacuació del Principat, cal consultar Alfred ARNETH, *Das Leben des kaiserlichen...*

Pau Ignasi de Dalmasas i Felip de Ferran i de Sacirera per defensar el Cas dels catalans a Londres i a Viena.²⁵³ Un cop a Viena, Guido Rüdiger von Starhemberg activarà l'entrada de Vilana-Perlas a la cort vienesa i serà reclamat a Viena, tal com hem vist a l'apartat anterior, el 20 de juliol de 1713.

L'endemà, el 30 de juny, la Diputació del General va convocar la Junta de Braços, últim parlament general de Catalunya per deliberar, si es capitulava o se seguia resistint.

La Junta de Braços decidí el 9 de juliol, després de dramàtiques discussions, continuar la lluita a ultrança contra Felip V i s'organitzà políticament i militarment el Principat en defensa de la causa de Carles i de la seva augustíssima casa i per aconseguir la conservació de les llibertats i privilegis de Catalunya. El discurs patriòtic va ser pronunciat per Manuel Ferrer i Sitges, expressant els mòbils per continuar lluitant. En el mateix sentit era publicat el *Despertador de Catalunya*, pot ser del mateix Ferrer i Sitges, que expressava abrandadament: «Desperta-vos, desperta-vos catalans adormits [...] no sepulteu la vostra honra, vostres lleis i la llibertat de vostra pàtria estimada en la negra obscuritat d'una perpètua deplorable esclavitud». Els catalans es trobaven reduïts a llurs pròpies i exclusives forces. El dia 9 de juliol es va fer pública aquesta resolució amb pregons i públiques crides, amb el cerimonial d'una declaració de guerra.²⁵⁴

Catalunya declarà la guerra a Espanya i França.

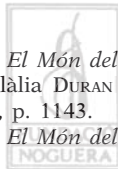
En un clima d'una gran religiositat i fervor patriòtic, el general Antoni de Villarroel va dirigir un exèrcit format per voluntaris catalans i un mosaic de soldats de molts països per resistir el setge. Mentre el duc d'Argyll ordenava la primera retirada de contingents anglesos, a Barcelona se sentia cantar «anglesos han faltat, portuguesos han firmat, holandesos firmaran i a la fi nos penjaran». En aquell moment, a la capital catalana proliferaven els pamflets de to patriòtic i republicà esperonant al combat, entre els quals destacava l'abans esmentat *Despertador de Catalunya*.²⁵⁵

Els catalans, sense ajudes forasteres, no oferien cap perill a les dues corones unides: o devien sotmetre's a ultrança a la tirania francesa o morir matant a la desesperada. Abandonades les nostres poblacions a la seva pròpia sort, mentre Barcelona organitzava una defensa ràpida,

253. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 44.

254. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS I GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1143.

255. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 45.

cregueren que tot havia acabat. Les poblacions anaven entregant-se al duc de Popoli. Durant el juliol i l'agost prestaren obediència al rei Felip V Tarragona, Cervera, Berga, Manresa, Igualada, Puigcerdà, Mataró i altres llocs.

Es pot dir que quedà circumscrita la resistència armada a Barcelona, Cardona i Castellciutat.

El 13 de juliol es procedí a la firma d'un tractat particular de pau i amistat entre la Gran Bretanya i França fonamentat sobre els Tractats d'Utrecht. En aquest tractat, però, hi trobem l'article XIII, que afectava directament Catalunya i els catalans:

Visto que la reina de la Gran Bretaña no cesa de instar con suma eficacia para que todos los habitantes del principado de Cataluña, de cualquier estado y condición que sean, consigan, no sólo entero y perpetuo olvido de todo lo ejecutado durante esta guerra y gocen de la íntegra posesión de todas sus haciendas y honras, sino también que conserven ilesos é intactos sus antiguos privilegios, el rey católico por atención a su Majestad británica concede y confirma por el presente á cualesquiera habitantes de Cataluña, no sólo la amnistía deseada juntamente con la plena posesión de todos sus bienes y honras, sino que les da y concede también todos aquellos privilegios que poseen y gozan, y en adelante pueden poseer y gozar los habitantes de las dos castillas, que de todos los pueblos de España son los más amados del rey católico.²⁵⁶

Aquest tractat determinava d'una manera emmascarada l'abolició dels furs i llibertats catalanes. No era això el que s'havia tractat durant el congrés d'Utrecht.

El 25 de juliol de 1713 s'iniciava el setge de Barcelona. Cinc dies abans, Ramon Frederic Vilana-Perlas, que restava a Milà, havia estat reclamat a Viena per accedir a la cort imperial i el 22 d'agost el seu cunyat Joan Francesc Verneda i Sauleda, que també era a Milà, va rebre ordre de retornar a la capital del Principat.

Un cop iniciat el setge a Barcelona, el 7 d'agost de 1713, Lexington, ambaixador de la reina Anna a Madrid, envià una carta a Dartmouth exposant la resposta donada per ell mateix a una petició que li havia fet el mateix Felip V. Felip V demana a la reina Anna mitja dotzena o

²⁵⁶. Article XIII, Tractat d'Utrecht, Espanya-Gran Bretanya: Tractat de Pau i d'Amistat (13 de juliol de 1713).

més de vaixells per poder bloquejar Barcelona. L'ambaixador li respon que considerava que la reina ja havia fet prou a favor del rei d'Espanya, no havent insistit més en la conservació dels privilegis dels catalans i li afegeix: «& enfin que si l'on eut pû persuader a Sa Majesté, d'être un peu moins rigide à cet égard, on auroit évité tout cela, & que les Catalans auroient peut-être été aujourd'hui aussi tranquiles, & aussi obéissants qu'aucuns des autres Sujets de l'Espagne».²⁵⁷

El 28 de novembre de 1713, Lexington, a proposta de l'ambaixador de França, adreça una carta als diputats de la ciutat de Barcelona per intentar aconseguir una rendició.

Lexington comunica als diputats de Barcelona que ha de deixar Madrid i retornar a la Gran Bretanya per ordre de la reina. Lexington manifesta que ha utilitzat els últims moments per suplicar de nou a Felip V que rebés l'obediència dels catalans segons allò establert en el Tractat d'Utrecht i que perdonés el rebuig fet a la proposta d'amnistia. Lexington intenta persuadir els diputats que s'acullin, pels seus propis interessos, a la clemència de Felip V: «Je ne saurois vous donner un Conseil plus salutaire, que celui d'accepter l'Amnistie de la maniere qu'elle vous a été offerte, puis que Dieu n'a pas permis qu'on ait pû obtenir quelque chose de plus en votre faveur».²⁵⁸

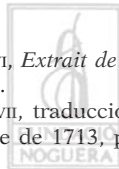
Però aquest artifici de carta per portar els catalans a sotmetre's no va produir cap efecte sobre una gent disposada a perir per defensar la llibertat de la seva pàtria. No hi havia cap força que els pogués obligar a sotmetre's.

2.6.4. *Capitulació de Barcelona. Memòries de Francesc Verneda Sauleda. El Pla Vilana-Perlas i la «Instrucció Imperial». Expropiació dels béns de la família Vilana-Perlas*

El 6 de març de 1714 es firma a la ciutat homònima el Tractat de Rastatt, tractat de pau com a complement del Tractat d'Utrecht. Fou establert entre el príncep Eugeni de Savoia-Soissons, per part de l'emperador Carles VI, i el mariscal duc de Villars, plenipotenciari de Lluís XIV de França. L'emperador rebia definitivament les possessions europees detingudes fins aleshores per Felip V: Flandes-Països Baixos Hispànics (actual Bèlgica i Luxemburg), Sardenya, Nàpols, Milà i les fortaleses de la Toscana. França conservaria l'Alsàcia, amb Estrasburg

257. RCS. Suplement, núm. LVI, *Extrait de la Lettre de Mylord Lexington à Mylord Dartmouth*, 7 d'agost de 1713, p. 431.

258. RCS. Suplement, núm. LVII, traducció de la *Lettre de Mylord Lexington aux Deputez de Barcelone*, 28 de novembre de 1713, p. 432.

i les places que Carles VI li havia arrabassat a la dreta del Rin, i hom restituïa les dignitats i possessions dels prínceps alemanys que s'havien aliat amb Lluís XIV contra l'emperador. El tractat fou ratificat per l'assemblea de Baden el 7 de setembre i suposà la liquidació de la Guerra de Successió, amb absolut menyspreu del cas dels catalans, definitivament desestimat ja pel Tractat d'Utrech.²⁵⁹

Aquest tractat és conegut com a Rastattisch und Babischer Friede, clos finalment amb el Tractat de Fronteres compost de vint-i-vuit articles i aprovat el 15 de novembre de 1715.²⁶⁰

Mentre s'estava tractant a Rastatt la pau entre l'emperador i el rei de França, va haver-hi una aturada dels bombardejos i això va donar altre cop esperances renovades als resistents. Esperança errada, ja que en els tractats no es feia cap referència al «Cas dels catalans», i encara va deixar en pitjor situació Catalunya i els seus habitants.

Josep Rafael Carreras Bulbena exculpa Ramon Frederic Vilana-Perlas de «la manera de redactar les cartes imperials, en què donava contínues esperances als defensors de Catalunya» però objecta tot seguit:

Emperò, des del moment que l'emperador pactava amb el rei de França, no com a poder victoriós, sinó com a bil·ligerant vençut en el camp de batalla i que, per tant, res no podia imposar [...] convenia expressar als catalans la situació clara, a fi que poguessin cercar amb temps un arranjamant amb Felip V, [...] Mai no era lícit en aquests darrers moments, segons Bulbena, continuar les esperances, que sols en cas fortuit i inesperat podia fer que es veiessin complertes, abocant aquell poble brau i fidel, aquells seus germans, que tan heroicament es defensaven, a la més completa ruïna.²⁶¹

En aquest context cal considerar les memòries manuscrites de Francesc Verneda, cunyat i home de confiança de Ramon Frederic. Francesc Verneda mantenia correspondència contínua amb el marquès de Rialp, tenint-lo informat de tots els esdeveniments polítics i socials que es vivien i convertint-se en el vincle directe entre la cort de Viena i Barcelona.²⁶² En Verneda, home de confiança de Ramon Frederic,

259. Roger ALIER i Jordi GALOFRÉ, *Utrech, tractat d'*, vol. 15, p. 133, *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1975.

260. El Tractat de Fronteres o Der Barriere Tractat està reproduït a l'obra de Johann Jacob SCHMAUSENS, *Historisches Staats...*, p. 235-238.

261. Joseph Rafel CARRERAS I BULBENA, *Villarroel, Casanova...*, p. 104.

262. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 153-154.

residia el secret de l'estratègia dirigit a través del canal del seu cunyat, que actuava com a secretari del Despatx Universal.²⁶³ Ramon Frederic Vilana-Perlas era conscient de les conseqüències dels tractats firmats. Verneda, a les seves memòries manuscrites, exposa:

El 3 de agosto [de 1714] recibí una carta del marqués de Rubí virrey de Mallorca, del 31 de julio, en que me decía que el día primero del mes de agosto pasaría a bordo del almirante inglés, que instaría que el almirante mediase con el duque de Berwick para una suspensión de armas, o proponerle el medio de entregarse Cataluña, o a lo menos Barcelona, a los ingleses por vía de depósito y en administración, con las precisas condiciones a formarse una Junta de Gobierno Político, siendo presidente de ella el Gobernador de Cataluña, observando a los naturales sus fueros y privilegios, y mantener libremente esta administración y depósito, con guarnición inglesa en Montjuïc hasta la Paz universal; que restituyéndose Cataluña o entregándose al soberano que se declarase en la Paz debiere la reina de Inglaterra solicitar los fueros para lo sucesivo, con los demás puntos que contenía la carta de orden del marqués de Rialp de 18 de junio, y que yo lo tratase con los Comunes, y se remitiese poderes para acordar lo que se pudiese lograr, para no exponer a la última infelicidad la ciudad y todos los naturales de Cataluña y los Barceloneses al cuchillo o degüello.²⁶⁴

Caldria conèixer quin era el posicionament del marquès de Rialp i quins eren els punts que contenia la seva carta dirigida al seu cunyat Verneda.

A principi d'agost, l'esquadra britànica es dirigí a Mallorca per acabar amb els assalts als mercants anglesos. El virrei austriacista de Mallorca, marquès de Rubí, va seguir llavors el pla ideat per Vilana-Perlas²⁶⁵ per guanyar-se la complicitat britànica i evitar que el Principat de Catalunya i el Regne de Mallorca caiguessin sota el domini de Felip V. El 3 d'agost, Francesc de Verneda, considerat el comissionat austríac a Barcelona, va rebre carta del marques de Rubí detallant-li l'estratègia a seguir. El pla consistia a proposar a l'almirall anglès que desembarqués i ocupés amb les seves tropes Barcelona, forçant així la suspensió d'armes amb els francesos. Estant la ciutat sota control

263. Ídem, p. 224.

264. Ídem, p. 153-154.

265. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ *et al.*, *Política, economía i guerra. Barcelona 1700*. «Ramon de Vilana Perlas. A la sombra de Carlos III/Carlos VI», vol. 9, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, 2012, p. 236.

militar britànic, immediatament després s'hauria de constituir una nova Junta de Govern polític presidida pel governador de Catalunya garantint l'aplicació de les Constitucions de Catalunya. Barcelona hauria de restar amb guarnició militar britànica protegida de l'atac borbònic i a *modus* de dipòsit fins que es firmés la pau universal entre la casa d'Àustria i la casa de Borbó, resolent definitivament el cas dels Catalans. En el tractat s'hauria de determinar sota el domini de quin monarca quedarien tant Catalunya com Mallorca —ja fos Carles d'Àustria o algun altre regent—. I mentrestant la reina de la Gran Bretanya exerciria la seva obligació com a garant de les Constitucions de Catalunya ocupant militarment Barcelona.

Rebuda aquesta carta, Verneda, prossegueix a les seves memòries, ho va comunicar immediatament a la Junta Secreta i als consellers, els membres de la qual varen refutar el pla ideat per Ramon Vilana-Perlas al·legant tant la dificultat d'atorgar poders com segurament també hi va influir la nul·la confiança en les promeses britàniques. El mateix dia, Verneda va rebre una nova carta del marquès de Rubí en la qual se li comunicava que l'almirall anglès havia també refutat el pla d'ocupar Barcelona, ja que no eren aquestes les seves ordres, però que ho comunicaria a la seva cort. D'altra banda, assegurava que la seva esquadra no obraria contra Catalunya i Mallorca, ni tampoc al seu favor, i afegia que aquell mateix dia el coronel Juan Francisco Ferrer partia cap a Barcelona i que a través seu entendrien aquest posicionament.²⁶⁶

A Londres, l'ambaixador català Dalmases, informat del pla de Vilana-Perlas, es lamentava que «eso sería bueno que se hubiera pensado, tratado y ajustado en marzo del año pasado cuando los ministros imperiales, con la concurrencia de los de Inglaterra, firmaron y convinieron la evacuación de Cataluña. Sería bueno que se hubiera convenido en Rastatt, en aquella paz donde no se habló nada de Cataluña, y sería bueno que se hubiera ya ajustado en el congreso de Baden».²⁶⁷

Efectivament, Ferrer va partir de Mallorca el dia 3 d'agost i va arribar a Barcelona el dia 9. Segons Sanpere i Miquel, Ferrer va arribar a Barcelona amb la Instrucció Imperial de Carles d'Àustria. Aquest volia evitar tant sí com no que els radicals portessin Barcelona a un sagnant final utilitzant el seu nom i enviava comissions i credencials al general Villarroel perquè «se facilitase con el uso de ellos el posible arbitrio contra la desgracia». De fet, Carles proposava negociar la capitulació de Barcelona renunciant al domini de Catalunya en favor de Felip V

266. Salvador SANPERE I MIQUEL, *Fin de la nación...*, p. 440 i 442.

267. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ *et al.*, «Ramon de Vilana Perlas...», p. 237.

i a canvi del manteniment dels seus furs, i proposava com a peça de negociació el Regne de Mallorca, que encara restava sota el seu domini. La Instrucció Imperial era portada pel coronel Juan Francisco Ferrer —militar navarrès nascut a Corella— que havia abandonat Barcelona amb les tropes austríacistes el juliol de 1713 i que ara retornava des de Viena. De seguida es va reunir amb el general Antoni de Villaruel i amb el comissionat austríac Francesc Verneda per iniciar les negociacions de capitulació amb l'almirall Berwick i acabar amb una carnisseria tan innecessària. Verneda va informar immediatament la Junta Secreta, que van refutar absolutament qualsevol negociació de capitulació així com sotmetre's al domini de Felip V, ordenant guardar també secret sobre la Instrucció Imperial de Carles d'Àustria.

Aquesta resolució va indignar Juan Francisco Ferrer, que venia facultat per negociar la capitulació amb Berwick. Aquest va començar a proclamar que la resistència seria inútil, que Carles d'Àustria no els ajudaria i que havien de negociar abans que fos massa tard.²⁶⁸

Segons Verneda, a les seves memòries, quan Ferrer arribà a Barcelona, la Junta Secreta no va voler informar els comuns i decidí no capitular.

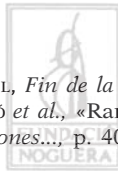
D'altra banda, Francesc Berardo ja havia escrit decebut des de Viena el 4 de juliol de 1714, tot criticant, d'una manera implícita, el secretari de l'emperador, Ramon Vilana-Perlas, per no fer la suficient força davant l'emperador per reenviar ajuda a Catalunya a través de les tropes imperials: «Yo me hallo del todo aborrecido sin discurrir arbitrio ni saber a dónde acudir ni dirigirme, reconociendo cerrados todos los pasos por quien debía franqueármelos más abiertos».²⁶⁹

Queda clar que Ramon Frederic veia imminent la caiguda del Principat en mans borbòniques i no considerava oportú allargar una resistència amb l'ajuda de l'exèrcit imperial que acabaria amb la vida de la majoria de barcelonins. Perdut el suport de les tropes imperials, calia esgotar la promesa del Pacte de Gènova i demanar a la reina d'Anglaterra el suport necessari per pactar, si més no, una situació que respectés els furs i privilegis de Catalunya en aquell moment crític i, posteriorment, quan a la pau general es decidís el seu destí.

Segons Sanpere i Miquel, amb la imminent esperada mort de la reina Anna atesa la seva delicada salut, el panorama de la guerra can-

268. Salvador SANPERE I MIQUEL, *Fin de la nación...*, p. 443-444.

269. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ *et al.*, «Ramon de Vilana Perlas...», p. 307. Vegeu també Francesc de CASTELIVÍ, *Narraciones...*, p. 406, núm. 45.

viaria sensiblement i es prendrien des de Viena determinades decisions que podrien afectar greument el Principat.

Segons l'autor, la cort vienesa, pensant que amb el canvi de rei, essent aquest més proper a la casa dels Àustries, gaudirien de més suport, envià el 13 de setembre una contraordre firmada pel marquès de Rialp al virrei de Mallorca donant l'ordre de no perdre l'illa, contradient el pacte que s'havia d'establir per conservar els privilegis i els furs de Catalunya i Mallorca. Segons Sanpere i Miquel, si aquesta ordre hagués arribat a temps, hauria estat una ordre del tot insensata, no podent el marquès de Rubí, virrei de Mallorca, complir allò convingut amb el poder borbònic. Tal vegada haurien conservat Mallorca, però el Principat hauria quedat totalment deixat a la mà de l'enemic. Sanpere i Miquel estableix en aquest context una crítica cap al marquès de Rialp indicant que, a la carta, el secretari repeteix insistentment la contraordre establerta.²⁷⁰

Era, veritablement, l'objectiu d'aquesta contraordre una manera d'assegurar-se l'Imperi austríac el regne de Mallorca, enclavament en el Mediterrani, pensant que Barcelona ja estava perduda?

O bé era la manera de conservar un enclavament estratègic per poder organitzar un contraatac cap al Principat, en el cas que el nou rei britànic estigués a favor de demostrar la seva fidelitat al poble català donant un altre cop un suport bèl·lic manifest per a la recuperació de Catalunya?

El dia 29 de juliol, el duc de Popoli envià una carta amb la proposta de rendició i la resposta de la ciutat fou que es continuava la guerra. El setge a la ciutat de Barcelona es formalitzava el juliol de 1714 amb l'arribada de James Fitz-James, primer duc de Berwick, i de grans reforços francesos: un total d'uns 40.000 homes. La ciutat comptava només amb uns 6.000 homes: uns 1.500 de forces regulars d'infanteria, 380 de cavalleria i la resta formada per oficis i per ciutadans en la disposició defensiva de la Coronela, comandada per Antoni de Villarroya.²⁷¹

El 8 d'agost es convoca un consell de guerra que acordà no capitular, fet que sempre mantingué en ferm.

El 3 de setembre, el duc de Berwick intimà la rendició. El 6 de setembre, el Consell de Govern, amb el Braç Militar i la Generalitat, varen contestar que no volien escoltar-lo i l'endemà el Consell de Cent

270. Salvador SANPERE I MIQUEL, *Fin de la nación...*, p. 444.

271. Josep Maria SALRACH, Eulàlia DURAN i Albert BALCELLS I GONZÁLEZ (coord.), *Història dels Països Catalans...*, vol. 2, p. 1144.

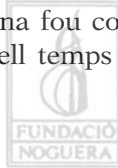
nomena generalíssima de la ciutat a la Verge de la Mercè. En vista d'una contestació tan aspra i resolta, el mariscal de Berwick decidí acabar d'una vegada i efectuà l'assalt general l'11 de setembre. L'assalt va durar dotze hores.

L'11 de setembre, el duc va oferir les vides a canvi del lliurament del castell de Montjuïc i Cardona. Barcelona va pactar la seva capitulació l'endemà, 12 de setembre. A la capitulació pactada, es preveia trametre «orden al Comandante de Cardona para que entregue el castillo», com una de les condicions per no saquejar la ciutat. El dia 14, Antoni Desvalls es trobava encara a Sallent, indret on rebia la notícia de la rendició de Barcelona. Assabentat d'això, el marquès del Poal considerà inútil qualsevol esforç de resistència i com a cap de les diverses partides que operaven a l'interior de Catalunya va decidir retirar-se a Cardona, amb la guarnició del castell que comandava el seu germà Manuel. Prèviament, passà avís a les tropes dels generals Josep Moragues i Ermengol Amill de seguir-lo. El 15 de setembre, Antoni Desvalls i els seus homes entraven a Cardona. Un dia després, el 16, José Carrillo, el comte de Montemar, arribava a la vila ducal com a enviat del mariscal Berwick per a trametre a Manuel Desvalls les condicions de la capitulació de Barcelona. Dos dies després, el 18, el comte i el governador signaven els vint-i-un capítols de la rendició, amb ordre i honor, que garantia les persones, famílies i hisendes dels defensors de la plaça.

El patriotisme exaltat, desesperat, que havia portat a la resistència a ultrança ha estat considerat com una reacció particularista —privilegis o mort— però també, segons Pierre Vilar, com una desesperada reacció de la burgesia catalana per tal d'evitar de ser arrossegada per la decadència castellana. Ferrer i Sitges deia que eren «dignes [...] de compassió els enganyats pobles de Castella i en general tot Espanya»; Villarroel, en la seva darrera arenga, insistia que combatien «per nosaltres i per tota la nació espanyola», i els comuns, en redactar el darrer document l'11 de setembre, invocaven no sols la llibertat del Principat, sinó també la d'Espanya. Felip V equivalia a un estat centralitzat des de l'òptica castellana, al final de la iniciativa política i econòmica catalana, a la submissió a França, competidor econòmic, a la pèrdua d'Itàlia, a la desaparició definitiva de l'esperança de recuperar els territoris catalans perduts, els comtats de Rosselló i de Cerdanya, i també Menorca.²⁷²

La resistència de Barcelona fou comparada amb la de Numància o Sagunt per escriptors d'aquell temps declarats contra la rebel·lió.

272. Ídem, p. 1144.

L'emperador, pel qual tantes calamitats havia sofert el poble català, es lamentava de les desgràcies dels «pobres catalans», com ell els anomenava, i els reconeixia un amor il·limitat. En una carta al general Stanhope afirmava la impossibilitat en què es trobava de socorre'ls i que voler-los emparar seria consumir la seva ruïna.

Els presoners fets a tot Espanya varen ser traslladats a diferents presons de la Península. A tall d'exemple, Pere Vinyals, tinent coronel dels Dragons per la Diputació de la Generalitat de Catalunya, va ser traslladat al castell de Sant Antoni a la Corunya; el comte Salvador de Tamarit, coronel per la ciutat de Barcelona, va ser traslladat a Valladolid i molts altres al castell de Pamplona o al d'Hondarribia.²⁷³

El 15 de setembre es publicaren bans en què, sota pena de mort, s'exigia el lliurament d'armes de tota mena, municions i banderes, inclosa la de Santa Eulàlia i el mateix dia Berwick firmà al campament l'extinció de l'anterior govern polític i administratiu de Barcelona, substituint-lo amb la Junta Règia formada per individus provinents de diferents tribunals superiors de Castella, entre els quals José Patiño, que n'era el president. També es féu el nomenament dels càrrecs econòmics i polítics de la ciutat, que haurien de suplir els antics consellers. Berwick manà als consellers el lliurament de les claus i tota la resta de la Casa de la Ciutat als nous administradors. Altres comunicats amb el mateix objectiu reberen la Diputació i el Braç Militar.

El 17 de setembre es féu públic un comunicat de Berwick adreçat a la Universitat Literària de Barcelona manant que fóra suspesa i indicant que havia d'ésser traslladada a Cervera.

El mariscal de Berwick s'allotjava a la torre d'En Duran, a les Corts de Sarrià. El dia 18 de setembre baixà a Barcelona per assistir al tedèum a la catedral. Des de Sarrià acatava les ordres que li arribaven de Madrid, algunes de les quals contraordres o contrarietats a les mateixes disposicions que ell havia firmat. Aquell mateix dia, 18 de setembre, Cardona firmava la seva capitulació.

Mentrestant, els *whigs*, que tornaven a controlar el Parlament anglès, consideraven contraris a la reputació i als interessos britànics els acords de pau signat pels *tories*. Jordi I, que acabava de pujar al tron, rebia l'ambaixador català Felip de Ferran i Sacirera i ordenava enviar una flota de socors a Barcelona. Era el 18 de setembre. No podia saber que la capital catalana feia set dies que havia caigut i que la fortalesa de Cardona ho feia aquell dia.²⁷⁴

273. Kriegsarchiv. AFA/ K. 329/ 1713-1714/ fasc. 9, núm. 2.

274. Joan ROCA I ALBERT (dir.), *El Món del 1714...*, p. 46.

El 28 de setembre, el mariscal duc de Berwick, amb un gran desplegament de tropes, féu la seva entrada a la ciutat per anar a hostatjar-se a Palau. El 28 d'octubre acabà la missió política del mariscal Berwick a Barcelona i aquell dia va ser reemplaçat per Octavius T'Serclaes de Tilly, nomenat nou capità general de Catalunya, marxant el duc de Berwick cap a Madrid. José Patiño Rosales fou nomenat intendent general de Catalunya, essent un dels inspiradors del Decret de Nova Planta i l'organitzador del nou sistema fiscal de Catalunya —el cadastre—. A partir de setembre de 1714, Felip V i José Patiño iniciaren una política confiscadora de tots els béns dels perdedors, tant dels que restaren al Principat com dels exiliats.

Després de l'11 de setembre de 1714, José Patiño, intendent general i personalitat borbònica de primer rang, va ocupar la casa del Regomir, residència barcelonina de la família Vilana-Perlas, abans d'instal·lar-se al palau del comte de la Rosa, al carrer Ample, en un acte d'un simbolisme evident.²⁷⁵ Ramon Frederic Vilana-Perlas no va poder tornar a la Ciutat Comtal, però ens va deixar la casa del carrer del Regomir.

Garcia Espuche escriu:

En tot cas, des del punt de vista de l'explicació històrica i des del punt de vista de la restauració, cal considerar tots els moments històrics amb el mateix respecte i interès i valorar en les cases de Barcelona, i en el conjunt de l'estructura física de la ciutat, les complexes petjades que hi ha deixat, durant segles, l'acció dels seus habitants.

Amb la caiguda de Barcelona el 1714, l'exili, ja iniciat amb la marxa de l'emperador i després de l'emperadriu, fou el camí escollit per la noblesa austriacista i pels membres del Govern. La majoria s'instal·là a Viena.

Felip V va decretar l'any 1715 la sortida de les famílies espanyoles, aragonesos, valencians i castellans que es trobessin a Catalunya per haver donat suport al partit de l'Aliança. S'inicià el gran exili austriacista.²⁷⁶

275. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 316.

276. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 109.

3. RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS A LA CORT VIENESA DE CARLES VI

3.1. PRIMERA ETAPA A LA CORT VIENESA

3.1.1. *El Sacre Imperi Romanogermànic segons la Pau de Westfàlia*

Per poder entendre geogràficament la ubicació del destí dels exiliats i també la complexitat territorial on es mourà el nostre personatge, considero inevitable fer una aproximació a la situació dels dominis dels Habsburg en el moment en què Ramon Frederic arriba a Viena, iniciant una vida i una activitat política en un territori gairebé desconegut.

Per redactar aquest apartat ha estat d'un gran ajut el capítol «Un cop d'ull als dominis dels Habsburg» de l'obra *L'exili austriacista*, d'Agustí Alcoberro, i *La Europa del Danubio (I) 1815-1848*, de Francesc Bonamusa.

El rei Carles III va ser cridat a ser l'emperador del Sacre Imperi Romanogermànic sota el nom de Carles VI. El Sacre Imperi Romanogermànic comprenia un conjunt d'estats, ducats i principats entre els quals destacaven els territoris o principats propis de la casa dels Habsburg. Cal tenir present que Carles VI era príncep sobirà dels territoris dels Habsburg i emperador del Sacre Imperi Romanogermànic.

El territori del Sacre Imperi Romanogermànic

El Sacre Imperi Romà (en alemany, Heiliges Römisches Reich; en llatí, Sacrum Romanum Imperium) va ser la unió política d'un conjunt d'estats d'Europa central que es va mantenir des de l'edat mitjana fins a l'inici de l'edat contemporània. Creat l'any 962, té els seus orígens en la part oriental de les tres en què es va dividir l'Imperi carolingi. Des de llavors es va mantenir com l'entitat predominant a Europa central durant gairebé un mil·lenni, fins a la seva dissolució l'any 1806 per part de Francesc II.

El territori del Sacre Imperi Romanogermànic estava format per un conjunt d'estats imperials, però, d'acord amb les lleis feudals, aquests estats no tenien més autoritat per sobre de la de l'emperador. Entre aquests estats destacaven els territoris governats per un príncep o duc, i en alguns casos, reis; els territoris dirigits per un bisbe o príncep bisbe; les ciutats imperials lliures, *freie Reichsstadt* que eren ciutats autònomes governades formalment per l'emperador —en comparació amb la majoria de les ciutats a l'Imperi, que pertanyien a un estat sobirà del Sacre Imperi i eren governades per algun dels seus prínceps (*Fürsten*).

El nombre de territoris era increïblement gran i arribava a diversos centenars en temps de la Pau de Westfàlia, no sobrepasant l'extensió de molts d'ells uns pocs quilòmetres quadrats. El mapa de l'Imperi, en una definició afortunada, era descrit com una «catifa feta de retalls» (*Flickenteppich*).

El territori dels Habsburg

Els territoris de la casa dels Habsburg estaven formats per les unitats o entitats següents:

Erblande

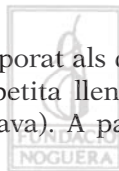
Els territoris constitutius dels dominis dels Habsburg rebien el nom d'Erblande o Països Hereditaris. Formaven cinc realitats polítiques que tenien característiques força diferenciades. Els arxiducats de l'Alta Àustria (capital Linz) i de la Baixa Àustria (capital Viena); l'Àustria Interior, formada pels ducats d'Estúria (Graz), Caríntia (Klangenfurt) i Carniola (Ljubljana), que constituïa una unitat política amb els tres petits principats adriàtics de Gorizia, Trieste i Fiume; el Tirol (Innsbruck) i la Vorlande o Àustria Exterior, formada pels petits i estratègics enclavaments occidentals.

Regne de Bohèmia

En època de Carles VI, el regne de Bohèmia era compost pels estats de Bohèmia i Moràvia i el ducat de Silèsia.

Hongria i frontera oriental

El regne d'Hongria, incorporat als dominis dels Habsburg el 1526-1527, va ser en realitat una petita llenca fronterera amb el regne de Bohèmia i l'Erblande (Bratislava). A partir de 1683, s'inicià la recon-

questa de la resta del regne, fins aleshores ocupada per l'Imperi otomà (Buda 1686). Pel Tractat de Carlowitz (1699), els dominis dels Habsburg es van estendre fins al principat de Transsilvània. En època de Carles VI, la tercera guerra turca (1716-1718) va suposar la conquesta de nous territoris. Les adquisicions territorials, reconegudes per la Pau de Passarowitz (1718), comprenien l'Eslavònia Oriental, la meitat nord de Sèrbia, la petita Valàquia o Oltènia i el Banat de Temesvar. La quarta guerra turca (1739) va suposar la pèrdua de Sèrbia i la petita Valàquia.

Territoris hispànics

Pels Tractats d'Utrecht (1713) i Rastatt (1714), Carles VI va obtenir Sardenya, el regne de Nàpols, la Llombardia, les forteses de la Toscana i els Països Baixos hispànics (actuals Bèlgica i Luxemburg). L'any 1717, Espanya conquerí Sardenya. En la Guerra de Successió de Polònia els Habsburg perderen Nàpols, Sicília i les forteses de la Toscana (1734-1735). En contrapartida van adquirir un domini efímer del ducat de Parma (1735-1745). Tan sols Llombardia i Flandes es varen mantenir dins els dominis dels Habsburg fins a les guerres napoleòniques.

Aquest era el territori on Ramon Frederic i els altres exiliats austriacistes haurien de refer la seva vida.

3.1.2. Ramon Frederic i l'exili austriacista

Després del setge de 1714, molts austriacistes catalans es varen exiliar a Itàlia i a Viena.

Els exiliats per voluntat pròpia o per la de Felip V, en general, es varen desplaçar a territoris italians, i quan varen arribar a Viena, llevat els primers moments d'entusiasme, varen ser instats, en general, a allunyar-se'n per evitar situacions d'amuntegament.

La major part del espanyols es varen instal·lar, però, a Itàlia. Des del primer moment es va intentar evitar que la cort de Viena s'omplís d'un grup de gent vagabunda i sense recursos. No obstant això, alguns varen arribar a Viena amb l'esperança de veure recompensats els seus mèrits i sacrificis: el 9 d'octubre de 1714, el Consell d'Espanya informava que tots els espanyols tenien un termini de tres dies per abandonar la cort, transcorreguts el qual, serien empresonats; prèviament se'ls proporcionaria el diner necessari per efectuar el viatge de retorn cap a Itàlia (vegeu HHS I Vorträge. Fas. 22). El gener de 1715, quan arriba a Viena l'impacte final de la derrota, Ramon Frederic Vilana-Perlas es preocupa de la subsistència dels aragonesos, valencians i castellans que

varen arribar a Itàlia a causa de «l'extermini i desterro» provocats pel Decret de l'Hospitalet, amb l'objectiu d'evitar el seu trasllat a Viena. La consignació de pensions a Nàpols i Milà es va fer per evitar els recursos a la cort. Roma també es va convertir en un lloc de refugi i sembla ser que es varen poder facilitar llocs de treball a molts espanyols, al marge d'un regular sistema de subsidis.¹

Ramon Frederic Vilana-Perlas actuava directament a través de l'emperador per mitigar i ajudar els oficials o ambaixadors que, venint de Catalunya, arribaven a Viena. Molts dels exiliats que hi arribaren eren acollits al monestir de Sancta Maria von Montserrate, monestir fundat l'any 1708 per un grup de monjos catalans —*Schwarzspanierkloster*—. ²

Va ser a principi del segle XVIII quan els vienesos varen començar a denominar «espanyols negres» —*Schwarzspanier*— els monjos de Montserrat. Amb l'exili austriacista havien arribat a Viena monjos d'altres ordes de Catalunya: els mercedaris, que es varen fer càrrec d'un hospital per a estrangers sota l'advocació de la Verge de la Mercè, i els trinitaris, que es varen establir a l'església de la Santíssima Trinitat enfront de l'Hospital General. Ja que ambdós ordes utilitzaven hàbits blancs, els vienesos varen començar a anomenar «espanyols negres» els monjos de Montserrat, que sempre havien portat hàbit negre. El 1730, la capella de la cort imperial situada a l'església dels agustins descalços, era presidida per una imatge de la Mare de Déu negra catalana, en una devoció que es va divulgar popularment per l'Europa central.

Els espanyols emigrats van estar sotmesos a una jurisdicció especial i se'ls van assegurar pensions administrades per un òrgan especial, el Consell d'Espanya —*Spanischer Rat*—, organitzat l'any 1712.³

La procedència geogràfica i social dels exiliats espanyols de la Guerra de Successió reproduceix, a excepció de la societat catalana, l'esquema dels partidaris de l'arxiduc durant la guerra: nobles, funcionaris, eclesiàstics i militars aragonesos i castellans. Fins al final del seu regnat, l'emperador es va responsabilitzar dels exiliats espanyols,

1. Virginia LEÓN SANZ, «Los españoles austriacistas exiliados y las medidas de Carlos VI (1713-1725)», *Revista de Historia Moderna. Anales de la Universidad de Alicante*, núm. 10, 1991, p. 162-173, esp. p. 170-171. En aquest estudi, Virginia León Sanz documenta d'una manera exhaustiva les diferents resolucions que fa la cort vienesa per fer front a l'arribada en massa dels exiliats que provenen d'Espanya. Considero important fer esment de la documentació que l'autora localitza en el HHStA, actualment localitzada al fons anomenat Italien-Spanischer Rat. Supremo Consejo de España (1706-1753).

2. «Les músiques dels 1714's», Barcelona, Museu de la Música, L'Auditori.

3. Zoltan FALLENBÜCHL, «Espagnols en Hongrie au XVIIIe siècle», *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, vol. 82, núm. 1, Madrid, 1979, 2 parts, p. 85-147 (I) i p. 199-224 (II), esp. p. 94.

assegurant institucionalment la seves condicions de vida a través de la Delegación General de Españoles que es va conservar també un cop firmada la Pau de Viena l'any 1725.⁴

En el Consell d'Espanya es portava un registre compost de diferents llistes entre les quals es troba la dels religiosos que demanen subsistència —carmelites, franciscans, trinitaris, agustins, mercedaris, dominics, jesuïtes, cistercencs o benets—,⁵ la llista de memorials dels polítics que demanaven la pensió,⁶ la de les seves dones o vídues,⁷ i finalment es redactava una «llista de todos los que tienen Diario»⁸ exiliats que varen seguir Carles III i varen arribar a la cort. En aquesta llista s'explica de cadascú on va servir, quan va arribar a la cort de Viena i la situació en què es troba:

Dⁿ. Juan Bap^{ta}. Furrío: es Ginoves, y famoso Cosario, sirvió desde el año 1706 con propia embarcacion en Gibraltar, y despues en los Mares de Cerdeña, y el Virey conde de la Atalaya lo empleo, y dio Patente de Capitan de Mar, y Guerra, sirvio hasta la perdida de aquel Reyno, y passo a Genova, y el año 1719 vino aqui, y esta baldado de medio cuerpo.⁹

L'*Spanischer Rat* o Consell d'Espanya anava rebent un degoteig de peticions, tant de nous exiliats que feien petició de subsidi com d'exiliats que feien petició de reconeixement dels seus títols. A la demanda, s'adjuntava l'informe pertinent del general o militar de grau amb qui havien batallat.

Molts dels exiliats es varen anar col·locant, però n'hi havia una gran quantitat que mai varen acabar d'integrar-se, militars que havien participat a la Guerra de Successió des de l'any 1706, com ara Deonizio d'Almeyda i que l'any 1722 feia petició d'ajuda, «no avendo il suplicante altro modo di potter vivere».¹⁰

Altres exiliats ja tenien un sou assignat, però l'Imperi, amb la pressió d'altres conflictes bèl·lics, tenia greus dificultats per acomplir les seves promeses, deixant, molts cops, a deure gran quantitat de pagues, com és el cas del capità Joan Antoni, natural de València.

4. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española en el reformismo de la monarquía austriaca del Setecientos», *Cuadernos Dieciochistas*, núm. 1, 2000, p. 109.

5. HHSStA/ ISR/K. 21/ «Pensionen und Gradensachen (1715-1757)»/ f. 489.

6. HHSStA/ ISR/K. 21/ «Pensionen und Gradensachen (1715-1757)»/ f. 491.

7. HHSStA/ ISR/K. 21/ «Pensionen und Gradensachen (1715-1757)»/ f. 496.

8. HHSStA/ ISR/K. 21/ «Pensionen und Gradensachen (1715-1757)»/ f. 501-580.

9. HHSStA/ ISR/K. 21/ «Pensionen und Gradensachen (1715-1757)»/ f. 517.

10. HHSStA/ ISR/K. 21/carpeta a/ f. 9, 1722.

Aquest home va lluitar en l'exèrcit austriacista en el regiment d'Antoni Muñoz des de l'any 1706 fins a l'evacuació del Principat; posteriorment va militar a Menorca sota el comandament del marquès de Rubí fins al lliurament de l'illa als anglesos i, finalment, va passar a Sardenya i després a Nàpols, on se li varen assignar 6 ducats mensuals. L'any 1722, el capità Joan Antoni exposava que «deviendose ya 22 meses, hallandose pobre e imposibilitado a mantenerse [...] suplica se apiade V.CC.M. de la pobreza y miserable estado del suplicante y en atención a sus referidos servicios se digne V.CC.M. mandar se le consigne y libre su sueldo para Milan o Napoles conforme lo gozan los de su grado».¹¹

També les vídues dels militars fan la petició d'ajuda, adjuntant el corresponent certificat acreditatiu de la participació del seu difunt marit a la guerra, redactat pel cap militar corresponent, com és el cas l'any 1717 de Caterina de Arroyo, vídua del capità Maties Josep de Arroyo, la qual adjunta un certificat redactat pel general Starhemberg.¹²

El marquès de Rialp tenia una participació activa en aquestes gestions, de tal manera que algun «exiliat il·lustre o agossarat» feia la seva petició directament a Ramon Frederic Vilana-Perlas, per ser lliurada a través d'ell a l'emperador, com és la petició del sacerdot Antonio O'Docharty.¹³

El Consell d'Espanya també havia de vetllar pel bon ús d'aquests diners assignats. En el cas de la marquesa de Casta, és el mateix marquès de Rialp qui l'any 1736 redacta un certificat en llatí per tal de recordar a l'esmentada senyora que «las pensiones que Su Mag. Concedió a la Marquesa de Casta, se las dió solo para que sirviessen a sus alimentos, y decorosa manutencion, y no para que con ellas pagasse deuda alguna contrahida de la misma, ni de ninguno de los suyos en España».¹⁴

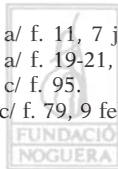
Ramon Frederic Vilana-Perlas també va intervenir en la recuperació de soldats presoners del primer Borbó, en la formació d'alguns cossos de milícies integrades per exiliats, així com en el fet que alguns civils s'instal·lessin en la no tan cèntrica Hongria. En una primera llarga fase, bàsicament, es va optar per la solució que els espanyols transterrats romanguessin predominantment en els territoris italians que van ser espanyols. Quan es perd l'any 1733 Nàpols, que havia estat

11. HHStA/ ISR/K. 21/carpeta a/ f. 11, 7 juliol 1722.

12. HHStA/ ISR/K. 21/carpeta a/ f. 19-21, 20 juliol 1717.

13. HHStA/ ISR/K. 21/carpeta c/ f. 95.

14. HHStA/ ISR/K. 21/carpeta c/ f. 79, 9 febrer 1736. Regest en llengua castellana escrita en el document.

el principal refugi, i Sicília, és quan apareix un nou problema, perquè l'efecte emotiu originari, amb el pas de vint o més anys, havia perdut la vivesa i s'havia refredat.¹⁵

L'any 1734, la batalla de Bitonto va concedir la clau dels regnes de Nàpols i Sicília a la casa dels Borbons. Fins aleshores, la majoria dels exiliats havien continuat vivint en territori italià, sobretot a Nàpols.¹⁶ La pèrdua de Nàpols l'any 1733 va arranar bona part d'aquesta tutoria conferida als emigrants pel Consell d'Espanya. L'any 1734, molts emigrats espanyols provinents de Nàpols van arribar a Viena i el seu establiment en massa va ser un problema. El partit «alemany» no veia amb bons ulls aquesta presència espanyola a Hongria i, sobretot, a Viena, per por que els seus punts de vista frenessin els acords per a finalitzar les seqüeles de la Guerra de Successió, quan s'apropava l'any 1725.¹⁷

Segons els austríacs, els membres del partit anomenat «espanyol» oblidaven els interessos de l'Imperi i les realitats polítiques, volien sabotejar prop de l'emperador les negociacions de pau que s'havien començat per tal de posar fi a la Guerra de Successió, ja que un acord de pau defaria en fum les seves esperances.¹⁸ La intenció va ser, en aquesta nova situació política de tensió, allunyar els emigrats espanyols de Viena. Era necessari evitar ofendre els oficials i els senyors alemanys per favors exagerats oferts als espanyols; però, per contra, era necessari no perdre «els antics fidels servidors».¹⁹

L'any 1714 ja s'havia fet l'intent d'establir els espanyols, que varen restar fidels a l'emperador, al sud d'Hongria, a Osijek i a Eslavònia. En aquella època, però, aquest grup de gent era en la majoria jove, vigorosa i plena de vida. Vint anys després, en aquest nou context, va ser quan l'any 1734 s'endegà el projecte de fundar un nou assentament per allotjar als exiliats. L'àmbit escollit per a la colonització era situat prop Beeskerek —actualment Zrenjanin—. ²⁰ Aquest indret es trobava

15. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana (1700-1714-1740). Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria. Teoria i acció austríacister*, Vic, Eumo i Universitat de Vic, 2000, p. 76.

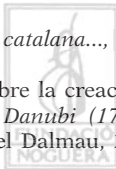
16. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 126.

17. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 76-77; Zoltan FALLENBÜCHL, «Espagnols en Hongrie...», p. 101.

18. János KALMÁR, «Autour de l'Empereur Charles VI: allemands et espagnols dans la cour viennoise du premier tiers du XVIIIe siècle», a *L'État moderne et les élites (XVIIIe-XVIIIe siècles)*, París, Jean-Philippe Genet & Günther Lottes, Publications de la Sorbonne, 1996, p. 257.

19. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 77; Zoltan FALLENBÜCHL, «Espagnols en Hongrie...», p. 103.

20. Per ampliar informació sobre la creació de la Nova Barcelona, vegeu Agustí ALCOBERRO, *La «Nova Barcelona» del Danubi (1735-1738). La ciutat dels exiliats de la Guerra de Successió*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2012.

al banat de Temesvar delimitat pel Danubi i situat al sud d'Hongria. L'àmbit estava situat entre les actuals Hongria, Romania i Sèrbia, terra recuperada feia pocs anys als turcs. Ara bé, el nom turcoserbi de l'antiga localitat de Beckserek era una paraula impronunciable per a ells, així que varen decidir batejar la seva nova pàtria amb el nom de Nova Barcelona, en record de la seva pàtria. L'assentament també fou conegut amb el nom de Carlobagen.

En un principi va ser triat aquest lloc, ja que era una terra de clima calorós i adequat per als colonitzadors mediterranis. La terra del banat quedava situada sobre el paral·lel 45, igual que el nord d'Itàlia. La intenció va ser que es dediquessin a la sericultura, i durant el període de transició els espanyols haurien estat subvencionats. Per contra, ells haurien d'haver après la llengua del lloc, per poder relacionar-se correctament amb la gent que hi habitava i així aprendre l'ofici que se'ls proposava. L'acord de l'establiment de la colònia al banat va tindre lloc a Viena, en una conferència celebrada el 4 d'octubre de 1734. S'havia d'anomenar Nova Barcelona i, com a segon nom, Calobagen. Els dirigents del grup espanyol a Viena, el secretari d'Estat i del Despatx Universal, Ramon Frederic de Vilana-Perlas, marquès de Rialp, i el president del Consell d'Espanya, marquès de Villasor, van expressar des del primer moment els seus dubtes quant a l'èxit del projecte.²¹

Cap a la fi de 1736, al banat ja s'hi trobaven 157 famílies espanyoles. La construcció de la ciutat avançava lentament. Els immigrants no estaven satisfets de la seva situació: sobretot es queixaven del clima. Mentrestant, els espanyols arribaven sense pausa al banat. Cap a l'any 1737 ja hi havia prop de 800 persones.²² Provenien de Catalunya (Barcelona), Aragó i València, Múrcia, Madrid i Lleó i uns altres eren registrats com a «Hispani» sense definir-ne l'origen. D'altres provenien de Nàpols o la Toscana. En concret, un 10-15% provenien del territori aragonès i català.²³ Entre els exiliats, hi havia figures destacades de la guerra com Francesc de Castellví i Obando.

Tres anys més tard, donant la raó al nostre secretari, l'aventura va arribar a la seva fi. Els exiliats no varen poder suportar el clima humit de la zona i les característiques del lloc. El canal que portava fins a Temesvar circulava per terres pantanoses i la seva aigua estancada envoltava el nou assentament. A més, segons explica Alcoberro (2012), el col·lectiu no responia de cap manera a les característiques

21. Zoltan FALLENBÜCHL, «Espanyols en Hongrie...», p. 104-105.

22. Ídem, p. 106-107.

23. Ídem, p. 108.

pròpies d'una nova colonització: envellit, compost per veterans de guerra i de l'Administració, inclús amb un alt percentatge de gent inhàbil. Després d'haver patit la pesta i altres enfermetats que varen delmar la població, el projecte de la Nova Barcelona es va abandonar. A partir de 1740, molts exiliats es trobaven ja en ciutats d'Àustria i Hongria, especialment a Budapest i Viena. Més endavant, aquest territori es va passar a denominar Nagy Becskereke i actualment s'anomena Zrenjanin.

El projecte fracassat de la Nova Barcelona, junt amb el pas del temps, va anar difuminant aquesta massa d'espanyols.²⁴

A banda de Buda i Pest, una altra ciutat es pot considerar en aquella època com a centre espanyol: Temesvar. Cal considerar que molts espanyols es varen quedar al banat després de 1737-1738. Altres varen retornar més tard. Francesc Vilana-Perlas, fill de Ramon Frederic, l'any 1758, va ser president de l'administració de Temesvar, tenint la jurisdicció del banat. Els descendents de les famílies espanyoles varen poder comptar amb el suport de Vilana-Perlas, que va ser president de l'Administració de Temes de 1758 a 1769.²⁵ El nét de Ramon Frederic Vilana-Perlas, anomenat Johannes, també va residir al banat.²⁶ La tardana mort de Ramon Frederic va fer que visqués gairebé tot el procés encara que hagués vist amb plaer el paper que varen jugar el seu fill i el seu nét.²⁷

3.1.3. *Ramon Frederic Vilana-Perlas i la ciutat de Milà. Patrici o gran del regne*

L'any 1715, Ramon Frederic, a la ciutat de Milà, «reunidos los votos, y por aclamación general» va ser elegit per formar part dels seus patricis o grans del regne. Aquest nomenament va ser ratificat per l'emperador amb un diploma de confirmació per donar-ne fe a la posteritat.²⁸

El Patrizio era un títol nobiliari que deriva de l'antic terme llatí que descrivia la classe aristocràtica de l'antiga Roma. Els patricis sempre s'adscrivien a un territori o ciutat: patrici de Venècia, de Nàpols, de Siracusa, de Milà, etc.

24. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 86.

25. Zoltan FALLENBÜCHL, «Espanyols en Hongrie...», p. 138.

26. Ídem, p. 132.

27. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 77.

28. La descripció d'aquesta concessió apareix en el redactat de la transcripció íntegra del títol de comte del Sacre Imperi Romanogermànic a Vilana-Perlas (5 de març de 1725), Arxiu de la marquesa de Rialp, traducció del llatí al castellà de Fernando Meléndez Mendoza. Reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 176.

Els regnes de Nàpols, Sicília i Sardenya, així com els estats papals, atorgaven els rangs típics de les monarquies com Espanya, França o Anglaterra: príncep, duc, marquès, comte o baró. El títol de vescomte no era tan freqüent. En el nord d'Itàlia i la Toscana, la situació era més complexa, ja que hi havia diferents tipus d'autoritats que atorgaven títols. Normalment, els municipis italians concedien el títol de patrici, el qual tan sols a Itàlia era considerat un rang de noblesa.

3.1.4. *Els càrrecs de Ramon Frederic Vilana-Perlas a Viena. Secretari d'Estat i de Despatx Universal, conseller de capa i espasa, cap del Partit Espanyol, conseller personal de l'emperador i conseller d'Estat*

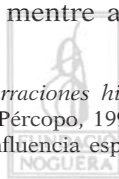
Per poder afrontar les despeses de la guerra passada i poder fer front a algunes pagues a les tropes que havien arribat d'Itàlia procedents de l'evacuació de Catalunya, i poder pagar algun subsidi als espanyols que varen seguir el rei, el 20 d'agost de 1713 es va formalitzar a Viena, l'acte de venda del marquesat del Final a favor de la república de Gènova. El 8 de setembre va prendre possessió en aquell estat Felipe Cataneo, comissari general de la república.²⁹ No era fàcil, en breu, donar sortida a tantes dependències concernents als dominis d'Espanya que posseïa l'emperador a Itàlia i Flandes, no existint altre canal que el despatx intern que corria a càrrec del secretari Juan Antonio Romeo.

Pel govern dels dominis italians —Nàpols, Sardenya, Estat de Milà— i dels Països Baixos, es va formar a Viena un nou organisme el 29 de desembre de 1713: el Consell Suprem d'Espanya. Amb la constitució d'aquest Consell Suprem s'introduïa una institució d'origen espanyol a l'organigrama del Govern vienès. L'herència espanyola i la seva etapa com a rei d'Espanya entre 1703 i 1711 varen condicionar el regnat de Carles VI, atorgant la seva confiança als espanyols que s'havien decantat per la fidelitat a la casa d'Àustria durant la Guerra de Successió.³⁰

El Consell Suprem d'Espanya es componia d'un president, diversos consellers «togados de capa i espada» i quatre secretaries. El decret de constitució del Consell Suprem d'Espanya establia la formació de quatre negociacions o secretaries provincials corresponents a Nàpols i indiferent, Sardenya, Estat de Milà i Flandes, a les quals es varen sumar la secretaria del Segell, la de la Presidència i la Tresoreria. El seu primer president va ser Antoni Folc de Cardona, arquebisbe de València. Cal considerar que, mentre a Espanya la gent que configu-

29. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, vol. IV, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pércopo, 1997-2002, p. 467.

30. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 111.

rava la cort tenia un sou que s'aproximava als 4.000 florins, a Viena el sou es va augmentar a 8.000, a més de les possibles «propinas», tal com queda indicat en alguns documents de l'època.³¹ La secretaria de Flandes va estar unida al Consell Suprem d'Espanya fins a l'1 d'abril de 1717, quan es creà el Consell Superior de Flandes amb secretaria a part. També va formar una secretaria d'Estat o del Despatx Universal.

El 29 de desembre de 1713 es publicà el decret per a l'establiment del Consell Suprem d'Espanya; el 18 de gener de 1714 es varen atorgar els despatxos als consellers i oficials de cada secretaria.³²

A la secretaria d'Estat o del Despatx Universal, el secretari fou Ramon Frederic Vilana-Perlas; oficial primer: Francesc Verneda, català de Vic, cunyat de Ramon Frederic; oficial segon: Juan Amor de Soria, castellà de Lagartera (des del gener 1714); oficial tercer: Agustí Pedrosa, català de Barcelona; oficial quart: Ramon Llaurador i Vilana-Perlas, català de Barcelona, nebot de Ramon Frederic; oficial cinquè: Antoni Verneda i Vilana-Perlas, català de Barcelona, nebot de Ramon Frederic, i oficial sisè: Ricard Grüner, alemany d'Àustria. Quatre membres de la família Vilana-Perlas en la secretaria d'Estat o del Despatx Universal. El secretari cobrava 8.000 florins anuals; l'oficial primer, 6.000; l'oficial segon, 4.000; l'oficial tercer, 3.800, i l'oficial quart, 3.000.³³

Segons Schmidt, la descripció que fa dels càrrecs dels oficials era la següent: hi havia un oficial major, dos oficials segons, dos oficials tercers, un oficial de llengües i un oficial escrivent. L'oficial major era Francesc Verneda —incorporat després del 29 de desembre—, els oficials segons foren Juan Amor de Soria i, mentre no es va incorporar Verneda, hi varen posar també Pedro Pascual Cano, Agustí Pedrosa i Ramon Llaurador com a oficials tercers, l'oficial de llengües era Ricard Grüner i l'oficial escrivent Antoni de Verneda.³⁴

L'any 1731, Ramon Frederic va ser nomenat conseller de capa i espasa del Consell Suprem d'Espanya.³⁵

El Consell Suprem d'Espanya va estar en actiu fins al 4 de desembre de 1736 quan es formà el Consell Suprem d'Itàlia, que durà fins a l'any 1741, moment en què es va fer una important reforma. En

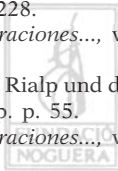
31. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel unter Kaiser Karl VI. Eine Darstellung auf Grund bisher unbekannter Dokumente aus den österreichischen Archiven*, Viena i Leipzig, Manz Verlag, 1927, p. 227-228.

32. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 468.

33. Ídem, p. 518.

34. Oskar SCHMID, «Marques de Rialp und das spanische Staatssekretariat in Wien», *Historische Blätter*, 1927, p. 52-60, esp. p. 55.

35. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 518.

passar a la casa de Borbó Nàpols i Sicília el 1734, el Consell Suprem d'Espanya va ser dissolt poc després. La major part del seu personal es va integrar al Consell d'Itàlia l'any 1736. En els nomenaments realitzats en el Consell Suprem d'Itàlia, es comprova que la majoria del seu personal provenia de l'anterior Consell Suprem d'Espanya.³⁶

La introducció del Consell Suprem d'Espanya a l'estructura del Govern vienès impulsaria un canvi en l'estil del govern. D'aquesta manera, durant el regnat de Carles VI, es va produir una decisiva reforma política i institucional. En aquesta procés, el grup d'exiliats conegut com el «clan espanyol» encapçalat per l'arquebisbe de València, el president del Consell d'Espanya i el Marquès de Rialp, Ramon Frederic Vilana-Perlas, secretari d'Estat i del Despatx Universal, va tenir un paper protagonista. Tal com s'ha comprovat, la secretaria del Despatx Universal estava dominada per la família catalana del marquès de Rialp.³⁷

Per poder accedir a les places dels despatxos i dels títols d'oficials de les diferents secretaries, els aspirants havien de superar una selecció per demostrar la seva lleialtat evident a la casa d'Àustria, però també la seva capacitat en el treball burocràtic, de manera que el personal del Consell d'Espanya es va convertir en un veritable testimoniatge de la professionalització dels homes que varen treballar en aquest organisme. D'aquesta manera, el Consell Suprem d'Espanya va contribuir a posar en marxa el procés de modernització de la monarquia austríaca.³⁸

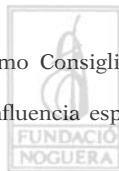
Ramon Frederic Vilana-Perlas també tenia la funció administrativa de despatxar «a boca» amb el monarca. El despatx a boca o a peu era un sistema fonamentat en l'oralitat, en què el rei escoltava i era vist bé rebent en audiència els qui desitjaven demanar un favor o els qui es queixaven per un greuge, o bé escoltant directament els diferents consells que li elevaven la seva consulta de forma oral.

El Consell Suprem d'Espanya no regia tan sols els afers dels territoris italians vinculats a la Corona, sinó que també tenia una clara influència sobre la política del gabinet austríac. L'emperador conservava per als seus súbdits i servents espanyols, els quals havien estat companys de lluites i patiments a les seves empreses juvenils, una preferència especial que s'anava consolidant en una confiança cada cop més ferma. A Ramon Frederic, el càrrec de secretari d'Estat i del Despatx Universal li va facilitar un lliure accés a la persona de l'emperador, gaudint dels

36. HHStA/ ISR/K. 66/ Supremo Consiglio d'Italia (1736-1755) / fasc. 6a. Anstellungen.

37. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 113.

38. Ídem, p. 114.

seus favors, els quals es varen enfortir amb el tracte continuat amb l'emperadriu i amb el príncep Althann. Ara bé, l'actitud del príncep Althann no era tan sols el resultat de l'afecte personal que li tenia, sinó que li resultava clau per tirar endavant la seva pròpia política personal, la qual passava per aplicar-se i servir al Partit Espanyol amb l'objectiu d'enfortir el seu poder sobre l'emperador i afeblir el del seu principal enemic, el príncep Eugeni de Savoia. Ramon Frederic, ocupant aquest càrrec i atenent a les seves circumstàncies i característiques personals, és fàcil entendre que era un home amb un grau d'influència de la més significativa, tant en qüestions de la cort com en qüestions polítiques.³⁹

Segons Benedikt, el marquès de Rialp, que era una persona per naturalesa amable i amb ganes d'estar bé amb tothom, va entrar amb bon peu en el grup de membres alemanys de la cort vienesa, de manera que tot i la seva rivalitat amb el príncep Eugeni, va donar-li un decisiu suport en algun dels afers polítics més importants, com l'afer del comte Nimptsch. Vilana-Perlas també va ser ben acollit en el si dels magnats hongaresos i de la noblesa milanesa i algun noble milanès considerava, fins i tot, que era un honor fer-los-hi costat, a ell i al seu germà.⁴⁰

El marquès de Rialp no tan sols treballava a la seva oficina a Viena o al palau d'estiueig de Laxenburg, segons les necessitats requerides per l'emperador; restant sempre al seu voltant, sinó que també l'acompanyava en totes les ocasions importants, com les festes de coronació a Praga o els viatges a Graz, Trieste i Karlsbad, de manera que gairebé sempre va ser capaç d'exercir la seva influència personal sobre el monarca. El rei Carles considerava haver trobat en Rialp la mes àmplia comprensió a les seves intencions i interessos personals, però, de fet, les voluntats del secretari eren subjacents en moltes de les mesures i decisions preses pel monarca.⁴¹

El marquès de Rialp va aconseguir encara més favors de l'emperador amb la mort del príncep Althann i amb la del bisbe de València Antoni Folc de Cardona. L'any 1725 es va convertir en el cap del Partit Espanyol, i d'aquesta manera, fins a cert punt, va esdevenir el timó del destí de les possessions austríaques a Itàlia.⁴² Es pot dir que Perlas, a Viena, ocupava el lloc més elevat després d'Althann i, un cop va mo-

39. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe der Kaiserin Elisabeth, Gernährin W. Karl's VI., an den Staatssecretar Marques de Rialp», *Sitzungsberichte der Waiserlinchen Akademie der Wissenschaften. Philosophische Klasse*, lligall 12, quadern I-V, Viena, W. W. Hof-und Staatsdruckerei, 1854, p. 116.

40. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 231.

41. Oskar SCHMID, «Marques de Rialp...», p. 57.

42. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 117.

rir el preferit del rei, Ramon Frederic es va convertir en el conseller personal de l'emperador, al qual va sobreviure.⁴³

Des de que va morir Althann, l'emperador convivia amb Rialp amb una major familiaritat que amb qualsevol dels altres ministres. El monarca compartia amb Rialp les seves hores de lleure, les quals transcorrien a la societat dels espanyols i els italians, seguidors que havien unit les seves fortunes a la seva causa i amb els quals podia mantenir un tracte menys solemne que, però, mantenia estricte en públic: «in the society of Spaniards and Italians, who had attached themselves to his fortunes in Spain, and with whom he shook off that solemnity of deportment which he uniformly maintained in public».⁴⁴

Segons Wolf, malauradament, no sempre va utilitzar aquest poder o influència en benefici d'aquests països i dels interessos dels seus amos, sinó per enriquir-se ell i el seus compatriotes, a través d'extorsions de tota mena, d'especulacions aventureres o de projectes fabulosos. Gran part de l'obra de Foscarini està dirigida contra el Partit Espanyol i concretament contra Rialp, del qual arriba a afirmar que, atesos la seva manca d'escrúpols i el seu desconeixement, va ser el motiu de la incompreensible i ràpida pèrdua de les possessions italianes de la casa d'Àustria a les guerres de 1734 i 1735.⁴⁵

Però la influència d'aquest home no tan sols es limitava als assumptes administratius interns del país; també va participar en les negociacions diplomàtiques més importants, sobretot des que va donar el seu suport i recomanació per nomenar ministre de Relacions Exteriors el comte Sinzendorf, amb el qual també es va emparentar.⁴⁶ Francesc, el fill primogènit de Ramon Frederic, es va casar amb Maria Josepa, la filla del comte Karl Michael Tobias von Sinzendorf, de l'Ernsbrunner Linie.⁴⁷

Tant és així que, actuant estretament amb Sinzendorf, va tancar el primer tractat de la Pau de Viena amb Espanya el 30 d'abril de

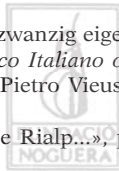
43. Marcus LANDAU, *Geschichte Karls VI als König von Spanien. Verlaf der J. G. Cotta'sche Buchhandlung*, Stuttgart, 1998, p. 432.

44. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 117; William COXE, *History of the House of Austria, from the foundation of the monarchy by Rhodolph of Hapsburgh, to the death of Leopold the Second: 1218 to 1792*, vol II, Londres, Bell & Daldy, 1807, p. 57.

45. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 117; Marco FOSCARINI, «Storia arcana». *Archivio Storico Italiano ossia Raccolta di opere e documenti. La Storia d'Italia*, vol. 5, Florencia, Gio. Pietro Vieusseux, 1843, p. 14, 59 i 90.

46. Ídem, p. 117.

47. Oskar SCHMID, «Marques de Rialp...», p. 57.

1725, document que no va sortir a la llum dels altres ministres durant temps, període en el qual tan sols ells dos i l'emperador el coneixien.⁴⁸

Sense no poques complicacions, Vilana va timonejar la política exterior d'Àustria durant més de vint-i-cinc anys al costat del primer canceller Philipp Ludwig Sinzendorf. Sinzendorf, però, tot i essent canceller a la cort durant tot el regnat de Carles VI, mai no va rebre els favors o la confiança que aquest demostrava vers Vilana. Aquest fet va provocar que sempre existís una certa aprensió del comte vers el marquès.⁴⁹

Tot el que l'emperador concedia, o passava per alt, als seus partidaris espanyols per a Sinzendorf representava «la poma de la discòrdia». De fet, fins i tot, Sinzendorf va arribar a sospitar i verbalitzar que Vilana-Perlas no era en absolut del tot inaccessible als suborns. L'esfera d'influència del marquès era vertaderament important.⁵⁰

També està demostrat que va influir en les relacions amb Anglaterra i França. Analitzant la correspondència, es pot interpretar la intensitat o els alts i baixos de la seva influència, manifestada a través del receptor a qui anaven dirigits els informes, si a Rialp o Sinzendorf. Vilana apareix amb freqüència a la majoria de la correspondència francesa, sobretot entre 1721 i 1730. L'any 1722 gairebé tota la correspondència de Defonseca estava dirigida a Rialp. Ara bé, a partir de 1729, la presentació dels informes a Rialp en relació amb Sinzendorf va anar disminuint progressivament fins a finalitzar l'any 1736. També va participar en la correspondència amb Londres des de l'any 1716, però en aquest cas, els informes no varen superar els tres expedients.⁵¹

Schmid recomana, per poder avaluar correctament el material comparatiu, anar amb molta precaució atès el seu caràcter incomplet. Schmid, en el seu article «Marques de Rialp und das spanische Staatssekretariat in Wien», escrit l'any 1927, afirma que un quadre viu de la situació d'aquella època la proporciona l'Arxiu de l'Ambaixada de Roma, el qual conté una gran quantitat de material de la secretaria d'Estat Espanyola, mentre que en els arxius corresponents de les oficines imperials de Viena no es troba res en aquest respecte. Molta correspondència escrita en forma semioficial, la que es va establir amb Francesco Diaz de San Bonaventura (1715-1724), amb el cardenal Giudice (1735); de 1736 es troben redactats dels informes de l'ambaixador

48. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 118.

49. Oskar SCHMID, «Marques de Rialp...», p. 57.

50. Ídem, p. 58.

51. Ídem, p. 59.

imperial el cardenal Álvaro Cienfuegos i còpies manuscrites del marquès de Rialp de documents privats i decrets.⁵²

El marquès de Rialp, a més del seu sou, va rebre també, al llarg del temps, diverses indemnitzacions o pagaments. La cambra de Nàpols li transferia anualment 8.000 florins pels acords de la plataforma de les salines. Quan va morir la seva esposa, Ramon Frederic va aconseguir, pel que fa a la seva nombrosa descendència, que cadascun d'ells rebés durant deu anys la quantitat de 8.000 florins anuals, quantitat que podria ser donada com a regal entre vius o deixada en la disposició testamentària.⁵³

Establert el Consell Superior d'Espanya, posteriorment l'emperador va crear un fons anomenat «Bolsillo Secreto», sota la direcció de Ramon Frederic Vilana-Perlas, el secretari d'Estat. Ramon Frederic Vilana-Perlas en disposava lliurement, fet que va posar de manifest la confiança de l'emperador vers el nostre personatge.⁵⁴

Amb habilitat, el marquès de Rialp va saber guanyar-se la confiança de l'emperador. Ben aviat, la funció inicial de Ramon Frederic de mediar entre l'emperador i el Consell Suprem d'Espanya el va desbordar. Junt amb la funció administrativa de despatxar a boca amb el monarca, la seva activitat anirà incorporant progressivament continguts polítics, com tenir dret a votar en presència de l'emperador a la Conferència general, que era el principal òrgan de direcció política. El control del Bolsillo Secreto va reforçar també clarament el seu poder polític.⁵⁵

Les consideracions que l'emperador atorgava a Vilana-Perlas en temes polítics i de gestió el posaven en una situació, a cops, ambigua i poc acceptada entre l'esfera política. Aquest fet no feia més que mostrar la distància entre la funció política i la consideració social del titular de la secretaria: en teoria, la seva categoria era inferior socialment i jeràrquicament als consellers i ministres, però, a la pràctica, les facultats que tenia delegades trastocaven aquest ordre, el que causava un desconcert en la corporativa cort de Viena. La solució va passar per nomenar el marquès de Rialp conseller d'Estat l'any 1731, encara que, com a secretari d'Estat i del Despatx, va seguir mantenint la seva precisa missió d'auxiliar el sobirà, assessorant primer i materialitzant, després, les seves ordres.⁵⁶

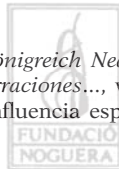
52. Ídem, p. 60.

53. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 232.

54. FRANCESC de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 469.

55. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 119.

56. Ídem, p. 126.

En el fons del Consell Suprem d'Espanya trobem diferents documents redactats per Ramon Frederic Vilana-Perlas i encapçalats per la descripció del seus càrrecs, entre els quals apareix, el de conseller d'Estat de l'emperador: «Ego infra scriptus, Raymundus de Vilana-Perlas, Marchio Rialpensis, S.R.I. Comes, S. Caes^a Regia Majestatis Status Consiliarius, at que Universalis expeditionis Secretarius».⁵⁷

No era tan sols un home de confiança del rei, sinó que la confiança dipositada de l'emperador en la seva persona el dotava d'un poder de decisió que superava, molts cops, l'expectativa dels qui el rodejaven.

3.1.5. *El «Bolsillo Secreto»*

Tal com s'ha indicat anteriorment, l'emperador va destinar un fons anomenat Bolsillo Secreto sota la direcció de Ramon Frederic Vilana-Perlas.

A la caixa 55 del fons del Consell Suprem d'Espanya de l'Österreichisches Staatsarchiv, hi trobem documentació referent al Bolsillo Secreto, la qual apareix ordenada en dos llibres distints enquadernats amb cuir. El primer llibre fa referència a l'etapa entre els anys 1719 i 1721⁵⁸ i el segon conté documentació datada entre els anys 1723 i 1730.⁵⁹

A la portada de la primera enquadernació s'hi llegeix: «Consiglio Supremo di Viena. Reale Borsiglio Secreto. Conti, e Giustificazioni del Denario amministrato dalli Signori Dubeyne e Regazzi. 1719. 1720. 1721».

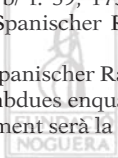
A l'etapa compresa entre els anys 1719 i 1721, els senyors Dubeyne i Regazzi apareixen com a administradors dels diners assignats a les ajudes. Dubeyne i Regazzi eren, durant aquesta etapa, dos banquers encarregats d'administrar els diners dels quals disposava Ramon Frederic.

El marquès de Rialp donava l'ordre per escrit de la destinació o adjudicació de cada suma establerta. Aquesta ordre era canalitzada a través de Lluís Samper als banquers abans esmentats. Els banquers Dubeyne i Regazzi s'encarregaven d'administrar el banc de diners del Bolsillo Secreto segons les ordres establertes pel marquès de Rialp, portant un meticulós estat de comptes, amb la justificació de totes les quantitats pagades i de totes les quantitats que entraven. Dubeyne i Regazzi, per la feina feta, cobraven uns honoraris corresponents a l'1%

57. HHStA/ ISR/K. 21/carpeta b/ f. 39, 1735, i f. 79, 1736.

58. HHStA/ ISR/K. 55/Italien-Spanischer Rat/Collectanea (1719-1721)/Reale Borsiglio Secreto (1719-1720).

59. HHStA/ ISR/K. 55/Italien-Spanischer Rat/Collectanea (1723-1730)/Reale Borsiglio Secreto (1723-1730). Els folis d'ambdues enquadernacions no apareixen numerats, de manera que la signatura de cada document serà la corresponent al llibre o enquadernació.

de la totalitat de la suma que havien pagat als beneficiats. En determinats moments es constata que el Bolsillo Secreto atorgava més diners del que disposava i la caixa del banc de Dubeyne i Regazzi actuava de fiadora, avançant les sumes de diners requerides amb un interès del 6%.

Les sumes amb què comptava el Bolsillo Secreto per poder assignar eren de l'ordre de gairebé 100.000 florins en un període de dos anys.

Entre els anys 1719 i 1720, els banquers Dubeyne i Regazzi varen distribuir o pagar un total de 89.827 florins. Els seus honoraris varen ser de 898 florins, quantitat que correspon a l'1% del total pagat. Els ingressos o entrades varen ser de 66.839 florins. En el document resum d'aquest període hi resultava un saldo de 23.886 florins a favor dels banquers. Aquests diners varen quedar pendents de pagament i, el 15 de gener de 1722, el marquès de Rialp dóna l'ordre «para que se procediera al ajuste i liquidación de la quenta particular de las Assistencias». En aquest mateix document, el marquès de Rialp fa una reflexió sobre determinats aspectes de la feina realitzada per Dubeyne i Regazzi en relació amb altres banquers anteriors, com varen ser Rua i Augusti. El deute establert amb els banquers no va ser liquidat al moment, ja que, el 12 d'abril de 1733, el marquès de Rialp ordena un altre cop que es pagui als banquers Dubeyne i Regazzi la part de l'import que se'ls deu de l'assentament de 1719 i 1720.

Dubeyne i Regazzi feien una relació de totes les sortides de diners amb data, nom del beneficiat i el motiu pel qual se li assignava l'ajuda. Els pagaments normalment eren anomenats «ayuda de costa» i anaven destinats a objectius molt diversos, com ajudar a pagar viatges, pagar enterraments, pagar els rèdits de l'Hospital dels Espanyols o socórrer una necessitat sense estar del tot definida.⁶⁰

Val a dir que el mateix marquès de Rialp va beneficiar-se també de les ajudes assignades a través del Bolsillo Secreto, almenys dues vegades l'any 1720, amb una ajuda de 1.250 i 416 florins.⁶¹

Entre els documents conservats en aquesta primera etapa, cal mencionar la Reial Ordre del 10 de maig de 1719 en què l'emperador destina un efectiu de 10.000 florins d'Alemanya al *Bolsillo Secreto*. El monarca destina la gestió d'aquests diners a impulsar l'Hospital dels Espanyols, el qual va ser fundat i erigit per l'emperador al nord de Viena

60. HHStA/ ISR/K. 55/Italien-Spanischer Rat/Collectanea (1719-1721)/Reale Bor-siglio Secreto (1719-1720).

61. Virginia LEÓN SANZ, «Patronazgo político en la Corte de Viena: los españoles y el Real Bolsillo Secreto de Carlos VI», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 18/2 (1998), p. 577-598, esp. p. 592.

l'any 1717. L'Hospital dels Espanyols estava a càrrec dels mercedaris i estava destinat principalment a atendre els malalts provinents de la monarquia hispànica, molts cops mancats de suport després d'haver-se vist forçats a l'exili. L'ajuda estaria garantida a través dels rèdits anuals del 6% d'aquests 10.000 florins.

Vengo a declarar, y mandar, y arreglar, en virtud de la pressente que por la misma via de el Bolsillo Secreto, y de los efectos destinados a el, se paguen al dicho Hospital seiscientos florines cada año por reditos de el dicho capital de diez mill florines, computado al seis por ciento, y se continuará el dicho pagamento, desde primero de este mes, por quartales, de tres en tres meses, sin necesitarse de otro orden, hasta que se redima y restituya al mencionado Hospital el capital de los diez mill florines, entendiendose por acto de obligacion y credito liquido esta mi R¹ zedula [...] Yo el Rey. D. Ramon de Vilana Perlas.⁶²

Val a dir que Ramon Frederic sempre va estar molt compromès amb l'Hospital dels Espanyols, ja que en el seu testament deixa establert un llegat al seu favor amb la condició que cada any, coincidint amb el dia de la seva defunció, se celebri a la manera acostumada un aniversari o ofici amb diaca i sotsdiaca, en sufragi de la seva ànima i la dels seus pares i familiars.⁶³

Ramon Frederic Vilana-Perlas, en nom de l'emperador, firmava totes les ordres donades als banquers i sempre els hi feia arribar a través de Lluís Samper. Quan el beneficiat cobrava l'import del Bolsillo Secreto, és a dir, dels banquers, redactava un rebut conforme havia rebut l'ajuda: «Recibí por orden del Il^{mo} Sr. Marques de Rialp de los Sres. Du Bayne y Ragazzi seiscientos florines.»⁶⁴

Les gestions del Bolsillo Secreto apareixen sensiblement diferents en la documentació corresponent a l'etapa entre els anys 1723 i 1730.

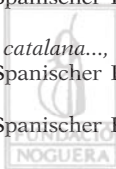
A la portada de la segona enquadernació s'hi llegeix: «Consiglio Supremo di Vienna. Reale Borsiglio Secreto. Conti, e Giustificazioni del Danaro amministrato separatamente dal Marquese di Rialp. 1723-1730.»⁶⁵

62. HHStA/ ISR/K. 55/Italien-Spanischer Rat/Collectanea (1719-1721)/Reale Borsiglio Secreto (1719-1720).

63. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 186-187.

64. HHStA/ ISR/K. 55/Italien-Spanischer Rat/Collectanea (1719-1721)/Reale Borsiglio Secreto (1719-1720).

65. HHStA/ ISR/K. 55/Italien-Spanischer Rat/Collectanea (1723-1730)/Reale Borsiglio Secreto (1723-1730).

Probablement a partir de l'any 1720, a causa del deute contret amb Dubeyne i Regazzi, administradors del diner, el rei i Vilana-Perlas varen prescindir dels serveis dels banquers com intermediaris entre el secretari i els beneficiats. En els assentaments presentants entre els anys 1723 i 1730 es comprova que el total de diner ingressat en el Bolsillo Secreto ascendeix a 153.262 florins i l'import assignat i repartit a 154.182 florins, amb un deute a favor del Bolsillo Secreto de 920 forins. Sembla que, en aquest període, Ramon Frederic decideix prescindir dels intermediaris i fer ell mateix, amb l'ajuda de Lluís Samper, la tasca de gestió i seguiment de la distribució del diner del Bolsillo Secreto. En el resum dels comptes d'aquest període ja no apareix cap banquer com intermediari del pagament: «Quenta separada (de otra) con su cargo y data de los caudales pertenecientes al R. Bolsillo Secreto de S.M.CC que Dios guarde, que el Exmo Sr. Marques de Rialp por direccion y orden de S. M. ha distribuido D. Luis Samper desde el mes de junio de 1723 hasta fin de diciembre de 1730 en ayuda de Costas.» Acompanya tota aquesta justificació dels comptes el full resum numèric d'aquesta etapa. En aquest nou període, la mitjana de la quantitat anual distribuïda pel Bolsillo Secreto va ser d'uns 38.500 florins.

Ramon Frederic Vilana-Perlas sempre donava l'ordre de l'assignació del pagament en nom del monarca a Lluís Samper, rebent del beneficiat el corresponent rebut. Aquesta gestió havia de ser àgil, ja que la majoria de documents conservats emeten l'ordre de pagament a Samper i reben el rebut de cobrament el mateix dia. En la redacció del rebut es comprova com ja no apareixen els banquers fent d'intermediaris de la gestió: «He recibido por mano del Illmo Marques de Rialp mil y quinientos Florines de Alemania, cuya cantidad me entrega de orden de S.M.C.C. (que Dios gu^{de}) y para que conste firmo el presente en Viena a 10 de Septiembre de 1725. El Marques de Besora.»⁶⁶

Lluís Samper hauria estat un home de confiança del marquès de Rialp a Viena, fent-li costat en la gestió del Bolsillo Secreto. Molts privilegis, escriptures i certificats emesos a la cort barcelonina durant el regnat de Carles III varen ser transportats a Viena i eren custodiats per Lluís Samper.⁶⁷ Els exiliats sol·licitaven al monarca una còpia autèntica o certificat que acredités alguna situació per ells al·legada, com és el cas de Antonio Pignatelli, que l'abril de l'any 1739 sol·licita un certificat. La sol·licitud es canalitza al marquès de Rialp, el qual dóna ordre al Ragionato del Consiglio d'Itàlia que Francesco de Linares

66. Ibidem.

67. Lluís Samper apareix en molts documents com a Lluís St. Per.

emeti el certificat demanat per aquest client, però afegeix que, abans de ser lliurat, haurà de ser presentat al Consell per ser revisat.⁶⁸

Vilana-Perlas era un home que considerava necessari comprovar el resultat de les gestions per ell ordenades i en feia seguiment sense cap mena de contemplació.

3.1.6. Joan Francesc Verneda i Sauleda, cunyat de Ramon Frederic

Considero oportú i necessari fer una referència concreta a Joan Francesc Verneda, casat amb Hipòlita, germana de Ramon Frederic. En diferents ocasions, la historiografia ha considerat aquest personatge com un home que es va aprofitar de la posició política favorable del seu cunyat Vilana-Perlas per aconseguir càrrecs i participar de la política constituïda a la cort vienesa.

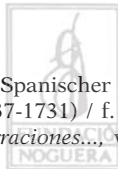
Recordem que Joan Francesc Verneda, que havia partit amb Ramon Frederic cap a l'exili, es trobava a Milà quan el 22 d'agost de 1713 va rebre l'ordre de tornar a Barcelona amb una missió secreta. Verneda es va convertir en el fidel vincle d'informació entre els esdeveniments de Barcelona i la cort vienesa durant tot el setge de la capital.

El capvespre del 12 de setembre de 1714, Verneda va embarcar a la ribera de Barcelona amb la seva família i altres afectes austriacistes cap a Mallorca, fugint de la ciutat i travessant el cordó enemic. Amb Francesc Verneda varen fugir Miquel Luzan, Marcos Bernaldo, el jutge León Pieri, el coronel Joan Nebot i dos fills seus, el sergent major Antoni Nebot i el coronel de fusellers Josep Ortiz. La família de Verneda que fugia era la seva esposa Hipòlita, germana de Ramon Frederic, els seus fills Antoni, Francesc, Ventura, Josep, Carles, Ramon, Eulàlia i Serafina i la seva neboda Gertrudis, filla de Ramon Frederic. De Mallorca, va passar a Menorca i seguidament a Viena.⁶⁹

El 16 de gener de 1715, Joan Francesc Verneda i Sauleda va arribar a Viena donant relació de la negociació succeïda a l'emperador. El 20 de gener se'l va nomenar oficial primer o major de la secretaria d'Estat o Despatx Universal. El 8 de juliol de 1716 el va elevar a secretari, atorgant-li la secretaria de Sardenya. El 15 de juliol de l'any 1722 el va honrar amb el títol de baró d'Hongria. El 9 de gener de 1723 va esdevenir secretari de la negociació de Milà. El 4 de desembre del

68. HHStA/ ISR/K. 66/ Italien-Spanischer Rat/ Supremo Consiglio d'Italia (1736-1755)/ fasc. 6b Majestätsgesuche (1737-1731) / f. 316. Vegeu també el foli 222.

69. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 264.

mateix any el va honrar amb el títol de conseller del Suprem d'Espanya i el 14 de març de 1731 el va condecorar amb el títol de comte.⁷⁰

En un document datat el 6 de febrer de 1727, Joan Francesc Verneda era «Baron libre de Hungria del Consejo de S.M. CC en el Supremo de España y su Secretario de la Negociacion de Milan».⁷¹

Francesc Verneda va escriure les seves *memòries*, actualment sense localitzar, que varen ser lliurades a Francesc Castellví per ser utilitzades a la seva obra *Narraciones históricas*. Francesc Castellví Obando, nascut a Montblanc l'any 1682 i austriacista de soca-rel, després de molta penúria i persecució, decideix emigrar a Viena aprofitant l'amnistia general del Tractat de pau de Viena, emesa l'any 1725. *Narraciones históricas* constitueix una de les obres fonamentals que documenten la Guerra de Successió, els manuscrits originals de les quals es guarden gelosament a l'Österreichisches Staatsarchiv de Viena.

Podria afirmar, amb la més gran prudència, que Joan Francesc Verneda i Sauleda va fer sempre costat a Ramon Frederic i que la seva constància i voluntat van possibilitar la redacció d'unes memòries que nodriren de manera feaent una de les obres més importants d'aquesta època.

3.2. RAMON FREDERIC, HOME FORT DE LA CORT I NEGOCIADOR A LA PAU DE VIENA

3.2.1. Acumulació de càrrecs, posicionament i reflexió de Vilana-Perlas

El revisionisme d'Utrecht de Felip V va conduir a la pèrdua austríaca de Sardenya. El 2 d'agost de l'any següent, 1718, l'emperador s'adheria a la Quàdruple Aliança. D'acord amb el tractat, es confirmaven les renúncies d'Utrecht. Carles VI reconeixia Felip V com a rei d'Espanya i es prometia la successió de Parma i Toscana a Carles. Felip V va reclamar Sicília i Sardenya.⁷²

El Consell Suprem d'Espanya s'hauria d'estructurar de nou.

L'any 1717 se suprimia una secretaria, la de Sardenya, i desapareixia la secretaria de Flandes per la constitució del Consell Suprem de Flandes o dels Països Baixos. L'any 1720 s'incorporava Sicília amb la fundació d'una de nova. Els ministres provincials i els oficials de la secretaria de Sardenya es varen fer càrrec de tot allò relatiu a «Indiferent», que fins aleshores estava vinculat a la secretaria de Nàpols.

70. Ídem, p. 473.

71. HHStA/ ISR/K. 21/carpeta f/ f. 155, 6 febrer 1727.

72. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 114.

Els espanyols no varen ser apartats del nou Consell de Flandes. D'altra banda, els assumptes dels Països Baixos es continuaren tractant a la secretaria d'Estat i des del Despatx Universal que dirigia el marquès de Rialp Ramon Frederic Vilana-Perlas.⁷³

Veritablement, l'acumulació de càrrecs i funcions per part del marquès de Rialp varen portar a un conjunt de confusions que es varen haver d'aclarir redactant, el 12 de febrer de 1718, uns documents definint clarament el paper de la secretaria d'Estat i de Despatx Universal. L'escrit també es va completar amb altres dos escrits dirigits també a aclarir i diferenciar les seves competències: «Para el examen de las cosas de Estado y de las reservadas» i «Methodo en la direcció de las Provinciales, Oficio, Cargo y distinción del Secretario de Estado».⁷⁴

Les confusions i controvèrsies procedien no tan sols dels ministres alemanys a les innovacions institucionals o al poder polític dels espanyols a la cort, sinó també producte de les dissensions entre exiliats, portats, molts cops, per la voluntat de frenar la carrera del secretari. En aquest context, Ramon Frederic Vilana-Perlas proposà la divisió del Consell Suprem d'Espanya i la creació d'una Junta d'Estat. La corrupció, l'elevat nombre de ministres i la falta de secret havien mancat al sistema d'operativitat i eficàcia. Vilana-Perlas proposà a l'emperador la formació d'un Consell per a Nàpols i un per a Milà, a imitació del Consell dels Països Baixos, de formació recent. L'objectiu d'aquesta nova organització era assegurar un major control i brevetat en el despatx dels assumptes, major operativitat en l'actuació dels seus components i un estalvi en despeses.⁷⁵

A imitació del que es va fer a Barcelona durant la Guerra de Successió, Vilana-Perlas proposa la creació d'una junta de govern composta per president i tres ministres, que s'encarregués d'examinar la majoria dels expedients dels afers d'Estat i via reservada. També plantejà la incorporació a les places de juristes i finances als Consells de Nàpols i Milà als alemanys, llocs de treball reservats fins ara als espanyols. A la Junta també proposà la incorporació d'un ministre alemany, que seria el comte de Sinzendorf.⁷⁶

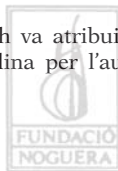
Carles VI, que mai no va renunciar a l'herència espanyola, va refusar la proposta del marquès de Rialp i va mantenir el Consell

73. Ídem, p. 115.

74. Ídem, p. 119. Ernest Lluch va atribuir aquests dos escrits a Juan Amor de Soria, però Virginia León Sanz s'inclina per l'autoria del marquès de Rialp. Vegeu la nota 52, p. 120 / R.A.H. 9/5637.

75. Ídem, p. 120.

76. Ídem, p. 121.

d'Espanya fins i tot després de la Pau de Viena. Tan sols al final de la seva vida, després de la pèrdua de Nàpols i Sicília, ho va substituir pel nom de Consell d'Itàlia.

Un cop presentat el seu projecte de divisió del Consell d'Espanya, dedicà el seu discurs a contestar la petició expressa de l'emperador de reflexionar sobre la confusió establerta referent al tractament de les matèries d'Estat i a l'ús que es feia de la via reservada, relativa al Regne de Nàpols, l'Estat de Milà i els Països Baixos.⁷⁷ Per sobre de tot, Ramon Frederic Vilana-Perlas defensà el seu caràcter únic i la seva posició al marge de qualsevol institució concreta que no fos la de l'emperador, fet que comportà el control dels mecanismes de poder i que el situava fora de l'abast de ministres i tribunals.⁷⁸

Les propostes de reforma política durant el regnat de l'arxiduc Carles no varen tenir viabilitat ateses les condicions que imposava el conflicte. En un marc diferent, la necessària justificació de la nova forma de govern obligava a una major reflexió i descripció de la nova pràctica de govern que es volia implantar. El 5 de setembre de 1723 se celebrà a Praga la coronació de l'emperador com a rei de Bohèmia. Tres dies després l'emperadriu seria coronada reina de Bohèmia. El 8 de setembre, l'emperador va fer la gràcia d'arquebisbe de Salern al bisbe de Bríndisi, Pau de Vilana-Perlas.⁷⁹

L'any 1734, la batalla de Bitonto va concedir la clau dels regnes de Nàpols i Sicília a la casa dels Borbons. La majoria dels exiliats havien seguit vivint en territori italià —sobretot a Nàpols. Amb la nova situació, gairebé tots els ministres i els oficials del Consell d'Espanya es varen quedar sense feina, així com els ministres que treballaven en els governs de Nàpols i Sicília. Es varen intentar reubicar a Itàlia ocupant places de forasters i quan això no va ser possible es va procedir a la jubilació anticipada dels reformats. El 30 de novembre de 1736 es formava el Consell d'Itàlia.⁸⁰

La formació de la Nova Planta del Consell d'Itàlia es va fer pública el 4 de desembre de 1736 amb les mateixes prerrogatives de les quals gaudí el Consell Suprem d'Espanya, el qual es va extingir aquell mateix dia. S'extingien la secretaria del Despatx Universal, la secretaria de Nàpols i la de Sicília. S'unia al Consell Suprem d'Itàlia el ducat de Parma i Piacenza i el de Màntua. La secretaria per la negociació de

77. Ídem, p. 122.

78. Ídem, p. 125.

79. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 616.

80. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 126.

Parma i Piacenza es va concedir a Juan d'Amor Soria; la secretaria de Màntua, a Ricard Grüner. Els consellers, secretaris i oficials que varen quedar retirats varen mantenir la meitat del sou que els que exercien, amb l'excepció del marquès de Riap, al qual l'emperador va assignar el sou de 20.000 florins anuals. Amb la reforma de l'any 1741, Juan d'Amor Soria demana ser jubilat. El 3 d'octubre de 1741 rep el càrrec de conseller i 3.000 florins de sou.⁸¹

La redistribució de l'any 1717 i la desaparició del Consell d'Espanya l'any 1736 van afavorir l'elaboració d'escrits dedicats a l'Administració austríaca, però que enllacen amb els plantejaments de reforma de l'Administració de finals del segle XVII espanyol.⁸²

Entre aquests escrits cal destacar els elaborats pel comte Juan Amor de Soria, escrits a Viena l'any 1741: *Enfermedad chronica y peligrosa de los Reynos de España y sus Indias: causas naturales y sus remedios* (RAH 9/5614. núm. 1550 [I]). També és en aquest context en què el ja comte Juan Amor de Soria va escriure una obra d'especial interès titulada *Addiciones y Notas Históricas desde el año 1715 hasta el 1736*, escrita a Viena l'any 1736 (RAH 9/5603. núm. 1549, text sense paginar).

Va quedar el record de la seva gesta i l'acció política del més destacat de tots ells, Ramon Vilana-Perlas. Al seu redós, l'extraordinària reflexió política de Juan Amor de Soria, establerta entre els anys 1734 i 1742, quedarà com un veritable testimoniatge del que varen pensar els espanyols austriacistes i exiliats. Acció política i reflexió doctrinal: Vilana Perlas i Juan Amor de Soria.⁸³

3.2.2. *Títol de comte del Sacre Imperi Romanogermànic —SIR—*

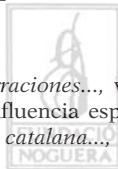
El 5 de març de 1725, Ramon Frederic Vilana-Perlas, amb 62 anys, és nomenat comte del Sacre Imperi Romanogermànic —SIR—.

En el Sacre Imperi hi havia dues classes de noblesa: una de lliure i immediata, que solsament depenia de l'emperador i de l'Imperi; una altra que, reconeixent l'emperador com a cap suprem de l'Imperi, estava sotmesa a la jurisdicció d'un altre príncep, a la vegada vassall del sobirà del Sacre Imperi Romanogermànic. Molta de la noblesa immediata descendia dels herois que havien fet costat als emperadors al llarg de la història. Existien tres classes de comtes del Sacre Imperi: els primers posseïen estats que formaven part del Sacre Imperi Romanogermànic.

81. Francesc de CASTELLVÍ, *Narraciones...*, vol. IV, p. 521.

82. Virginia LEÓN SANZ, «La influencia española...», p. 116.

83. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 86.

Els segons tenien una o diverses propietats que depenien immediatament de l'Imperi, però també eren propietaris d'algun altre feu que depenia d'un príncep particular i al qual havien de rendir tributs. Els tercers no disposaven de cap feu dependent de l'Imperi.⁸⁴ Vilana-Perlas correspondria a la classe de noblesa immediata de la primera classe.

Vilana-Perlas, en una petició anterior a l'atorgament del títol, sol·licita a l'emperador la concessió de títol de comte, ja que el títol de marquès, segons afirma Ramon Frederic, era molt poc corrent a Hongria i Croàcia. Consideració gens mal encaminada si pensem en les propietats de les quals ben aviat disposaria en aquests indrets. L'emperador havia concedit a Ramon Frederic dos feus de Ragozzi denominats Romanuzio als Abruços i la Vall de Giunchi a Sicília i també el Zrin, lloc situat en el domini de Buccarani, així com finques francoespanyoles. Ramon Frederic va sol·licitar a l'emperador que se li elevessin a comtat, sense haver de pagar els impostos corresponents.⁸⁵

El príncep Ragozzi apareix a l'escena històrica a l'inici del segle XVIII, en plena Guerra de Successió espanyola. Francesco Leopoldo Ragozzi, nét de Jordi II Ragozzi, príncep de Transsilvània, va ocupar un alt rang dins els estats d'Hongria, tenint en compte l'origen de la seva família i també el gran nombre de possessions que formaven el patrimoni familiar. A partir de 1694 va residir a Sarosch, situat en el comtat homònim. L'any 1701, acusat d'haver trametat una conspiració amb els descontents, va ser arrestat per la cort de Viena i traslladat a Neustadt (Àustria) d'on es va escapar a Polònia. Condemnat i desposseït dels seus béns, es va declarar a favor de l'aixecament d'Hongria contra l'emperador com a cap dels descontents. França, en plena Guerra de Successió amb Àustria, va encoratjar el príncep en aquesta empresa, ja que així tenia despistat l'enemic.⁸⁶

84. Eugenio SARRABLO AGUARELES, «Nobleza del Sacro Imperio Romano Germánico en España», *Comunicaciones y Conclusiones del III Congreso Internacional de Genealogía y Heráldica. Madrid, 6 al 11 de octubre 1955*, Madrid, Instituto Internacional de Genealogía y Heráldica, 1955, p. 567.

85. «Informe sometido muy humildemente por la Cancellaría de la Corte Austriaca referente a la elevación del Marchese Perlas al Condado, sin cobrar los correspondientes impuestos», traduïció de l'alemany al castellà de Roswitha Paarmann (1987), Arxiu de la marquesa de Rialp, reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 170-171.

86. M. KOCH, *Tableau des révolutions de l'Europe, depuis le bouleversement de l'empire romain en occident jusqu'à nos jours*, Paris, Librairie de Gide Fils, 1823, p. 82; Antonio CHIUSOLE, *La genealogia delle case piu illustri di tutto il mondo, principiando da Adamo nostro Padre, e continuando fino al tempo presente. Rappresentata su cccxxv tavole*, Venècia, Apresso Giambattista Recurfi, 1743, quadre cxii, *Tutti i Principi della Transilvania*, p. 120.

El títol de marquès de Romanuzio o marquès de la Gran Torre de Romanuzio va ser concedit per Carles VI, el 27 d'agost de 1727, a Giuseppe Ragozzi, que ja era comte de la Vall de Giunchi. A partir de 1785 va retornar a la Corona.⁸⁷ El títol de comte de la Vall de Giunchi va ser concedit per primera vegada a Giorgio Ragozzi per Carles III el 3 de juliol de 1723. El títol va retornar a la Corona el 17 de juliol de 1774.⁸⁸ Zrin és una localitat a Croàcia i Buccarani correspondria a Buccari, que actualment és Bakar. Zrin, situat a l'est de Bakar, podria pertànyer als seus dominis.

La Cancelleria de la cort austríaca, tot i creure que Vilana-Perlas ja havia rebut de l'emperador el títol de marquès i que no li feia cap falta ara rebre el de comte associat als dos feus de Ragozzi, emeté un informe favorable en aquest respecte, i el rei hi donà el seu plàcet o consentiment.

La Cancelleria austríaca de la Cort Privada féu saber al Consell Suprem d'Espanya la resolució de l'emperador.⁸⁹ I finalment s'emeté el títol de comte del Sacre Imperi Romanogermànic.⁹⁰

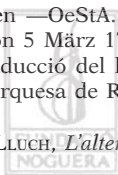
El nomenament del títol, tot i que dóna a conèixer les vertaderes virtuts del nostre personatge, en la seva redacció cal dir que alteren algun detall quant a la descripció de la seva procedència: «Considerando por tanto, benévolamente que Don Raymundo de Vilana Perlas, Marqués de Rialp, nació de una antigua familia Ibera, célebre por el esplendor de Nobleza y está vinculado por parentesco con otras muchas e ilustres familias de toda España, por lo cual es ilustre.» Vilana-Perlas procedia d'una família benestant de notaris, gent formada, culta i responsable, però no era precisament la noblesa el que predominava a la seva família, ni el parentesc amb altres nobles d'arreu d'Espanya. Si aquest inici pot ser, tal vegada, un xic exagerat, la justificació de l'adjudicació del títol per les seves accions realitzades és clarament demostrable: «te has dedicado y eres recordado siempre, por lo demás, con la fidelidad y afecto de tus antepasados hacia nuestra Augusta Casa de Austria, de tal forma que, confesando ésta y aquella públicamente y en

87. Francesco SAN MARTINO DE SPUCCHES i Mario GREGORIO, *La Storia dei Feudi e dei titoli nobiliari di Sicilia dalla loro origini ai nostri giorni*, reedició de 2013, Mario Gregorio, quadre 463, p. 164.

88. Ídem, vol. 8, p. 198.

89. OeStA/AVA Adel HAA Akten —OeStA. Allgemeines Verwaltungsarchiv. Adelsarchiv. Hofadelsakten (1600-1918) von 5 März 1725—. «*Títol de Comte del Sacre Romà Imperi Vilana Perlas (5-III-1725)*», traducció del llatí al castellà de Fernando Meléndez Mendoza (1987). Arxiu de l'actual marquesa de Rialp, reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 171-172.

90. Ídem, reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 173-179.

qualquier ocasió, sin distinción o detrimento de nadie, ni el mismo pensamiento de la muerte pudo apartar de tu mente ni un ápice de ésta, tu ilustre índole». Aquest risc fa referència a la seva participació en l'intent de retornar la ciutat de Barcelona al popular príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, posant la seva vida en perill i pagant amb el seu empresonament. I segueix:

Desde nuestra llegada a Barcelona [...] inmediatamente después asumiste la obligación de defender en público los derechos que Nos proclamaban verdadero y legítimo sucesor del anterior Rey difunto; ni entonces en esos mismos, sobre la parte adversaria Nuestra de la antes citada ciudad, con la convocatoria realizada de toda Cataluña con la frente erguida, a menudo expusiste pruebas eximias en Consejos y Dietas, con el fin de sostener Nuestra causa como justísima, de forma firme y digna de verdadera fidelidad y constancia saguntinas.⁹¹

[...] y, finalmente, [...], volviendo a tomar en Nuestra Cesárea y Regia Corte, el Magistrado de Secretario de Estado, de todos los despachos de España, fue conveniente llamarte, los que, como Esparta, vives perpetuamente con cumplida prudencia, ingenuidad y probidad, y respiras tanta felicidad en sopesar debidamente los asuntos, tanta pericia en dirigirlos, [...] cumpliendo así Nuestra esperanza y cumpliendo de forma muy holgada nuestros deseos [...] ⁹²

Ramon Frederic i els seus descendents són elevats «al título y Estado de Condes, nomenats Condes de Nuestros Reinos y del Sacro Imperio Romano y de los demás Reinos y Posesiones de Nuestras Herencias».

En el mateix document de concessió del títol de comte, l'emperador determina ampliar o enriquir el seu escut d'armes amb la finalitat que «podais mostrar i llevar el escudo de armas prescrito en todos y cualesquiera actos, ejercicios y expediciones, honestos y decentes, tanto serios como alegres, en las lanzas o picas, en las luchas a pie o a caballo, en las guerras y en todos los combates lícitos, cuerpo a cuerpo, de lejos, en los escudos, banderas, tinedas de campaña, monumentos, sepulcros, anillos».⁹³ La descripció de l'escut que haurà de ser el del comte Vilana-Perlas era la següent:

91. Ídem, p. 174.

92. Ídem, p. 175-176.

93. Ídem, p. 178.

Escudo pues con líneas, una transversal y tres perpendiculares, distribuido en ocho campos de los que el primero y el último van teñidos en rojo, torre blanca redonda con tres almenas colocada sobre una roca de tres crestas: el segundo y el penúltimo amarillos o dorados, el primero a la derecha y el otro a la izquierda, con Águila negra bicéfala desplegada en el pecho la letra C y los números Romanos VI escritos en oro; el tercero y sexto teñidos del modo dicho del metal con cuatro barras de color grana; el cuarto y siguiente, un lazo dorado sobre color azul celeste va supuesto unido vagamente con esmero; en el centro un pequeño broquel dividido en su interior en tres campos, de los que el anterior (primero) es negro, el último azul celeste y el central amarillo o dorado, en los que se incluye una margarita o perla que está en ellos separadamente, el escudo finalmente lleva una corona rodeada de gemas y en la parte superior nueve margaritas o perlas adornado en lo alto con cuatro yelmos de oro cerrados, un collar apoyado y oropeles o manojos en la derecha negros y amarillos o dorados, a la izquierda rojos y blancos o plateados mezclados, por ambas partes de color celeste, cayendo elegantemente adornadas aprietan la corona real y de éstas en la mitad derecha el Aguila bicéfala con el pico abierto, la lengua roja fuera, las alas extendidas y la cola recogida entre las patas abiertas, y a la izquierda sobresale la precitada torre situada sobre las tres crestas, por el exterior de cada lugar un florón de tres plumas abiertas, primero negras, amarillas o doradas y celeste: y tambien blancas o plateadas, colgantes, formando la parte superior; este escudo de armas debe completarse con dos leones en el color natural, con la boca abierta, la cola levantada en alto retorcida, que sustituyen a las estatuas.⁹⁴ (figura 6).

El títol atorgat també implicava que Ramon Frederic seria nomenat, a partir d'aquell moment, «Il·lustre i Magnífic» i si ell volia havia de ser tractat com a «Senyor» per tothom i en qualsevol lloc de la terra.⁹⁵

Poc després, el mes d'abril, va arribar el Tractat de Viena de l'any 1725. Aquesta concessió de títol va ser també la recompensa a la participació directa en la negociació de la Pau de Viena.

94. Ídem, p. 177-178.

95. Ídem, p. 178-179.

3.2.3. *Tractat de la Pau de Viena, 1725. Participació de Vilana-Perlas en la negociació*

El tractat de la Pau de Viena firmat l'any 1725, va posar fi a l'enemistat entre Felip V i l'emperador Carles VI i va solucionar les qüestions suscitées per la Guerra de Successió tals com la renúncia definitiva de Felip V als territoris de Flandes i a les illes de Sardenya i Sicília, la de Carles VI a qualsevol pretensió damunt els regnes hispànics, l'amnistia respectiva atorgada als súbdits que haguessin militat en el bàndol contrari, la restitució dels béns confiscats per aquest motiu i el mutu reconeixement de títols, honors i graus militars conferits durant la guerra. Aquestes condicions tingueren una especial importància per als Països Catalans, perquè comportaren la devolució d'una quantitat ingent de confiscacions realitzades pel Govern de Felip V damunt una població majoritàriament austriacista.

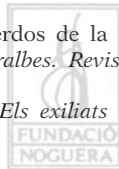
Cap al 1720 s'observa una disminució progressiva del nivell adquisitiu dels espanyols emigrats i el consegüent deteriorament del nivell de vida. Els memorials presentats al Consell indiquen la insuficiència dels salaris i l'augment dels deutes. D'altra banda, molts espanyols vivien de pensions molt baixes que estaven sotmeses amb freqüència a endarreriments i venciments. Segons afirma Castellví, tan sols els consellers, secretaris i oficials del Consell cobraven amb regularitat el seu sou. Es pot dir que la Pau de Viena va arribar en un bon moment per als exiliats i, al mateix temps, va significar un considerable alleujament per a l'erari imperial, ja que Carles VI s'alliberava de la responsabilitat d'atendre econòmicament en els seus dominis els seus «parcials espanyols».⁹⁶

A pesar del Tractat d'Utrecht, Carles no havia renunciat a la Corona d'Espanya ni havia signat la pau amb el monarca francès. Felip V i Isabel de Farnesio, la seva segona muller, varen enviar a Viena el baró Johan Willem Ripperdá, holandès, llavors a les ordres de la cort de Madrid, per iniciar les negociacions directes amb Carles VI, el qual posteriorment va ser substituït, l'agost de l'any 1725, pel seu germà el duc Louis Ripperdá.⁹⁷

Val a dir que Johan Willem Ripperdá, a més de les seves dietes assignades, per les seves negociacions va rebre de l'emperador el regal

96. Virginia LEÓN SANZ, «Acuerdos de la Paz de Viena de 1725 sobre los exiliados de la guerra de sucesión», *Pedralbes. Revista d'història moderna*, núm. 12, 1992, p. 293-312, esp. p. 298.

97. Félix DURAN I CAÑAMERAS, *Els exiliats de la Guerra de Successió*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1964, p. 40.

d'un brillant valorat en 26.000 florins, «en consideración de lo que ha trabajado en el ajuste de paz». A més, va ser nomenat marquès de La Paz, «en memoria del motivo con que le ha dispensado esta señal».⁹⁸

El 30 d'abril de 1725, a Viena, es va firmar una pau general que acabava amb les diferències entre Espanya i Àustria, el redactat de la qual va arribar a la cort de Madrid el dia 18 de maig. El 22 de setembre de 1725 es va publicar a la cort de Viena el tractat de pau conclòs i recíprocament ratificat entre la Corona, l'emperador i el Sacre Imperi Romà, «y se celebró aquella noche con iluminarias».⁹⁹ En total, es varen firmar cinc tractats entre el 30 d'abril i 5 de novembre de 1725.¹⁰⁰

Tal com indica Ernest Lluch, conèixer el procés del desenvolupament d'aquest tractat és important per aclarir si Vilana-Perlas va ser fidel a la defensa de l'Espanya dels Àustries i amb tots els seus valors enfront del peculiar negociador que arribava de Madrid i que, en definitiva, representava Felip V.¹⁰¹

Per poder aproximar-nos al coneixement d'aquesta negociació i conèixer amb el major rigor possible si en aquest últim intent de tractat es va discutir i defensar el Cas dels catalans amb la intervenció del nostre personatge, crec indispensable l'anàlisi de la correspondència secreta entre el baró i el duc de Ripperdá i Felip V i la seva esposa, la reina Isabel de Farnesio. Es tracta de trenta-dues cartes, la primera de les quals (núm. 1) correspon a una carta escrita per Patricio Laudes, ambaixador d'Espanya a París, sobre els antecedents i el caràcter del baró de Ripperdá, dirigida a Felip V, i l'última carta (núm. 32) l'envia Felip V a l'emperadriu d'Àustria en el comiat del baró de Ripperdá, el qual havia d'esser substituït pel seu germà Louis de Ripperdá o duc de Ripperdá el 22 d'agost de 1725. Les altres trenta cartes són informacions secretes entre el negociador i el monarca o la seva esposa.

Gabriel Syveton, polític i historiador francès, a finals del segle XIX, va examinar en els arxius imperials de Viena els protocols i documents de la conferència secreta relatius a les negociacions de Ripperdá en

98. ANTONIO RODRÍGUEZ VILLA: «La embajada del barón de Riperdá en Viena», *Boletín de la Real Academia de la Historia*, tom xxx, quadern 1, gener 1897, p. 48-55, esp. p. 19, nota a peu pàgina Viena 12 maig i p. 20.

99. Ídem, p. 23, nota a peu pàgina Viena 22 setembre.

100. ANNA MUR RAURELL (estudi i edició), *Diplomacia Secreta y Paz. La correspondencia de los embajadores españoles en Viena Juan Guillermo Ripperdá y Luis Ripperdá (1724-1727)*, Biblioteca Diplomática Española, Sección Fuentes, 4, volum 1 i 2, cartes traduïdes per Anna Mur Raurell i Karl Friederich Rudolf, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2011, vol. 1, p. 19.

101. ERNEST LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 78.

aquella cort, i també va examinar els documents existents a l'Arxiu del Ministeri de Negociacions estrangeres de França, entre d'altres. Amb aquest ingent fons documental, va publicar l'any 1896 el llibre titulat *Une cour et un aventurier au XVIIIe siècle. Le Baron de Ripperdá d'après des documents inédits des Archives impériales de Vienne et des Archives du Ministère des affaires étrangères de Paris*.¹⁰²

El gener de 1897, la Real Academia de la Historia encarrega a l'historiador, arxiver i escriptor espanyol Antonio Rodríguez Villa la redacció d'un informe sobre l'obra de Syveton.¹⁰³ L'any 2011, Anna Mur i Raurell recull els estudis anteriors realitzats i fa una posterior anàlisi i reedició de les cartes en l'obra titulada *Diplomacia Secreta y Paz. La correspondencia de los embajadores españoles en Viena Juan Guillermo Ripperdá y Luis Ripperdá (1724-1727)*.¹⁰⁴

Ripperdá, des d'un principi, va ser advertit per Juan Bautista de Orendain, secretari d'Estat de Felip V, de no tractar res referent als furs de la Corona d'Aragó. Era una condició *sine qua non* per a Felip V en la seva nova política d'entesa amb Carles VI.¹⁰⁵

Ara bé, Ripperdá, des de l'inici de la seva complicada missió, havia de comptar amb l'existència del poderós Consell d'Espanya amb seu en el cèntric Palau Caprara, situat al carrer Wallnerstrasse, a pocs metres del Palau Imperial (figura 8). Quan Ripperdá va arribar a Viena el gener de 1725, l'home més poderós de la comunitat era, sens dubte, Ramon Frederic de Vilana-Perlas, marquès de Rialp, que des del 1713 ocupava la secretaria d'Estat i del Despatx Universal, que era el fil directe entre l'emperador i el Consell d'Espanya.

James Fitz-James Stuart i Churcill, primer duc de Berwick, i nomenat primer duc de Llúria per Felip V, va conèixer Ramon Frederic durant la seva estada a Viena. El duc de Llúria va proporcionar un retrat detallat i molt ponderat de la seva persona. Llúria exposava que «hace ciertamente uno de los mayores papeles en Viena». També afirmava que era apreciat «infinito» per Carles VI, amb qui despatxava cada dia i que, tot i que tan sols s'ocupava dels afers d'Itàlia, se li demanava el seu parer sobre tot. Un aristòcrata com el duc de Llúria no va dubtar a acceptar la seva capacitat, enteniment i perspicàcia, i a reconèixer que, tot i que no era «de noble cuna», sí que ho era pel seu

102. Gabriel SYVETON, *Une cour et un aventurier au XVIIIe siècle: le Baron de Ripperdá. D'après des documents inédits des archives impériales de Vienne et des Archives du Ministère des Affaires Étrangères de Paris*, París, Ernest Leroux, 1896.

103. Antonio RODRÍGUEZ VILLA, «La embajada del barón...», p. 48-55.

104. Anna MUR RAURELL (estudi i edició), *Diplomacia Secreta y Paz...*

105. Ídem, vol. 1, p. 116.

estil de vida. Evidentment no va ser possible fer la pau amb Felip V sense implicar-hi aquestes dues institucions, el Consell d'Espanya i la secretaria d'Estat i del Despatx Universal, ja que era imprescindible tractar de legislar el retorn dels exiliats a la seva pàtria i la devolució dels seus béns.¹⁰⁶

Dos partits hi havia a Viena que varen poder enfocar les negociacions des del costat austríac. L'«espanyol» estava encapçalat per Sinzendorf. Darrere seu, Sinzendorf hi tenia un grup «davant del qual hi havia l'espanyol Perlas, marquès de Rialp. Rialp tenia la confiança i l'afecte de l'Emperador» i comptava amb els comtes Althann i Stella. El partit «alemany» era dirigit pel príncep Eugeni de Savoia i per Starhemberg. Aquest últim era un dels que «acusava Perlas de voler fer d'Àustria una província espanyola, de defensors obstinats de l'aliança eterna amb les potències marítimes» per raó de la seva animadversió pels Borbó.¹⁰⁷

El 15 de setembre de 1725, a Viena, el príncep Eugeni, Sinzendorf, Guido von Starhemberg i Ripperdá varen firmar la Declaratio Articuli Noni Pacis, que establia com a termini de l'inici de les restitucions el primer de novembre de 1725.¹⁰⁸ En el tractat s'establia que tots els desterrats podien tornar i gaudir dels béns i dignitats que durant el curs de la guerra els haguessin estat conferits per un o un altre príncep firmant. L'emperador havia de pagar els deutes que, per si o en el seu nom, s'haguessin concertat a Catalunya. Conseqüència d'allò disposat en la pau general, molts dels emigrats s'acolliren a l'indult consignat en les seves clàusules, però d'altres es negaren a tornar a Espanya i alguns es limitaren a un canvi de residència.

Les cartes de Ripperdá veritablement indiquen que, durant la negociació, va existir la lluita per la restitució de les Constitucions del Principat d'una manera intensa, tal com mostra la carta amb data del 30 d'abril de 1725, escrita pel negociador baró de Ripperdá, des de Viena, a Felip V:

Señor, confiado en la grande piedad y secreto de V.M, no deseo ni puedo dejar de decir que los Españoles desde Madrid a esos de acá, y ellos al Imperador han insinuado quanto han podido contra los intereses de V. M. y me han causado mas trabajo que los franceses y ingleses juntos; y ultimamente ha sido preciso exponerme á todo para que no entrase en los tratados la resti-

106. Ídem, vol. 1, p. 120.

107. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 78.

108. Anna MUR RAURELL (estudi i edició), *Diplomacia Secreta y Paz...*, vol. 1, p. 122.

tución de los privilegios de la corona de Aragon, Valencia y los catalanes.¹⁰⁹

Els exiliats de Viena posaren totes les traves que pogueren a les negociacions de Ripperdá i quedaren descontents d'una pau en la qual no es parlava per a res de tornar les llibertats de Catalunya.¹¹⁰

Un altre testimoni de tot el procés de pau va ser l'advocat i historiador napolità Pietro Giannone (1646-1748), que va viure a Viena entre els anys 1723 i 1734. El contingut de la seva obra *Dell'istoria civile del regno di Napoli* el va obligar, perseguit per les autoritats eclesiàstiques, a abandonar Nàpols i buscar refugi a Viena. Giannone va seguir de molt a prop els esdeveniments derivats de l'apropament entre Madrid i Viena.¹¹¹

Giannone, buscant suport financer com a súbdit napolità, va mantenir relacions, sobretot, amb el secretari d'Estat i de Despatx Universal, el marquès de Rialp. Giannone, en la seva obra, parla del marquès afirmant que «per la sua secretaria, reggeva le divine ed umane cose: le cariche, le toghe, i regi vescovadi, le badie regie, i benefici di collazione o presentazione regia, e tutto per le sue mani si dispensavano. E la norma che si teneva in dispensargli si vide esser questa: se concorrevano al posto Spagnoli e nazionali, questi eran esclusi, e preferiti i primi; sicome se si contendeva fra' Spagnoli, eran preferiti i Catalani». Giannone menciona el marquès de Rialp a les seves memòries quan parla de la Pau de Viena, dient que durant els preparatius del procés de la Pau de Viena Ripperdá durant la seva missió secreta a Viena, va tractar solament amb dues persones nomenades directament per l'emperador: Sinzendorf i el marquès de Rialp, tot i que el marquès tan sols apareix anomenat dues vegades en la correspondència entre l'ambaixador i Madrid (vol. 1, núm. 184, vol. 2, núm. 207).¹¹²

Considero oportú aturar-nos a la primera de les cartes, escrita el 2 de febrer de 1726 (vol. 1, núm. 184), ja que fa referència a la propietat que Ramon Frederic va obtenir de l'emperador a Itàlia, concretament a Maierà, a la província de Cosenza, a la regió de Calàbria, lloc que es va convertir en ducat l'any 1677 sota la família Carafa della Stadera.

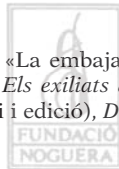
A la carta, es fa arribar a l'emperador Carles VI la petició que intercedeixi per aquestes propietats. Carlo Carafa, comte de Rupelmonde,

109. Antonio RODRÍGUEZ VILLA, «La embajada del barón...», carta núm. 15, p. 46.

110. Félix DURAN I CAÑAMERAS, *Els exiliats de la Guerra...*, p. 48.

111. Anna MUR RAURELL (estudi i edició), *Diplomacia Secreta y Paz...*, vol. 1, p. 132.

112. Ídem, vol. 1, p. 133.

havia presentat a Madrid, al rei Felip V, una sol·licitud referent als béns que tenia a Itàlia, heretats l'any 1715 del seu germà Giovanni, el duc de Maierà. Els béns es varen vendre i confiscar i Carles VI va lliurar els feus al marquès de Rialp. En entrar en vigor l'article 9 del tractat de la Pau de Viena, no es va fer la corresponent devolució. En aquesta carta, es dóna l'ordre en nom de Felip V, per defensar els interessos de Carafa, perquè Carles VI retorni les possessions d'aquests feus.¹¹³

La filla gran de Ramon Frederic, Gertrudis, s'havia casat amb el comte de Figuerola i havia esdevingut la comtessa de Figuerola. Gertrudis, en casar-se, va rebre de l'emperador un dot de 1.200 ducats anuals, que més endavant va ser substituït per la possessió de Castel Nuovo i Crecchio, a la província dels Abruços Citra i la de Maierà a Calàbria. Aquests dots imperials, però, no varen resultar, ni tan sols per a la primera favorita de Ramon Frederic, del tot valuosos, ni mancats de problemes. Gertrudis va haver de litigar a causa d'aquests béns, ja que havien estat confiscats per la Corona, i un cop posat en pràctica l'article 9 de la Pau de Viena, no varen tardar gaire a interposar-se reclamacions sobre aquests béns per part dels antics propietaris. La llunyania d'aquestes propietats també li causava uns sobre costos importants, ja que requerien un nombre desproporcionat de funcionaris al seu servei. Gertrudis va obtenir la garantia de les seves rendes a Valenzano, mentre que en la posterior devolució d'aquells feus hauria de cedir els altres béns.¹¹⁴ La filla gran de Ramon Frederic, Gertrudis, havia estat nomenada un mes abans, el 12 de gener de 1726, duquessa de Maierà.

L'any 1732, Giannone publica l'obra *Breve relazione dei consigli e dicasteri della città di Viena*, en la qual considero interessant la crítica que fa del Consell d'Espanya, en què critica que continuï funcionant després de la Pau de Viena amb aquest fastuós nom, amb l'ús de la llengua espanyola i dominat per espanyols, i que el personal, en la seva majoria, fos espanyol, essent una situació absurda i anacrònica.¹¹⁵

El Consell d'Espanya va ser l'organisme responsable de coordinar la repatriació. La documentació confirma la preocupació de l'emperador pel fidel compliment del Tractat en allò que afecta la situació dels exiliats afavorint la seva reinserció a Espanya. En molts dels casos, els exiliats es queixaran de la lentitud i de les traves que imposaran les autoritats borbòniques per a la restitució dels béns. La interpretació del

113. Ídem, carta núm. 184, vol. 1, p. 487.

114. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 233.

115. Anna MUR RAURELL (estudi i edició), *Diplomacia Secreta y Paz...*, p. 135.

tractat per part dels dos monarques firmants va fer necessari el redactat de memorials que aclarissin o concretessin determinats continguts de l'article 9. Però no tots els exiliats varen decidir tornar a Espanya. Alguns havien refet la seva vida a l'Imperi i varen decidir quedar-s'hi. Un reial decret instava el Consell d'Espanya a buscar i examinar els expedients per l'assistència de les famílies que decidissin restar en els dominis imperials. Ramon Frederic Vilana-Perlas, el secretari d'Estat i de Despatx, va entreveure la dificultat i dilació que suposaria que el Consell d'Espanya en ple es dediqués a aquesta labor; i el 20 de setembre de 1725 exposà al president del Consell d'Espanya la proposta de la formació d'una junta específica de ministres.¹¹⁶

La majoria dels espanyols que decidiren quedar-se a Viena o en qualsevol altre territori de l'Imperi disposaven d'algun càrrec en el Consell d'Espanya, en les administracions locals o en l'exèrcit. Als qui no disposaven de lloc de treball se'ls van oferir terres a Hongria perquè poguessin viure del seu conreu sense pagar drets durant quinze anys¹¹⁷ i es mantingueren les pensions per viduïtat i jubilació.

Les últimes investigacions indiquen que entre 25.000 i 30.000 abandonaren sa pàtria. L'arribada d'exiliats a l'Imperi va suposar un fort impacte en la societat cortesana vienesa, tal com confirma Montesquieu l'any 1728, després de la Pau de Viena, manifestant que Carles VI, ja que no va poder quedar-se a Espanya, es va quedar amb els espanyols.¹¹⁸

Tot i la firma del tractat, el Consell d'Espanya mantingué les seves funcions sota aquesta denominació fins a l'any 1736, en què es va a passar a denominar Supremo Consiglio d'Italia. Ramon Vilana-Perlas seguí conservant un paper destacat en tot el referent al Consell, continuant amb el càrrec de secretari d'Estat i del Despatx. En vigílies de la Pau de Viena, Ramon Frederic Vilana-Perlas tenia encara els seus béns confiscats. Cap al 1722, els béns confiscats a Vilana-Perlas tenien un valor de 1.400 rals.

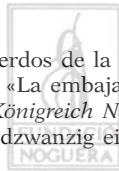
Durant aquests anys es va enriquir considerablement i passà a ser un propietari important a Hongria i membre de l'alta noblesa de l'Alta Àustria. A la Baixa Àustria també va adquirir el senyoriu de Paasdorf (V.u.M.B.) l'any 1733, el qual l'any 1810 encara era del seu besnét Johann Perlas.¹¹⁹

116. Virginia LEÓN SANZ, «Acuerdos de la Paz de Viena...», p. 300.

117. Antonio RODRÍGUEZ VILLA, «La embajada del barón...», p. 23.

118. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 224.

119. Ferdinand WOLF, «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe...», p. 119.

Pocs anys més tard, l'any 1729, Carles VI renuncià a la monarquia espanyola i es dissolgué el Consell d'Espanya, passant el seu personal a constituir el Consell d'Itàlia. El mateix any morí Pau Vilana-Perlas i Camarasa.

3.2.4. Testament de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa

Tal com he manifestat en un apartat anterior, considero que la redacció del document de les últimes voluntats, sobretot si la massa hereditària i les circumstàncies són complexes, mostra d'una manera evident el caràcter i el tarannà d'una persona.

El 2 d'abril de 1733, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa fa testament.¹²⁰ Des que redacta el testament fins a la seva mort, havien passat moltes coses que havien erosionat la seva posició econòmica. És per això que posteriorment Ramon Frederic emet un segon testament.¹²¹ L'objectiu de la modificació del primer testament era el de disminuir els llegats adjudicats atesa la gravíssima guerra que va esclatar a Itàlia. Segons indica en el segon testament, el seus béns havien disminuït notablement després de l'última guerra d'Itàlia.¹²²

En el moment de fer el primer testament l'any 1733, Ramon Frederic, de 70 anys d'edat, tot i manifestar un íntegre estat mental estava ja afectat per una greu malaltia que l'hauria d'haver acompanyat fins a la mort, ja que en el testament indica que «habiendo reflexionado sobre la fragilidad de la vida humana, en verdad un poquito enfermo de cuerpo, pero en plena integridad de mente, después de haberme procurado lo concerniente a la salvación de mi alma según el rito cristiano católico, con la ayuda de la gracia divina, durante mi presente enfermedad».¹²³ Ramon Frederic va morir afectat de febre hèctica, febre contínua i persistent que produeix una debilitat general i que està associada a la tuberculosi o a una supuració interna. Ramon Frederic havia d'haver

120. OeStA. HHStA. Oberts-Landmarschallamt. Testamente. K28. Nr. 218. «Primer testament de Ramon Frederic Vilana Perlas i Camarasa (2 abril 1733)», traducció del llatí al castellà de Leonardo Pardilla (1990) i traducció de la part escrita en alemany al castellà de Juan Amor (1990), Arxiu de l'actual marquesa de Rialp, reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 180-185.

121. OeStA. HHStA. Oberts-Landmarschallamt. Testamente. K28. Nr. 218. «Segon testament de Ramon Frederic Vilana Perlas i Camarasa (posterior a 1733)», traducció del llatí al castellà de Leonardo Pardilla (1990), traducció de la part escrita en alemany al castellà de Juan Amor (1990), Arxiu de l'actual marquesa de Rialp, reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 186-189.

122. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 80.

123. «Primer testament de Ramon Frederic...», reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 180.

estat un home fort, valent i ple d'energia, que no va pensar o no va creure necessari fer testament fins als setanta anys, moment en què el seu cos estava ja debilitat per aquesta incipient malaltia amb la qual, però, va conviure durant vuit anys més.¹²⁴

Ramon Frederic fa una modificació del seu testament manifestant que «he resuelto disminuir un tanto los legados adjudicados en el testamento» ateses les conseqüències de la Guerra d'Itàlia, ja que «han sucedido grandes mudanzas».¹²⁵ Ramon Frederic es va veure forçat a mantenir les dues famílies de les seves filles Gertrudis i Maria Antònia, les dues casades i amb descendència, fet que va requerir un important endeutament. D'altra banda, Ramon Frederic va haver de vendre la major part dels objectes de plata i joies, així com també mobles per un valor total de quaranta-cinc mil florins.¹²⁶

Davant d'aquesta situació, Ramon Frederic ordenà al seu hereu pagar tots els possibles deutes existents i minvar els llegats testamentaris, ja que la fortuna familiar també havia disminuït.

Ordenà ser enterrat a l'església parroquial que pertoqués a la jurisdicció de la residència on morís, fins que el seu hereu universal decidís, tal vegada, sepultar els seus ossos en un altre lloc. L'església era la que corresponia a la parròquia escocesa vulgarment anomenada Schotten i manà que el seu funeral «se haga con suntuosidad moderada, y sobre todo ordeno y mando seriamente a mi heredero que corte y cercene los gastos superfluos y destinados a la ostentación».¹²⁷ Ordenà celebrar dues mil misses en sufragi i socors de la seva ànima immediatament després de la seva mort, enfront de les quatre mil establertes en el primer testament.

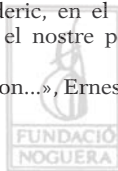
Es preocupà per assegurar el futur de dos dels seus servidors més fidels, «la servidumbre alta», atorgant-los un llegat corresponent al sou de mig any i establí que «después de mi muerte Lorenzo Floren y Bartolomé Rupert quieran permanecer al servicio de mi heredero con la misma fidelidad y amor, ordeno y mando que mi heredero esté obligado a pagarles por todo el tiempo de la vida de ellos el mismo sueldo que ahora gozan, esto es: al dicho Lorenzo doscientos florines renanos y al dicho Bartolomé ciento veinte florines renanos cada

124. La firma de Ramon Frederic, en el segon testament, mostra la manca de salut i la debilitat que devia afectar el nostre personatge en el moment de modificar el document.

125. «Segon testament de Ramon...», Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 186.

126. Ídem, p. 189.

127. Ídem, p. 187.

año». ¹²⁸ A la «servidumbre baja» li llegà el sou de tres mesos i, a tots ells, una vestimenta de dol segons la seva categoria. Amb aquest gest considero que el testador manifesta un respecte i una consideració cap a les persones que, tal vegada des de l'anonimat, varen fer més comfortable i fàcil la seva vida i que ara, en aquest últim document, es feia públic i es recompensava.

Ramon Frederic estableix clarament que tan sols es veuran beneficiats de la fortuna familiar els membres de la família que visquin sota l'Imperi de l'augustíssima casa d'Àustria, ja que és de la seva singular munificència d'on han vingut tots els béns que pugui testar. ¹²⁹

En morir la seva filla Maria Ignàsia, casada amb el comte de Pinós, Ramon Frederic va establir en el seu testament que llegava al seu nét deu mil florins; ara bé, durant aquest últims anys, el comte Pinós li va sol·licitar part de la dot i «proporcioné a padre, hijo y familia no solo alimentos sino también habitación en mi casa, con la intencion de satisfacer con la provision de alimentos y habitación el resto de la dote prometida, por esto quiero y mando que estos gastos sean tenidos en cuenta para compensar el resto de la dote; pero si las partes no pudieran llegar a un acuerdo —no lo quiera Dios—, acudan a un juez que haga la valoración y resuelva el pleito. En el qual punto es mi voluntad que si algo se debe al Conde de Pinós y su hijo, les sea satisfecho inmediatamente por mi heredero; pero si se encuentra que los alimentos proporcionados exceden el resto de la dote, ese exceso se lo condono y dispense». ¹³⁰ Ramon Frederic era un home clar i català, sense embuts.

Establí com a hereu universal el seu fill major Francesc, el qual va heretar el títol de comte del S.R.I. de Vilana-Perlas. Carles, en línia de successió, va rebre el títol de marquès de Rialp. Però Carles va morir sense descendència, ja que el títol va passar finalment a Gertrudis, la següent en la línia de successió.

Tots els béns requisats pels Borbons foren retornats.

Els béns mobles i béns immobles situats a Barcelona, els deixà instituïts al temple parroquial dels Sants Just i Pastor, on es trobava el sepulcre dels seus pares, concretament a la capella dels Sants Pere i Pau, designant el vicari perpetu i la comunitat de la mateixa església amb atorgament de plena facultat per administrar, actuar i disposar

128. Íbidem.

129. Íbidem.

130. Ídem.

com a cosa pròpia. Els béns situats a Catalunya, fora de la metròpoli, va establir que fossin lliurats als religiosos del convent de l'Escola Pia de Santa Maria dels Àngels, construït al poble d'Oliana, a la diòcesi d'Urgell, destinant part de les rendes als pobres.¹³¹

El convent dels escolapis d'Oliana fou fundat a la vila el 1690. Era el segon establiment de l'Escola Pia que feia a Catalunya sant Josep de Calassanç i tingué una gran transcendència a la població. Les capitulacions per a la fundació d'Oliana havien estat signades quatre anys abans d'iniciar-se la vida escolar, el 6 d'octubre de 1686. El comú de la vila d'Oliana entregà als religiosos l'església de Nostra Senyora dels Àngels amb la casa de dita capella situada al costat del camí Ral. Durant el segle XVIII es varen fer diverses millores a la instal·lació i a la segona meitat del segle estudiaven a l'Escola Pia uns dos-cents nois de la vila i de la rodalia. L'any 1844, un cop acabada la Guerra Carlina, va acabar la presència escolàpia a Oliana. L'any 1864, l'olianès Ignasi Esteve i Antiques deixà una part dels seus béns a l'escola d'Oliana, amb preferència per l'Escola Pia i per la Fundació Ignasi Esteve. El col·legi va poder funcionar sota la direcció dels missioners diocesans de Sant Ermengol i més tard d'un grup de sacerdots seculars. El 10 d'octubre de 1921 arribaren els germans de les Escoles Cristianes, coneguts com a germans de la Salle, que hi van ser fins a l'any 1971. A partir d'aquí passà a ser escola pública i mixta, fins que el curs 1977-1978 s'inaugurà el nou col·legi públic d'EGB. L'any 1981 s'hi començaren les classes de formació professional fins al curs 1998-1999, que s'inaugurà el nou edifici, l'IES Aubenç. Actualment el regenta un patronat configurat per la parròquia d'Oliana, Santa Maria del Mar i Santa Maria dels Àngels de Barcelona i l'últim ús és de Casal dels Jubilats, inaugurat el 27 de febrer de 2000.¹³² A la capella de l'Escola Pia, coneguda com a capella de la Mare de Déu dels Àngels, es venera una imatge gòtica, patrona de la vila i antigament dedicada al Socors, perquè segons la tradició havia alliberat la població de la pesta (segle XIV). Segons Enric Esteve i mossèn Jaume Vila, no ha restat documentat que l'Escola Pia de Santa Maria dels Àngels d'Oliana s'arribés a beneficiar mai d'aquests béns.

Els béns de Croàcia, és a dir, Ozalj, Brod i Grobnik i l'alqueria de Slabnod, els deixà directament al seu fill primogènit, fora de la llegítima. Deixà la llegítima a cadascun dels seus fills i establí que l'hereu universal havia de seguir assistint la seva filla Francesca Vilana-Perlas,

131. *Ibidem*, p. 188.

132. ENRIC ESTEVE FITÉ, «Història del Convent dels Àngels com a centre d'ensenyament». Arxiu Enric Esteve Fité.

religiosa al Reial Monestir de Montsió, cada any durant tota la seva vida, de la mateixa manera que ho feia ell.¹³³

Va nomenar marmessor testamentari el seu gendre Juan Vázquez, comte de Pinos Puente, amb el qual sempre el va unir un gran efecte i estimació. Els testimonis en l'obertura del testament demostren l'alta consideració que merexia el nostre personatge: el regent imperial comte de Sinzendorf i el comte de Batthyani, conseller de la màxima autoritat i procanceller d'Hongria. Al seu costat hi firmen tres alts representants de l'aristocràcia exiliada: el marquès de Villasor, el vescomte Rocabert i el marquès de Besora. Entre els qui varen firmar el segon testament, Ernest Lluch considera important ressaltar el sacerdot i nebot, Tomàs Clariana, oriünd també d'Oliana, i amb el qual també l'unia el fet de pertànyer a una família amb clergues i homes de dret.¹³⁴

3.2.5. Via fora als adormits

Ramon Frederic Vilana-Perlas, amb setanta anys complits, encara hauria d'enfrontar-se a una rauxa de crítiques que varen posar, igual que altres cops al llarg de la seva vida, les seves accions i actituds en el terreny del dubte i de la desconfiança.

*Via fora als adormits*¹³⁵ és un opuscle polític antiborbònic publicat a Barcelona l'any 1734 en el qual es reivindica la restitució de les constitucions catalanes abolides per Felip V de Castella.

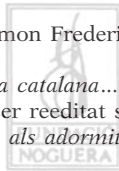
L'any 1734 apareix l'escrit de *Via fora als adormits*, d'autor anònim. L'autor fingeix l'existència d'una carta de Mr. Broak, secretari del plenipotenciari anglès Mitford Crowe (que havia signat el Pacte de Gènova amb els representants catalans l'any 1705), i la resposta d'un català cognomenat Vallès. És un al·legat a favor de les constitucions i de la utilitat comuna que representaria llur restabliment, a més d'una denúncia de l'incompliment del pacte per part dels anglesos que s'havien compromès a fer respectar aquestes constitucions. La publicació d'aquest opuscle, vint anys després de la derrota, prova la persistència de la consciència nacional catalana.

El document, en la seva segona «Addició», titlla Ramon Frederic Vilana-Perlas d'antipatriota, seductor, indigne, interessat i venjatiu.

133. «Primer testament de Ramon Frederic...», reproduït a Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 184.

134. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 82.

135. *Via fora als adormits* va ser reeditat sota la direcció d'Ernest LLUCH, *Escrits polítics del segle XVIII*, tom III, *Via fora als adormits*, Vic, Eumo Editorial, 2005.

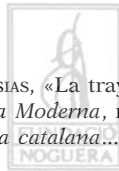
El text va ser reeditat per Norbert Font i Sagué en el segle XIX. El document és probable que inicialment fora escrit per un anglès, amb problemes de mala consciència. Posteriorment es varen afegir unes «Addiciones finales», extremament virulentes contra la cort de Viena. L'any 1734, el text va ser imprès per Rafael Figueró, el qual, per evitar problemes amb la censura borbònica, va afegir una nota indicant que es venia a Gènova. *Via fora als adormits* exigeix moltes responsabilitats a l'emperador; per la poca bel·ligerància dels seus plenipotenciaris a Utrecht, en relació amb el Cas dels catalans i a la resta dels territoris de la Corona d'Aragó. Arremet ferotgement contra Vilana-Perlas per les seves maniobres a favor de la concentració de poder del monarca l'any 1711 i argumenta que l'any 1725, en la Pau de Viena, de nou el secretari d'Estat de l'emperador oblidà la restauració dels privilegis catalans a favor dels seus interessos personals.¹³⁶

Segons Peña Izquierdo, la majoria dels austriacistes espanyols eren contraris a qualsevol projecte de destrucció d'Espanya. Catalunya, Aragó i València no havien lluitat per destruir Espanya, sinó per la llibertat d'Espanya i per les seves Índies, per la restauració d'una Espanya usurpada per França. A la dècada de 1730, en l'imaginari col·lectiu austriacista persistia el somni de la restauració austríaca a Espanya.

L'any següent a la publicació del *Via fora* apareix publicat per un tal D. Ramon Arias de Vayron el text *Censura o Juicio imparcial sobre el papel intitulado en catalan; Via fora traduzido en frances con el titulo Alarme aux endormis en el asunto de las materias politicas presentes*. Segons Ernest Lluch no sabem qui era Arias de Vaydon i afirma que no és del tot impossible que fos el mateix Juan Amor per tal com sí que sabem que va treballar en un equip dirigit per Ramon Vilana-Perlas.¹³⁷ Posteriorment, Pere Izquierdo manté que l'autor va ser Vilana-Perlas mateix. Peña Izquierdo afirma que l'autor d'aquest judici fou el mateix Ramon Frederic Vilana-Perlas, que sota el pseudònim de Ramon Arias de Vayron, es posicionà respecte a la situació política del moment. Per aquest motiu, afirma l'autor, austriacistes de primera línia com Ramon Vilana-Perlas, sota el pseudònim de Ramon Arias de Vaydon, defensava a *Censura o Juicio* el matrimoni de l'infant Carles de Borbó amb Maria Teresa d'Àustria com a mitjà

136. Rosa Maria ALABRÚS IGLESIAS, «La trayectoria de la opinión política en la España moderna», *Obradoiro de Historia Moderna*, núm. 20, 2011, p. 337-354, esp. p. 347.

137. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, p. 52.

per a restaurar la casa d'Àustria a Espanya i restablir un front comú vers França.¹³⁸

L'escrit *Censura o Juicio imparcial* discrepa profundament del *Via fora* en les seves crítiques a Vilana-Perlas i a la cort austríaca, justificant en el seu redactat les actuacions i actituds del personatge.¹³⁹ La crítica o judici sobre l'«Addizion 2a.» ho demostra.

A finals de la dècada dels anys trenta, quan la vida de l'emperador i la del marquès arribaven a la seva fi, es detecta una expiració gradual de l'activitat política de Vilana-Perlas. Aquesta situació és més probable que anés progressant atesa la seva avançada edat que no que s'hagués establert una discòrdia o desajust amb el monarca.¹⁴⁰

3.3. BÉNS DE L'IMPERI VINCULATS A RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS

Ramon Frederic Vilana-Perlas va ser un home que, per la seva situació familiar i per la seva activitat professional, va aconseguir reunir un patrimoni de béns tant a Catalunya com a l'Imperi germànic. Les propietats de Catalunya li venien de família, ja que va ser el seu pare, Ramon Vilana-Perlas i Ribes, qui, atès també al seu progressiu ascens professional i social, va adquirir diferents propietats a Barcelona i a les envistes de la ciutat.

Tot i que la segona part del llibre està dedicada a explorar i conèixer la seva residència familiar a Barcelona, considero necessari apropar-nos, a tall d'informació, a les diverses propietats adquirides o rebudes a l'exili i també als llocs on la seva empremta va ser decisiva i que, encara enguany, en alguns d'ells, en guarden un record (figura 17).

3.3.1. Baixa Àustria i Viena

Corbellischen Haus, Viena

L'any 1719, Ramon Frederic residia a la Corbellischen Haus.¹⁴¹

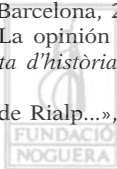
Aquest immoble està situat a la Johannesgasse actualment identificat amb el número 7 del vial, un cèntric carrer de Viena, molt a

138. Antonio Ramón PEÑA IZQUIERDO, *La crisis sucesoria de la monarquía española. El cardenal Portocarrero y el primer gobierno de Felipe V. (1698-1705)*, vol. 1 i tesi doctoral, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2005, vol. 1, p. 372-373.

139. Ricardo GARCÍA CÁRCCEL, «La opinión catalana sobre Francia en la primera mitad del siglo XVIII», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 18, 1998, p. 421-437, esp. p. 437.

140. Oskar SCHMID, «Marques de Rialp...», p. 60.

141. Ídem, p. 57.

prop del Palau Imperial. L'any 1695, el comte Johann Andreas Corbelli, tinent mariscal de camp i cambrer de l'emperador Leopold I, va rebre la propietat que hauria d'ocupar el palau i abans de 1700 es va iniciar la seva construcció, sota la direcció de l'arquitecte Johann Lucas von Hildebrandt. El comte va morir l'any 1704 i l'any 1709 la seva vídua el va vendre a Fernando Carl comte Caraffa de Stigliano. L'any 1719 hi habitava Ramon Frederic Vilana-Perlas com a membre de la cort vienesa i l'any 1762 va ser adquirit per la família Sinzendorf. A partir de l'any 1897 estava sota la propietat de Paul Ritter von Schoeller, família d'industrials i banquers, per la qual cosa actualment el palau és conegut com a Palais Corbelli-Schoeller (figura 7).

Palau Caprara, Viena

Durant el regnat de Carles VI, el Consell d'Espanya tenia la seva seu a Viena, en el cèntric Palau Caprara situat al carrer de Wallnerstrasse núm. 8, molt a prop també del Palau Imperial.¹⁴²

L'any 1698, el mariscal de camp i vicepresident del Consell de Guerra, Enea Silvio comte de Caprara, nebot d'Octavio Piccolomini Caprara i cosí del comte de Montecuccoli, va adquirir un antic edifici situat a la Wallnerstrasse de Viena. L'antiga construcció va ser enderrocada i substituïda per un palau de nova planta projectat per l'arquitecte italià Domenico Egidio Rossi, amb un clar estil barroc italià.

Durant el regnat de Carles VI, el palau va acollir el Consell d'Espanya. Un cop va desaparèixer el Consell d'Espanya, el palau va passar a la propietat del príncep de Liechtenstein i l'any 1797 al baró Wimmer. Un any després, l'any 1798, els germans Johann Heinrich und Johann Jakob Geymüller, coneguts banquers arribats de Suïssa, varen adquirir l'immoble. Des d'aquell moment, el palau ha estat conegut com Palais Caprara-Geymüller. Posteriorment va passar a Ludwig Freiherren von Pouthon i l'any 1905 el va adquirir l'Estat —Land Niederösterreich— i s'hi va instal·lar el Landesmuseum. Amb el trasllat del museu a la Herrenstrasse, l'edifici va estar ocupat pel consolat britànic i posteriorment pel consolat de Síria. Des de l'any 2001, el Palau Caprara-Geymüller acull la Borsa de Viena i la seu d'altres empreses singulars (figura 8).

142. Anna MUR RAURELL (estudi i edició), *Diplomacia Secreta y Paz...*, vol. 1, p. 120.

Paasdorf, Baixa Àustria

L'any 1733, un cop fet el testament, Ramon Frederic Vilana-Perlas va adquirir el domini de Paasdorf, a la Baixa Àustria, que encara posseïa l'any 1810 el seu renét, el comte Johann Perlas. L'any 1733, Ramon Frederic comprà a Karl von Moser el domini de Paasdorf; l'any 1741 passà al seu primogènit Francesc; l'any 1777, al seu nét Carles, i l'any 1810, al seu renét Johann Perlas. Posteriorment, la propietat va passar a mans del comte Giucciardi.¹⁴³

El poble de Paasdorf està situat vora la riera de Taschlbach, al sud-oest de la ciutat de Mistelbach, a quaranta quilòmetres al nord de Viena. Paasdorf pertany a la Baixa Àustria, concretament al districte V.u.M.B. —Viertel unter dem Manhartsberg—, que traduït seria districte situat sota la serralada de Manhartsberg. El castell o domini de Paasdorf està construït al bell mig d'un parc que es troba a la banda nord-est del poble, amb accés des del carrer o via de Mistelbach o Mistelbacher Strasse.

En un document de l'any 1305 de l'Arxiu del Benedictinerstiftes Göttweig, la possessió de Paasdorf ja apareix documentada, però la historiografia situa el seu origen en el segle XII.¹⁴⁴

El domini de Paasdorf estava compost per un conjunt emmural·lat i les terres que l'envoltaven, on hi havia plantada una extensió de vinya que produïa una gran quantitat de vi del país, tant blanc com negre.¹⁴⁵ En adquirir la propietat de Paasdorf, Ramon Frederic l'any 1740 va fer una important reconstrucció de l'antic edifici, construint el palau o castell que actualment defineix la seva imatge, i va projectar un bonic jardí tardobarroc al seu redós.¹⁴⁶ L'edifici construït per Ramon Frederic és de planta baixa i planta noble, compost per un cos central més sobresortit i dues ales laterals enretirades, amb un cos a manera de torre de planta quadrada situat a cadascun dels extrems.¹⁴⁷ El cas-

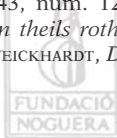
143. Franz Xavier Joseph SCHWEICKHARDT (Ritter von Sickingen), *Darstellung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Ens, durch umfassende Beschreibung aller Burgen, Schlösser, Herrschaften, Städte, Märkte, Dörfer, Rotten u. u.*, Vol. 5, V.u.M.B. —Viertel untern Manhartsberg—, Viena, Impressor J. P. Collinger, 1835, part 4, p. 61.

144. Adelbert Franz FUCHS, *Urkunden und Regesten zur Geschichte des Benedictinerstiftes Göttweig. I Theil, 1058-1400*, p. 250, núm. 240, any 1305. Actualment, la documentació del Stiftsarchiv Göttweig està custodiada pel Österreichisches Staatsarchiv.

145. *Brünner Zeitung k.k.priv. mährischen Lehenbank. Intelligenzblatt für Mähren*. Núm. 135. Dienstag, den 16 Mai 1843, núm. 1289, p. 1135. Es tracta d'una licitació de la finca: *Licitation von 1500 Tinnen theils rothen, theils weissen Weinen in Paasdorf*.

146. Franz Xavier Joseph SCHWEICKHARDT, *Darstellung des Erzherzogthums...*, vol. 5, part 4, p. 57.

147. Ídem, p. 56.

tell ha patit diverses modificacions i el jardí barroc va ser substituït al segle xx per l'actual jardí paisatgístic que conserva de ben segur de l'antiga intervenció, una vella arbreda i una bonica avinguda de castanyers que el creua.¹⁴⁸

A redós del castell s'estenia el poble i l'església parroquial de Paasdorf. En un dels pilars laterals de l'església hi havia l'escut del comte Perlas, totalment daurat amb un escrit inferior en què es llegia: «Fidelitate et Constantia» amb la inscripció «Comte Raymund i comtessa Francesca de Perlas».¹⁴⁹ En el poble de Paasdorf, un carrer, Graf Perlas-Strasse, recorda encara avui el pas del nostre personatge per aquell indret.

El palau o castell, Schloss Passdorf, actualment és una residència propietat de la família Zahradnik i només es pot visitar exteriorment (figura 9).

Castell de Grafenegg, Baixa Àustria

Ramon Frederic Vilana-Perlas va ser propietari del castell de Grafenegg, molt a prop de Viena, on una plaça recorda la seva persona i on es pot trobar documentació seva a la parròquia del poble.¹⁵⁰

En algun moment s'ha escrit que Ramon Frederic havia passat els últims dies de la seva vida al castell de Grafenegg i que morí en aquesta propietat. Actualment, la comunitat de Grafenegg pertany a la parròquia del poble de Haizendorf. El llibre d'òbits de Grafenegg localitzat a l'arxiu de la parròquia de Haizendorf corresponent al mes de juny de l'any 1741 no conté el registre de la defunció de Ramon Frederic Vilana-Perlas, marquès de Rialp.¹⁵¹ Però podria ser que hagués mort a Grafenegg i hagués estat traslladat a la capital.

El castell de Grafenegg pertany al poble que porta el mateix nom, situat a la banda nord-oest de Viena. Aquesta construcció és un conjunt de gran presència considerat entre les tres obres més importants de l'historicisme romàntic a Àustria, junt amb el castell de Kreuzenstein

148. Eva BERGER, *Historische Gärten Österreichs: Niederösterreich, Burgenland, Böhmen*, 2002, p. 436.

149. Franz Xavier Joseph SCHWEICKHARDT, *Darstellung des Erzherzogthums...*, vol. 5, part 4, p. 58.

150. Ernest LLUCH, *L'alternativa catalana...*, nota 124, p. 81.

151. Haizendorf. Pfarramtarchiv. Tauf-, Trauungs-, Sterbebuch. Zeitraum 1720-1759 —Llibre d'òbits, període 1720-1759, f. 163. Signatura 03-07. Els llibres de registre de Haizendorf-Grafenegg estan penjats en un portal *on-line* anomenat *Matricula* dins ICARUS (International Centre for Archival Research) (<http://www.matricula.data.icar-us.eu/php/main.php>).

i el d'Anif a Salzburg. El castell està rodejat d'un gran parc i queda situat a la banda de migjorn del poble.

L'any 1689, el castell de Grafenegg va passar a Johann Ferdinand, comte d'Enckevoirt, d'origen holandès. El seu fill Wenzel Adrian va morir l'any 1738 i posteriorment, a través de la seva germana Maria Antònia, comtessa de Rottal, i de la seva filla Maria Francisca Emanuela, el castell va anar a parar al comte Karl Adam Anton von Breuner (1689-1777). El castell va canviar de propietaris fins a arribar al comte August Ferdinand von Breuner (1796-1877), el qual va iniciar el projecte de la gran reforma del castell, seguint l'exemple de la tipologia dels castells anglesos del moment, que tan bé coneixia a través dels seus incomptables viatges. El castell va ser projectat per l'arquitecte Leopold Ernst i el seu fill Hugo Ernst seguint l'estil del gòtic dels Tudor i va ser envoltat per un jardí anglès. Amb el seu fill, August Johann Ferdinand, comte de Breuner, es varen iniciar les obres de transformació de l'immoble entre els anys 1846 i 1853.

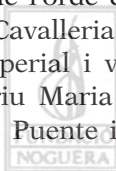
Si Ramon Frederic va ser propietari del castell de Grafenegg, ho havia estat a partir de 1733, un cop redactat el testament, ja que aquest castell no apareix com a bé en la massa hereditària. La família Vilana-Perlas hauria estat la propietària del castell entre el comte Karl Adam i el comte August Ferdinand, el qual va iniciar les obres d'ampliació i reforma (figura 10).

Brunn am Gebirge, Baixa Àustria

Ramon Frederic també va col·laborar en el mecenatge de la reconstrucció de l'església parroquial de Brunn am Gebirge. El poble o comunitat de Brunn am Gebirge està situat al sud de Viena, molt a prop del poble de Biedermannsdorf.

Sobre l'antiga estructura de l'esglesiola de Brunn am Gebirge va ser construïda i ampliada en diverses fases l'església gòtica. Posteriorment, a causa d'un incendi l'any 1652 i a les destrosses patides per les dues guerres turques, l'església parroquial havia de ser novament reconstruïda.

Maria Ignàsia, filla de Ramon Frederic, es va casar amb Juan Vázquez de Vargas, comte de Pinos Puente, marquès de Cabanilles i vescomte de Torres; cavaller de l'orde de Santiago, primer general de l'exèrcit imperial i cap de la Cavalleria. El comte de Pinos Puente va entrar a servir a l'armada imperial i va arribar a ostentar el càrrec, sota el mandat de l'emperadriu Maria Teresa, de mariscal de camp. L'any 1722, el comte de Pinos Puente i el seu sogre, Ramon Frederic

Vilana-Perlas, varen adquirir el Thurnhof en el poble de Brunn am Gebirge. El Thurnhof és un antic edifici situat a la Leopold Gattringer-Strasse núm. 42 del municipi de Brunn am Gebirge, edifici de dues plantes construït entre els segles XVI i XVII, que enguany presenta la façana principal d'estil neoclàssic amb entrada a través de portal d'arc de mig punt. Actualment, l'edifici és conegut com a St. Josefsheim i està destinat a residència de la tercera edat.

La filla de Ramon Frederic Maria Ignàsia i el seu espòs ja havien freqüentat Brunn am Gebirge durant les seves temporades estivals, ja que Maria Ignàsia va morir l'any 1721 a Brunn am Gebirge i va ser enterrada a St. Kunigundekirche, església de la parròquia catòlica del poble.

A causa d'aquest esdeveniment, el comte de Pinos Puente i Ramon Frederic varen fer refer tot l'interior del temple i varen fer construir un nou altar major. La pintura que presideix l'altar major va ser donada per l'infant o príncep Emmanuel de Portugal, el qual també passava llargues temporades al poble i va fer també molts altres obsequis al temple. Tots tres varen ser presents a la consagració dels altars feta pel bisbe Sigismund comte de Kollonitz.¹⁵²

Ramon de Vilana-Perlas, Juan Vázquez comte de Pinos Puente i el príncep Emmanuel de Portugal varen ser els mecenes d'aquesta reconstrucció, fins que l'any 1732 va quedar completament reconstruïda. Sobre l'altar major es pot apreciar un escut que porta incorporat els elements de l'escut d'armes de Ramon Frederic (àliga, llaçada, senyera, perles), però amb partions i distribució diferents¹⁵³ (figura 11).

Biedermannsdorf, Baixa Àustria

Ramon Frederic també va deixar la seva empremta a Biedermannsdorf, un poble situat al sud de Viena, molt a prop del Palau de Laxenburg, indret on l'emperador passava les seves temporades estivals i de lleure.

Ramon Frederic Vilana-Perlas va adquirir l'any 1722 l'antiga plaça d'Armes dels senyors de Waffenberg a Biedermannsdorf, coneguda des de llavors com la plaça d'Armes de Perlas o Perlashof.¹⁵⁴ Aquesta plaça d'Armes estava situada junt a l'església i Ramon Frederic es va compro-

152. «Liste der denkmalgeschützten Objekte in Brunn am Gebirge».

153. Franz Xavier Joseph SCHWEICKHARDT, *Darstellung des Erzherzogthums...*, vol. 1, p. 136.

154. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 233-234.

metre a reconstruir l'antic edifici existent. L'any 1727 es va decidir per unanimitat construir una nova església en el lloc ocupat per una antiga construcció que presentava un estat gairebé ruïnós, conservant la seva antiga torre i alguna estructura de l'edifici medieval. Ramon Frederic va col·locar la primera pedra de la nova església el 14 de setembre de l'any 1727, seguint el projecte de l'arquitecte Franz Jänggl, conegut constructor barroc.¹⁵⁵ L'obra de reforma va costar 3.000 florins.¹⁵⁶

La consagració de l'església la va celebrar el 26 de maig de 1728 l'arquebisbe de Viena, el cardenal comte Kollonitz, i va ser dedicada a sant Joan Baptista, igual que l'església precedent. Progressivament l'interior de l'església va anar adquirint unes clares característiques barroques. Altres posteriors donacions de Ramon Frederic varen possibilitar la remunta de l'antiga torre, la construcció dels dos altars laterals i la compra de vestimentes, banderes, un baldaquí i l'encenser. L'any 1736 es va adquirir el púlpit i l'any 1738 un nou òrgan, predecessor de l'actual.¹⁵⁷

L'antiga casa de camp barroca situada al costat de l'església constitueix un conjunt amb un pati central anomenat Graf-Perlas Hof. Aquest edifici està ocupat per una oficina de correus, un taller de realització i venda de ceràmica i algunes cases per llogar. En el Graf-Perlas Hof o simplement anomenat Perlashof —pati d'en Perlas— s'hi fan diverses activitats durant tot l'any, entre les quals cal destacar la fira de Nadal, coneguda com a Adventmarkt im Perlashof.

Al costat de l'església hi ha una placeta que dóna accés al Perlashof, on hi ha una escultura que representa l'escut de Ramon Frederic Vilana-Perlas en el moment en què va ser nomenat comte del Sacre Imperi. L'escultura té una dimensió considerable i ocupa un lloc representatiu, confirmant la importància i el bon record que deuen tenir els veïns d'aquesta comunitat del nostre personatge.

El Graf-Perlas Hof i l'església parroquial de Biedermannsdorf donen façana a un carrer anomenat Perlasgasse o carrer d'en Perlas. Al llarg de la Perlasgasse hi ha molts dels equipaments i edificis emblemàtics de Biedermannsdorf, com l'església parroquial, la Graf-Perlas Hof, un petit hotel anomenat Pension Perlas actualment en reformes, la biblioteca municipal, el SOB Biedermannsdorf —Schule für Sozial-

155. Franz Xavier Joseph SCHWEICKHARDT, *Darstellung des Erzherzogthums...*, vol. 1, p. 108.

156. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 234.

157. Franz Xavier Joseph SCHWEICKHARDT, *Darstellung des Erzherzogthums...*, vol. 1, p. 108.

betreuungsberufe mit Schwerpunkt Altenpflege— o escola professional destinada a l'atenció social, el Jugentreff o Casal de la Joventut o un petit jardí experimental situat davant el Perlashof projectat per la NÖ Dorferneuerung i destinat a la renovació del pobles.

A l'interior de l'església hi ha penjat, en un dels murs del transsepte, un quadre pintat per un artista contemporani el 5 de juliol de l'any 2011 i obsequiat a la parròquia, reproducció d'una antiga imatge que representa el rostre del marquès de Rialp. El quadre va ser pintat pel pintor Makram Khalil, membre del grup Kunstwerk de Biedermannsdorf, el qual va realitzar el quadre prenent com a model una fotografia d'una antiga imatge d'origen desconegut¹⁵⁸ (figures 12 i 13).

3.3.2. Croàcia

Ozalj, Brod, Grobnik i masia o alqueria a Slabnod

De totes les possibles propietats que Ramon Frederic va adquirir o va rebre com a recompensa dels serveis prestats al llarg de la seva vida, podem constatar que l'any 1733, quan redacta testament, en aquell moment, són quatre les propietats conservades a Croàcia: Ozalj, Brod, Grobnik i la masia o alqueria a Slabnod.

Ramon Frederic Vilana-Perlas va rebre, a canvi de dos feus que tenia assignats al regne de Nàpols i Sicília, part de les terres confiscades als nobles Fran Krsto Frankopan i al seu cunyat Petar Zrinski, després de la conspiració fallida contra els Habsburg, coneguda com a Conspiració Zrinski-Frankopan, que va acabar amb la vida d'ambdós nobles i amb la confiscació dels seus béns. Recordem que l'emperador havia concedit a Ramon Frederic dos feus del noble Ragoczi a Itàlia: Romanuzio als Abruços i la Vall de Giunchi a Sicília. Amb el tractat de la Pau de Viena, els descendents de Ragoczi varen reclamar la restitució d'ambdós feus situats al sud d'Itàlia, emparant-se en l'article 9 del tractat. L'emperador Carles VI va veure en aquesta transacció la possibilitat d'eliminar o apaivagar aquests oponents potencials hongaresos. D'altra banda, Ramon Frederic rebria unes possessions per a ell i els seus descendents que representarien una base sòlida per a la seva pròpia economia.¹⁵⁹

158. El pastor de l'església parroquial de Biedermannsdorf, el doctor Bernhard Mucha, em va adreçar al senyor Hannes Zellner, de l'Ajuntament de Biedermannsdorf —Bürgerservice. Rathaus Biedermannsdorf—, que em va facilitar la informació presentada.

159. Ivan ERCEG, «Drustveno-gospodarsko stanje na Perlasovim imanjima», *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije*, vol. 5, Zagreb, 1963, p. 125-152. Aquest text fa referència a les condicions socials i econòmiques a les quals es varen veure sotmesos els béns que Ramon Frederic Vilana Perlas va posseir a Croàcia, p. 126.

La majoria de les propietats de la família Zrinski estaven situades als voltants del Fiume i la majoria dels castells de la casa Frankopan a Croàcia estaven situats a la regió de Gorski Kotar i a l'illa de Krk. Algun dels assentaments es trobava a prop de Karlovac, com Ozalj, i altres a l'antic comtat de Gorski Kotar, com Brod na Kapui, Grobnik, Cabar, Gerovo i altres senyories més petits com Bakar, Hreljin, Grizane o Kraljevica.

En un principi, els béns decomissats a Zrinski i Frankopan varen passar a la Càmera Imperial d'Àustria i posteriorment, l'any 1725, varen ser lliurats al marquès de Rialp, rebent, entre altres senyories més petits, els tres grans dominis de Ozalj, Brod i Grobnik, els quals configuraven una extensa àrea geogràfica i econòmica situada entre l'interior i el mar i adequada per a una explotació econòmica múltiple. Els dipomes imperials reials de l'any 1727 ho varen ratificar.¹⁶⁰ Les tres possessions varen ser de la família Perlas fins a l'any 1766, que les va adquirir el noble Theodor Batthyány, el qual les conservà fins a l'any 1872, en què les va vendre a la casa principesca dels Thurn i Taxis.¹⁶¹

Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa era nomenat senyor de Ozalj, Brod i del castell de Grobnik. A l'obra de Johann Christian von Engel (1801), a la llista adjunta presentada dels manuscrits que tracten sobre l'anomenada Incorporació i altres negocis dels països de Croàcia, Dalmàcia i Eslovènia localitzats a la biblioteca del difunt cardenal primat, príncep de Batthyány, s'hi troba sota, el número 9, el referent a Vilana-Perlas: «Copia donationis super bonis Ozail, Brod et Grobnitz in Litorali Hung. Sitis Comiti Raymundo de Villana Perlas pro convenienti recompensatione duorum eiusdem feudorum in regno Neapoleos et Siciliae possessorum et per Imp. Carolum VI. Filiis Rakotzianis collatorum cassis.»¹⁶²

Castell d'Ozalj

El castell d'Ozalj senyoreja la seva ciutat homònima situada al nord de Karlovac, a la vora del riu Kupa. La ciutat està construïda sobre un turó al costat del riu i ja apareix mencionada l'any 1244 com

160. Ídem, p. 126.

161. Ante SEKULIC, «Brod na Kupu i njegova zupa», Zagreb, The Catholic Faculty of Theology, 1982, p. 44-72, esp. p. 59.

162. Johann Christian von ENGEL, *Geschichte des ungrischen Reichs und seiner Nebenländer*, Dritter Theil, Geschichte von Serwien und Bosnien. *Verzeichniss der Handschriften über die sogenannte Incorporation und andere Angelegenheiten der Länder Croatien, Dalmatien und Slavonien*, in *der Bibliothek des verstorbenen Cardinal-Primas, Fürsten von Batthyáni*, Johann Jacob Gebauer, 1801, p. 470-471.

a ciutat lliure, moment en què va ser convertida en castell. El castell és una de les fortaleses més importants de Croàcia, ja que era el castell preferit de les nobles famílies croates Frankopan i Zrinski. Aquest castell va ser testimoni de la gran conspiració Zrinski-Frankopan que va determinar la història de Croàcia. Després de la conspiració de l'any 1671, quan Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan varen ser executats, el castell va ser confiscat pels Habsburg.

Aquesta antiga propietat pertanyia al segle XVI a Bernardin Frankopan, el qual hi habitava i va ser on va traduir la Bíblia per primera vegada al croata. L'autora Anna Karenina Frankopan-Zrinski i el seu espòs Peter Zrinski també varen habitar al castell d'Ozalj. Al segle XVII es va dissenyar la torre d'accés, que junt amb l'antiga torre de defensa i la capella gòtica, configuren les parts més representatives de la construcció.

Nombrosos tresors varen ser robats després de l'assassinat de Peter Zrinski l'any 1671. El castell confiscat pels Habsburg, l'any 1725 va passar a Ramon Frederic Vilana-Perlas. Aquell poble abandonat va acceptar la reconstrucció realitzada per la família Perlas, la qual va convertir l'antic conjunt en un castell de caire barroc. L'edifici actual mostra una important superposició de tipologies i estils, però encara es pot percebre clarament la part més antiga del conjunt. Posteriorment, el castell passà al seu fill Francesc, que el va reconstruir novament i l'amplià fins que finalment passà a la família Batthyány l'any 1766, antiga família de magnats i nobles d'Hongria que el va conservar fins a l'any 1872.¹⁶³ Actualment, en el castell hi ha un museu i una llibreria (figura 14).

Brod Na Kupi

Brod na Kupi o Brod sobre la riera Kupica, és un poble situat a la banda oest del Gorski Kotar. El poble està documentat per primera vegada l'any 1481, però existeixen raons per pensar que el seu origen era anterior. La màxima esplendor d'aquesta població va ser durant l'època de noblesa croata amb els Frankopans i els Zrinskis.¹⁶⁴

L'any 1725 va passar a la propietat de Ramon Frederic de Vilana-Perlas per motiu de la confiscació dels béns dels nobles Zrinski i Frankopan, quan també va rebre les possessions de Ozalj i Grobnik.

163. <<http://de.wikipedia.org/wiki/Ozalj>>.

164. Ante SEKULIC, «Brod na Kupi...», p. 72.

Posteriorment va passar al seu fill Francesc fins que l'any 1766 l'adquirí Teodor Batthyány¹⁶⁵ (figura 15).

Grobnik

Grobnik és un poble situat al nord de Rijeka, senyorejat pel castell de Grobnik. Grobnik era un altre dels grans dominis de la família Zrinski-Frankopan. El castell de Grobnik, també conegut com a castell de Santa Helena, és un assentament molt antic que es remunta a l'època romana, ja que apareix a l'itinerari d'Antoní, un document de la Roma antiga que se suposa redactat en el segle III i en què apareixen recopilades les rutes de l'Imperi romà. El castell va ser construït per la família Frankopan l'any 1225 i ja apareix documentat l'any 1288 en el Codi de la Llei de Vinodol o també conegut com a Estatut de Vinodol. Aquest estatut és el document jurídic més antic redactat en llengua croata utilitzant l'escriptura glagolítica —la més antiga dels alfabetes eslaus—, el qual no tan sols conté els conceptes jurídics croats sinó també l'organització social croata en una època de la qual es conserven molt pocs documents. En el segle XVI, Katarina Frankopan es va casar amb Nikola Zrinski i el castell va passar a formar part de les propietats conegudes com a Zrinski-Frankopan. L'any 1945, el castell va ser nacionalitzat i estava en un estat de conservació molt dolent (figura 16).

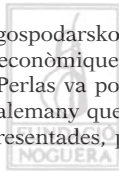
Condicions socials i econòmiques a les propietats del marquès de Rialp

En haver presentat les tres grans propietats a Croàcia que varen ser senyorejades per la família Vilana-Perlas durant més de quaranta anys, considero necessari aturar-me a analitzar les condicions socials i econòmiques que es varen viure en els dominis d'Ozalj, Brod i Grobnik durant aquests anys. Les dades presentades han estat extretes de l'estudi realitzat per Ivan Erceg l'any 1963, intítulat «Condicions socials i econòmiques a les propietats d'En Perlas».¹⁶⁶

Aquest estudi tracta i documenta les condicions socials i econòmiques dels béns o propietats de Ramon Frederic Vilana-Perlas i les

165. Ídem, p. 59.

166. Ivan ERCEG, «Drustveno-gospodarsko stanje...», p. 125-152. Aquest text fa referència a les condicions socials i econòmiques a les quals es varen veure sotmesos els béns que Ramon Frederic Vilana-Perlas va posseir a Croàcia. Text original en croat. Al final del text apareix un resum en alemany que ha estat traduït per l'autora d'aquesta publicació per extreure'n les dades presentades, p. 151-152.

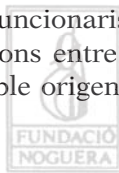
especificitats que varen acompanyar l'administració d'aquests dominis entre l'any 1725 i l'any 1766. L'autor aporta una gran quantitat de dades i elabora un estudi complet del qual es poden extreure les conclusions següents.

La secessió de les propietats de Brod, Grobnik i Ozalj de l'estructura latifundista de les expropietats de Zrinski-Frankopan i la seva transferència per a ser explotades per un senyor feudal, el comte Perlas i els seus successors, varen aportar, segons l'autor, unes conseqüències desfavorables no tan sols per al desenvolupament d'aquestes propietats sinó per a la totalitat de l'economia croata. Aquestes propietats no podrien mantenir el mateix ritme que el desenvolupament de les propietats adjacents, béns tots ells de la cambra. A part d'això, l'economia feudal croata va esdevenir encara més desintegrada i debilitada, sense poder créixer sobre una base homogènia i sòlida.

Amb l'objectiu de mantenir el seu poder, de promoure el seu patrimoni privat i d'obtenir el màxim de rendes dels seus béns, el marquès de Rialp es va esforçar a poder dotar de bases legals tots els seus interessos. D'aquesta manera es varen reformar o modificar antics reglaments per a acomodar-los a les noves necessitats dotant-los de nou contingut i sentit i els nous decrets portaven el segell dels nous interessos creats. La implementació dels nous reglaments va passar per moltes dificultats, en particular en tot el que feia referència a la repartició dels productes finals elaborats, entre els productors directes i el senyor feudal Vilana-Perlas i els seus administradors. L'aplicació dels reglaments continguts en el *Urbarium croata provisional* va portar un cert ordre a les relacions entre els productors i els senyors feudals. Però això, segons l'autor, no va ser mèrit de Perlas, sinó que va ser la conseqüència de la política estatal general i de la intervenció que va intentar regular les condicions entre els productors i els senyors feudals.

En el moment que Vilana-Perlas va prendre possessió dels béns, la vida dels subordinats va esdevenir més difícil, el poder econòmic dels dominis va començar a estancar-se i a entrar en retrocés d'una manera gradual; les conseqüències es varen manifestar en l'economia de tots els dominis adquirits.

Els drets dels súbdits de les propietats estaven establerts en els reglaments i també en la pràctica. Ara bé, aquests drets eren poc respectats pels inquilins i pels funcionaris i aquesta va ser la causa de moltes de les disputes i friccions entre les parts involucrades. Aquest va ser, segons Erceg, el veritable origen de la lluita social entre Perlas i els seus súbdits.

Els súbdits havien de saldar els seus compromisos mitjançant prestacions de treball, productes naturals o diner en efectiu —«*praestatio in robota, natura et pecunaria parata*». Aquestes tres formes d'impost eren usuals a les tres possessions i la seva quantitat era similar. *Robath* o *Robot* en alemany, *robot* en hongarès, ve del *robota* en eslovac que vol dir 'treball', el treball no remunerat obligatori que els serfs havien de fer pel noble o per a l'Església —que normalment era d'un dia a la setmana si els súbdits portaven els animals de camp per a treballar-hi i de dos dies si no els portaven.

La política econòmica i l'administració dels béns de Perlas fallaven en estar mancades de l'actuació d'un bon amfitrió. Amb la voluntat de poder obtenir cada cop més de les explotacions, sense fer cap inversió, es varen anar descuidant i deixant passar els millors moments. Tan sols a través d'una millor producció, una administració racional i d'una major concessió de llibertat als súbdits s'hauria pogut arribar a una solució o remei per a aquesta situació.

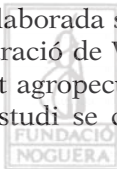
Els ingressos que la família Perlas rebia dels seus dominis lligat a les relacions no regulades o reglamentades entre la propietat i els súbdits van representar un greu llast per a aquests últims. Els súbdits havien de lliurar anualment 1.100 *gulden* o 1.100 animals grans. Aquests compromisos venien condicionats per l'estructura social i econòmica d'aquell moment; ara bé, sobrepassaven, en tot cas, la mitjana dels impostos de les altres contrades del país. Finalment, si bé no menys important, l'autor afirma que l'explotació i l'administració dels dominis de Perlas varen endarrerir el desenvolupament de l'economia i varen empitjorar la situació dels seus súbdits.

D'altra banda, Erceg afirma que s'estava danyant l'economia d'empresa de Croàcia per tots costats, en particular pel fet que les possessions adquirides dins les fronteres del país enviaven els diners produïts a l'estranger, on els invertien o gastaven.

Aquesta visió sobre l'administració i l'explotació econòmica dels dominis de Ramon Frederic a Croàcia i la seva repercussió en l'economia global del país, crec que s'ha d'analitzar des d'un punt de vista més complet.

Staklana Perlasdorf

La recerca d'Ivan Erceg elaborada sobre la repercussió econòmica i social que va tenir l'administració de Vilana-Perlas sobre els dominis de Croàcia se centra en la part agropecuària de la producció. Els quadres adjunts mostren com l'estudi se centra en l'activitat productiva

del camp i del bestiar, que era la font fonamental de riquesa a l'època de l'antiga noblesa croata.

Ara bé, crec que arribat aquest punt també és necessari exposar i parar-nos a conèixer les inquietuds i la voluntat de potenciar l'economia croata que va tenir el nostre personatge en rebre els dominis de Croàcia. Tal vegada, la inversió i l'administració de l'economia agrària, com afirma Erceg, van ser descuidades i mal aprofitades, però hauríem d'entendre el possible motiu.

S'ha vist com Ramon Frederic era un home treballador, rigorós i amb idees clares a l'hora d'actuar i defensar les seves idees i, sobretot, un home que sabia aprofitar les oportunitats per assegurar-se el seu futur i el de la seva descendència.

Rebudes les tres propietats a Croàcia, Ozalj, Brod i Grobnick, s'haurà de veure quina va ser la seva principal intenció, inversió i dedicació. Per poder documentar correctament aquest apartat ha estat d'una gran ajuda la recerca realitzada pel doctor Miroslava Despot (1912-1995), important historiador croat especialitzat en la història econòmica de Croàcia. L'any 1957 va defensar la seva tesi doctoral sota el títol *Osredek, njegov postanak i razvoj*, que traduït seria *Osredek, els seus orígens i desenvolupament*. Més endavant, l'any 1968 va sortir publicat a Zagreb *Staklana Osredek. Njen postanak, razvoj i prestanak* (*La fàbrica de vidre d'Osredek. El seu origen, desenvolupament i final*).

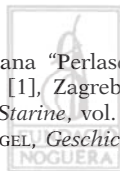
Poc després de defensar la seva tesi, Miroslava Despot va publicar en el número 49 de la revista *Starine* una recerca realitzada sobre un tema similar titulada «Staklana Perlasdorf i njen vlasnik markiz Perlas de Rialp»,¹⁶⁷ que traduït és «La fàbrica de vidre Perlasdorf i el seu propietari marquès de Perlas Rialp».

Considero important aproximar-nos a conèixer aquest projecte o empresa de Ramon Frederic Vilana-Perlas, marquès de Rialp, a Croàcia.

En aquesta àrea croata que implicava els tres dominis, els antics propietaris Krinski-Frankopan havien posat en funcionament un conjunt d'empreses dedicades a la producció del ferro.¹⁶⁸ Després de la fundació l'any 1651 de l'empresa de manufactura de ferro Čabarska,

167. Miroslava DESPOT, «Staklana "Perlasdorf" i njen vlasnik markiz Perlas de Rialp». *Arheoloski radovi i rasprave* [1], Zagreb, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, 1959, *Revista Starine*, vol. 49, p. 321-348.

168. Johann Christian von ENGEL, *Geschichte des ungrischen Reichs...*, p. 60.

fins a principi del segle XVIII, no hi ha senyals de cap nova fundació empresarial a Croàcia.¹⁶⁹

La fragmentació política del territori, les llargues guerres amb els turcs i l'exterminació de les famílies feudals locals encapçalades pels «conspiradors» Zrinski-Frankopan van ser factors importants que també afectaren l'estancament econòmic croat d'aquell moment. L'any 1711 ja va sorgir la proposta d'establir una fàbrica de vidre a Croàcia. D'una banda, a Croàcia no existia cap fàbrica de vidre, i de l'altra, per a Àustria la implementació d'una fàbrica de vidre tenia un sentit econòmic i polític important. Àustria, ja durant el segle XVII, va promoure el desenvolupament del vidre txec, per evitar la compra de vidre venecià. En aquest sentit, l'Imperi havia de pensar en l'establiment de noves fàbriques de vidre en el seu territori, que segons alguns documents ja s'havien proposat anteriorment a Croàcia.

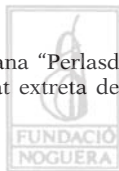
Croàcia, i concretament els terrenys compresos a part de les finques confiscades a Petar Zrinski a Gorski Kotar, era considerada apropiada per a l'establiment de la fàbrica de vidre. Els boscos frondosos podrien proporcionar suficient combustible, i pel que sembla hi havia quars, matèria primera necessària per a la fabricació del vidre. Calia l'ajuda d'experts per examinar amb cura el terreny i veure les millors possibilitats per a aquesta instal·lació, tan necessària per a Àustria. La cambra reial va analitzar i discutir minuciosament el lloc més idoni per instal·lar la fàbrica de vidre, i es va arribar a la conclusió que el terreny oportú era situat prop de Brod na Kupi. Per a l'establiment de fàbriques de vidre a Croàcia es varen interessar l'any 1710 alguns empresaris de la República txeca i el baró de Montanarih. Malgrat els esforços del baró Montanarih per fer-se amb l'establiment de la primera fàbrica de vidre a Goski Kotar, sense aparèixer documentades les raons, no ho va aconseguir. Només uns anys més tard va aconseguir aquesta empresa «l'espanyol marquès Perles Rialp».¹⁷⁰

La guerra per l'herència espanyola entre Àustria i França es va tancar amb la Pau de Rastatt l'any 1714. Al capdavant de la secretaria d'Estat, segons Miroslava Despot, hi havia una personalitat que, si bé és cert que per a Croàcia tal vegada no va jugar un paper polític important, sí que ho va fer per a la seva economia. Aquesta personalitat va ser «Don Ramon de Perles Villanova marquès de Rialp».¹⁷¹

169. Miroslava Despot, «Staklana "Perlasdorf"...», p. 321. A partir d'aquest punt, tota la informació presentada ha estat extreta del mateix article.

170. Ídem, p. 323.

171. Ibídem.

Vilana-Perlas adquiria cada cop més confiança amb el rei Carles, més per la seva habilitat en els negocis que per raons polítiques.

A partir de l'any 1718, després d'una brillant victòria sobre els turcs conclosa amb la Pau de Passarowitz, es vivia un ambient polític favorable i un moment adequat per a un nou impuls econòmic. El 27 de maig de 1729, Carles VI creà la «Imperial empresa oriental privilegiada», que tenia per finalitat, a més d'enfortir el comerç exterior, l'establiment de noves fàbriques i donar suport a les existents. En aquest context, es va reprendre novament el projecte que s'havia presentat l'any 1710 per instal·lar una fàbrica de vidre a Croàcia.

L'emperador Carles VI va aprofitar l'avinentesa per iniciar una gestió que hauria d'aportar tranquil·litat al monarca i benefici al nostre personatge.

És en aquest context que Carles VI, l'any 1720, va començar les negociacions amb el marquès de Rialp, oferint-li a canvi de la seva finca als Abruços alguns béns confiscats de les propietats de Zrinski-Frankopan a Gorski Kotar. La intenció de Carles era, de fet, enviar els fills de Rakoczy als Abruços, desitjant tenir retirats d'Hongria aquells personatges incòmodes i així allunyar la família, en els descendents de la qual encara hi veia un perill latent.¹⁷² Ramon Frederic Vilana-Perlas va aconseguir, a canvi de les seves terres al sud d'Itàlia, les propietats d'Ozalj, Brod na Kupi i Grobnik al Gorski Kotar. L'acord entre els governants i Vilana-Perlas sobre el reemplaçament de les propietats es va iniciar l'any 1720; a la fi de 1724 ja era a la cambra d'Àustria i l'any 1725 ja es va firmar l'acord. Però no va ser fins a l'any 1727 que el monarca va confirmar la seva decisió en una cerimònia solemne feta el 10 de gener de 1727 a Viena.¹⁷³ Ramon Frederic hauria de fer realitat les aspiracions del monarca i tirar endavant la construcció de la fàbrica de vidre o *staklana*.

Per resoldre la direcció de les qüestions relacionades amb l'administració de les noves finques, el marquès de Rialp nomenà Giovanni Stefano de Benzoni director plenipotenciari dels seus dominis a Croàcia.¹⁷⁴ Benzoni va col·laborar activament des de Viena en la realització del projecte de la fàbrica de vidre a Gorski Kotar. Segons el doctor Mireslava Despot, Vilana-Perlas s'hauria adonat de la utilitat d'aquesta empresa, havent tingut la fabricació del vidre a Catalunya, la seva terra natal, des de l'alta edat mitjana un desenvolupament inusual, essent

172. Ídem, p. 324.

173. Ídem, p. 325.

174. Ídem, p. 326.

aquest poble un fidel continuador de la tradició de la fabricació del vidre romà, ampliat amb els coneixement dels àrabs. Vilana-Perlas posà en marxa el projecte de la fàbrica de vidre a Gorski Kotar des de l'any 1725. Per a tal fi, Ramon Frederic envià el mestre vidrier txec Johann Podschneider¹⁷⁵ a Gorski Kotar per examinar el terreny i avaluar la proposta. Finalitzat l'encàrrec, Podschneider es va dirigir a Viena, on va informar de manera exhaustiva Benzoni, les cartes del qual mostren com feia un seguiment exemplar de la gestió. Benzoni, en rebre tots els informes, ho exposà detalladament a la «Seva Excel·lència» el marquès de Rialp. Les prospeccions varen continuar per comprovar la localització exacta de les matèries primeres principals, com són la sorra i el quars. Per agilitzar la presa de decisions sobre el terreny, Ramon Frederic va creure necessari nomenar una persona de confiança que supervisés les prospeccions i els preparatius i que controlés els diners sobre el terreny. L'elecció va recaure en Antoni Verneda, nebot de Ramon Frederic i cunyat de Benzoni. El 29 de gener de 1727, Antoni Verneda era nomenat inspector dels béns d'Ozalj, Brod na Kupi i Grobnick.¹⁷⁶

El mes de març de 1727, Antoni Verneda va ser enviat a la República Txeca per fer una anàlisi acurada del quars trobat al Gorski Kotar. El consell que va rebre Verneda va ser que, en cas que l'anàlisi sortís positiva, el millor lloc per instal·lar la fàbrica seria no gaire lluny de Delnica, a Crni Lug, o en els estanys propers, que serien els Omladisko Jezero o llacs de la Joventut. L'últim lloc no va entrar en consideració, ja que no era comprès dins els termes del marquès. Crni Lug formava part del domini de Brod na Kupi i està situat al sud-oest del seu nucli. La zona era envoltada per boscos, ben comunicada i a prop del riu Kolpa.

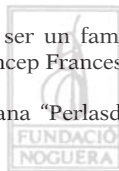
A finals de l'any 1727, Ramon Frederic tingué un problema amb la delimitació de les propietats de Grobnick i Brod, qüestió de vital importància si considerem que la fàbrica havia de ser construïda sobre la possessió de Brod. El problema passà a la Cort de Viena i posteriorment havia de ser exposat i resolt a Graz. El marquès de Rialp tenia clar que no es podia començar la construcció de la fàbrica de vidre fins no saber la resolució de Graz.¹⁷⁷

Vilana-Perlas i Benzoni eren conscients que per dirigir la instal·lació de la fàbrica havien de disposar d'un bon mestre vidrier i els millors,

175. Johann Podschneider va ser un famós mestre vidrier txec. Va treballar al començament del segle XVIII per al príncep Francesc Schwarzenberg, una de les principals famílies nobles de Bohèmia.

176. Miroslava DESPOT, «Staklana "Perlasdorf"...», p. 328.

177. Ídem, p. 329.

en aquell entorn, eren els txecs. Benzoni contactà amb Podschneider i l'abril de 1728 li va escriure una carta per confirmar la seva disponibilitat. Finalment, Johann Podschneider acceptà el càrrec i es personà a finals d'abril a Viena. Benzoni va informar immediatament Verneda de la vinguda del mestre. L'endemà varen fer el contracte i es preveia que Podschneider aniria al lloc a finals de maig amb la seva gent. Verneda havia de preparar els materials, contractar ajudants per a l'obra, etc.

Podschneider va arribar a Croàcia l'estiu de 1728, amb un mestre d'obres i sis mestres vidriers experts a fer plaques de vidre i perles de vidre per als rosaris. Podschneider i el mestre d'obres cobrarien 2 florins; els vidriers de plaques de vidre, 1 florí i 30 monedes de coure; els vidriers de perles de rosari, 1 florí, i els ajudants, 30 monedes de coure.¹⁷⁸

El mes de juliol es va produir en el lloc del futur edifici un lamentable conflicte. Els delegats de la cambra de Bakar varen pertorbar els treballs de preparació amb la finalitat d'endarrerir o impedir l'inici de l'obra. El marquès de Rialp va ser immediatament informat d'aquesta irregularitat i el mateix mes, el 16 de juny de 1728, va rebre la carta amb la resolució satisfactòria en què la Cambra de Graz reconeixia la propietat i els límits de les seves tres possessions.

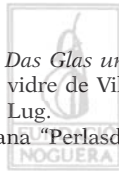
A partir d'aquell moment, el treball preparatori va continuar sense parar i al final de l'any 1728, d'acord amb les recomanacions, Rialp va nomenar el primer director de la futura fàbrica de vidre. El director nomenat va ser el pastor Francesc Bassi. Ramon Frederic va determinar les instruccions exactes de com havia de realitzar la seva activitat en una fàbrica de vidre i, d'altra banda, la manera de fer front als nous nous, instruccions que Benzoni va enviar el 14 de desembre de 1728 des de Viena, formulades de la manera següent: «Instruzioni per il Molto Reu(eren)do Sig(no)r Don Francesco Bassi per la Capellania ed Inspezione della Vetrara di Cernilug».¹⁷⁹

Les instruccions eren les següents:

- 1) Ja que els operaris nous són la major part de Bohèmia i no entenen gaire bé la llengua del lloc, el pastor haurà de fer cada dia festiu, abans o després de la missa, un sermó per recordar els temes més importants com l'Evangeli, allò con-

178. Ídem, p. 331; J. R. VÁVRA, *Das Glas und die Jahrtausende*, Praga, Artia, 1954. Aquest autor afirma que la fàbrica de vidre de Vilana-Perlas es va instal·lar a Slavonski, a prop de Brod na Kupi, i no a Crni Lug.

179. Miroslava DESPOT, «Staklana "Perlasdoj"...», p. 331.

cernent a la salut, a la convivència, etc. i se'ls administraran els Sants Sagraments.

- 2) Ha de procurar un bon ordre entre els operaris i evitar qualsevol disputa que pogués sorgir per qualsevol malentès.
- 3) Haurà de portar un estat de comptes del vidre, que els operaris del vidre li hauran lliurat. L'inspector Verneda i el governador de Brod na Kupi decidiran i consideraran els enviaments oportuns que s'hagin de fer, alguns per transport fluvial.
- 4) Haurà de portar un control econòmic, tant dels pagaments als operaris com de les despeses per la fabricació del vidre. Es lliurarà cada mes a l'inspector Verneda perquè pugui disposar dels diners en efectiu per fer els pagaments.
- 5) Haurà de controlar la tala d'arbres i el correcte tractament de les cendres, que l'inspector Verneda haurà de comprovar.
- 6) Informar de sobre qualsevol atemptat a l'inspector Verneda i ell dirà com actuar. Haurà d'informar Perlas de tant en tant del progrés de la fàbrica, de la quantitat de vidre i de qualsevol altre tema que l'afecti, etc.

A principi de l'any 1729, la construcció de la fàbrica de vidre estava en marxa i Benzoni ja feia les negociacions més concretes sobre els possibles compradors del producte. Ramon Frederic i Benzoni havien d'organitzar la distribució del material produït i el seu transport a través del riu.¹⁸⁰

Rialp havia de pensar en l'allotjament dels nouvinguts, projectant un nou assentament. Vilana-Perlas projectà un petit nucli d'habitatges unifamiliars vora la fàbrica que rebé el nom de Perlasdorf o poble d'en Perlas.¹⁸¹ El 23 d'abril de 1729 s'envià una carta al governador de Brod na Kupi informant de la proposta.

S'informà que el mestre vidrier, acompanyat de quinze persones, arribaria de Bohèmia per posar en marxa la fàbrica de vidre de Crni Lug. Era necessari acomodar aquesta gent i per aquest motiu el governador va rebre de l'inspector Antoni Verneda el projecte de construcció d'uns allotjaments al costat de la fàbrica de vidre. El projecte proposava la construcció de tres o quatre barraques o casetes de fusta d'un únic espai. Cada caseta allotjaria una cuina perquè cadascuna d'elles pogués servir a una família, ja que alguns dels treballadors arribarien

180. Ídem, p. 333.

181. Ídem, p. 334.

amb la seva família. El projecte preveia deixar un espai exterior adjunt a cada caseta per a un hort o un petit estable del qual es poguessin servir. Verneda havia d'exposar les intencions al governador de Brod na Kupi, però el governador s'havia d'entendre amb el pastor Francesco Bassi, futur director de la fàbrica de vidre, per evitar qualsevol confusió o malentès.

Podschneider va escriure a Benzoni exposant que no es podia fer càrrec de la fàbrica quan aquesta entrés en funcionament. El nou mestre vidrier seria Adam Korgas.

En els mesos següents, Benzoni des de Viena, des de la distància, feia esforços sobrehumans per aconseguir al més aviat possible l'obertura de la fàbrica de vidre. Ell esperava poder posar-la en funcionament el mes de juny, com a molt tard el juliol de 1729, però va rebre una desagradable sorpresa. Els treballs avançaven amb lentitud, de manera que l'obertura de la fàbrica s'havia d'ajornar per al mes d'agost. Benzoni expressava obertament la seva desaprovació en una carta enviada a Verneda.

La carta mostrava la sorpresa de Benzoni i de Rialp, ja que es pensaven que faltaven poques setmanes per posar la fàbrica en marxa i ara resultava que no estaria fins a l'agost. Benzoni volia que Verneda inspeccionés correctament les obres per poder donar les explicacions correctes a Rialp, que ja frisava per obrir.¹⁸²

Fou després d'una carta que la principal producció de vidre s'havia de centrar en la fabricació de plaques de vidre. Aquestes plaques prefabricades estarien destinades a tancar les finestres dels habitatges de la regió. Ara bé, els panells de vidre que s'haurien de produir en els propers treballs estarien destinats als mercats estrangers, ja que Croàcia oferia per a aquest producte un mercat feble sense gairebé compradors. El senyor feudal a Croàcia utilitzava el vidre per a exteriors, però la ciutadania i els camperols, en aquella època a Croàcia, protegien les obertures amb draps o paper. L'únic comprador nacional podria ser Rijeka, on ja a començament del segle XVIII hi havia una burgesia rica i pròspera. Rialp pensava que la venda l'hauria d'orientar cap al sud d'Itàlia, concretament cap a Nàpols, ja que, quan encara vivia a Catalunya, ja sabia que la possibilitat de vendre vidre a Nàpols era molt bona.¹⁸³

Finalment, el treball a la fàbrica de vidre va començar la segona quinzena del mes d'agost de 1729. Els vidriers nouvinguts varen co-

182. Ídem, p. 335.

183. Ídem, p. 337.

mençar a treballar, fet que va ser un gran alleugeriment, ja que havien passat uns mesos sense cap salari i els estalvis portats ja s'havien gastat. S'iniciava un futur esperançador per a ells i la fàbrica.¹⁸⁴

Atès que Vilana-Perlas en aquest treball inicial va invertir importants sumes de diners, exposa i demana en una carta a la cambra austríaca l'exempció d'algun tribut, peatges i similars, perquè només d'aquesta manera podria continuar i completar en la seva totalitat els treballs de l'empresa iniciada, que tan profitosa seria per a aquell país. La cambra va atendre la petició de Vilana-Perlas, alliberant-lo de tributs en els propers cinc anys de treball, resolució que entraria en vigor a partir de l'1 d'octubre de 1729.

Després d'aquestes exempcions de tributs, el marquès de Rialp i Benzoni auguraven un gran progrés en el treball del vidre, però les esperances van ser arruïnades a causa dels disturbis provocats entre els treballadors de la fàbrica i la majoria dels vidriers. El mestre vidrier que va substituir Podschneider, Adam Korgas, va resultar ser un home conflictiu, amb poca capacitat o incapacitat per treballar. Vernedava escriure a Benzoni: «Resulta que el Korgas era un farsant, un brivall, que es feia passar per un gran mestre i no era cert.»

Korgas va deixar la fàbrica de vidre de Crni Lug. Benzoni continuava establint correspondència sobre el cas Korgas, rebent notícies desfavorables sobre el treball i les oportunitats a la fàbrica de vidre. A mitjan abril de 1730 varen deixar la fàbrica deu treballadors, de manera que Ramon Frederic va quedar molt afectat per la situació i per la dificultat que comportava trobar nous empleats que poguessin cobrir correctament la feina per fer front als encàrrecs pendents.

Benzoni continuava incansablement informant i executant gestions en nom de Rialp i informava el governador de Brod de la imminent arribada a Perlasdorf d'un nou mestre vidrier de la República Txeca i del nou model de fabricació que proposarien.¹⁸⁵

Per tal de millorar les condicions a la fàbrica de vidre de Crni Lug, Benzoni per pròpia iniciativa plantejà la possibilitat d'orientar la fabricació i la venda cap una nova clientela. El motiu va ser la demanda de Bevilacqua Alexander de Trsrú, que li va demanar, tan aviat com fos possible, la confirmació de la possibilitat de venda de vidre a la fira de Gorizia, així com l'obertura d'una botiga de vidre a Trieste.¹⁸⁶

184. Ídem, p. 338.

185. Ídem, p. 340.

186. Ídem, p. 341.

A finals de l'any 1730 havia d'arribar el nou mestre vidrier, de nom Carlo Voigt de Winterberg. Carlo Voigt havia d'arribar de la República Txeca amb la seva gent a finals d'any per reiniciar el funcionament de la fàbrica. Finalment es determinà que iniciarien la feina per Pasqua. Així, tot i les seves recents males experiències, el marquès de Rialp tenia la intenció d'invertir capital nou per arreglar el forn i lliurar-lo als nous mestres. Ramon Frederic també prometé augmentar els salaris, amb ganes d'atraure els treballadors que encara restaven a la fàbrica.¹⁸⁷

Carlo Voigt havia d'arribar a principi de març de 1731 amb la seva gent per instal·lar-se a Perlasdorf. Benzoni donà les instruccions oportunes per organitzar la benvinguda als nouvinguts. Benzoni també indicà com s'havia de registrar el material que portaven de la seva propietat, com s'havien de fer els primers pagaments i també organitzà l'acompanyament i la instal·lació dels treballadors als seus allotjaments respectius.

Passat Pasqua, la fàbrica tornava a funcionar de ple. Nou mestre vidrier, nova gent i nous auguris per al futur. Però aquest benestar i aquesta satisfacció tampoc no durarien.

El dia 8 de juny de 1731 a Crni Lug va haver-hi una gran inundació. Aquesta inundació va produir la mort d'una dona i molts desperfectes a la fàbrica. Un cop arreglats els desperfectes, Rialp ordenà a Benzoni que emetés una carta en què ordenà l'acompliment àgil dels encàrrecs pendents de plaques de vidre, amb l'objectiu de complir amb els compromisos i poder salvar el funcionament de la fàbrica de vidre. El mes següent, Benzoni aconseguí millors notícies amb la confirmació de noves comandes de Trieste i Nàpols. Nàpols era un bon client comprador de vidre. Les connexions de Rialp i el coneixement de l'entorn napolità varen ser utilitzats correctament i d'una manera favorable per a la fàbrica.¹⁸⁸

El mateix mes de juliol, Benzoni gestionà el transport dels panells de vidre a Nàpols i, a més, informà, que «la seva Excel·lència està inusualment feliç». Després d'aquestes notícies optimistes segueix una darrera carta conservada de Benzoni escrita el 4 d'agost de 1731.¹⁸⁹

El doctor Miroslava Despot creu que la fàbrica va seguir operativa algun temps més i que el seu tancament va venir determinat per diferents factors. El canvi constant de mestres vidriers, el frau del mestre vidrier Korgas o la inundació de l'any 1731 configuraren, entre

187. Ídem, p. 342.

188. Ídem, p. 344.

189. Ídem, p. 347.

altres, un conjunt de situacions totalment desfavorables per al progrés de qualsevol societat. A més, l'any 1733, Ramon Frederic adquirí la possessió a Paasdorf, a la Baixa Àustria. L'interès del marquès de Rialp vers les finques croates, situades a la llunyania, començà a davallar i el seu interès semblà decantar-se per les propietats més properes a Viena. Un altre factor important va ser la pèrdua de Nàpols. L'Imperi, a canvi, rebia Parma i Piacenza. Ara bé, el tipus de necessitats de les noves adquisicions no eren apropiades per al mercat de Perlasdorf i, sobretot, perquè Rialp no hi tenia cap connexió. I per descomptat, no cal oblidar que hi va haver un factor personal. En els últims anys del negoci, Rialp, ja és un home de més de 70 anys i les gestions que afectaven les seves finques de Croàcia les va confiar al seu fill Francesc amb la supervisió o inspecció del seu nebot Antoni Verneda. En els informes de Verneda de l'any 1737 ja no s'informa sobre els negocis de Perlasdorf, el que significa, probablement, que s'interromp el seu funcionament abans d'aquest any 1737. Verneda va seguir gestionant les finques de Croàcia fins a la mort del seu oncle.

Segons el doctor Miroslava Despot, la fàbrica de vidre de Rialp, tot i que tan sols va estar operativa durant pocs anys, mereix ser considerada en el procés de desenvolupament de l'economia a Croàcia en el segle XVIII.¹⁹⁰

A Gorski Kotar, durant el segle XVIII i principi del XIX, hi varen funcionar tres fàbriques de vidre. La primera va ser Perlasdorf, creada per Ramon Frederic Vilana-Perlas, marquès de Rialp, que va obrir a Crni Lug l'any 1728. La segona va ser la creada pel txec Franjo Antun Holub, establerta l'any 1764 a Susiči. La tercera va ser la fàbrica de vidre establerta a Mrzle Vodice fundada per l'empresari francès Michaud i continuada l'any 1807 per Andrija Ljudevit Adamić, comerciant i empresari de Rijeka.

3.4. ETAPA FINAL DE RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA

3.4.1. *Conflictes bèl·lics durant els anys de regnat de Carles VI*

Felip V va ser confirmat rei d'Espanya pel Tractat d'Utrecht l'any 1713, posant així fi a la Guerra de Successió espanyola. Mitjançant la signatura d'aquest tractat, Felip va renunciar a les seves reclamacions sobre els territoris d'Itàlia i els Països Baixos. Amb la intenció de recuperar aquests territoris, l'any 1718 l'exèrcit espanyol va envair l'illa de Sicília, que en virtut del Tractat d'Utrecht havia estat cedida

190. Ídem, p. 348.

al ducat de Savoia. La Quàdruple Aliança entre la Gran Bretanya, França, Àustria i les Províncies Unides es va unir i va lluitar contra Espanya en l'anomenada Guerra de la Quàdruple Aliança (1718-1720).

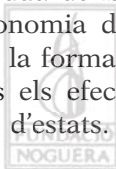
L'any 1720 es va firmar el Tractat de l'Haia. Mitjançant la signatura d'aquest tractat es va posar fi a la Guerra de la Quàdruple Aliança entre Felip V d'Espanya i els regnes de la Gran Bretanya i França, l'Imperi austríac i les Províncies Unides. Per la signatura d'aquest tractat es posà fi a aquesta guerra i Felip V abandonà totalment les seves reclamacions sobre Itàlia, assegurant-se, però, que el ducat de Parma seria succeït pel seu fill Carles (que posteriorment també seria rei de les Dues Sicílies i d'Espanya) a l'extinció de la dinastia Farnese, fet que va ocórrer el 1731 a la mort d'Antoni I de Parma.

En una altra disposició del tractat, el duc Victor Amadeu II de Savoia va acordar intercanviar Sicília per Sardenya amb l'Imperi austríac, per la qual cosa fou coronat rei de Sardenya. Finalment, Felip V va trencar el tractat l'any 1733 durant la Guerra de Successió polonesa, quan les forces espanyoles van envair novament Sicília, sent reconegut Carles de Borbó nou rei del Regne de les Dues Sicílies el 1735. Això va fer perdre definitivament Nàpols i Sicília a Carles VI.

Un altre conflicte bel·ligerant va ser la guerra contra els turcs. La guerra contra els turcs o Guerra Austroturca (1735-1739) va ser el quart conflicte bèl·lic entre l'Imperi rus i l'Imperi otomà. Aliat amb l'Imperi rus va intervenir l'arxiducat d'Àustria des de l'any 1737, fet pel qual també és coneguda com a Guerra Austroturca, una de les guerres Habsburgotomanes.

El Tractat de Belgrad va sancionar la pau entre Àustria i Turquia el 18 de setembre de 1739. Àustria, clara derrotada en el conflicte, es va veure obligada a tornar els territoris guanyats en la Pau de Passarowitz de 1718: el nord de Sèrbia (inclosa la capital, Belgrad) i Oltènia, que va ser restaurada a Valàquia (vassall otomà). El tractat també va fixar la frontera entre ambdós imperis en els rius Sava i Danubi. Com a contrapartida, els Habsburg varen rebre el paper de teòrics protectors de la comunitat cristiana en l'Imperi otomà (*millet*), cosa que no va agradar gens la seva aliada Rússia, ja que també ambicionava el títol.

Després de la Pau de Westfàlia de 1648, es va iniciar el declivi de l'Imperi. Va suposar la pèrdua de la major part del poder real de l'emperador i una major autonomia dels tres-cents cinquanta estats resultants, permetent fins i tot la formació d'aliances amb altres estats de forma independent. A tots els efectes, el Sacre Imperi Romà va passar a ser una confederació d'estats.

Després de la mort de Carles VI (1711-1740), l'Imperi es va veure sacsejat per una crisi que va posar en evidència la seva decadència final. L'aparició de Prússia sota el regnat de Frederic II el Gran i les successives guerres: Successió austríaca i dels Set Anys, serien les més importants.

Finalment, el 6 d'agost de 1806, l'Imperi desapareixia formalment quan el seu últim emperador Francesc II (des de 1804, emperador Francesc I d'Àustria) renunciava, després de la derrota militar a les mans de l'exèrcit francès de Napoleó. Els successors de Francesc II van continuar titulant-se emperadors d'Àustria fins al 1918.

Després de la unificació d'Alemanya com un estat nació el 1871, el Sacre Imperi Romanogermànic va passar a conèixer-se com a Primer Reich. L'Alemanya nazi va passar a referir-se a si mateixa com a Tercer Reich, comptant l'Imperi de 1871 com el segon per d'aquesta manera vincular-se amb un passat idealitzat i presentar-se a si mateixa com a continuïtat d'un ens de tradició ancestral.

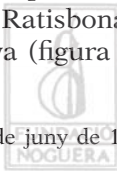
Així doncs, veiem com els diferents conflictes bèl·lics de la primera meitat del segle XVIII varen minar les dècades de regnat de Carles VI, en les quals va estar sempre acompanyat del seu secretari i conseller personal, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa.

3.4.2. Defunció de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa

Ramon Frederic Vilana-Perlas morí el 5 de juny de 1741, als 78 anys d'edat, afectat de la febre hèctica, probablement produïda per tuberculosi. La seva esquela va sortir publicada al *Wienerisches Diarium* del 7 de juny de 1741. En el redactat de l'esquela, a Ramon Frederic se li reconeixen els títols de marquès de Rialp, comte del Sacre Imperi, magnat del regne d'Hongria i senyor d'Ozalj, Brod i del castell de Grobnik, així com de conseller personal de Sa Majestat¹⁹¹ (figura 18).

Ramon Frederic, seguint la voluntat establerta en el seu testament, va ser enterrat a la Schottenkirche —església dels Escocesos— de Viena, que forma part del conjunt de la Benediktinerabtei unserer Lieben Frau zu den Schotten in Wien, també conegut com a Schottenstift, abadia fundada l'any 1155 pels monjos benedictins irlandesos que varen ser conduïts a Viena per Enric II, anomenat també amb el sobrenom de Jasomirgott des del segle XIV. Aquests monjos provenien del monestir de St. Jakob de Regensburg o Ratisbona, ciutat situada a l'actual estat federat de Baviera, a Alemanya (figura 19).

191. *Wienerisches Diarium*, 7 de juny de 1741, any 1741, núm. 45, p. 480.

Ara bé, la tomba del marquès de Rialp, actualment no està localitzada en aquest temple. L'arxiu del conjunt, el Schottenstiftarchiv, conserva diferents catàlegs o llibres de registre de les tombes de la Schottenkirche, el més antic del quals data de l'any 1774. En aquest antic manuscrit, la tomba de Vilana-Perlas ja no figura inscrita o anotada. Segons afirma el director de l'arxiu, el senyor Maximilian Alexander Trofaier, això no significa que Ramon Frederic Vilana-Perlas no hagués estat enterrat a la Schottenkirche, sinó que, a l'any 1774, la tomba ja no estava identificada com a tal. Aquest fet, segons confirma el mateix Maximilian Alexander Trofaier, no és gens inusual.¹⁹²

Si la tomba no es conservava en el lloc, però el nostre personatge havia estat enterrat en aquest temple, considerava necessari localitzar el registre de la seva defunció i enterrament per poder confirmar si veritablement s'havien acomplert les seves últimes voluntats.

Efectivament, el llibre d'òbits confirma que Ramon Frederic va morir el dia 5 de juny de l'any 1741 i que va ser enterrat a la Schottenkirche.

En el foli 153 del llibre d'òbits dels anys 1737 a 1744 es troba el registre de la defunció i enterrament de Ramon Frederic Vilana-Perlas. Vilana-Perlas va morir a la seva casa de camp a l'edat de 78 anys. El registre anota que l'excel·lentíssim Ramon, marquès de Rialp, era un home de bona casa, «d'alt i bon bressol» i conseller de Sa Majestat l'emperador. El seu enterrament va costar 370 xílings i 15 *kreuzer*. Un enterrament extremament car si es comprova que el preu mig d'un enterrament en aquell període era de 15 xílings aproximadament, havent-hi molts enterraments de 4 xílings i molts altres també de 30 o 45 xílings, essent un enterrament de 180 xílings el que se li apropa més. També es pot afirmar que Ramon Frederic va ser una persona longeva, ja que en el mateix llibre d'òbits tan sols un home mort als 81 anys el supera en edat.

Ihro Excellenz den hoch- und wohlgebornen seligen Raymundum Marchesen Perlas etc. weyland der Römisch Kaiserlichen Mayestät wirklicher geheimber Rath in seiner Behausung untern Landhaus alt 78 Jahre ... 370 Schilling 15 Kreuzer¹⁹³ (figura 20).

192. Schottenstiftarchiv. Kataloge der Grabmäler in der Schottenkirche. 1774.

193. Unsere Liebe Frau zu den Schotten. Pfarramtarchiv. Sterbebuch Zeitraum 1737-1744 —Llibre d'òbits, període 1737-1744—, f. 153. Signatura 03-07. Els llibres de registre de la Schottenkirche estan penjats en un portal *on-line* anomenat *Matricula* dins ICARUS (International Centre for Archival Research): <<http://www.matricula.data.icar-us.eu/php/main.php>>.

3.4.3. *Descendència de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa*

Ramon Frederic Vilana-Perlas i Teresa Fàbregues varen tenir deu fills, dos nois i vuit noies, nascuts entre l'any 1692 i 1710 i batejats a la parròquia dels Sants Just i Pastor de Barcelona. Varen néixer sis nenes, fins que l'any 1704 va néixer el primer fill mascle, de nom Francesc, que seria l'hereu.

Recordem que Gertrudis, la primogènita de Ramon Frederic, en casar-se amb Josep de Figuerola i Argullol, comte de Figuerola, esdevingué la comtessa de Figuerola i rebé un dot imperial que més endavant va ser substituït per unes possessions. Aquests feus no li varen portar pocs problemes en ser antigues possessions confiscades per la Corona que li varen ser reclamades en entrar en vigor l'article 9 de la Pau de Viena.¹⁹⁴

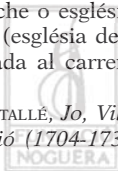
Com que senyorejava els feus de Castel Nuovo i Maierà, en va obtenir dos títols. Nomenada per l'emperador el 25 d'octubre de 1719 comtessa de Castelnovo en el regne de Nàpols, baronessa de Crizacore en 1720 i duquessa de Maierà el 12 de gener de 1726. Gertrudis va ser enterrada a la cripta de l'església de l'orde dels trinitaris, com molts exiliats.¹⁹⁵ Gertrudis va tenir tres fills i una filla: Pau, Ramon, Josep i Gertrudis.¹⁹⁶ La família de Gertrudis no es va veure mancada de problemes econòmics. El 8 d'octubre de l'any 1723, la família demanà a l'emperador una ajuda per assegurar els estudis dels seus fills Ramon i Josep Antoni:

[...] y alientan a procurar abilitarse para en la Carrera, que mas fuere del servicio de V.M. poder sacrificarse en el: a cuyo fin se hallan empleados en la continuación de sus literarias tareas: pero como al mismo tiempo el Padre de los suplicantes dificilmente

194. Heinrich BENEDIKT, *Das Königreich Neapel...*, p. 233.

195. L'església de l'orde dels trinitaris on varen ser enterrats molts dels exiliats, no s'ha de confondre amb l'església de Sant Francesc d'Assís, coneguda també com a església trinitària de Viena per haver estat sota la cura de l'orde dels trinitaris des de 1917. L'església de Sant Francesc d'Assís va ser construïda l'any 1898 i està situada a la plaça de Mèxic, al costat del Danubi. Els monjos trinitaris procedents de Catalunya —també anomenats *Weiss-spanier* (espanyols blancs, per l'hàbit blanc que portaven)—, en arribar a Viena a finals del segle XVII varen construir un convent i posteriorment una església anomenada Dreifaltigkeitskirche o església de la Trinitat, coneguda antigament com a Kirche Zu den Weiss-spaniern (església dels espanyols blancs) i actualment com a Alserkirche. L'Alserkirche està situada al carrer d'Alserstrasse, núm. 17, i és una de les esglésies catòliques de Viena.

196. Sebastià SARDINÉ I TORRENTALLÉ, *Jo, Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704-1734)*, Lleida, Pagès Editors, 2013, p. 38.

podria costear los indispensables gastos que ocurren para conseguir tan honrado intento, recurren a la piedad de V.M.C.C.¹⁹⁷

Maria Antònia era la segona filla, casada amb el comte de Luzan Suelves. Varen tenir un fill anomenat Gaspar.

Maria Ignàsia, la tercera filla o terciogènita, va morir l'any 1721. Maria Ignàsia es va casar amb Juan Vázquez de Vargas, comte de Pinos Puente, marquès de Cabanilles i vescomte de Torres, i varen tenir un fill, anomenat Antoni.

Les filles Francesca i Teresa varen quedar a Barcelona, havent professat com a monges al monestir de Santa Maria de Montsió. Sor Teresa va morir abans de 1733 i sor Francesca va morir l'any 1754, havent estat priora del monestir entre els anys 1744 i 1748.

La seva filla més petita, Maria Josepa, ja era morta l'any 1733. Maria Josepa va ser nomenada comtessa de Somaglia.

El seu fill Carles devia morir a Viena sense descendència, ja que el títol de marquès de Rialp passà a Gertrudis, la filla gran de Ramon Frederic.

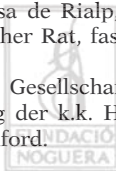
El seu fill gran, Francesc, es va casar amb Maria Josepa de Sinsendorf i varen tenir tres fills: Nicolau, Francesc i Carles. Un renét de Ramon Frederic, anomenat Johann, apareix com a propietari de la finca de Paasdorf a la Baixa Àustria l'any 1810. El seu renét Johann es va casar el 8 de febrer de 1781 amb Josepha de Reichgraf von Gaisruck, filla de Karl Reichsgraf von Gaisruck i de Francesca Freiin Raiiber von Plankenstein.¹⁹⁸

Maria, la segona filla de Ramon Frederic, va morir albat l'any 1708 i Paula, nascuda el mateix any 1708, no es té constància que viatgés a Viena amb els seus pares, ni tampoc no apareix al testament ni a cap dels documents localitzats.

Així doncs, es comprova com dels deu fills que va tenir el matrimoni dues filles, Francesca i Teresa, varen quedar monges a Barcelona, dues filles haurien mort albat o molt joves abans de marxar cap a Viena i Maria Ignàsia i Maria Josepa varen premorir el pare a l'exili. Gertrudis, Maria Antònia, Carles i Francesc seran els fills que viuran més anys, però probablement Carles va morir abans que els

197. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp, traducció del document conservat al Haus-, Hof-, und Staatsarchiv. Spanischer Rat, fascicle 3, traducció feta per Oscar Mitis el 25 de maig de 1921.

198. Heraldisch-Genealogische Gesellschaft «Adler»: *Jahrbuch der K.K. heraldischen Gesellschaft «Adler»*. Selbstverlag der k.k. Heraldischen Gesellschaft. Viena, 1894. Digitalitzat per la Universitat de Stanford.

seus germans o bé va morir sense descendència, ja que el seu títol de marquès de Rialp passà a la seva germana Gertrudis.

3.4.4. *El marquesat de Rialp*

Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa va ser el primer marquès de Rialp. Després de la seva mort es comprova, en determinats documents de l'època, com el seu fill Francesc i posteriorment al seu nét Francesc de Paula Vilana-Perlas i Sinzendorf, residents a l'Imperi, acompanyen el seu nom amb el títol de marquès de Rialp.¹⁹⁹ Es perd el rastre del títol i no és fins al segle xx que queda totalment rehabilitat.

Manuel de Figuerola-Ferretti i Martí, nascut a Reus l'any 1876, rebrà del rei Alfons XIII el reconeixement del títol de segon marquès de Rialp el dia de Sant Jordi de 1923.²⁰⁰

Manuel de Figuerola-Ferretti i Martí era fill de Lluís de Figuerola-Ferretti i de Carme Martí i Sallent i nét de Pau de Figuerola i Agustí, casat amb Paula Ferretti del Alcázar (a partir d'aquest enllaç, el cognom Figuerola anirà sempre acompanyat del de Ferretti). Pau de Figuerola i Agustí era fill de Manuel de Figuerola i Fanales i de Maria Teresa Agustí i Guitart, el qual era nét de Gertrudis i besnét de Ramon Frederic. Manuel de Figuerola i Fanales era fill de Pau de Figuerola i Vilana-Perlas i de Francesca Fanales i Miguelis. I finalment, Pau era fill de Gertrudis i de Josep Figuerola i Argullol.²⁰¹

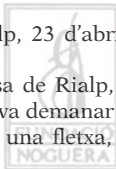
Aquesta branca dels Figuerola varen ser polítics i militars. El fill de Gertrudis, Pau de Figuerola i Vilana-Perlas, va retornar de l'exili i va ser coronel del 2n Regiment de Catalunya. El seu fill Manuel de Figuerola i Fanales va ser tinent coronel d'Infanteria; Pau de Figuerola i Agustí també era militar i va anar a la Guerra de Cuba, on es va casar amb Paula Ferretti. Lluís de Figuerola i Ferretti va néixer a Cuba, va estudiar dret, va ser gentilhome de la Cambra de Sa Majestat Alfons XII i també va participar a la Guerra de Cuba, d'on va retornar ferit.²⁰² El seu fill, Manuel de Figuerola-Ferretti i Martí (Reus, 1876 - Madrid, 1965), va estudiar dret, va ser nomenat conseller d'Estat l'any 1947 i fou delegat del general Franco per al bescanvi de presoners de

199. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp. «Noticia o copia de un papel venido de Alemania».

200. Títol del marquès de Rialp, 23 d'abril de 1923, Arxiu de l'actual marquesa de Rialp.

201. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp, Genealogia de la família Figuerola.

202. En retornar ferit de Cuba va demanar al rei afegir a la part superior de l'escut dels Figuerola un braç travessat amb una fletxa, Arxiu de l'actual marquesa de Rialp.

la Guerra Civil espanyola a Salamanca l'any 1938. Al llarg de la seva carrera diplomàtica va ocupar diferents càrrecs. Amb vint anys ja era agregat diplomàtic, posteriorment va ser secretari de tercera classe al Ministeri d'Assumptes Exteriors, secretari de segona classe a diferents embaixades, secretari de primera classe al Ministeri, membre del tribunal d'exàmens d'aptitud per a l'accés a la carrera diplomàtica, ministre resident, delegat d'Espanya a la V Conferència de Dret Internacional privat de l'Haia l'any 1926 i ministre plenipotenciari de primera classe a diferents llocs, entre d'altres.²⁰³

Així doncs, va ser la descendència de Gertrudis, la filla primogènita de Ramon Frederic, la que va rehabilitar finalment la titularitat i legítima del marquesat de Rialp. Gertrudis de Vilana-Perlas i Fàbregues, muller del primer comte de Figuerola, no va convalidar el títol als Borbó, però el 23 d'abril de 1923 el rei Alfons XIII va rehabilitar el títol de marquès de Rialp a favor de llur quadrinét i segon titular, l'ambaixador Manuel de Figuerola-Ferretti i Martí (figura 21 i 22).

Manuel de Figuerola-Ferretti i Martí, reconegut com a segon marquès de Rialp, es casà amb Maria Concepció Du'Quesne i Montalvo, filla dels marquesos de Du'Quesne i segona néta dels comtes de la casa Montalvo i tenen una filla, María Concepción de Figuerola-Ferretti y Du'Quesne.

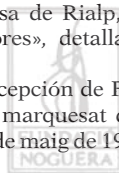
María Concepción de Figuerola-Ferretti y Du'Quesne es va casar amb Ramon Andrés Cuervo y Fernández-Heres. Del matrimoni va néixer, el 8 d'octubre de 1955 a l'Havana, María Concepción Cuervo de Figuerola-Ferretti, que actualment ostenta el títol de tercera marquesa de Rialp.²⁰⁴ El 5 de maig de 1967, Francisco Franco Bahamonde, cap de l'Estat espanyol, va atorgar la carta de successió del títol de marquès de Rialp a María Concepción Cuervo de Figuerola-Ferretti.²⁰⁵

La tercera i actual marquesa de Rialp, descendent del nostre personatge per via dels Vilana-Perlas i Figuerola, es va casar el 3 d'octubre de 1979 amb Francisco de Monteverde y Benítez de Lugo, arquitecte superior, cavaller de l'orde d'Alcàntara i de la Gran Creu d'Honor i Devoció del sobirà orde militar de Malta. El matrimoni ha tingut dos fills: María Concepción i Francisco.

203. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp, «Don Manuel de Figuerola-Ferretti y Martí. Ministerio de Asuntos Exteriores», detallat currículum del que va ser el segon marquès de Rialp.

204. La seva mare, María Concepción de Figuerola-Ferretti i Du'Quesne va morir quan ella tenia 9 mesos i el títol del marquesat de Rialp va passar directament a ella.

205. Títol marquès de Rialp, 5 de maig de 1967, Arxiu de l'actual marquesa de Rialp.

María Concepción de Monteverde y Cuervo, nascuda el 5 de maig de 1981, és llicenciada en enginyeria de telecomunicacions per la UPM i ostenta actualment el títol de comtessa de Santa María de Loreto. El seu germà, Francisco Monteverde y Cuervo, va néixer el 6 de febrer de 1986, és arquitecte superior i ostenta el títol de marquès d'Arcos.

La família de l'actual marquesa de Rialp és una família de llinatge aristocràtic que resideix a Madrid i que conserva per consanguinitat la titularitat del marquesat de Rialp.

IMATGES. PART PRIMERA
RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA

1a. Cal Tina. Carrer Major, núm. 29-31, a Oliana —pintada de blanc— i casa veïna del carrer Major, núm. 33. Els dos immobles componien l'antic conjunt de Cal Tina Carreres i anteriorment la Casa Vilana Perles.

1b. Cal Betriu a Perles.
Fotografia MCT.

1c. Cal Vilana a Perles.
Fotografia MCT.

2. Finca al carrer del Regomir, núm. 11-19, a Barcelona. Façana principal amb el portal d'accés barroc en primer pla. Fotografia MCT.

3. Torre Sabastida a Sant Andreu de Palomar.
Fotografia extreta del llibre *Les masies de Sant Andreu de Palomar*. Autor desconegut.

4. Can Buxó a Sant Esteve de Ripollet. Aquesta finca es correspondria amb l'antiga finca del Mas Maymó. Fotografia Albert Esteves, 2010.

5. Escut del marquès de Rialp
Imatge extreta del llibre *Jo, Vilana Perles*.

6. Escut d'armes del comte del Sacre Imperi Romanogermànic —SIR—, Ramon Vilana-Perlas, marquès de Rialp. A partir de la descripció de l'escut continguda en el document de l'atorgament del títol, Ernest Luch va indicar el color corresponent a cada part de l'escut i Maria Teresa Llavall i Codina va donar color a una còpia de l'original. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp.

7. Corblischen Haus. Johannesgasse, núm. 7, de Viena. Residència de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa l'any 1719. Actualment conegut com el Palais Corbelli-Schoeller. Fotografia Palais Corbelli-Schoeller. Wikipedia.

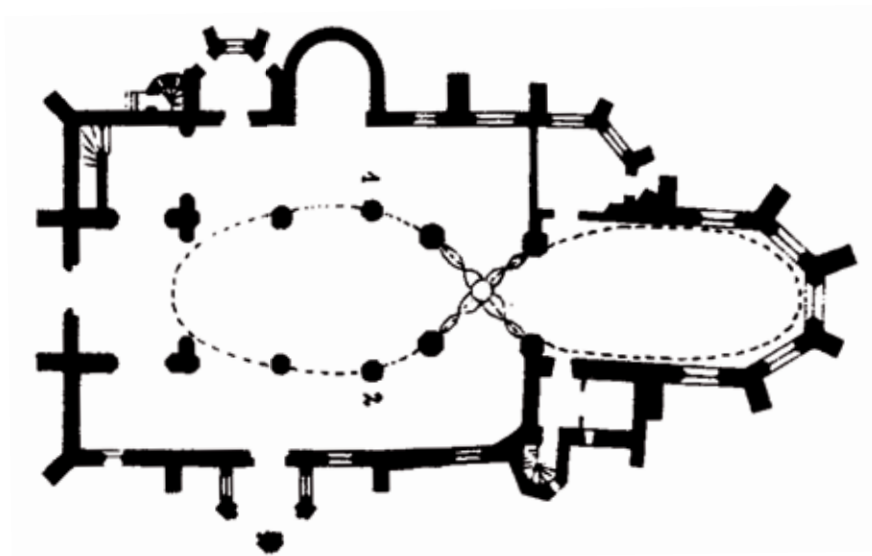
8. Palau Caprara. Wallnerstrasse, núm. 8, de Viena. Seu del Consell d'Espanya.
Fotografia MCT.

9. Domini de Paasdorf, a la Baixa Àustria. Àustria,
Fotografia Ansichtskartenhandel Harald Lehenbauer. Schloss Paasdorf b. Mistelbach.

10. Castell de Grafenegg, a la Baixa Àustria. Àustria.
Fotografia Schloss Grafenegg. Wikipedia.

11. Església de Brunn am Gebirge, a la Baixa Àustria. Àustria. Planta i façana lateral.
«Liste der denkmalgeschützten Objekte in Brunn am Gebirge».
Fotografia de Karl Gruber.

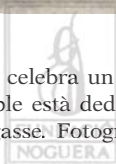

12. Biedermannsdorf. Perlashof amb l'església parroquial al fons, amb la façana principal a la Perlasgasse o carrer d'En Perlas. Al costat de l'església, la placeta d'accés a Perlashof està presidida per una escultura que representa l'escut d'armes del comte Ramon Vilana-Perlas, marquès de Rialp. Imatge pintada pel pintor Makram Khalil que, segons l'autor, correspon al marquès de Rialp, situada a l'interior del temple.

Fotografies MCT.

13. Biedermannsdorf. Per Nadal se celebra un mercat d'Advent en el Perlashof. El carrer principal que estructura el poble està dedicat al nostre personatge, amb el nom de Perlasgasse. Fotografies MCT.

14. Castell d'Ozalj. Croàcia.
Fotografia www.mojahrvatska.hr.

16. Castell de Grobnik. Croàcia.
Fotografia www.skyscrapercity.com.

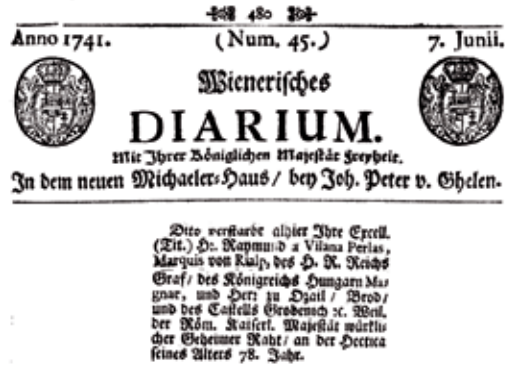

15. Brod na Kupi o Brod sobre la riera Kupica. Croàcia.
Fotografia www.croatiavacationdestination.com.

17. Localització de les possessions de Ramon Frederic Vilana-Perlas a Àustria i Croàcia. MCT.

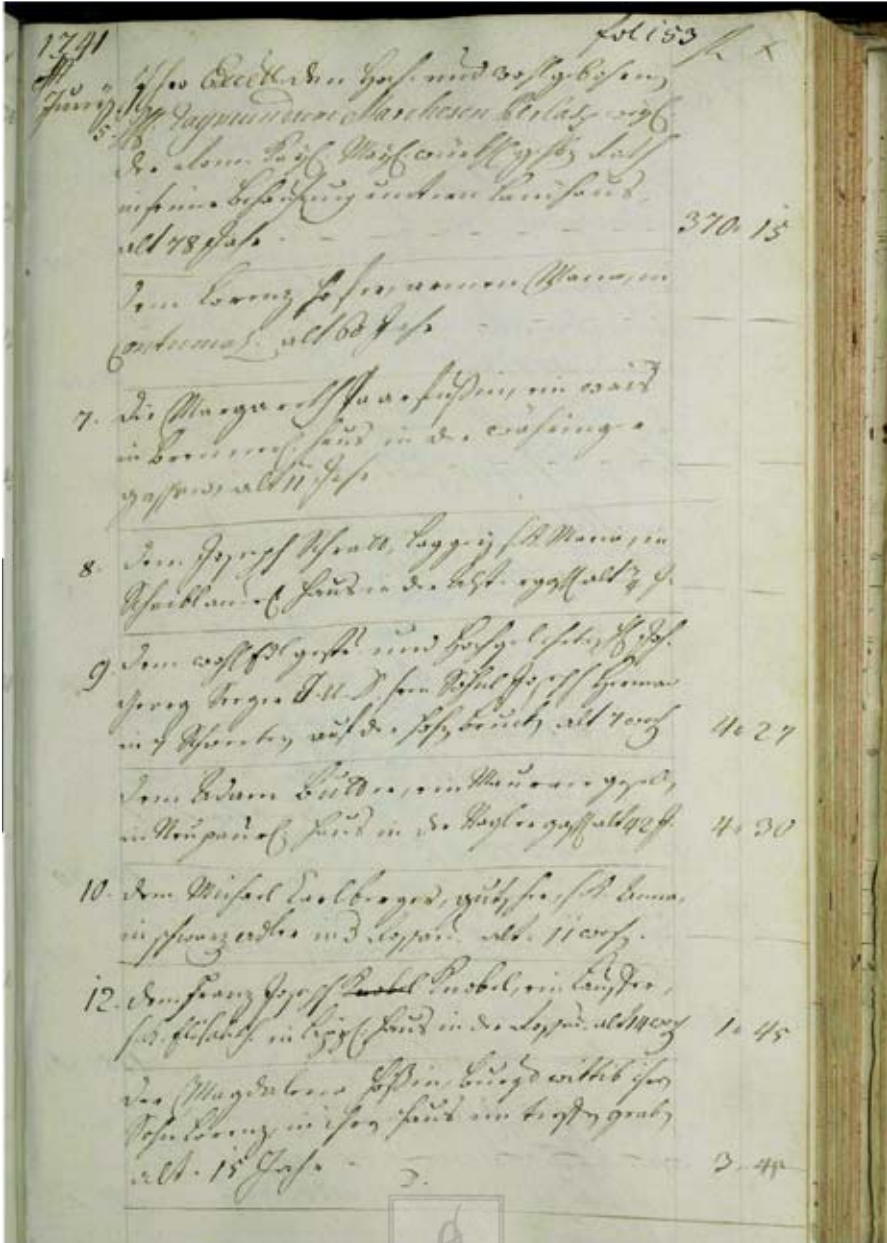

18. *Wienerisches Diarium*, del 7 de juny de 1741, que conté l'esquela de la defunció de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa.

19. Schottenkirche o església dels Escocesos de Viena.
Fotografia www.panoramio.com.

20. Llibre d'òbits dels anys 1737 a 1744 de la Schottenkirche. Foli 153. Registre de la defunció i enterrament del nostre personatge.

21. Miniatura pintada a mà amb la imatge de Gertrudis Vilana-Perlas, filla primogènita de Ramon Frederic. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp.

22. Manuel de Figuerola-Ferretti i Martí. 2n marquès de Rialp. Arxiu de l'actual marquesa de Rialp.

PART SEGONA
EL REGOMIR DE BARCELONA

1. LA FINCA DEL CARRER DEL REGOMIR, NÚM. 11-19, DE BARCELONA

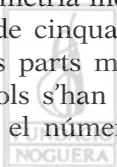
1.1. CONSIDERACIONS PRÈVIES

Abans d'iniciar aquesta segona part del llibre crec oportú fer un conjunt de consideracions que ajudaran a entendre alguna decisió presa en el redactat i també posicionaran el lector sobre els treballs d'estudi que han precedit aquesta publicació.

Tal com s'ha indicat al principi del llibre, la part segona s'origina a partir del contingut d'un dels capítols de la meva tesi doctoral, llegida el juny de l'any 2007. La finalitat d'aquell capítol era mostrar com el document notarial pot aportar una informació d'un gran valor a l'hora d'analitzar i interpretar la complexitat de les arquitectures històriques. El creuament de la informació continguda en el document de protocol amb les altres fonts d'informació, siguin escrites, gràfiques o construïdes, possibilita una interpretació de l'arquitectura que permet descobrir antigues formes i funcions desfigurades o gairebé imperceptibles amb el pas del temps.

La tesi doctoral va dedicar un dels seus apartats a analitzar la casa del carrer del Regomir, núm. 11-19 atesa la grandària, la complexitat i l'antiguitat que mostrava. El fet que l'autora de la tesi tingués en aquell temps el despatx professional a la mateixa finca va ser el que va fer acabar de determinar aquesta decisió.

La tesi doctoral es presenta en dues parts enquadernades per separat, una part escrita i una part gràfica o annex que comprèn tota la planimetria històrica i la planimetria inèdita elaborada per l'autora del treball. Aquest annex consta de cinquanta-dos plànols amb l'objectiu de complementar les diferents parts metodològiques exposades en el treball. Alguns d'aquests plànols s'han inclòs en aquesta publicació i s'ha estimat oportú respectar el número que els identifica a l'annex

gràfic de la tesi. Aquesta decisió facilita al lector la possibilitat de poder complementar la recerca de la casa del Regomir, presentada en aquesta segona part del llibre, amb un coneixement més exhaustiu del barri, inclòs en el redactat de citat treball. La correlació numèrica dels plànols facilita la possible lectura complementària dels dos documents.

L'immoble estudiat va ser la residència de la família Vilana-Perlas, però mai no va tenir la qualificació de palau. Com veurem, era una residència que es va anar configurant per la successiva agregació de finques veïnes amb l'objectiu de donar resposta a les necessitats d'espai dels seus residents. Tot i que, finalment, mitjançant una gran reforma aquesta residència familiar va arribar a lluir les característiques d'un autèntic palau barroc del segle XVIII, mai no va ser documentada com a tal, i menys fent referència a la família del nostre personatge, ja que poc després, amb l'exili dels seus il·lustres residents, es va iniciar la seva ràpida transformació i desfiguració. Per aquest motiu, l'immoble estudiat residència de la família Vilana-Perlas al carrer del Regomir de Barcelona serà anomenat en aquest treball com a Casa Vilana-Perlas.

En aquest apartat cal fer esment, d'una manera molt peculiar, al treball realitzat pel periodista i arquitecte Albert Garcia Espuche. El punt d'arrencada de la recerca presentada mitjançant el protocol notarial va ser l'estudi publicat l'any 2003 per Albert Garcia Espuche sobre la finca del Regomir, núm. 11-19, residència que la família Vilana-Perlas va posseir en aquest carrer. Garcia Espuche va realitzar el seu treball basant-se en la documentació dels Arxius de Protocols dipositats al Col·legi de Notaris de Catalunya. L'article va ser presentat sota el nom «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder» en el núm. XXI de la publicació *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*.¹ El treball realitzat per Albert Garcia Espuche va permetre disposar d'una informació valuosíssima com a punt d'arrencada, per poder accedir directament als documents citats en el seu treball i poder alhora facilitar la recerca i accés a molts d'altres.

1.2. ANTECEDENTS DE LA FINCA

La construcció identificada com la finca del carrer del Regomir, núm. 11-19, configura una part important de la morfologia del carrer del Regomir fora muralla, al peu del seu antic portal.

1. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, núm. XXI, Barcelona, Col·legi de Notaris de Catalunya, 2003, p. 267-319.

Aquesta finca, que apareix amb una imatge homogènia des del carrer, constitueix l'estructura més complexa d'aquesta via i atresora un conjunt de situacions estructurals que han contribuït a configurar l'especificitat històrica i arquitectònica del lloc (figura 23).

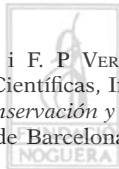
L'any 1947, Ainaud, Gudiol i Verrié, en anomenar la finca del Regomir, núm. 11 (actualment 11-19), fan referència al portal barroc de l'entrada, únic entre el decoratiu barcelonès, i a un petit relleu que representa un nen despullat que, segons ells, es podia percebre sota el copiós encalçament del pati i que correspondria a una factura de bon art renaixentista.²

Adolf Florensa i Ferrer, quan era arquitecte conservador de la ciutat antiga, va intervenir a la finca del carrer del Regomir, núm. 11-19. La publicació *Conservación y restauración de monumentos históricos* (1954-1962), publicada per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1962, fa referència a aquesta obra. Florensa, en el seu escrit, destaca l'original portal barroc d'entrada a la finca que, segons l'autor, sembla més de factura madrilenya que catalana (figura 24a).

Tal com descriu la publicació, el mur de la façana de la finca s'havia desplomtat, els muntants del portal mostraven una inclinació alarmant i la porta, ja baixa d'origen, restava enfonsada atesa l'elevació de la rasant del carrer. La reparació va ser considerada delicada i la va realitzar l'Ajuntament. La porta es va desmuntar i es va tornar a encaixar a plom i més alta, recuperant, segons l'autor, la seva solidesa i millorant-ne les proporcions (figures 24b i 24c). Al mateix temps es va escatar la façana i va aparèixer sota l'arrebossat un edifici de finals del segle XIII o principi del següent que, segons Florensa, havia disposat de dues torres i, entre elles, una porxada alta. Florensa descriu la porxada o galeria amb pilars rectangulars, no octogonals com segons ell serien sempre a partir del segle XIV. Segons l'autor, era l'única casa trobada fins aleshores a Barcelona que presentava la doble torre, mentre que la composició d'una torre i porxada va ser molt corrent del segle XIII al XIV. Al costat de l'edifici amb les dues torres hi ha un altre cos que es perllonga pel carrer del Correu Vell i que, com el primer, presenta restes de finestres gòtiques. La porta d'entrada a la finca, segons Florensa, devia d'ésser de punt rodó fins a ser substituïda pel portal barroc a finals del XVII o principi del XVIII.³

2. Joan AINAUD, Josep GUDIOL i F. P. VERRIÉ, *La ciudad de Barcelona*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto Diego Velázquez, 1947, p. 339.

3. Adolf FLORENSA i FERRER, *Conservación y restauración de monumentos históricos* (1954-1962), Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1962, p. 29.

Les dues torres, en realitat, tal com comprovarem, corresponien als dos antics casals amb façana al carrer del Regomir.

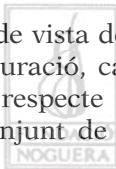
Albert Garcia Espuche, en el seu treball abans citat, se centrava en descriure la persona, la família i l'entorn de Ramon Frederic de Vilana-Perlas i Camarasa, notari, doctor en drets i ciutadà honrat de Barcelona, que va esdevenir un dels austriacistes de més relleu i que ocupà el càrrec de secretari d'Estat de Carles III, l'arxiduc, tal com s'ha presentat a la part primera d'aquest treball. Els Vilana-Perlas, des de final del segle XVII fins a principi del XVIII, varen habitar una casa al carrer del Regomir cantonada amb el Correu Vell, edifici que actualment s'identifica amb els núm. 11-19 o 13 i que presenta una imatge homogènia, configurant la major part de la galta esquerra de la baixada del Regomir. Aquest estudi representa una primera aproximació a l'arquitectura de l'indret a través de documents dels Arxius de Protocols. Les dades aportades per Garcia Espuche provenen majoritàriament de documents de venda, capítols matrimonials, testaments, registres o inventaris existents en els Arxius de Protocols.

Garcia Espuche escriu que en l'edifici que fou casa de Vilana-Perlas, anomenada casa Perlas, a principi del segle XVIII, és fàcil apreciar una barreja d'elements arquitectònics medievals i d'èpoques posteriors; tot plegat dona peu a la complexitat de l'immoble fruit de successives reformes i, sobretot, de l'addició original de tres edificis o unitats diverses com veurem en el pròxim apartat (figura 25).

Segons l'autor, la casa del Regomir no era, al principi del segle XVIII, una residència conservada com una unitat des de l'edat mitjana, sinó el resultat complexíssim de diverses sumes d'edificis. L'autor segueix afirmant que, després del 1714, la casa no va deixar de patir modificacions, totes força desafortunades, que fan encara més complex reconstruir la seva història, afegint que la casa aviat va ser subdividida i ampliada en altura, fruit del procés de densificació que començà després de l'enderroc del 17% dels habitatges de la ciutat per aixecar la Ciutadella. Després de l'11 de setembre de 1714, José Patiño, intendent general i personalitat borbònica de primer rang, va ocupar la casa Perlas, abans d'instal·lar-se al palau del comte de la Rosa, al carrer Ample, en un acte d'un simbolisme evident. Vilana-Perlas no va poder tornar a la Ciutat Comtal, però ens va deixar la casa del carrer del Regomir.

Garcia Espuche, en acabar el seu article, escriu:

En tot cas, des del punt de vista de l'explicació històrica i des del punt de vista de la restauració, cal considerar tots els moments històrics amb el mateix respecte i interès i valorar en les cases de Barcelona, i en el conjunt de l'estructura física de la ciutat,

les complexes petjades que hi ha deixat, durant segles, l'acció dels seus habitants.⁴

L'estudi exhaustiu d'aquesta estructura des del punt de vista arquitectònic, funcional i constructiu configura la part segona d'aquesta publicació.

1.3. LES TRES UNITATS QUE CONFIGURARAN LA GRAN RESIDÈNCIA DEL SET-CENTS

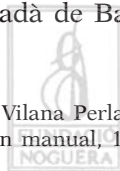
Ramon Frederic Vilana-Perlas i Ribes, el pare del nostre personatge, s'instal·la per primera vegada al barri del Regomir amb la seva família l'any 1671. El comte de Robres i la comtessa de Montagut, estableixen en emfiteusi el 15 de maig de 1671 a Ramon Vilana-Perlas i Ribes dues cases contigües situades al carrer del Correu Vell, lloc identificat actualment amb la parcel·la número 3 de la via.⁵ Aquest conjunt era format per dues cases, una de gran i l'altra més petita, bastides a l'espai que ara ocupa un edifici de factura posterior, emplaçat entre la casa que fa cantonada amb el carrer del Regomir —el casal estudiat— i el carreró que porta a l'interior d'illa, prolongació del carrer d'en Groc. Les cases eren propietat de Bernat Agustí López de Mendoza Pérez del Pomar i Ponts, comte de Robres i de Montagut, baró de Sangarren, com a usufructuari de la seva dona, Caterina Salvà i Ponts, comtessa de Montagut.

Bernat Agustí López de Mendoza Pérez del Pomar i Ponts, comte de Robres i de Montagut, baró de Sangarrén, habitant de Barcelona, actuant com a usufructuari del dot de la seva esposa Caterina Salvà i Ponts, comtessa de Montagut i aquesta actuant com a propietària, varen fer un establiment a favor de Ramon Vilana-Perlas i Ribes. El comte de Robres realitza, en realitat, dos establiments a Ramon Vilana, corresponents a dues construccions situades en el barri del Regomir sota l'antiga muralla de Barcelona. Els conjunts estaven situats a l'actual carrer del Correu Vell, via que circula des del carrer de Viladecols fins al carrer del Regomir. Els conjunts establerts varen ser substituïts posteriorment per una fàbrica nova i actualment es correspon amb l'edifici número 3 del carrer del Correu Vell.

El primer establiment correspon a la construcció situada a la banda de ponent del conjunt constituïda per dues cases. Els atorgants indiquen que aquest parell de cases les tenen per restitució feta per Miquel Jover, negociant i ciutadà de Barcelona, com a usufructuari, i

4. Albert GARCIA ESPUCHE «Els Vilana Perlas...», p. 319.

5. AHPB. Lluís Fontana, Segon manual, 15 de maig de 1671.

la seva esposa, Elisabet Monpeó, com a propietària segons consta en document autoritzat per Jacint Borràs, notari públic de Barcelona el 5 de febrer de 1676, i en altres títols. El comte indica que les cases eren molt velles, gairebé derruïdes, de manera que la seva major part no disposava de teulada i amenaçaven ruïna si no es restauraven i reparaven. El comte declara no poder fer front a les despeses de la restauració i reparació, pel cost considerable de diners que suposa. Ramon Vilana ofereix al comte donar i pagar un cens anual de 33 lliures i promet invertir 100 lliures en obres dins un termini de cinc anys. Davant cap millor oferiment, el comte estableix en emfiteusi a favor de Vilana-Perlas. Aquest primer conjunt obria dos portals al carrer i disposava d'una bassa al seu interior.

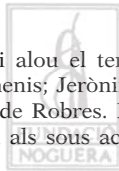
Les cases es tenen per Jerònima de Puig i de Pons vídua de l'honorable Joan Febres, mercader de Barcelona, com a hereva o successora del seu pare, el magnífic Joan Puig de Pons, ciutadà de Barcelona, al cens anual de 3 morabatins bons alfonsins d'or fi i pes recte, pagat a raó de 5 sous per morabatí. Jerònima ho té pels Aniversaris Comuns de la Seu de Barcelona i aquesta com a successora de Gispert Eximenis, difunt, ciutadà de Barcelona, al cens de 8 sous i 4 diners de Barcelona i sota domini i alou de dits aniversaris.⁶

El primer conjunt afrontava a llevant amb el segon conjunt establert, a migjorn amb el carrer públic, a ponent amb els honors dels hereus de Bertran i a nord amb l'eixida o terraplè de l'honorable Onofre Massanés, mercader i ciutadà honrat de Barcelona.

En el segon establiment, el comte de Robres estableix a Ramon Vilana-Perlas unes cases o hospicis que anteriorment havien tingut quatre portals i ara en tenen tres que donen al carrer públic, amb entrades i sortides. El comte té aquestes cases pels Aniversaris Comuns de la Seu de Barcelona i aquesta com a successora de Gispert Eximenis, difunt, ciutadà de Barcelona, al cens de 8 sous i 4 diners de Barcelona i sota domini i alou de dits aniversaris, al cens de 7 morabatins bons alfonsins d'or fi i pes recte. Aquestes cases s'havien agregat configurant una sola unitat.

El comte les té com en el primer establiment, és a dir, per la restitució feta per Miquel Jover, negociant i ciutadà de Barcelona, com a usufructuari, i la seva esposa, Elisabet Monpeó, com a propietària

6. Queda clar que el domini i alou el tenen els aniversaris comuns de la seu, que el varen rebre de Gispert d'Eiximenis; Jerònima el té per ells com a domini mitjà i finalment per aquesta el té el comte de Robres. El cens de Jerònima encara consta en morabatins, i per això el fan el canvi als sous actuals.

segons consta en document autoritzat per Jacint Borràs, notari públic de Barcelona el 5 de febrer de 1676. A més, indica que la comtessa té les cases com a hereva universal de Marianna de Salvà i Setantí, vídua en últimes núpcies de l'il·lustre Miquel de Salvà i Vallseca, regent en el Suprem Consell d'Aragó i senyor del castell del lloc i terme de Santiga, al Vallès; i en primeres núpcies, de Joan Dusay, donzell; i filla de Miquel Antoni Setantí, donzell, domiciliat a Barcelona, i de Mariana.

Aquest segon conjunt, convertit ja en una única casa, afrontava a llevant amb un carreró sense trànsit, actualment identificat com el passatge prolongació del carrer d'en Groc, a migjorn amb el carrer públic, a ponent amb el conjunt abans descrit i a nord també amb l'eixida o terraplè de les honors d'en Massanés.

Aquest primer conjunt habitat per la família Vilana-Perlas serà anomenat a partir d'ara Unitat 1.

El 16 de juliol de 1671, Ramon Vilana-Perlas va vendre a Joan Olivera, habitant de Barcelona, una casa anomenada Casa Nova que Ramon Vilana-Perlas posseïa a la vila d'Oliana, situada al carrer de la Font, pel preu de 800 lliures, amb el pacte que, si en sis mesos no havia satisfet el preu de venda, aquesta es consideraria anul·lada i no feta.⁷ Primer vaig considerar que aquesta casa podia ser la que ja posseïa el seu pare Joan al carrer de la Font i era coneguda com Casa Vilana Perles. Però una venda posterior em fa pensar que Ramon Vilana posseïa dues cases al carrer de la Font i aquesta, tal vegada, no era la Casa Vilana Perles, que actualment coneixem com a Cal Tina, casa natal del nostre personatge.⁸

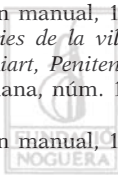
Per fer front a les despeses que suposarà el trasllat al Regomir, veiem que Ramon Vilana, l'octubre de 1671, també treu diners, entre altres, d'un cens de 8 lliures anuals que prové d'unes botigues que posseeix al carrer de la Bòria de Barcelona.⁹ Aquestes botigues, la família les mantindrà tota la vida i configuraran una de les rendes assignades a la seva néta Francesca, filla de Ramon Frederic.

A principi de l'any 1672, moment en què el cap de família estava fermament establert a la capital del Principat, Ramon Vilana té l'oportunitat d'adquirir la casa veïna a la seva que feia cantonada amb el

7. AHPB. Lluís Fontana, Segon manual, 16 de juliol de 1671.

8. JOSEP RIART I PRIOR, *Memòries de la vila d'Oliana, del Bisbat d'Urgell escrites en lo any 1855 per lo Rnt. D. Josep Riart, Penitenciari*, manuscrit dipositat a l'arxiu parroquial de Sant Andreu Apòstol, d'Oliana, núm. 12; el manuscrit va ser editat a Oliana l'any 2000, p. 30 i 149.

9. AHPB. Lluís Fontana, Segon manual, 10 d'octubre de 1671.

carrer del Regomir, un dels principals vials a la Barcelona d'aquella època. El 4 de febrer de 1672, Ramon Vilana-Perlas i Ribes adquireix la casa de la seva veïna Estàsia Ros de Millàs, vídua de Jaume Ros i de Bossos, que, necessitada de diners, la venia en encant públic. L'encant públic de la casa va tenir lloc el 19 de desembre de 1671.¹⁰ El memorial que descrivia l'estat de conservació de la casa venuda a Vilana-Perlas acaba assegurant que, per fer totes les reparacions necessàries per poder «habitar dites cases és forçós gastar una quantitat molt considerable». La descripció del memorial posa en evidència que a la casa no hi vivia ningú des de feia temps i que, en l'estat de conservació en què es trobava, el valor d'adquisició en l'encant públic no podia pujar en excés. El preu va ser de 555 lliures i 3 diners, una quantitat força baixa per un habitatge prou ampli i ben situat a la ciutat de Barcelona.¹¹ Ramon Vilana-Perlas havia tingut abans a veure amb la casa: en efecte, l'11 de març de 1670 es va fer amb un censal de 400 lliures que gravava l'edifici, en aquell moment propietat de Teresa Soler i Monjo, com a hereva de Francesca Gravalosa, vídua del donzell Joan Baptista de Monjo. Aquesta havia comprat la casa, el 1654, a Victòria Boleda i Bertran, vídua del mercader d'Anglesola Joan Boleda, per un preu de 767 lliures.¹²

Aquesta part del conjunt corresponent a l'antiga residència d'Estàsia Ros serà anomenada a partir d'ara com a Unitat 2.

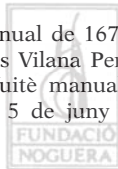
Un cop adquirida la casa de la cantonada, la família Vilana-Perlas hauria de fer obres per unir aquest casal a l'antic conjunt establert al comte de Robres. El nou casal afrontava a migjorn amb el carrer del Correu Vell, a ponent amb el carrer del Regomir, a llevant amb el carreró que menava sota muralla i a tramuntana amb la residència d'Onofre Massanés.

El 2 de març de 1672, Ramon Vilana estableix en emfiteusi part del conjunt de la Unitat 1 al reverend Martí Verdeny, prevere, beneficiat de la seu de Barcelona i abans prevere d'Oliana, actuant aquest com a laica i privada persona. Aquest establiment es fa reservant-se Vilana-Perlas part de la propietat per unir-la a la casa de la cantonada del carrer del Regomir i s'acorden els pactes següents:

10. AHPB. Marià Rufasta, Manual de 1672. 4 de febrer de 1672.

11. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 304.

12. AHPB. Bartomeu Roig, Vuitè manual, 1670, 11 de març de 1670; AHPB, Francesc Reverter, Manual de 1654, 5 de juny de 1654; Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 301, nota 108.

1) Martí Verdeny haurà de fer millores a la part establerta, haurà de fer obres dins d'un termini de cinc anys des del dia present en endavant i invertir-hi 250 lliures, i aquesta inversió haurà de constar per àpoques, albarans o altre document legal.

2) En cas que Martí Verdeny o els seus volguessin vendre, establir, llogar o arrendar les cases establertes o fer qualsevol altre tipus de contracte sobre aquestes, Ramon Vilana-Perlas i els seus tindran prelación o preferència a l'hora d'acceptar i adquirir les cases.

Martí Verdeny prestarà un cens anual de 30 lliures en moneda de Barcelona, pagats el dia 2 de març, fent el primer pagament el dia 2 de març de 1673. En concepte d'entrada de l'establiment, Martí Verdeny ha donat a Vilana-Perlas un capó.¹³

Dos mesos després de la compra de la casa a Estàsia Ros, el 16 d'abril de 1672, trobem que Ramon Vilana ven al noble Lluís Bru una Casa Gran a Oliana, al carrer de la Font, a la part de l'horta o vall. El preu de venda de la casa és de 1.400 lliures.¹⁴ Possiblement la venda es realitza per fer front a la despesa de la compra i reformes del conjunt. Aquesta casa considero que, pel preu i pel qualificatiu de «gran», pot correspondre a la que trobem documentada com a Casa Vilana Perles, situada al carrer de la Font i actualment coneguda com Cal Tina, situada al carrer Major, núm. 29-31.¹⁵

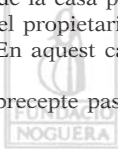
Es faran obres de millora i es comunicaran les dues unitats, les dues primeres cases del comte de Robres i el casal adquirit a Estàsia Ros, i s'obindrà un casal d'unes dimensions i característiques pròpies de la burgesia benestant de la ciutat. Amb aquesta última adquisició, la família Vilana-Perlas ja disposava d'una residència amb accés des d'un dels vials mes senyorívols de la capital, en el bell mig del barri del Regomir, a mig camí entre el port i la plaça de Sant Jaume. Des d'aleshores, la família estaria vinculada a la parròquia dels Sants Just i Pastor, i l'any 1672 ja van fer el compliment del precepte pasqual en aquesta parròquia.¹⁶ Segons la llibreta de comunió, a la casa hi habitaven

13. AHPB. Lluís Fontana, Tercer manual, 2 de març de 1672.

14. AHPB. Lluís Fontana, Tercer manual, 16 d'abril de 1672.

15. Josep RIART I PRIOR, *Memòries de la vila d'Oliana...*, p. 30 i 149. D'altra banda, cal considerar que hi ha la possibilitat que pogués ser el mateix immoble, venut dues vegades. El juliol de 1671 ven una casa anomenada Casa Nova i a l'abril de 1672 ven una Casa Gran. Podia ser que la Casa Nova de la primera venda fos la casa Vilana Perles per diferenciar-la amb «nova» de la casa pairal o familiar anomenada Casa Joan Vilana. Si el comprador no complia, el propietari podia donar per nul·la la venda amb la possibilitat de tornar-la a vendre. En aquest cas, pot ser que la segona venda es fes sota el nom de Casa Gran.

16. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de comunió, Arxivador XLVIII, Any 1672.

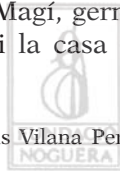
els membres més directes de la família i altres persones que correspondrien als escrivents i al servei. A la casa treballaven normalment tres escrivents allotjats a l'habitatge. Si a les persones amb edat de rebre el precepte pasqual els sumem els quatre fills que el matrimoni ja tenia, Maria Emmanuela d'11 anys, Ramon Frederic de 9, Hipòlita de 6 i Pau de 3, la casa allotjaria una família extensa amb un nombre de persones que l'any 1672, moment en què es va posar en marxa la residència al Regomir, seria de quinze en total.

Aquesta residència serà la que va allotjar la família Vilana-Perlas durant gairebé quaranta anys i on va viure Ramon Frederic i els seus germans gairebé tota la vida, fins que varen haver de partir cap a l'exili.

Els Massanés, veïns dels Vilana-Perlas, varen establir un vincle familiar amb la família del mestre o mentor de Ramon, els Reverter. Salvador Massanés de Ribera, fill d'Onofre i de la seva segona dona Isabel, es va casar amb Teresa Reverter l'any 1676, filla de Francesc Reverter. Al seu torn, la relació dels Vilana-Perlas amb els Massanés fou gran i va resultar encara més estreta per l'afecció comuna a l'arxiduc i en passar a ser les dues famílies veïnes al carrer del Regomir.¹⁷

Durant les pròximes tres dècades, residint a la casa del Regomir, la família pateix canvis importants i el casal va allotjant, a mesura que passen els anys, diferents membres familiars. Recordem que l'any 1676 mor la seva esposa Eulàlia i que l'any 1680 Ramon Vilana-Perlas i Ribes es torna a casar amb Magdalena Bofill. El fill de Magdalena, Francesc Valls, fill del seu anterior matrimoni amb l'adroguer Valls, també passarà a residir al Regomir, on restarà fins a l'any 1695. El germà de la difunta Eulàlia, Sebastià Camarasa, va viure al Regomir fins a la seva mort. Els fills de Ramon Vilana anaven creixent i Ramon Frederic es va anar convertint en un jove que va cursar estudis superiors i que, progressivament, s'anava interessant per la política del país. L'any 1689, Ramon Frederic es va casar amb Teresa Fàbregues i varen residir sempre a la casa del Regomir, als quals si anaven sumant tots els fills que anaven naixent del matrimoni, que varen ser deu, en total. Un cop casades, les dues germanes del pare també varen tenir relació amb la casa. El Regomir va arribar a acollir membres de la família de Serafina, casada amb un Capell, o membres de la família de Pau Castells, casat amb Macianna, tietes de Ramon Frederic. També hi va arribar a residir l'oncle Magí, germà del pare. Els fills de Ramon Frederic s'anaven fent grans i la casa del Regomir també va allotjar

17. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 279.

algun dels sobrevinguts, com ara el marit de la seva filla Gertrudis, casada l'any 1706 amb Josep Figuerola.

Així doncs, durant molts anys, la casa del Regomir, composta per les dues primeres unitats, va anar allotjant un conjunt de gent que anava modificant la seva composició segons les circumstàncies de cada moment.

Durant aquestes dècades, la família va realitzar diferents obres de condiciament i millora a la casa, tal com mostren algunes de les obres registrades. L'octubre de l'any 1679, Ramon Vilana paga per unes reformes a la casa del Regomir; concretament les obres s'haurien fet a la part de la residència que donava al carrer del Correu Vell o, tal com diu el document, al carreró que va del Regomir a la baixada de Viladecols. El manyà Josep Sacó va fer una intervenció de 23 lliures i 6 sous que estaria destinada a adreçar la fusteria de la casa.¹⁸ L'abril de l'any 1692, Ramon Vilana torna a fer obres a la casa, les quals consistiren a arreglar el terrat de la part de la residència que donava al Regomir.¹⁹ L'octubre del mateix any, el manyà Miquel Malos reconeix haver fet una intervenció pel valor de 3 lliures i 10 sous a la casa del Regomir²⁰ i al mes de desembre, el fuster Pau Planes reconeix haver fet una intervenció al Regomir pel valor d'11 lliures.²¹ Aquestes intervencions fetes durant l'any 1692 podrien estar relacionades amb els efectes del bombardeig de 1691 que es va produir a la ciutat durant la Guerra dels Nou Anys.

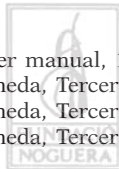
El 20 de juny de l'any 1704, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa pateix un registre a casa seva. La descripció dona una idea prou clara de la casa en aquella època. Ben lluny d'aquell edifici ruïnós que el notari Vilana-Perlas pare havia adquirit l'any 1672 a Estàsia Ros, la casa presentava entrat el segle XVIII els trets característics d'una casa barcelonina d'alt nivell social. L'inventari de la finca, un cop unificades la Unitat 1 i la Unitat 2, redactat en aquest registre del 1704 descriu el casalot en aquell moment. La residència disposava de tres estudis (un dels quals ocupat per una voluminosa biblioteca que disposava de 579 toms o llibres), diversos espais de servei (estable, graner, celler, cuina de les bugades, cambres per a les criades i el lacai, menjador per als criats), sala, sala de l'estrado, menjador, vuit cambres i *apostentos*,

18. AHPB. Carles Garau, Tercer manual, 11 d'octubre de 1679.

19. AHPB. Joan Francesc Verneda, Tercer manual, 8 d'abril de 1692.

20. AHPB. Joan Francesc Verneda, Tercer manual, 25 d'octubre de 1692.

21. AHPB. Joan Francesc Verneda, Tercer manual, 23 de desembre de 1692.

guarda-roba, oratori i terraplè (jardí situat a la part posterior, a l'altura del primer pis).²²

Recordem que aquest any Ramon Frederic és empresonat sota el regnat de Felip V i que serà amb l'arribada de l'arxiduc a Barcelona l'any 1705 quan s'iniciarà la seva vertiginosa ascensió en la carrera política fins arribar a ser nomenat, l'any 1710, marquès de Rialp.

L'any 1709, les obres realitzades fins en aquell moment pels Vilana-Perlas en les dues cases del carrer del Correu Vell, sumades a la resta en «un mateix estar de cases», van quedar regularitzades per Ramon Frederic davant del control de veguer: «Llicència concedida per lo magnífic Sr. Regent la Batllia de Barcelona al Iltre. Sr. Marquès de Rialp Don Ramon de Vilana Perlas.» De fet, més que patir el control, va ser el mateix Vilana-Perlas qui va sol·licitar-lo, per tal que quedés clar quines obres s'havien fet fins aleshores (tal com era habitual en els permisos d'obres que consten en la documentació de l'Arxiu del Veguer) i, lògicament, per diferenciar-les d'aquelles que pensava fer immediatament. Així, entre altres coses, segons afirma Albert Garcia Espuche, ningú podria pretendre cobrar més treballs dels portats a terme. Aquesta regularització realitzada a partir de la visura i la valoració de costos efectuada el 6 de desembre pels mestres de cases Josep Juli i Francesc Torner, i pels fusters Bruno Prat i Jaume Vendrell, deixava establert que el conjunt d'obres analitzat havia costat 1.296 lliures, en el capítol de mestres d'obres, i 1.149, en el de fuster; un conjunt d'intervencions, per tant, d'una gran importància, que deixa ben petita la xifra de 555 lliures de la compra de la casa a Estàsia Ros l'any 1672. Garcia Espuche indica que només vint-i-sis cases de Barcelona quedaren valorades el 1716 amb un valor igual o superior a les 6.000 lliures (AHCB, Cadastre, I-57) i això fa ben patent, segons afirma l'autor, el que suposava realitzar en una casa obres per un valor total de quasi 2.500 lliures.²³

Considero important aturar-me a indicar la gent que viu al Regomir l'any 1710, ja que mostra el nivell social de la família i la complexitat i necessitat d'espai que això requeria. A la llibreta pasqual de 1710 hi consten residint a la casa del Regomir les persones següents: el marquès de Rialp, la marquesa de Rialp, Gertrudis Figuerola —filla de Ramon Frederic—, Maria Antònia —filla de Ramon Frederic—, Joan Llacuna, Ramon Llaurador, Lluc Gassa, Miquel Roda, Francesc Pitanga, Gaspar Aguilar, Pere Masfarré, Vicenç Dalmau, Joan Baptista Farré, Antoni

22. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 307.

23. Ídem, p. 306.

Amorós, Teresa Dalmau, Gertrudis la cambrera, Francesca la cambrera, Anna la cambrera, Magdalena la cuinera, el «Cohero segon», Jaume Lorca, Gaietà, Joan l'esclau, «lo Torre», Tomàs Romero, el reverend Joan Garriga i la criada de Vicenç Dalmau.²⁴ Veritablement una munió de gent. Alguns eren escriptors, altres gent de servei, la família i algun parent instal·lat. A més, cal considerar que a la casa hi vivien els altres fills més petits que no estaven registrats a la llibreta de comunió pasqual, que eren cinc més. Es a dir, un total de trenta-tres persones.

Poc després de la regularització de 1709 es varen realitzar un conjunt d'obres a la casa del Regomir. El mestre de cases Francesc Torner i el fuster Jaume Vendrell varen signar les factures pel treball fet, pel valor de 263 i 125 lliures, respectivament. Les obres portades a terme pel mestre d'obres Francesc Torner duraren de l'1 de desembre de 1710 al 3 de gener de 1711 i les realitzades pel fuster Jaume Vendrell del 3 al 24 de desembre de 1710. Aquestes obres volien millorar la propietat existent i eren, de fet, el preludi de l'ampliació del conjunt que s'havia de produir a partir de la compra de la casa veïna del carrer del Regomir, propietat de la família Massanés.²⁵

Així doncs, a finals de l'any 1710, Ramon Frederic, ocupant càrrec polític i convertit des del 1697 en cap de la família amb la mort del seu pare, realitza unes obres de condiciament de la seva residència, i el 31 d'agost de 1711 compra el casal veí al carrer del Regomir propietat de la família Massanés.²⁶

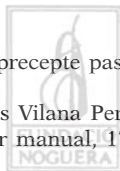
Aquesta última adquisició corresponent a l'antiga residència d'Onofre Massanés serà anomenada a partir d'ara com a Unitat 3.

Onofre Massanés ja és mort. Ramon Frederic comprarà la casa al seu fill, Salvador Massanés de Ribera, casat amb Maria Teresa Reverter, els quals tenen un fill, el donzell Antoni Massanés Reverter. Els Massanés explicaven, en el document notarial de venda de la casa, que Ramon Frederic de Vilana-Perlas els hi havia «insinuat» la necessitat de comprar llur casa per tal de donar major capacitat a la seva, que s'havia quedat petita per la «prolongada i nombrosa família» que aleshores tenia. Això devia influir en la decisió dels Massanés d'atendre la «insinuació» de Vilana-Perlas, però s'ha de dir que a totes aquestes raons es va sumar, sens dubte, l'atractiu innegable del preu de venda acordat, el qual ascendia a 5.000 lliures, una xifra molt alta per una

24. AHPSJP. Compliment del precepte pasqual, Llibretes de comunió, Arxivador XLVIII, Any 1710.

25. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 308.

26. AHPB. Salvador Pi, Primer manual, 1711, 31 d'agost de 1711.

casa a Barcelona i, en especial, per la dels Massanés, que no estava, ni de bon tros, entre les millors de la ciutat. No és estrany que, per fer front a aquesta gran despesa, i a la que havia de seguir per realitzar les inevitables obres d'annexió i reforma, els Vilana-Perlas venguessin un censal per la mateixa suma de 5.000 lliures al doctor Rafael Llampillas. Obtenien així els diners per la compra, a canvi d'hipotecar la pròpia casa adquirida. Garcia Espuche ens fa veure que la confiança del secretari d'Estat i de la seva família en el seu futur econòmic era sens dubte molt gran.²⁷

Ramon Frederic durà a terme unes obres d'una gran envergadura, convertint les tres unitats adquirides successivament per la família en un autèntic palau barroc del segle XVIII. Les obres finiran el novembre de l'any 1712. Ramon Frederic poc podrà gaudir d'aquest gran projecte, ja que quatre mesos més tard haurà de deixar la ciutat per exiliar-se cap a Viena.

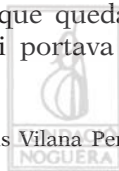
Aquesta gran residència va perdre la primera unitat o part de l'habitatge que corresponia a les cases del comte de Robres, les quals varen ser substituïdes el segle passat per un edifici de factura posterior. La part de la residència que correspon a les unitats adquirides a Estàsia Ros —Unitat 2— i a la família Massanés —Unitat 3— s'ha conservat fins als nostres dies i actualment configura una única unitat cadastral identificada amb els números 11-19 del carrer del Regomir.

1.4. EMPLAÇAMENT I LLOC HISTÒRIC

L'antiga residència de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa a Barcelona, també coneguda al llarg d'aquestes últimes dècades com a Palau Gualbes o Palau Perlas, correspon, com ja s'ha indicat, a la finca situada al carrer del Regomir, núm. 11-19, del municipi de Barcelona, concretament en el Districte de Ciutat Vella de la capital (figures 26, 27 i 28).

La Casa Vilana Perlas queda situada sobre el carrer del Regomir, el qual constitueix el tram més meridional de l'antic *decumanus* de la ciutat, via que constituïa junt amb el *cardus* els dos eixos perpendiculars principals que estructuraven la mil·lenària ciutat romana de Barcino. Ambdós vials es creuaven a l'actual plaça de Sant Jaume, on hi havia l'antiga plaça d'armes o castre militar. En el segle XVII, el carrer del Regomir era el tram de vial que quedava fora la muralla romana, a peu del portal del Regomir, i portava fins al port i a les drassanes

27. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas...», p. 310.

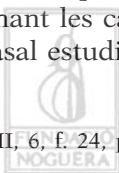
medievals. Actualment, el carrer circula amb el nom del Regomir des de la plaça del Regomir fins al carrer Ample.

Al segle XVII, el Regomir era un barri eminentment burgès que havia anat concentrant part de la burgesia benestant de la ciutat com són la família Massanés de Ribera, els Gualbes, el comte de Robres, la família d'Estàsia Ros de Millàs o el palau dels Ferran al Correu Vell, família que transmetia de pares a fills el títol de Correu Major de Catalunya.

Però no tan sols l'insigne veïnatge és el que va determinar la configuració d'un barri representatiu i característic de la nostra ciutat. L'estructura de la residència o Casa Vilana-Perlas atresora restes i traces d'èpoques anteriors que han anat modelant la fisonomia d'aquest indret, atorgant-li una riquesa històrica, arqueològica i arquitectònica de primer ordre (figura 29).

El traçat i les restes de la muralla romana, el Palau Reial Menor, el castell del Regomir, la via *transcivitatem* o la capella de Sant Cristòfol són elements decisius a l'hora d'entendre la complexitat i riquesa morfològica de la forma urbana del barri i també del casal estudiat. A la casa veïna del Regomir, núm. 7 i 9, s'hi han trobat les restes d'unes termes romanes i ha quedat vist el tram de muralla romana conegut com la muralla dels Aladins, que actualment fa de partió amb el Centre Civic del Pati Llimona. El Pati Llimona, amb accés des del carreró de Sant Simplicí, atresora aquesta part del circuit romà i incorpora a la visita de l'edifici l'estructura conservada de la torre núm. 37, en l'interior de la qual va ser construïda la capella de Sant Cristòfol. D'altra banda, l'estructura identificada com a castell del Regomir ocuparia la zona interior de la muralla, coincidint amb la ubicació de les finques núm. 6 i 8 del carrer del Regomir i arribaria fins a la volta del portal homònim.²⁸ Les estructures romanes altimperials de l'edifici porxat i de l'edifici absidal, localitzades a la planta baixa de la finca del carrer del Regomir núm. 6, podrien haver format part del bastió defensiu protegit per la muralla romana, la ubicació del qual seria estratègica per atalaiar i defensar la via d'entrada marítima. El castell del Regomir estaria situat enfront del que seria posteriorment la residència de la família Vilana-Perlas, amb accés des d'una antiga via, la *via transcivitaem*, que circularia en paral·lel al tram de muralla dels Aladins, tram identificat entre el castell del Regomir i la Torre Ventosa. Aquesta via creuaria pel bell mig del que seria posteriorment la residència de la família Vilana-Perlas, determinant les característiques formals i funcionals de la planta baixa del casal estudiat. Així doncs, es constata que

28. AHMB. Arxiu Notarial, XIII, 6, f. 24, pergamí B.

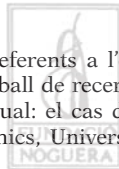

l'edifici que va funcionar com a residència de la família Vilana-Perlas durant la segona part del segle XVII i principi del XVIII, està situat en un indret que no pot defugir d'un rigorós estudi històric i arquitectònic, ja que el coneixement i la comprensió de les diferents estructures superposades garantirà la correcta lectura del conjunt.²⁹

Ramon Frederic va realitzar una gran intervenció per dotar la seva residència d'una clara unitat i conferir-li la riquesa ornamental i espacial pròpia de l'època i de la residència del secretari del rei. La intervenció barroca de Ramon Frederic es conserva, en gran part, dins la complexitat edilícia actual. Però, tal com veurem, la mateixa intervenció barroca realitzada pel nostre secretari va garantir la conservació d'antigues traces o espais cracterístics d'èpoques anteriors.

Per a l'estudi de la Casa Vilana-Perlas cal emprar una metodologia que permeti entendre els diferents moments històrics de l'edifici i poder reconèixer la seva lògica formal, funcional i constructiva, per poder posar en valor cadascuna de les seves parts constituents.

29. La majoria de les dades referents a l'evolució de la forma urbana del barri del Regomir han estat extretes del treball de recerca elaborat per Margarita COSTA TROST, «La rehabilitació com actitud projectual: el cas del Regomir», tesi doctoral, Barcelona, Departament de Projectes Arquitectònics, Universitat Politècnica de Catalunya, 2007.

2. METODOLOGIA I INSTRUMENTS DE TREBALL

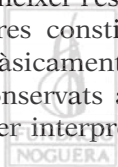
2.1. METODOLOGIA D'ESTUDI

Per mostrar la gran intervenció que va realitzar Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa al Regomir de Barcelona el 1712 per convertir la residència familiar en un immoble de característiques singulars, conseqüent amb la posició política que ocupava, caldrà una metodologia que permeti reconèixer l'antic projecte barroc dins la complexitat de l'edifici actual.

Ramon Frederic va romandre al barri, va ser fidel als carrers que el varen veure créixer, a la parròquia que tants esdeveniments familiars va veure oficiar i a la gent que el va acompanyar durant tota la seva vida. Ramon Frederic podia haver decidit anar-se'n del barri o construir un palau de nova planta fora del Regomir, però no va ser així. Va realitzar una intervenció a la seva antiga residència, que garantís el confort i la representativitat que li calia, però conservant les especificitats arquitectòniques més singulars de cadascuna de les diferents unitats que l'integraven.

L'objectiu d'aquesta part del treball és la de mostrar l'obra barroca realitzada pel marquès de Rialp l'any 1712 i poder-la identificar dins l'estructura actual del casal. Però per poder entendre la lògica funcional i arquitectònica d'aquest projecte caldrà aproximar-nos al coneixement dels antics edificis que la componien, ja que la seva distribució espacial va ser determinant a l'hora d'establir la reforma.

La recerca per poder reconèixer l'estructura de l'antic palau barroc i les seves anteriors estructures constituents dins la complexitat de l'edifici actual es fonamenta bàsicament en la interpretació dels documents de protocol notarial conservats a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Ara bé, per poder interpretar el contingut del document

de protocol serà necessari disposar d'un aixecament exhaustiu de l'edifici actual, que permeti reconèixer les formes, els espais i, fins i tot, les ornamentacions que varen configurar la gran reforma del Set-cents i que encara es conserven en el seu interior.

D'altra banda, la documentació arxivística conservada en altres arxius de la ciutat, l'estratigrafia mural del monument, els estudis arqueològics realitzats o la bibliografia publicada aporten dades que completaran la comprensió de la història de l'edifici. Tot aquest conjunt d'instruments i de documents que componen el procés de treball s'utilitza elaborant un raonat creuament de dades per possibilitar una interpretació final i assolir així un veritable coneixement com a fonament científic de la recerca i del projecte.

Cada font documental aporta per ella mateixa un conjunt d'informació concreta i immediata sobre l'arquitectura analitzada, lligada a la pròpia naturalesa del document (planimetria històrica, aixecament, document arxivístic, etc.). Els conceptes dels diferents blocs documentals s'hauran de creuar adequadament per poder accedir a reconeixements o informacions que no es transmeten amb la lectura dels documents per separat. El successiu creuament de les dades contingudes en aquesta documentació anirà desprenent progressivament un conjunt de blocs d'informació que aportaran una nova interpretació de l'edifici i del lloc, generada a través de l'aplicació de les estratègies pròpies de la formació, en aquest cas, de la meua professió d'arquitecte. Cada edifici és peculiar, cada forma urbana ha estat generada per voluntats, necessitats i ambicions diferents i això fa que l'esforç del professional hagi de ser dirigit, en cada cas, cap a distintes naturaleses de documentació. El creuament de dades que es realitzi en cada procés de recerca seguirà la metodologia oportuna, però sempre amb les especificitats pròpies de cada treball.

2.2. INSTRUMENTS DE TREBALL

La documentació utilitzada per adquirir el coneixement físic de l'arquitectura, en aquest cas concret de la Casa Vilana-Perlas, es divideix en documentació primària i documentació secundària.

La documentació primària es compon del conjunt de documentació inèdita que fa referència en algun aspecte o en la seva totalitat a l'arquitectura estudiada. Una part d'aquesta documentació primària la generarà el professional especialitzat en història de la forma urbana, en teoria de l'arquitectura i/o en treball interdisciplinari. Això es materialitzarà en un conjunt d'aixecaments, superposicions i estratigrafies,

que compondran l'evidència de l'arquitectura, el document generat a través de l'observació directe de l'element.

L'altre gran bloc de documentació primària el compon la documentació arxivística. La documentació arxivística no ha estat manipulada i no aporta cap interpretació subjectiva sobre la construcció, sinó que la descriu, la cita o l'implica en estat original, i som nosaltres els qui l'analitzarem per extreure'n les nostres pròpies conclusions. Aquests documents, en la seva majoria, no han estat publicats, i en el cas d'haver-ho estat, la seva finalitat, normalment, és la de configurar catàlegs de documentació primària per facilitar-ne l'accés als investigadors.

Dins d'aquest bloc de documentació arxivística cal considerar en un apartat específic l'Arxiu de Protocols de Barcelona, que en aquest cas ha configurat la font principal per a la anàlisi i interpretació de la Casa Vilana-Perlas.

La documentació secundària es compon, bàsicament, del conjunt de recerques, articles i bibliografia publicats que tractin sobre algun aspecte o sobre la totalitat de l'arquitectura estudiada.

2.3. AIXECAMENT

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 30-39)

El document d'observació directe constitueix el document més inèdit, més actual i més personal que es pot utilitzar, essent el més immediat l'aixecament planimètric de l'edifici.

Quan es rep l'encàrrec de realitzar l'estudi d'un edifici o un projecte de rehabilitació, el document més immediat és la pròpia arquitectura, la matèria física de la qual es disposa per executar la recerca o el projecte, l'objectiu físic final de tota la seva actuació. L'aixecament és el document necessàriament inicial de tot el procés de recerca, el document bàsic en què quedaran referenciades totes les aportacions provinents de les diverses fonts documentals. L'arquitectura ha d'estar ben dibuixada, amb un correcte aixecament en planta, secció i alçat. Un aixecament arquitectònic destinat a entendre la pròpia arquitectura ha de contenir tots els matisos i detalls que el professional sigui capaç de percebre i anotar, essent indispensable una rigorosa presa de mides i de conceptes. Una arquitectura antiga conté un solapament formal, funcional i constructiu cristal·litzat en una fàbrica complexa, que haurèm de tenir definida per poder arribar a interpretar-la. Es realitzaran els aixecaments de les parts construïdes que puguin ser resoltos amb mètode arquitectònic i els aixecaments arqueològics, presumiblement necessaris, hauran de ser encomanats als tècnics competents. A l'hora

de considerar els aixecaments arquitectònics o arqueològics com una eina prèvia necessària per endegar qualsevol recerca arquitectònica és, per a mi, inevitable citar l'arquitecte sicilià Giovanni Ioppolo.

Giovanni Ioppolo, nascut a la ciutat de Naso, a la província siciliana de Messina, ha estat un professional dedicat a l'anàlisi de l'arquitectura antiga, utilitzant com a base del seu treball l'aixecament arquitectònic de l'obra considerada. L'obra titulada *Il Disegno dell'Antico* té com a objectiu mostrar una selecció dels treballs realitzats per Giovanni Ioppolo, presentats en tres blocs diferents: missions a l'estranger i aixecaments arqueològics i arquitectònics a Itàlia, en què s'explica per a cada cas, a tall de resum, l'anàlisi efectuada recolzada en l'aixecament realitzat. Aquesta publicació és fonamental per entendre la importància de l'aixecament en el procés de la rehabilitació i de la recerca. Salvatore Alberti, col·laborador i deixeble de Ioppolo, en acabar la seva presentació de l'obra citada, descriu en síntesi la percepció del seu aprenentatge:

L'architetto dopo tutto non può far altro che misurare, «che prendere le misure», se deve studiare e conoscere un edificio. Quella misura in più non è altro che un segno ortografico, una virgola, un punto senza il quale non si comprende la frase e cioè l'edificio.¹

Per iniciar l'estudi històric de la residència de la família Vilana-Perlas al Regomir, va ser imprescindible realitzar l'aixecament planimètric de tot l'edifici actual.

La finca actualment identificada amb els números 11-19 del carrer del Regomir defineix gran part de la banda esquerra de la baixada del Regomir, entre l'antiga porta romana i el carrer del Correu Vell. La façana d'aquest casalot acompanya el vianant al llarg d'un bon tram del seu recorregut, emergint com una infranquejable estacada de pedra que, de ben segur, guarda gelosament en el seu interior la resposta a determinades incògnites sorgides al llarg del temps.

La finca número 11-19 es presenta exteriorment com una única edificació amb la pell de façana i les obertures de tractament homogeni que difícilment deixen entreveure la realitat estructural que la compon. Donada la complexitat de nivells i la distribució de la finca, ha estat necessari establir un criteri dels nivells representats a cada planta. A l'hora d'iniciar el treball, cada planta es va dividir en diverses unitats de distribució, per fer més operativa i exacta la presa de dades i el seu dibuix posterior.

1. Giovanni IOPPOLO, *Il Disegno dell'Antico*, Centro Studi Ibleo, L.C.T. Edizioni, 1995, p. 9.

Paral·lelament a la presa de les innumerables mesures, s'anotaven les peculiaritats formals i constructives de la construcció, que posteriorment es convertirien en una eina fonamental per a la seva interpretació. Al mateix temps es realitzaven les fotografies de cada unitat visitada, per poder disposar del màxim de detalls a l'hora de realitzar la feina de despatx.

S'ha de tenir en compte que, en el moment de la recerca, la finca estava majoritàriament habitada i que, per poder entrar a treballar a les diferents unitats, era necessari quedar d'acord amb la propietat i prendre la major part de dades en el menor temps possible, per no esdevenir una veritable incomoditat per a la gent que hi habitava o hi treballava. La col·laboració que els veïns varen proporcionar per poder estudiar aquesta finca va fer possible obtenir-ne un aixecament rigorós que ha esdevingut una veritable base de treball de la recerca presentada.

S'ha realitzat l'aixecament en planta dels set nivells de l'edifici: planta soterrani, planta baixa, quatre plantes pis i planta coberta (figures 30-35), l'aixecament de l'alçat al carrer del Regomir i al carrer del Correu Vell (figures 36 i 37) i l'aixecament de dues seccions més representatives (figures 38 i 39) en què s'anotava, en cada cas, la cota dels forjats. Com a cota 0 d'arrencada per a la definició dels nivells, es va considerar la cota de carrer en el punt mitjà del portal principal d'accés a la finca. A partir d'aquest punt es van definir les cotes dels nivells superiors i la del soterrani.

Un cop finalitzat l'aixecament de la finca núm. 11-19 era difícil avançar qualsevol hipòtesi sobre la construcció o arquitectura genuïna de l'edifici, ja que els actuals nivells i distribucions feien impossible identificar la lògica dels seus elements constituents.

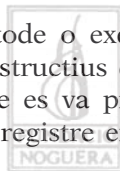
2.4. ESTUDI ESTRATIGRÀFIC

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 40-44.)

Una altra estratègia recolzada en l'observació directe dels materials i sistemes constructius és l'estudi estratigràfic.

En el cas de l'edifici del Regomir, l'estudi estratigràfic ha aportat una informació clau per entendre la lògica dels espais, sobretot a la planta baixa de l'immoble, inevitablement lligada a la història de la resta del monument.

Per entendre aquest mètode o exercici que permet identificar i comprendre els moments constructius dels edificis, crec necessari exposar el canvi conceptual que es va produir en els anys setanta del segle passat en el sistema de registre en arqueologia. Aquest canvi es

produí de la mà de l'arqueòleg Edward Harris i cristal·litzà l'any 1973 en un nou mètode de registre arqueològic anomenat Harris Matrix en què s'exposa una nova teoria sobre estratigrafia arqueològica publicada amb el nom de *Principles of Archaeological Stratigraphy*.²

Segons E. Harris, a «L'estratigrafia és el matrix de l'arqueologia»,³ l'estudi i l'anàlisi de l'estratificació d'un jaciment és l'única base sobre la qual, per mitjans arqueològics, podem construir una imatge fiable del que va succeir històricament. Tot jaciment arqueològic és estratificat i qualsevol temptativa arqueològica ha de ser produïda a través de l'estudi de l'estratificació, afrontant les dificultats de la seva interpretació. Només així s'evitarà, segons l'autor, desconnectar qualsevol artefacte trobat durant el procés del seu lloc en la història. Segons E. Harris, els estudis estratigràfics han de ser el fonament sobre el qual dur a terme l'anàlisi d'aquests artefactes si el que volem és recollir quelcom més que objectes per a catalogar.

El Harris Matrix o Diagrama de Harris és la representació gràfica de l'estratificació arqueològica ideat per Edwad Harris l'últim dia de febrer de l'any 1973. El mateix autor explica que va triar el significat antic de matrix com a «lloc o medi en què quelcom és engendrat, produït o desenvolupat»,⁴ afirmant que l'estratigrafia és el medi en el qual es produeix una arqueologia profitosa.

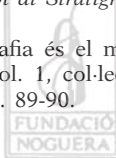
El sistema de Harris Matrix obliga als arqueòlegs a completar el seu treball estratigràfic durant el mateix període de l'excavació, moment en què s'està excavant i destruint, al mateix temps, la pròpia evidència. Segons l'autor, el Harris Matrix ha canviat la natura de l'arqueologia, variant el paradigma estratigràfic d'una imatge bidimensional a una de quadridimensional. L'anomenat Harris Matrix és simplement un conjunt de caselles rectangulars en un full de paper que produeix una imatge que ha aconseguit canviar el paradigma i ha arribat a assolir una importància fonamental en arqueologia.

L'arqueologia, segons E. Harris, en la mesura en què té a veure amb persones i artefactes de societats passades, és una disciplina quadridimensional, que tracta de l'observació de les restes físiques (tridimensionals) a través del temps. El Harris Matrix ha ajudat a deixar

2. Edward HARRIS, *Principles of Archaeological Stratigraphy*, Londres, Academic Press, 1979, traducció italiana *Principi di Stratigrafia Archeologica*, La Nuova Italia Scientifica, 1983.

3. Edward HARRIS, «L'estratigrafia és el matrix de l'arqueologia» *Harris Matrix. Sistemes de registre en arqueologia*, vol. 1, col·lecció «El Fil d'Ariadna», Lleida, Pagès Editors-Universitat de Lleida, 1992, p. 89-90.

4. Ídem, p. 87.

de banda l'obsessió de mirar talls verticals a través de l'excavació i a considerar com es mereix la visió horitzontal de l'estratificació d'un jaciment.

La lectura arqueològica com a eina per a entendre l'evolució d'un edifici i també una determinada cultura no s'ha de restringir al nivell soterrat al llarg dels segles. La ciència de l'arqueologia ens pot ajudar a fer una lectura no tan sols de la construcció que el temps ha soterrat, sinó també de l'arquitectura que ens rodeja. L'arqueologia considerada com a disciplina per interpretar els volums edificats existents, no tan sols considerada estratègia per retrobar les traces d'arquitectures ja desaparegudes o altament desfigurades.

Segons Coll, Huélamo i Solias, en el seu escrit «L'edifici de la Inquisició de Cuenca. Avanç a la metodologia desenvolupada al seu estudi arqueo-arquitectònic»,⁵ la lectura estratigràfica d'Edward Harris es pot considerar la culminació d'una llarga sèrie d'estudis encaminats a una major documentació del lloc arqueològic. Ara bé, a partir dels anys vuitanta, es comencen a considerar com a part del jaciment arqueològic tots aquells elements que, formant-ne part, sobresurten del nivell de terra. Segons els autors, l'enclavament urbà que ha tingut una llarga vida o, més ben dit, que encara la conserva, podria ésser considerat com el paradigma d'aquesta mena de jaciments. Les millors propostes a l'hora de tractar el problema de l'estratigrafia edilícia han estat plantejades per Roberto Parenti. Amb el Harris Matrix, en el moment en què l'edifici adquireix una alçada suficient i una vida considerable, el panorama es complica extraordinàriament i provoca, segons Roberto Parenti, unes necessitats de documentació específica.⁶

Aquest és el cas de la Casa Vilana-Perlas al Regomir.

El sistema de registre utilitzat per Roberto Parenti es basa en la Unità Stratigràfica Murària —USM— equivalent vertical a la unitat estratigràfica convencional.⁷ Aquesta pràctica arqueològica va desencadenar un mètode utilitzat pels professionals de les escoles de rehabilitació italianes desenvolupat a l'empara de la denominada Archeologia della Architettura.

5. Jaume COLL, Juana María HUÉLAMO i Josep María SOLIAS, «L'edifici de la Inquisició de Cuenca. Avanç a la metodologia desenvolupada al seu estudi arqueo-arquitectònic», *Harris Matrix. Sistemes de registre en arqueologia*, vol. 2, col·lecció, «El Fil d'Ariadna», Lleida, Pagès Editors-Universitat de Lleida, 1992, p. 77-101.

6. Ídem, p. 87.

7. Ídem, p. 89.

L'estudi d'estratigrafia basat en l'excavació era, fins aleshores, el fonament del matrimoni entre l'arqueologia i l'arquitectura. Realitzant una correcta excavació s'aconseguia localitzar, identificar i preservar, la major part de les vegades, les restes arqueològiques retrobades.

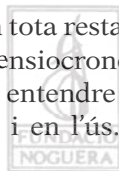
L'arqueologia de l'arquitectura creu necessari superar la cota 0. En la sessió científica «El monument, document», organitzada pel Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona l'any 1996, el professor Roberto Parenti va exposar la sistematització realitzada, en col·laboració amb altres col·legues italians, de l'anàlisi de l'arquitectura històrica, a partir de la metodologia arqueològica. L'Archeologia della Architettura resumeix aquesta voluntat, convertida en escola de restauració, des de l'any 1981 a La Universitat de Siena, a Itàlia. El professor Roberto Parenti, del Dipartimento di Archeologia e Storia dell'Arte, pioner en el desenvolupament d'aquesta actitud vers la recerca en arquitectura, exposà la importància d'aquesta relació.

Segons el professor Roberto Parenti, l'estratificació estudiada per l'arqueologia, lligada aparentment al sòl, s'ha d'aplicar als murs que configuren les ciutats, als centres històrics, a través de la pràctica de la denominada estratigrafia mural. Els edificis que configuren els carrers dels nuclis històrics són veritables pous d'informació, molts cops, poc estudiats. Segons Roberto Parenti, l'estudi estratigràfic no es limita a l'estudi de les diferents capes constructives de l'edifici, configurades pels diferents materials dipositats al llarg del temps en els murs del conjunt. L'estratigrafia, aplicada com a eina dins l'arquitectura en peu, va més enllà de la determinació de diferents parts homogènies construïdes i datades successivament.

L'Archeologia della Architettura estudia no sols l'estratificació dels materials, sinó també l'estratificació de les tipologies, l'estratificació dels usos. Aquest treball haurà de ser secundat amb el material iconogràfic i escrit necessari, a fi de fer possible un resultat amb èxit.

A Catalunya, aquest procediment, durant les últimes dècades, ha estat poc desenvolupat, tal com ho confirmaren el doctor Luis Caballero Zoreda, arqueòleg del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, i el doctor Albert López Mullor, arqueòleg i cap del Departament d'Investigació del Servei del Patrimoni Arquitectònic Local a Barcelona en el moment de l'exposició.

Tots ells coincidien que en tota restauració monumental ha d'existir un estudi de cronotipologia, mensiocronologia, anàlisi científica i anàlisi de la funció, estudis, dirigits a entendre l'estratificació de l'arquitectura en el material, en la tipologia i en l'ús.

La finalitat d'aquest apartat no resideix en la descripció exhaustiva del mètode estratigràfic aplicat a les estructures edilícies. Ara bé, considero important incorporar les descripcions dels conceptes fonamentals d'aquest mètode que, creuat amb la documentació històrica, permetrà apropar-nos d'una manera més exhaustiva al coneixement d'aquest edifici, conjunt arquitectònic que presenta una alta complexitat constructiva, formal i funcional.

Els diferents materials que al llarg del temps s'han anat introduint en els espais habitats han proporcionat progressivament els canvis funcionals necessaris per acomplir les necessitats de la col·lectivitat que en feia ús. Aquestes modificacions han elaborat un brodat de materials murals i una superposició espacial que a la Casa Vilana-Perlas emergeix com un veritable trencaclosques constructiu a resoldre.

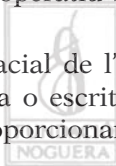
Els edificis no presenten tan sols l'estratificació mural en vertical, sinó que existeix l'estratificació espacial que estarà lligada constructivament, formalment i funcional amb les unitats murals del propi edifici.

Intentar assolir la correcta comprensió d'un edifici directament i únicament a través de l'estudi estratigràfic pot resultar molt difícil. En el coneixement de la lògica de l'estructura edilícia que l'arquitecte ha d'adquirir per poder plantejar projectes d'intervenció que converteixin l'edifici en una veritable eina de transmissió cultural, l'estratigrafia es converteix en una eina operativa que necessàriament s'haurà de creuar amb informació provinent d'altres pràctiques. Les estructures en peu, els contenidors que arriben fins a nosaltres, són veritables pous d'informació que hem de saber llegir per poder-los corregir o conservar.

En l'estudi d'edificis històrics, com en el cas de la Casa Vilana-Perlas al Regomir, l'estructura construïda és molt espessa, sobreposada i amb un cúmul d'informació totalment descontextualitzat de la seva situació original. Disposarem de moltes dades constructives, arquitectòniques i ornamentals que configuraran una entrada de registres múltiple. Aquest cultiu d'informació s'haurà dipositat en un període de temps relativament curt, pel que fa a la percepció cronològica en arqueologia, amb restes majoritàriament visibles en l'estructura edilícia actual.

Haurem de saber relacionar formalment i constructivament les diferents parts emergents. Iniciar l'anàlisi de l'edifici del Regomir realitzant l'estudi estratigràfic de la totalitat o majoria dels murs que el configuren em semblaria poc operatiu i gairebé m'atreveixo a afirmar que inadequat.

El procés de recerca espacial de l'edifici es va iniciar amb l'anàlisi de la documentació gràfica o escrita que n'aportava coneixement. Aquesta primera anàlisi va proporcionar dades espacials que ajudarien

a relacionar les diferents unitats estratigràfiques existents a l'immoble i que donarien una resposta directa a determinades característiques d'aquelles unitats. Un cop iniciat el procés d'estudi espacial, vaig poder triar les unitats estratigràfiques murals (USM) que pretenia estudiar a través del mètode estratigràfic. L'anàlisi a través de metodologia arqueològica aplicada a la superfície vertical de les USM possibilitarà un aprofundiment major en determinats aspectes de l'edifici.

L'estratigrafia mural, conjuminada amb les altres estratègies d'anàlisi, possibilitarà el coneixement de la superposició constructiva de l'edifici, la qual sorgeix de la superposició de funcions, formes i materials i configura una estratificació en tres dimensions o, el que podríem dir-ne, una estratificació espacial. Els diferents estrats de l'estratificació espacial coincidiran amb els diversos moments constructius de l'edifici o els successius moments de transformació que ha sofert, i amb el seu estudi s'assolirà un coneixement evolutiu o constructivocronològic del conjunt.

A la Casa Vilana-Perlas ha estat decisiva la realització de l'estudi estratigràfic d'un dels paraments més complexos de l'immoble, el qual configura la paret nord-oest del pati principal d'accés a la finca. El model d'investigació pretén apropar-se al mètode arqueològic en tant que la complexitat urbana representa un veritable jaciment aeri de formes i funcions.

La complexitat i la varietat de sistemes constructius, materials i tipologia d'obertures que mostra aquest parament varen determinar la decisió d'estudiar-lo mitjançant el mètode estratigràfic (figura 40). L'estudi estratigràfic es realitza en cinc fases distintes: aixecament de la unitat estratigràfica, identificació i qualificació de les vores i superfícies, tipologia constructiva amb identificació de materials, reconeixement de les unitats estratigràfiques i accions constructives amb la representació del diagrama estratigràfic. Aquesta anàlisi donarà com a resultat el diagrama de Harris.

Per iniciar l'estudi de la unitat estratigràfica escollida, es va realitzar primerament un rigorós aixecament del parament, dibuixant les obertures i els diversos materials que el componen, representant cadascun dels elements constitutius amb la seva dimensió i forma real. Per acomplir un aixecament amb aquesta finalitat, és necessari tenir fotografiades totes les parts del mur amb un grau de detall que permeti poder dibuixar amb tota exactitud la seva constitució. Cada carreu, cada llinda o cada tros de revestiment ha d'aparèixer amb la seva autèntica forma i dimensió, per no falsejar el posterior procés d'interpretació. L'aixecament del mur va proporcionar la base

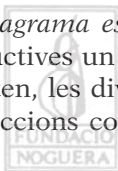
de dibuix necessària per aplicar les estratègies metodològiques de l'estratigrafia mural.

Identificació i qualificació de les vores i superfícies (figura 41): Un cop elaborat l'aixecament de la unitat estratigràfica, s'identifiquen les vores dels estrats amb la qualificació assignada per la metodologia. Les vores delimiten les superfícies que hauran de ser descrites segons el seu grau d'acabat o la seva conservació.

Tipologia constructiva amb identificació de materials (figura 42): Els diferents estrats delimitats corresponen a determinats elements o tipologies constructives, dividits en obertures, murs i revestiments. La identificació dels materials de construcció determinarà el seu sistema constructiu.

Reconeixement de les unitats estratigràfiques (figura 43): Un cop identificats els estrats amb les seves vores i materials, es procedeix a establir les diferents unitats estratigràficoconstructives. Una primera construcció amb mur de carreuó (UE1), que ha estat enderrocada i transformada progressivament, configura l'estrat de base més antic del parament. En aquesta unitat estratigràfica s'identifica una petita finestra actualment tapiada en el primer pis. També es reconeixen restes del mur original de carreuó a la cantonada oposada i un tram bastant complet a mitja altura de la façana, proveït d'un coronament que indica l'alçada primitiva del cos. La segona unitat estratigràfica (UE2) s'identifica amb el tapiat de la petita finestra abans descrita. La tercera unitat estratigràfica (UE3) la compon, a la planta baixa, un arc carpanell de pedra; a la planta primera, un balcó de grans dimensions i una finestra al seu costat amb parament d'unió construït amb carreus i, a la planta segona, restes d'un conjunt compositiu configurat per dues obertures de forma circular amb el mateix parament d'unió. La quarta unitat estratigràfica (UE4) correspon a la construcció de noves obertures bastides amb obra de fàbrica al segon pis i la transformació del balcó i tapiat de finestra al primer pis. La quinta unitat estratigràfica (UE5) és constituïda per un espejament que apareix a nivell del forjat de la planta baixa. La sisena unitat estratigràfica (UE6) correspon al tancament de l'arc de planta baixa, que vol imitar l'espejament abans descrit, però que correspon a una factura posterior. La setena unitat estratigràfica (UE7) la configuren el conjunt de conductes de noves instal·lacions subjectades al mur de la finca.

Accions constructives i diagrama estratigràfic (figura 44): Podrem determinar les accions constructives un cop definides les vores dels estrats i les superfícies que limiten, les diverses tipologies i els materials que les componen. Aquestes accions constructives poden ser positives

(accions +) —construcció, cobriment, etc.— o negatives (accions -) —enderroc, trencament, etc.—, segons la finalitat o resultat de l'acció. L'ordre de deposició dels estrats, determina el diagrama estratigràfic. El diagrama estratigràfic mostra dins unes caselles l'acció constructiva i estableix l'ordre que se li ha assignat en el procés de generació o transformació del mur, i amb ell s'assoleix una visió cronològica de la construcció del conjunt.

El resultat del diagrama va determinar els diferents grans moments constructius de l'edifici.

L'estudi mostra amb claredat l'existència d'un parament original d'acció constructiva positiva (acció +1), configurat per la primera unitat estratigràfica UE1 on és construïda la petita finestreta (acció +2). Posteriorment, el seu tapiat donarà lloc a un segon moment constructiu UE2 (acció +3). Amb l'enderroc del parament original (acció -4), es procedeix a la construcció de la unitat estratigràfica UE3, integrada per una composició d'obertures unides per un parament de carreu que les encaixa perfectament les unes amb les altres (acció +6, +7, +8, +9 i +10). L'arc de la planta baixa correspon al mateix moment constructiu (acció +5). Una acció negativa d'enderroc (acció -13, -14 i -15) i positiva de tapiat (acció +11, +12, +18 i +19) donarà pas a la UE4, composició d'obra de fàbrica que apareix clarament superposada a l'anterior de carreu de pedra (acció +16 i +17). Posteriorment, un acabat d'especejament simulat amb junta de morter cobreix un tram de mur que hauria quedat sense construir amb carreu (acció +20). Tapiat de l'arc de planta baixa (acció +21) i col·locació de noves instal·lacions superposades a l'especejament anterior (acció +22) (UE5, UE6 i UE7).

Els resultats obtinguts varen identificar l'existència d'una petita obertura tapiada associada a la unitat estratigràfica original (UE1). Aquesta obertura correspon a una finestra de petites dimensions (40 × 60 cm) construïda amb llinda i brancals de carreuons similars als que configuren els trams de parament de pedra més antic associat al primer moment constructiu del parament (figura 44). Aquesta obertura, per les seves característiques i ubicació, no queda associada a cap dels sistemes d'obertures reconeguts en el mur, ja que la finestreta és bastida sobre la llinda de la finestra de pedra de la UE3 i ocupa una clara posició entre forjats. Això va posar en evidència una antiga composició arquitectònica que, tal vegada, no quedava limitada a l'actual façana del pati, sinó que la seva lògica s'havia de trobar en una escala d'ordre superior.

Aquest fet va determinar reconèixer la traça del mur al llarg de tota la longitud de la finca. El plantejament implicava fer l'aixecament

exhaustiu del parament a l'interior del local situat a la planta baixa de l'edifici, ocupat en aquell moment per l'estudi de l'escultor Josep Maria Subirachs. Es va realitzar l'aixecament, prèvia retirada de les obres d'art que cobrien la major part del mur.

3. LA CASA VILANA-PERLAS I L'URBANISME ALTMEDIEVAL

3.1. LA CASA VILANA-PERLAS I UN ANTIC VIAL ANTERIOR AL SEGLE XVII

(Per al seguiment gràfic vegeu les figures 45-48.)

L'aixecament del parament interior de l'estudi Subirachs (figura 45) va posar en evidència un sistema de sis obertures o portals (O-1, O-2, O-3, O-4, O-5, O-6) que indiquen l'existència d'un vial o pas dins el sector del Regomir (figura 46). En aquest mur apareixen trams de la mateixa característica constructiva que el mur corresponent a la UE1, trams construïts amb petits carreus.

Aquest vial circularia aproximadament en paral·lel al carrer del Correu Vell i estaria ubicat entre el seu traçat i la muralla romana (figura 47).

Perllongant la traça localitzada a l'interior de la finca del carrer del Regomir, núm. 11-19, i respectant el criteri d'ubicar-la entre la muralla i el carrer del Correu Vell, s'identifiquen determinats girs en el parcel·lari de les finques del carrer del Correu Vell, núm. 5 (a), 7 (b) i 9 (c), que permeten establir la seva possible trajectòria dins el sector (figura 48).

Establert aquest traçat, el vial localitzat disposaria d'una amplada aproximada de cinc metres i distaria 13,50 m de la cara externa de la torre núm. 36 i 11 m de la torre núm. 35. Aquest vial circularia en direcció a la plaça dels Traginers, envoltant la torre de planta circular, que la historiografia identifica com a torre núm. 33. A l'altura de la plaça dels Traginers, aquest antic traçat confluiria amb l'actual traçat del carrer del Correu Vell per continuar paral·lel a l'antiga muralla romana en el seu traçat nord-est.

Quedava clar que la planta baixa de residència de la família Vilana-Perlas al Regomir atresora el traçat d'un antic vial que circularia en

paral·lel a la muralla, identificant el seu recorregut des de la plaça dels Traginers fins al carrer del Regomir.

3.2. DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA ALTMEDIEVAL. LA VIA *TRANSCIVITATEM*

(Per al seguiment gràfic, vegeu la figura 49.)

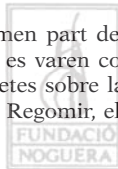
Els aixecaments i l'estratigrafia mural han proporcionat unes dades que s'hauran d'interpretar a través de la informació continguda en la documentació històrica referent al lloc, per comprovar l'existència d'un antic vial que circulés per l'interior de l'immoble estudiat. Vaig endinsar-me en la documentació de l'alta edat mitjana per accedir a dades que m'aportessin una informació concreta sobre l'urbanisme d'aquella època.

L'objectiu serà apropar-se a la morfologia urbana del sector del Regomir en els segles x-xii i, en concret, a la zona ocupada per l'edifici estudiat, creuant la documentació arxivística localitzada a l'Arxiu Capítular de la Catedral, a l'Arxiu Diocesà de Barcelona i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que abasta des del segle x (975 dC) fins al segle xii (1196 dC) amb l'aixecament realitzat del lloc, tant del casal del Regomir, núm. 11-19, com del seu entorn més proper.¹

La documentació s'aproxima al coneixement de la forma urbana en els segles posteriors a l'ocupació sarraïna, quan les institucions varen iniciar un procés d'organització i salvaguarda de la documentació que incidia sobre les transaccions urbanes a la ciutat. La majoria de documents són vendes, testaments o commutacions, contenint cadascun d'aquest escrits informació sobre la situació del lloc venut, testat o commutat.

Aquest exercici va aportar dades sobre l'estructura urbana del sector del Regomir a l'època de l'alta edat mitjana (713 dC-1213 dC), a través de la interpretació dels documents presentats. La citació de les estructures més emblemàtiques del sector en la descripció de la ubicació de les possessions fa possible que es realitzi un intent d'aproximació a la seva localització. Això serà possible quan la descripció de les afrontacions contingui elements de referència clarament localitzats sobre el parcel·lari actual i puguin actuar d'elements coordinadors de

1. Els resultats presentats formen part de l'estudi realitzat sobre la totalitat del sector del Regomir. Per a tal finalitat es varen consultar un total de vint-i-quatre documents que varen aportar dades concretes sobre la localització del Camí comú que eixia de la porta del Regomir, el Castell del Regomir, el *Castellum aquae*, Els Aladins, la Torre Ventosa o la Via *transcivitate*m.

les successives descripcions. Els elements físics que he triat com a referència, considerant coneguda la seva ubicació en el sector, són la mar Mediterrània, la porta del Regomir i el traçat de la muralla romana.

L'estratègia principal de l'exercici resideix a poder dipositar correctament sobre el parcel·lari actual les descripcions dels llocs a través de l'assenyalament de les seves afrontacions. Les afrontacions indicades en els documents, tot i que queden definides amb els quatre punts cardinals de l'època —*circi*, *aquilonis*, *meridiem* i *occiduo*—, poden mostrar desviacions respecte a l'orientació geogràfica real, a causa de dos motius bàsics.

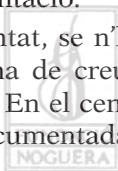
D'una banda, la traducció al català del nom dels quatre punts cardinals citats en els documents podia esdevenir un primer motiu d'error. D'altra banda, la direcció del nord geogràfic triada per part dels redactors del document a l'època no coincidia, molts cops, amb la direcció del nord geogràfic actual. Per aquest motiu, abans d'iniciar el treball de recomposició de les propietats, era necessari establir un criteri de treball que permetés analitzar tots els documents sota les mateixes directrius.

Un cop consultades diferents obres i havent realitzat una consulta a l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona, vaig estimar traduir *circi* com a nord i *aquilonis* com a est.

Definit el criteri d'identificació i correlació de les quatre afrontacions com a nord, est, sud i oest, era imprescindible establir un marge de flexibilitat a l'hora d'identificar el *circi* descrit pels autors amb el nord geogràfic de Barcelona, ja que aquest està girat 45° dextrogir respecte a l'orientació muntanya mar, orientació que vulgarment és considerada com el sentit nord-sud de la ciutat.

Per iniciar l'estudi, s'havia d'interpretar la informació continguda en els documents primaris localitzats i intentar ubicar les propietats descrites sobre el parcel·lari actual i sobre l'aixecament planimètric de les plantes baixes, ja que la distribució interna dels edificis pot correspondre a alguna traça de possibles antics límits desapareguts o posteriorment modificats. Per poder endegar aquest procés de re-interpretació del lloc ha estat necessari establir una metodologia que permetés transferir gràficament la informació continguda en els documents sobre el parcel·lari actual i podés admetre el marge de flexibilitat abans descrit respecte a l'orientació.

De cada document presentat, se n'ha realitzat una síntesi mitjançant un organigrama en forma de creu, amb possibilitat de gir i de consegüent canvi d'orientació. En el centre s'indica l'any del document i el propietari de la finca documentada. Cadascun dels braços de la

creu conté la referència de les quatre afrontacions descrites, coincidint amb els quatre punts cardinals abans indicats. Les afrontacions fan referència al nom del propietari de la finca veïna o, en altres casos, a construccions o elements representatius del lloc. En el cas d'afrontar amb la muralla romana, la porta del Regomir o el camí comú que d'ella en sortia, aquest braç de l'organigrama es grafia amb un color distintiu reconeixent que ha de coincidir amb el límit físic establert. La descripció dels noms dels propietaris ha d'ajudar també a definir determinades relacions d'encaix entre les diferents peces estudiades.

La mobilitat inicial d'aquests organigrames va fer possible regular-ne successivament les orientacions —*circi, meridiem, aquilonis* i *occiduo*— que, a cops, podien diferir dels actuals punts cardinals —nord, sud, est i oest— establerts. El grau màxim de flexibilitat admesa serà de 45° en sentit dextrogir (a la dreta) o 45° en sentit levogir (a l'esquerra). A cada document s'indica l'orientació considerada (desviació en graus i sentit).

Aquesta estratègia pretén creuar les dades contingudes en els documents datats des del segle x fins al segle xii amb la realitat topogràfica i arquitectònica del lloc, tot exercitant amb un mètode de treball clarament sotmès a les limitacions de la meua professió d'arquitecte que, atès (almenys en el meu cas) el seu evident desconeixement de la llengua i la paleografia antiga, el converteix en un camp de difícil exploració.

A continuació s'adjunten en aquesta publicació tan sols els dos documents que han possibilitat la ubicació de l'antic vial. Superposant el contingut dels documents amb l'aixecament del sector del Regomir, es va poder establir el traçat de l'antiga via que circularia en el seu moment coincidint amb la planta baixa de la Casa Vilana-Perlas i que actualment encara conserva un tram de la seva façana a l'interior de l'immoble.

3.3. CONTINGUT DELS DOCUMENTS I LA SEVA INTERPRETACIÓ SOBRE L'AIXECAMENT DEL SECTOR

Document 1

ACB. Pergamí 1-4-38

24 de maig de 1015

Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona, vol. II, 2006

Núm. d'ordre 237

Dextrogir de 45°. *Circi* coincident amb nord-est

Regest del document

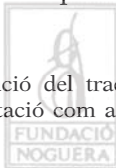
Asperina ven a Llobató de castell de Queralt unes cases amb cort i cuina amb les terres i les construccions, amb parets, desguassos, gàrgoles i entrades, amb pedres i portes i totes les seves pertinences, situades sota els murs de la ciutat de Barcelona, al costat del castell del Regomir o en el seu terme. Les afrontacions de les cases són: per la part nord, amb una terra erma propietat de Sigoví; per orient, amb la sortida i amb el tancat de Guitard Greco; per la part sud, amb el farraginal de Sunifred de Lluçà i amb el mur de la ciutat; per la part d'occident amb el carrer públic que transita des d'allà. Segons la traducció, les cases estarien fora dels murs, ja que la paraula *infra* no significa exactament 'dins' sinó 'per la part de sota'.

Interpretació del contingut del document sobre l'aixecament planimètric històric del sector.²

La propietat ubicada sota els murs de la ciutat es troba situada al costat del castell del Regomir i afronta al sud amb la muralla de Barcelona i a l'occident amb una via pública que transita des d'aquella. Si la propietat està situada a la banda exterior de la muralla i al costat del castell del Regomir, s'ha de suposar que l'afrontació sud d'aquesta propietat fa referència al tram de muralla establert entre la torre núm. 37 bis i la torre núm. 39, bastida en paral·lel a l'actual carrer del Regomir. Per occident, la propietat afronta amb una via pública que transita des de la muralla —«in ipsa via publica qui inde transit»—, però que, en aquest cas, no fa referència a la seva sortida des de la porta del Regomir, com normalment s'indica en els altres documents. Aquest fet fa pensar que podria afrontar amb una altra via propera a la porta del Regomir, que circularia en direcció nord-est des d'aquest punt de la muralla. La direcció d'aquesta via coincidiria amb el carrer identificat a l'exercici d'estratigrafia de l'apartat anterior. Aquesta via sortiria de la muralla romana a l'altura de la torre núm. 38 i circularia vers el nord-est creuant l'actual finca del carrer del Regomir, núm. 11-19.

La localització associada a la propietat descrita en el document va introduir la incertesa sobre el traçat de l'antic camí comú que sortia de la porta del Regomir. Identificar l'actual traçat del carrer del Regomir amb l'antic traçat del camí comú que sortia de la porta fa impossible

2. Vegeu la figura 29. Restitució del traçat sud-est de la muralla romana de Barcelona, tesi doctoral: «La rehabilitació com actitud projectual: el cas del Regomir». Margarita Costa Trost, 2007.

ubicar una propietat afrontant amb el tram de muralla descrit i a una via en perpendicular, ja que actualment el traçat del carrer del Regomir hi està gairebé adossat.

D'altra banda, la ubicació de la torre núm. 37 bis indica que l'orientació coherent de l'antic camí comú que sortia de la porta, havent localitzat les dues torres que la componien, estaria desplaçada de l'actual traçat del carrer uns 45° vers llevant, resultant una sortida acarada completament a est. La hipòtesi sobre aquest nou traçat del camí de sortida possibilita la ubicació de la finca descrita en aquest document, així com establir una afrontació amb la via que transita des de la muralla per la seva banda d'occident.

Document 2

ACB. Pergamí 1-1-2331

LAI, núm. 448, f. 170 c-d-171 a.

29 d'agost de 1022

Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona, vol. II, 2006

núm. d'ordre 356

Dextrogir de 45°. Cerci coincident amb nord-est

Regest del document

Les cases que el comte Berenguer i la seva muller, Sança, venen a Ramon són unes cases amb torres i murs que tenen a la ciutat de Barcelona prop del castell de Regomir. Afronten per la part nord amb la sortida comuna o, millor dit (més concretament), amb les cases³ de Geribert Adalbert; per orient, amb la *muralla* o, millor dit (més concretament), amb el camí que va més enllà de la ciutat (*via trans civitatem*); per la part sud, els límits són els mateixos que per la part d'orient, és a dir, amb la muralla o el camí i més concretament amb les torres on viu Llopard; per occident amb la sortida comuna o més concretament amb la cort (corral dels animals) de dit Llopard i en concret amb els casals de la senyora Emo.

Interpretació del contingut del document sobre l'aixecament planimètric històric del sector

3. «in mansionibus» podria significar «un hostal», cosa que sembla possible si tenim en compte que el lloc era a la sortida de la ciutat, on normalment hi havia hostals.

Aquesta propietat està ubicada prop el castell del Regomir. La seva afrontació per orient correspon a la muralla i a la *via transcivitatem*. La coincidència en aquesta orientació d'un tram de muralla i una via, la *via transcivitatem*, només és possible si es considera que la citada via transita pel mur lateral de la torre 38. Per la banda sud també afronta amb la muralla, més concretament amb la torre habitada per Lopardus. Aquesta descripció localitzaria la propietat sota la muralla de Barcelona, a la banda superior de la torre núm. 38, donant afrontació per la banda est amb una via, descrita en aquest document com a *via transcivitatem*, i que podria coincidir amb el carrer identificat en el moment de realitzar l'exercici d'estratigrafia.

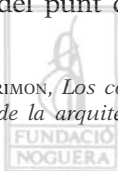
4. RAMON FREDERIC VILANA-PERLAS I CAMARASA I EL REGOMIR DE BARCELONA

4.1. ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DEL COL·LEGI DE NOTARIS DE CATALUNYA

La dimensió i complexitat formal, funcional i constructiva de la Casa Vilana-Perlas al Regomir fa que sigui considerada com un veritable tros de ciutat a ser analitzat. Aquest apartat s'apropa al coneixement de la morfologia d'aquest tros del teixit urbà des del segle XVII fins al XXI, creuant la documentació arxivística localitzada a l'Arxiu Històric de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya amb l'aixecament del tros de teixit urbà realitzat per l'autora del treball.

Els Arxius de Protocols configuren un important banc documental que l'investigador ha de considerar de manera imprescindible quan realitza recerca sobre la forma urbana o sobre qualsevol construcció històrica que hagi d'intervenir o analitzar. En aquest exercici s'ha treballat amb la documentació dipositada en el Col·legi de Notaris de Catalunya, ja que la Casa Vilana-Perlas es troba situada a Catalunya, dins la ciutat de Barcelona. Els documents atresorats a l'Arxiu Històric de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya componen un planter inesgotable d'informació primària que a nosaltres, els arquitectes, ens pot aportar dades sobre la història constructiva, social o econòmica dels edificis que interressi estudiar. Josep Maria Madurell i Marimon en la publicació *Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura*,¹ publicat l'any 1948, ja va posar en evidència la importància del document de protocol a l'hora d'examinar les obres construïdes des del punt de vista historicoarquitectònic.

1. Josep Maria MADURELL MARIMON, *Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura*, Barcelona, Col·legi Notarial de Barcelona, 1948.

En els Arxius de Protocols hi és dipositada la documentació que va configurar, al llarg dels anys, el procés evolutiu de la forma de contractar les obres des dels seus orígens, anteriors al segle XIV, quan tot just s'iniciava el protocol notarial. L'evolució experimentada del protocol notarial en les posteriors centúries configurarà un ingent fons documental que permet estudiar les obres des de la vessant històrica, arqueològica i jurídica, derivat aquest estudi de l'àmplia varietat de tipus d'escriptures existents, totes elles autoritzades per dipositaris de la fe pública, fonamentada en un inveterat costum de la pràctica notarial, tan fidelment cursada i conservada.²

Els investigadors treballen normalment amb els llibres de registre del notaris que configuren bàsicament la documentació atresorada en els Arxius de Protocols. La mecànica de redacció del document notarial des del punt de vista extern, sense entrar en el seu contingut, va ser estudiada i presentada per Maria Teresa Ferrer i Mallol en l'article titulat «La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes».³ En aquest escrit s'exposa clarament el procés d'elaboració del document: el *rogatio* o encàrrec dels interessats al notari, la redacció de l'esborrany o *scaeda* (cèdula), lectura de l'esborrany i ferma o conformitat per part dels interessats en presència de testimonis, inserció del contingut de la cèdula en el llibre registre —*nota o notula*—, i, finalment, còpia en pergamí per lliurar-la en forma pública i als interessats.

L'exercici mostra com el document notarial pot esdevenir una font de primer ordre en la comprensió d'una arquitectura històrica i la redacció del projecte de restauració. En un article publicat per José María Cruselles Gómez titulat «Las fuentes notariales y la investigación histórica. Problemas de explotación de datos y análisis de la actividad notarial»,⁴ l'autor manifesta, en relació amb l'estudi de les fonts notariales, la necessitat de promoure la reflexió sobre aquelles pràctiques i decisions que puguin facilitar en termes generals l'aproximació a aquesta font complexa, que cada historiador haurà d'avaluar, completar i adaptar a les circumstàncies concretes del seu treball.⁵

2. Ídem, p. 109.

3. Maria-Teresa FERRER I MALLOL, «La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes», a *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, núm. IV, Barcelona, Col·legi Notarial de Barcelona, 1974, p. 29-112.

4. José María CRUSELLES GÓMEZ, «Las fuentes notariales y la investigación histórica. Problemas de explotación de datos y análisis de la actividad notarial», a *Perspectivas actuales sobre las fuentes notariales de la edad media*, Saragossa, Universidad de Zaragoza, Facultad de Filosofía y Letras, Departamento de Historia Medieval, 2004.

5. Ídem, p. 34.

La lectura dels textos notarials haurà de ser interpretada a través de la pròpia arquitectura existent, per fer possible una correcta restitució dels espais a través del creuament de dades entre la informació planimètrica dels aixecaments i el document escrit en qüestió. Aquest exercici ha possibilitat la restitució d'una part de la forma urbana del Regomir en època medieval a través de la documentació de mitjan segle XVII i la restitució d'un dels exemples més notoris de reforma il·lustrada realitzats a la Barcelona de principi de segle XVIII, esdevinguda en el bell mig del Regomir. Finalment, l'exercici mostra les transformacions en aquest tros de teixit fins a arribar al segle XXI.

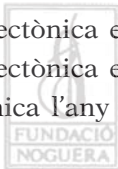
Les característiques històriques de la finca han propiciat que altres estudiosos l'hagin abordat des de diferents vessants d'estudi. En el meu cas, la recerca s'ha iniciat prenent de referència les dades presentades per Albert Garcia Espuche en l'article titulat «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder», el contingut del qual s'ha exposat anteriorment.

L'objecte d'aquest exercici és aconseguir reinterpretar arquitectònicament la Casa Vilana-Perlas a través dels aixecaments i dels documents notarials, identificant antigues geometries, sistemes constructius i espais, que aportaran dades de primer ordre per entendre la seva lògica constructiva, formal i funcional.

Com s'ha exposat anteriorment, l'antiga residència de la família Vilana-Perlas provenia de la unió consecutiva de tres unitats distintes que van anar adquirint, unint i rehabilitant progressivament, fins a aconseguir un habitatge que anava des de l'actual número 11 del carrer del Regomir fins al número 3 del carrer del Correu Vell (Unitat 1, Unitat 2, Unitat 3). El tros de casa corresponent a aquest últim tram (Correu Vell, núm. 3 —Unitat 1—) va ser enderrocat i actualment hi ha bastit un edifici de factura noucentista, amb funcionament totalment independent de la resta de la finca conservada. La documentació notarial estudiada serà la destinada a entendre la part de finca que actualment encara es conserva (Unitat 2 i Unitat 3), ja que la complexa i desafortunada transformació soferta durant els dos últims segles dificulta enormement la identificació del seu antic funcionament.

L'estudi mostra diferents moments constructius del conjunt:

- 1) Restitució arquitectònica dels casals independents del segle XVII.
 - 1.1) Restitució arquitectònica en el segle XVII. Unitat 2.
 - 1.2) Restitució arquitectònica en el segle XVII. Unitat 3.
- 2) Restitució arquitectònica l'any 1714.

- 3) Estat actual. Transformacions de la finca en els segles XIX-XXI.
- 4) Estat actual. Evolució de les façanes principals de la finca. Segles XVII-XXI.

La mecànica de l'anàlisi serà la següent:

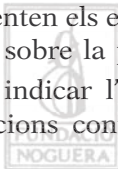
- a) Definició del moment històric analitzat.
- b) Citació dels documents notariais utilitzats, indicant la seva naturalesa, el nom del notari i la data d'elaboració.
- c) Objectiu de l'estudi dels documents notariais presentats.
- d) Resum del contingut dels documents.
- e) Planimetria. Restitució arquitectònica i identificació sobre l'estat actual.

La interpretació dels diferents moments constructius de la Casa Vilana-Perlas va acompanyada d'una planimetria que facilita i garanteix el correcte seguiment de la recerca.

Primerament es presenta la planimetria de restitució arquitectònica de cadascuna de les èpoques. En aquests plànols es representen les conclusions de la investigació. Sobre cada plànol s'indiquen amb lletra majúscula (A, B, C, etc.) els diferents espais identificats, i amb lletra minúscula (a, b, c, etc.), els elements arquitectònics més rellevants, als quals fa referència el text notarial. A cada plànol de restitució hi són transcrits els paràgrafs del text notarial en què és descrit l'àmbit o l'element referenciat en el plànol. Cada moment històric ha estat restituint amb distints documents notariais, ja que la similar data de la seva redacció i la naturalesa de l'escrit ho permeten. La restitució arquitectònica de la planta del conjunt edificat s'ha concretat en dos moments històrics: restitució en el segle XVII, mostrant la tipologia medieval dels dos antics casals corresponents a la Unitat 2 i la Unitat 3 i la restitució l'any 1714 de l'estructura única resultant després de la gran reforma realitzada per Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa. Posteriorment es presenten en planta les transformacions esdevingudes en els últims dos segles —XIX-XX— configurant l'estat actual de la finca i, finalment, es presenta l'evolució arquitectònica de les dues façanes principals en els segles XVII al XXI.

Cada plànol de restitució va acompanyat d'un plànol d'identificació arquitectònica sobre l'estat actual de la finca en què s'observa, a través d'imatges, la situació que presenten els elements arquitectònics o espais descrits i la seva identificació sobre la planimetria de l'estat actual.

Arribat aquest punt, cal indicar l'element que va possibilitar el reconeixement de les descripcions contingudes en els documents de

l'Arxiu de Protocols, ja que la complexitat de la finca fa difícil poder establir-ne a primer cop d'ull la ubicació per procedir a la interpretació del conjunt. Davant d'aquestes estructures desfigurades a través dels segles, és necessari identificar algun element arquitectònic per poder reconèixer, a partir d'ell mateix, el recorregut descriptiu del document. En aquest cas, va ser la localització d'un tram d'arcada situat a la planta segona de l'immoble, totalment descontextualitzat en ubicació i dimensió, el que va fer possible la ubicació de l'estança descrita com a la sala gran o de l'Arc en el document del notari Marià Rufasta l'any 1672. A partir d'aquest tram d'estructura vaig provar d'iniciar el recorregut de les diferents descripcions notariales, que progressivament van anar encaixant amb les principals estructures conservades en el conjunt (figura 50).

4.2. RESTITUCIÓ ARQUITECTÒNICA EN EL SEGLE XVII. UNITAT 2

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 51-56.)

a) Moment històric

Aquesta anàlisi permetrà restituir els espais de l'actual finca del carrer del Regomir, núm. 11-19, a mitjan segle XVII, moment en què les antigues finques persistien encara com a unitats independents. La interpretació es realitza sobre la Unitat 2 del conjunt.

b) Documents notarians utilitzats

AHPB. Francesc Reverter, manual 1654, 5 de juny de 1654.

AHPB. Marià Rufasta, manual de 1672, 4 de febrer de 1672.

c) Objectius

Aquests dos documents permetran reinterpretar arquitectònicament la Unitat 2 propietat d'Estàsia Ros i de Millàs l'any 1671, abans de ser unida a la Unitat 1, ja propietat de Ramon Vilana-Perlas i Ribes, establerta amb anterioritat al comte de Robres.

d) Resum del contingut dels documents presentats

AHPB, Francesc Reverter, manual 1654, 5 de juny de 1654

Document de protocol redactat pel notari de Barcelona Francesc Reverter el 5 de juny de l'any 1654, corresponent al manual de 1654. Es tracta de la compra de la Unitat 2 per part d'Estàsia Ros i de Millàs a Victòria Boleda Bertran, vídua d'un mercader d'Anglesola. Aquest document és escrit en llatí i descriu la venda a l'any 1654 de la casa ubicada a la cantonada del carrer del Regomir amb el carrer del Correu Vell. Estàsia Ros i de Millàs la vendria posteriorment a Ramon de Vilana-Perlas i Ribes, pare del nostre personatge.

AHPB. Marià Rufasta, manual de 1672, 4 de febrer de 1672

Document de protocol redactat pel notari de Barcelona Marià Rufasta el 4 de febrer de l'any 1672, corresponent al manual de 1672. Document de compra de la Unitat 2, casa ubicada a la cantonada del carrer del Regomir amb el carrer del Correu Vell, propietat d'Estàsia Ros i Millàs. La venda es fa a Ramon Vilana-Perlas, de professió notari de Barcelona i habitant a la mateixa ciutat. La casa havia anat a encant públic el 19 de desembre de 1671. En el document de compra es fa una descripció exhaustiva del mal estat de conservació de la casa, segurament per poder justificar el preu de compra final per part de Vilana-Perlas. La descripció de l'any 1672 cita antigues estructures bastides amb sistemes constructius i elements arquitectònics ja desfasats de l'època del document.

La descripció de l'immoble mostra una estructura edilícia amb les característiques pròpies d'un casalici barceloní a l'època medieval. La introducció és escrita en llatí i a partir d'un moment determinat la descripció prossegueix en català antic, descrivint l'immoble i determinant la venda.

e) Restitució arquitectònica i identificació sobre l'estat actual

Per realitzar la reinterpretació arquitectònica de la finca corresponent a la Unitat 2 al 1671, s'ha seguit rigorosament l'ordre descriptiu utilitzat pel notari Marià Rufasta en el seu redactat. El seguiment gràfic de les descripcions s'ha de realitzar amb els dos plànols de planta —restitució i identificació— corresponents a cada nivell (planta baixa, figures 51 i 52; planta 1a, figures 53 i 54, i planta 2a, figures 55 i 56).

La finca ocuparia la cantonada del carrer del Regomir amb el carrer del Correu Vell, afrontant al nord-oest amb la Unitat 3 i al nord-est amb la Unitat 1. La mitgera nord-oest s'identifica actualment amb el mur d'amplada considerable que existeix a l'interior de la finca (27a) i que en Planta Baixa coincideix amb la divisió entre la floristeria (27B) i el barber (27C). La mitgera nord-est s'identifica amb el mur que separa la finca Regomir 9-11 amb la finca Correu Vell 3 (27b). En planta baixa, aquest mur separa el magatzem de la Cereria Codina (27G) del taller mecànic (27H), estant incorporat aquest últim a la finca de Regomir 9-11.

Un cop establerts i reconeguts els límits de l'antiga finca, veiem com s'identifiquen els espais que configuraven el casal a mitjan segle XVII.

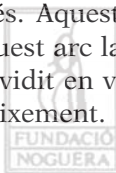

Unitat 2. Planta baixa

El portal principal del casal (26a) era de punt rodó, donava al carrer del Regomir, estava construït a nivell de façana, coincidint amb l'entrada al local de la barberia (27C). El portal d'entrada donava directament al vestíbul (26A), des d'on s'accedia al pati de la finca (26B). Actualment, aquest pati és ocupat per la nova escala de veïns (27c) i el pati del barber o celobert (27J). Des del cancell, a mà dreta s'accedia per una porta quadrada a través de tres esglaons de pedra a un primer estudi (26C) que rebia llum i ventilació a través de tres finestres que donaven al carrer del Regomir (26b) i una vers el carrer del Correu Vell (26c). A la façana principal del carrer del Regomir s'hi troben les restes de dues finestres que podrien correspondre a l'ús descrit (27e). Aquest estudi disposava d'una escala estreta (26j) per pujar al pis superior. Al costat d'aquest primer estudi, donant façana al carrer del Correu Vell, hi era disposat el segon estudi (26D). Entrant al pati, a mà dreta, hi era construït un arc o arcada (26d) per on s'accedia a una estança (26E) encaixada entre ambdós estudis. Aquest arc (27d) queda localitzat actualment a la planta baixa de l'edifici i ocupa la paret del fons de l'estudi (27F) i el magatzem de construcció (27E). Tornant al pati d'entrada, l'escala principal (26e) era de pedra i arrencava amb sis esglaons adossats a la paret mitgera de la Unitat 3 fins a un primer replà, des d'on es pujava vers l'habitatge ubicat a la planta superior. Sota l'escala hi havia un pou amb un brocal de pedra construït d'una peça (26f) i també hi era oberta una porta (26g) que donava a l'estable de la casa (26F). L'estable disposava de dues finestretes (26h) obertes per sobre el tram d'escala. Al costat del segon estudi hi havia ubicada una botiga (26G) que limitava per la seva banda nord-oest amb l'estable i obria porta al carrer del Correu Vell. Aquesta botiga disposava d'un sostret o altell (26i) que ocuparia la crugia posterior adossada a l'estable.

Unitat 2. Planta primera

En arribar al pis superior hi havia disposada la porta principal de l'habitatge (28a), per on s'accedia directament a una sala de grans dimensions i sostre alt denominada sala gran o de l'Arc (28A). El traçat d'aquest arc és perfectament visible actualment en el nivell segon de la finca (figura 50), que correspondria al nivell més alt del doble espai d'aquesta sala principal d'accés. Aquest edifici era construït amb tres crugies principals, ocupant aquest arc la part central de la construcció. Actualment, aquest espai és dividit en vertical i horitzontal (29a) i n'és difícil el seu immediat reconeixement.

Aquesta sala de l'Arc disposava, a la part superior del mur que limitava amb el pati, de quatre arcs grans sense portes ni finestres (30a). Sobre el mateix mur hi havia oberta una porta (28b) que donava accés a l'escala (28c) que pujava a la porxada (30A), ubicada en el pis superior. Per la banda del carrer del Correu Vell, aquesta sala prenia llum a través d'una finestra alta molt antiga que era una lluernia (30f) i a través d'una gran finestra «feta a l'antiga» (28d) amb dos pilarets de pedra primis i tancada amb portes que ja eren, en aquell moment, molt velles.

Aquesta sala de l'Arc, pel cantó del carrer del Regomir, tenia oberta una finestra amb balustres de fusta a la part baixa (28e) i una porta (28f) per on s'accedia a la resala de la casa (28B). Ambdues obertures es localitzen actualment a la planta primera de la casa, estan construïdes amb brancals de pedra i presenten l'aspecte de donar a un espai exterior (29c-29d). La resala obria dues finestres (28g) i un balcó (28h) al carrer del Regomir i una finestra (28i) al carrer del Correu Vell. A la banda més propera al seu accés, hi havia dues escales (28j). L'una que baixava al primer estudi ubicat a la planta inferior i la segona que pujava al pis superior. Al fons de la resala, hi havia ubicada una cambra (28C) que donava finestra al carrer del Regomir (28k) i accés a un passadís (28D) adossat a la mitgera de la Unitat 3.

Aquest passadís anava des de la cambra del carrer del Regomir fins a la cambra de l'alcova de l'altra banda de la casa i era cobert amb arc i tancat per la banda del pati amb paret. La cambra de l'alcova (28E) obria finestra al pati (28l) i disposava d'una escala de cargol (28 m) per pujar al pis superior.

Tornant a la sala de l'Arc, a la banda nord-est hi havia oberts dos portals. El primer (28n), més proper a l'entrada, era de pedra picada i donava a una habitació fosca que era el pastador (28F). Des del pastador s'accedia a la cambra de l'alcova abans descrita.

El segon portal (28o), més proper al carrer del Correu Vell, donava accés a la cuina (28G), que disposava d'una finestra gran oberta al carrer del Correu Vell, feta a l'antiga (28p) amb un pilaret de pedra al mig i unes portes que la tancaven. Aquests dos portals coincideixen actualment amb dos portes, una d'oberta de pas (29e) i la segona, tapiada (29f).

A través de les dues escales, una des de la sala de l'Arc (28c) i l'altra des de la resala (28i), s'accedia a la porxada ubicada al pis superior (30A).

Unitat 2. Planta segona

La porxada era ubicada a la banda del carrer del Regomir, ocupant tota la llargada de façana. La coberta de la porxada era construïda amb una jàssera gran que sustentava la major part de la teulada, la qual era composta de bigues, cabirons i llates. Des de la porxada es pujava al terrat possiblement ubicat sobre la sala de l'Arc. Limitant amb la porxada, a la banda de la cantonada amb el carrer del Correu Vell, hi hauria bastida la torre del casal (30D), alçant-se com una veritable fortalesa urbana. Aquesta torre, seguint la tipologia del gòtic civil a Barcelona, disposaria de finestres geminades per on rebria llum i ventilació (30h). A la façana principal del carrer del Regomir, a l'altura del segon pis, hi resta actualment construïda una finestra gòtica (31c), coincidint amb la zona i nivell de la citada torre. A la crugia que limitava amb la Unitat 1, hi havia unes cambres i un rebostet (30C), al qual s'accedia des de l'escala de cargol que pujava des de la cambra de l'alcova.

La sala de l'Arc (30B) era coberta amb un embigat de fusta en sentit transversal a l'arc (30d) de l'estança, recolzat sobre mènsules de pedra (30e). En aquest segon nivell és on actualment es poden observar les restes de moltes de les mènsules de pedra (31b) i també és en aquest nivell on l'arc de pedra (31a) queda totalment identificat.

Aquest seria l'immoble o casal que Ramon Vilana-Perlas i Ribes va adquirir el febrer de 1672 a Estàsia Ros de Millàs per poder ampliar el seu habitatge i configurar una residència amb façana al carrer del Regomir, vial important de la capital i adequat per tenir-hi la residència qualsevol família benestant d'aquell moment.

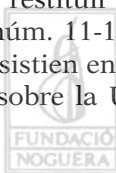
En ocupar el casal de la cantonada, la família Vilana-Perlas va passar a tenir un nou veí, paret amb paret. Aquest veí serà Onofre Massanés, que tenia la seva residència al carrer del Regomir, a la finca identificada en aquest treball com a Unitat 3.

4.3. RESTITUCIÓ ARQUITECTÒNICA EN EL SEGLE XVII. UNITAT 3

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 51-56.)

a) Moment històric

Aquesta anàlisi permetrà restituir els espais existents de l'actual finca del carrer del Regomir, núm. 11-19, a mitjan segle XVIII, moment en què les antigues finques persistien encara com unitats independents. La reinterpretació es realitza sobre la Unitat 3 del conjunt.

b) Documents notariais utilitzats

AHPB. Ramon Vilana Perlas, llibre d'inventaris 1677-1679. 23 de febrer de 1679.

AHPB. Isidre Famades, 37è manual, 15 i 16 de novembre de 1708.

c) Objectius

Aquests dos documents permeten identificar arquitectònicament la Unitat 3 l'any 1679, propietat d'Onofre Massanés, i posteriorment propietat del seu fill Salvador Massanés l'any 1708 abans de ser venuda a Ramon Frederic de Vilana-Perlas i Camarasa i annexionada a la resta de la construcció de la cantonada.

d) Resum del contingut dels documents presentats

AHPB. Ramon Vilana Perlas i Ribes, llibre d'inventaris 1677-1679, 23 de febrer de 1679

Aquest document correspon a l'«inventari de la heretat y béns que foren del honorable Massanes mercader». Així és com es defineix a l'inventari *post mortem* dels béns d'Onofre Massanés, redactat pel notari de Barcelona Ramon Vilana-Perlas i Ribes el 23 de febrer de 1679. La família Massanés residia a la casa ubicada al carrer del Regomir entre l'actual Regomir 7/9 i la casa de la cantonada propietat el 1679 de Ramon Vilana-Perlas comprada a Estàsia Ros i Millàs l'any 1672, definida en aquest treball com a Unitat 2. De l'antiga propietat d'Onofre Massanés, tot i que va ser posteriorment renovada i modificada i va patir moltes transformacions al llarg d'aquests últims segles, encara actualment s'identifiquen algunes de les estructures originàries. La naturalesa del document descriu els béns continguts a cadascuna de les estances de la casa, podent assolir tan sols una aproximació a la distribució o estructura de l'habitatge a partir de l'enumeració i ubicació de les mateixes estances que encapçala la llista de béns inventariats.

AHPB. Isidre Famades, 37è manual, 15 i 16 de novembre, 1708

Salvador Massanés de Ribera, fill del difunt Onofre Massanés, abans de vendre la seva propietat a Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa l'any 1711, havia fet obres de reforma a la casa descrita en l'inventari *post mortem* del seu pare. Aquell inventari va ser redactat en el seu moment pel notari Ramon Vilana-Perlas i Ribes, pare del que serà el seu nou comprador. Aquest document és interessant, ja que descriu l'obra realitzada a la casa de Salvador Massanés. Els diferents mestres

professionals en el ram de la fusta, ferro i obra dicten la relació de la feina realitzada i això proporciona una descripció concreta de les parts intervingudes: sostres, fals sostre, obertures, murs, etc.

e) Restitució arquitectònica i identificació sobre l'estat actual

Primerament s'exposen les conclusions extretes de l'inventari *post mortem* d'Onofre Massanés i s'obté una primera aproximació de la distribució original de la Unitat 3. Posteriorment s'indicaran les millores realitzades pel seu fill. El seguiment de les descripcions s'ha de realitzar amb els dos plànols de planta —Restitució i Identificació— corresponents a cada nivell (planta baixa; *figura 51 i 52*; planta 1a, *figures 53 i 54* i planta 2a, *figures 55 i 56*).

Unitat 3. Planta baixa

L'accés principal a la residència d'Onofre Massanés es realitzava a través de portal d'arc de mig punt o portal rodó (26k). El portal donaria a un vestíbul (26H) que es relacionaria amb el pati de l'antiga residència (26I), que coincidiria amb l'actual pati d'accés a la finca (27I). Entrant a mà esquerra del vestíbul, hi hauria ubicada una botiga (26J), coincidint amb la zona de l'actual celler (27A) de la qual no disposem de dades ni del seu abast ni de la seva profunditat. En aquest document no s'identifica la zona ocupada per l'estudi de Josep Maria Subirachs (27L). Entre el portal d'accés de la Unitat 3 (26k) i el portal d'accés de la Unitat 2 (26a) hi havia disposats dos estudis (26K i 26L) que ocuparien l'espai de l'actual vestíbul (27M) i floristeria (27B) i que prenien llum del carrer a través de dues finestres (26m).

Unitat 3. Planta primera

L'escala (26l) pujava fins al pis superior on hi havia situat l'accés a l'habitatge (28q), que donava directament a la sala gran (28H). Aquesta sala gran disposaria d'una doble alçada descrita en posteriors intervencions i una vidriera que donava al pati (28r). Aquesta sala va ser posteriorment dividida en vertical i horitzontal, resultant avui difícil el seu reconeixement. Actualment, en el pis superior, es poden veure les mènsules de pedra sobre les quals recolzaven les bigues de fusta d'aquest noble espai (31g). De la sala gran es passava a la resala (28I) de la casa, que obria tres finestres (28s) al carrer del Regomir. Des de la resala s'entrava a una cambra (28J) que també treia finestra (28t) al carrer del Regomir. Al costat de la cambra n'hi havia una altra (28K) que obria finestra a l'escala o pati de la casa (28u) i que comunicava amb el menjador (28L).

El menjador comunica a través de dues portes amb la sala gran i amb el celobert (28M). Aquest celobert ocuparia l'espai de l'actual pati de la botiga de bosses (29A) que avui dia és ocupat per diverses construccions (29h). Vint-i-set anys després, sense haver anomenat cap canvi, aquest celobert rep el nom de terraplè, fet que fa pensar que l'espai ocupat actualment per l'estudi de Josep Maria Subirachs era colgat de terra, constituint un pati o celobert, comunicat amb la planta residencial.

Segons la descripció, serien dos més les cambres que donarien al citat celobert. La primera (28N) comunicaria a través d'una porta (28w) amb el terraplè i la segona (28O) hi comunicaria amb una altra porta (28x) afrontada a la del menjador. En aquesta zona s'hi ubica un guarda-roba (28P) i, al seu costat, una altra cambra (28Q).

Les cambres i el guarda-roba ocuparien el cos de l'edifici més baix que es disposa entorn el pati interior (29B). La zona ocupada per la tercera cambra podria haver ocupat un espai que va ser tapiat a mitjan segle xx i que posteriorment va ser enderrocat en fer les obres de rehabilitació del pati interior d'illa (29C).

Unitat 3. Planta segona

En el segon pis, la residència també disposava d'una porxada (30G), que havia de donar al carrer del Regomir. L'accés a la porxada no es descriu. Actualment, a la façana principal de la finca hi ha encaixades tres columnes de secció quadrada (31d), que s'identifiquen, pel nivell de col·locació i ubicació, com possibles elements integrants d'aquella porxada (30k), tot i que la columna més propera a la finca d'Estàsia Ros quedaria dins els límits d'aquesta finca veïna. Això fa pensar que tal vegada aquesta columna va ser traslladada de lloc quan es va obrir el balcó disposat sobre el portal principal barroc. En el mur sud-oest de l'actual pati d'accés, s'hi poden veure incorporats dos elements corresponents a les respectives cares de dos pilars de pedra (31e) que coincidirien amb la ubicació de la porxada. Seguint el ritme dels existents i restituint els pilars que faltarien (30m), es pot arribar a entendre una zona de porxada (30G) amb un possible doble porticat en paral·lel. Aquest casal també disposaria de la torre (30F), ubicada a la banda nord-oest de l'edifici. A la façana del carrer del Regomir s'hi reconeix una part de finestra gòtica (31f) que, per la seva ubicació i nivell, podria correspondre a una de les obertures de la torre (30n).

Salvador Massanés de Ribera, entre l'any 1706 i 1707, realitza un conjunt de millores a la casa. El memorial de la feina realitzada

per part de cada operari aportarà noves dades a la reinterpretació, la Unitat 3 i en completarà la descripció.

La reforma més significativa que realitzà Salvador Massanés fou transformar les finestres de la planta primera que donaven al carrer del Regomir en balcons (28y). Una altra millora fou obrir tres portals (28z) a la cambra que dóna al celobert. Es disposà un fals sostre en la cambra que dóna a l'escala (28K) i un segon fals sostre a la del terraplè (28N), construïts amb canyís, guix blanc i guix negre. Es col·locaren diverses portes interiors i les portes dels balcons i tota la fusta utilitzada era de melis. Es va construir de nou la teulada que vessava al pati (30j), disposada sobre la cambra que hi obria finestra i s'instal·laren canals per recollir l'aigua de pluja.

Veiem, doncs, com Salvador Massanés va realitzar una obra de millora que tenia com a finalitat conferir a la residència un ennobliment propi de l'època. Aquest serà el casal que adquirirà Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa per annexionar-lo a la seva residència de la cantonada, la qual ja era el resultat de l'agregació de dues finques o casals originals.

4.4. RESTITUCIÓ ARQUITECTÒNICA L'ANY 1714

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 57-62.)

a) Moment històric

Aquesta anàlisi permetrà restablir els espais existents a l'actual finca del carrer del Regomir, núm. 11-19, l'any 1714, moment en què les tres unitats o finques adquirides progressivament per la família Vilana-Perlas configuraven una residència de dimensió considerable, pròpia d'una de les famílies més influents del moment a la ciutat. La reinterpretació es realitza sobre la Unitat 2 i la Unitat 3, ja que la Unitat 1 va ser segregada i substituïda per un edifici nou.

b) Documents notariaus utilitzats

AHPB, Jeroni Casetas, 15è manual, 20 i 21 de juny de 1704.

AHPB. Salvador Pi, 1r manual 1711, 31 d'agost de 1711.

AHPB. Josep Llaurador i de Satorra, 29è manual, 21 de setembre de 1711.

AHPB. Ignasi Teixidor, 15è manual, 29 de gener de 1713.

c) Objectius

L'objectiu de l'anàlisi d'aquests documents és reinterpretar arquitectònicament l'actual finca del Regomir 11-19 en el moment en què ja constituïa jurídicament i formalment una sola residència, fruit de les

successives unions de la Unitat 1 (actualment substituïda), la Unitat 2 i la Unitat 3.

d) Resum del contingut dels documents presentats.

AHPB, Jeroni Casetas, 15è manual, 20 i 21 de juny de 1704

Aquest document correspon a l'inventari que es va realitzar a l'immoble habitat per Ramon Frederic Vilana-Perlas l'any 1704, com a conseqüència del registre que va patir en ser acusat per les tropes borbòniques de voler entregar la ciutat de Barcelona als austriacistes. Aquest document va ser redactat pel notari de Barcelona Jeroni Casetas (1689-1729) els dies 20 i 21 de juny de l'any 1704. Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, fill de Ramon Vilana-Perlas i Ribes, habitava la casa que va resultar de la unió de l'antic habitatge familiar, anteriorment propietat del comte de Robres, situat al carrer del Correu Vell (Unitat 1) amb la casa veïna que feia cantonada amb el carrer del Regomir, adquirida l'any 1672 a Estàsia Ros i de Millàs (Unitat 2). La part de casa corresponent a l'antic habitatge del comte de Robres va ser posteriorment substituïda per un edifici de fàbrica recent noucentista. Part de l'antic habitatge d'Estàsia Ros descrit en el document de compra (AHPB, Marià Rufasta, manual del 4 de febrer de 1672) és encara actualment identificable, tal com s'ha vist a l'anterior apartat.

Es fa referència a aquest document, ja que descriu molt acuradament els béns immobles existents a cada cambra o estança de la residència, convertint-se en una veritable font documental dels mobles, estris de cuina, vestimentes, ornaments, etc. que omplien les cases de les famílies benestants barcelonines del moment. Per resoldre la reinterpretació de la finca estudiada, l'exercici no recolza en aquest document, ja que la meitat de la finca inventariada va desaparèixer (Unitat 1), i, per tant, proporciona poques dades sobre l'estructura actual persistent.

AHPB. Salvador Pi, 1r manual 1711, 31 d'agost de 1711

Document redactat pel notari de Barcelona Salvador Pi el 31 d'agost de 1711. El document estableix la venda de la casa propietat de Salvador Massanés a favor de Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa. El document descriu la venda en llatí. Amb aquesta adquisició, Ramon Frederic Vilana-Perlas és propietari d'un conjunt de propietats contigües que li permetran, en unificar-les, aconseguir una residència de gran dimensió ubicada a la cantonada del carrer del Regomir amb el carrer del Correu Vell, estenent-se per la banda de la baixada del

Regomir fins gairebé l'antic portal romà i, per la banda del carrer del Correu Vell, fins a l'actual carreró d'en Groc. En aquest document es confirma que Ramon Frederic era ja marquès de Rialp.

AHPB. Josep Llaurador i de Satorra, 29è Manual, 21 de setembre de 1711

Document redactat pel notari de Barcelona Josep Llaurador i de Satorra el 21 de setembre de 1711. El document descriu les obres que es volen realitzar per unificar la finca adquirida a Massanés amb la de la cantonada.

AHPB. Ignasi Teixidor, 15è manual, 29 de gener de 1713

Document redactat pel notari de Barcelona Ignasi Teixidor el 29 de gener de 1713. Descriu les obres de reforma realitzades per unificar la casa de l'anterior propietari Massanés (Unitat 3) amb la resta de la propietat de Vilana-Perlas (Unitat 1 i Unitat 2) Aquest document conté els amidaments detallats de les partides realitzades per cada mestre professional. Redacten la memòria i s'encarreguen dels amidaments el mestre de cases i el mestre fuster, i es detalla el material i la feina feta pels diversos escultors, picapedrers i pintors. En els documents anteriors analitzats, l'actual carrer del Correu Vell no disposava de nom propi i era anomenat en referència als carrers veïns: «[...] carraria qua recte llur de dicto vico de regomiro ad [...] furnum de viladecols». En la data de la redacció del document, gener de 1713, l'actual carrer del Correu Vell ja disposava de nom propi: «In Civitate Barna in vieci [...] Regumir et Carrero del Carreu.»

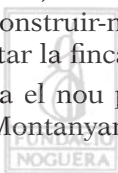
e) Restitució arquitectònica i identificació sobre l'estat actual

El seguiment de les descripcions s'ha de realitzar amb els dos plànols de planta —Restitució i Identificació— corresponents a cada nivell (*planta baixa, figures 57 i 58; planta 1a, figures 59 i 60 i planta 2a, figures 61 i 62*).

Planta baixa

En adquirir el casal de Salvador Massanés, Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa va iniciar les obres d'unificació d'aquesta finca amb la de la cantonada. A la planta baixa, l'obra més important va consistir en unir el dos antics vestíbuls i construir-ne un de nou, tan gran com ho permetés el terreny (33A), i dotar la finca d'un nou portal d'accés (33a).

L'escultura que ornamenta el nou portal d'accés va ser realitzada pels mestres escultors Marià Montanyana i Lluís Bonifaç i la pedra va

ser proporcionada pel mestre anomenat «lo Sant Pare». Aquest portal s'ha convertit actualment en la peça més representativa de la imatge de la finca (34a).

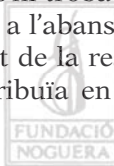
Per aconseguir el nou vestíbul, es va enderrocar la paret mitgera entre ambdues finques des del nivell de carrer fins a la teulada i també els murs transversals al carrer, que configuraven els estudis, l'entrada i la botiga de la finca de Massanés. Els dos antics patis varen configurar la part central (33B) de la nova estructura d'accés. Els murs es varen substituir per deu arcs nous de pedra que donaven amplitud i homogeneïtat al conjunt. Tres dels arcs construïts varen ser bastits a la primera crugia perpendiculars al carrer del Regomir (33b); tres més paral·lels al mur de tancament de la façana (33c) separant la primera crugia dels antics patis; dos més de menor llum relacionaven ambdós patis (33d); un altre va ser disposat al fons del pati d'accés, afrontant al nou portal principal (33e), i l'últim es va obrir per relacionar el pati d'entrada amb l'antic espai d'accés de la casa de Massanés (33f). L'arc afrontat en aquest últim, a l'altra banda de l'estructura del nou vestíbul, ja existia i va quedar directament incorporat al conjunt (33g). A la part posterior de la planta baixa, darrere l'escala, hi havia disposada la cuina (33C).

Actualment, en el pati d'accés a la finca s'hi poden veure construïts tres d'aquests arcs de pedra (34b-34c-34d) i el quart de menor llum que comunica amb la floristeria (34f). Dins el local de la floristeria, apareix el segon arc paral·lel a la façana (34e) i el segon arc de menor llum (34g) que comunica amb les actuals dependències del barber. El tercer arc paral·lel a la façana quedaria atresorat, segons el propietari, sota el revestiment de parets de la barberia (34h).

Es va enderrocar l'antiga escala de la finca de Massanés i el moler anomenat «lo Rector» va proporcionar els sis esglaons de pedra nous (33h) que comunicaven el nou pati d'entrada fins a un primer replà (33i), configurant un balcó vers la part central de l'espai d'entrada. L'escala seguia pujant recta fins a arribar al pis superior (33j). Estava configurada per onze esglaons de pedra proporcionats pel moler anomenat «lo Sant Pare» i era coberta amb estructura de bigues i llates de fusta.

Planta primera

Al capdamunt de l'escala s'hi trobava l'accés principal a l'habitatge (35a), que donava directament a l'abans descrita sala de l'Arc (35A). En aquesta planta primera, la part de la residència que donava frontispici al carrer del Regomir es distribuïa en quatre habitacions o cambres (35B, 35C, 35D i 35E).

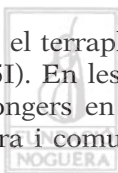
El terra d'aquesta crugia es va enrajolar de nou per igualar el paviment i es va construir fals sostre a totes les estances. El fals sostre (35f) es va fer amb estructura d'encanyissat i acabat de guix negre i guix blanc. A l'estança existent a la cantonada amb el carrer del Correu Vell (35B) es va convertir la finestra que donava al carreró en balcó (35b), es va tapiar la finestra que donava al carrer del Regomir (35c) i es va eliminar l'escala que pujava al pis superior. L'estança següent (35C) disposava de dos balcons al carrer Regomir. La següent (35D), ja dins l'antiga Unitat 3, també disposava de dos balcons, situats sobre el portal principal d'accés al casal. L'última estança (35E) disposava d'una finestra convertida també en balcó en aquesta darrera intervenció. Un dels balcons de la tercera estança es va haver de traslladar uns 80 cm (35d), segurament per compondre la façana respecte al nou portal d'accés.

A la façana actual s'identifiquen les obertures d'aquesta última intervenció. A la façana del carrer del Correu Vell apareix el balcó (36a) com a resultat de la transformació de l'antiga finestra. A la façana del carrer del Regomir, apareixen les tres obertures dels balcons propers a la cantonada, convertits actualment en finestres (36b), i la finestra tapiada, que posteriorment es va tornar a obrir (36c). A la banda de façana més propera a la capella de Sant Cristòfol, s'identifiquen les obertures dels tres balcons resultants l'any 1714 (36d).

La sala gran de la casa de Massanés, amb la reforma quedà definida com a saló principal (35F) de la nova residència. En aquesta estança es va tapiar l'antic accés a l'habitatge (35h) i es va convertir una finestra de gran dimensió en balcó (35g). Aquesta intervenció es reconeix clarament en la façana del pati. Posteriorment, el balcó s'empetití (36f) i la porta encara apareix tapiada (36g). El saló principal es va ennobrir, enrajolant-lo amb cairó i construint-hi cornises, floró i fals sostre. La tarja, les cornises i les cantonades varen ser daurades pel daurador Jeroni Planella. S'obriren cinc finestres altes (37n, 37o i 37p) i se'n pintaren cinc de fingides (37q) pel pintor Josep Vives. En aquest saló principal també s'hi disposà una escultura realitzada pel mateix escultor del portal, el mestre Montanyana.

A la peça disposada sobre el replà de l'escala (35G) es va fer nova la xemeneia (35i). A l'estança immediata (35H), que donava al terraplè, es va obrir un portal que comunicava amb la Unitat 2 i s'hi construí també el fals sostre.

En el document analitzat, el terraplè del primer pis és definit com a «terraplè dels tarongers» (35I). En les cases benestants barcelonines era usual la plantació de tarongers en el pati posterior existent a la casa, ubicat a la planta primera i comunicat amb la part principal de

la residència. Segons la descripció, la cuina (33C) es trobaria situada sota d'aquesta última estança, coincidint amb la zona de l'actual porteria (34K) i comunicada a través de l'escala de cargol (35j).

La descripció de la intervenció no descriu ni anomena la part de residència corresponent a la Unitat 1, però això no és estrany, ja que aquesta part ja havia sofert els canvis necessaris per unir-se a la Unitat 2 de la cantonada i, en no donar al carrer del Regomir, tampoc no resultava tan necessari el seu ennobliment.

Planta segona

A la planta segona, el frontispici del carrer del Regomir és ocupat per habitacions (37C, 37D, 37E, 37F), sense descriure en cap moment la possible ubicació de la porxada. En aquestes habitacions es varen construir diferents obertures. Es van obrir dos finestretes (37a) vers el saló de l'Arc i dos finestres altes amb gelosia (37d) donant al saló principal. Es van obrir dos finestres (37e) vers el pati de la Unitat 3. Actualment, des del pati es visualitza la construcció de dues finestres simètriques, una de tapiada (38a) i l'altra d'empetitida (38b).

Es va fer un balcó (37f) vers l'antic vestíbul de la Unitat 2. Aquesta obertura estaria construïda sobre la porta que abans menava vers el passadís de connexió de l'antiga casa. Aquesta obertura, per les seves característiques i ubicació, pot correspondre al portal d'accés d'un dels habitatges d'aquest nivell (38d).

En aquesta planta segona, es va construir també una secreta. A l'estança per on s'accedia a les habitacions que componien el frontispici del carrer del Regomir (37G), es va construir un balcó (37h) vers el pati de l'Unitat 3, un altre vers el terraplè (37i) i es va obrir una porta que comunicaria amb la casa antiga salvant el desnivell amb quatre esglaons (37j). La majoria de sostres es varen embigar de nou i s'hi va instal·lar un fals sostre.

A la cambra del costat, que comunicava amb el terraplè i el saló principal, es va obrir un balcó vers el terraplè (37l) i una finestra vers el pati d'entrada (37m). Aquesta finestra estaria disposada i construïda seguint la tipologia de les altres dues obertes en el mur afrontat del pati (37e).

En el saló principal es varen obrir cinc finestres altes i se'n van reproduir cinc de fingides. El document descriu que tres de les cinc obertures varen ser obertes cap a les estances adossades (37n-37o). Des del pati d'accés es visualitzen les restes d'unes obertures de forma circular que coincidirien amb el nivell alt del saló principal (38h). La ubicació d'aquestes dues finestres obertes cap a l'exterior (37p), juntament

amb les altres tres obertes vers les estances contigües, conformaria el conjunt de les cinc finestres obertes descrites. Les altres cinc finestres fingides (37q) estarien reproduïdes sobre la resta del perímetre del parament de la sala, configurant el conjunt escènic desitjat.

A la sala de l'Arc es conservarien els quatre grans arcs (37t) i la lluernia (37u) descrits l'any 1672.

Les obertures que compondrien la segona planta de la façana del carrer del Regomir són actualment identificables. Les primeres cambres més properes a la cantonada disposarien de dos balcons nous (37b) i un de tercer (37c) que ja era construït. Aquest últim segurament seria el més proper a la cantonada, coincidint amb la ubicació de l'antiga torre de l'edifici. A la zona de la finca més propera a la capella de Sant Cristòfol, corresponent a l'antiga Unitat 3, hi serien disposats dos balcons (37r i 37s) que completarien la composició de la nova façana.

Segons es desprèn de la reinterpretació arquitectònica del 1714, les dues sales principals, amb el seu doble espai o gran alçada, i els dos patis existents provocarien un tall a la circulació de la planta segona, entre el frontispici del carrer del Regomir i la part posterior de la casa. La comunicació es realitzaria tan sols a través de la peça existent entre ambdós patis (37G).

Gràcies a la llista de les partides d'obra descrites en el document, es coneixen els diferents materials de construcció utilitzats, així com també els diferents professionals que intervingueren en el procés de l'obra.

Els materials més emprats en la realització dels treballs del ram de paleta foren: calç, guix blanc, guix negre, rajoles comunes i ordinàries, rajoles valencianes, teules, encanyissat, aiguacuit i pedra. L'obra consistí bàsicament a unificar l'espai, terres i sostres, consolidar o substituir algun tros de teulada i fer alguna intervenció per modificar l'interior, ja que la casa de Massanés havia estat reformada pocs anys abans, tal com ja s'ha descrit en l'apartat anterior.

En el ram de paleta varen intervenir operaris de graus distints: mestres de cases, fadrins, manobres i aprenents. Durant els mesos que durà l'obra, el treball va ser dirigit per diversos mestres de cases: el mestre Torner, el mestre Millàs, el mestre Tintorer i el mestre Odena. Els treballs de fusteria també foren importants i varen ser realitzats pel mestre fuster Jaume Vendrell. La feina del mestre Vendrell va consistir bàsicament a construir les portes del portal nou d'accés a la casa, anivellar sostres i paviments de tots els portals, construir i instal·lar portes noves a l'interior de la casa i a l'escala, posar bigues i llates a la coberta de la citada escala i embigar i enllatar de nou molts dels

sostres. Els materials més utilitzats per a la realització dels treballs del ram de fuster foren: quadrats, cabirons, llates, claus, costes, pots d'Albi i aiguacuit. La fusteria també va ser realitzada per operaris de graus distints: mestre fuster, fadrins i aprenents. Altres professionals que varen intervenir en l'obra varen ser els molers, dos escultors, el pintor, el daurador, el *clavetaire* i els encanyissadors.

La residència aconseguida amb aquestes millores era un habitatge de grans dimensions amb les característiques i el confort propis de les famílies benestants de l'època. Actualment, els espais resultants d'aquell esforç resten en part identificables, atesorats dins el conjunt de les noves estructures posteriorment sobreposades.

Aquesta és la reinterpretació arquitectònica de la residència de la família Vilana-Perlas l'any 1714. La part descrita de l'antiga residència correspon al conjunt conservat del casal (Unitat 2 i Unitat 3), identificat actualment com la Casa Vilana-Perlas situada al carrer del Regomir, núm. 11-19.

Per finir la interpretació en planta d'aquest casal, cal creuar la informació de l'Arxiu de Protocols amb la localització de l'antic vial que circulava pel bell mig d'aquesta finca, interpretació que s'ha després de l'exercici d'estratigrafia presentat en l'apartat anterior.

Per la seva tipologia i ubicació, les obertures localitzades a la planta baixa de la finca que configurarien l'antic vial són anteriors a la construcció del jardí o terraplè de la residència dels Massanés o dels Vilana-Perlas, actualment transformat en el celobert 2 de la finca. La terra d'aquest jardí va colgar durant segles l'espai ubicat enfront de les obertures localitzades, les quals van ser retirades en el moment d'habilitar la planta baixa amb la consegüent construcció del forjat del celobert. Actualment, aquest pati situat a la planta primera està cobert per una uralita que desfigura totalment l'antic espai existent a cel obert.

Aquest fet va donar una possible resposta a la incògnita que se'm va plantejar en analitzar una descripció molt concreta continguda en la documentació de l'Arxiu de Protocols. En el moment que Ramon Frederic Vilana-Perlas l'any 1712 unifica la Unitat 2 i la Unitat 3 construint un «saguán tant gran com permetés el terreny» la documentació descriu que es tapia la porta d'accés a l'antiga residència de Salvador Massanés de Ribera —Unitat 3— i se n'obra una altra «de fonament», corresponent a l'actual portal barroc de la finca. La pregunta que se'm plantejava era la següent: Per què l'antic accés a la casa d'Onofre Massanés, posteriorment propietat del seu fill Salvador Massanés, no era construït en el lloc on posteriorment es va construir el portal barroc?

Aquesta seria la situació correcta de l'antic accés, ja que hauria donat directament al pati d'entrada de la família Massanés. Però no

va ser així: l'antic accés era construït en un lateral. Això només es comprèn si l'espai ocupat posteriorment pel pati dels Massanés i actualment pel pati principal d'accés a la finca fos antigament un espai públic, sense poder ser ocupat per un ús privat. Aquest fet justificaria la ubicació desplaçada de l'antic portal dels Massanés l'any 1679, que es va mantenir en el mateix lloc fins a la realització de les obres l'any 1712. En el moment d'amortitzar l'espai de l'antic vial, un tram va ser colgat amb terra per construir el jardí o terraplè a la planta superior i el tram més proper al carrer del Regomir va ser transformat en espai privat i va passar a configurar el pati d'entrada abans descrit.

En la presentació del diagrama estratigràfic, s'han identificat els diferents moments constructius amb les èpoques definides a la documentació de l'Arxiu de Protocols, fet que confirma la viabilitat del creuament de dades utilitzat.

4.5. TRANSFORMACIÓ DE LA FINCA DURANT ELS SEGLES XIX-XXI

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 30-39.)

a) Moment històric

Aquesta última etapa mostra els espais que constitueixen l'actual finca del carrer del Regomir, núm. 11-19. A partir de 1714, l'edifici no va deixar de patir modificacions. La casa ben aviat va ser subdividida i ampliada en altura arran del procés de densificació que s'inicià després de l'enderroc del 17% dels habitatges de la ciutat per aixecar la Ciutadella.⁶

b) L'edifici com a document d'anàlisi

L'anàlisi es fa a partir del conjunt edilici conservat.

c) Objectius

L'objectiu és veure les transformacions que ha sofert l'obra barroca de Ramon Frederic Vilana-Perlas en aquests tres últims segles. L'edifici ha estat recrescut i subdividit, conferint-li la forma complexa i laberíntica que presenta.

d) Reconeixement del conjunt edilici conservat

e) Estat actual de la finca

El seguiment de les descripcions s'ha de realitzar amb els plànols de l'aixecament de l'estat actual de la finca a cada nivell (*planta baixa, figura 30; planta 1a, figura 31; planta 2a, figura 32; planta 3a, figura 33; planta 4a, figura 34 i planta coberta, figura 35*).

6. Albert GARCIA ESPUCHE, «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, núm. XXI, 2003, p. 318.

Actualment, la casa presenta una única entrada, el portal barroc i el pati de l'antic casal d'Onofre Massanés és l'únic espai de vestíbul de la finca, havent tapiat o tancat els arcs que proporcionaven transparència i profunditat a l'espai d'entrada o vestíbul de 1714. Es va construir una nova escala de veïns que ocupà part del pati de l'antiga casa d'Estàsia Ros i que actualment ha quedat com a celobert interior de la casa. Les dues sales principals de la residència de 1714, originàriament representatives d'ambdues finques medievals, varen ser subdividides en alçada i redistribuïdes per obtenir les petites estances del nou conjunt d'habitatges disposat.

S'eliminaren les teulades i es va fer créixer la finca en alçada, afegint-hi dues plantes més a les crugies que donen al carrer; així s'han aconseguit actualment un total de vuit locals en planta baixa (figura 30) i quinze unitats habitacionals distribuïdes en la resta de l'edifici. El nivell de la planta primera de la finca és ocupat per dos pisos i l'altell d'un local de la planta baixa (figura 31). El nivell de la planta segona de la finca és ocupat bàsicament per un pis, que durant anys va ser la residència de la família Maluquer, propietaris de la finca en aquell moment i que posteriorment va ser destinat a pensió. La resta d'aquest segon nivell va ser subdividida en quatre habitatges més (figura 32). El nivell tercer és ocupat per cinc pisos i terrats (figura 33) i el nivell quart és ocupat per tres unitats habitacionals més (figura 34).

4.6. EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LES FAÇANES. SEGLES XVII-XXI

(Per al seguiment gràfic, vegeu les figures 63-67.)

a) Moment històric

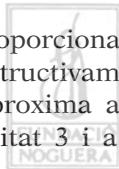
Aquest apartat presenta la interpretació arquitectònica de les dues façanes de la Casa Vilana-Perlas en els dos moments històrics estudiats a través dels documents notariais. Seguidament s'analitzen les modificacions posteriors esdevingudes.

b) Documents notariais utilitzats

La informació de cada moment històric referent a les façanes s'ha extret dels mateixos documents notariais que han documentat els corresponents estudis de la planta.

c) Objectius

Aquest exercici ha de proporcionar la informació necessària per situar cronològicament i constructivament cadascun dels elements de la façana actual. L'estudi s'aproxima a la composició de les façanes de les antigues Unitat 2 i Unitat 3 i a la composició de la posterior

façana unitària de 1714, per poder així entendre la lògica formal dels diferents elements que actualment la componen. També es mostren les modificacions succeïdes al llarg dels segles XIX i XX.

d) Resum del contingut dels documents presentats

Resum dels documents presentats a l'apartat de l'estudi de les plantes.

e) Restitució arquitectònica i identificació sobre l'estat actual

El seguiment de les descripcions s'ha de realitzar amb els dos plànols corresponents a ambdues façanes (figures 63 a 67).

La restitució arquitectònica de la façana del Regomir, núm. 11-19, és una aproximació a l'evolució del mur de tancament de la finca, fonamentada en el contingut de les memòries i els amidaments de les diverses partides valorades i dictades pels professionals o mestres que realitzaren les obres en cada procés de transformació.

La façana del carrer del Regomir

La composició de la façana principal de la finca del Regomir, núm. 11-19, durant el segle XVII mostrava clarament el desenvolupament de dos casals o habitatges distints. A la planta baixa hi havia disposats els dos portals d'accés a ambdues cases (39a i 39k). Eren de mig punt i construïts amb pedra. Els estudis ventilaven i rebien llum per finestres distribuïdes per tota la planta.

A la planta primera, les façanes eren distribuïdes majoritàriament amb finestres. Tan sols es descriu un balcó a l'estança de la cantonada amb el carrer del Correu Vell l'any 1672. Posteriorment, la reforma de Salvador Massanés a la Unitat 3 transformarà finestres en balcons. El nivell segon era ocupat per la porxada de la casa d'Estàsia Ros (39e) i la porxada de la residència de Massanés (39p). A les cantonades hi serien ubicades les torres amb les finestres pròpies de l'època altmedieval (figura 63).

Amb les obres dels anys 1711-1712, la planta del conjunt pateix un procés d'unificació i la façana manifesta també els canvis consegüents. Es construeix el portal barroc de l'entrada principal (40a) tapiant l'antic portal de la casa de Massanés. A la planta primera es converteixen les finestres en balcons, tapiant i reubicant-ne algun per acoblar la composició al nou portal d'accés. Es descriu la disposició de tres balcons a la planta segona a la banda de la Unitat 2, un dels quals ja hi era amb anterioritat. Les obertures corresponents a la planta segona de l'antiga casa de Massanés no són descrites, ni tampoc s'anomena l'existència o no de la porxada, però analitzant el sistema d'obertures conservat podrien correspondre al dos balcons indicats (figura 64).

A partir de 1733, la casa inicia el creixement en alçada, se li dóna una progressiva subdivisió en horitzontal vertical i desapareixen definitivament els grans espais principals de la residència de 1714. A la façana del carrer del Regomir apareix la distribució de balcons i finestres del tercer i quart nivell i es culmina la composició global de la façana amb un conjunt de finestres de diferent tipologia com a resposta a la nova i desafortunada planificació interior (figura 65).

Els ampits dels balcons de la planta primera, fruit de l'ennobliment de l'època barroca, són tapiats i convertits en finestres. A mitjan segle passat, l'arquitecte Adolf Florensa dirigeix unes obres de restauració de la façana de la finca. Les obres varen consistir bàsicament a desmuntar els brancals del portal barroc i pujar la porta, que amb els anys, segons l'arquitecte, havia quedat desplomada. Es va repicar el revestiment de la façana i es va realitzar un acabat de circuit construït amb morter, que simulava un especejament extensiu a la totalitat de la superfície del parament, i s'aconseguí definitivament la imatge homogènia del conjunt (figura 65).

La façana del carrer del Correu Vell

El més significatiu de la façana del carrer del Correu Vell és la descripció de les obertures l'any 1672, corresponents a la planta primera de l'antiga residència d'Estàsia Ros. La sala de l'Arc que donava al carrer del Correu Vell disposava de dues obertures: una lluern a la part alta i una gran finestra construïda a l'antiga amb dues columnetes al mig. La cuina s'il·luminava a través d'una altra finestra construïda a l'antiga amb una columneta al mig. Una tercera obertura a l'estança ubicada a la cantonada amb el carrer del Regomir completava la distribució de la planta noble, finestra que l'any 1711 va ser convertida també en balcó (figura 66).

A la planta baixa es descriu una finestra que ventilava l'estudi de la cantonada i una porta que accedia a la botiga situada a l'extrem de l'antiga casa d'Estàsia Ros. En el segle XVII i també en el moment de la reunificació de finques l'any 1712, aquesta façana continuava tancant principalment la sala de l'Arc, fet que condicionaria la conservació de les seves obertures fins a la subdivisió en vertical i horitzontal de la finca (figura 66).

A partir de l'any 1733, en subdividir-se l'espai de la gran sala de l'Arc, apareix una composició de façana que intenta lligar amb la resta existent, eliminant les antigues finestres gòtiques i dotant la façana de balcons i finestres que assegurin la ventilació a l'interior dels nous nivells habitats (figura 67).

5. EL CONEIXEMENT I LA PRESERVACIÓ DE LES ARQUITECTURES HISTÒRIQUES

L'estudi presentat sobre l'edifici de la finca del Regomir, núm. 11-19, ha aportat una informació històrica i arquitectònica que ha permès conèixer el casal on va habitar la família Vilana-Perlas durant gairebé cinquanta anys. Ara bé, l'objectiu d'aquest coneixement no resideix tan sols en l'aportació cultural que això representa, que no és poca, sinó que confereix la possibilitat de convertir la pròpia arquitectura en un document històric, la rehabilitació en una veritable eina de recuperació del patrimoni i la recerca en el fonament científic del nostre projecte.

Lligat a l'exercici de coneixement que aquesta segona part del llibre presenta, vull citar un treball de reconstrucció que considero important pel conjunt de reflexions que els responsables del projecte varen haver d'afrontar. Aquest projecte és la reconstrucció de la catedral de San Nicolò a Noto, Sicília.

El març de 1996, la catedral de Noto es va esfondrar sobtadament, i deixà gran part de l'edifici en una autèntica ruïna. La totalitat del seu cobriment, els pilars de la part dreta de la nau central i part de la cúpula es van ensorrar en menys de cinc minuts.

El terratrèmol de 1693 va devastar la part oriental de l'illa de Sicília. La ciutat de Noto, ubicada a la vall de Noto, al nord de Siracusa, va quedar arrasada en la seva totalitat. Davant la impossibilitat de reconstruir la desfeta, es decidí aixecar una nova ciutat a dotze quilòmetres de l'original. La nova Noto es planejà íntegrament com a ciutat barroca, representant actualment un dels exemples més purs de traçat barroc sicilià. El 6 de juny de 1703 es començà la construcció de l'església a la nova ciutat. El 8 de juny de 1844, l'església mare va esdevenir catedral i s'instituí la diòcesi de Noto. Aquest edifici no ha tingut una història fàcil. Com a conseqüència d'un seguit

de terratrèmols, dels tres-cents anys d'existència, quasi cent seixanta ha estat tancada a causa de successius esfondraments i consegüents reconstruccions i restauracions. El dia de Santa Llúcia de 1990, un violent sisme va colpejar l'àrea de la Sicília sud-oriental, la seva gent i els seus monuments. La catedral va ser momentàniament tancada, però un cop desestimada la idea d'un possible ensorrament va tornar a ser oberta al públic. La nit del 6 de març de 1996, el bisbe de Noto assistí impotent al sobtat esquerdament de la cúpula de la catedral i al seu posterior i espantós esfondrament.¹

Es planteja la seva reedificació, atenent a les pautes de la decisió consensuada de reconstruir-la, «Dov'era e com'era». Aquesta decisió no va significar un procés immediat de projecte i execució.

Molt al contrari.

La solució de tornar-la a reconstruir no es podia limitar a «completar» l'edifici de les seves parts malmeses. En el raonament projectual i constructiu s'havien d'implicar les parts que quedaven en peu, dotant a la totalitat de l'organisme reedificat d'una imprescindible coherència estructural. Era necessari conèixer els veritables motius de l'esfondrament, la naturalesa dels materials emprats en el seu primer bastiment i posteriors reconstruccions, així com el comportament estàtic del conjunt, atesos els successius solapaments de solucions constructives, formals i estructurals utilitzades.

Els responsables de la reconstrucció varen ser l'enginyer Roberto De Benedictis i l'arquitecte Salvatore Tringali. L'anàlisi per arribar a assolir el coneixement de les característiques i el funcionament dels materials del conjunt varen durar dos anys i mig. El posterior projecte es va redactar en sis mesos.

È infatti dallo studio attento di quelle caratteristiche costruttive, delle ragioni tecniche, economiche ed anche culturali che le hanno determinate, dalla comprensione delle funzioni architettoniche e strutturali delle varie parti dell'intero organismo edilizio, di tutto ciò che in definitiva rappresenta la «cultura materiale» dell'edificio —e che, accanto al suo valore espressivo, costituisce uno dei dati più preziosi del rapporto fra presente e passato, oggetto del nostro stesso intervento— che scaturisce il progetto della ricostruzione.²

1. Roberto DE BENEDICTIS i Salvatore TRINGALI, «Ricostruendo la Cattedrale», tríptic informatiu sobre la història i la reconstrucció, Noto, 1999.

2. Roberto DE BENEDICTIS i Salvatore TRINGALI, *La Ricostruzione della Cattedrale di Noto*, Noto, L.C.T. edizioni, 2000, p. 18.

A l'explicació del projecte que Salvatore Tringali feia el desembre de 2004 en el seu despatx Studio di Architettura e Restauro d'Íspica, afirmava que, si no s'arriba a conèixer correctament la mecànica d'un edifici, l'arquitecte o enginyer pot imposar solucions que resultin greument incompatibles amb la mecànica anterior. Segons Tringali, la redacció d'un projecte d'intervenció en un conjunt històric és un problema de saber com està feta la realitat, no de com s'ha de fer, ja que el projecte ve sol.

En el llibre publicat sobre la reconstrucció de la catedral *La Ricostruzione della Cattedrale di Noto*, Roberto De Benedictis i Salvatore Tringali, en definir el mètode i criteris del procés projectual, citen Edoardo Benvenuto, del qual jo també transcriu el raonament:

Conoscere cosa conservare e da tale conoscenza far scaturire il come conservare con sicurezza. [...] E questo sia per un motivo culturale- il conservare nelle pietre la testimonianza di una comprensione della realtà costruita, valore culturale che merita di essere soggetto a conservazione e tramandato alle generazioni future-ma anche tecnico, persino economico.³

Trobo encertada la puntualització que reclama Benvenuto sobre la reflexió de sant Agustí:

Forse anche per il restauro é lecito essere ottimista come diceva Sant'Agostino a proposito della legge morale. Egli diceva: ama e fai quello che vuoi. Ecco io vorrei dire: conosci molto e poi opera di conseguenza.⁴

Per finir aquesta part del treball vull deixar constància d'una apreciació que he tingut en aquests últims anys i que fa necessària una reflexió sobre la metodologia o procés de treball a tenir en compte en la recuperació d'arquitectures existents.

Les fonts d'informació utilitzades, quan s'han interrelacionat amb conceptes pedagògics i amb el coneixement general de l'arquitectura, no han estat en molts casos ni professionalment ni acadèmicament desenvolupades ni implementades. El motiu d'aquesta realitat s'ha d'analitzar des del punt de vista de la pràctica de l'encàrrec professional. Si l'edifici o conjunt edificat a restaurar és una arquitectura «monumental» protegida, queda gairebé assegurada l'aplicació de mètodes d'anàlisi desenvolupats per equips pluridisciplinaris que treballen des de les administracions o equips independents que s'han especialitzat a

3. Ídem, p. 20.

4. Ídem, p. 23.

facilitar un coneixement històric que ajuda a entendre l'arquitectura en tota la seva complexitat. Els esforços es canalitzen vers una actuació que salvaguardi al màxim la integritat i el bon enteniment constructiu i tipològic d'aquella arquitectura.

Fins aquí, crec, hi estem tots d'acord.

Per fer un bon estudi previ es requereix temps i mètode.

En el cas de l'arquitectura monumental, l'aplicació de mètode i temps és possible, sempre i quan els professionals competents sàpiguen com acarar-ho. Però, què passa amb l'arquitectura no protegida, què succeeix amb els barris històrics que successivament es converteixen en bressol d'incomptables intervencions de substitució o rehabilitació?

El temps per realitzar aquesta anàlisi, majorment en edificis o conjunts no protegits, no és previst com una partida definida. Es defineix el capítol de fonaments, d'estructura, de fusteria o de pintura, però pocs cops es detecta l'existència d'una partida destinada al coneixement previ del lloc. L'equip de professionals, davant d'aquesta innegable realitat, molts cops determina cobrir l'expedient amb una anàlisi històrica superficial o, a vegades, desvinculada del veritable procés projectual posterior.

El mètode depèn de la formació del professional. A Catalunya, l'arquitecte com a màxim responsable dels projectes redactats i executats no disposa, en molts dels casos, de la formació necessària per afrontar una correcta anàlisi del lloc. En la rehabilitació, la majoria d'arquitectes no s'ha plantejat en el seu procés projectual la necessitat de remenar arxius, de repassar cadastres, de superposar plantes o llegir amb deteniment determinades lectures existents dels nostres edificis o ciutats. L'arquitecte, durant molts anys, semblava disposar de la clau de la intervenció, i es redactava el projecte en funció dels paràmetres d'exigència i de la imaginació del professional.

Des dels anys vuitanta, es varen potenciar a Catalunya les excavacions arqueològiques en àrees urbanes, on se sabia o s'intuïa l'existència d'elements a salvaguardar. A la col·lectivitat l'envaeix una cívica tranquil·litat quan a la planta baixa d'un edifici d'un centre històric o en un solar guanyat a la ciutat per l'enderroc d'un antic edifici, pot presenciar l'actuació d'un grup d'arqueòlegs que, amb la seva inqüestionable professionalitat, vetllen pel nostre passat cultural.

Els italians creen escola i ens diuen que això no és suficient.

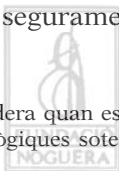
Què passa quan s'intenta superar aquesta cota 0⁵ o el nivell d'allò soterrat?

En el conjunt d'arquitectures monumentals, la necessitat de coneixement i preservació és ben assumida. A Catalunya, els professionals de les administracions que hi treballen han invertit, durant aquests últims anys, veritables esforços a reinterpretar l'arquitectura i han materialitzat la seva correcta dedicació en una gran quantitat d'intervencions en el patrimoni arquitectònic català. Ara bé, en els centres històrics on la riquesa arquitectònica no resideix només en la monumentalitat de determinats edificis, sinó en la continuïtat i massa conjunta de la seva trama urbana, això no és tan immediat. En aquests centres històrics, majorment configurats per arquitectures modestes i desprotegides, no incorporades als catàlegs de patrimoni, hi juguen altres factors com l'especulació, la política del sòl, els estàndards urbanístics o els interessos creats.

En el cas de Barcelona, en el moment en què s'ha d'intervenir un immoble del centre històric, i aquest és protegit amb una categoria inferior a C, l'immoble pot estar fàcilment predestinat a l'enderroc. El promotor pot justificar la determinació del seu enderroc sense que, molts cops, l'Administració pugui establir cap condicionant efectiu per aturar-ho. L'única condició que l'Administració pot exigir és la redacció d'un estudi històric que asseguri la transmissió informativa de l'arquitectura desapareguda. L'interès dels edificis en el centre històric no resideix en la vàlua historicoartística de l'element en ell mateix, sinó en l'homogeneïtat tipològica i constructiva del conjunt amb el qual són solidaris. En el centre històric de la ciutat de Barcelona, un gran nombre d'edificis estan protegits amb la categoria D, estant fàcilment destinats a l'enderroc, segons la sensibilitat del seu propietari. Aquesta realitat ha fet desaparèixer gran quantitat d'edificis en el centre històric de Barcelona, que han estat substituïts per noves arquitectures que, sense posar en dubte la seva possible qualitat, van minant greument la integritat històrica, tipològica i formal del barri.

Durant molts anys, previ enderroc d'un edifici del centre històric de la ciutat, no es realitzava cap anàlisi històrica i menys un aixecament de l'edifici en qüestió. La substitució de l'arquitectura dels carrers de Ciutat Vella era realitzada, la major part de cops, sense deixar cap rastre informatiu que assegurés un testimoniatge tipològic i històric del que desapareixia. Aquesta era, segurament, la manera més fàcil d'evitar

5. En aquest context, es considera quan es planteja la cota 0 tot nivell que quedi situat per sobre de les restes arqueològiques soterrades, sota el nivell d'ús del projecte.

problemes posteriors. Aquest fet ha derivat en una manca documental immensa del que ha desaparegut. La importància d'aquesta manca d'informació de cadascun dels edificis desapareguts no resideix ni es limita en el greuge sobre ell mateix, sinó que impedeix el testimoniatge necessari per poder conferir a les generacions venidores la possibilitat d'entendre la lògica funcional, social, econòmica i històrica d'un dels centres històrics més importants d'Europa.

Des dels anys 1980, l'Ajuntament de Barcelona ha demostrat una especial cura en les restes arqueològiques que han aparegut en els subsòls dels edificis afectats. En la majoria dels casos, l'Administració fa parar l'obra fins que els experts han finalitzat la seva tasca d'excaució i d'identificació corresponent. Si el valor cultural i històric de la resta arqueològica trobada es quantifica suficientment important per deixar-la accessible o visible, es pot determinar l'obligatorietat de modificar el projecte per aconseguir integrar-hi les restes arqueològiques. Conegudes estratègies com la instal·lació de paviment vidriat, enreixats o recorreguts culturals en els subsòls, asseguren aquesta finalitat.

L'expedient ja és tancat i l'edifici ja es pot enderrocar.

El nou edifici ja es podrà edificar millorant els estàndards urbanístics del barri històric, donarà el benefici que el promotor preveia i apareixerà com un element just i necessari per al bé de la comunitat.

L'arqueologia de l'arquitectura feta sobre la cota 0, a cops no interessa. És un mètode arqueològic que pot posar en perill els interessos de la propietat i difícilment tindrà èxit, si no varia el marc legal de protecció o no s'aconsegueix sensibilitzar el propietari del valor inherent dels seus immobles.

En els diversos plans especials de rehabilitació integral que s'han realitzat i posteriorment revisat del centre històric de la ciutat de Barcelona, l'exercici de substitució arquitectònica i la modificació de la forma urbana estan component un mosaic de ciutat rehabilitada, en la qual es va desfigurant progressivament la fisonomia. Són solucions que milloren les comunicacions del barri, els estàndards de confort, la relació del centre històric amb la resta de la ciutat, la seva imatge, milloren el parc social del barri i espongen urbanísticament el centre, però en realitat, molts cops, construeixen un barri nou. Si es tracta de construir un nou barri que compleixi les finalitats socials, polítiques i urbanístiques actualment vigents per afavorir la població que en fa ús, segurament les bases estan ben plantejades i seria qüestió de canviar impressions sobre determinades solucions adoptades.

Però no es tracta d'això.

Quan la societat es planteja rehabilitar un centre històric és que té la voluntat de rehabilitar el centre històric.

Falta mètode d'intervenció o falten possibilitats per desenvolupar-lo.

Actualment es destinen esforços i diners a resoldre temes socials, funcionals, higiènics i també arqueològics sota la Cota 0 del barri, realitat que em sembla encoratjadora i altament necessària d'abordar. Però em fa la sensació que estem deixant de banda el gran contenidor de tots aquests esforços, que confiem massa en la possibilitat d'absorció de la trama urbana dels nostres vells barris, davant totes les solucions proposades i que la lògica de la trama urbana del nostre centre històric es va afeblint progressivament. En determinats indrets del nucli històric, els antics passos, els racons o els interiors d'illa apareixen, cada cop més, com elements vells o antics, totalment anecdòtics dins un barri de nova planta, exemple de modernitat i progrés. La nova planta apareix com a protagonista de la intervenció i aquest, crec jo, no ha de ser el plantejament.

Han estat els arqueòlegs els qui han proposat i defensat una arqueologia sobre la COTA 0, i manifesten la necessitat de treballar amb l'arqueologia de la construcció, de les tipologies, de les funcions i no sols fer arqueologia amb allò que és enterrat.

Molts cops, les premisses econòmiques, polítiques o d'enderroc ja són preestablertes. L'arquitecte no se sent compromès amb unes preexistències que, tal vegada, la propietat, per desconeixement o per por de minvar els seus beneficis, ha decidit substituir per noves propostes, formalment, constructivament i econòmicament més conegudes. Un arquitecte, per raonar i poder sensibilitzar i convèncer el promotor sobre la idoneïtat d'una determinada proposta de rehabilitació, ha d'utilitzar mètode i temps, esforços, que la majoria de cops no arriben a bon port i no són gens recompensats. Davant d'aquests fets, s'entén per què a l'arquitecte li pot costar analitzar amb professionalitat i deteniment els barris o architectures que ha d'intervenir. L'arqueòleg, realitzant amb correcció la feina encomanada, segurament no hi té res a perdre. L'arquitecte pot arribar a perdre l'encàrrec o arruïnar-se en l'intent.

Crec que aquesta inquietud, prèvia al projecte dissenyat per l'autor, està poc desenvolupada a les nostres escoles i quasi mai és contemplada com una necessitat de ser ensenyada. Crec que és un error, ja que si els formadors esperen que els alumnes, futurs arquitectes, ho aprenguin al llarg de la seva vida professional, tal vegada farem tard. De projectes se'n fan a cents cada dia i cada projecte, per modest i poc interessant que sembli, pot aportar una solució que ajudi a millorar el lloc i el seu entorn o pot, sens dubte, desvirtuar l'indret al qual està destinat.

En el cas dels arquitectes, la utilització d'aquest mètode de treballar no serà efectiva fins que la intenció d'endegar-lo provingui d'una formació adquirida, indissoluble de la nostra trajectòria professional, i fins que les nostres lleis no millorin el seu grau de protecció.

Barcelona, abril de 2015.

BIBLIOGRAFIA

PART PRIMERA

- ACADÈMIA DELS DESCONFIATS. *Nenias Reales dedicas y lágrimas obsequiosas que a la inmortal memoria del gran Carlos II [...] en credito de su mas imponderable dolor y desempeño de su firmeza dedica y consagra la Academia de los Desconfiados de Barcelona*. Barcelona: Rafael de Figueró, 1700.
- ALABRÚS IGLESIAS, Rosa Maria. «La trayectoria de la opinión política en la España moderna» [Universitat Abat Oliba CEU]. *Obradoiro de Historia Moderna*, núm. 20, p. 337-354.
- ALBAREDA SALVADÓ, Joaquim. A: ALBAREDA SALVADÓ, Joaquim *et al.* *Política, economía i guerra. Barcelona 1700*. «Ramon de Vilana Perlas. A la sombra de Carlos III/Carlos VI». Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura. 2012 (La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 9).
- «El “cas dels catalans” del Pacte de Gènova a l'equilibri europeu, de 1713». *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 18 (2) (1998), p. 303-314.
- ALCOBERRO, Agustí. *L'exili austriacista (1713-1747)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2002 (Textos i Documents; 35).
- *La «Nova Barcelona» del Danubi (1735-1738). La ciutat dels exiliats de la Guerra de Successió*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2012.
- ALONSO GARCÍA, Alfredo. «Del tomismo al suarismo. La cuestión de “la alternativa de cátedras” del Estudi General de Barcelona durante el inicio del reinado de Felipe V». *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 30 (2010), p. 267-282.
- ALONSO-CADENAS, Ampelio; CADENAS, Vicente de; RUIZ, Liliana. *Blasonario de la Consanguinidad Ibérica 1979*. Madrid: Hidalguía, 1979.

- ANDERSON, Perty. *El Estado absolutista*. Madrid: Siglo XXI de España, 1979.
- ARNETH, Alfred. *Das Leben des kaiserlichen Feldmarschalls Grafen Guido Starhemberg (1657-1737)*. Viena: Carl Gerold und Sohn, 1853.
- BALAGUER, Víctor. *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*. Vol. 5. Barcelona: Salvador Manero, 1863.
- BARRERA FONTES, J. M.; CARRETERO ZAMORA, J. M.. «Una fuente inédita sobre la Guerra de Sucesión: memoria anónima sobre el sitio de Barcelona de 1705». *Hispania. Revista española de historia*, vol. 40, núm. 146 (1980), p. 631-670.
- BELTRAN MORALES, Montserrat. «El desgovern durant el “regnat” de l'Arxiduc: Estudi d'un manuscrit anònim contemporani». A: *Actes del 1er Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Vol. II, p. 215-223. Barcelona: Cirit. Departament de Cultura. Departament d'Història Moderna. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona, 1984.
- BELLMUNT I FIGUERAS, Joan. *Fets, costums i llegendes. L'Alt Urgell, III*. Lleida: Pagès Editors, 1997.
- BENEDIKT, Heinrich. *Das Königreich Neapel unter Kaiser Karl VI. Eine Darstellung auf Grund bisher unbekannter Dokumente aus den österreichischen Archiven*. Viena-Leipzig: Manz Verlag, 1927.
- BERGER, Eva. *Historische Gärten Österreichs: Niederösterreich, Burgenland*. Böhlau, 2002.
- BERNARDINI, Laura. «Teatro e musica a Barcellona alla corte di Carlo III d'Asburgo». *Revista de Recerca Musicològica*, núm. XIX (2009), p. 199-227 [Universitat Autònoma de Barcelona] [article realitzat a l'àmbit del grup de recerca Teatresit de la UAB i dels projectes de recerca HUM2009-29216-HUM i SGR2009-1417].
- BOFARULL I DE BROCA, Antoni de. *Història crítica civil y eclesiastica de Catalunya*. Vol. XXVIII, XXIX i XXX. Barcelona: Biblioteca Clàssica Catalana, 1909.
- BONAMUSA, Francesc. *La Europa del Danubio I (1815-1848)*. Madrid: Eudema, 1993.
- BONASTRE, Francesc. «L'òpera *Il piú del nome* d'Antonio Caldara i la recepció del darrer barroc a Catalunya». *Revista de Recerca Musicològica* [Barcelona], núm. XIX (2009), p. 77-102.
- Brünner Zeitung k.k.priv. mährischen Lehenbank. Intelligenzblatt für Mähren*. Núm. 135. Dienstag, den 16 Mai 1843.
- Brunner Geschichte und Geschichten*. [Band], núm. 13 (2003). Brunn am Gebirge.

- CABESTANY I FORT, Joan F. «Aportaciones a la Nomina de los “Ciudadanos honrats” de Barcelona». A: *Documentos y Estudios*, vol. x. Barcelona: Instituto Municipal de Historia, juliol de 1962.
- CAPDEVILA, Alexandra; GARCIA, Alejandra; GÓMEZ, Laura; PARADÍS, Ricard; PETIT, Jordi; PINYOL, Lourdes; SÁNCHEZ, Jordi; VINYES, Pau. *Les masies de Sant Andreu de Palomar. Inventari de cases de pagès andreuenques*. Sant Andreu de Palomar: Llop Roig, 2014.
- CARRERAS I BULBENA, Josep Rafael. *Carlos d'Àustria y Elisabeth de Brunswich Wolfenbüttel a Barcelona y Girona*. Barcelona: Tip. «L'Avenç», 1902.
- «Constitució y actes conservades de la Academia Desconfiada, anomenada també Escola y Academia dels Desconfiats. (Acabament)». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* [Barcelona], vol. 10, núm. 76 (juliol a setembre de 1922), p. 179-194.
- *Villarroel, Casanova, Dalmau. Defensors heroics de Barcelona en el setge de 1713-1714*. Barcelona: Barcelonesa d'edicions. Generalitat de Catalunya, 1995 [reedició de llibre original] (Catalans Il·lustres; 11).
- CARRERAS I CANDI, Francesc. *Geografia General de Catalunya*. Vol. vi. *La Ciutat de Barcelona*. Barcelona: Tipografia Atlas Geogràfich, 1916.
- *Notas históricas de Sarriá*. Barcelona: Impremta de Francisco J. Altés, 1901.
- CASTELLVÍ, Francesc de. *Narraciones históricas*. Vol. I, II, III i IV. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pércopo, 1997-2002.
- CATALÀ I ROCA, Pere. *Castells catalans*. Vol. vi. Barcelona: Rafael Dalmau, 1992.
- CHIUSOLE, Antonio. *La genealogia delle case piu illustri di tutto il mondo, principiando da Adamo nostro Padre, e continuando fino al tempo presente. Rappresentata su cccxxv tavole*. Venècia: Apresso Giambattista Recurti, 1743.
- CÒNSUL, Arnau; ALBAREDA, Joaquim [assessorament]. «Ramon de Vilana-Perles. El català que va moure els fils de l'Imperi Germànic». *Revista Sàpiens*, núm. 100 (febrer 2011), p. 38-45.
- CÒNSUL, Arnau; CASALS, Àngel [assessorament]. «Els papers perduts de Carles d'Àustria». *Revista Sàpiens*, núm. 76 (febrer 2009), p. 20-27 i suplement.
- COXE, William. *History of the House of Austria, from the foundation of the monarchy by Rhodolph of Hapsburgh, to the death of Leopold the Second: 1218 to 1792*. Vol. I, II i III. Londres: Bell & Daldy, 1807.
- CZEIKE, Felix. *Wien: Kunst, Kultur und Geschichte der Donaumetropole*. Colònia: DuMont Buchverlag, 1999.

- DE LAMBERTY, Guillaume. *Memoires pour servir a l'histoire du xviiie siècle*. Vol. VII. Amsterdam: Pierre Mortier, 1736.
- DESPOT, Miroslava. «Staklana "Perlasdorf" i njen vlasnik markis Perlas de Rialp». *Arheoloski radovi i rasprave* [1]. Ed. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu / *Revista Starine*; vol. 49 (1959), p. 321-348.
- DUCHHARDT, HEINZ; ESPENHORST, Martin (ed.). *Utrecht-Rastatt-Baden 1712-1714: Ein europäisches Friedenswerk am Ende des Zeitalters Ludwigs XIV*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht: 2013.
- DURAN I CAÑAMERAS, Fèlix. *Els exiliats de la Guerra de Successió* (Episodis de la Història). Barcelona: Rafael Dalmau, 1964.
- ENGEL VON, Johann Christian: *Geschichte des ungrischen Reichs und seiner Nebenländer*. Dritter Theil: Geschichte von Serwien und Bossnien, p. 470-471. *Verzeichniss der Handschriften über die sogenannte Incorporation und andere Angelegenheiten der Länder Croatien, Dalmatien und Slavonien, in der Bibliothek des verstorbenen Cardinal-Primas, Fürsten von Batthyáni*. Johann Jacob Gebauer, 1801.
- ERCEG, Ivan. «Drustveno-gospodarsko stanje na Perlasovim imanjima». *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije*. Vol. 5. Zagreb, 1963, p. 125-152.
- ESTEVE I FITÉ, Enric. «Història del Convent dels Àngels com a centre d'ensenyament». Arxiu privat de l'autor.
- FALKE, Jacob. «Fürst Anton Florian von Lichtenstein in Spanien». *Österreichische Revue*. Sechster Band (vol. VI). Verlag von Karl Gerold's Sohn. Viena, 1865, p. 1-80.
- FALLENBÜCHL, Zoltan. «Espagnols en Hongrie au xviiie siècle». *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, vol. 82, núm. 1 (1979), 2 parts, p. 85-147 (I) i p. 199-224 (II).
- FELIU DE LA PENYA I FARELL, Narcís. *Anales de Cataluña, y epílogo breve de los progresos y famosos hechos de la nación catalana*. Barcelona: Imprenta Joseph Llopis, 1709.
- FOSCARINI, Marco. «Storia arcana». A: *Archivio Storico Italiano ossia Raccolta di opere e documenti. La Storia d'Italia*. Vol. 5. Florència: Gio. Pietro Vieusseux, 1843.
- FUCHS, Adalbert Franz. *Urkunden und Regesten zur Geschichte des Benedictinerstiftes Göttweig*. I Theil, 1058-1400, p. 250, núm. 240, any 1305.
- GARCÍA CÁRCCEL, Ricardo. «La opinión catalana sobre Francia en la primera mitad del siglo XVIII». *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 18 (1998), p. 421-437.

- GARCIA CARRAFFA, Alberto; GARCIA CARRAFFA, Arturo. *Solar Catalán, Valenciano y Balear*. Tom IV. Sant Sebastià: Libreria Internacional, 1968.
- GARCIA ESPUCHE, Albert. *Barcelona entre dues guerres. Economia i vida quotidiana (1652-1714)*. Vic: Eumo. Universitat de Vic, 2005.
- «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder». A: *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*. Vol. XXI. Barcelona: Col·legi de Notaris de Catalunya, 2003.
- GAVÍN I BARCELÓ, Josep Maria. *Inventari d'Esglésies. Alt Urgell i Andorra*. Vol. 18. Ed. Arxiu Gavin, 1985.
- GEMELLI CARERI, Giovanni Francesco. *Giro del mondo*. Nàpols: Stamperia i Giuseppe Roselli, 1699.
- GIANNONE, Pietro. «Breve relazione dei consigli e dicasteri della città di Vienna». A: *Opere postume di Pietro Giannone in difesa della sua Storia civile del regno di Napoli*. Vol. 2. Itàlia, 1821, p. 181-235.
- *Delle Opere postume di Pietro Giannone. Giureconsulto ed avvocato napoletano*. Venècia: Stamperia Giambattista Pasquali, 1768.
- *Vita di Pietro Giannone. Giureconsulto ed avvocato napoletano*. Nàpols: Stamperia di Giovanni Gravier, 1770.
- GÜNZBERG MOLL, Jordi. «Els enfrontaments entre les corporacions notariales barcelonines a l'època moderna». A: *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*. Vol. 14. Barcelona: Col·legi de Notaris de Catalunya. 1996, p. 259-271.
- HERALDISCH-GENEALOGISCHE GESELLSCHAFT «ADLER». *Jahrbuch der K. K. heraldischen Gesellschaft «Adler»*. Viena: Selbstverlag der k.k. Heraldischen Gesellschaft, 1894 [digitalitzat per la Universitat de Stanford].
- IGLESIES, Josep: *Els fogatges de 1497. Estudi i transcripció*. Vol. II. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991.
- *Els fogatges de 1553. Estudi i transcripció*. Vol. II. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1981.
- JORDÀ FERNÁNDEZ, Antoni. «L'estudi (pendent) de l'*Epítome* o *compendi* de Francesc Grases Gralla». *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 23 (2003), p. 202-214. [Aquest treball forma part del projecte de recerca «Els juristes i la construcció d'un sistema de dret privat: el cas de Catalunya (segles XIII-XX)», ref- BJU2003-09552-C03-00, el responsable del qual és el Dr. Tomàs de Montagut i Estragués].
- KALMÁR, János. «Autour de l'Empereur Charles VI: allemands et espagnols dans la cour viennoise du premier tiers du XVIIIe siècle». A: *L'État moderne et les élites (XVIIIe-XVIIIe. siècles)*. París: Jean-Philippe Genet & Günther Lottes: Publications de la Sorbonne, 1996.

- KALMÁR, János. «Sobre la cort barcelonina de l'Arxiduc Carles d'Àustria». *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 18 (1998), p. 299-302.
- *La Guerra de Sucesión en España 1700-1715*. Barcelona: Grijalbo, 1974.
- KAMEN, Henry. *La España de Carlos II*. Barcelona: Crítica, 1981.
- «Kleine Geschichte der Pfarre Biedermansdorf». [En línia]
- KOCH, M. *Tableau des révolutions de l'Europe, depuis le bouleversement de l'empire romain en occident jusqu'à nos jours*. París: Librairie de Gide Fils, 1823.
- LAFUENTE, Modesto. *Historia general de España. Desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII*. Vol. XII i XIII. Barcelona: Montaner y Simón, 1889.
- LANDAU, Marcus. *Geschichte Karls VI als König von Spanien*. Verlag der J. G. Cotta'sche Buchhandlung. Stuttgart, 1889.
- LEÓN SANZ, Virginia: «Acuerdos de la Paz de Viena de 1725 sobre los exiliados de la guerra de sucesión». *Pedralbes. Revista d'història moderna*, núm. 12 (1992), p. 293-312.
- «El Consejo de Aragón austriacista, 1707-1713». A: *Corts i Parlaments de la Corona d'Aragó: Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*. València: Universitat de València, 2008, p. 239-263.
- «El reinado del archiduque Carlos en España: la continuidad de un programa dinástico de gobierno». *Manuscrits*, núm. 18 (2000), p. 41-62.
- «Jornada a Barcelona de Isabel Cristina de Brunswick, esposa del Archiduque Carlos (1708)». *Estudis: Revista de historia moderna*, núm. 33, p. 93-114 [Treball realitzat en el marc del Proyecto de Investigacion Científica y Desarrollo Tecnológico, Plan Nacional I+D+i (2006), HUM 2006-01580HIst: «Relaciones entre España-Austria en la primera mitad del siglo XVIII», 2007].
- «La influencia española en el reformismo de la monarquía austriaca del setecientos». *Cuadernos Dieciochistas*, núm. 1 (2000), p. 107-132. [Treball realitzat en el marc del Proyecto de Investigación del Programa Sectorial de Promoción General del Conocimiento. DGICYT, núm. 1 PS95-0146: *El legado institucional español en la monarquía austriaca del siglo XVIII. El Consejo de España: la institución, los hombres y su entorno*].
- «La oposición a los Borbones españoles: los austriacistas en el exilio». A: *Actas de la IV Reunión Científica de la Asociación Española*

de Historia Moderna Alicante, 27-30 de mayo. Vol. 2: *Disidencias y exilios en la España Moderna*. Alacant: Universitat d'Alacant, 1997, p. 469-500.

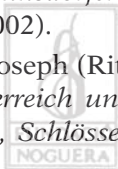
- LEÓN SANZ, Virginia. «La Secretaría de Estado y del Despacho Universal del Consejo de España (1713-1734)». *Cuadernos de Historia Moderna*, núm. 16 (1995), p. 239-258.
- «Los españoles austriacistas exiliados y las medidas de Carlos VI (1713-1725)». *Revista de Historia Moderna. Anales de la Universidad de Alicante*, núm. 10 (1991), p. 162-173.
- «Los funcionarios del Consejo de España en Viena (1713-1725)». A: *Actas del Congreso Internacional sobre la Burguesía Española en la Edad Moderna*, vol. 2. Valladolid: Universidad de Valladolid. Secretariado de Publicaciones e Intercambio Editorial, 1996, p. 893-904.
- «Patronazgo político en la Corte de Viena: los españoles y el Real Bolsillo Secreto de Carlos VI». *Pedralbes. Revista d'història moderna*, núm. 18/2 (1998), p. 577-598.
- «Liste der denkmalgeschützten Objekte in Biedermannsdorf». [En línia]
- LLOBET, Salvador. «Una descripción geográfica de Cataluña por José Aparici en el siglo XVIII». *Hispania*, VI (1946), p. 632-669.
- LLUCH, Ernest. *Aragonesismo austracista (1734-1742)*. *Escritos del conde Juan Amor de Soria*. Estudi introductor i d'Ernest Lluch. Saragossa: Instituto Fernando el Católico (CSIC); Excma. Diputación de Zaragoza, 2010. (Biblioteca Ernest Lluch de Economistas Aragoneses; 4)
- «El judici imperial sobre la Via Fora als adormits». *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, vol. X (1999), p. 67-88.
- (ed.). *Escrits polítics del segle XVIII*. Tom III. *Via fora als adormits*. Vic: Eumo, 2005.
- *L'alternativa catalana (1700-1714-1740)*. *Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: Teoria i acció austriacistes*. Vic: Eumo, Universitat de Vic, 2000.
- LUQUE GARCÍA, Antonio. *Grandezas de España y títulos nobiliarios. Manual de Procedimientos Administrativos: Tramitación, Legislación y Jurisprudencia*. Madrid: Ministerio de Justicia, 2005.
- LÓPEZ DE MENDOZA I DE PONS, Agustín [Conde de Robres]. *Historia de las guerras civiles de España desde 1700 hasta 1708*, Saragossa: Imp. del Hospicio Provincial, 1882, cap. V, par. 5.
- MADOZ, Pascual. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid: Est. Literario-Tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti, 1845, vol. II i XII.

- MAHON, Lord. *History of the war of the Succession in Spain*. Londres: John Murray, 1832.
- MANGE, Miguel. *La verdadera práctica apostolica de el S. Tribunal de la Inquisicion contra la eretica pravedad que demuestra las falsa suposiciones del Libello Anonimo, intitulado: Le prove praticate nelli tempi presenti dagl'Inquisitori di Fede sono manchevoli, [et] c.* Palermo: Real Imprenta de Antonio Epiro. Impressor de el S. Officio, 1725. [L'original es troba a la Universidad Complutense de Madrid].
- MARTÍN PASCUAL, Manel. «L'inici de la guerra de Successió (1698-1706)». A: *Sant Andreu de Palomar. De Francesc de Tamarit al Decret de Nova Planta*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2014.
- MUR RAURELL, Anna (estudi i edició). *Diplomacia Secreta y Paz. La correspondencia de los embajadores españoles en Viena Juan Guillermo Ripperda y Luis Ripperda (1724-1727)*. Biblioteca Diplomática Española. Sección Fuentes, 4. Tom 1 i tom 2. Cartes traduïdes per Ana Mur Raurell i Karl Friederich Rudolf. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2011.
- NOGUERA GUZMÁN, Raimundo (dir.); MADURELL I MARIMON, Josep Maria (arx.). *Fuentes y Bibliografía. Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona. Sección Cuarta. Vol II. Tomo I*. Barcelona: Junta de Decanos de los Colegios notariales de España. Centenario de la Ley del Notariado, 1965.
- NULLY, J. de. *Histoire du prince Ragotzi, ou la Guerre des Mécontents sous son commandement*. París: J. De Nully, 1707.
- OLEART, Oriol. «La creació del dret: els anomenats capítols del redreç del General de Catalunya». *Pedralbes. Revista d'història moderna* [Universitat de Barcelona], núm. 13 (1) (1993), p. 245-258.
- OLIVA I RICÓS, Benet. «Conflicte ideològic i control de la Universitat. La "Verdad Triunfante" de Narcís Feliu de la Peña (1682)». *Recerques: Història, Economia, Cultura* [Barcelona], núm. 44, (2002), p. 181-198.
- *La generació de Feliu de la Peña. Burguesia mercantil i Guerra de Successió entre el Maresme i Barcelona*. Lleida: Universitat de Lleida, 2001 (Josep Lladonosa; 163).
- OLIVÉ I GUILERA, Fèlix. «Els orígens de Sant Andreu de Palomar». *Revista Finestrelles*, núm. 10 (1999), p. 27-65.
- PAGAROLAS SABATÉ, Laureà. *Los archivos notariales. Qué son y cómo se tratan*. Gijón: Trea, 2007.

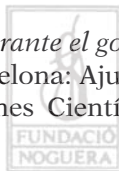

- PARKE, Gilbert. *Letters and correspondence, public and private, of the honourable Henry t. John, Lord Visc. Bolingbroke; during the time he was Secretary of State to Queen Anne; with state papers, explanatory notes, and a translation of the foreign letters.* Londres: G. G. and J. Robinson, 1798.
- PASQUES I CANUT, Jordi. «Sagrada Família d'Urgell». *Diari d'Andorra*, 8 d'octubre de 2011.
- PAULÍ MELÉNDEZ, Antoni. *El real monasterio de Nuestra Señora de Montesión de Barcelona.* Barcelona: Bartrés, 1952.
- PEÑA IZQUIERDO, Antonio Ramón. *La crisis sucesoria de la monarquía española. El cardenal Portocarrero y el primer gobierno de Felipe V (1698-1705).* Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2005.
- PETERBOROUGH, Charles Mordaunt. *Letters from the earl of Peterborough to general Stanhope, in Spain. From the originals at chevening.* Londres: William Clowes, 1834.
- PIZARRO CARRASCO, Carlos. «El discurso de la resistencia a través de *El Despertador de Cataluña* (1713)». *Pedralbes. Revista d'història moderna*, núm. 18 (1998), p. 345-355.
- PUIG I CADAFALCH, Josep; FALGUERA I SIVILLA, Antoni; GODAY I CASALS, Josep. *L'Arquitectura romànica a Catalunya.* Vol. I. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1983.
- PUJOL I MUR, Miquel. «Sant Romà de Perles. Fígols i Alinyà. Alt Urgell». *Indrets d'escrit al Berguedà.* Agost 2013.
- «Santa Pelaia de Perles. Fígols i Alinyà. Alt Urgell». *Indrets d'escrit al Berguedà.* Agost 2013.
- RAGON I CARDONER, Joaquim. «La formació del partit austriacista a Catalunya abans de la Guerra de Successió». A: *Actes del 1er. Congrès d'Història Moderna de Catalunya.* Vol. II, Barcelona: Cirit. Departament de Cultura. Departament d'Història Moderna. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona, 1984, p. 225-231.
- RIART, Josep. *Memòries de la vila d'Oliana, del Bisbat de Urgell escrites en lo any 1855 per lo Rnt. D. Josep Riart, Penitencier.* Manuscrit dipositat a l'Arxiu Parroquial de Sant Andreu Apòstol d'Oliana, núm. 12. El manuscrit va ser transcrit l'any 2000. Oliana, 2000.
- ROCA I ALBERT, Joan (dir.). *El Món del 1714. MUHBA Llibrets de Sala.* Barcelona: Museu d'Història de Barcelona. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona, 2013.
- ROCA I VERNET, Jordi (coord.). *Sarrià i la causa de les llibertats catalanes.* Barcelona: El Mirador, 2014.

- ROCAFORT I SANSÓ, Cefeï; CARRERAS I CANDI, Francesc (dir.). *Geografia General de Catalunya*, vol. IV. Barcelona: Tipografia Atlas Geogràfic. 1916.
- RODRÍGUEZ VILLA, Antonio. «La embajada del barón de Riperdá en Viena». *Boletín de la Real Academia de la Historia*. Tom xxx, quadern 1, (gener 1897), p. 48-55.
- SALRACH, Josep Maria; DURAN, Eulàlia; BALCELLS I GONZÁLEZ, Albert (coord.) *Història dels Països Catalans. Dels orígens a 1714*. Vol. 2. Barcelona, EDHASA, 1982.
- SAN MARTINO DE SPUCCHES, FRANCESCO; GREGORIO, Mario. *La Storia dei Feudi e dei titoli nobiliari di Sicilia dalla loro origini ai nostri giorni*. Mario Gregorio, 2013.
- SANABRE I SANROMÀ, Josep. *Los archivos eclesiásticos de la Diócesis de Barcelona. I. El Archivo Diocesano*. Barcelona, Fidel Rodríguez, 1947.
- SANPERE I MIQUEL, Salvador. *Fin de la nación catalana*. Barcelona: Tipografia «L'Avenç», 1905.
- SARDINÉ I TORRENTALLÉ, Sebastià. *Jo, Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704-1734)*. Lleida: Pagès Editors, 2013.
- SARRABLO AGUARELES, Eugenio. «Nobleza del Sacro Imperio Romano Germánico en España». A: *Comunicaciones y Conclusiones del III Congreso Internacional de Genealogía y Heráldica*. Madrid, 6 al 11 de octubre 1955. Madrid: Instituto Internacional de Genealogía y Heráldica, 1955, p. 563-596.
- SCHMAUSENS, Johann Jacob. *Historisches Staats- und Helden Cabinet. Vorstellend I. Entwurff von einer Lebens-Beschreibung der jetzt-regierenden Käyserlichen und Catholischen Majestät Caroli VI. II. Einen kurzen Begriff des Lebens und der Thaten der Hochfürstl. Durchl. des Printzen Eugenii von Savoyen*. In Verlegung der Neuen Buchhandlung. Halle im Magdeburgischen, 1718.
- SCHMID, Oskar. «Marques de Riap und das spanische Staatsekretariat in Wien». *Historische Blätter*. Viena: Verlag des Herausgebers (1927), p. 52-60.
- SCHRATTENHOLZER, Karl. «Raymund Graf von Vilana-Perlas und Biedermannsdorf». *Biedermannsdorfer Gemeindenachrichten* [Biedermannsdorf] (desembre 2002).
- SCHWEICKHARDT, Franz Xavier Joseph (Ritter von Sickingen). *Darstellung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Ens, durch umfassende Beschreibung aller Burgen, Schlösser, Herrschaften, Städte, Märkte,*

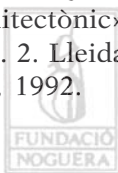
- Dörfer, Rotten u. u.* Vol. 1, V.u.W.W -Viertel untern Wienerwald-Viena: Impressor J. P. Collinger, 1831.
- SCHWEICKHARDT, Franz Xavier Joseph (Ritter von Sickingen). *Darstellung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Ens, durch umfassende Beschreibung aller Burgen, Schlösser, Herrschaften, Städte, Märkte, Dörfer, Rotten u. u.* Vol. 5, V.u.M.B. -Viertel untern Manhartsberg-Viena: Impressor J. P. Collinger, 1835.
- SEITSCHKEK, Stefan. «Einige caeremonialpuncten bet (reffend)». *Kommunizierende Gefässe: Zeremonialprotokoll und Wiener Diarium als Quelle für den Wiener Hof (18. Jh.)*. Viena, 2011.
- *300 Jahre Karl VI. 1711-1740. Spuren der Herrschaft des «letzten» Habsburgers. Begleitung zur Ausstellung des Österreichischen Staatsarchivs*. Text redactat amb motiu de l'exposició realitzada a l'Österreichischen Staatsarchivs. Viena, 2011.
- SEKULIC, Ante. «Brod na Kupi i njegova zupa». Zagreb: The Catholic Faculty of Theology, 1982, p. 44-72.
- STIFFONI, Giovanni. «Un documento inédito sobre los exiliados españoles en los dominios austriacos después de la Guerra de Sucesión». *Estudis. Revista de Historia Moderna de la Universidad de Valencia*, núm. 17 (1991), p. 7-55.
- SYVETON, Gabriel. *Une cour et un aventurier au XVIII siècle: le Baron de Ripperda. D'après des documents inédits des archives impériales de Vienne et des Archives du Ministère des Affaires Étrangères de Paris*. París: Ernest Leroux, 1896.
- UNIVERSITAT DE BARCELONA. *Reseña histórica y guía descriptiva de la Universidad*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1929.
- VERGA, Marcello. «Il Bruderkzwist, la Spagna, l'Italia. Dalle lettere del duca di Moles». *Revista Cheiron*, any XI, núm. 21 (1r semestre 1994), p. 13-53.
- VILARRÚBIA I ESTRANY Josep Maria. *10 anys estudiant Barcelona (1978-1988)*. Moià: Impressió Gràfiques ISTER, 1989.
- *Catalunya i la seva història*. Barcelona: La Busca, 1997.
- *Història dels carrers de Sant Andreu*. Barcelona: Caixa de Barcelona, 1982.
- VILLAESCUSA MARTÍN, Josep Antoni. *La Coronela de Barcelona*. Setembre 2006 [En línia].
- VOLTES BOU, Pere. *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Àustria (1705-1714)*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Documentos y Estudios. Tom I. Barcelona, 1963.

- VOLTES BOU, Pere (dir.). *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*.
 — *L'Arxiduc d'Àustria: rei dels catalans*. Barcelona, Aedos, 1967.
 — «Las cortes tenidas en Barcelona por el Archiduque Carlos de Austria en 1705-1706». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, [Barcelona], vol. 28 (1959-1960).
 — «Noticias sobre las mercedes nobiliarias otorgadas por el Archiduque Carlos de Austria durante su gobierno en Barcelona». *Documentos y Estudios*. Vol. x. Barcelona, juliol 1962.
- WALPOLE, Robert. *Rapport du Comitté Secret nommé par la Chambre Basse du parlement de La Grande Bretagne. Pour faire l'Examen des Livres & Papiers qui roulent sur les Negociations de la derniere Paix & du Traité de Commerce & c.* Amsterdam, 1715.
- WOLF, Ferdinand. «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe der Kaiserin Elisabeth, Gemahlinn K. Karl's VI., an den Staatssecretär Marques de Rialp». *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosphisorisches Classe*. Lligall 12. Quadern I-V. K. K. Hof-und Staatsdruckerei. Viena, 1854, p. 111-141.
- ZEDINGER, Renate. *Die Verwaltung der Österreichischen Niederlande in Wien (1714-1795). Studien zu den Zentralisierungstendenzen des Wiener Hofes im Staatswerdungsprozess der Habsburgermonarchie*. Viena: Böhlau Verlag, 2000.

PART SEGONA

- AINAUD, Joan; GUDIOL, Josep; VERRIÉ, F. P. *La ciudad de Barcelona*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Diego Velázquez, 1947.
- BALAGUER, Víctor. *Las calles de Barcelona*. Barcelona: Salvador Manero, 1866.
- BANKS, Philip. «El creixement físic de Barcelona, segles x-xiii». A: *El procés urbà i la identitat gòtica de Barcelona*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, Ajuntament de Barcelona, 2003. (Quaderns d'Història; 8).
- COLL, Jaume; HUÉLAMO, Juana María; SOLIAS, Josep Maria. «L'edifici de la Inquisició de Cuenca. Avanç a la metodologia desenvolupada al seu estudi arqueo-arquitectònic». A: *Harris Matrix. Sistemes de registre en arqueologia*. Vol. 2. Lleida: Pagès Editors-Universitat de Lleida (El Fil d'Ariadna), 1992.

- COSTA TROST, Margarita. «La rehabilitació com actitud projectual: el cas del Regomir». Tesi doctoral. Departament de Projectes Arquitectònics. Universitat Politècnica de Barcelona. UPC, 2007.
- CRUSSELLES GÓMEZ, José María. «Las fuentes notariales y la investigación histórica. Problemas de explotación de datos y análisis de la actividad notarial». A: *Perspectivas actuales sobre las fuentes notariales de la edad media*. Saragossa: Universidad de Zaragoza, Facultad de Filosofía y Letras, Departamento de Historia Medieval, 2004.
- DE BENEDICTIS, Roberto; TRINGALI, Salvatore. *La Ricostruzione della Cattedrale di Noto*. Noto: L.C.T. Edizioni, 2000.
- DOGLIONI, Francesco. *Stratigrafia e restauro. Tra conoscenza e conservazione dell'architettura*. Trieste: Lint, 1997.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa. «La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes». *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, núm. IV. Barcelona, Col·legi de Notaris de Catalunya, 1974.
- FLORENSA FERRER, Adolf. *Cartografía local. Planos de la Reforma Interior de Barcelona*. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona. Barcelona, 1961.
- *Conservación y Restauración de Monumentos Históricos (1954-1962)*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1962.
- «Evolución de la ciudad en la Baja Edad Media». *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad* [Barcelona: Ajuntament de Barcelona], núm. III. (1962).
- GARCIA ESPUCHE, Albert. «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, núm. XXI. Barcelona: Col·legi de Notaris de Catalunya. (2003), p. 267-320.
- HARRIS, Edward C. «L'estratigrafia és el Matrix de l'arqueologia». A: *Harris Matrix. Sistemes de registre en arqueologia*. Vol. 1. Lleida: Pagès Editors-Universitat de Lleida (El Fil d'Ariadna), 1992.
- *Principles of Archaeological Stratigraphy*. Londres: Academic Press, 1979. [Traducció italiana *Principi di Stratigrafia Archeologica*. La Nuova Italia Scientifica, 1983].
- HERNÁNDEZ-CROS, Josep Emili (dir.). *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1987.
- HERNÁNDEZ-CROS, Josep Emili (dir.). *Revisió del Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

- IOPPOLO, Giovanni. *Il Disegno dell'Antico*. Noto: L.C.T. Edizioni, 1995.
- MADURELL MARIMON, Josep Maria. *Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura*. Barcelona: Colegio Notarial de Barcelona, 1948.
- MADOZ, Pascual. *Diccionario-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid, 1845.
- MUNTAÑOLA THORNBERG, Josep. *Actes del III Congrés Internacional. Arquitectura 3000. L'arquitectura de la indiferència*. Barcelona: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Edicions UPC, 2004.
- *La Topogenèse. Fondement d'une architecture vivante*. París: Economica, 1996.
- SAURA I CARULLA, Magda. *Pobles catalans. Iconografia de la forma urbana de L. B. Alberti al comtat d'Empúries-Rosselló*. Barcelona: Edicions UPC. 1997.
- TORSELLO, B. Paolo. *La materia del restauro: tecniche e teorie analitiche*. Venècia: Marsilio, 1988.
- *Restauro architettonico: padri, teorie, immagini*. Milà: Franco Angeli, 1984.
- *Misura e conservazione: tecniche di rilevamento*. Venècia: Cluva, 1979.
- VILARRÚBIA ESTRANY, Josep Maria. *Ciutat Vella. Itineraris per una Barcelona desconeguda*. Barcelona: Columna, 1996.
- *Història dels carrers de Sant Andreu*. Barcelona: Caixa de Barcelona, 1982.
- ZAMORA I AGUILAR, Francisco. *Estado de la población de Barcelona*. Madrid, 1786.

FONS CONSULTATS

UNIVERSITAT DE BARCELONA. UB

AHUB. Biblioteca de l'Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona.
BIBLIOTECA DE LLETRES DE LA UB. CRAI BIBLIOTECA DE RE-
SERVA. Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació.

Fons pergamins

Pergamí B-65-5-17-21

«Villancicos que se cantaron en el real convento de Montesion de Barcelona por la profession de Doña Francisca de Vilana Perlas, a 26 de noviembre de 1710 [...]»

Barcelona: Ed. Rafael Figueró. 1710.

Fons manuscrits

Manuscrit 753. Miscel·lània Històrica, núm. 43, f. 170-202.

«Sobre los sucesos de Cataluña y estado de la monarquia, a principio del siglo XVIII».

BIBLIOTECA DE CATALUNYA. RESERVA

Col·lecció de papers històrics coneguts com a «Folletos Bonsoms»

F. Bon. 900

«Canço nova»

Probable Catalunya, 1705.

F. Bon. 906

«Cant dels aucells quant arribaren los vaxells devant de Barcelona, y del desembarch de Carlos III [...]»

Probable Catalunya, 1705.

F. Bon. 906

«Canço nova de la alegria que han tinguda los cathalans de la vinguda de nostre rey Carlos Tercer, que deu lo guarde»

Probable Catalunya, 1705.

F. Bon. 3142

«Epítome o compendi de les principals diferencies entre les lleys generals de Catalunya, y los capitols de redres o ordinacions del general de aquella que al Molt Iiltre. Senyor Dn. Ramon Vilana Perlas Marqués de Rialp, del Consell de Sa Magestat, y son Secretari en lo Despaig Universal consagra lo Dn. Francisco Grases i Gralla Ciudadá honrat de Barcelona y oydor de la Real audiencia del present Pincipat de Catalunya»

Ed. Rafael Figueró, 1711.

F. Bon. 5008

«Señor, El doctor don Antonio de Pons, rector que fue de la villa de Vilabella del Campo y arzobispado de Tarragona y, oy, capellan de honor de V. Mag. y vicario general de su Real Exercito [...] dize: que ha resuelto reducir à este memorial sus servicios [...]» Inclou *Certificat* del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, emès a Gibraltar el 30 de juliol de 1705.

Autor: Dr. Antoni de Pons. Probable 1706.

F. Bon. 6521

«Pro Maria Capell et de Alinyar, contra Theresiam Grau et de Alinyar [...]»

Actuari: Forès i Cortell. Advocats: Mas i Enveja V.I.D. i Vilana Perlas V.I.D.1693.

F. Bon. 7906

«Addicion por doña Francisca Vilana-Perlas, religiosa professa del monasterio de Monte-Sion del Orden de Predicadores en la ciudad de

Barcelona, con los pretensos herederos del noble don Jayme de Portell abad de Cardona»

Actuari: Thomàs Casanovas. Advocat: De Pons i Llorell.

Impremta Maria Martí. Barcelona, 1733.

F. Bon. 10322

«Excellentissim Senyor. A noticia dels proms, y confreres de la Real Cofraria dels Mestres de Casas y Molers [...] retaule de pedra, ques troba comensát per lo culto y veneracio , que solicita a V. Exc. del Cos de Sant Olaguer Bisbe [...]»

Advocat: Vilana Perlas. 1703 o posterior.

F. Bon. 12729 / F. Bon. 5724 / F. Bon. 2982

«Canço ab la qual breument se relata lo siti de Barcelona, del corrent any 1706»

Impremta Joan Pi i Francesc Ascona. 1706.

F. Bon. 12734

«Diaría y verídica relacion de las operaciones y sucessos del sitio de la ciudad de Barcelona, desde el dia 31 de março de 1706 hasta la retirada del enemigo»

Ed. Rafael Figueró. 1706.

STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN

Petició de bibliografia històrica a través del SOD (Servei d'Obtenció de Documents).

Les següents publicacions es varen obtenir a través del SOD, gestionat des del Departament de Projectes Arquitectònics de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB):

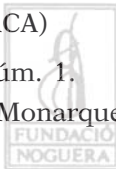
SCHMID, Oskar. «Marques de Riap und das spanische Staatsekretariat in Wien». *Historische Blätter* [Viena: Verlag des Herausgebers], 1927.

WOLF, Ferdinand. «Vierundzwanzig eigenhändige Briefe der Kaiserin Elisabeth, Gemahlinn K. Karl's VI., an den Staatssecretär Marques de Rialp». *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Phillosophisorisches Classe*. Lligall 12. Quadern I-V. K. K. Hof-und Staatsdruckerei. Viena, 1854.

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (ACA)

Consell d'Aragó. Lligall 206, núm. 1.

Reial Cancelleria. Registre de Monarques. Intrusos. Registre 197.

ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE BARCELONA (AHMB)

*Fons municipals**Fons del Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern*

Secció 14. Ensenyament.

Estudi General.

14/1B. XVIII-7. Estudi General. 1612-1681.

14/1B. XVIII-9. Estudi General. Segles XVI-XVIII.

Ordinations, e nou redres, fet per instauratio, reformatio, e reparatio de la Universitat del Studio general de la Ciutat de Barcelona en lo any M.D.C.XXIX. Impremta de Pere Lacavalleria. Carrer d'Arlet, Barcelona. 1629.

Arxiu notarial

XIII. Varia, XIII. 6. 1603-1726. Plec de documentació diversa pertanyent als notaris [...] i Ramon Vilana Perlas.

XIII. Varia, XIII. 18. 1631, 9 de novembre – 1690, 25 de juliol. «Venta d'aquelles cases [...] al carrer de la Mercè [...]» (Notari Fracesc Daguí, Pere Loses, Bonaventura Torres i Ramon Vilana).

XXI. Varia, XXI. 38. 1666, 31 de gener – 22 de febrer. Fragments d'esborranys.

ARXIU HISTÒRIC DE LA PARRÒQUIA DELS SANTS JUST I PASTOR (AHSJP)

Fons del compliment de precepte pasqual. Llibretes de comunió

Arxivador XLVIII.	1668-1703
-------------------	-----------

Arxivador XLIX.	1700-1730
-----------------	-----------

Llibre de desposoris

Vol. 5.	1661-1697
---------	-----------

Llibre de baptismes

Vol. 8.	1655-1670
---------	-----------

Vol. 10.	1690-1703
----------	-----------

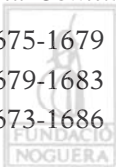
Vol. 11.	1703-1716
----------	-----------

Índex general d'òbits. Arxiu de la Comunitat (1598-1900)

Vol. XIX.	1675-1679
-----------	-----------

Vol. XX.	1679-1683
----------	-----------

Vol. XXI.	1673-1686
-----------	-----------

Vol. XXII.	1686-1690
Vol. XXIII.	1690-1694
Vol. XXIV.	1694-1697
Vol. XXV.	1697-1704
Vol. XXVI.	1704-1709
Vol. XXVII.	1710-1717
Vol. XXVIII.	1717-1727
Vol. XXIX.	1727-1735
Vol. XXX.	1735-1741
Vol. XXXI.	1742-1748
Vol. XXXII.	1749-1753
Vol. XXXIII.	1754-1759
Vol. XXXIV.	1760-1764
Vol. XXXV.	1765-1769
Vol. XXXVI.	1769-1775
Vol. XXXVII.	1775-1779
Vol. XXXVIII.	1780-1784

ARXIU DIOCESÀ DE BARCELONA (ADB)

Relació de documentació de parròquies

Carpeta I, núm. 001-205.

Núm. 30. Parròquia de la Mare de Déu de la Mercè i Sant Miquel Arcàngel (Barcelona).

Caixa 1

Doc. 31

Doc. 37

Doc. 42

Doc. 43

Caixa 6

Doc. 5

Doc. 6

Expedients matrimonials

Vol. 2. 1656-1659

Vol. 3. 1659-1662

Vol. 14. 1688-1692

ARXIU PARTICULAR DE LA TERCERA MARQUESA DE RIALP

Documentació conservada per la Sra. María Concepción Cuervo de Figuerola-Ferretti, actual tercera marquesa de Rialp. Madrid.

ARXIU PARTICULAR D'ENRIC ESTEVE I FITÉ

ARXIU MUNICIPAL DE RIPOLLET (AMRI)

Cadastre

Cadastre o recanació 1716-1736

Cadastre o recanació 1762-1764

Ripollet. Catàleg de processos

AMRI 2515/21. 1615.12.11

AMRI 2515/26. 1618.02.19

AMRI 2516/12. 1623.09.03

AMRI 2516/16. 1627.06.27

AMRI 2515/21. 1615.12.11

AMRI 2517/34. 1673.06.14

ARXIU DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE MONTSIÓ

Llibre manuscrit

«Pergaminos de Profesiones salvados de la revolución de 1936»

Ordre inventari núm. 4.

Pergamí núm. 25. Professió de sor Teresa de Vilana-Perlas i Fabregas.
1713

Pergamí núm. 36. Professió de sor Escolàstica Masnou i Gallisans. 1744

Pergamí núm. 37. Professió de sor Maria Catalina Font i Anglada. 1744.

Pergamí núm. 38. Professió de sor Marianna de Berenguer i de Ferrer.
1747.

Pergamí núm. 39. Professió de sor Maria Antònia de Verdugo i Qui-
xada. 1748.

Llibre manuscrit

«Nombres de religiosas que fueron prioras y lista completa de cuentas formaban la Comunidad a partir del siglo xx».

Llibre manuscrit

«Indice 1881. Indice general de lo que contiene el Archivo del Real Monasterio de N. S. de Montesion. Fué hecho siendo priora de dicho convento M. Sor Paula Valls». 1881.

Llibre manuscrit

«Llibre de Cròniques»

Crònica de la comunitat del monestir de Santa Maria de Montsió, que abasta des de la seva fundació fins a l'any 2000.

Treball de recerca

Descripció dels pergamins conservats en el convent de Santa Maria de Montsió des de l'any 1295 fins a l'any 1784. Descripció segons ISAD. Nivell d'Unitat Documental Simple.

Autora: Leonor Parreu i Dalmases. Gener 2005-juliol 2007. Revisat per Blanca Garí i Núria Jornet. Juliol 2007. Universitat de Barcelona. Fons descrit segons International Standard Archival Description (ISAD), International Council on Archives.

IL·LUSTRE COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA (ICAB)

Centre documental. Col·lecció Iuris Allegatio.

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA (ICC)

ICC. Cartoteca. Fons Minuttes Municipals (1914-1936).

Mapa planimètric d'Alinyà. Instituto Geográfico y Estadístico (Espanya). 1929.

Escala 1:25.000.

ICC. Sèrie Topogràfic. Data de vol: 2009. data d'edició: 2010.

ICC. Sèrie Ortofoto. Data de vol: 2013. data d'edició: 2014.

ÖSTERREICHISCHES STAATSARCHIV
HAUS-, HOF- UND STAATSARCHIV. MINORITENPLATZ, 1. VIENA

Diplomatie und Aussenpolitik vor 1848.

Grosse Korrespondenz (1517-1843).
 Spanien. Varia. K 47. 1707-1713.
 Spanien. Diplomatische Korrespondenz. K 67. 1704-1709.
 Spanien. Diplomatische Korrespondenz. K 68. 1709-1730.
Länderabteilungen (1123-1850)
 Italien-Spanischer Rat
 Supremo Consejo de España
 (1706-1753)

ÖSTERREICHISCHES STAATSARCHIV KRIEGSARCHIV. Nottendorfer Gasse, 2. Viena.

FELDAKTEN (FA) (1323-1918)
 Alte Feldakten (AFA) (1323-1882)
 KARTEN-UND PLANSAMMLUNG
 Karten- und Plansammlung (KPS) [1480 (ca) -]
 Kartensammlung [1480 (ca) -]
 Kriegskarten H [1500 (ca) - 2000 (ca)]
 H III Kriege der Neuzeit [1492-1790]. Apartat d
 Karten- und Plansammlung (KPS) [1480 (ca) -]
 Kartensammlung [1480 (ca) -]
 Landesbeschreibungen K [1650 (ca) -]
 K VIII. Spanien, Portugal

ÖSTERREICHISCHES STAATSARCHIV BIBLIOTHEK. Nottendorfer Gasse, 2. Viena.

SCHOTTENSTIFTARCHIV

UNSERE LIEBE FRAU ZU DEN SCHOTTEN. PFARRAMTARCHIV.
 Kataloge der Grabmäler in der Schottenkirche. 1774.

Sterbebuch Zeitraum 1737-1744 -Llibre d'òbits, 1737-1744-, f. 153.
 Sig. 03-07.

Els llibres de Registre de la Schottenkirche estan penjats en un portal *on-line* anomenat *Matricula* dins *ICARUS* (International Centre for Archival Research): (<http://www.matricula.data.icar-us.eu/php/main.php>).

ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DE BARCELONA (AHPB)

Albià, Rafael. Llibre segon de capítols matrimonials, 1686-1692. 28 de febrer de 1690.

- Casetas, Jeroni. 15è manual, 20 i 21 de juny 1704.
- Famades, Isidre. 37è manual, 15 i 16 de novembre 1708.
- Ferrer, Pere Màrtir. Llibre tercer i últim de transaccions i concòrdies, 23 de setembre de 1669 - 4 d'abril de 1682. 4 de març de 1678.
- Fontana, Lluís. Primer llibre de testaments, 1670-1691. 12 de desembre de 1688.
- Fontana, Lluís. Primer llibre de testaments, 1670-1691. 13 de setembre de 1675.
- Fontana, Lluís. Primer manual 1670. 6 de setembre de 1670.
- Fontana, Lluís. Segon llibre de testaments, 1679-1706. 16 d'abril de 1695.
- Fontana, Lluís. Segon llibre de testaments, 1679-1706. 9 de novembre de 1692.
- Fontana, Lluís. Segon manual, 1671. 10 d'octubre de 1671.
- Fontana, Lluís. Segon manual, 1671. 15 de maig de 1671.
- Fontana, Lluís. Segon manual, 1671. 16 de juliol de 1671.
- Fontana, Lluís. Segon manual, 1671. 4 de novembre de 1671.
- Fontana, Lluís. Tercer manual, 1672. 16 d'abril de 1672.
- Fontana, Lluís. Tercer manual, 1672. 2 de març de 1672.
- Fontana, Lluís. Tercer manual, 1672. 30 de gener de 1672.
- Garau, Carles. 13è manual, 1689. 19 d'agost 1689.
- Garau, Carles. Segon manual, 1677-1678. 5 de maig de 1678.
- Garau, Carles. Tercer manual, 1678-1679. 5 de gener de 1679.
- Garau, Carles. Tercer manual, 1679. 23 de setembre de 1679
- Garau, Carles. Tercer manual, 1679. 5 de gener de 1679
- Garau, Carles. Tercer manual, 1679. 5 de gener de 1679
- Garau, Carles. Tercer manual, 1679. 6 d'agost de 1679
- Garau, Carles. Tercer manual, 1679. 8 de febrer de 1679
- Garau, Carles. Segon manual 16è. manual, 30.12.1677-23.12.1678. 6 de maig 1678.
- Garau, Carles. Segon manual, 1677-1678. 19 de desembre de 1678.
- Garau, Carles. Segon manual, 1677-1678. 23 de juliol de 1678.
- Garau, Carles. Tercer manual, 1679. 12 d'octubre de 1679.
- Godolà, Ramon. *Manuale instrumentorum*, 1690-1691. 17 d'abril de 1691.
- Godolà, Ramon. *Manuale instrumentorum*, 1690-1691. 4 d'abril de 1691.
- Godolà, Ramon. *Manuale instrumentorum*, 1690-1691. 4 d'octubre de 1690.

- Llaurador i de Satorra, Josep. 21è manual, 1703. 18 d'abril de 1703.
- Llaurador i de Satorra, Josep. 29è manual, 21 setembre 1711.
- Madriguera, Josep. Manual 1703. 25 de setembre de 1703
- Minguella, Francesc. 4t manual, 1699. 1 de juliol de 1699.
- Minguella, Francesc. 4t manual, 1699. 5 d'octubre de 1699.
- Pi, Salvador. Primer manual 1711, 31 agost 1711.
- Reverter, Francesc. Manual 1654. 5 de juny de 1654.
- Roig, Bartomeu. 9è Manual, 1671. 14 de febrer de 1671.
- Roig, Bartomeu. 16è manual, 26 de desembre 1677 – 12 de desembre de 1678.
- Rojas, Domènec. Primer llibre de concòrdies, 1684-1699. 1 de març de 1694.
- Rufasta, Marià. Manual de 1672. 4 de febrer de 1672.
- Sayós, Gaspar. Primer manual, 1680-1681. 23 de gener de 1681.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 1713. 16 de març de 1713.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 1713. 16 de març de 1713.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 1713. 16 de març de 1713.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 1713. 16 de març de 1713.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 1713. 17 de març de 1713.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 1713. 6 d'abril de 1713.
- Teixidor, Ignasi 15è manual, 1713. 17 de març de 1713.
- Teixidor, Ignasi. 15è manual, 29 de gener de 1713.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 16 de novembre de 1689.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 20 de novembre de 1689.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 20 de novembre de 1689.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 21 de novembre de 1689.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 22 d'abril de 1690.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 25 de novembre de 1690.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 26 de juny 1690.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 28 de juny 1690.
- Verneda, Joan Francesc. Primer manual, 1689. 29 de juliol 1690.
- Verneda, Joan Francesc. Tercer manual, 1692. 19 de setembre de 1692.
- Verneda, Joan Francesc. Tercer manual, 1692. 23 de desembre de 1692.
- Verneda, Joan Francesc. Tercer manual, 1692. 25 d'octubre de 1692.
- Verneda, Joan Francesc. Tercer manual, 1692. 8 d'abril de 1692.

Vila, Bonaventura. Setè manual, 1664. 3 d'agost 1664.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Manual segon. 1658, 2 de maig i 14 de novembre.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Documentació diversa, 1662-1690.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Esborrany 27.06.1667-24.12.1667. 24 de setembre de 1667.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Notas 2, 17 de juny 1662 - 23 de maig de 1676.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Primer manual, 37.11.1656 - 21.12.1657. 5 de juny de 1657.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Primer manual, 37.11.1656 - 21.12.1657. 5 de juny de 1657. Bis.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. *Procuracionum*, 10 d'agost de 1660 - 2 d'abril de 1672.

Vilana-Perlas i Ribes, Ramon. Llibre d'inventaris 1677-1679. 23 de febrer de 1679.

EXPOSICIONS TRICENTENARI

«Les músiques dels 1714's». Barcelona. Museu de la Música. L'Auditori.

«El món del 1714». Barcelona. MUHBA, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona.

IMATGES. PART SEGONA
EL REGOMIR DE BARCELONA

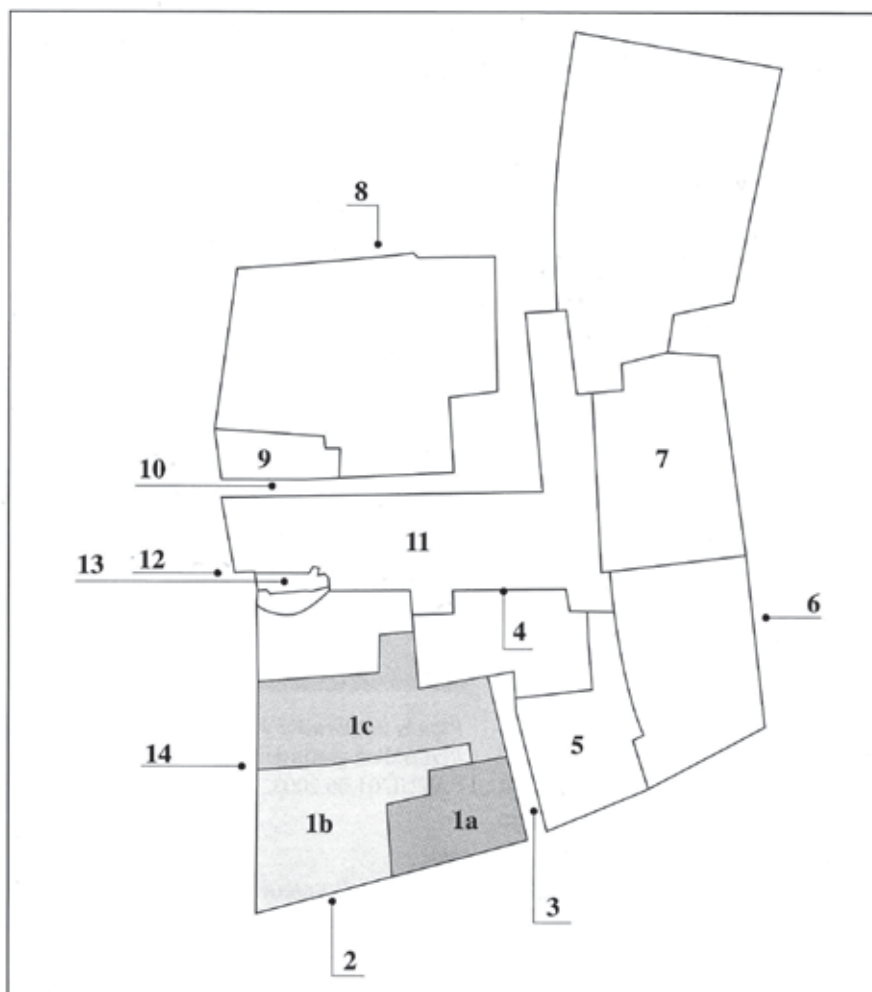
23. Finca c/ Regomir núm. 11-19.

Façana que mostra l'homogeneïtat compositiva darrere la qual s'atresora una important complexitat estructural i distributiva.

24a. Porta barroca existent actualment al carrer del Regomir núm. 11-19.

24b i 24c. Imatge que presentava abans i durant el procés de la seva reconstrucció. *Conservación y restauración de monumentos históricos (1954-1962)*. Adolf Florensa i Ferrer, 1967.

1a + 1b + 1c = casa Vilana-Perlas.

1a. Propietat del comte de Robres.

1b. Propietat d'Anastàsia Ros i de Millàs.

1c. Propietat dels Massanés.

2. Carrer del Correu Vell.

3. Carreró que porta al peu de la muralla romana.

4. Muralla romana.

5. Casa Ferran.

6. Baixada de Viladecols.

7. Casa Mascaró.

8. Travessia del carrer de la Palma a la plaça del Regomir.

9. Casa gremial dels manyans.

10. Carreró dels Gualbes.

11. Casa Gualbes.

12. Porta de la ciutat romana.

13. Capella de Sant Cristòfol.

14. Carrer del Regomir.

25. Propietats que van conformar la Casa Vilana Perlas i situació a l'illa. «Els Vilana Perlas i la casa del Regomir: del notariat al poder». Albert Garcia Espuche, 2003.

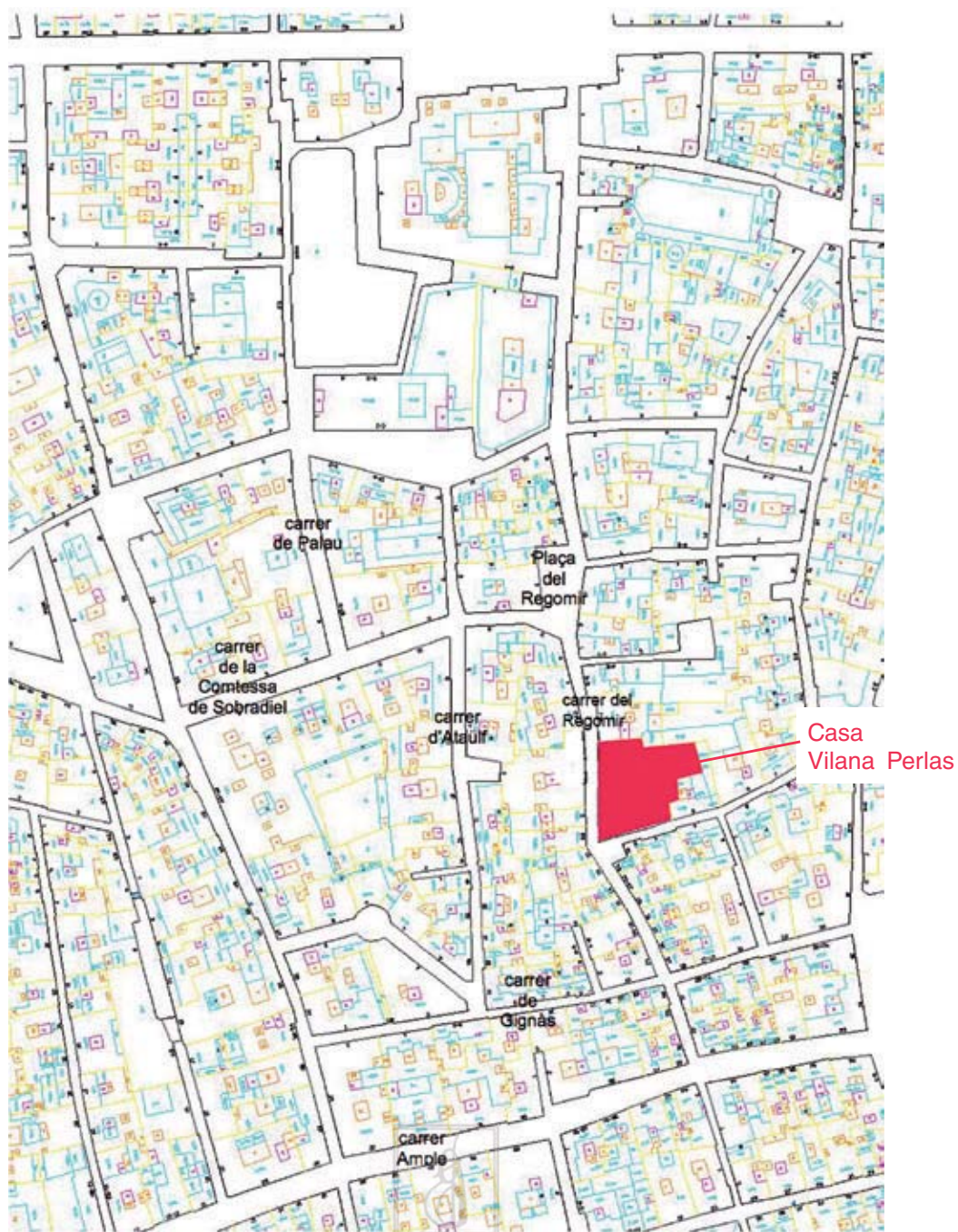

26. Forma urbana de la ciutat intramurs de Barcelona. 1. Ciutat closa dins la muralla medieval; 2. Ciutat closa dins la muralla romana; 3. Porta del Regomir i carrer del Regomir.

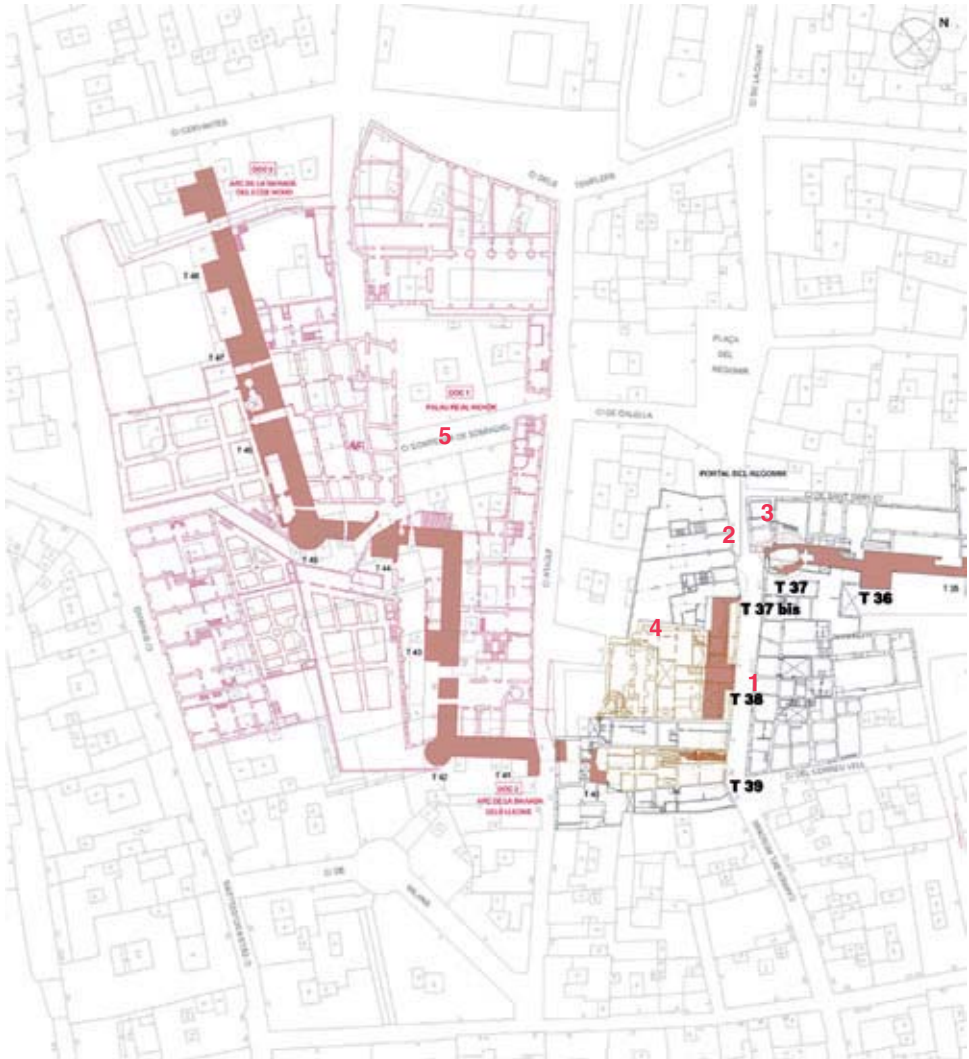

27. Carrer del Regomir i situació de la Casa Vilana-Perlas.

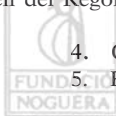
28. Emplaçament de la Casa Vilana-Perlas. Carrer del Regomir, núm. 11-19.

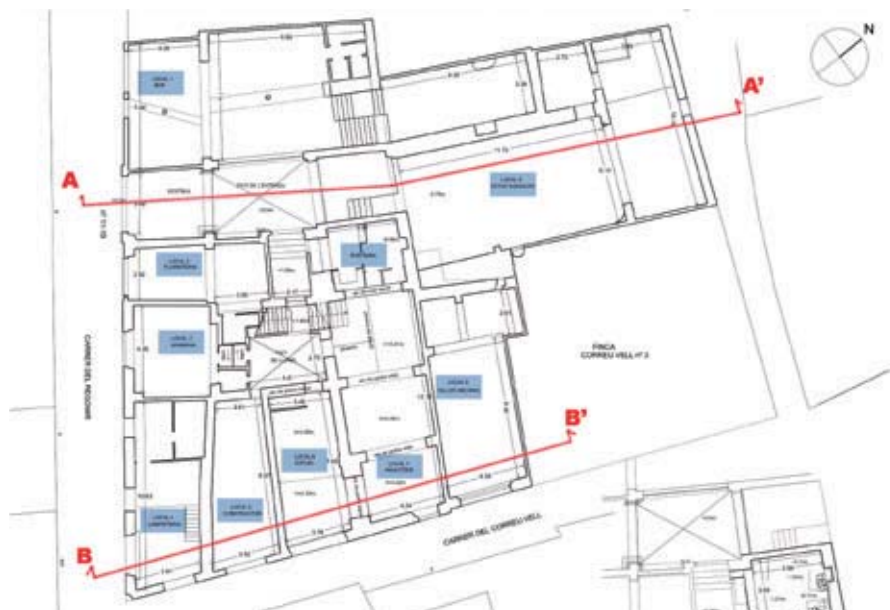

29. La Casa Vilana-Perlas. Emplaçament i lloc històric. Restitució del traçat sud-est de la muralla romana de Barcelona. Tesis doctoral: «La rehabilitació com actitud projectual: el cas del Regomir». Margarita Costa Trost, 2007.

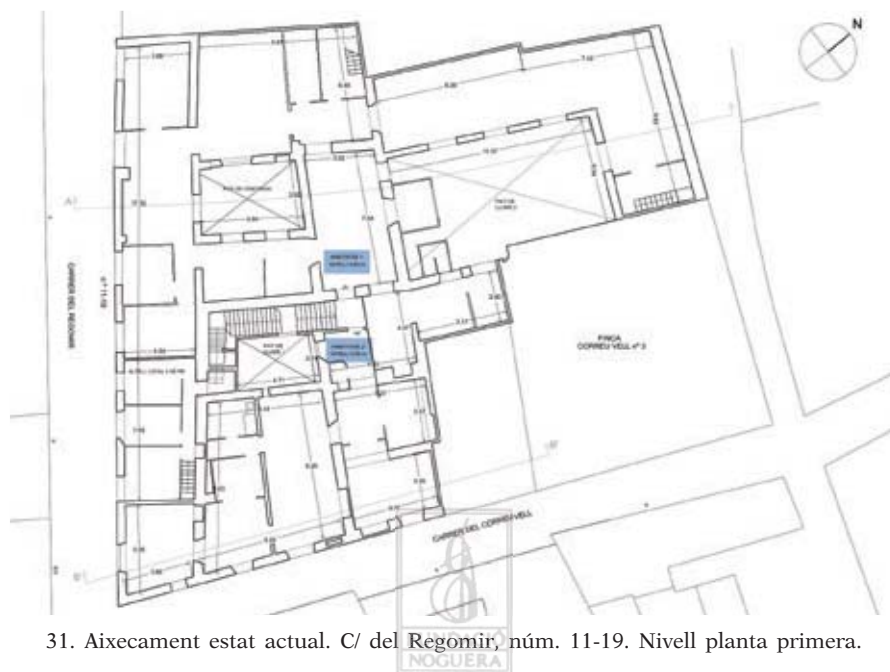
En aquest plànol es comprova com la Casa Vilana-Perlas ocupava un lloc clau dins l'estructura urbana de la ciutat. L'edifici està situat a redós del castellum romà, a peu del portal del Regomir i enfront de la torre núm. 38, que segons la documentació del segle x, donava accés a l'antic castell del Regomir a través de la *vía transcivitatem*.

1. Casa Vilana-Perlas.
2. Portal del Regomir.
3. Capella de Sant Cristòfol.
4. Castell del Regomir.
5. Palau Reial Menor.

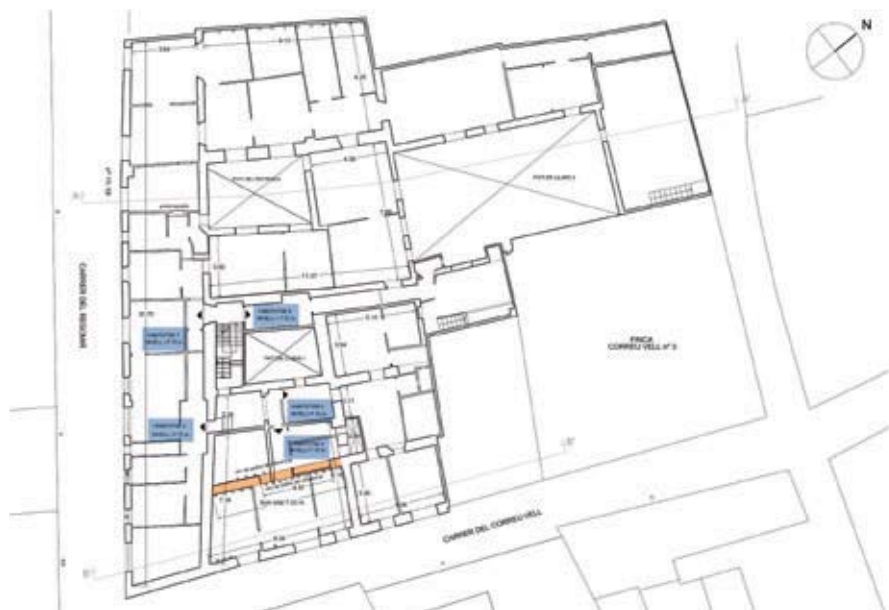

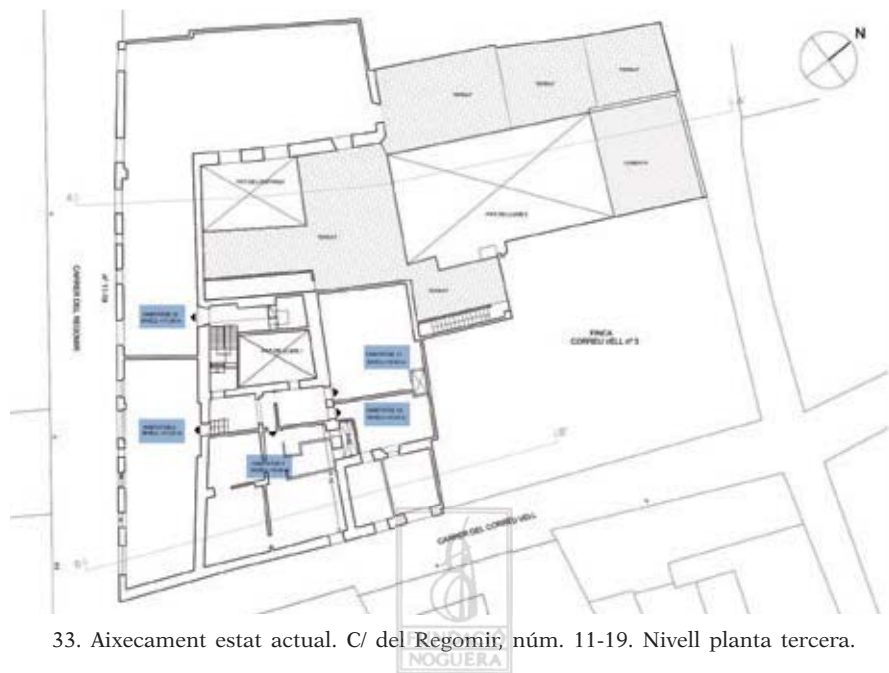
30. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Nivell planta baixa.

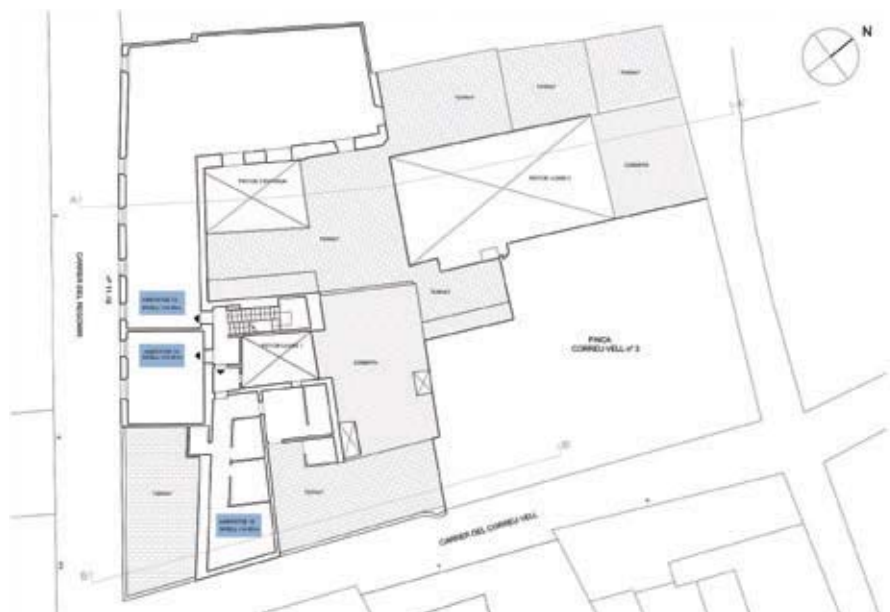
31. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Nivell planta primera.

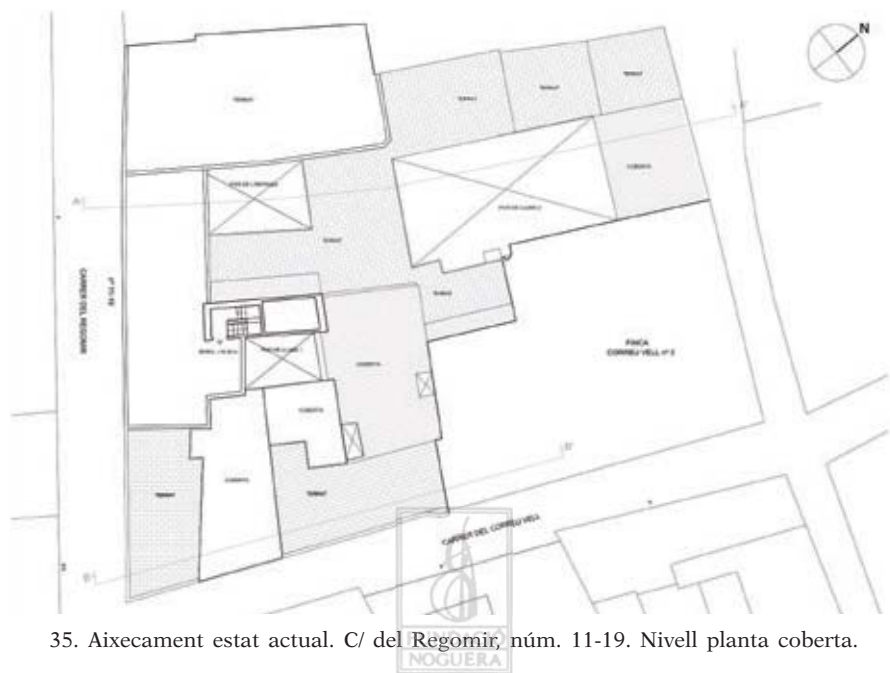
32. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Nivell planta segona.

33. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Nivell planta tercera.

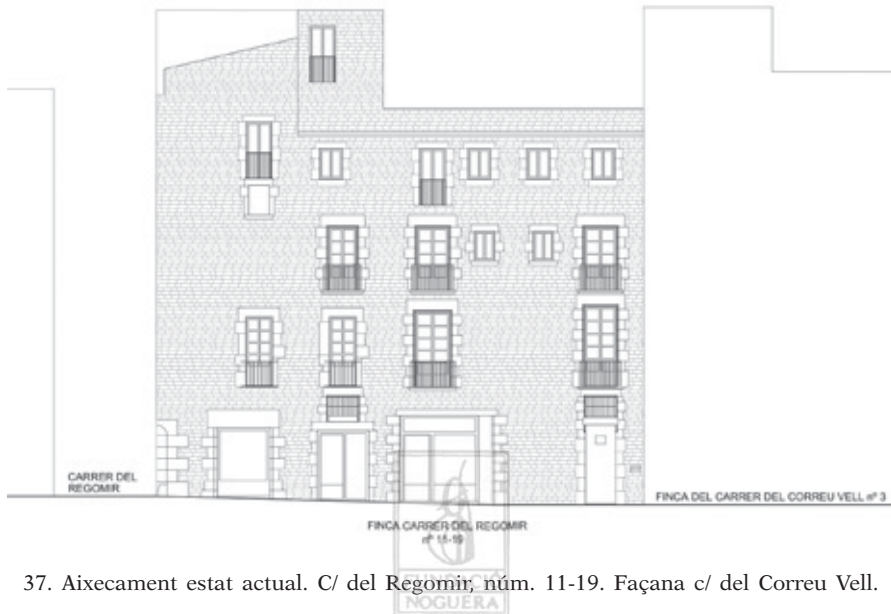
34. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Nivell planta quarta.

35. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Nivell planta coberta.

36. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Façana c/ del Regomir.

37. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Façana c/ del Correu Vell.

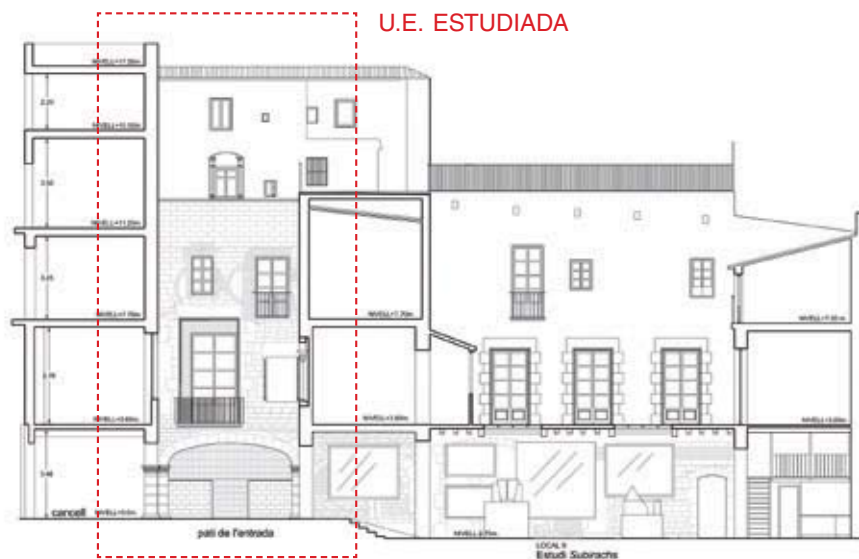

Figura 38. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Secció AA'. Vegeu la línia de secció a la figura 30.

En aquesta secció s'indica la unitat estratigràfica estudiada corresponent al parament nord-oest de la façana del pati d'accés.

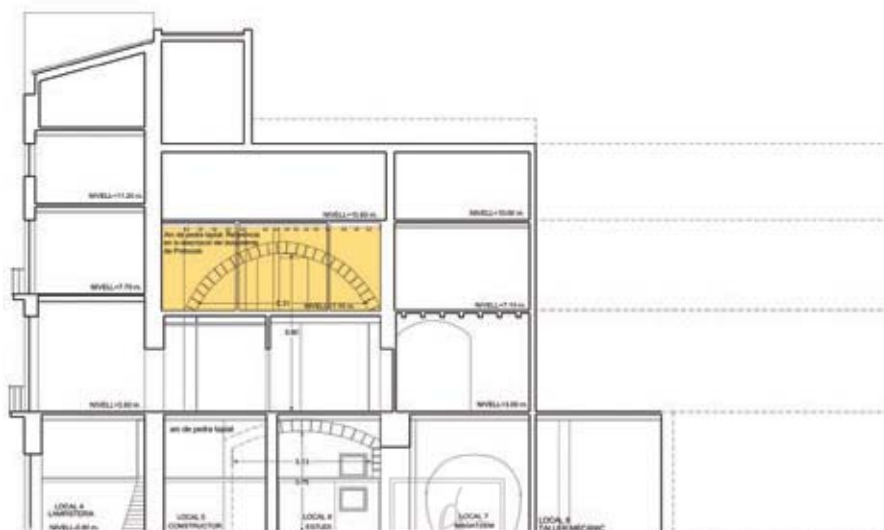

Figura 39. Aixecament estat actual. C/ del Regomir, núm. 11-19. Secció BB'. Vegeu la línia de secció a la figura 30. En aquesta secció s'indica la localització de l'arc corresponent a la gran sala de l'Arc.

VISTA GENERAL DE LA FAÇANA

PLANTA SEGONA

PLANTA SEGONA

PLANTA PRIMERA

PLANTA PRIMERA

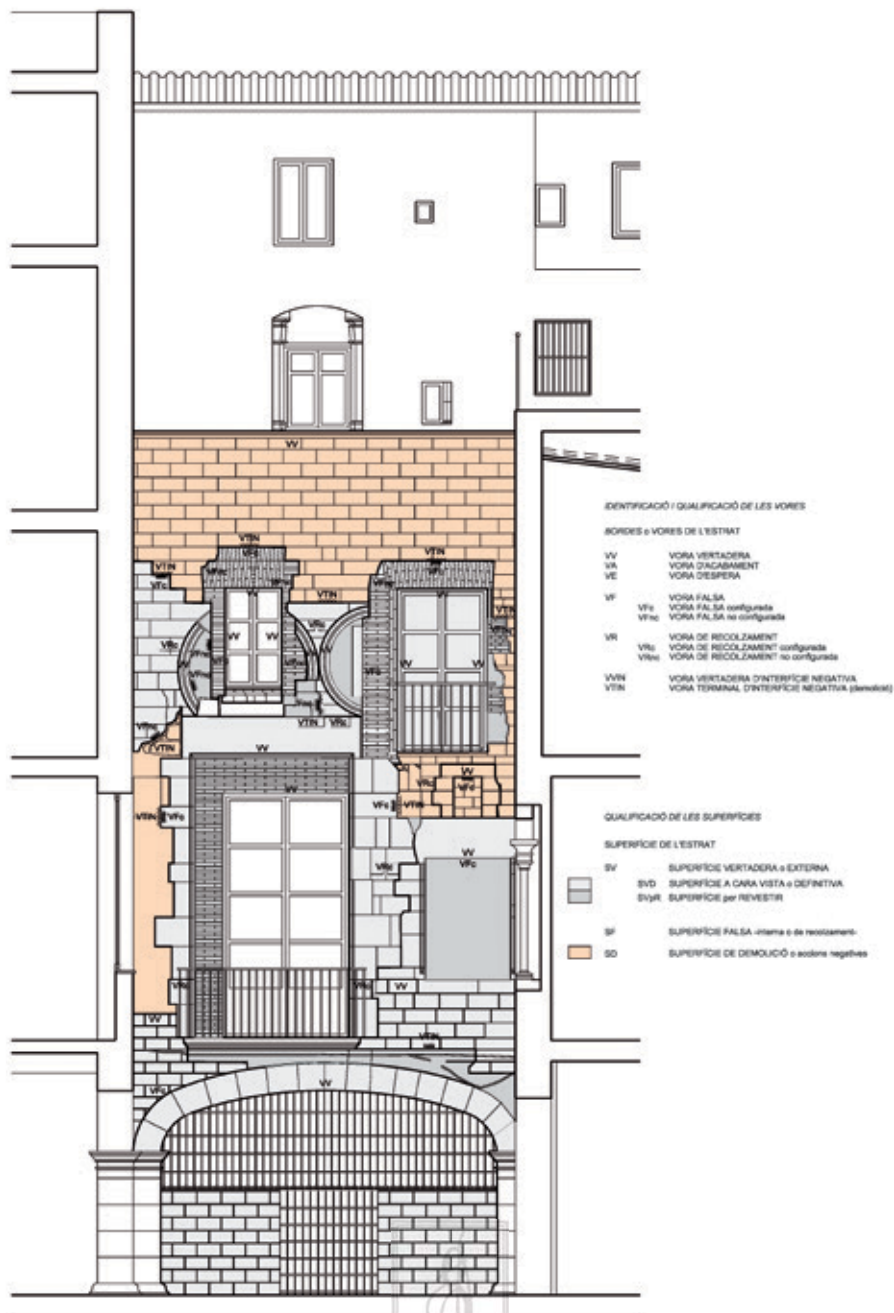
PLANTA PRIMERA

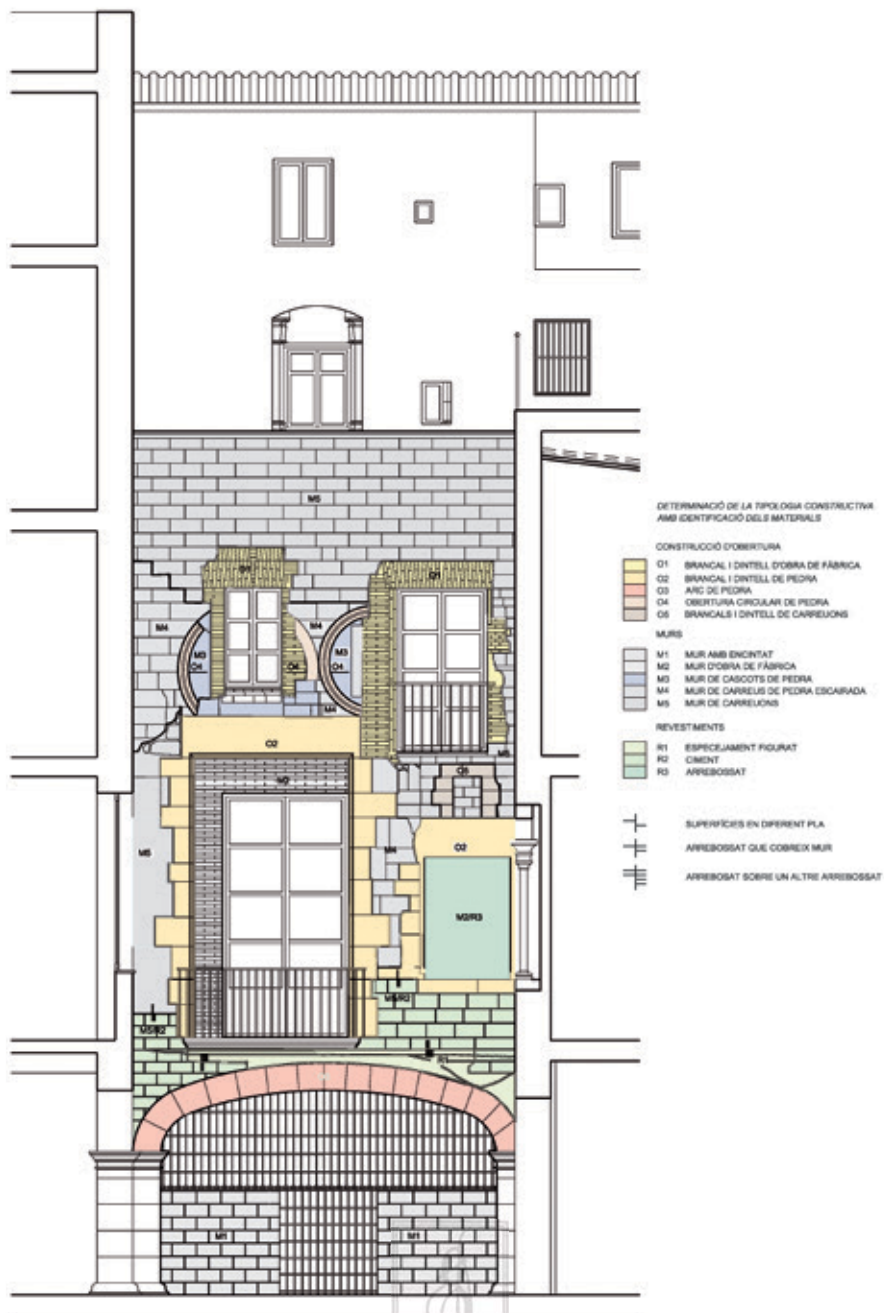
PLANTA BAXA

40. Estudi estratigràfic. Parament nord-oest del pati d'accés.

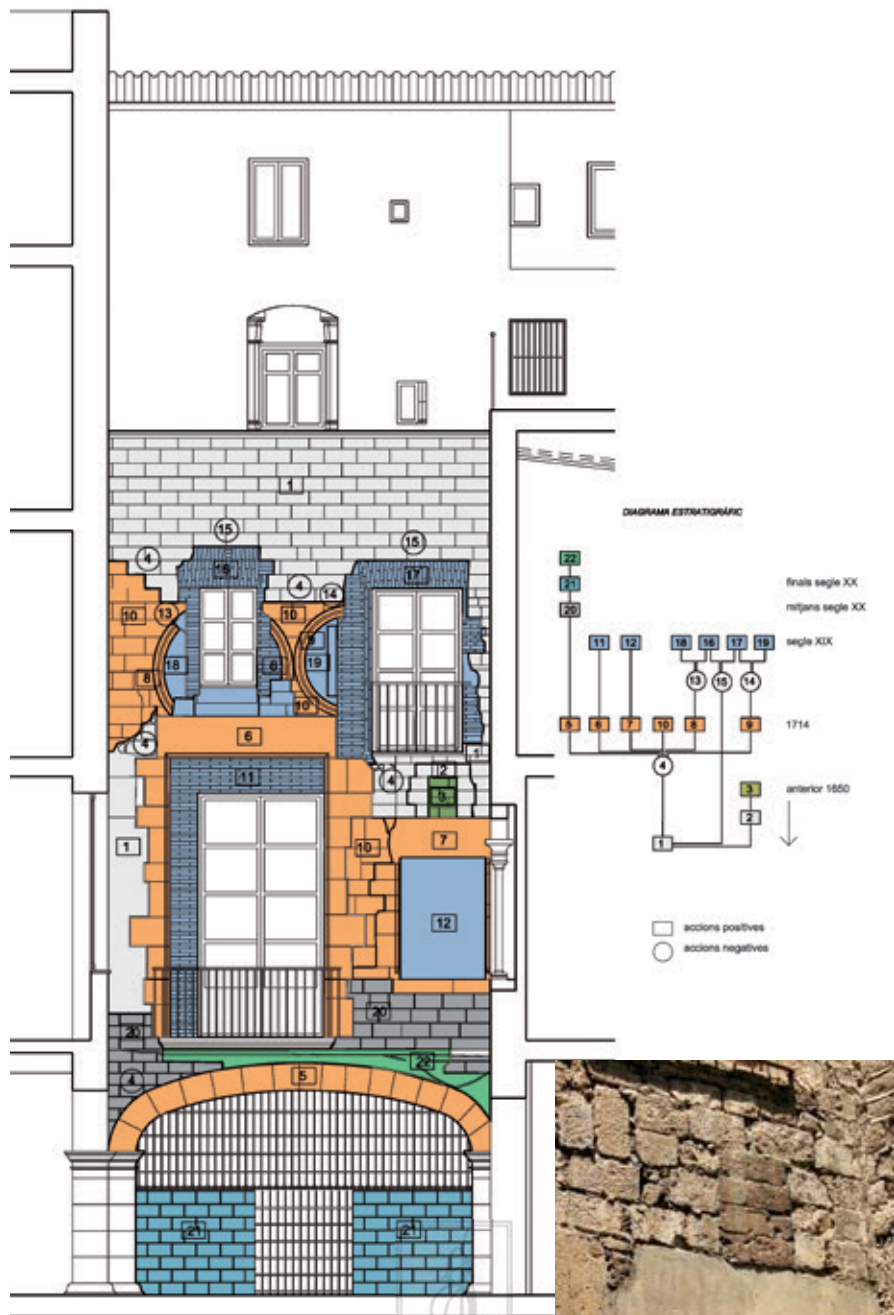
41. Estudi estratigràfic. Identificació i qualificació de vores i superfícies.

42. Estudi estratigràfic. Determinació de la tipologia constructiva amb identificació dels materials.

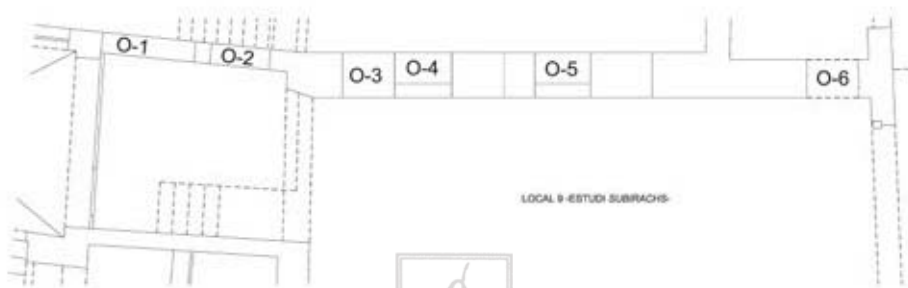
43. Estudi estratigràfic. Reconeixement de les unitats estratigràfiques.

44. Estudi estratigràfic. Accions constructives i diagrama estratigràfic. Cronologia de la construcció. Finestra existent a la planta primera associada a la UE1.

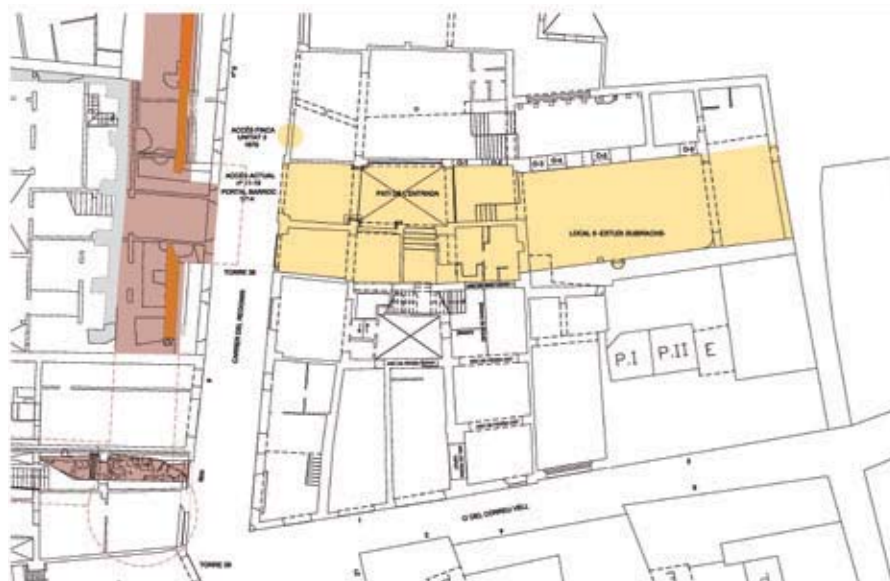

45. Localització d'antic vial anterior al segle XVII. Finca c/ del Regomir; núm. 11-19. Secció AA'. Mur nord-oest del pati d'entrada i celobert.

46. Localització d'antic vial anterior al segle XVII. Finca c/ del Regomir; núm. 11-19. Muntatge fotogràfic.

47. Localització d'antic vial anterior al segle xvii. Finca c/ del Regomir; núm. 11-19. Planta baixa.

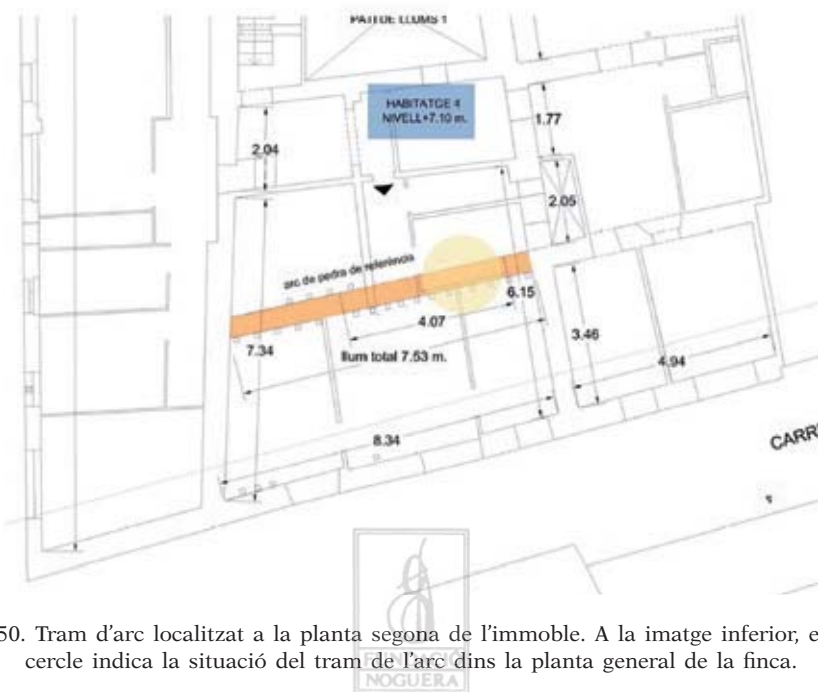

48. Localització d'antic vial anterior al segle xvii. Finca c/ del Regomir; núm. 11-19. Planta baixa del sector.

49. Documentació arxivística almedieval. La *via transcivitatem*.

50. Tram d'arc localitzat a la planta segona de l'immoble. A la imatge inferior, el cercle indica la situació del tram de l'arc dins la planta general de la finca.

51. Regomir; núm. 11-19. Unitat 2 i 3. Restitució arquitectònica segle XVII. P. B.

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
NIVELL PLANTA BAIXA

UNITAT 2

- 26a "...portal rodo principal al carrer del Regomir..."
26b "...finestras al carrer del Regomir..."
26c "...y una (finestra) al carrero que va del el
Regomir a la devallada de Viladecols..."
26d "...Arch que hi a la entrada..."
26e "...la escala mayor...y es de Pedra..."
26f "...pou ab lo brocal de Pedra de una pesa..."
26g "...no hi ha portas per poderse tancar..."
26h "...dos finestras petites...per sobre la escala..."
26i "...en la qual botiga hi ha un sostret..."
26j "...de dita escala i de dit replá puja dalt a la
Sala gran..."

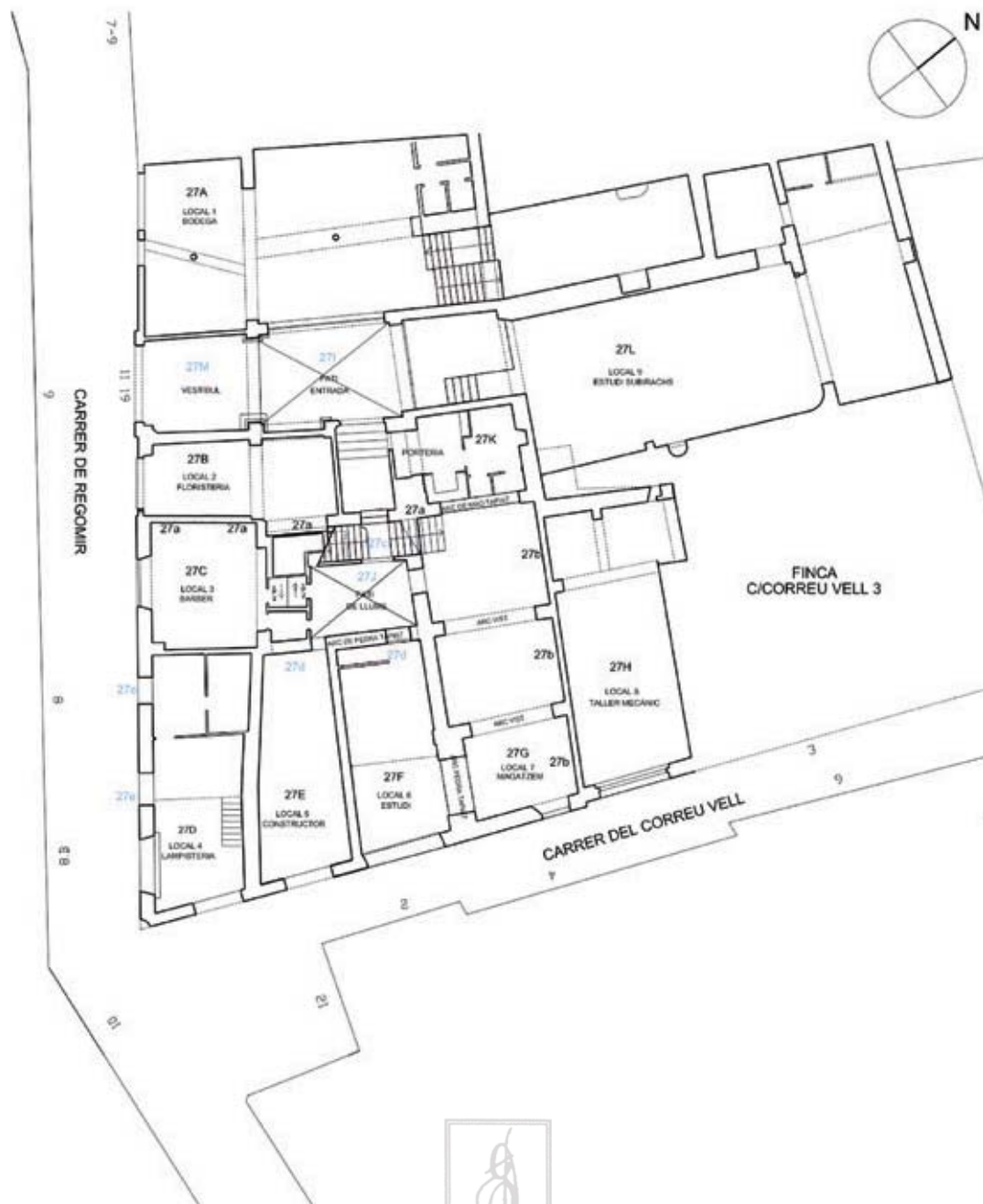
AHPB. MARIÀ RUFESTA, manual de 1672, 4 febrer 1672

UNITAT 3

- 26k "...ab son portal rodo..."
26l "En la sala gran de ditas casas que es al cap
damunt de la escala..."
26m "...per media dos finestras prenian claror del
carrer del Regomir..."

AHPB. JOSEP LLAURADOR i de ÇATORRA, 29è manual, 21 setembre 1711

52. Regomir; núm. 11-19. Unitat 2 i 3. Identificació segle XVII sobre l'estat actual. P. B.

IMATGES DE L'ESTAT ACTUAL
NIVELL PLANTA BAIXA

27 M

27 d

27 c

27 e

27 e

27 i

27 j

53. Regomir, núm. 11-19. Unitat 2 i 3. Restituïció arquitectònica segle xvii. P. 1a.

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
NIVELL PLANTA PRIMERA

UNITAT 2

- 28a "...i de dit replé puja dalt a la Sala gran dita del arch..."
 28b "...per lo que se troba a la part de sol ponent se puja de dita sala gran a la Porxada d'edalt..."
 28c "...en lo cel obert... hi ha una escala descoberta de pedra per la qual de la Sala del Arch se puja a la porxada...per ser dita escala molt Vella y sens Verana..."
 28d "A la part de mitx dia de dita sala del Arch...hi ha una gran finestra feta a la antiga ab dos pilarets de Pedra prims..."
 28e "...y a la part de ponent de dita sala del arch hi ha ...una finestra ab uns balustres de fusta baix de dita finestra..."
 28f "...y a la part de ponent de dita sala del arch hi ha un portal...y per dit portal se entra a la resala del carrer del Regomir..."
 28g "...a la resala...hi ha...duas finestras en el carrer del Regomir..."
 28h "...a la resala...hi ha balcó...en el carrer del Regomir..."
 28i "...a la resala hi ha...una finestra al carrer qui va a la devallada de Vila de Cols..."
 28j "...al cap de dita Sala ço es a la part de mix dia hi han duas escalas estretas de rajola una que baixa al estudi y altre que puja dalt sobre dita resala..."
 28k "...a la part de tramontana de dita resala hi ha un aposento o Cambra y hau finestra al carrer del Regomir..."
 28l "...la Cambra de la Alcoba que hau finestra a la escala del cel obert..."
 28m "...en la qual cambra de la Alcoba hi ha un caragol...per pujar dalt..."
 28n "...a la sala del arch a la part de sol ixent se troban dos Portals un gran de Pedra picada prop del cap dela escala principal..."
 28o "...y lo altre portal de la part del carrer qui va a la devallada de Vila de Cols es un portal petit per lo qual se entra a la cuina..."
 28p "...la cuina que es molt petita que trau una finestra gran feta a la antiga ab un pilaret de pedra al mitx..."

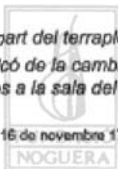
UNITAT 3

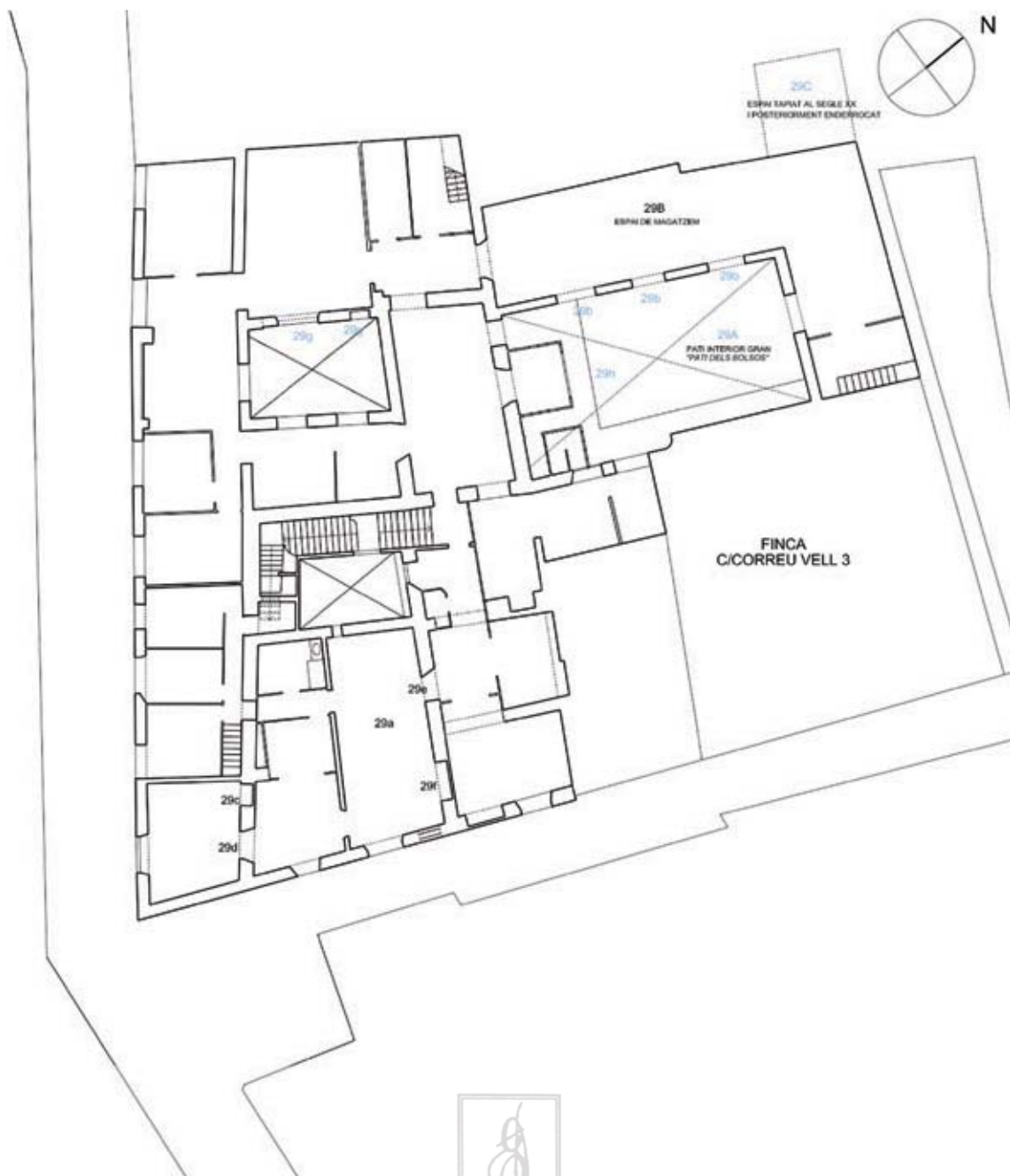
- 28q "En la sala gran de ditas casas que es al cap damunt de la escala..."
 28r "Portas de la vidriera que dona a la escala"
 28s "En la resala de ditas casas que dona tres finestras al carrer..."
 28t "Hem en altre aposento que si entra per la porta de la prodita sala que també trau una finestra al carrer..."
 28u "Hem en altra aposento que es al costat del prodit que dona a la escala..."
 28v "Hem en lo menjador que trau porta a la sala gran y al celobert..."
 28w "En altre aposento que don a una porta al celobert..."
 28x "En altre aposento que dona una porta al celobert en front de la altra porta del menjador..."

AHPB. RAMON VILANA PERLAS, llibre d'inventaris, 23 febrer 1679

- 28y "Tres portals al quarto de la part del terraplé"
 28z "Unas portas de mells de balcó de la cambra que dona al carrer"
 "Altres portas de balcó que es a la sala del carrer"

AHPB. ISIDRE FAMADES, 7è manual, 15 i 16 de novembre 1708

54. Regomir, núm. 11-19. Unitat 2 i 3. Identificació segle xvii sobre l'estat actual. P. 1a.

IMATGES DE L'ESTAT ACTUAL
NIVELL PLANTA PRIMERA

29 A

29 h

29 b

29 b

29 C

55. Regomir, núm. 11-19. Unitat 2 i 3. Restitució arquitectònica segle xvii. P. 2a.

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
NIVELL PLANTA PRIMERA

UNITAT 2

- 30a *"...la qual sala del arch a la part del cel obert està tota oberta ab Quatre Archs grans sens portas ni finestras..."*
- 30b *"...hi ha una escala descoberta de pedra per la qual de la Sala del Arch se puja a la porxada..."*
- 30c *"...y altre (escala) que puja dalt sobre dita resala"
"...y la porxada se veu que las parets duna y altra part se han de adobar..."*
- 30d Arc de pedra identificat a planta segona
- 30e Mensules de pedra per sostenir l'embigat de la sala de l'arc
- 30f *"A la part de mitx dia de dita sala del Arch hi ha una finestra alta molt antiga que es una lucerna ab servitut daprendrer llum y claror per aber clara dita Sala del Arch..."*
- 30g *"...y la jassena gran que sustenta a la mayor part de la taulada..."*
Restituïció dels pilars que composarien l'espai de la porxada
- 30h Finestra gòtica existent a la façana coincidint amb la ubicació de la suposada zona de torre

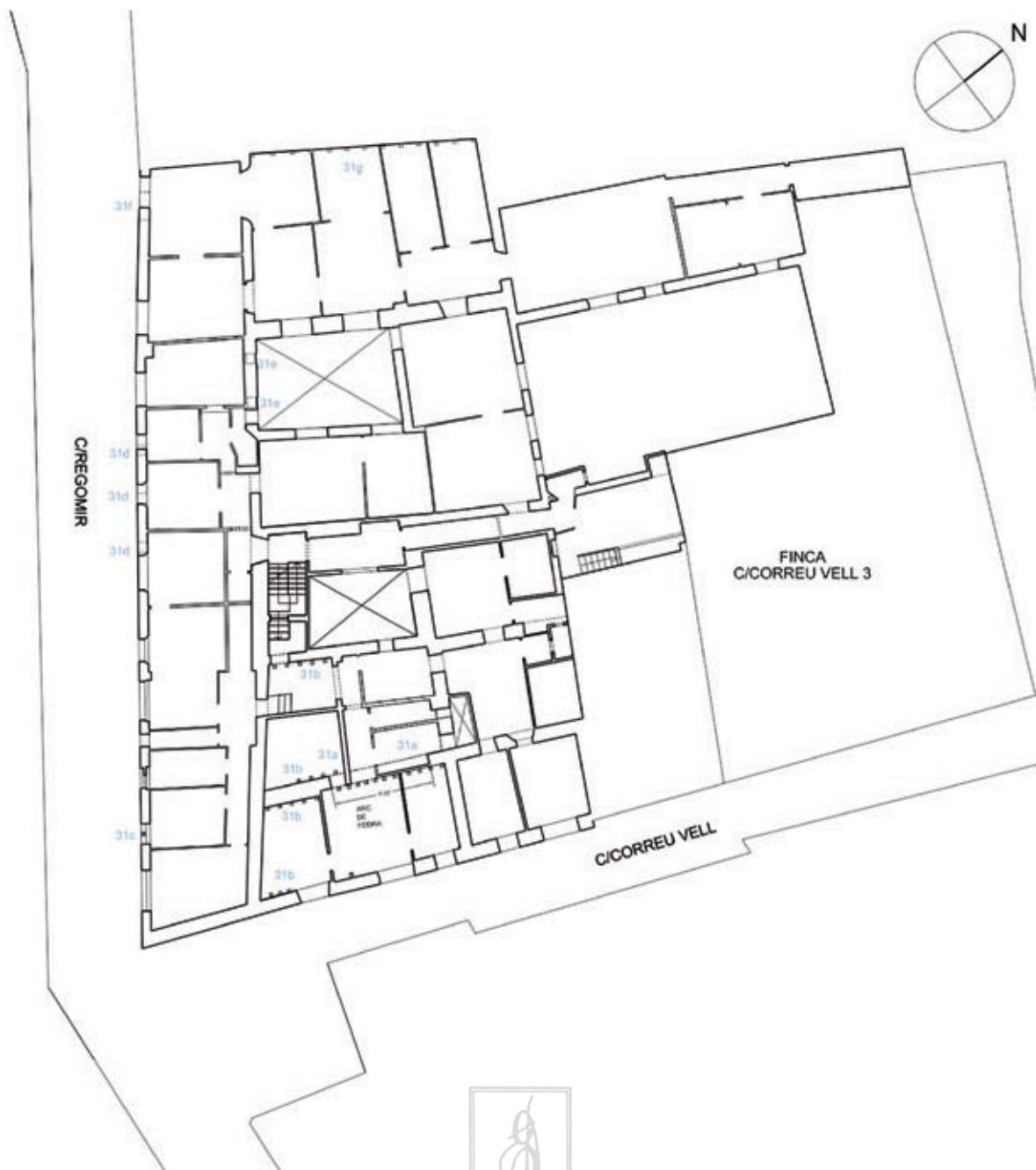
AHPB. MARIÀ RUFESTA, manual de 1672, 4 febrer 1672

UNITAT 3

- 30i Mensules de pedra per sostenir l'embigat
- 30j *"Mil teulas per fer taulada nova que dona damunt del quarto que hig a la escala"*
- 30k Pilars de pedra existents a façana principal
- 30l Cara de pilars de pedra existents a façana del pati
Restituïció dels pilars que composarien l'espai porxat complet
Resta de finestra gòtica existent a la façana

AHPB. RAMON VILANA PERLAS, llibre d'inventaris, 23 febrer 1679

56. Regomir, núm. 11-19. Unitat 2 i 3. Identificació segle XVII sobre l'estat actual. P. 2a.

IMATGES DE L'ESTAT ACTUAL
NIVELL PLANTA SEGONA

31 a

31 b

31 g

31 c

31 f

31 d

31 e

57. Regomir, núm. 11-19. Unitats 2 i 3. Restitució arquitectònica l'any 1714. P. B.

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
NIVELL PLANTA BAIXA

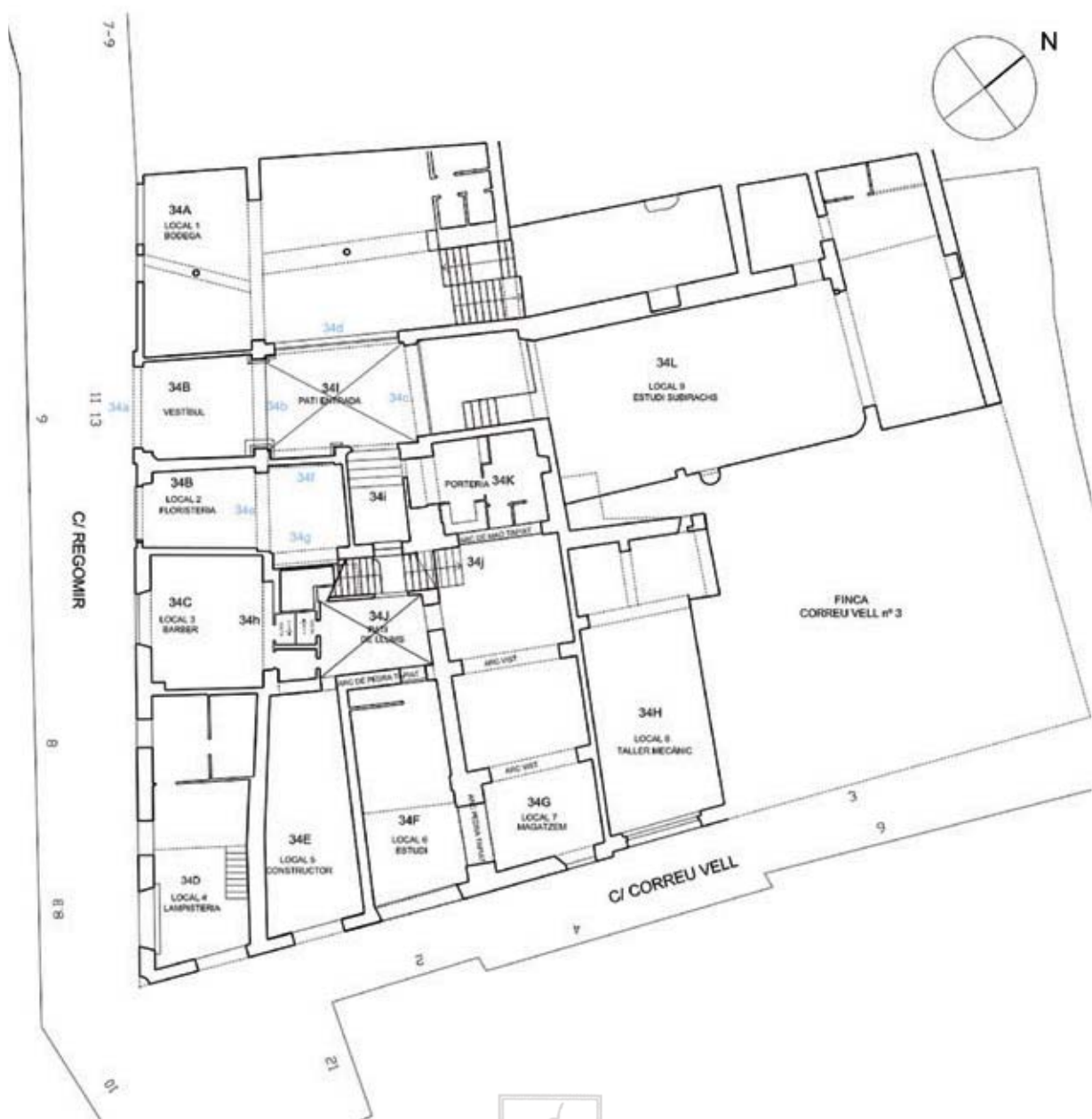
UNITAT 2 i UNITAT 3

- 33a *"...portal major fet de fonament..."*
- 33b/c/d/ef *"...fer deu archs als dos saguans..."*
- 33g Arc existent
- 33h *"...sis graons de la escala..."*
- 33i *"...fer la escala major cuberta de fonament..."*
- 33j *"...ab lo balco del repla..."*
- 33k Antic portal Unitat 2

AHPB. IGNASI TEIXIDOR, 15è.manual, 29 gener 1713

AHPB. JOSEP LLAURADOR i de ÇATORRA, 29è.manual, 21 setembre 1711

58. Regomir, núm. 11-19. Unitats 2 i 3. Identificació any 1714 sobre l'estat actual. P. B.

IMATGES DE L'ESTAT ACTUAL
NIVELL PLANTA BAIXA

34 a

34 b

34 d

34 f

34 e

34 g

59. Regomir, núm. 11-19. Unitats 2 i 3. Restituïció arquitectònica l'any 1714. P. 1a.

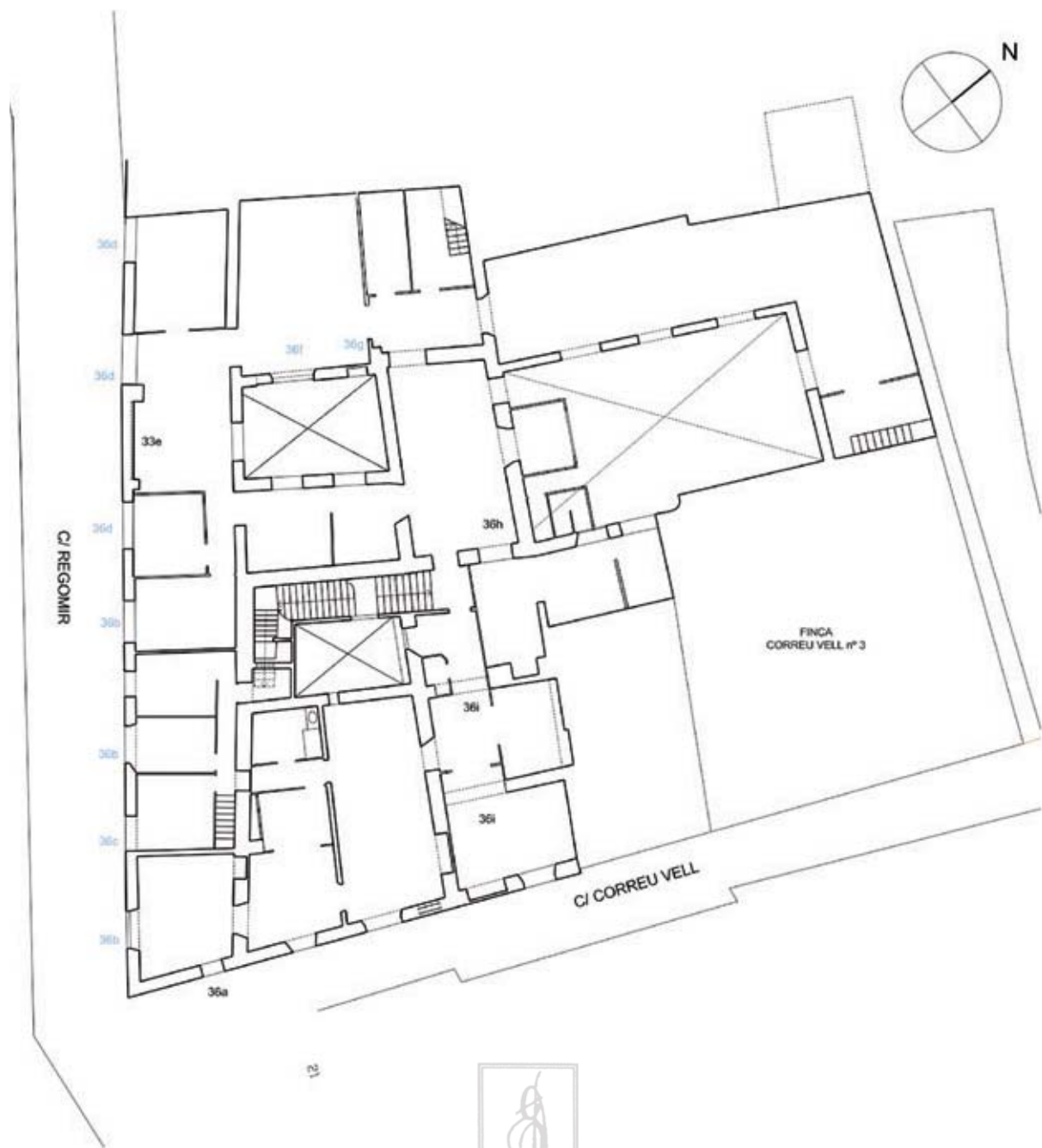

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
NIVELL PLANTA PRIMERA

UNITAT 2 i UNITAT 3

- 35a "...portal al cap de escala...A la Sala primera dita del arch..."
- 35b "...y fet un balco de la finestra que treya al carrero..."
- 35c "...y condemnada una finestra que treya al Regomir..."
- 35d "...desfer y mudar lo primer balco de la segona pessa uns quatre palms de alli ahont era antes..."
- 35e "...tres portas novas per las quals se entre en dites tres pessas..."
- 35f "...y embigar los tres sostres y posari celras..."
- 35g "...al salo principal...se feu balco de la finestra gran que hi havia."
- 35h "Se tapia lo portal que era cap de escala de la Casa de Massanes que estava al costat de dit balco..."
- 35i "...en la pessa que esta demunt del repla de la escala sel hi ha fet nova la ximenea"
- 35j "En la pessa immediata que esta demunt de la cuina nova ...se se ha ...ubert un portal que passa a la Casa antiga."
- 35k "En lo tercer estrado o aposento de dormir que tambe trau porta al terraple se ha fet...un portal que ab tres graons passa a la casa antiga."
- 35l Construcció de dos arcs de mig punt.

60. Regomir, núm. 11-19. Unitats 2 i 3. Identificació any 1714 sobre l'estat actual. P. 1a.

IMATGES DE L'ESTAT ACTUAL
NIVELL PLANTA PRIMERA

36 b

36 bc

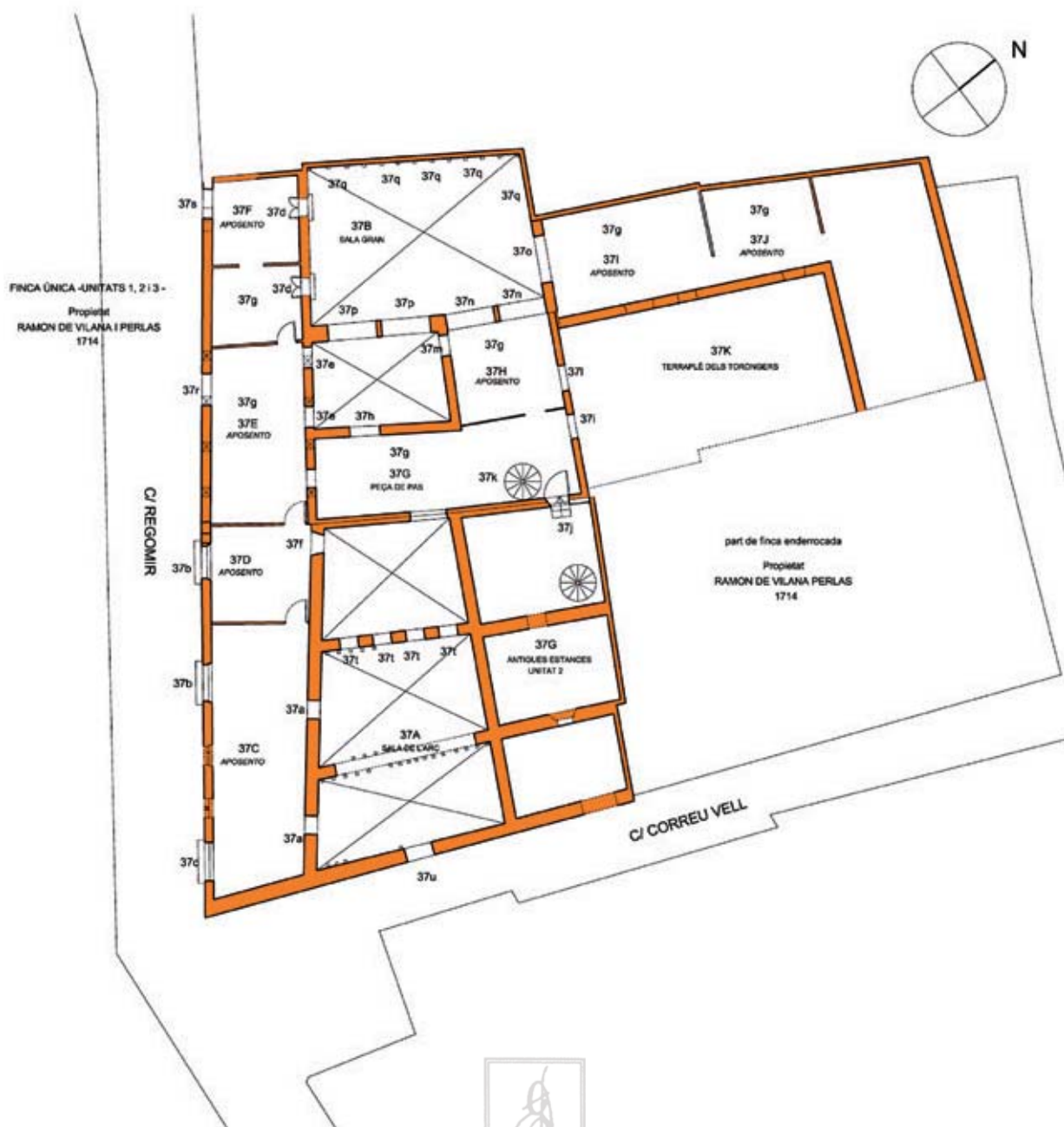
36 d

36 f

36 g

61. Regomir, núm. 11-19. Unitats 2 i 3. Restitució arquitectònica l'any 1714. P. 2a.

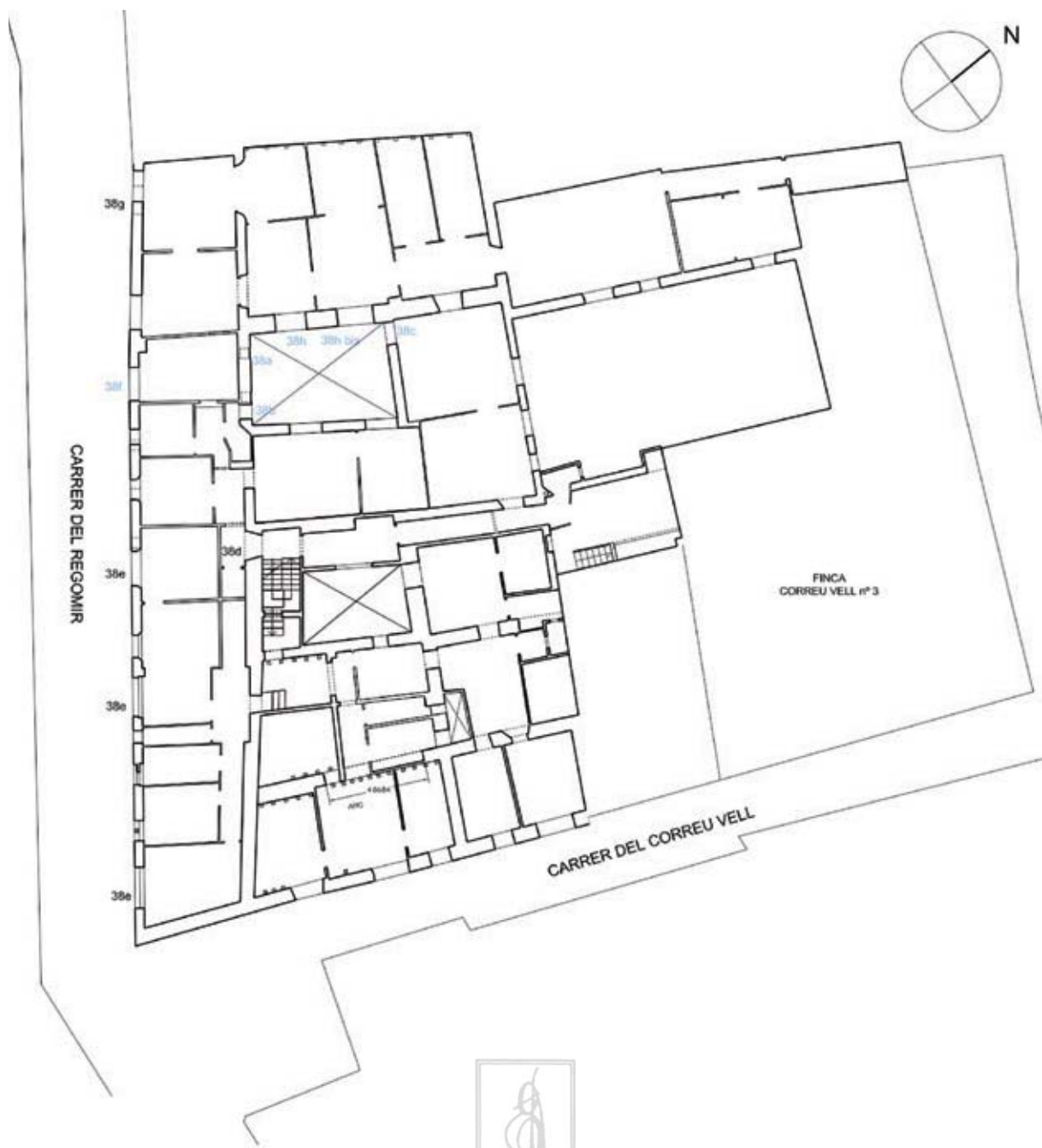

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
NIVELL PLANTA SEGONA

UNITAT 2 i UNITAT 3

- 37a *"Si feren dos finestretes que donan al Saló del arch..."*
37b *"...tres balcons que donan al regomir..."*
37c *"...que lo un ja hi era..."*
37d *"...dos finestras altas...que donan al Saló principal..."*
37e *"...dos finestras que donan al saguan de la csa nova..."*
37f *"...un balco al saguan de la casa antiga..."*
37g *"...anant envers Sant Christofol se ha...fet lo celras, la secreta..."*
37h *"...En la pessa per hont se entra y ix de dits quartos si ha fet...lo balco que dona al saguan..."*
37i *"...y altre balco que dona al terraple dels torongers..."*
37j *"Se...obri la porta dels quatre graons per la qual se comunican las dos Casas..."*
37k *"...caragol que baixa de alli a la cuina nova..."*
37l *"En los tres aposentos següents que tots trauen al terraple y los dos al Saló principal se ha fet...un balco ab sas portas del primer aposento que trau al terraple."*
37m *"Una finestra gran que trau al saguan..."*
37n *"...y dos finestras que donan al Saló principal..."*
37o *"...y al segon aposento altra finestra semblant..."*
37p Dues finestres que completarien les cinc finestres obertes que donarien al saló principal.
37q Cinc finestres pintades al mur. *"...al saló principal...se feu...sinch finestras altas ubertas y sinch de finidas ab pintura..."*
37r Balcó centrat amb el portal principal barroc que composaria la façana de 1714
37s Els quatre arcs grns oberts al pati existents l'any 1672, que no es descriu cap intervenció.
37t Lluema existent l'any 1672 que no es descriu cap intervenció.

62. Regomir, núm. 11-19. Unitats 2 i 3. Identificació any 1714 sobre l'estat actual. P. 2a.

IMATGES DE L'ESTAT ACTUAL
NIVELL PLANTA SEGONA

38 a

38 b

38 c

38 f

FUNDACIÓ
NOGUERA

38 h bis

Restitució arquitectònica a mitjans del segle XVII

- Unitat 3 segle XVII
 Unitat 2 segle XVII

63. Regomir, núm. 11-19. Façana c/ Regomir segle XVII.

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
UNITAT 3

NIVELL PLANTA BAIXA

39a *"Totes aquelles cases ab sa botiga de sota aquelles construïda ab son portal rodo..."*

AHPB. RAMON VILANA PERLAS, llibre d'inventaris, 23 febrer 1679

39b *"Los estudijs...los quals per media dos finestras prenian claror del carrer del Regomir y ocupando terreno desde la entrada de dit massanés a la entrada de mis casas..."*

AHPB. JOSEP LLAURADOR I de ÇATORRA, 29è manual, 21 setembre 1711

NIVELL PLANTA PRIMERA

39c *"En la resala de ditas casas que dona tres finestras al carrer..."*

39d *"Hem en altre aposento que si entra per la porta de la pro dita sala que també trau una finestra al carrer..."*

AHPB. RAMON VILANA PERLAS, llibre d'inventaris, 23 febrer 1679

39i *"Unas portas de melis de balcó de la cambra que dona al carrer"*

39j *"Altres portas de balcó que es a la sala del carrer"*

AHPB. ISIDRE FAMADES, 7è manual, 15 i 16 de novembre 1708

NIVELL PLANTA SEGONA

39e *"Dos caragols...lo un que munta des del segon sostre fins dalt a la porxada..."*

AHPB. ISIDRE FAMADES, 7è manual, 15 i 16 de novembre 1708

39f Pilars de pedra existents a façana principal

39g Restitució dels pilars que composarien l'espai porxat complert

39h Resta de finestra gòtica existent a la façana a nivell de l'ampit de la porxada

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS
UNITAT 2

NIVELL PLANTA BAIXA

39k *"...portal rodo principal al carrer del Regomir..."*

39l *"...un estudi gran ab tres finestras al carrer del Regomir..."*

NIVELL PLANTA PRIMERA

39m *"...a la resala...hi ha...duas finestras en el carrer del Regomir..."*

39n *"...a la resala...hi ha balcó...en el carrer del Regomir..."*

39o *"...a la part de tramontana de dita resala hi ha un aposento o Cambra y hau finestra al carrer del Regomir..."*

NIVELL PLANTA SEGONA

39p *"...per lo que se troba a la part de sol ponent se puja de dita sala gran a la Porxada dedalt..."*

39q *"...la porxada se veu que las parets duna y altra part se han de adobar...y la jassena gran que sustenta a la mayor part de la taulada eta consumida..."*

AHPB. MARIÀ RUFESTA, manual de 1672, 4 febrer 1672

64. Regomir, núm. 11-19. Façana c/ Regomir l'any 1714.

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS

NIVELL PLANTA BAIXA

- 40a *"...les actuals obras consisteixen en portal major fet de fonament, tapar lo vellll..."*
- 40b Finestra que actualment ocupa l'antic forat del portal tapiat. Possible recuperació de la finestra de l'estudi de Massanés que va ser eliminada en construir el nou portal.

NIVELL PLANTA PRIMERA

- 40c *"...al aposento del cantó del Regomir se ha...condemñada una finestra que treya al Regomir..."*
- 40d *"En la pessa següent que trau dos balcons al Regomir y la immediata que també hi hi ya dos balcons y en lo aposento que trau finestra al carrer se tingueren que...fer balcó de una finestra de la casa primitiva desfer y mudar lo primer balco de la segona pessa uns quatre palms de allí ahont era antes..."*
- 40e En el moment de l'obra d'unificació la cinquena finestra descrita a la casa de Massanés, no resta reflectida en la nova façana. Probablement va ser eliminada en construir el nou portal.

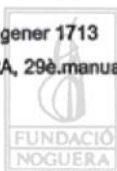
NIVELL PLANTA SEGONA

- 40f *"En los quartos alts comensant al lienso de casa que te tot lo frontispissi del Regomir...si feren...tres balcons que donan al regomir..."*
- 40g *"...que lo un ja hi era..."*
- 40h *"...en anant envers Sant Cristofol se ha embigat de nou tot lo sostre y fet lo celras la secreta y tres envans..."*
"...En la pessa per hont se entra y ix de dits quartos si ha fet...lo balco que dona al saguan..."

Aquesta descripció confirma la distribució de la segona planta en aquesta zona. Els dos balcons que existeixen actualment, configurarien la nova façana composta entorn el portal principal.

AHPB. IGNASI TEIXIDOR, 15è.manual, 29 gener 1713

AHPB. JOSEP LLAURADOR i de ÇATORRA, 29è.manual, 21 setembre 1711

FINCA ÚNICA - UNITATS 1 I 2 -
Propietat
FAMÍLIA MALUQUER
2006

65. Regomir, núm. 11-19. Façana c/ Regomir. Modificació arquitectònica segles XVIII-XXI.

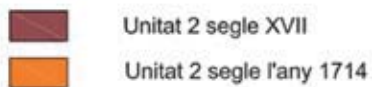

Modificació arquitectònica de la façana durant els segles XVII-XX

- Composició conservada de l'any 1714
- Composició resultant del creixement en vertical i de la subdivisió en horitzontal
- Elements rescatats de la composició de la casa d'Estàsia Ros (1672)
- Elements rescatats de la composició de la casa de Salvador Massanés (1679)
- Elements incorporats a la façana, descontextualitzats de les anteriors composicions
- Tractament homogeni de la façana amb acabat d'encintat construït amb morter, simulant especejament.

Restitució arquitectònica a mitjans del segle XVII i 1714

UNITAT 2
Propietat
ESTÀSIA ROS DE MILLAS
1672

UNITAT 1, 2 i 3
Propietat
RAMON DE YLANA PERLAS
1714

TRANSCRIPCIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DE PROTOCOLS

REINTERPRETACIÓ ARQUITECTÒNICA A MITJANS SEGLE XVII
UNITAT 2

NIVELL PLANTA BAIXA

- 42a *"...un estudi gran ab tres finestras al carrer del Regomir y una al carrero que va del Regomir a la devallada de Viladecols..."*
- 42b *"Al costat (del estable) vers migdia hi ha una botiga que trau porta al carrer que va del Regomir a la devallada de Viladecols..."*

NIVELL PLANTA PRIMERA

- 42c *"...la resala del carrer del Regomir hi ha ...una finestra al carrer qui va a la devallada de Vila de Cols..."*
- 42d *"A la part de mixt dia de dita sala del Arch hi ha una finestra alta molt antiga que es una lucerna ab servitut deprender lllum i claror ..."*
- 42e *"...y a la dita part de mixt dia hi ha una gran finestra feta a la antiga ab dos pilarets de Pedra prims..."*
- 42f *"...la cuina...que trau una finestra gran feta a la antiga ab un pilaret de pedra al mixt..."*
- 42g *Les restes d'aquestes dues finestres poden correspondre a les obertures del segon estudi de la Unitat 2 i a l'obertura de l'antic espai de la botiga.*

AHPB. MARIÀ RUFASTA, manual de 1672, 4 febrer 1672

REINTERPRETACIÓ ARQUITECTÒNICA A L'ANY 1714
UNITAT 2

NIVELL PLANTA PRIMERA

- 42h *"...se ha fet un balco de la finestra que treya al carrero..."*

AHPB. IGNASI TEIXIDOR, 15è. manual, 29 gener 1713

Modificació arquitectònica de la façana durant els segles XVII-XX

- Composició existent el 1714
- Composició fruit del creixement en vertical i de la subdivisió en horitzontal
- Elements rescatats de la composició de la casa d'Estàsia Ros (descripció de l'any 1672)
- Elements incorporats a la façana descontextualitzats de les anteriors composicions
- Tractament d'homogeneïtzació de la façana amb acabat d'encintat

UNITAT 213
Propietat
FAMÍLIA MALUQUER
2006

FUNDACIÓ NOGUERA, constituïda el 20 de juliol de 1976 pel notari de Barcelona Raimon Noguera Guzman

Antics presidents: Raimon NOGUERA GUZMAN
Lluís FIGA I FAURA
Josep M. PUIG SALELLAS

Patronat

President: Joan J. LÓPEZ BURNIOL
Vocals: Robert FOLLIA I CAMPS
Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP
Enric BRANCÓS NÚÑEZ
Francesc-X. FRANCINO I BATLLE
Francesc TORRENT I CUFÍ
Secretari: Lluís JOU I MIRABENT
Director de Publicacions: Josep Maria SANS I TRAVÉ

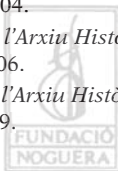
Publicacions de la Fundació Noguera

Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya

- Vinyet PANYELLA: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sitges*. Barcelona, 1981.
1. Antoni JORDÀ I FERNÁNDEZ: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1983.
 2. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Lleida*. Barcelona, 1983.
 3. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Tremp*. Barcelona, 1983.
 4. Sebastià BOSOM I ISERN i Salvador GALCERAN I VIGUÉ: *Catàleg dels Protocols de Puigcerdà*. Barcelona, 1983.
 5. Pere PUIG I USTRELL i Josep SANLLEHÍ I UBACH: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Terrassa*. Barcelona, 1984.

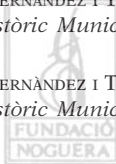
6. Josefina MOLINERO: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell*. Barcelona, 1984.
7. Ramon PLANES i ALBETS: *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*. Barcelona, 1985.
8. Montserrat CANELA i GARAYOA i Montse GARRABOU i PERES: *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona, 1986.
9. Lluïsa CASES i LOSCOS i Imma OLLICH i CASTANYER: *Catàleg dels Arxius Notarials de Vic*. Barcelona, 1986.
10. Joan PAPELL i TARDIU: *Catàleg dels Protocols de Valls*. Barcelona, 1989.
11. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Barcelona*. Barcelona, 1990.
12. Albert TORRA PÉREZ i M. LUZ RETUERTA JIMÉNEZ: *Catàleg dels Protocols Notarials de l'antic districte de Sant Feliu de Llobregat*. Barcelona, 1991.
13. Joan FARRÉ i VILADRICH: *Catàleg dels Protocols de Balaguer*. Barcelona, 1991.
14. J. M. PONS i GURI i Hug PALOU i MIQUEL: *Catàleg de l'Arxiu Històric Notarial d'Arenys de Mar*. Barcelona, 1992.
15. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum I. Barcelona, 1993.
16. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum II. Barcelona, 1993.
17. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu de Protocols del districte notarial de Sort*. Barcelona, 1995.
18. Anna SABANÉS ALBERICH: *Inventari de l'Arxiu de Protocols Notarials del Vendrell*. Barcelona, 1995.
19. Josep M. T. GRAU i PUJOL: *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*. Barcelona, 1995.
20. M. A. ADROER i PELLICER, J. M. T. GRAU i PUJOL, J. MATAS i BALAGUER: *Catàleg dels Protocols del districte de Girona (I)*. Barcelona, 1996.
21. Marta VIVES i SABATÉ: *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada*. Barcelona, 1997.
22. Roser PUIG i TÀRRECH: *Catàleg dels protocols notarials dels antics districtes de Falset i Gandesa*. Barcelona, 2000.
23. Isabel COMPANYYS i FARRERONS: *Catàleg dels protocols notarials de Tarragona (1472-1899)*. Barcelona, 2000.
24. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segles XIII-XV*. Vol. I. Barcelona, 2001.
25. Rafel MESTRES i BOQUERA i Núria JORNET i BENITO: *Catàleg dels protocols notarials de Vilanova i la Geltrú*. Barcelona, 2001.
26. Joan FORT i OLIVELLA, Erika SERNA i COBA; Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de Figueres (I)*. Barcelona, 2001.
27. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVI*. Vol. II. Barcelona, 2003.
28. M. Àngels ADROER i PELLICER, Erika SERNA i COBA, Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels Protocols del districte de Figueres*. Vol. II. Barcelona, 2004.
29. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1601-1650*. Vol. III. Barcelona, 2004.
30. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1651-1700*. Vol. IV. Barcelona, 2006.
31. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1701-1750*. Vol. V. Barcelona, 2009.

32. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1751-1800*. Vol. VI. Barcelona, 2009.
33. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1801-1862*. Vol. VII. Barcelona, 2012.
34. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1863-1900*. Vol. VIII. Barcelona, 2013.
35. MARC AULADELL I AGULLÓ, IMMACULADA COSTA I VIARNÉS, SÍLVIA MANCEBO I GARCIA, SANTI SOLER I SIMON I JORDI TURRÓ I ANGUILA (col.l.): *Catàleg dels protocols del districte de la Bisbal d'Empordà (I)*. Barcelona, 2016.

Textos i Documents

1. Germà COLON I ARCADÍ GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. I. Barcelona, 1981.
2. Germà COLON I ARCADÍ GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. II. Barcelona, 1982.
3. Germà COLON I ARCADÍ GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 1. Estudi jurídic. Barcelona, 1984.
4. Germà COLON I ARCADÍ GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 2. Diplomatarí. Barcelona, 1984.
5. ANTONI UDINA I ABELLÓ: *La successió testada a la Catalunya altomedieval*. Barcelona, 1984.
6. JOAN BASTARDAS I PARERA: *Usatges de Barcelona*. Barcelona, 1984 (2.ª edició 1991).
7. JOSEP MARIA PONS GURI: *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona, 1984.
8. JESÚS ALTURO I PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum I. Barcelona, 1985.
9. JESÚS ALTURO I PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum II. Barcelona, 1985.
10. JESÚS ALTURO I PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum III. Barcelona, 1985.
11. ARCADÍ GARCIA I SANZ I JOSEP MARIA MADURELL I MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum I. Barcelona, 1986.
12. ARCADÍ GARCIA I SANZ I JOSEP MARIA MADURELL I MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum II. Barcelona, 1986.
13. TOMÀS DE MONTAGUT I ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum I. Barcelona, 1987.
14. TOMÀS DE MONTAGUT I ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum II. Barcelona, 1987.
15. Germà COLON I ARCADÍ GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. IV. Barcelona, 1987.
16. JOSEP MARIA PONS I GURI: *Les col·leccions de costums de Girona*. Barcelona, 1988.
17. PERE PUIG I ÒSTRELL, TERESA CARDELLACH I GIMÉNEZ, MONTSERRAT ROYES I PIJOAN I JUDIT TAPIOLAS I BADIELLA: *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1279-1387*. Barcelona, 1988.
18. JOSEP FERNÁNDEZ I TRABAL I JOAN FERNÁNDEZ I TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum I. Barcelona, 1989.
19. JOSEP FERNÁNDEZ I TRABAL I JOAN FERNÁNDEZ I TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum II. Barcelona, 1989.

20. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum I. Barcelona, 1989.
21. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum II. Barcelona, 1989.
22. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum III. Barcelona, 1989.
23. J. M. PONS I GURI i Jesús RODRÍGUEZ BLANCO: *Inventari dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Calella*. Barcelona, 1990.
24. Max TURULL I RUBINAT: *La configuració jurídica del municipi Baix-Medieval*. Barcelona, 1990.
25. María del Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ: *La Baronia de la Conca d'Òdena*. Barcelona, 1990.
26. Margarida ANGLADA, M. Àngels FERNÁNDEZ i Concepció PETIT: *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*. Barcelona, 1992.
27. Jordi ANDREU i DAUFÍ, Josep CANELA i FARRÉ i M. Àngels SERRA i TORRENT: *El llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle xv. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenes de Fox e de Cabrera e de Navalles*. Barcelona, 1992.
28. Josep M. SANS I TRAVÉ: *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Barcelona, 1992.
29. Montserrat BAJET i ROYO: *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle xvi. Edició del "Llibre de les Ordinacions"*. Barcelona, 1994.
30. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle xiv*. Volum I. Barcelona, 1995.
31. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle xiv*. Volum II. Barcelona, 1995.
32. Maria Mercè COSTA i PARETAS: *La casa de Xèrica i la seva política en relació amb la monarquia de la Corona d'Aragó (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 1998.
33. Antoni UDINA i ABELLÓ: *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona, 2001.
34. Ricardo CIERBIDE: *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (segles XIV-XV)*. Barcelona, 2002.
35. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum I. Barcelona, 2002.
36. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum II. Barcelona, 2002.
37. Josep Maria SANS I TRAVÉ: *El Llibre Verd del pare Jaume Pasqual. Primera història del monestir de Vallbona*. Barcelona, 2002.
38. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum IV. Barcelona, 2006.
39. José Enrique RUIZ-DOMÈNEC: *Quan els vescomtes de Barcelona eren. Història, crònica i documents d'una família catalana dels segles x, xi i xii*. Barcelona, 2006.
40. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum I. Barcelona, 2007.
41. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum II. Barcelona, 2007.
42. Josefina MUTGÉ i VIVES: *El monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona, 2008.
43. Rodrigue TRÉTON (ed.): *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*. Barcelona, 2009.

44. Joan PAPELL i TARDIU (ed.): *Compendium abbreviatum. Còdex del monestir de Santa Maria de Santes Creus dels segles xv i xvi, de Fra Bernat Mallol i fra Joan Salvador*. Barcelona, 2009.
45. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum I. Barcelona, 2012.
46. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum II. Barcelona, 2012.
47. Carles DÍAZ MARTÍ (ed.): *La primera crònica del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604) de Francesc Talet*. Barcelona, 2013.
48. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum I. Barcelona, 2013.
49. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum II. Barcelona, 2013.
50. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum I. Barcelona, 2013.
51. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum II. Barcelona, 2013.
52. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum I. Barcelona, 2014.
53. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum II. Barcelona, 2014.
54. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum III. Barcelona, 2014.
55. Vicenç RUIZ GÓMEZ: *Els pergamins documentals de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (1142-1500)*. Barcelona, 2014.
56. Joan Maria QUIJADA BOSCH i Neus SÀNCHEZ PIÉ: *De Rebus Gestis Ecclesiae. Els llibres de notes del capítol catedral de Tarragona (1734-1930)*. Barcelona, 2014.
57. Isabel COMPANYYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El primer llibre d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1577-1597)*. Barcelona, 2015.
58. Isabel COMPANYYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El llibre segon d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1579-1612)*. Barcelona, 2015.
59. Gaspar FELIU I MONTFORT: *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Volum I. Barcelona, 2016.
60. Gaspar FELIU I MONTFORT: *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Volum II. Barcelona, 2016.

Textos i Documents. "Maior"

1. Jesús MASSIP I FONOLLOSA i altres: *Costums de Tortosa*. Barcelona, 1996 (format 22 × 31 cm).
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Barcelona, 2001.

Estudis

1. AA. DD.: *Estudis sobre història de la Institució Notarial a Catalunya, en honor de Raimon Noguera*. Barcelona, 1988.
2. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. I. Actes del I^r Simposi Internacional de 1990. Barcelona, 1991.
3. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. II. Actes del IIⁿ Simposi Internacional de 1991. Barcelona, 1992.
4. Àngel MARTÍNEZ SARRIÓ: *Monjos i clergues a la recerca del Notariat. Estudi dels documents llatins de l'abadia de Sankt Gallen (segles VIII-XII)*. Barcelona, 1992.
5. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *Ius proprium - Ius commune a Europa. El dret comú i Catalunya*, III. Actes del III^r Simposi Internacional de 1992: *Homenatge al professor André Gouron amb motiu de la seva investidura com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de Barcelona*. Barcelona, 1993.
6. Arcadi GARCIA I SANZ i Núria COLL i JULIÀ †: *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*, Barcelona, 1994.
7. AA. DD.: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 1994.
8. Belén MORENO CLAVERÍAS: *La contractació agrària a l'Alt Penedès durant el segle XVIII. El contracte de rabassa morta i l'expansió de la vinya*. Barcelona, 1995.
9. Josep M. PUIG SALELLAS: *De remences a rendistes: els Salellas (1322-1935)*. Barcelona, 1996.
10. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IV. Actes del IV^t Simposi Internacional de 1994: *Homenatge al professor Josep M. Gay Escoda*. Barcelona, 1995.
11. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, V. Actes del V^è Simposi Internacional de 1995. Barcelona, 1996.
12. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VI. Actes del VI^è Simposi Internacional de 1996. Barcelona, 1997.
13. Jaume CODINA: *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat*. Barcelona, 1997.
14. Maria Adela FARGAS PEÑARROCHA: *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent*. Barcelona, 1997.
15. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VII. Actes del VII^è Simposi Internacional de 1997. Barcelona, 1998.
16. Tomàs LÓPEZ PIZCUETA: *La Pia Almoïna de Barcelona (1161-1350). Estudi d'un patrimoni eclesiàstic català baixmedieval*. Barcelona, 1998.
17. Josep M. CRUSELLES: *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*. Barcelona, 1998.
18. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VIII. Actes del VIII^è Simposi Internacional de 1998. Barcelona, 1999.
19. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum I. Barcelona, 1999.

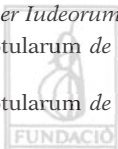
20. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum II. Barcelona, 1999.
21. Anna RICH ABAD: *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona, 1999.
22. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IX. Actes del IXè Simposi Internacional de 1999: *La família i el seu patrimoni*. Barcelona, 2000.
23. AA. DD.: *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 2000.
24. Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP (ed.): *Miscel·lània Lluís Figa i Faura*. Barcelona, 2000.
25. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum I. Barcelona, 2000.
26. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum II. Barcelona, 2000.
27. Daniel PIÑOL I ALABART: *El notariat públic al Camp de Tarragona. Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 2000.
28. Maria VILAR I BONET: *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'orde*, Barcelona, 2000.
29. Cristina BORAU: *Els promotors de capelles i retaules en la Barcelona del segle XIV*. Barcelona, 2003.
30. Alfons ZARZOSO: *Medicina i Il·lustració a Catalunya*. Barcelona, 2004.
31. Santiago DE LLOBET MASACHS: *El matrimoni infantil a Catalunya i Europa*. Barcelona, 2005.
32. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ: *El "cas dels catalans". La conducta dels aliats arran de la Guerra de Successió (1705-1742)*. Barcelona, 2005.
33. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Els magistrats de la Reial Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII*. Barcelona, 2006.
34. Imma PUIG ALEU: *Una visita pastoral al Baix Empordà als anys 1420-1423*. Barcelona, 2006.
35. Maria GARGANTÉ LLANES: *Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell. Condiicionants, artífexs i pràctica constructiva*. Barcelona, 2006.
36. Martín RODRIGO Y ALHARILLA: *Indians a Catalunya: capitals cubans en l'economia catalana*. Barcelona, 2007.
37. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum I, Barcelona, 2007.
38. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum II, Barcelona, 2007.
39. Nativitat CASTEJÓN DOMÈNECH: *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*. Barcelona, 2007.
40. Jaume AUFERIL I BEA (ed.): Antoni VALLMANA, *Poesies*. Barcelona, 2007.
41. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum I, Barcelona, 2007.
42. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum II, Barcelona, 2007.
43. Lluís MONJAS MANSO: *La reforma eclesiàstica i religiosa de la província eclesiàstica Tarraconense al llarg de la baixa edat mitjana*. Barcelona, 2008.
44. Joan SOLER I JIMÉNEZ: *La formació de la Poble de Santa Pau a redós del castell dels barons (1248-1331)*. Barcelona, 2008.
45. Jordi MORELLÓ BAGET: *Municipis sota la senyoria dels creditors de censals: la gestió del deute públic a la baronia de la Llacuna (segle XV)*. Barcelona, 2008.

46. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum I. Barcelona, 2008.
47. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum II. Barcelona, 2009.
48. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum III. Barcelona, 2009.
49. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum IV. Barcelona, 2009.
50. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum V. Barcelona, 2009.
51. Eduard MARTÍ FRAGA: *La classe dirigent catalana. Els membres de la Conferència dels Tres Comuns i del Braç Militar (1697-1714)*. Barcelona, 2009.
52. Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Els concilis ilderdenses de la província eclesiàstica Tarracense a l'edat mitjana (546-1460)*. Barcelona, 2009.
53. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum I. Barcelona, 2010.
54. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum II. Barcelona, 2010.
55. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *La mitjana noblesa catalana a la darrereria de l'etapa foral*. Barcelona, 2010.
56. Manuel GÜELL: *Els Margarit de Castell d'Empordà. Família, noblesa i patrimoni a l'època moderna*. Barcelona, 2011.
57. Josep M. GIRONELLA I GRANÉS: *Els molins i les salines de Castelló d'Empúries al segle XIV. La mòlta de cereals, el batanatge de teixits i l'obtenció de sal en una vila catalana baixmedieval*. Barcelona, 2010.
58. Llorenç FERRER I ALÒS: *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona, 2011.
59. Elvís MALLORQUÍ: *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, segles XIII-XIV*. Barcelona, 2011.
60. Jordi ROCA VERNET: *La Barcelona revolucionària i liberal: exaltats, milicians i conspiradors*. Barcelona, 2011.
61. Josep CAPDEFERRO PLA: *Ciència i experiència. El jurista Fontanella (1575-1649) i les seves cartes*. Barcelona, 2012.
62. Montserrat RICHOU I LLIMONA: *La terra, la família i la mort al Baix Maresme (1348-1486)*. Barcelona, 2012.
63. Pere GIFFRE RIBAS: *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d'un grup social pagès (vegueria de Girona, 1486-1730)*. Barcelona, 2012.
64. Elisa BADOSA I COLL †: *La Barcelona del barroc a través d'una família de comerciants: els Amat*. Barcelona, 2012.
65. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Felip IV i Catalunya*. Barcelona, 2013.
66. Jaume FULLOLA FUSTER: *Mequinensa: de l'aïllament agrari a l'eclosió minera*. Barcelona, 2013.
67. Vicent BAYDAL SALA: *Guerra, relacions de poder i fiscalitat negociada: els orígens del contractualisme al regne de València (1238-1330)*. Barcelona 2014.

68. Lluïsa PLA i TOLDRA: *Els Girona. La gran burgesia catalana del segle XIX*. Barcelona, 2014.
70. Adrià CASES IBÁÑEZ: *Guerra i quotidianitat militar a la Catalunya del canvi dinàstic (1705-1714)*. Barcelona, 2015.
71. Ivan ARMENTEROS MARTÍNEZ: *L'esclavitud a la Barcelona del Renaixement (1479-1516). Un port mediterrani sota la influència del primer tràfic negrer*. Barcelona, 2015.
72. Albert ESTRADA-RIUS: *La Casa de la Moneda de Barcelona. Les seques reials i els col·legis d'Obrers i de Moneders a la Corona d'Aragó (1208-1714)*. Barcelona, 2015.
73. Joan-Xavier QUINTANA i SEGALÀ: *Notaris carlins a Catalunya (1833-1840)*. Barcelona, 2016.
74. Margarita COSTA TROST: *Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, marquès de Rialp, i el Regomir de Barcelona*. Barcelona, 2016.

Acta Notariorum Cataloniae

1. Laureà PAGAROLAS i SABATÉ: *El protocol del notari Bonanat Rimentol de 1351*. Barcelona, 1991.
2. Pere PUIG i USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. Pere PUIG i USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. J. HERNANDO, J. FERNÁNDEZ, J. GÜNZBERG: *Liber examinationis notariorum civitatis Barcinone (1348-1386)*. Barcelona, 1992.
5. G. GONZALVO, M. C. COLL, O. SAMPRÓN: *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*. Barcelona, 1996.
6. Rafael GINEBRA i MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum I. Barcelona, 1998.
7. Rafael GINEBRA i MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum II. Barcelona, 1998.
8. Miquel FORRELLAD SOLÀ: *Manual de Francesc Ajac, notari de Sabadell, 1400-1402*. Barcelona, 1998.
9. M. C. COLL, X. CAZENEUVE, J. HERNANDO: *El manual de Joan de Cabreny (1385-1386)*. Barcelona, 1999.
10. Rafel GINEBRA i MOLINS, Anna Maria de ROCAFIGUERA i GARCIA, Jordi VILAMALA i SALVANS: *El manual de 1641 de Joan Francesc Torrellebreta, notari de Vic*. Barcelona, 2001.
11. Joan PAPELL i TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum I. Barcelona, 2001.
12. Joan PAPELL i TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum II. Barcelona, 2001.
13. Miquel TORRAS i CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum I. Barcelona, 2003.
14. Miquel TORRAS i CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum II. Barcelona, 2003.
15. Joan PEYTAVÍ DEIXONA: *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*. Barcelona, 2004.
16. Teresa ALEIXANDRE i SEGURA: *El Liber Iudeorum núm. 90 de l'Aleixar*. Barcelona, 2004.
17. Hug PALOU i MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum I. Barcelona, 2009.
18. Hug PALOU i MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum II. Barcelona, 2009.
19. Isabel COMPANYS i FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum I. Barcelona, 2009.

20. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum II. Barcelona, 2009.
21. Pilar MEILÁN CAMPO: *Manual de Marina de Josep Serra, notari de Mataró (1774-1775)*. Barcelona, 2010.
22. Rubén MOLINA I CAMPOY i Ayimat CATAFAU CASTELLET: *La nòtula del notari Bernat Frigola de Cotlliure*. Barcelona, 2011.
23. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum I. Barcelona, 2013.
24. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum II. Barcelona, 2013.
25. Ricard Jordi BAÑÓ I ARMIÑANA: *Un notal alcoià dels anys 1296-1303*. Barcelona, 2013.
26. Joan SALVADÓ I MONTORIOL: *Vintè manual de Francesc Duran, notari de Barcelona. 1714*. Barcelona, 2014.
27. Albert RUBIÓ I SERRAT i Rafel GINEBRA I MOLINS: *El manual onzè d'Antoni Bosch, notari de Vic, de 1713-1714*. Barcelona, 2014.
28. Roser PUIG I TÀRRECH: *El manual de 1780 de Josep Clot Blet, notari de Reus*. Barcelona, 2015.

Llibres de Privilegis

1. Max TURULL I RUBINAT, Montserrat GARRABOU I PERES, Josep HERNANDO I DELGADO i Josep M. LLOBET I PORTELLA: *Llibre de Privilegis de Cervera, 1182-1456*. Barcelona, 1991.
2. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. Antoni MAYANS I PLUJÀ i XAVIER PUIGVERT I GURT: *Llibre de Privilegis d'Olot (1315-1702)*. Barcelona, 1995.
5. Marc TORRAS I SERRA: *Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*. Barcelona, 1996.
6. G. GONZALVO, J. HERNANDO, F. SABATÉ, M. TURULL i P. VERDÉS: *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*. Barcelona, 1997.
7. Christian GUILLERÉ: *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Barcelona, 2000.
8. Griselda JULIOL I ALBERTÍ: *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. Barcelona, 2001.
9. Antoni COBOS FAJARDO: *Llibre de Privilegis de la vila de Figueres (1267-1585)*. Barcelona, 2004.
10. Teresa CARDELLACH I GIMÉNEZ, Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ i Joan SOLER i JIMÉNEZ: *Llibre de privilegis de la vila i el terme de Terrassa (1228-1652)*, Barcelona, 2006.
11. Anna GIRONELLA DELGÀ: *Llibre groc de la ciutat de Girona*. Barcelona, 2007.
12. Joan VILLAR I TORRENT: *Llibre de privilegis de Palafrugell (1250-1724)*. Barcelona, 2007.
13. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2007.
14. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2009.
15. Vicent GARCIA EDO: *El Llibre Verd de Perpinyà (segle XII-1395)*. Barcelona, 2010.

Diplomataris

1. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum I. Barcelona, 1993.
2. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum II. Barcelona, 1993.
3. PAU MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum I. Barcelona, 1993.
4. PAU MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum II. Barcelona, 1993.
5. Maria PARDO I SABARTÉS: *Mensa episcopal de Barcelona (878-1299)*. Barcelona, 1994.
6. Albert BENET I CLARÀ: *Diplomatari de la Ciutat de Manresa (segles IX-X)*. Barcelona, 1994.
7. Esteve PRUENCA I BAYONA: *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona, 1995.
8. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum I. Barcelona, 1995.
9. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum II. Barcelona, 1995.
10. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum III. Barcelona, 1995.
11. Antoni VIRGILI: *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona, 1997.
12. Josep M. MARQUÈS: *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona, 1997.
13. Ramon MARTÍ: *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*. Barcelona, 1997.
14. Xavier PÉREZ I GÓMEZ: *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (segles X-XII)*. Barcelona, 1998.
15. Andreu GALERA I PEDROSA: *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*. Barcelona, 1998.
16. Ramon SAROBE: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum I. Barcelona, 1998.
17. Ramon SAROBE: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum II. Barcelona, 1998.
18. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum I. Barcelona, 1999.
19. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum II. Barcelona, 1999.
20. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum III. Barcelona, 1999.
21. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona, 1999.
22. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum I. Barcelona, 2000.
23. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum II. Barcelona, 2000.
24. Pere PUIG, Vicenç RUIZ i Joan SOLER: *Diplomatari de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara. Terrassa, 958-1207*. Barcelona, 2001.
25. Antoni VIRGILI (ed.): *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1193-1212). Episcopat de Gombau de Santa Oliva*. Barcelona, 2001.

26. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum I. Barcelona, 2002.
27. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum II. Barcelona, 2002.
28. Josep M. PONS I GURI i Hug PALOU I MIQUEL: *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles x-xv)*. Barcelona, 2002.
29. Manuel PASTOR I MADALENA: *El cartulari de Xestalgar: memòria escrita d'un senyoriu valencià*. Barcelona, 2004.
30. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum III. Barcelona, 2005.
31. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum IV. Barcelona, 2005.
32. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum I. Barcelona, 2005.
33. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum II. Barcelona, 2005.
34. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum III. Barcelona, 2005.
35. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum I. Barcelona, 2005.
36. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum II. Barcelona, 2005.
37. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum I. Barcelona, 2006.
38. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum II. Barcelona, 2006.
39. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum III. Barcelona, 2006.
40. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum IV. Barcelona, 2006.
41. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum V. Barcelona, 2006.
42. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles x-xv)*. Barcelona, 2006.
43. Joan FERRER i GODOY: *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona, 2009.
44. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum I. Barcelona, 2009.
45. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum II. Barcelona, 2009.
46. Josep Maria MARQUÈS i PLANAGUMÀ: *El Cartoral de Rúbriques Vermelles de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)*. Barcelona, 2009.
47. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*. Barcelona, 2009.
48. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum I. Barcelona, 2010.

49. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum II. Barcelona, 2010.
50. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum III. Barcelona, 2010.
51. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum IV. Barcelona, 2010.
52. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum I. Barcelona, 2010.
53. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum II. Barcelona, 2010.
54. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum III. Barcelona, 2010.
55. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum IV. Barcelona, 2010.
56. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum V. Barcelona, 2010.
57. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum I. Barcelona 2011.
58. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum II. Barcelona 2011.
59. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir duple de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1245-1300)*. Barcelona, 2010.
60. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum I. Barcelona, 2011.
61. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum II. Barcelona, 2011.
62. STEFANO M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere I el Gran. 1. Cartes i Pergamins (1258-1285)*. Barcelona, 2011.
63. Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Pere d'Ègara i Santa Maria de Terrassa, 1203-1291*. Barcelona, 2013.
64. Elvís MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum I. Barcelona, 2013.
65. Elvís MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum II. Barcelona, 2013.
66. Pere PUIG I USTRELL, Javier ROBLES I MONTESINOS, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER I JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Llorenç del Munt, 1101-1230*. Barcelona, 2013.
67. Elvís MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*. Barcelona, 2015.
68. Stefano M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere el Gran. 2. Relacions internacionals i política exterior (1260-1285)*. Barcelona, 2015.
69. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum I. Barcelona, 2015.
70. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum II. Barcelona, 2015.
71. Francesc RODRÍGUEZ BERNAL: *Col·lecció diplomàtica de l'Archivo Ducal de Cardona (965-1230)*. Barcelona, 2015.
72. Javier ESCUDER (ed.): *Diplomatari de Santa Maria de les Franqueses, 1075-1298*. Barcelona, 2016.

73. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Buillari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum I. Barcelona, 2016.
74. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Buillari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum II. Barcelona, 2016.
75. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Buillari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum III. Barcelona, 2016.

